D R

Deo qui trinus et vnus

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
3 Q
15

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
4 E
3

12
4
H
19

D. FRANCISCI

TOLETI,

SOCIETATIS IESV,

Nunc S. R. E. Cardinalis Ampliſs.

COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus

IN DVOS LIBROS ARISTOTELIS

De Generatione, & Corruptione.

NVNC DENVO IN LVCEM EDITA,

ac diligentius emendata.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,

Apud Iuntas. M D XCVI.

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM OMNIVM,

QVAE IN DOCTISSIMIS HISCE Commentarijs continentur, nuper confectus, & alphabetico ordine diſtributus.

ACcidens ratione ſubiecti, iuxta Aegidiū, dupliciter ſuſcipit magis, & minus. pag. 14

Accidens omne per ſe eſt immobile, & tantummodo cum ſubiecto mouetur. 38

Accidens duplex, nominale atque uerbale. 65

Accidens idem ſpecie narios operatur effectus ſecundarios, prout à uariis, ac differentibus mouetur formis. 75

Accidētia educunt de potētia ſubiecti. 10

Accidentia per additionem gradus in eſſe & eſſentia ſua, intenduntur; & per ablationem remittuntur in ſubiecto. 14

Accidentia, ut inſtrumenta, requiruntur ad ſubſtantiæ productionem. 18

Accidentia alia cōmunia, alia propria. 18

Accidentia propria ſpeciei corrumpuntur, nec manent in genito, ac communia, & generica, dummodo contrarium nō habeant in genito, in mutatione immediata, & prima, eadem numero poſſunt remanere. 18

Accidentia nulla eadem numero in genito, corruptoque remanere, probabiliter defendi, ſuſtinerique poteſt. 19

Accidentia non migrant de ſubiecto in ſubiectum. 38

Accidentia in eodem ſubiecto miſceri minimè poſſunt. 53

Accidentium duplex productio, uel per ſe à ſimili, uel per accidens à diſſimili, atque contrario. 19

Accidentium quadruplex corruptio: uel à contrario, uel ad corruptionem ſubiecti, uel ad corruptionem termini, uel ad defectum cauſæ. 19

Accidentibus non eſt, eſt uniuerſaliter uera hæc propoſitio, Generationem unius eſſe alterius corruptionem, & contra: quinimmo tripliciter deficit. 11

In Accidentibus quoque, ſi inuicem inter ſe conferantur, non ſecus, ac in ſubſtantiis generatio ſimpliciter, & ſecundum quid penes eorum perfectionem, atque imperfectionem diſtinguuntur. 13

Ad Actionē, & paſſionem efficiendā non ſolum principiorum cōtrarietas, uerum etiā commune requiritur ſubiectum. 31

Actio, & paſſio immediatè, & primo cadūt ſupra corpus. 32

Actio, & paſſio fit inter contraria. 33

Actio, & paſſio fit nec inter omnino ſimilia, nec inter omnino diuerſa; ſed partim inter ſimilia, nempe genere, & ſubiecto, partim inter diſſimilia, uidelicet ſpecie, ac forma. 33.34

Actio à proportione minori inæqualitatis, & qualitatis quandoque prouenit. 36

Actio proximè, & immediatè fit inter quatuor primas qualitates. 37

Actio à ꝓportione maioris inæqualitatis prouenit, uel intenſiuè, uel extēſiuè. 37

Actionem à proportione maioris inæqualitatis ſemper prouenire, non autem à proportione minoris, ſeu æqualis: intelligi debet penes potentias, ac uirtutes non penes qualitates, uel gradus. 37

In Actione principaliter attēdi debet diſſimilitudo potentiarum, & uirtutum. 37

Actio cur ſupra agentis potentiam aſcendere nequit. 37

Actio noua non inter quæcumque contraria, ſed inter immediata habentia contrarietatem uerſatur. 37

Actio aliqualem patientis reſiſtentiā ſemper requirit. 37

Actionis ſiue Agendi complura ſignificata. 38

Actio duplex, perfectiua, & corruptiua adhuc duplex, directa, atque reflexa. 38

Actione perfectiua, qualis eſt motio localis ſecundum Neotericos aliquid agit in ſe, & non primò, ſed per accidens, & per aliud, cui ſententiæ auctor quoque aſſentitur. 38

Actione perfectiua immanẽte aliquid agit ĩ ſe primo, & per ſe, ſecundum Neotericos, qđ ab Auctore & ſi nõ ſimpliciter, tamẽ aliqua ex parte reprehenditur. 38

Actione corruptiua directa nihil in ſe agit per ſe, niſi per accidens, ſecundum Neotericorum opinionẽ, quod ab Auctore reiicitur. 38

Actione corruptiua reflexa, ſecũdum Neotericos, aliquod per antiperiſtaſim in ſe agit, quod ab Auctore vt falſiſſimum improbatur. 38

Actio uehemẽtior unius ĩ alterũ duplex uel propter propinquitatẽ, uel propter maiorem diſpoſitionem. 39

Actiò quid. 40

Actio, & reactio uel ſecundum diuerſas, uel ſecundum unam eandemque cõtrarietatem intelligi poteſt. 40

Actionem atque reactionem ſecundũ eandem contrarietatem, at non ſecundum eandem, ſed diuerſas partes in agentib. ac patientibus difformibus fieri, in uniformibus uero nullã reactionem prorſus effici, Calculator exiſtimauit. 41

Actionem atq; reactionem tam in difformibus, quàm uniformibus ſecundũ eandem contrarietatem fieri, & Actionem a toto agente in totum patiens, reactionem autem a toto patiente in partem agentis prouenire. Hentisberus atque Marthianus cẽnſuerunt. 41

Actionem atque reactionem inter agẽtia ac patientia ſecundum ſe tota, & ſecundum ſingulas eorum partes fieri: at non in eadem contrarietate per ſe, ſed in diuerſo per ſe, & in eadem per accidens alij: uoluerunt. 43

Actio, & iuxta Marſil. Alb. Saxo. Pau. Venet. & Caieta. Thienen. prouenit ex uictoria uirtutis actiuæ alicuius ſupra alterius reſiſtentiam. 42.44

Actio & reactio, iuxta Marſil. Alb. Saxo. Pau. Venet. & Caiet. Thienẽ. eſt per ſe in eadem contrarietate, & ſecundum idem totum. 42

Actio & reactio a proportione maioris inæqualitatis, nempe ex exceſſu actiuitatis vnius in reſiſtentiam alterius, ſemper eueniũt. 42.44

Actionem a proportione maioris inæqualitatis ſemper fieri, nec a proportione minoris inęqualitatis prouenire ab iis, qui ęqualem primarum qualitatũ ordinem in actitate ac reſiſtentia tueatur, quomodo exponitur. 45

Actio & paſſio a Parmenide tolluntur. 46

Actionis paſſionisq; modus ſecundũ Leucippum atque Democritum. 46.47

Actio iuxta Ariſtotelem fit inquantũ agẽtia ſunt actu, & per tactum, uel immediatum uel mediatum. 48.50

Actio & paſſio non fit inter continua, nec inter omnino ſibi ſimilia. 50

in Actione totum ſuppoſitum agens eſt agens principale, forma eius ſubſtantialis eſt principale inſtrumentum, qualitas demum eſt inſtrumentum ſecundarium. 65

Actiua paſſiuaque inuicem ſunt cõtraria. 33

Actiuitas maior uel minor non ſemper a maiori, uel minori formæ intentione: ſed aliquando a maiori quoque, uel minori multitudine formæ quæ eſt ſecundum plures uel pauciores partes materiæ, & ſubiecti, proficiſcitur. 35

Actiuitas maior pluralitatem graduũ formæ circa paſſum congregatorum, ſiue intenſiuè, nec extenſiuè, cõſeq. ſolet. 35

Actiuitatis ſphæra eſt totũ ſpatium, in qđ agere poteſt agens. 40

Actiuitatis ſphæra modo maior modo minor, pro maiori minori ve agentis uirtute. 40

Actiuitatis duplex cõparatio, uel abſolute & in communi, uel reſpectiuè & in particulari. 55

Actiuitatis ſphæra quõ fit difformis. 53

Actiuitatis ſphæra quomodo uniformiter difformis exiſtat. 53

Actiuitatis intẽſio in ſphæra incipit a ſummo gradu intrinſecè, & uerſus finem terminatur uſque ad non gradum extrinſecè. 53

Actiuitas maior non ſemper gradualem ſequitur intentionem. 71

Actiuum

Actiuum duplex, uel ſubiectiuè, uel terminatiuè. 67
Actus materiæ & compoſiti differunt. 16
In actu tripliciter aliquid eſſe dicitur, nēpe uel formali, uel eminenti, uel uirtuali. 40
Adamas ab igne inconſumptibilis. 44
Aegidii de ſubiecto præſentis operis ſententia, & ſuorum ſequacium. 2
Aegidius, ſi generatio eſſet impoſſibilis, alterationē quoque, uerā nempe & realem, quæ fit inter contraria, impoſſibilem fore, exponit, idq́ue tripliciter probat, tum ex parte formæ, tum ex parte materiæ, tum ex parte motus. 4
Aequale in gradu poteſt agere in ęquale in gradu ſibi contrariū, contra Auer. 87
Aequalem dari, ubi datur maius & minus, uerificatur in ſimplicibus, non in mixtis: & ſecundum influxam, non ſecundum innatam complexionem. 87
Aequalitas in quantitate. 82
Aequalitas in gradu nō facit æqualitatem in potentia, & in actiuitate. 87
Aer, propter ſubtilitatē ac raritatem ſuam quodammodo inſenſibilis. 15
Aer omnium elementorum humidiſſimus intenſiuè, quamuis ob raritatem materiæ minus, quàm aqua humectet. 71
Aer, medium ſenſuum, actionum, atq; paſſionum. 71
Aer, propter excellentem humiditatem, facillimæ receptionis. 71
Aer, ob tenuitatem ac raritatem, facile paſſibilis ab extrinſecis. 72
Aeris media regio frigida per accidens. 72
Aetates quinque animantis, adoleſcentia, iuuentus, uiriditas, ſenectus, decrepitudo. 86
Aetatis adoleſcentiæ quatuor gradus, infantia, pueritia, pubertas, & adoleſcentia propriè dicta. 86
Aetatum uariæ in diuerſis amantibus periodi. 86
Aeterna non ſolum ſpecie, ſed numero quoque eadem reuertuntur. 93
Agens naturale nō agit, niſi per motum. 9
Agens naturale non agit immediate, ſed mediis accidentibus. 9
Agens corporeum non agit in corpus diſtans, niſi prius in proximum, mediatumq́ue corpus agat. 33
Agens in agendo aſſimilat ſibi paſſum. 34
Agens materiale cū paſſo in materia eiuſdem rationis communicans, in agendo repatitur. 34
Agens quanto propinquius, tanto in paſſum fortius operatur. 35
Agens ad hoc ut in agendo repatiatur, debet tum in materia cum paſſo conuenire, tum intra ſphęram actuitatis ipſius paſſi collocari. 40
Agens uel omnino immateriale, uel habēs materiā diuerſę rationis, uel extra ſphęram actuitatis paſſi collocatum in agendo repati minimè poteſt. 40
Agens in agendo repati, de quo agente, & à quo patiente, & ſecundū quam actionis paſſionisq́ue ſpeciem, necnon ſecundum quam contrarietatem, & ſecundū quem ſitum intelligi debeat. 40
Agens duplex, uniforme, atque difforme. 41
Agens in actu non poteſt applicari paſſo, quin agat. 43
Agens cōicans in materia cum paſſo, dummodo ſit intra ſphęrā actuitatis ipſius, quāuis paſſum fuerit multò minoris uirtutis & reſiſtentiæ quàm agens, Auctor contra Marſil. Alb. Saxo. Paul. Venet. & Caiet. Thienen. demonſtratur. 43
Agens communicans in materia, ab immediato paſſo, ſemper repatitur. 44
Agens quanto minorē habet extenſionem, tanto minus remotè agit. 91
Agens quanto magis extenſum, tanto in diſtantias agit, & quāto magis intenſum, tanto ad eandem diſtātiam fortius operatur: ex Alberti ſententia. 51
Agentis actionem diſtātiorem extenſione, uehementiorem autem intenſione, malè determinauit Albertus. 52
Agens agere in remotius, biſariam intelligitur, uel ſecundùm eandem lineam, vel ſecundùm lineas diuerſas. 52
Agens naturale agit per ſphęrā à ſummo gradu uſque ad non gradū uniformiter difformiter, & quomodo intelligenda ſit hæc propoſitio. 52. 53
Agens elementares qualitates inducens, elementi quoque, cuius qualitates illę ſunt propriæ, formam inducit. 76
Agere in aliquo ut in ſubiecto, & in aliquod ut in obiectum, in actionib. immanentibus quantum maximè differr. 38
Agentia particularia in alterando alterantur. 22

Agentia naturalia non impedita, vndique ac circulariter agunt. 53
Alberti de ſubiecto pñtis operis opinio. 5
Alimenti duplex ſemita,uenæ,& pori. 28
Alimentum,vide Nutrimentum.
Alterans duplex,quod alterādo alteratur, & quod alterando non alteratur. 21
Alterans aliquod non alterat,niſi prius ab alterabili alteretur. 22
Alterantis primi cum primo mouente cōuenientia, ac differentia duplex. 34
Alterare idem ſemetipſum totum,impoſſibile à Peripateticis exiſtimatur,quod tamen probabiliter potius quàm demonſtratiuè dici, Auctor aſſeuerat. 39
Alterare aliquod ſeipſum ſecundum partem contingit. 39
Alterare aliquid ſeſe, quamuis non admodum propriè,ſecundùm antiperiſtaſim, id eſt conuerſionem,reflexionemq́; poteſt. 39
Alterare idē ſeipſum per accidens pōt. 39
In alteratione neceſſario requiritur unitas ſubiecti cōtraria ſucceſſiuè recipiētis. 3
Alteratio vtrū poſſet eſſe,ſi generatio non eſſet poſſibilis. 4
Alteratio duplex, vna inter contrarias qualitates,altera minimè. 4
Alteratio inter contraria, duplex , prima, atque ſecunda. 4
In alteratione, quæ fit ſine contrario, aliquid eſſe alterabile,& ſimul eſſe ingenerabile, & incorruptibile optimè pōt. 4
Ad alterationem ſecundam non ſequitur per ſe corruptio rei. 4
Alteratio prima per ſe tendit in corruptionem unius,& in generationem alterius, niſi impediatur. 4
Alteratio ſecundum contraria eſſentialiter ordinatur cum generatione. 5
Alteratio à generatione diſtincta. 15
Alteratio, ſecundum qualitates,ſeu paſſiones tranſmutatio. 15
Alteratio duplex,extēſiua,& intenſiua. 16
Alterationem quo ad intenſionē eſſe continuam, quo ad extenſionē uerò diſcontinuam, & interruptam exiſtere, uoluit Aegidius. 16
Alterationem tum quo ad intenſionem, tum quo ad extenſionem diſcōtinuam, ac interruptam eſſe, quidam Thomiſtæ perperam Beatum Thomam intelligentes,uoluerunt. 16
Alterationē tum quo ad intenſionē, tum quo ad extenſionem continuā exiſtere, tenet cōis ſchola Peripateticorum, cui ſententiæ Auctor quoque adhæret. 16
Alteratio quo ad extenſionē, & quo ad intenſionem eſt ſæpe continua. 16
In alteratione datur primus gradus acquiſitus, & prima pars ſecundū ſubiectum alterata. 17
In alteratione non datur primum mutatum eſſe. 17
In alteratione primus quidē gradus,& primum minimum mutatione inſtantanea producunt, ſed poſt ipſa nō inducit qualitas,nec quo ad intenſionē,nec quo ad extenſionē,niſi ſucceſſiuè continuè. 17
In alteratione ſucceſſio quantitatiua partiū corporis alterat, non ſemper uerificatur de partibus latitudinis,& longitudinis, ſed de partibus profunditatis. 17
In alteratione non paſſio, ſed ſubiectum alteratur. 21
Alteratio propriiſſimè dicta ,fit ſecundum quatuor tantummodo paſſibiles qualitates. 34
Alteratiua uirtus duplex, remota, & propinqua. 22
Alteratiua virtus actuam in ipſorummet alterato exiſtir. 22
Amicitia, & lis motus nequaquā ſufficientes cauſæ,contra Empedoclem. 83
Anima rationalis in morte hominis,quamuis non ſimpliciter,tamen ſecundū quid corrumpitur. 11
Animæ plantarum,& imperfectiorum animantiū, omnes in materia ſunt procul dubio diuiſibiles,atq; coextēſibiles. 26
Animas omnes brutorum in materia diuiſibiles eſſe, auctor aſſeuerat. 26
Anima per ſe corpus , per accidens autem ſeipſam mouet. 28
Animalia ſeipſa per partem,nempe per animam mouere dicuntur. 39
Animalia terreſtria aquatilibus longe calidiora. 71
In aīali partes in aliqua excedētes qualitate,in alias ſēm exceſſū ſuū operātur. 86
Animalia quantum ad primam,innatamq́; complexionem terreſtria,ſicca videlicet ac frigida exiſtunt. 87
Animal,quo ad omnes ſuas partes mixtas, in æqualitate ponderis conſiſtere minime poteſt. 87

Anima-

Animalis partes & inæqualis temperamẽti, tam inati, quam influxi, utique exiſtunt. 87
Animalis totũ aggregatiue, ſtante inæquali partium temperie, mixtum ad æqualitatem ponderis eſſe poſſe, Auctor cõcedit. 87
Antipeſtaſis duplex, uel impropria & reflexiua, uel propria & conuerſiua. 39. 40
Antiquorum ſententiæ, circa generationis & alterationis diſtinctionem. 2
Antiquorum multa ponentium principia, variæ opiniones. 2
Antiqui ponẽtes unum rerum principiũ, generationem ab alteratione diſtinguere minime poſſunt. 3
Antiqui plura rerum principia cõſtituentes generationem ab alteratione diſtinxiſſe quidem uidentur, non tamen unũ ab alteratione uera ſecernere ualent. 3
Antiqui non cognouerunt aliquid de nouo poſſe produci. 9
Antiquorum de actione & paſſione duplex ſententia. 33
Antiqui de actione & paſſione ſubcontrarii. 33
Antiquorum de actione & paſſione concordia atque concilium. 34
Antiqui corpus ex magnitudinibus indiuiſibilibus componentes, ad contradictionem rediguntur. 50
Antiquorum ſentẽtia poros & indiuiſibilia corpuſcula ad actionem neceſſaria conſtituens, impugnatur. 50
Antiquorum ſententia ponentium vnum ſenſibile corpus ſeparatum, ex quo qua tunt fiunt elementa, ab eiſq; diſtinctũ, ab Ariſtotele confutatur. 62
Antiqui materiam ab efficiente cauſa nõ diſtinxerunt, quarum opinio ab Ariſtotele improbatur. 88
Aqua ex calore ad frigiditatem non a ſe, ſed ab alio reducitur. 38
Aquę puteales ac ſubterraneæ, æſtate quã hyeme propter antiperiſtaſim frigidiores. 40
Aqua cur citius calefit quàm exſiccatur, licet ſecundũ aliquos maior ſit frigiditatis quam humiditatis reſiſtentia. 45
Aquam in medio mari puram reperiri, Auctor deridet. 70
Aqua intenſiuè ſummè frigida. 71
Aqua quãuis minus humida quàm aer intenſiue, tamen ob denſitatem materiæ magis humectat. 71
Aquã frigidiſſimã eſſe virtuali frigiditate at nõ actuali, Alb. Saxo pnũciauit. 71
Aqua calefacta citius quàm frigida congelatur. 72
Aqua plura elementaris, quamuis frigidiſſima, congelari minime poſſet. 72
Aqua extinguit ignem per ſuffocationem non humiditatis, ſed craſſitiei rõne. 74
Aqua, ſecundum Philoponum, minor terra. 83
Aridum ad ſiccum redigitur. 64
Artium triplex differentia, uel penes ſolã materiam, vel penes ſolam formam, uel penes utramque. 20
Aſperum ac durum, & per conſequens ad ſiccum reducitur. 64
Atomi a Democrito introducti, quatuor habebant conditiones. 5
ex Atomis nõ poteſt fieri vnum per ſe, ſed ſolum per accidens contra Democritũ atque Leucippum. 47
Auctoris intentio in his commentariis. 1
Auctoris de ſubiecto præſentis operis examen, atque ſententia. 1
Auerrois argumentum contra Auicennã de remanentia elementorum in mixto ſoluitur & confutatur. 58
Augens & nutriens: ſubiecto ſunt idem, ſo laque ratione differunt. 24
Augetur uiuens a ſemetipſo ſecundũ partem, nempe ſecundum formam & animam. 40
Augmentabile in principio & in fine augmẽti idẽ numero dẽt remanere. 21. 22
augmentabile ſecundum quodlibet ſignũ ſenſibile, id eſt ſecũdum quamlibet ſui partẽ minimã naturalem, quę põt per ſe actionem habere debet augeri. 21. 22
augmẽtabile debet in ſe intrinſecus uirtutem augmentatiuam habere, ut talem motu exerceat. 22
augmẽtabile debet recipere in ſe nutrimẽtũ mutatũ, ſibiquemet ipſum unire. 23
augmentabile non mutat locum ſecundũ totum, ſed ſecũdum ampliorem terminorum extenſionem. 20
augmentabile manet idem, & ſecundum omnem ſui partẽ augetur, ratione formæ non ratione materię. 23
augmentatio fit circa magnitudines. 20
augmentatio a generatione alterationeq; differt

differt & penes terminum ad quem,& penes modum. 20
in Augmentatione utraque materia tam alterationis, quàm cōpoſitionis eſt corpus actu. 20.21
augmentationis materia eſt corpus actu, nō tamen corpus actu in communi, ſed particulare & ſingulare. 21
in Augmentatione tam id quod augetur, quàm id ex quo fit augmentum, debet eſſe partim actu, partim potentia ad quantitatem. 21
in Augmentatione animal augetur,& non cibus. 21
augmentatio fit ſecundum formam, non ſecundum materiam. 22
augmentatio non fit aliquo incorporeo, ſed corpore. 22
augmentatio in uiuentibus tam partium ſimilarium quàm diſſimilarium, fit ratione formæ non ratione materiæ. 23
augmentatio nō eſt quanti in uniuerſali, ſed particularis alicuius quanti. 23
augmētatio & nutritio ſubiecto cōueniūt, ratione tantummodo differunt. 23.24
augmentatio in communi quadrifariam ſumitur:pro intenſione qualitatis,pro numerorum incremēto, pro nouæ magnitudinis præexiſtenti magnitudini additione:& pro rarefactione. 24
augmentatio propriè ſumpta ſolis uiuentibus conuertit. 24
augmentationem eſſe generationem quandam,Marſilius exiſtimauit. 24
augmentationem eſſe quoddam ex pluribus motibus aggregatum,nonnulli noluerunt. 24
augmentationem a generatione eſſe diuerſam,Albertus Saxo.Aegidius,Philoponus,& communiter omnes Peripatetici arbitrantur. 24
augmentatio eſt motus a minori ad maiorem magnitudinem formaliter, non autem aggeneratio ſubſtantiæ. 28
in Augmentatione quinque reperiuntur, mutationis alteratio,corruptio,generatio incrementum, & noui loci maioris acquiſitio. 24
in Augmentatione alteratio reliquas quatuor mutationes tēpe præcedit:illa uero quatuor tempore ſimul exiſtunt. 24
augmentationis materia proxima eſt corpus actus ſimile ſpecie & accidēte ei, quod augetur. 25
augmentationis duplex materia una alterationis remota, altera compoſitionis proxima. 25
augmentationis completæ perfecta definitio,in quatuor cauſarum genera complectens. 25
in Augmentatione animam eandem numero prorſus, ſub maiori minorique materia & quantitate manerę, multi præclari uiri uoluerunt. 25
in Augmētatione ſemper educi nouā partem formæ,quę iam in diminutione periit, in omnibus uiuentibus præter hominem,complures famoſi uiri exiſtimarunt. 25
in Augmentatione,anima diuiſibili exiſtēte,impoſſibile Auctor exiſtimat nō educi nouā partem formæ de nouo ex materiæ nutrimenti potentia, & cū receſſu partis ſubſtantia deperdi. 25.26
in Augmentatione animam eandem numero remanentem ad materiam maiorem dilatari, probabiliter ſuſtineri poteſt;oppoſita tamen opinio tutior atq; ſecurior exiſtit. 26
augmentationem eſse ſecundū partes formales,& non ſecundum partes materiales,reiectis falſis expoſitionib. quomodo intelligendum. 26.27
augmentationem fieri ſecundum formā, & non ſecundum materiam triplici declaratur exemplo,nempe populi,fluuii, & ignis. 27
in Augmentatione aliud terminus, aliud ſubiectum. 27
augmentationis uiuentium & non uiuentium duplex diſcrimen. 27
in Augmentatione ſimul fit corpus,& dilatatio partium,& cibi alteratio,& cōuerſio. 28
augmentatio impeditur uel ex naturalis caloris imbecillitate, uel ex pororum obſtructione. 28
augmentationem eſſe continuam, uel interpolatam, ad utramq; partem diſputatur. 28.29
augmentatio quomodo fiat. 29
augmentationem loci mutatio partim præcedit, partim comitatur ſiue conſequitur. 29
augmentatio quomodo una altera uelocior. 30

Augmen-

Augmẽtum fit aliquo ab extrinſeco aduo niente. 21.22
Augmentum partium diſſimilarium in ui uentibus,fit ex ſimilarum partium accretione. 22
Augmẽtum fit tum ex ſimili tum ex diſſimili;ex diſſimili in principio,& ex ſimili in fine mutationis. 23
Augmentum per iuxta poſitionem non ſolum quantitatiuam,ſed generatiuã quoque & alteratiuam efficitur. 28
Augmentum partium in uiuente ſecũdũ omnem fieri dimẽſionem proportionaliter intelligendum. 28
Augmenti continuitas trifariam accipi poteſt. 29
Augmentum eſſe continuũ & ſucceſſiuũ, ſicut motum localem, Marſilius, Albertus Saxo,& Iandunus exiſtimarunt. 19
Augmentum non eſſe continuum, ſed uariis inſtãtibus interpolatum, Auerroes, Albertus magnus, & Sanctus Thomas arbitrari fuerunt. 29
Augmentum diuerſis inſtantibus fieri ſecundum minima,tenet Auerroes. 29
Augmẽtum non eſt cõtinuum & ſucceſſiuũ proportionaliter ſecũdum tẽpus. 29
Augmentum non fieri ſecũdum minima, ſed ſecundum maiores partes probabilius Auctori uidetur. 29
Augmẽtum eſſe continuum & ſucceſſiuũ probabiliter,etſi cum aliqua difficultate ſuſtineri poteſt. 39
Auicennæ ſententia de elemẽtorum remanẽtia in mixto quã ſentẽtia Auerrois probabilior atque rationabilior. 58
Aurum ab igne non conſumitur. 44

C

CAeleſtia corpora ſunt alterabilia alteratione,quæ fit ſine contrario. 4
Cęlẽſtia corpora omnia ad eundem ſitũ præciſè & punctualiter reuerti minimè poſſunt. 94
Cęli elementa ad mixtionẽ tribus mouẽtur inſtrumentis, calore, frigore,& aliquãdo etiam radiorum refractione. 61
Cęli non ſolũ lumine,& motu,ſed influẽtiis quoque in hæc agunt inferiora. 66
Cęlum in alterando non alteratur. 22
Cęlum unum alterum quomodo tãgat. 33
Cęlum non eſſe corpus ſimplex,ſed compoſitum ex materia & forma,& Ariſtotelis ipſiuſmet uerbis cõtra Auerroem oſtenditur. 88
Calidũ unũ altero dupliciter, uel gradualiter,uel potentialiter. 71
Calidum cõgregat homogenea,& ſeparat etherogenea. 63
Calidum duplex,ſimpliciter abſq; ulla cõtrarii permixtione,& ſecũdum quid,cũ aliquali admixtione contrarii. 83
Color a ſiccitate acuitur,& ab humiditate hebetatur. 45
Calor,ſi per impoſſibile daretur in pũcto, adhuc ageret. 52
Calor per ſe calefacit:& per accidẽs exſiccat. 66
Calor quam maximè actiuus. 67
Calor,& in eadem diſtantia fortius agit,& ad maiorem diſtantiam actionem ſuam diffundit,quam ulla cęterarum qualitatum. 67
Calor duplex,elementaris deſtructiuus,& cęli uiuificus. 71
Calor abſolutè nõ eſt propria paſſio ignis ſed talis calor,puta ſicco coniunctus. 75
Calor naturalis & febrilis,ut sũt paſſiones non differunt ſpecie. 75
Calor naturalis animæ inſtrumentum. 75
Calor naturalis in animante tria munera: ſeparare,uiuificare,aſſimilare. 31
Cauſa perpetuæ generationis duplex,una efficiens,altera materialis;& efficiẽs adhuc duplex, una mouens immota,altera mouens mota. 10
Cauſæ uniuerſales in alterando non alterantur. 22
Cauſæ cõtrariorum uel contrariæ,uel diuerſæ. 65
Cauſarum quatuor genera. 89
Certa ab incertis ſecernenda. 29
Circulus in generationibus multipliciter demonſtratur. 93
Color,ut color in corpore ut uiſibilis, in ſuperficie tantummodo reſidet. 52
Cõplexio ſeu temperies ad mixti formã, tanquã qualitatiua quædam diſpoſitio, neceſſario requiſita. 59
Complexionem in mixto eſſe unicã ſimplicem qualitatem uirtute & eminẽtia quatuor primas elemẽtorũ qualitates continẽtem,ab ipſis tñ realiter diſtinctam:Scotus,Auicenna, Hugo Senenſis,& Albertus Magnus uoluerunt. 59

Complexionem in mixto eſſe duas ſimplices qualitates medias inter quatuor primas qualitates elementorum,& effectus illarum tẽperate ſaciẽtẽ, ab ipſiſq; realiter diſtincta:Conciliator, & Albe. Saxo crediderunt. 59
Cõplexionẽ i mixto ex ipſiſmet quatuor elemẽtorum qualitatibus, ablato exceſſu,in eſſe remiſſo remanẽtibus, tanquã compoſitum quoddam reſultare,Marſilius,& Fernelius opinantur. 59
Complexionẽ in mixto ex quatuor refractis qualitatibus a qualitatibus elementorum,quæ in mixtione cotrumpũtur, numero diſtinctis, & ſpecie tantummodo continentibus,tamquam compoſitũ quoddam, conſurgere, quidam Thomiſtæ exiſtimarunt. 56
Cõplexio in mixto nõ eſt una qualitas ſimplex a primis quatuor qualitatibus per mutuam pugnam & corruptionem relicta. 59
ad Complexionem duo neceſſario requiruntur. 56
Complexio animalis mutatur ſecundum ætatem. 60
Complexio in mixto eſt tẽperies quatuor primarum qualitatum. 60
Complexio naturalis non conſiſtit in diuiſibili,ſed latitudinem obtinet. 60
Complexiones quatuor in animali,ex Medicorum nonnullorum ſententia,innata influxa:compoſita ex innata & influxa,atque totalis. 85
Complexiones quatuor in genere exiſtũt, cholerica,ſanguinea,flegmatica,melancholica,& in his ſingulis immunerabiles quatuor primarum qualitatum reperiuntur proportiones. 86
Complexio eadem in animantibus non ſolum eiuſdem ſpeciei, uerum diuerſarũ quoque ſpecierum reperitur,ſed diuerſimode. 76
Complexio in animalibus duplex, innata ſeu diſpoſitiua,& influxa ſeu conſeruatiua: cuius diuerſitatis duplex ratio aſſignatur. 86
Complexionis ſecundum ætates mutatio, fit ratione influxi,non innati temperamenti. 86
in Compoſitis ſubſtãtiis uerificatur ſẽper iſta propoſitio,generationem vnius eſſe corruptionem alterius,& ẽconuerſo. 11
Compoſitum totaliter deſtrui & corrumpi,etſi non ſimpliciter, tamen quodam modo dici poteſt. 12
Congelatio prouenit ex aqua cum ſubtili exhalatione terræ a commixtione. 72
Congregatio non eſt generatio,ſed quędã ad generationem diſpoſitio. 8
Congregatio non eſt noua ſubſtantiæ generatio,ſed continui potius auctio & incrementum. 8
Continuum poſſe diuidi ſecundum quam libet ſui partem,duplicem habet ſẽſum diſtributiuum ac uerum, & collectiuũ ac falſum. 7
Continuum poſſe diuidi ſecundum quam libet ſui partem,& duplicem potentiã, & duplicem actum duplici illi potentię correſpondentem habet copulatiuũ ac falſum,& diſtributiuum ac uerum. 7
Contradictoria nullũ mediũ recipiũt. 17
Contraria inuicem agunt & patiuntur. 33
Cõtraria ſecundum gradum remiſſum in in eodem ſe compatiuntur ſubiecto,ita tamen ut ſemper tota intenſionis latitudo expleatur. 43
Contraria in eſſe remiſſo ſimul poſſunt cohabitare. 60
Contrarietas duplex, formalis, ac uirtualis. 37
Contrario uno exiſtẽte alterũ,quoq; exiſtere,ut rificatur de uere contrariis,nõ de contradictoriis: 87
Contrariorum contrariæ cauſæ. 89
Contrarium eſt in potẽtia ad alterum. 84
Cor,ſecundum Ariſtotelem,primum ſanguinis receptaculum. 32
Cor,ſecundum Galenum,ſpirituũ vitaliũ opifex. 31
Cordis duo uentriculi,dexter nutrimẽtalis ſanguinis,& ſiniſter ſanguinis arterialis generatiuus. 31
Corpus duplex,ſimplex,& compoſitum. 2
Corporis ſimplicis duplex conſideratio. 1
Corpus ſimplex diuerſimode cõſideratur in libris de Cęlo,& in libris de Generatione & Corruptione. 1
Corporũ compoſitio ex aliis corporibus, ut uoluit Democritus eũ rationabilior, quam ex ſuperficiebus,ut voluit Plat. 6
Corporum compoſitio ex punctis, tripliciter a Democrito confutatur. 6.7
Corpora indiuiſibilia ſi darentur, non poſſent eſſe principia generationis. 8

Corpus vniuerſale ſeparatum nõ datur. 24
Corpus ſubtile, quo replentur pori, cedit in aduentu nutrimenti. 28
Corporis tangibilis, vtpotè cæteris ſenſibilibus vniuerſalioris principia ab Ariſtotele indagantur. 63
Corpus nullum ſenſibile prius quatuor elementis reperitur. 80
Corrumpere aliquid ſeipſum ſubſtantialiter poteſt ſecundum partem, non tamẽ ſecundum accidens, neque ſecundum ſe totum. 39
Corrumpere accidens aliquod ſe totũ, per accidens poteſt. 32
Corrumpi & item generari aliquid de nouo demonſtrat. 8
Corruptio per accidẽs à natura intenta. 2
Corruptio nec eſt natura, nec res naturalis, ſed eſt ens ſecundum naturam. 2
Corruptio, ſecundũ Aegidium, tripliciter dr̃ naturalis: tum ex parte Philoſophi naturalis eam conſiderantis, tum ex parte materiæ, tum ex parte formæ. 2
Corruptio à natura dupliciter intenta, tũ ex parte agẽtis, tum ex parte materię. 2
Corruptio non eſt dicenda naturalis ratione formæ, contra Aegidium. 2
Corruptio dicitur naturalis, non utpotè à uiolento, ſed utpotè ab artificiali, & uoluntario diſtincta. 2
Corruptio unius, generatio alterius, & è contra. 10
Corruptio non abit in nihil, ſed in materia terminatur. 11
Corruptio ex ſubſtantia in non ſubſtantiã permutatio. 15
Corruptio, vide Generatio.
Corruptibilia eadem numero poſt corruptionem redire, ſecundum Ariſtotelem minimè poſſunt; ſed eadem tantummodo ſpecie reuertuntur. 93
Corruptum idem numero poſt corruptionem, abſoluto anno maximo reditarũ Plato affirmauit: quæ Platonis opinio ab Auctore, tanquam & fidei & rationi naturali repugnans, improbatur. 94
Corruptum ſimpliciter, idẽ numero poſt corruptionẽ reuerti minimè poſſe, neque de abſoluta Dei potentia, Marſilius exiſtimauit: Quæ opinio ab Auctore refellitur. 94
Corruptũ aliquod idem numero naturaliter poſſe reparari, Richardus & Scot. enunciarunt: Quæ opinio, etſi non omnino certæ ueritatis, probabiliter tamẽ poteſt defendi. 94
Corruptum idè numero naturaliter reparari minimè poſſe, ſed Deum tantũmodo poſſe id efficere, Auctor una cũ D. Thoma, atq; Aegidio determinauit. 94
Craſſum ad ſiccum redigitur. 63.64
Creatio totius rei abſque mutatione, non eſt naturalis, ſed ſupernaturalis. 9

D

Diffinitio rei, naturam & proprietates declarat. 85
Democritus athomorum congregatione, atque diſgregatione generationem & corruptionem, ordinis autem & poſitionis eorum uariatione alterationem ſaluabat. 5
Democritus in rebus naturalib. Platone magis expertus. 6
Democriti ac Leucippi de athomis opinio confutatur. 48.49
Denſum magis agit quàm rarũ, non quia intenſius, ſed quia uel citius operatur, vel ſibi ſimili producit. 35
Differentia inter naturã, rem naturalem, & rem ſecundum naturam. 2
Differentia rerũ ſecundum Democritũ, triplex, penes figuram, penes ordinem, & penes ſitum. 3
Differentię ultimæ rerum, ſępe nobis occultæ. 65
Diſpoſitio maior ad producendum, quàm ad conſeruandum requiritur. 86
Diſpoſitiones contendentes, ad aduẽtum formę non corrũpuntur in inſtanti, nec aliæ in inſtãti omnino cõſimiles generantur, ſicut nonnulli uoluerunt. 18.19
Diuiſio operis, ac diſtributio. 1
Durum reducitur ad ſiccum. 64

E

Effectus intenſio non prouenit ex intenſione cauſæ, ſed ex maiori vel minori diſpoſitione ſubiecti. 14
Effectus per accidens unius cauſæ, eſt per ſe alterius. 66
Efficiens cauſa actionis principium. 34
Efficiẽs cauſa perpetuitatis, atq; diuerſitatis in generationibus & corruptionibus

iſtis inferioribus, non eſt motus primi mobilis, ſed eſt latio Solis perpetua, ſecundum Zodiaci obliquitatem. 89

Elemẽta quatuor ab Empedocle ſimplicia principia, ab Anaxagora autem compoſita principiata exiſtimata fuerunt. 3

Elementa ſe mutuò corrumpunt, non ſecundum ſe tota, ſed tantummodo ſecũdum partes. 5

Elementum eſt, ex quo fit aliquid, cum in ſit inuiſibili ſecundum ſpeciem. 55

Elementorũ formæ, ſubſtantiales iuxta Auerroem, mediæ inter formas ſubſtãtiales perfectas, & inter accidentia. 56

Elementorum ſubſtantiales formę, magis minuſue ſuſcipere minimè queunt, cõtra Auerroem. 57

Elementorum duplex corruptio, ſimpliciter, atque ſecundum quid. 58

Elementorum duplex conſideratio. 62

Elementa in libris de Cœlo, & in libris de Gñatione diuerſimode cõſiderãtur. 62

Elementa ſunt principia gñationis, & corruptionis aliorũ corporũ ſenſibiliũ. 62

Elementorum principium, iuxta Ariſtotelẽ, non eſt corpus aliquod actu, ſed eſt ipſa prima materia. 62

Elementa aliorum corporũ principia, nõ primo, neq; ſecundo, ſed tertio loco. 63

Elementa inter ſe contrariantur, non quatenus ſubſtantiæ, ſed ſuarum qualitatũ ratione. 63

Elementorum horum noſtratium impuritas. 67.68

Elemẽta quatuor, duo loca principalia, ſurſũ videlicet, ac deorſũ, ſibi diuiſerũt. 68

Elementorum quatuor, duo duobus contraria. 68

Elemẽtorum quatuor vnumquodq; vnũ ſibi primò uendicat qualitatem. 68

Elementi tres præcipuæ cõditiones: ut ex eo aliquid fiat: vt inſit in re quæ fit; ut ſit primum in rei compoſitione, & vltimum in reſolutione. 68

Elemento ſimplici repugnat quidem reſolutio in partes differentes ſpecie, nõ tamen ei repugnat diuiſio in partes quantitatiuas. 68

Elementa quatuor non ſunt ſimpliciter elementa, ſed corporum elementa. 68

Elementa duplici uia comperiuntur, reſolutiua: atque compoſitiua. 68

Elementa eſſe plura quã unum, & itẽ plura quam duo, & plura ẽt quã tria, ſigillatim, rationibus demonſtratur. 68.69

Elementa quatuor tantummodo, nec plura exiſtere quatuor mediis demonſtratur: ex ſimplicibus motibus localibus, ex qualitatum primarum combinationibus, ex mixtorum reſolutione, & ex ſimilitudine. 69

Elementa quatuor non ſimpliciter, ſed generationis atque mixtorũ dicenda ſunt elementa. 69

Elementi tum puritas, tum impuritas duplex, in qualitate, & in ſubſtantia. 69

Elementa pura quantum ab ſubſtantiam reperiri, tanquam extra mixtum ſuam habentia formam ſubſtantialem, auctor aſſentitur. 69

Elementorum quatuor, aerem, & aquam impura eſſe quoad ſuas qualitates, & quoad cũ aliena ſubſtãtia copulationẽ: terram autem quoad partes cẽtrales, & ignẽ quoad partes ſuperuas utraq; rõne pura exiſtere, Auct. determinat. 70

In elemento quocunque degere animalia ridiculum. 70

Elemẽta ambas habere qualitates in ſummo gradu, Achillinus, & Niphus Auerroem ſequentes aſſeruerunt. 72

Elemẽta habere unã qualitatẽ in ſummo, & alteram remiſſam, abſque contrariæ tamen qualitatis admixtione, Alb. Saxo. unà cum Alexan. aſſeuerauit. 72

Elementa habere unam qualitatẽ in ſummo, & alteram citra ſummam cum contrariæ qualitatis, à qua aliquantulũ remittitur, admixtione: Marſilius, Iacobus Forlini, Buridanus, ac Nominales exiſtimarunt. 72

Elemento cuiq; Nominales tres applicãt qualitates, unam ſummè immenſam, alteram minus intenſam, tertiam remiſſã minus intenſam remittentem. 72

ab Elemẽto quolibet una qualitas primò immediatéque fluit. 73

in Elementis non utramq; qualitatem in ſummo manere, ſed unam in ſummo, & alterã minus intenſam, probabilius auctori uidetur, contra Neotericos. 73

in Elementis qualitatem remiſſam nõ habere admixtionem contrarię qualitatis probabilius ab auctore iudicatur, cõtra Nominales. 73

in Elemẽtis qualitates ſimbolas uirtuales

ſpecie

ſpecie differre, at actuales eiuſdem ſpeciei eſſe Alb. Saxo opinatur. 74
In Elemẽtis, qualitatibus virtualibus ablatis, qualitates ſymbolas actuales, ſpecie differre, nonnulli dixerunt. 74
In elemẽtis qualitates actuales, virtualib. ablatis, ſolũ modo exiſtere, & ſymbolas eiuſdem ſpeciei eſſe ſolo numero differentes, Marſilius pronunciauit. 74
In elemẽtis pręter actuales qualitates nõ eſſe alias uirtuales introducendas, Auctor contra Alber. Saxo. determinat. 74
In elementis qualitates ſymbolas eiuſdẽ ſpeciei eſſe, Auctor contra nonnullos Marſilij opinionem ſecutus tuetur. 74
Elementũ quodlibet in quodlibet tranſmutatur. 75. 80
Elementa ſymbola faciliùs, diſſymbola uerò difficiliùs tranſmutantur. 75. 80
In elementis circularis mutuaq; reuolutur tranſmutatio. 75
Ex elementis duobus diſſymbolis per mutuum eorum exceſſum atque defectũ vnũ quandoque tertium efficitur: ut ex elementis duob. ſymbolis aliud tertiũ fieri minimè poteſt. 75. 79
Elementa mediata non habere immediatum tranſitũ, ſed prius in intermedium elementum tranſmutari, quidam aſſeruerunt. 76
Inter mediata elemẽta non eſſe immediatum tranſitum, ſed mediatum: non quia conuerſio prius fiat in elementum medium, ſed quia conuerſio fit in intermedium quoddam mixtum imperfectum, alii exiſtimarunt.
Elementa omnia, tam mediata quàm immediata, tã ſymbola quàm diſſymbola, immediatum tranſitum inter ſeſe habere, communis Græcorum, Latinorum, & Auerrois opinio exiſtit. 76
Elementa non mutantur ad inuicem ſecundum ſe tota, ſed tantummodo ſecũdum eorum partes. 80
Elementum unum alterius qualitates inducens, ipſum non ut propria nec ſua, ſed ui qualitatis admotæ producere optimè poteſt. 76
Elementa ſubſtantialiter, i. ſecundùm formas ſuas ſubſtantiales inuicem tranſmutantur, contra antiquorum Philoſophorum ſententiam. 76
Elementum mediatũ, atque diſſymbolum in quoddã mixtum imperfectum, ante quàm in alterum diſſymbolum mediatumque elementum tranſmutetur, per tranſire, probabilius ab Auctore iudicatur, quàm quòd in intermedium pertranſeat elementum. 77
Elementum mediatũ atque diſſymbolum ad hoc ut in diſſymbolum alterum mediatumq; elementum conuertatur, non per mixtum aliquod eſſentiale, ſed per accidentale tantummodo pertranſire debet. 77
Ex mediato elemẽto elementum mediatũ abſq; tranſitu per immediatum fieri, probabilius ab Auctore iudicatur. 77
Elementa ſymbola, quæ in una qualitate cõueniunt, in altera contrariantur: diſſymbola uerò, quæ in utraq; aduerſantur qualitate, dicuntur. 78
De elementorũ ſymbolorum faciliori q̃ diſſymbolorũ permutatione duplex opinio, facilitatẽ uel ad temporis uelocitatem ac breuitatem, vel ad paucıorũ in mutationẽ deperditionem referẽdo. 78
De elemẽtorum ſymbolorum quàm diſſymbolorum ueloctori, breuioriq; tempore permutatione, triplex ratio aſſignatur à Nipho ab Aegidio, & Beato Doctore. 78
Elementa ſymbola citius velociusq;, quantum ad temporis breuitatem, mutãtur, quàm diſſymbola contra Marſilium, & Niphum ſeipſum tractantem. 78
Inter elemẽta ſymbola, citius velociusq; mutantur ſymbola in paſſiuis quàm in actiuis qualitatibus. 78
Inter elementa ſymbola, ſiue in actiuis ſiue in paſſiuis qualitatibus, illa mutatio eſt uelocior, quæ eſt ex parte qualitatis actiuioris. 78
Inter elementa diſſymbola illa citius mutantur, in quibus magis uigent actiuæ qualitates. 78
Ex duobus elementis tertiũ fieri elementum dupliciter contingit: vel ita, ut illorum duorũ vnum agat, alterum corrumpatur; vel ita, vt ambo corrumpãtur. & hoc adhuc bifariam, uel per actionem tertii agentis, vel per ipſorum duorum abſque tertii alicuius actione mutuam actionem, mutuamq; paſſionem. 79
Elementa quatuor ſunt aliorũ corporum principia, nullo alio priori corpore cotum

rum principio ſeu materia exiſtēte,nec ipſorum vno, vel duob.reſpectu cætero rum principij rationem obtinentibus, contra Antiquos. 79.80
Elementa extrema nō poſſunt eſſe medio rū principia,nec media extremorū. 80
Elementum medium ſi in extrema mutatur, extrema quoque elemēta inter ſeſe neceſſario mutabuntur. 80
In Elemento vno ſi infinitæ multiplicarētur qualitates, quænam inde inconuenientia prouenirent. 81
Elementorum æqualitatis triplex comparatio: vel in quantitate,vel in diuerſa, eiuſdemve ſpeciei qualitate. 81
Elementorum æqualitas duplr intelligi poteſt,vel localiter, vel potētialiter. 82
Elementorum mutua tranſmutatio communem eorum materiam ſupponit. 82
Empedoclem,& ſibi,& rebus notis, & apparentibus contradicere. 3
Empedoclis ſententia paſſionem per ſuſceptionem agentis intra poros patientis conſtituens,improbatur. 49
Empedoclis opinio de elementorum intranſmutabilitate, ab Ariſt. multipliciter confutatur. 81.82 83
Empedoclis opinio de lite & amicitia, ab Ariſtotele impugnatur. 82
Empedoclis opinio de mixtione, ab Ariſtotele reiicitur. 83
Ens eſſe unum immobile, ac infinitum,voluit Parmenides. 47
Ens aliud actu, aliud potentia. 49
Ens duplex,neceſſarium,atq; poſſibile. 88
Entia vel permanentia, vel ſucceſſiua. 11
Eſſentia duplex,vel natura, uel entitas, ac integritas rei. 14
Excrementorum in animantib. quinque genera,primum in inteſtinis,duo in iecore, quartum in vrina poſtremum in cæteris partibus. 31
Exhalationem mixtū quoddam non ſubſtantiale,ſed accidentale, habens tātum modo formam terræ, exiſtere, Auctor tuetur. 77
Extremum ad extremū haud aliter quàm per medium tranſire,veritatem uniuerſaliter habet in motu locali,non autem in cæteris mutationibus. 77
In Extremis non eſt proceſſus in infinitū, neque uerſus ſurſum,neq; uerſus deorſum. 81

F

FAciens duplex,primū,& proximū. 34
Faciens primum in alterando nō alteratur. Vltimum autem,dum alterat, alteratur. 34
Finalis cauſa perpetuitatis generationum rerum iſtarum inferiorum,eſt conſeruatio ſublunarium in eſſe ſpecifico, atque generico. 89
Finis non propriè, ſed metaphoricè mouet. 34
Flatus duplici de cauſa infrigidat. 96
Forma non producitur nec fit,ſed potius comproducitur & conſit. 9
Formæ duæ vltimæ & ſpecificæ non poſſunt in eodem ſubiecto reſidere. 11
In Formis,ſemper quidē corruptio unius inducit generationem alterius: non tamen è contra ſemper productio unius inducit corruptionem alterius. 11
Formas ſubſtantiales elementorum magis,& minus ſuſcipere,exiſtimauit Auerroes. 13
Formas ſubſtantiales omnes, præter animam rationalem,magis & minus recipere Scotus exiſtimauit. 13
Formā nullā ſubſtantialē magis & minus recipere, nec intendi aut remitti, tenet Auctor cum B.Thoma atq; Aegidio, contra Auerroem & Scotum. 13.14.65
Formæ ſubſtantiales in duplici dſria, aliæ per ſe inſētæ à natura,aliæ minimè. 14
Forma æquè intenſa plus in ſubiecto denſo quàm raro duplici ex cauſa agere perſpicitur. 34
Forma ē,qua primò ablata,auferē res. 65
Formā ſubſtantialem, quis non ſit immediate operatiua, nec actiua in aliud extra ſe; tamen operatione immanente in ſeipſam per ſeſe agere, & ſeipſam per ſeſe ad naturalem ſuam diſpoſitionem reducere,non utique inconuenit. 78.79
Forma omnis ſpecifica in productione & conſeruatione certam latitudinem diſpoſitionum requirit. 86
Forma eſt rei ſubſtātia & natura, quæ rei in ſpecie & certa quidditate conſtituitur, & à qua rei ſaluatur definitio. 88
Forma ab efficiente diſtinguitur, contra Platonem. 88
Frigiditas per ſe frigeſacit, & per accidens humectat. 66
Frigiditas in aqua, quāuis ſumma, tamen ratio-

ratione humiditatis coniunctæ in operando retunditur. 71
Frigiditas animantium, uitæ quam maximè inimica. 71
Frigiditas duplex ſecundum Aegidium, elementalis, atque cęleſtis. 71
Frigiditas in elementis uel non eſt cauſa grauitatis dēſitatisq́; eorum, ut in mixtis, uel non eſt cauſa totalis. 72
Frigidum cōgregat tam homogenea quā etherogenea. 63
Frigidum duplex ſimpliciter, & ſecūdum quid. 83

G

GEnerare aliquid ſeipſum ſubſtantialiter poteſt ſecundum partem, non tamen ſecundum accidens, neq; ſecundum ſe totum. 39
Generari, & item corrumpi aliquid de nouo demonſtrat. 9
Generatio uel ſimpliciter, ut ſubſtantiæ, uel ſecundum quid ut accidentis. 2.12
Generatio ſubſtantiæ naturalis, alterationem præcedentem efflagitat. 4
Generatio eſſentialiter cum alteratione ordinatur. 5
Generatio ſimpliciter dicta. i. ſubſtantialis, fit ex ente, & ex non ente ſimpliciter. i. fit ex materia, quæ eſt ens in potētia, non ens autem in actu. 8
Generatio ex ente in actu fit, non quatenus in actu, ſed quatenus in potentia. 10
Generatio unius, corruptio alterius, & econtra. 10
Generationem unius eſſe alterius corruptionem, & ecōtra, qūo intelligendū. 11
Generationem unius eſſe corruptionem alterius, & econtra, non uerificatur in ſenſu formali, ſed tantummodo per uiam ſequelæ. 11
Generatio ab alteratione diuerſa. 15
Generatio, mutatio ex non ſubſtantia in ſubſtantiam. 15
Generatio, ab alteratione ſex modis diſtinguitur, ex parte terminorū ad quos, ex parte terminorū a quibus, ex parte ſubiecti, ex parte ſucceſſionis motus, ex parte diſpoſitionum præcedentium, & ex parte expulſionis alteri⁹ formę. 15.16
In Generatione terminus a quo, eſt corpus actu, non potentia corpus. 20
Generatione materia alterationis eſt corpus actu, materia autem compoſitionis minimè. 20.21
Generatio non eſt corporis in communi, ſed corporum particularium. 23
Generationis corruptionisq́; modus ſecūdum Leucippum. 47
Generatio naturalis tū ex materiæ perpetuitate, tum ēt ex perpetuo Solis motu ſuam nanciſcitur perpetuitatem. 89
Generationis & corruptionis ſecundū Ariſtotelem perpetuitas, non in particulari ſiue in ſingulari, ſed in communi uniuerſalique eſt intelligenda. 91
Generationum aliæ neceſſario, aliæ contingenter eueniunt. 92
Generatio neceſſaria in ſpecie, & contingens in indiuiduis. 93
Generatio non poteſt in infinitum recto tramite proficiſci, ſed in circuli morē reuoluitur atque recurrit. 93
Generatio aliqua ſi futura eſt neceſſaria, circularē oportet eſſe generationē. 93
Grauitas non eſt actiua neq; paſſiua. 63
Grauitas terræ & aquæ ſpecie differt, contra nonnullorum ſententiam. 71

H

HAbitus, formis uel finibus præſentibus in materia, ceſſat actio. 34
Homogenea, ſecundum Anaxagoram, in duplici differentia: uel vera, uel tantum modo apparentia. 4
Humiditas & ſiccitas dicuntur paſſiuę, nō quidem ſimpliciter, ſed reſpectu ſubſtātiæ ipſius mixti.
Humiditas caloris & frigoris actiuitatem repandit. 71
Humiditas aerea fouet ignem, & aqua extingit. 74
Humidius vnum altero dupliciter, vel intenſiuè, uel effectiuè. 71
Humidum ſuapte natura interminabile, facilè alieno termino terminatur. 63
Humidum duplex, uel cedens & circunſtans ſimul, uel cedens quidem, ſed nō cirunſtans. 64
Humidum triplex, uel udum, uel irrigatū uel proprie ac uere humidum. 64
Humidum duplex, ſimpliciter, & ſecundū quid. 85

I

IDem numero tripliciter dicitur, propriiſſime, proprie, & large. 22
Idem eſſe actu & potentia tale, non uti inconuenit. 40

Iecur,

Iecur, ſecundum Galenum, ſanguinis officina. 31
Ignis elemẽtaris neceſſario cõcedẽdus. 70
Ignis elementaris ob nimiam raritatem lucere minime poteſt. 70
Ignis calidus in ſummo intenſiuè. 71
Ignis apud nos exiſtens non eſt elemẽtũ purum, ſed mixtas habet qualitates. 74
Ignis propria paſſio non eſt calor, ſed eſſe calefactiuum in ſummo. 75
Ignis inter elementa quam maxime nutritur, nutritione tamen non proprie, ſed improprie ſumpta. 84
Ignoratio propriæ uocis, quidnam ſignificet. 2
Imperfectius in uirtute perfecti agentis ꝑfectius ſeſe ꝓducere, haud incõuenit. 65
Indiuiſibile duplex, mathematicum, & phyſicum. 5
Indiuiſibile duplex, uel abſoluti uel reſpectiuè. 48
Indiuiſibilia corpora dari, ſubtili admodũ ratione a Democrito probatur. 6
Indiuiſibilia habentia poſitionem per ſe alterari minime poſſe, ſed bene per accidens Paulus Venetus exiſtimauit. 50
Indiuiſibilia poſitionem habentia, qualia ſunt puncta, nullo modo alterari poſſe, nec per ſe, nec per accidens, Albertus Saxo. & Marſilius opinati fuerunt. 51
Indiuiſibilia, qualia ſunt puncta, lineæ, ſupficies, ſi per ſe eſſent, alterari minimè poſſe: at ut in corpore ſunt, alterari per accidens, Auctor determinat. 51.52
Indiuiſibilia, qualia ſunt pũcta, lineæ, ſupficies, nõ ſunt a corpore continuo realiter diſtincta, ſed ſolũ per intellectũ. 51
Indiuiſibilia, ut puncta, lineæ, ſuperficies, recipiunt qualitatem in continuo corpore non tamen per ſe reciperent, ſi eſſent ſeparata. 52
Infinitũ non datur actu, ſed potentia tantummodo atque diuiſione. 10
pro Influentiis cœleſtibus ſubtile Auctoris argumentum. 66
Inſcriptio operis. 1
Inſtrumentum ſine cauſa principali neceſſe, nec operari utique poteſt. 88
Intenſum & remiſſum aliquo modo formaliter opponuntur. 37

L

Lene ad durum, & per conſequens ad ſiccum redigitur. 64
Leucippi ac Democriti de atomis ſententia refellitur. 48.49
Leuitas nec actiua neq; paſſiua exiſtit. 63
Leuitas aeris & ignis ſpecie differt, contra quorundam opinionem. 75
Lignum non eſſe æquale ad pondus ſecũdũ grauitatẽ & leuitatem, ſed grauius quã læuius exiſtere, Auctori videt. 87
in Linea ubiq; eſſe punctum, & ubiq; diuiſionem fieri poſſe, quomodo eſt uerũ & quomodo falſum. 7
Linea nec ex punctis componi, nec in puncta immediatè diuidi poteſt. 8
Lis & amicitia, motus idoneæ cauſæ minimè exiſtunt, contra Empedoclem. 83
Locus debetur primo rei ob ſuã quãtitatẽ; Locus aut naturalis ob qualitatẽ. 32
Locus ut locus & ut ambiens, corpori ut quanto: ut autem talis eſt corpori ut tali ac naturali debetur. 32
Lubricum reducitur ad humidum. 64
Lubricum eſt humidum commixtum cũ ſubtili terreo. 64
Lutum frigiditate non formaliter, ſed uirtualiter contrariatur. 37
Lumẽ & aliæ qualitates naturaliter loquẽdo, nõ procedũt ab agente per radios lineales. ut Mathematici imaginãtur. 52
Lumẽ ꝑ ſe nõ infrigidat, ſeu calefacit. 66
Lumen immediatè ex ſeipſo, nõ ſecus ac calor, calorem inducit. 66

M

Magnitudo omnis diuiſibilis. 10
Malus in gradu poteſt agere in minus in gradu, & econtra. 36
Materia eſt potentia cõtradictionis. 2.88
Materia quomodo una, & quomodo multiplex. 5
ex Materia quamuis finita, poteſt generatio perpetua, perpetuaq; corruptio ſuſtineri. 10
Materia utriuſq; cõtrarii geniti. ſ. & corrupti, quodãmodo eſt eadẽ, nempe ſecundum ſubſtantiã, & quodammodo non eadẽ, nempe ſecundũ diſpoſitiones. 13
Materia ſine forma reperiri neutiquã poteſt. 11.3
Materia reipſa eſt inſeparabilis a cõpoſito, rõneq; dũtaxat ab eo diſtinguit. 20
Materia duplex, alterationis atque compoſitionis. 20
Materia a quãtitate oĩno inſeparabilis. 23
Materia principium paſſionis. 34

Mate-

Materia eiuſdem generis quænam uocatur. 37
Materia eiuſdem rationis, eſt paſſionis ipſius, repaſſionisque radix. 43
Materia ordine receptionis tam immediate reſpicit formas elementorum, quam mixtorum: at ordine productionis prius reſpicit, quam iſtas. 59
Materia a formis & qualitatibus contrariis inſeparabilis. 62
Materia eſt a contrariis diſtincta, eisq; ſubiicitur, & eſt potentia ſenſibile corpus, elementorumque principium. 62
Materia communis, mutuam elementorum tranſmutationem conuincit. 83
Materia cœleſtium & elementarium corporum, iuxta Ariſtotelis ſententiã, genere eadem, ſolaque ratione diuerſa. 88
Materia ab efficiẽte q̃ maxime diuerſa. 88
Materiæ duplex conſideratio. 5
Materiæ proprius & primus actus eſt actus corporis.
Materiæ non eſt mouere aut agere, ſed moueri & pati. 88
Medici iuxta ſenſum & actiones accidentia menſurant. 71
Menſura duplex, realis, atque rationis. 87
Minimum datur in natura cum in ſubſtantiarũ, tũ in accidentium productione. 29
Minimum ignis conuertitur quidem in minus minimo terræ, non tamen exiſtens ꝑ ſe, ſed continuum cum ipſa terra: 77
Minus in gradu in maius in gradu quomodo agere poteſt. 36
Miſcibilia in mixto non actu, ſed potẽtia remanent: idque dupliciter exponitur. 53
Miſcibilia in materia communicare, & in forma differre, mutuoque eſſe actiua, paſſiuaque debent. 54
Miſcibilia debent eſſe facile diuiſibilia facileque terminabilia. 58
Miſcibilia non multum ſeſe excedere, ſed eſſe fere æqualia & paria potentia atque uirtutibus debent. 64
Miſcibilia propter mutuam actionem mutuamque paſſionem, debent eſſe contraria. 54
Miſcibilia ſuomet actu & ſuapte actione, ad minima ſeu paruas partes diuiduntur. 91
de Mixtione quinq; tractãda ꝓponũtur. 13
Mixtio a gñatione, corruptione, nutritione augmentatione, & alteratione quomodo differt. 53
Mixtio eſt ſubſtantiarũ, non accidentiũ. 53
Mixtio unum detur ad ſenſum, an ſecundum rationem; 58
Mixtio, quo miſcibilia fuerint plura atque minora, eo facilior euadit. 54.55
Mixto quando redditur difficilior. 55
Mixtio eſt miſcibiliũ alteratorum vnio. 55
ad Mixtionem quinq; neceſſario requiſita, mouens, efficiens, modus, locus, ipſaque miſcibilia. 60
ad Mixtionem elementorum, orbes cœleſtes, tanquam primi mouentes. ſeu primi motores concurrunt. 61
de Mixtionis modo tres recenſentur ſententiæ. Auerrois, Auicennæ, atq; Beati Thomæ. 61
in Mixtione non ſemper requiritur diuiſio uſque ad minima, ſed uſque ad paruas partes. 62
Mixtionis locus aliquando aer, aliquando aqua, frequentius terra. 61
Mixtio, quantum ad elementa, fortaſſe violenta, quantum tamen ad mixti productionem, naturalis exiſtit. 61
Mixtio duplex, prima, atque ſecunda. 61
ad Mixtionem primã omnium elemẽta uirtualiter, non ſemper tamẽ omnia formaliter, ad ſecundam autem nullam prorſus elementum formaliter, omnia tamen uirtualiter concurrunt.
Mixtionis tres conditiones. 61
Mxtio apud Empedoclem nil aliud, quam quædam compoſitio. 83
in Mixtione æqualitas quædam elementorum cum mutua eorum actione atq; paſſione requiritur. 84
Mixtionis medium non prorſus indiuiſibile nec Mathematicum, ſed quã maximã inter extrema obtinet latitudinem. 84
Mixtum ex ſimplicibus componitur elementis. 55
in Mixto elementa formaliter. i. ſecundum proprias eorum formas ſubſtantiales remanere, Auerroes, Auicenna, Philoponus, Albertus, Magnus, & Iandunus aſſeruerunt. 55
Mixto elementorum formas ſubſtantiales nullatenus remanere, ſed ipſorũ tantummodo materias, Sanctus Thomas, Scotꝰ, Capreolus, Gregorius, Herueus, Conciliator, Marſilius, Albertus Saxo. & Aegidius voluerunt. 36

in Mixto elemēta formaliter remanere qui dixerunt, in quatuor ſententias diuiduntur, Auicennæ, Auerois, Aureoli, & aliorum quorundam. 56

in Mixto elementa non manet ſecundum quaſdam entitates, ex quibus formæ ſubſtantiales elementorum integrari finguntur, contra Aureolum. 57

in Mixto unica forma ſimplex, reſidet, ab elementorum formis diſtincta, contra nonullos. 57

in Mixto non manent elementa ſecundum formas ſuas ſubſtantiales remiſſas, contra Auerroem. 57

in Mixto formæ ſubſtantiales elementorum non maneut in eſſe perfecto, contra Auicennam. 57.58

in Mixto nil eſt ſubſtantia elementorū, niſi ſolā materiam remanere, Auctor latinorum opinioni aſſentiens, determinat. 58

a Mixto elementorum ſeparatio, quomodo intelligenda. 58

Mixti ſubſtantia quomodo cōpoſitior ſubſtantia elementi, & quomodo non. 58

in Mixto elementū dominari dicitur non formaliter, ſed uirtualiter. 59

in Mixto ſunt quædam qualitates ſecundæ, a primis tanquam effectus a cauſis deſtitutæ, quæ tamen complexiones neutiquam ſunt dicendæ. 59

in Mixto qualitatum complexionalium firmitas atque conſtantia. 60

in Mixto qualitates complexionales ſunt eędem prorſus, quæ erant in elementis, refractæ tamen ac temperatæ. 60

in Mixto elementa non manere actu ſecundū proprias formas ſubſtantiales, ſed ſecundum materias tantummodo, uirtuteſque temperatas, & loco formarū elementarium, ſuccedere formā mixti, uirtutes illas eminenter complectentem: Auctor determinat atque concludit. 60

in Mixto elemēta nō uere, ſed Metaphoricè reperiri, nōnulli perperā; exiſtimarunt. 61

Mixtum nullum, etſi in eo ſint elementa immediate fieri ex elementis, ſed ex alio mixto ſemper prouenire, qu'dā aſſerunt; quorum ſententia, tanquam non ſimpliciter uera, ab Auctore impugnatur. 61

Mixta uel animata, uel inanimata. 61

ad Mixtorum tam animatorum, quam inanimatorum productionem, neceſſario, virtus & calor cęleſtis pręſentiaq;, Solis, vt pote efficiens cauſa, concurrit. 61

Mixtum aliquod inanimatum ſola elementorum uirtute, abſque Cęlorum concurſu, quandoque fieri poſſe, non omnino improbabile Auctori uidetur. 61

Mixtum aliquando fit ex uno elemento. 61

Mixtū duplex, eſſētiale, atq; accidētale. 77

in Mixto contra manēt non prorſus actu, nec prorſus potentia, ſed refracta in ſuis excellentiis & ad medium redacta. 83

Mixtorum diuerſitas ac multitudo ex diuerſa multiplicitą; exceſſus deffectusq; quatuor primarum qualitatum proportione contingit. 84

Mixta conſtant ex elementis in qualitatibus ſuis refractis. 84

in Mixtis perfectis omnia quatuor ineſſe, continerique elementa (potentialiter tamen atque uirtute) ab Ariſt. ſigillatim oſtenditur. 84

in Mixto duplex cōſideratur æqualitas, vel quoad pondus, uel quoad iuſtitiam. 84

Mixtum æquale ad pondus dari, tactu humano videlicet in optima ſua diſpoſitione exiſtente, arbitratur Galenus. 85

Mixtum ęquale ad pondus dari minimè poſſe, Auicenna, Aueroes, omneſque Arabes aſſeruerunt. 85

Mixtum æquale ad pōdus in cōplexione innata & influxa minime dari, ſed in cōpoſita atq; totali pari optime poſſe, Medici nonulli recentiores exiſtimarunt. 85

Mixtum æquale ad pōdus in omnibus qualitatibus, nēpe alterariuis ac motiuis ſimul dari minimè poſſe: ut in ſolis alteratiuis ſeorſum, & pariter ſeorſum in ſolis motiuis dari optime poſſe: Marſilius, Alb. Saxo. & Nominales uoluerunt. 85

Mixtum æquale ad pondus quamuis in alteratiui qualitatibus daretur, tamen adhuc eſſet corruptibile, tum ab extrinſeco, tum ab intrinſeco. 85

Mixti forma eadem ſpecie producitur cū aliqualiter diuerſa primarum quatuor qualitatum diſpoſitione, dummodo eadem uirtus productiua extiterit. 85

Mixta indiuidualia eiuſdem ſpecie, non omnia idem protſus temperamentum aſſequuntur. certa tamen diuerſitatis huiuſce latitudine intra ſtatutos limites ſpeciei exiſtente. 86

in Mixto forma quandoque inducitur cum diſpoſitione, ſub qua non poteſt diutius conſer-

conſer-

cõſeruari, niſi alia acceſſerit diſpoſitio. 89
Mixtum ſecundùm complexionẽ innatam æquale ad pondus minimè reperiri, ſed ſecundùm complexionem influxam æquale ad pondus quãdoque exiſtere, Author determinat. 86. 87
Mixta aut perfecta, aut imperfecta. 86
Mixtum nõ poſſe ad qualitatũ motiuarum æqualitatẽ peruenire, Auctor opinat. 87
Mixtum ad pondus, eſt menſura non quidẽ rei, ſed conſiderationis atq; doctrinę. 87
Mixtorum omnium tam animatorũ quàm inanimatorum, duratio finita terminataque exiſtit. 90. 91
Mixtorũ terminatæ, diuerſæq; durationis duplex cauſa, una ex parte ipſorũ, altera ex parte Cęli: quæ in duæ cauſæ oimodam neceſſitatem minimè inducunt. 91
Mixtorum inanimatorũ duratio, ut plurimum, longior animantium ꝙ uiuentium duratione, triplici de cauſa. 91
Molle ad humidum reducitur. 64
Molle eſt, quod in ſeipſum cedit, neque obſiſtit. 64
Motor primus unus tantũmodo exiſtit, nec plures primi motores poſſũt reperiri. 90
Motus ferri ad magnetẽ, cibi ad partes nutriẽdas, elementorũ ad loca naturalia, & proiectorum per ipſum medium, tum ab intrinſeco tũ ab extrinſeco prouenit. 39
Motus non per ſe neque immediatè, ſed diſpoſitiue eſt cauſa caloris. 66
Motus in animalibus, per ſpirituum calidorum excitationem, calorem inducit. 66
Motus eſt cauſa frigiditatis p accidens. 66
Motus ſimplices locales, in genere tres, in ſpecie quinque. 69
Motus Solis, cauſa efficiens generationis uniuerſalis. 88
Motus localis, iuxta Ariſt. perpetuus. 89
Motus localis motuum, mutationumque omnium primus. 89
Motus circularis circulari, nequaquam contrarius. 89
Motus circularis, perpetuæ rerum generationis cauſa. 89
Motus continuitas ex temporis continuitate à poſteriore colligitur. 90
Motus à ſubiecto tanquàm à priori continuitatem ſuam ſortitur. 90
Motus Cęli eſt cauſa uniuerſalis, ſiue potius uniuerſalis quædam conditio cauſę mutationum omnium inferiorum. 90
Motus Cœli eſt cauſa elementorum dupl̃r, tum tranſmutatiua, tum copulatiua. 90
Motus Cęli eſt cauſa mixtorũ inanimatorũ dupl̃r, tum elemẽta congregans, tum virtutem productiuam mixti infundens. 90
Motus Cęli eſt cauſa uiuentium tripliciter, modò congregans atque infundens, modò imprimens, modò coadiuuans. 90
Mouens duplex, vnum mouens motum, alterum mouens immobile. 32
Mouens, & faciens. 32
Mouens reſpectu moti, vel omnino immateriale, vel alterius materiæ, uel materiæ eiuſdem. 33
Mouens omnino immobile, vel alterius materiæ, tangit, neque à tacto contangitur; mouens autem eiuſdem materię tangit, ac tangitur ſimul. 33
Mouens duplex, primum & proximum. 34
Mouens primum non eſt neceſſe in mouendo moueri: ſed proximum ſemper in mouendo mouetur. 34
Mouens primum cum primo alterante in duob. conuenit, & in duobus diſſidet. 34
Mouere ac moueri aliquid tripliciter poteſt: ſecundùm accidens, ſecundùm partem, & ſecũdùm ſe totum ſeu primò. 38
Aliquid ſeipſum Mouere, trifariam intelligi poteſt: ſecundùm accidens, ſecundùm partem, & ſecundùm ſe totum. 38
Idem Mouere ſeipſum ſm̃ ſe totum, q̃q̃ Ariſtoteli aduerſetur, non omnino tamen impoſſibile Auctor exiſtimat. 39
Mutare omnis, ſubiecti unitatem poſtulare uidetur. 3

N

Natura media inter artem & Deum. 9
Naturale, non omne illud, quod in naturali philoſophia conſideratur. 2
Naturalia per artificioſa inueſtiganda. 88
Neceſſitas alia ſimpliciter, alia ex ſuppoſitione. 93
Nomina ſignificant rem modò ratione formæ, modò ratione materiæ, modò totum ipſum compoſitum. 22
Nutriens & augens ſunt idem ſubiecto diſferunt ratione. 24
Nutrimentũ debet eſſe potẽtia uiuẽs, & potẽtia id quod nutriri, augeriq; debet. 23
Nutrimentum nequaquam per ſe manere, ſed nutrito & aucto debet uniri. 23
Nutrimentũ non in forma ſubſtantiali ſolum, ſed in qualitatib. quoq; parti nutribili

bili,& augumentabili aſſimilatur. 25
Nutrimentũ ab exteriorib.prius,q̃ ab interioribus partib.attrahit̃,atq; ſuſcipit̃. 28
Nutrimentũ añ eius cõuerſioné in ſubſtantia nutriti,nõ eſt continuũ,ſed contiguũ ſolum, & iuxta poſitũ parti nutribili. 26
Nutrimentum debet eſſe cum uiuente nutribili proportionatum. 30
Nutrimentum debet eſſe mixtum. 30
Nutrimentum debet eſſe tale mixtum, vt ſit proximum uiuentis temperamento, vel ſaltem ad uiuentis temperamentum ab ipſomet uiuente reducibile. 30
Nutrimentũ non eſſe viuẽti nutribili proportionatũ,triplici ex cauſa prouenit. 30
Nutrimenta diuerſa à diuerſis uiuentibus pro ipſorum variis temperamentis, appetuntur. 30
Nutrimentum in tribus animantis partib. principalibus perficitur, ac præparatur, ſtomacho, iecore, & corde. 50
Nutrimẽtũ vltimũ animantiũ, ſanguis. 30
Nutrimenti quinque alterationes,antequã conuertatur in ſubſtantiam animalis, in ore,in uentriculo, in iecore,in corde, & in ſingulis partibus nutriendi. 30
Nutrimentum ſimile in animantis corpore nõ eſt ſanguis,ſed eſt ipſamet pars uiuentis,vt ſubſtantiã deperditam reparat. 31
Nutrimentum nutrito aſſimilatur. 84
In nutritione neceſſariò fit tum corruptio, tum generatio quædam. 23
Nutritio augmentationem præcedit. 23
Nutritio,& augmentatio conueniunt ſubiecto,& diſtinguuntur ratione. 23
Nutritio in plus ſe extendit,quàm augmẽtatio. 23. 25
Nutritio partes ſubſtantiæ, & materiæ in uiuente deperditas reparat. 24
Nutritio,& augmẽtatio realr̃ diſtĩguunt̃. 24
Nutritur viuens à ſemetipſo ſm̃ partem, nempe formæ, animæq; beneficio. 40

O

OBiectum horum librorum de generatione, & corruptione eſt mutatio ſecundum formam. 1
Ocularia vitrea cur ſpecies uiſibiles reddũt maiores, perelegans ratio. 33
Oleum non eſſe æquale ad pondus ſm̃ grauitatem, & leuitatem, ſed grauius quàm leuius exiſtere, Auctor opinatur. 87
Ordo horum librorum de ortu, & interitu ad alios libros philoſophiæ naturalis. 1

P

PArmenides dua accidẽtia actiua, nempe calidum, & frigidũ, vnà cũ materia tanquàm principia generationis poſuit, quæ opinio ab Ariſtotele reiicitur. 88
Parmenidis de principijs rerũ duplex opinio, vulgaris, & propria. 67
Partes in uiuentibus & animantibus duplices,ſimilares, atque diſſimilares. 22
Partes diſſimilares in uiuentibus, ex ſimilaribus conſtant. 22
Partes ſimilares aliquando pro forma, aliquando pro materia accipiuntur. 22
Partium diſſimilarium forma eſt nobis notior, quàm ſimilarium. 23
Partium ſpermaticarũ, & nutrimentalium differentia. 28
Paſſio quid. 40
Paſſio,iuxta Ariſtotelem,fit inquantum patientia ſunt in potẽtia, & per tactum,vel immediatum, vel mediatum. 49.50
Paſſio ſubiectum conſequitur. 55
Paſſio, vide Actio.
Paſſiuum duplex,uel ſubiectiuè,uel terminatiuè. 67
Patiẽs duplex, vniforme, atq; difforme. 41
Penetratio corporum minimè admittẽda. 22. 28
Permanẽtia rerũ diuerſa,ex propinquitate, uel diſtãtia ipſarum à Deo prouenit. 89
Perpetuitas rerũ circularis quodammodo exiſtit,& in circuli more progreditur. 89
Plato in ſermone ſuo de generatione, in tribus deficit. 5
Plato in rebus abſtractis magis,quàm in naturalibus occupatus. 6
Platonis ſententia ſuperficies corporũ principia conſtituentis,de medio tollitur. 48
Platonis ſententia de quatuor elemẽtorum materia,quadrifariam ab Ariſtot. reprehenditur. 62
Plato formam ab efficiente non diſtinxit, quæ opinio ab Ariſt.impugnatur. 88
Pori nõ augent̃,ſed augmẽto deſeruiũt. 28
Pori nũquam vacui,ſed ſemper aliquo corpore repleti. 28.47
Pori noſtri corporis partes nequaquam exiſtimandi. 28
Pori in iuuenibus, quàm in ſenibus ampliores. 28.51
Pori ad facilitatem potius actionis, atque paſſionis,quàm ad neceſſitatẽ reperti. 50
Pororum in quolibet minimo naturali corporis

poris viuentis multitudo ab Auerroe introducta, reücitur. 27.28
Pororum ſententia, iuxta mentem Auctoris. 28
Pororũ duplex cauſa, efficiẽs, naturalis, ſ. calor, & finalis, & finalis adhuc duplex, tũ excrementorum expulſio, tum alimenti ſuſceptio. 28
Pororum inæqualitas. 28
Poroſas partes augeri, & à Marſilio & Alberto perperam dicitur. 28
Poſſibile medium inter neceſſarium & impoſſibile. 88
Potentia tale exiſtens, ſecundum ſe totũ aptum natum eſt pati 49. 50
in Prędicamentis omnibus generatio ſimpliciter & ſecundum q d, penes formanẽ vel ſubſtantialium vel accidentaliũ pſtãtiam ignobilitatemve attenduntur. 13
Principiũ vnũ materiale, aliter ab antiqs, aliter ab Ariſtotile introductum. 3
Principia corruptibiliũ incorruptibiliumq́ue corporum ſunt & totidem numero, & genere eadem, nempe materia, forma, & efficiens. 88
Productio de nouo fit ratione formæ, non ratione materiæ. 9
Productio omnis naturalis, fit cum mutatione. 9
Prolegomena præmittenda. 1
Proportio oĩs in indiuiſibile conſiſtit. 59
Puncta duo actu in linea, immediate per diuiſionem eſſe minime poſſunt. 7
Punctorum pluralitas in linea eſt potentia, non actu. 7
Punctum puncto immediatũ eſſe nõ pöt. 8
Puncta & lineæ corporum, non materia, ſed termini potius exiſtunt. 20
Puncta actu a continuo non diſtinguuntur, ſed potentia. 52

Q

Qualitas dupliciter diuiſibilis, extenſiuẽ, & intenſiuẽ. 16
Qualitas nulla datur infinite remiſſa. 51
Qualitas totius alicuius magnitudinis ad partes translata, proportionaliter ſemper intenditur atque augetur. 41
Qualitas unaquaque ſicut intenſionis, ita corpulentiæ & extenſionis gradum requirit 51
Qualitas unaquaque certũ ſibi determinat intenſionis gradum in materia, quem naturaliter tranſcedere nequit. 70
Qualitas non omnis abſolute ſuſcepit magis & minus ex contrarii admixtione. 73
Qualitas non omnis, etſi habuerit contrarium, ex contrarii admixtione remittitur. 73
Qualitas in elemento bifariam ſuſcipit magis & minus, vt in ſubiecto, & ut a principio. 73
Qualitates primæ formam introducendam antecedunt, ſecundæ uero cõſequũtur. 4
Qualitates ſecundæ non per ſe, ſed per accidens tantummodo corruptionem inducunt. 4
Qualitates primas tantum actiuitatis, quãtum reſiſtentiæ obtinere, Calculator & Hentisberus opinantur. 41
Qualitates primæ iuxta Marſilium, Alb. Saxo Pan. Venet. & Caietanum Thienen. oppoſito ordine ſeſe habent in actiuitate & reſiſtentia. 42
Qualitates non eſſe æqualis actiuitatis ac reſiſtentiæ, quo pacto nonnulli demonſtrant. 44
Qualitates primæ, quæ corporum ſenſibilium principia exiſtunt, quatuor tantummodo eſſe probãtur, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum. 63
Qualitates primæ non primaria, ſed ſecundaria corporum principia. 63
Qualitates tangibiles ſecundæ, ad quatuor primas reducuntur. 63
Qualitates primas eſſe formas elementorũ ſubſtantiales, videtur Alexander ſenſiſſe. 64
Qualitates primas non eſſe formas elementorum ſubſtantiales, ſed eſſe uirtutes & paſſiones ſubſtantialibus eorũ formis ſuperadditas, Auctor unà cum Auerroe contra Alexandrum determinat. 56
Qualitates primę vocantẽ elemẽtorũ principia, non quidem eſſentialia, ſed diſpoſitiua tantum modo & productiua. 65
Qualitates elemẽtorũ alteratiuę ſunt eorũ dñię, non quidem primæ neq; ſubſtãtiales, ſed ſcdæ & accidentales, primarũ tũ nobis occultarum manifeſtatiuæ. 65
Qualitates primæ, q̃ artificioſè ab Ariſtotele exploratæ atque adinuentæ. 65
Qualitates actiuę, nõ oẽs primę dicẽdæ 66
Qualitates uere alteratiuæ alteratione corruptiua, nõ omnes primę appellandę. 66
præter Qualitates quatuor elementares, dantur ſimplices alię qualitates uerè alteratiuę,

teratiuè, eiſq; priores, quæ tamen non agunt cum contrarietate. 66
præter qualitates alteratiuas,quę in mixtis ſunt,à primis elementaribus prouenientes, aliàs quoq; ex uirtute Cęlorum influxas reperiri, Auctor aſſeuerat. 66
Qualitates quatuor elementares dicuntur, primæ non abſolutæ perfectionis æqualisve præſtantiæ merito, ſed cauſalitatis & independentiæ ratione. 66
Qualitates quatuor elementares, omnes ſunt primò actiuæ. 67
Qualitates in triplici gradu, primæ, ſecundæ, ac tertiæ. 67
Qualitates quatuor primę elementares inter ſe differunt, nec inuicem ſunt reducibiles. 67
Qualitates actiuæ, nempe calor & frigus, maiorē habent actiuitatem cum ſiccitate,quàm cum humiditate conſociatæ. 71
Qualitates quatuor elementares, ſecūdum Albertum Saxonem, in duplici differentia, actuales,& uirtuales. 71.74
Qualitates uirtuales,præter actuales,in elementis ab Alb.Saxo.introductæ. 71.74
Qualitates uirtuales ab Auctore bene in mixtis conceduntur, at in elementis minimè,contra Alb.Saxo. 71.72.74
Qualitates primæ in elemētis à Cęlo non imprimuntur,ſed proprias eorū formas, atque naturas conſequuntur. 72
Qualitates primę non faciunt in elementis eoſdē effectus,quos faciunt in mixtis. 72
Qualitates quatuor primæ,velut elementorum ſemina. 76.79
Qualitates ſymbolæ, in quibus dūo conueniunt elementa,appellantur:diſſymbolæ veræ, in quibus contrariantur. 74.78
Qualitates quatuor elementares in mixtione conuenientes, non ſunt ſufficiens cauſa cuiuſque forma mixti. 85
Qualitates quatuor elementares ſunt potius diſpoſitiones,quàm virtutes productiuæ formarum ipſorum mixtorum. 85
Qualitates, vide Elementa.
In Qualitatibus quatuor primis duplex æqualitas, gradualis,ſeu ponderis, & proportionalis ſiue iuſtitiæ. 84
Qualitatis intenſio, longitudini lineæ perſimilis. 52
Qualitatum primarum duplex corruptio, per ſe,& per accidens. 42
Qualitatum primarum duę actiuæ, nempe calidum & frigidum; duæq; paſſiuæ,nēpe humidum, & ſiccum: ſicut ex earum deſcriptionibus patet. 63
Qualitatum primarum ſingulas haſce trāſmutationes ſenſibiles efficientium, quatuor conditiones: vniuerſalitas, ſimplicitas, actio alteratiua & corruptiua, mutua actio, mutuaque paſſio. 65
Qualitatum quatuor primarum elementarium; calor in actiuitate princeps. 67
In quātitate nō eſt pfecta contrarietas,ſed diminuta. 30

R

Raritas eſt effectus caloris. 27
Raritas non eſt actiua. 17
Raritas ad calorem diſponit. 66
Reactio quid. 40
Contra Reactionem quinque fortiſſima argumenta. 41
Reactio ſm Marſil.Alb.Sax.Paul.Venet.& Caiet.Thienen.non eſt, niſi cū maior eſt actiuitas paſſi,q̄ ſit reſiſtētia agētis.42.44
Reactionem, Repaſſionemque dari, & auctoritate, & experientia, & ratione ab Auctore comprobatur. 42
Reactionem, Repaſſionemque, & ſm eandem contrarietatem, & ſm idem eandemq; partem,& per ſe exiſtere: tum auctoritate, tum experientia, tum ratione ab Auctoritate conuincitur. 42.43
Reactio, atque Repaſſio, non aliter quàm actio,& paſſio: ex eo,quòd res ſunt partim in actu, partimque in potentia, tanquàm ex radice oriuntur. 45
Reactio, vide Actio.
Reflexio radiorum ſolarium, quàm maximè calefacit. 72
Remiſſi intenſique oppoſitio aliquo modo formalis. 37
Remora piſcis nauem in curſu retinet. 44
Repaſſio quid. 40
Reſiſtentia quænam dicitur, & quomodo triſariam contingit. 44
Reſiſtentiæ quinque colliguntur cauſæ. 44
Reſiſtentia in alteratione eſt actiua, non tamen eſt actiua in motu locali. 46
Reſolutionem fieri vſque in materiam primam, ita ut nullum accidens idem numero maneat in genito & in corrupto, aliqui uoluerunt. 17
Reſolutionem non ſemper vſque in materiam primam deſinere, ſed aliqua accidentia eadem numero manere in genito & in corupto, alii aſſeruerunt. 18

Reſolutio fit vſque in materiā primā mediatè, & poſt multas corruptiones. 18
Reſolutio aliquando immediatè ex prima mutatione fit vſq; in materiā primā. 18
Reſolutionem non ſemper immediatè uſq; in materiam primam fieri, Auctor determinat. 18

S

Sanitas maxime cōſiſtit in æquali primarum qualitatum temperamento. 87
Segregatio non eſt corruptio, ſed præuia ad corruptionem diſpoſitio. 8
in Senibus augmentum cur ceſſat, non autem nutritio. 31
Senſum ipſum negare, extremæ dementiæ ſignum. 47
Siccitas & humiditas paſſiuæ dicuntur, non ſimpliciter, ſed reſpectu ſubſtantiæ ipſius mixti. 67
Siccitas inter quatuor primas qualitates minimè actiua. 71
Siccitas actiuarum qualitatum, nempe caloris & frigoris, lima. 71
Siccitas nō eſt cauſa diſcontinuitatis in elementis, ſed tantummodo in mixtis. 72
Siccum ſuo termino facilè, alieno difficilè terminatur. 63
Siccum triplex, uel udo, uel irrigato, uel proprie ſtereq; humido oppoſitum. 64
Siccum duplex, ſimpliciter, & ſecundum quid. 83
Simile in ſimile bene poteſt agere per accidens, non tamen per ſe. 34
Simile duplex, in qualitate, & in gradu. 35.
Simile tantummodo in qualitate in ſuum ſimile agere poſſe, in qualitate uero ſimul & in gradu neutiquam, Paulus Venetus, Albertus Saxo. aliiq; complures aſſeruerunt. 35
Simile in gradu poſſe agere in ſibi ſimile in gradu, Marſilius tenet. 35
Simile unum alteri poteſt eſſe in qualitate, & in gradu, nec tamen in potentia ſeu actiuitate. 35
Simile in gradu poteſt agerè in ſimile in gradu, contra Paulum Venetum, & Albertum de Saxonia. 35.36
Simile in potentia & in actiuitate non poteſt agere in ſibi ſimile in potentia & in actiuitate. 37
Similitudo triplex, in qualitate, in gradu, & in potentia. 35
Similitudo in qualitate. 82
Simpliciter aliquid fieri, duos habet ſenſus, ſupernaturalem, ac naturalem. 6
Sol, vniuerſalis & præcipua cauſa mutationum inferiorum. 91
Sol, præcipua & vniuerſalis cauſa periodi ac durationis uiuentium. 91
in Sole, propter rerum productionem atq; conſeruationem, motus annuus cū diurno ſimul eſt coniungendus. 92
Sol non eodem modo generationis corruptionisq; cauſa, ſed generationis poſitiua, & corruptionis priuatiua. 92
Species intentionalis accidens reale producere minimè poteſt. 38
Subiectum rei, & ſubiectum ſcientiæ differunt. 1
Subiectum accidentis duplex; inhæſionis, vt materia prima: & denominationis, ut compoſitum. 18
Subiectū alterationis & augmentationis re eſt idem, ratione dumtaxat diuerſum. 21
à Subſtantia accidens, etſi non quantum ad eſſentiam, quantum tamen ad exiſtentiā dependet. 5
Subſtantia tale de nouo, naturaliter fieri minimè poteſt. 9
Subſtantia aliquo modo tota generatur. 9
in Subſtantiis generatio ſimpliciter, & ſecū dum quid tripliciter differunt: tum ex parte terminorum, tum ex parte qualitatum materialium, tum ex communi hominum opinione. 12
Subſtantia una altera perfectior uel minus perfecta, quadrupliciter. 13.14
Subſtantia magis una quam altera, quadrifariam. 14
Subſtantia uni, alteri accidens eſſe minime poteſt. 65
Subſtantia non per ſe, ſed per accidens ſentitur. 65
Subſtantia non immediatè operatur, ſed interuentu qualitatis. 65
Superficies corporum principia a Platone conſtitutę. 47
Superficiei duplex conſideratio, uel ſuperficies, uel ut terminus corporis. 52
Suſcipere magis & minus aliquid, bifariam intelligitur, uel intēſiuè, uel perfectiuè. 3

T

Tactus multipliciter & analogicè dicitur. 32
Tactus triplex, mathematicus, naturalis, & ut ita dicam, naturaliſſimus. 32

Tactus mathematici tres cōditiones,ut ſe ſe tāgētia ſint corpora, & diſcontinua,& ſimul habeant vltima. 32
Tactus naturalis quatuor requiſita, ut ſeſe tangentia,ſint corpora diſcōtinua, ſimulq́ue habeāt ultima, ſintq; inuicem motiua,atque mobilia. 32
Tactus naturaliſſimi quinque attributa,ut ſeſe tangentia ſint corpora, & diſcontinua, ſimulq. habeant ultima, atq; inuicē motiua,& mobilia,nec non mutuo actiua paſſiuaq́; exiſtant. 32
Tactus magis proprie & principaliter de tactu mathematico,quàm de phyſico dicitur,contra Philoponum. 32
Tactus phyſicus a mathematico pendet, non econtra. 32
Tactus mathematicus ſimplicior, phyſicus autem magis compoſitus. 32
Tactus ad actionē neceſſario requiſitus. 32
Tactus immediate cadit ſupra ſuperficiē. 32
Tactus duplex,virtualis,& quātitatiuus. 33
Tactus phyſicus duplex, mutuus, atq; non mutuus. 33
Tactus uel mediatus uel immediatus, in actione & paſſione neceſſario efflagitat. 50
Tactus non ſuperficiebus, ſed corporib. ſuperficierum interuentu aſſignandus. 52
Tactus cęteris ſenſibus uniuerſalitate,communitateq́ue prior. 63
Tactus ſeptem contrarietatum iudex,quarum duæ tantummodo primæ. 63
Tactus in qualitatum quatuor primarum ponderali æqualitate quam maxime uiget. 87
Tangens ut plurimum a tacto tangitur, aliquando autem a tacto non contangitur. 32
Temperamentum,uide Complexio.
Tempora generationum & corruptionum in hiſce inferioribus eſſe æqualia.& ratione demonſtratur, & experientia confirmatur. 89
Tempus a motu,ut priori ſuam nanciſcitur continuitatem. 90
Tempus gñationis eſt æquale tempori corruptionis ſecundum temperiem ſpecificam,& ſeruato naturæ curſu,proportionaliter tamen in qualibet ſpecie. 91
Tenue ad humidum reducitur. 63.64
Tenue eſt ſubtilium minimarumq́ue partium. 64
Terminus a quo diuerſus in creatione, atque in generatione. 9
Terra elementorum maxime ſicca. 70
Terram eſſe primo & quā maxime ſiccam, Scripturæ teſtimonio confirmatur. 71
Terrā frigidiſſimā eſſe frigiditate actuali, at nō virtuali, Alb.Saxo. exiſtimauit. 71
Terra,ſecundum Philippū,maior aqua. 82
diui Thomæ,de ſubiecto præſentis operis, opinio. 1
Triangulus omnium prima figurarum. 6

V

Vacuum a natura reiicitur. 32
Vaporem non eſſe mixtum ſubſtātiale,ſed accidentale, habens ſolummodo formam aquæ,Auctor ſuſtinet. 77
Venarum multiplex ratificatio. 28
Venena quamplurima frigidæ naturæ. 71
Virtus productiua, participans aliquid uirtutis creatiuæ, non eſt neganda in cauſis particularibus. 10
Virtus unita,fortior diſperſa. 35
Virtutes quatuor in ſingulis partibus animantis alimento deſeruientes, attractiua,retentiua,digeſtiua,& expulſiua. 31
Viſibile tangibili quomodo magis, & quomodo minus uniuerſale. 63
Viſus cęteris ſenſibus nobilitate prior. 63
Viuens q̃uo idem numero permaneat. 27
in Viuente partes ſpermaticæ manent toto vitæ tempore, quamuis decrementū patiantur. 27
Viuentis cuiuſque & animalis præſertim, periodus duplex, alter generationis, alter corruptionis. 91
Viuentium triplex ſtatus: augmenti,conſiſtentiæ,& decrementi. 24
Viuentium partes duplices,ſpermaticæ atque nutrimentales. 26
Vniuerſalium doctrina, doctrinæ particularium præmittenda. 88
Vni vnum tantummodo opponitur. 74
ab Vno ut exiſtente vno,immediate & primatio plura procedere nequeunt. 73.89

FINIS.

IN LIBRVM PRIMVM ARISTOTELIS,

De Generatione, & Corruptione,

COMMENTARIA VNA CVM QVAESTIONIBVS Doctoris Franciſci Toleti, Societatis IESV, Nunc S. R. E. Cardinalis Ampliſs.

De Prolegomenis horum librorum.

Libros de Generatione, & Corruptione, Deo duce, interpretari aggredimur, & quæſtiones, ac difficultates, quæ in hac parte exagitari ſolent, pro viribus elucidare. Non erit igitur inutile pro ipſorũ introductione, quatuor prius pertractare ſubiectum, inſcriptionem, ordinem, ac diuiſionem: reliqua enim, quæ præmitti ſolent, ex iſtis nota fient.

De ſubiecto horũ librorũ. 1. ſenten. Alber.

¶ Circa ſubiectum inuenio diuerſitatem aliquam inter auctores. Prima enim ſententia Alber. Mag. hic in principio eſt, ſubiectum eſſe corpus ſimplex mobile ſecundum formam.

Duplex ẽ corpus, ſimplex, & cõpoſitum.

Pro declaratione aduerte, quod duplex eſt corpus, alterum ſimplex, alterum compoſitum. Simplex eſt, quod nõ ex aliis corporibus componitur, ſed immediate ex ipſa materia, & forma, qualia ſunt elementa. Compoſitum eſt, quod ex aliis componitur corporibus, ſicut mixta omnia, tam animata, quam inanimata.

Dupliciter conſideraĩ corpus ſimplex.

Aduerte ulterius, quod hoc corpus ſimplex dupliciter poteſt conſiderari, aut ut habet ordinem ad locum, & ſitum, & mobile localiter eſt: aut ut ordinem habet, & potentiam ad formam ſubſtantialem, & generabile eſt & corruptibile.

Explicatur ſentẽtia Albe.

Dicit ergo Albe. quòd hic tractatur de corpore ſimplici ſecundum potentiam ad formam generationis: nam de tali corpore: puta elemento traditur in libris de Cœlo, vt potentiam habet ad locum, & mobile eſt tali motu. Hic autem de eodem tractat de ordine ad generationem: & hoc eſt, quod dicit, corpus ſimplex mobile ad formam eſſe materiam horum librorum. Notat tamen totum primum librum ordinari ad ſecundum: in ſecundo. n. de tali ſimplici corpore agitur: in primo uero quid generatio, & corruptio ſit præmittitur, & ut generatio ab augmentatione, & alteratione diſtinguatur: ob id de his conſequenter tractatur: ſecundum igitur Albe. de Generatione, & corruptione ſimplicium corporum hic tractatur.

Reiicitur ſententia Alber. 1.

Sed profecto non uideo, quare hi auctores negent in communi tradi hic quamcunque generationẽ, cum generatio hoc in loco definita conueniat uniuerſaliter aliis omnibus. Præterea cum communia debent prius tractari, & in aliis libris de peculiaribus generationibus corporum tractetur, oportuit hic prius de generatione in communi tractari.

2. ſenten. Aegidii. & aliorũ.

Altera ſententia eſt Aegidii, qui ait, ſubiectum huius libri eſſe corpus mobile ſecundum formam in ſe, ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentalem. Hæc opinio differt a priore in duobus, nam prior ſolum loquebatur de ſimplici corpore, illa uero de quocunque in communi. Præterea, prior ſolum ex generatione, & corruptione, de aliis uero per accidens hic tradi exiſtimabat. at vero iſta tam de generatione, quàm de aliis per ſe. Dicit tamen unum iſta opinio, ꝙ quamuis in communi tractetur de mutabili ſecundum formam, tamen ſimul deſcenditur ad unam particularem mutabilis ſpeciem, puta ad elementa, & hoc in

ſecundo lib. Hanc ſententiã ſequitur Pau. Venetus, & Marſilius q. 2.

3. ſenten. D. Tho. Tertia ſententia eſt aliorum aſſerentium, generationem, & corruptionem eſſe ſubiectum huius libri, & huius ſententiæ videtur S. Tho. hic, ubi dicit in libro hoc vniuerſaliter tractari de generatione, & corruptione, & ipſarum cauſis. Dicit auté duo: alterum eſt, quod hic nõ traditur de augmentatione, & alteratione per ſe, niſi quatenus alteratio a generatione diſtinguitur: & quatenus augmentatio coniuncta eſt cum nutritione, quæ generatio quędam eſt. Alterum eſt, quod hic traditur de elementis, quatenus cauſæ, & principia ſunt generationis, & corruptionis omniũ aliorum corporum.

In hac quæſtione dicã, quod mihi probabilius uidetur.

4. ſenten. autoris. Prima propoſitio. Dico igitur primo, generationem, & corruptionem, quæ in hoc libro traditur, non eſſe propriam elementorum, ſed uniuerſaliter omnibus generalibus ineſſe, & mihi placet in hac parte ſententia S. Th. & Aegidii: & me mouent rationes, quas feci contra Alb. præſertim, cum non ſit vlla ratio pro ipſo.

2. Propõ. Dico ſecundo, quod hic de augmentatione, & alteratione per ſe agitur, & non conſequenter, & per accidens: & recipio in hoc opinionem Marſil. & Pau. Primo,

Probatur quia Ariſt. tex. 4. abſolute dicit, ſe de ſimplicibus his motibus tractaturũ, & numerat hos omnes: ſimiliter hoc etiam in hoc textu idem proponit. Et quamuis dixerit, ſe dicturum, an alteratio, & generatio diſtinguantur: tamen hoc nil impedit, præſertim cum de augmentatione hoc non dicat: non ergo propter generationem de his eſt ſermo. Pręterea, quia nullibi de alteratione ipſa in communi tractatur per ſe, niſi hic. Vnde Auer. 2. de Anima. commen. 50. non male dicit, quod tradere de augmentatione ad multas partes philoſophiæ ſpectat: ut motus quidam eſt, ad libros, inquit de generatione.

3. Propõ. Obiectũ hu⁹ libri eſt mutatio ſecundum formam. Dico tertio, quantũ exiſtimo libri obiectum eſt mutatio ſecundum formam, ut comprehendit generationem, alteratione, & augmentationem. Probatur, quia libri obiectum eſt, cuius cauſæ, & principia traduntur: at generationis, & aliarum cauſæ traduntur in præſenti, ut Ariſt. dicit ſimiliter, & ipſarum paſſiones.

Præterea, quia nullibi dicitur de corpore mobili ſecundum formam, nec quid ſit, oſtenditur, nec paſſio de eo demõſtratur, nec vlla ipſius cauſa.

Aduerte autem, quòd non quicquid eſt ſubiectum rei, eſt ſubiectum ſcientiæ, corpus quidem eſt ſubiectum generationis, ſed non eſt huius ſcientiæ ſubiectum, cum nec quid ipſum ſit, nec quæ proprietates demonſtret: Sicut animal ſubiectum eſt ſomni, & vigiliæ: ſed non ob id eſt ſubiectum, & materia libri illius de Somno. ſimiliter in libro de iuuentute, & aliis huiuſmodi. Ita etiam in præſenti, de mutationibus his diſputatio eſt. & hoc circa ſubiectum. Nota. No quidquid eſt ſubiectũ rei eſſe ſubiectum ſcientiæ.

¶ Inſcriptio vero eſt de Generatione, & corruptione, ſeu de ortu, & interitu. Nec mireris, quare non fiat inſcriptio de aliis mutationibus, id enim factum eſt forſan breuitatis cauſa. l. quia præcipua eſt mutatio ſecundum ſubſtantiam, quæ generatio & corruptio eſt. De inſcriptione.

¶ Circa ordinem vero ſcito, hunc librum eſſe tertium inter naturales, primus enim eſt Phyſicorum liber, ſecundus de Cœlo, tertius de generatione, & interitu: nam in libris Phyſicorum, communia tradita ſunt rebus naturalibus, puta, materia, forma, motus, locus, & tempus. Poſt hæc tradit Ariſtot. corpora ipſa: & quia prius eſt ſimplex, quam compoſitum, præmiſit libros de Cœlo, in quibus de ſimplici corpore, & de ipſius motu, puta, locali differuit. Poſt hæc debuit corpora compoſita aggredi, at quia his quoddam commune inerat, puta, mutatio ſecundum formam, de hac prius in præſenti differit. De ordine.

¶ Diuiditur autem hæc doctrina in libros duos, in priori de generatione, & corruptione, augmentatione, ac alteratione differit: ac de quibuſdam alterationem concernentibus, vt de tactu, de actione, & aliis. In poſteriori de communibus cauſis, & principiis generationis, & alterationis aliorũ omnium corporum, puta de elementis. Et hæc ſufficiant pro introductione libri. Ad textum accedamus. De diuiſione.

CAP.

CAP. PRIMVM.

De Generatione autem, & Corruptione. Tex. I.

Intentio Ariſt.

SVam primo intẽtionem proponit, quæ in duobus conſiſtit. Alterum eſt, quod inſtituit cauſas, & rationes, generationis & corruptionis rerum, quæ natura conſtant: Alterum eſt, quod ſimul de augmentatione, alteratione que dicit, quid vtraque ſit: & de alteratione particulariter, an ſit diſtincta à generatione re, ſicut eſt diſtincta nomine; an non, ſed ſolo nomine diſtinguatur.

Nota coniunctionẽ horum librorũ, & cohærentiã cum libris de cælo.

Aduerte aliquot uerba textus, Primo illud, Autem, eſt dictio continuans librum hunc cum verbis ultimis librorũ de Cælo.

Nota 2 q̃ excluduntur à tractatione de generatione.

Aduerte ulterius illud, Natura generãtur: dicit Philop. & S. Thom. quod id dicitur ad excludenda ea, quæ arte fiunt, vt cathedra, ſcamnum, & ſimilia, non enim de horum generatione diſſeritur: ſimiliter alia, quæ electione fiunt, vt amicitiæ, diſcordiæ, bella, nec de huiuſmodi generatione tractatur, ſed de his, quæ natura conſtant.

Nota 3. q̃d intelligat Ariſt. per cãs & rationes.

Aduerte vlterius, cauſas, & rationes. Aegid. dicit, quód una dictio eſt explicatiua alterius, ratio enim explicat cauſam. Dicit ſecundo, quód per rationes intelligit cauſas uniuerſales: ita, ut totum hoc Cauſas & Rationes, ſignificet cauſas uniuerſales. Philop. per rationes uidetur intelligere modos, quibus cauſas efficiat: vt ſi detur Solem eſſe cauſam alicuius, & petatur, quare ſit, id uocatur ratio. Poſſumus etiam dicere forſan melius, quod per rationes generationis, & corruptionis, intelligat ipſarum definitiones, ita ut definitiones ipſarum, & cauſæ hic tradantur: cauſa enim, extrinſeca principia: definitio intrinſeca ſignificat. Atque ita Ariſt. ſuam proponit intentionem.

Dubiũ. An corruptio ſit res naturalis.

1. argum.

¶ Dubitatur, an corruptio ſit res naturalis: videtur. n. q; non. Primo, quia vt habetur 2. Phyſ. natura præcipua eſt forma, & cætera per formã natura dicuntur, vt habetur 5. Metaphyſ. at corruptio eſt oppoſita formæ: ergo non videtur dicenda naturalis.

Præterea: quia naturale eſt intentum à natura: at corruptio, cum priuatio ſit, & non ens, non uidetur intenta eſſe à natura: ergo non eſt naturalis. 2. argum.

Præterea. 5. Phyſ. tex. 17. dicitur aliquas eſſe corruptiones uiolentas: ergo ſaltem non omnis corruptio eſt naturalis: opponitur enim uiolentum naturali. 3. argum.

Aegidij ſentẽtia.

Corruptio tripliciter dici poteſt naturalis.

Ad hoc reſpondet Aegidius, quód corruptio tripliciter dici poteſt naturalis. Primo, quia à naturali philoſopho conſideratur. Non enim eſt ſcientia ſpeculatiua ſicut practica. hæc enim unum per ſe facit, puta conſtruere: at deſtruere non eſt per ſe artis. At ſpeculatiua utrumque edictum ſpeculatur, & generationem, & diſtinctionem, atque ex hac parte dicitur corruptio naturalis, quia de ipſa Philoſophus ſpeculatur. Secundo dicitur naturalis, quia eſt effectus materiæ, quæ natura dicitur: quæ enim corrumpuntur, quia materiam habent, corrumpentur. Tertio dicitur naturalis etiam ratione formæ, quia non fit corruptio alicuius, niſi ſit aliqua forma, cum unius corruptio, ſit alterius generatio. Dicit tamen Aegidius, quód non eſt corruptio naturalis, quaſi intenta a natura, quia per accidens intenditur.

Solutio Auctoris.

1. Nota. Nõ quidquid agitur in phyſica, ẽ res naturalis.

Ad hoc dubium reſpondeo primo, quód non quidquid in Phyſica conſideratur, eſt res naturalis: habemus enim ex Ariſtot. ſecundo Phyſic. quod differunt illa, Natura, Res naturalis, Res ſecundum naturam. Natura enim eſt ipſum motus principium, ut materia, & forma: Res uero naturalis, eſt compoſitum, ex materia, & forma conſtans: Res autem ſecundum naturam eſt paſſio, & id, quod conſequitur compoſita naturalia ratione principiorum. Secundum hæc igitur conſtat, corruptionem nec eſſe naturam, nec rem naturalem: ſed eſſe ens ſecundum naturam, cum conſequatur ipſum compoſitum ratione vnius principij, nempe materiæ.

2 Nota. Corruptio eſt intenta à natura dupliciter.

Dico ſecundo, quód corruptio eſt intenta à natura dupliciter. Primo, ex parte agentis: quod enim intendit finem, intendit etiam per ſe media ordinata in finem: at agentia non poſſunt abſque corruptione formam ſibi ſimilem introducere, quam

intendunt: ergo re uera etiam corruptionem intendunt. Præterea, cum per ſe agãt contraria, in intendunt uictoriã contrariorum, quæ abſque corruptione illorum non eſt. Secundo etiam eſt intenta à materia. Nota autem, quod potentia materię eſt in contradictione, nunquam in radice, vt ad hanc formam, & non ad hanc, ſicut uoluntatis prima differentia eſt uelle, & non uelle: & hinc etiam eſt in potentia contrarietatis ad plures formas: ergo potentia materiæ reſpicit generationẽ, quæ habet formam, & corruptionem, quæ non habet: ergo poteſt etiam dici intenta à materia, quamuis non tam intenta, quàm generatio. Dico tertio, quòd corruptio non eſt dicenda naturalis ratione formæ, vt dicit Aegidius: nam corruptio ſolam dicit formæ priuationem: quod uerò ponat formam aliquam, id non eſt corruptionis, ſed generationis, quæ ſimul eſt cum corruptione.

3. Nota. Corruptio nõ eſt dicẽda naturalis ratione formæ.

Ad argumentum primum dico, quòd quãuis corruptio aduerſetur uni formę, non tamen alteri aduerſatur, puta ei, quæ per talẽ corruptionem mediam introducitur.

Ad 2. Ad ſecundum patet reſponſio ex dictis.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd corruptio dicitur naturalis, non ut naturale diſtinguitur contra uiolentum, ſed contra artificiale, & uoluntarium: eſt enim duplex naturale, ut diximus alibi.

Antiquorum igitur hi quidem vocatam.

Proponũtur antiquorũ ſententię circa generationis, & alterationis diſtinctionem.

Intentione propoſita incipit circa generationis, & alterationis diſtinctionem antiquorum ſententias indagare, ut percipiatur differentia ſpecifica generationis, ſecundum quam debet definiri. Proponit igitur antiquos diuiſos in duas partes: quidam enim alteratioñe non diſtinguebant à generatione: quidam uerò diſtinguebant. Qui autem hi ſint, explicat. Qui enim unum principium ponebant, ut qui ponebant aquam, aut ignem, aut quid aliud, hos neceſſarium erat dicere, generationem eſſe alterationem, & quod generatur, alterari: at qui ponebant plura, ut Empedoc. & Anaxag. neceſſe erat, hos alterationem diſtinguere à generatione. In quo reprehenditur Anaxag. qui cum poſuiſſet plura principia, dixit, quod generari, & corrumpi idem eſt, ac alterari; & in hoc propriam uocem dicitur ignoraſſe.

Dubium

¶ Dubitatur, quid eſt, uocem propriam ignorare. Reſpondet D. Thomas, quòd is dicitur propriã uocem ignorare, qui ſuis fundamentis non correſpondet: cum autem Anaxag. poſuiſſet fundamentum, ex quo poſſet diſtinguere generationem ab alteratione, & non diſtinxerit, dictus eſt propriam uocem ignorare: ita etiam exponit Auerroẽs.

Solutio D. Tho.

Solutio Philop.

At Philop. aliter uidetur dicere, cur dictus eſt uocem ignorare: quia quã debuit uocare generationem, dixit alterationem, putà congregationem illorum principiorum ſeparationem nuncupauit: hæc enim potius generatio dicenda eſt, cum res per eam conſiſtat.

Aduerte hic ex Philop. quod ſimplex generatio uocatur in præſenti ea, quæ eſt ſubſtantiæ: ea enim, qua fit accidens, ut ex non albo albũ, eſt ſecundum quid, & etiam illa ſimplex poſtea dicitur propria: in ſequentibus uerbis, cum dicitur propriè fit. Nota 1.

Aduerte, quod dicit, Qui unum dicunt uniuerſum, & omnia ex uno generant: quod poſterius eſt explicatio prioris: nam ut dicit Philop. idem eſt eſſe uniuerſum, & omnia unum, & quod fiunt ex uno, puta ex aqua, igne, aut alio quouis, ut illi philoſophi dicebant. Nota 2.

Empedocles enim corpora quidem quatuor.

Cum dixiſſet, Anaxagorã poſuiſſe multa principia, ſicut alios, qui generationem diſtinguunt ab alteratione: modo exponit ſententias aliorum, inter quos quidã plura, & finita ponebant principia, ut Emped. qui quatuor materialia poſuit, puta elementa, & duo efficientia, & ita erant ſex. Quidam infinita ponebant: ut Anaxag. & Leucippus, ac Democr. Erat tamen inter hos diſcrimen: nam Anaxag. poſuit infinitas partes indiuiſibiles ſimilares cuiuſlibet rei, ut oſſis, carnis, & aliorum. & hæc dicebat eſſe principia rerum.

Antiquorum pin. multa ponentium prĩcipia.

At Democr. addebat non ſolũ has multitudine infinitas, ſed formis, & figuris: Quomodo ſea in-

tet ſe differunt ſecundum Democritum.

erant quædam triangulares, aliæ orbiculares: aliæ cuiuſuis alterius figuræ.

Atque ipſa compoſita dicebat tripliciter differre inter ſe. Prima differẽtia erat ex his athomis, puta cum hoc ex triangularibus, illud ex orbicularibus componebatur. Secunda differentia non ex his, ſed ex horum poſitione ſumebatur; nam cum ordo mutabatur, ut poſteriora priora fierent, uel è cõtra, tunc mutabatur res: ut accidit in dictionibus, literis conuerſis, ut ſi dicas, Mus, conuerſa fit, Sum. Tertia differẽtia penes poſitionem, & ſitum: hic enim inducebat etiam variationem, ut accidit in literis his z. ſi conuertatur & mutetur ſitus, fit N. & ſic ponebat uariationem ipſorum compoſitorum: & vt inferius dicetur, priorem mutationem uocabat generationem, reliquas duas alterationem, quia ſeruabatur res eadem, non uariatis athomis, ita dicebat Democrit. & differebat ab Anaxagora.

Nota.

Nota literam, ubi dicitur, (Ipſa autem à ſe ipſis) ſignificat ipſa compoſita inter ſe differebãt, his, id eſt, aut per diuerſas athomos, aut ordine, & poſitione ipſarum, in quibus denominantur tres dictæ differentiæ, vt exponit Philop.

Contrariè autem uidentur dicere.

Differentia inter Anaxagorã, & Empedoclẽ.

Differentiam conſtituit inter Anaxag. & Emped. circa elementa quatuor: nam Emped. principia ponebat, ex quibus, & caro, & os, & reliqua componebantur, ipſa uero non ex aliis. At Anaxag. elementa putabat compoſita ex illis particulis, imo maxime compoſita, cum uideret ex elementis confici fere omnia, ob id in elementis maxime latere has particulas: unde elementa uocabat omniſeminaria omnium aliorum, quaſi continentia materias aliorum.

Iis igitur, qui ex uno omnia conſtituunt.

Qui unũ tantũ ponũt rerũ principiũ, non poſſint diſtinguere inter generationẽ & alterationẽ.

Dixerat ſuperius, qui unum principium ponunt, non poſſe diſtinguere generationem ab alteratione, ſicut illi, q plura ponunt: & explicuit opiniones eorum, qui plura ponunt. Modo explicat, quomodo qui unum ponunt principium, non poſſint diſtinguere: qui uero plura, poſſint. Explicat primo de his, qui unum ponunt. Iſti enim cum ponant unum principium, ſemper tale principium manere idem in mutatione, debent fateri. aliter non eſſet principium. Cum igitur unum, & idem principium in mutatione manet, illa mutatio nõ generatio, ſed alteratio eſt: hoc enim eſt eſſe alterationẽ, quod unum prorſus maneat ſubiectum.

Dubium. Solutio.

Obicies, Non ne poſſet eſſe augmentatio? Reſpon. non: nam ibi iam uidetur acquiri ſubſtantia ab extrinſeco: non ergo diſtinguunt generationem iſti ab alteratione.

Quomõ qui plura principia ponunt põt diſtĩguere inter generationẽ & alterationem.

Illi uero, qui plura ponunt, diſtinguunt: nam congregationem, & diſgregationem illorum principiorum poſſunt generationem, & corruptionem dicere. & confertur ex Empedocle, qui naturam rerum in illa mixtione, & compoſitione conſiſtere dicebat, ut ipſius uerba indicant. Vnde concludit, quod ita loqui, eſt proprius ſermo poſitioni horum, id eſt ſecundum ipſorum dicta, hanc oportet uocare generationem, & corruptionem: & etiam quia ipſi ita dicunt ut diximus ex Empedocle. Quam autem alterationem uocauerint, ſuperius explicuimus.

Dubium ex Philopo.

Dubitat Philop. nam uidetur, quod nec ſecundum Ariſtot. oporteat ponere vnam aliam mutationem eſſe alterationem à generatione: nam etiam ipſe ponit unum ſubiectum, puta materiam primam, quæ eadem manet in mutatione: ergo pariter dicetur alteratio generatio.

Solutio.

Reſpon. & bene, quod aliter illi ponebant unum principium, aliter Ariſtot. Illi enim ponebant unum ens actu determinatum, puta ignem, aquam, aut quid ſimile; at Ariſtot. unum ens potentia, & indeterminatum: Alteratio autem non eſt, cum unicum manet ſubiectum in mutatione, ſed cum illud ſubiectum eſt ens actu completo, & determinato. Conſtat autem, quod non ſic poſuit Ariſtot. principium, & ſubiectum unum ipſa generatione.

Neceſſe autem eſt & his dicere.

Nõ poſ-

Cum eos, qui plura ponunt principia, gene-

fediſtinguere illos uerã generationẽ ab alteratione.

generationem ab alteratione debere diſtinguere docuiſſet. Nunc contra ipſos cõuertitur dicens, quod impoſſibile eſt ſecundum eorum ſententiam, veram generationem, aut alterationem conſtituere, & hoc oſtendere, dicit eſſe facile.

In alteratione debet ſubiectũ eſſe vnum.

Ad probationem ſumit hoc, quod in alteratione debet ſubiectum eſſe vnum, quod contrariorum ſit ſuſceptiuum, & modo hoc, modo illud recipiat: at hoc non poteſt poni iuxta dicta horum: ergo vera alteratio non eſt apud hos. Maiorem oſtendit exemplo augmentationis, in qua manet eadem ſubſtantia, puta animal, & modo maius, modo ſit minus.

Minorem probat ex Empedocle: hic enim ponebat qualitates differentias elementorum: faciebat enim ignem album, calidum, & reliqua aliis ſubiecta qualitatibus inſeparabilibus: & dicebat, quod elementa non mutãtur inuicem inter ſe. Si ergo fieri non poteſt, vt ex igne fiat aqua, nec ex vno aliud, nec fieri poterit, quod vnum acquirat alterius qualitatem, & ita non erit vnum ſubiectum alterationis: ſed quodq; cum ſuis manebit qualitatibus. Hoc idem dici poterit de aliis, vt dicit Philop. qui figura, & accidentia ſemper inſeparabilia ab athomis ponebant: vnde nunquam apud eos vnum dabatur ſubiectum contrariorum.

An & manifeſtum, quod ſemper vnam.

In omni mutatione oportet ſubiectũ eſſe vnum.

Cum dixiſſet, vnum ſubiectum eſſe in alteratione: hoc principium vniuerſalius ponit, dicens ſimpliciter in omni mutatione, quæ fit ex contrariis, eſſe ſuppone dũ vnum ſubiectum: vt ſi mutatur ex loco in locum, debet eſſe vnum ſubiectum, ſimiliter ſi augetur, & diminuitur: ſimiliter ſi alteratur, & denique omnium inuicem tranſmutabilium vna debet eſſe materia: quod ſi talis ſit, tunc alteratio poteſt eſſe.

Nota.

Nota, quod dicit, omnium inuicem mutabilium vnam eſſe materiam: quia ut aduertit Philop. hinc non neceſſario colligitur cœlum habere materiam ejuſdem rationis cum his inferioribus, cum ſit intranſmutabile.

Empedocles igitur ipſe videtur. Tex. 2.

Reprehẽſio Empedoclis. 1

Reprehendit Empedoclem dupliciter. Primo: quia ſibi, & rebus omnis, & apparentibus contradicit. Rebus quidem apparentibus: quia aufert alterationem manifeſtam, ut dicit Philop. ſibi ipſi uero, quia dicit duo repugnantia: alterum eſt, quod nullum elementum fit ex altero, nõ enim ignis fit ex aqua, nec ex aqua fit ignis, ſed, ex elementis omnia alia fiunt. Alterum dicit, quod cum ex elementis fit chaos, omnia illa fiunt vnum quid, & confunduntur ita, vt ſit una natura, præter litem, & amicitiam, quæ cauſæ efficientes ſunt: & iterum ex chao fiunt omnia illa, & diſtinguuntur per paſſiones uarias, ex uno tamen principio: ut illud ſit ignis ratione aliarum paſſionum, id aqua ratione aliarum, & ſic reliqua duo. & his duobus colligitur contradictio: ſi enim illæ qualitates elementorum ſunt genitæ ex chao, & factæ, ergo ſunt auferibiles: & ſic poſſunt inuicem elementa mutari, cum iſtæ qualitates auferuntur modo, ſicut in principio in ipſo chao. 2.

Sunt enim ex quibus dicit Empedocles.

Quia poſſet quis dicere, quod non ualet conſequentia: ſi poſſunt elementa deſtrui ad chaos, quod etiam modo inter ſe poſſunt: hoc probat, quia illæ qualitates, quæ elementa diicernunt, ſunt amiſſibiles ex ſe, & præterea eſt modo lis, & pugna inter illa, ut apparet.

Quod ſi dicas, Nõ corrumpuntur, cum fit chaos: ad hoc dicit, quod deſtruuntur, & unum fiunt, cum enim adhuc ſunt ſub illis formis, nondum vnum chaos fit. Aliter exponit hoc Philop. At iſta eſt Latinorum expoſitio, & bona.

Incertum autem & vtrum. Tex. 3.

Altera reprehẽſio Empedoclis.

Alterũ in quo errauit Empedocles ponit. Nam nec poteſt dici unum eſſe principium, nec plura, certo & determinatẽ. Nam quatenus ex chao fiũt ipſa elementa per productionẽ, uidetur unum eſſe principiũ, puta chaos: at quatenus ex ipſis elementis coeuntibus fit chaos, non ſolũ per aggrega-

aggregationem, ſed permutationem, quia ex eis vna fit natura: videtur quod plura ſint principia, & illa ſint priora natura. At ipſe nihil dixit certum de hoc: ob id reprehenſione non caret.

QVAESTIO PRIMA.

An ſi generatio non eſſet poſſibilis, alteratio poſſet eſſe, & de aliis circa textum difficultatibus.

Hęc difficultas mouetur ob ea, quæ Ariſt. dixit tex. 1. contra Empedoclem, puta, ſi ignis non poſſet ex aqua fieri, nec vnum elementum ex altero, non eſſet poſſibile aliquid alterari. ob id quæſtio iſta proponitur ab aliis, quam etiam nos elucidabimus.

1. arg. Eſt primum argumentum. Prius non dependet à poſteriori, ſubſtantia eſt prior accidenti, non ergo dependet ab eo: poteſt ergo manere ſubſtantia accidente deſtructo; & ſic poteſt alteratio eſſe, quæ eſt ad accidens, ſine generatione & corruptione ſubſtantiæ.

2. Secundò; Eorum, quę non inter ſe eſſentialiter ordinantur, non eſt neceſſe, quod unum non ſit, ſi alterum non eſt poſſibile; at alteratio, & generatio non ordinantur eſſentialiter, cum ſit alteratio, puta dealbatio, abſque generatione: ergo quamuis eſſe non poſſet generatio, adhuc alteratio, & generatio non ordinantur eſſentialiter, cum ſit alteratio, puta dealbatio, abſque generatione: ergo quamuis eſſe non poſſet generatio, adhuc alteratio eſſet poſſibilis.

3. Tertio, quia aliquid eſt alterabile: quod non eſt generabile: puta; cęlum & aſtra, quæ lumen a ſole recipiunt, & id concedit Alex. 2. Metheororum, com. 17. ergo poteſt eſſe alteratio, licet non eſſet poſſibilis generatio Hęc ſunt argumenta circa titulum quæſtionis.

4. At ut ſimul aliæ difficultates textus explicentur, eſt argumentum quartũ aduerſus id, quod de Democrito dicit, quod poſuerit corpora indiuiſibilia, videtur, quod nullus potuerit tale dicere, quia corpus oẽ diuiſibile eſt, ac perinde eſt dicere corpus indiuiſibile, ſicut animal inſenſibile.

Quintum argumentum eſt contra id, 5. quod ex Anaxagora affertur, quod poſuerit partes ſimilares eſſe principia, & ex alia parte elementa non eſſe principia: videtur hoc implicatio, quia elementa ſunt maximè ſimilaria, & homogenea: non ergo poſſunt habere principium.

Sextum eſt contra id, quod dicitur, qui 6. plura principia ponunt ſaluare generationem: uidetur hoc non poſſe fieri, quæ iſti non ponunt vnum ſubiectum, quod maneat ſub utroque extremo mutationis: at hoc in generatione, ſicut in alteratione, & quauis alia mutatione, eſt neceſſarium: ergo ſecundum opinionem horum, non poteſt generatio conſiſtere.

Septimum eſt, dicitur enim, quod quæ 7. inuicem mutantur, habent unam materiã, videtur hoc falſum, elementa ſecundum Ariſto. ſunt inuicem mutabilia, at non habent vnam materiam: ergo illud principium eſt falſum. Probatur antecedens ex lib. 4. cœli, tex. 37. dicitur ibi tot eſſe materias, quot ſunt elementa.

Octauum eſt, nam tex. 2. Ariſto. argu- 8. mentatur cõtra Empedoclem, quod ſi elementa poſſunt mutari in chaos, poſſunt mutari etiam modo, quia qualitates amiſſibiles ſunt. Argumẽtum hoc non videtur bonum, nam ſecundum Ariſto. aquæ qualitates ſunt amiſſibiles, tamen elementum aquæ nullatenus poteſt deſtrui. Hæc ſunt argumenta, quæ circa textum Ariſtot. maiorem videntur habere difficultatem.

Circa quæſtionem igitur eſt ſententia Aegidii in præſenti, & Marſilii. q. 4. & Al- 1 ſenten. Alb. Aegidii, &c. berti Saxo. q. 3. quod illa propoſitio ſimpliciter eſt vera, Si generatio eſt impoſſibilis, etiam alteratio impoſſibilis eſt, dummodo de alteratione vera & reali intelligatur, puta, quæ fit inter contraria.

Probat Aegidius tripliciter hoc. Primo ex parte formæ ſic. Quæuis forma ha- 1. ratio Aegid. ex parte formæ. bet ſuas certas diſpoſitiones, & qualitates, quibus remotis, ipſa remouetur: at alteratio remouet diſpoſitionem formæ; ergo tẽdit in ipſius corruptionem, & ſic in generationẽ alterius, quamuis aliquando impediatur, puta, cum non continuatur alteratio.

Secũdò ex parte materiæ ſic: omnis ma- 2. ex parte materiæ. teria habet certam diſpoſitionem, ſecundum quam recipit formam, & ſuſtẽtat eã: ſed

ſed alteratio inducit nouam diſpoſitioné in materiam; quia nunquam expellitur vnum, niſi introducatur oppoſitum. ergo alteratio de ſe inclinat materiam ad aliá formam; ergo ſi non poſſet eſſe generatio, nec ſimiliter eſſet alteratio.

3. ex parte motus. Tertio ex parte ipſius motus: nam generatio eſt finis alterationis: ſed ſi non eſt finis poſſibilis, nec erit medium: ergo ſi non eſſet generatio, non eſſet poſſibilis alteratio.

Soluit argu. Aegi. Hoc argumentum videtur petere principium: non debet probari, quod omnis alteratio habeat pro fine ipſam generationem, tunc enim melius concluderet. Præterea non uidetur adhuc probare multum, quia generatio non eſt terminus intrinſeeus, & ſpecificus alterationis, ſed eſt coniuncta cum fine ſpecifico.

1. fundamentum Nõ eſt generatio naturalis niſi p̄uia alteratione. Hoc tamen eſt certum, & notandum, quod non fit ulla generatio ſubſtantiæ naturaliter, niſi alteratio præcedat: & ſic Ariſto. 8. Phyſi. text. 1. Impoſſibile, inquit, eſt generationem eſſe, niſi motu, id eſt, alteratione ſaltem præcedente. Et merito id fit: nam non fit generatio, niſi fit diſpoſitio aliqua in materia, quæ ſine alteratione non fit.

1. Præterea, quia non fit generatio ſine actione aliqua inter contraria, quia ſemp in materia præcedit oppoſita forma: præuia igitur eſt alteratio generationi.

No. quã vim habeant rõnes Aegidii. Has rationes Ægidii debes intelligere, vigorem habere ſuppoſita philoſophia Ariſto. nam contra antiquos non concludunt.

2. funda. Duplex ẽ alterõ, altera inter contraria, altera nõ &c. At pro réſolutione horum, dico aliqua. Oportet tamen primo ſupponere eſſe duplicem alterationem, alteram, quæ non fit inter contraria, ut illuminatio, receptio ſpecierum in intellectu, & ſenſu; huiuſmodi enim qualitates, puta lumen, ſpecies, & ſimiles non habent propriè contrarium: Alteram, quæ fit ſecundum qualitates habentes contrarium: & hæc eſt duplex: Aut enim qualitates ſunt contrariæ immediate, quæ in ſe ipſis agunt, & patiuntur, ut ſunt illæ quatuor primæ, puta, calor, frigiditas, ſiccitas, & humiditas & ſecundum has fit alteratio prima. Aut qualitates non ſunt immediate contrariæ, nec in ſe agunt, ſecundum ſe: huiuſmodi ſunt colores, ſapores, odores, quæ non agunt inter ſe, niſi ratione primarum qualitatum: & ſecundum has dicitur alteratio ſecunda.

1. Concl. Dico primò, quòd poteſt aliquid eſſe alterabile alteratione, quæ fit ſine cõtrario, & ſimul eſſe ingenerabile, & incorruptibile: & de hoc patet de cœlo, & aſtris, nec de hoc eſt controuerſia.

2. Dico ſecundo, quod alteratione ſecunda poteſt aliquid ita alterari, ut per ſe nõ ſequatur corruptio rei, id eſt, poteſt dealbari: nec dealbatio tendit in rei corruptioné per ſe, unde completur de albatio, nec res corrumpitur, nec alia generatur.

3. Dico tertiò, quòd alteratio prima per ſe tendit in corruptionem unius, & in alterius generationé, niſi impediatur. Quod eſt dicere, Calefactio, ſi ad ſuum perfectũ terminum peruenire ſinatur, rem corrumpit, & aliam generat. Et ratio diſcriminis harum qualitatũ & ſecundarum eſt, quia qualitates primæ ſunt diſpoſitiones antecedentes formam introducendam; ſecundæ uero non, ſed conſequentes: unde albedo, ſapor, odor, licet intendatur, per ſe non inducunt aliam formam: calor vero & ſimiles inducunt. Præterea, quia intenſio primarum qualitatum non compatitur quamcunque formam: reliquarum vero ſic.

4. Dico, quartò, quod quatenus reliquæ qualitates ſecundæ non conſiſtent ſine primis, hac ex parte inducũt corruptionem, ſed non per ſe. Vnde colligitur, quod quicquid eſt alterabile ſecundum alterationé tam primam, quam ſecundam, eſt corruptibile, vnde ſi non eſſe poſſibilis generatio, nec eſſet corruptio, ac cõſequẽter nec talis alteratio poſſibilis, & ſic patet difficultatis determinatio.

Nota explicationem tex. Ariſto. Aduerte tamen, quod ſi tu conſideres verba. Ariſt. & contextum, non indigebamus hac quęſtione, quam mouent Moderni: nam Ariſ. procedit contra Empedoclé ex ſuppoſitis ab ipſo: dicebat enim duo. Primo, quod qualitates ſunt inſeparabiles differentiæ elementorum. ut calor eſt ſolius ignis, frigiditas, ſolius aquæ.

Dicebat ſecundo, quòd ex aqua non poteſt fieri ignis, ex his procedit Ariſt. Si nõ eſt calor, niſi in igne: ergo non poterit aqua fieri calida, niſi conuertatur in igné. Sed nõ eſt ſecundũ Empedoclé talis mu-

tatio: ergo nihil fiet ex frigido calidum, & ſic non eſt alteratio. Idem dicendum eſt de aliis qualitatibus.

Ad primum. Reſpondeamus ergo ad argumenta. Ad primum dico, quod quamuis ſubſtantia ſecundum eſſentiam & naturam ſuam non dependeat ab accidenti, tamen quantum ad exiſtentiam dependet, quia formæ phyſicæ non exiſtunt in materia, niſi certis accidentibus diſpoſita, ob id mutatio accidentium poteſt inducere ſubſtantiæ mutationem.

Ad 2. 1. Solutio. Ad ſecūdū dico, primò, quod generatio eſt ordinata eſſentialiter cū alteratione. Diximus enim non poſſe naturaliter dari generationē abſque pcedēte alteratione: non tamen econtra, alteratio quæuis eſt ordinata, cum generatione de facto, cum ſit alteratio, licet non ſequatur generatio.

2 Solutio. Dico ſecūndò, quòd de poſſibili loquēdo, alteratio ſecundum contraria ordinatur eſſentialiter cum generatione: ita, ut ſi una non eſſet poſſibilis, nec altera: quia hæc eſt natura alterationis ſecundum contraria, generationem, & corruptionem ex ſe inducere, ut explicuimus.

Ad 3. Ad tertium patet ſolutio ex dictis. non enim eſt ſermo de illa alteratione, quæ non fit ſecundum contraria proprie.

Ad 4. Ad quartum reſpondeò. quòd dupliciter aliquid eſt indiuiſibile. Vno modo, quia nullam habet extenſionem, ſicut punctum, quod dicitur indiuiſibile mathematicè. Altero modo, quia habet quidē extenſionem, tamen ſub minori non poteſt conſiſtere, quod dicitur indiuiſibile phyſicè, & minimum naturale, de quo locuti ſumus 1. Phyſi. Hoc aūt indiuiſibile non repugnat eſſe corpus, & hmōi erant corpora indiuiſibilia, quæ ponebat Democr.

Nota circa ſententiam Democr. Aduerte autem, quod de his indiuiſibilibus, quatuor dicebat Democr. Primo eſſe corpora, quia cum ipſis continuum cōponatur, & corpus, niſi ipſa eſſent corpora, corpus conficeretur ex non corpore, quod abſurdum & impoſſibile putabat. Secundo dicebat eſſe indiuiſibilia, nec ſi diuiſibilia eſſet, componerentur ex aliis, & ſic non eſſent ipſa principia. Tertio dicebat eſſe diuerſarum figurarum, ut poſſet ex eis rerum uarietas peruenire. Quarto eſſe infinita, ut innumeræ rerum differentiæ conſiſterent.

Ad 5. Nota duplicē homogeneorum differētiam ſecundum Anaxag. Ad quintum not. Aegi. quod Anax. poſuit homogenea in duplici differētia, quædam apparentia tantum, qualia illa, quæ p ſe ſtant, ut lignum, caro, neruus, & reliqua: quædā vero, q̄ non per ſe ſunt, quales ſunt athomi, ex quibus quæq; res cōſtat. Modo elementa exiſtimabat eſſe homogenea, apparentia tamen, non vera, cum compoſita ſint: vera aūt ſimilaria erant principia, & ſic ponebat ignem verè homogeneum, puta illas athomos ignis, & ignem apparentem, & hoc erat elementum, & ſic de aliis.

Ad 6. Ad ſextū aduerte, quod non dicit Ariſ. quod poterant hi, qui plura principia ponunt, ueram generationem ponere, immo nec generationem, nec alterationem vllā propriam eſſe, ſecundum ipſorum ſententiā probauit: ſed dicit, quod poterant ponere modos aliquos diſtinctos generationis, & alterationis: ſed illa generatio per congregationem nō eſt vera naturalis, potius eſt artificialis. Res enim artificiales ex pluribus actu exiſtentibus compoſitæ ſunt: & ſic iſti de rebus naturalibus dicebant: at non ita, ut dicetur inferius.

Ad 7. Ad ſeptimum facilis eſt ſolutio: eſt enim dupliciter materiam conſiderare: Primo ſecundum ſe, ac nudam in ſubſtantia ſua: & ſic vna eſt omnium generabiliū. ut dicitur in præſenti, & alibi diſputabitur. Secundò poteſt conſiderari cum diſpoſitionibus ad formam, & ſic dicitur multiplex eo, quod variæ fiant diſpoſitiones pro uariis formis: & ſic loquitur Ariſt. 4. de Cœlo: nulla eſt ergo contradictio.

Ad 8. Ad octauum dico, quod nō concludet cōtra Emped. quod totū elemētū deſtruatur, ſed quod ſecūdū partes ſaltem: hoc. n. modo dicit Ariſt. quod elementa ſe mutuo corrumpūt ſecūdum ſe partes, nūquā ſecundum ſe tota. Hæc de quæſtione.

CAPVT II.

Omnino itaq; de generatione. Tex. 4.

Intentio Ariſt. de quibus ſ. rebus ſit acturus. SEntentiis Philoſophorum diſtinctis, & enarratis, iterum intentionē ſuā repetit, nempe ſe dicturum de generatione, ān ſit, & qūo fiat. i. quibus ex cauſis fit; & ſimiliter de aliis motibus, de augmentatione, & de alteratione, quas vocat ſimplices

motus, vt diſtinguat a generatione: hæc enim non eſt ſimpliciter motus, ſed ſecundum quid ratione materiæ, quæ ipſius eſt ſubiectum, vt diximus lib.5.Phyſic.

Plato igitur ſolum de generatione. Tex. 5.

Reprobatio antiquorũ in tracta. de gñatione ac 5: Pla.

ANtiquos reprehendit, qui parum de his tradiderunt: & primo Platonẽ, qui quamuis laudẽ inter alios meruerit, quòd ſolus de generatione ſit locutus: tamen in tribus deficit. Primò, quia de generatione tantum quid ſit: diſputauit ſed an ſit, nihil probauit. Secundo, quia non de omni generatione, ſed ſolũ de ea, quæ eſt elementorum locutus eſt: de generatione autem mixtorum, quæ diuerſa eſt, non curauit. Tertio, quia de alteratione, & augmentatione, nihil dixit, ob id inſufficiens fuit in doctrina præſcuti.

Reprehẽſio tractationis aliorũ antiquorũ.

Etiã antiqui alii ſunt arguendi. Primò, quia ſuperficialiter oẽs locuti sũt, nec cauſas attigerunt, præter Democr. hic enim de omnibus curauit.i. tractauit de omnibus, & attigit horum omnium difficultates, & adhibuit reſponſiones, quamuis in modo reſpondendi differat a nobis, nec veritatem habeat: ſatis tamen ſit, quòd omnium meminit, tamẽ adhuc cum aliis deficit, & quia nihil dixerunt de augmentatione, niſi quod quilibet, quamuis rudis, diceret: puta, quod augeatur res per ſibi ſimilia: at quo pacto, nihil amplius dicunt. Pręterea etiam de mixtione nihil dixerunt: ſimiliter nec de actione, & paſſione naturali: fuerunt igitur diminuti. Videtur textui conformis, ꝙ in his non arguatur Democri. quia dictus eſt curaſſe de omnibus, ſed alii philoſophi omnes.

Democritus autem, & Leucippus.

Qũo Democri. explicarit mutationes generationũ.

Quia Democr. de omnibus curaſſe dictus eſt, quo pacto id ſit, explicat. Ille. n. cum Leucipp. per illas athomos explicabant mutationes: nam per congregationẽ illarum generatio, per diſgregationem corruptio fiebat: ordinis autem, & poſitionis variatione erat alteratio, ut ſuperius explicuimus. Vlterius, vt melius exponat cauſam effectuum naturalium, quia ipſe putabat omne quod apparet, ita eſſe, ſicut apparet, & infinita æſtimabat apparere, ob id athomos poſuit infinitas figura differentes, vt unaine res poſſet variis apparere varia, ut collum columbæ modo unius, modo alterius coloris apparet ſecundum ſituũ diuerſitatem: quod ita eſſe putabat Democri. & hoc diuerſæ figuræ athomorum tribuebat.

Et hinc etiam proueniebat, quòd per ſubſtantiam, & additionem quamuis minimam factam rei, fiebat in re diuerſitas, ſimiliter per tranſpoſitionem, & ordinis mutationem, ſicut ex eiſdem literis conficitur comœdia, & tragędia: tamen, quia uaria eſt diſpoſitio, & illæ diuerſæ ſunt inter ſe.

Hic erat difficultas, an omne, quod appareat, ſit, ſed aliena eſt admodum difficultas a propoſito: ſat ſit modo intelligere, quod omnibus in confeſſo eſt, non omne, quod apparet, verum eſſe. Nota.

Quoniam autem videtur ferè omnibus. Tex. 6.

Reiecta opinione ſingulari non diſtinguentium generationem ab alteratione in poſterum, nunc contra communem opinionem conuertit ſe. Erat enim opinio cõmunis Democr. puta, per cõgregationẽ fieri generationem, atque per ordinis, & poſitionis variationem, ipſam alterationem. eſt igitur hoc examinandum, an generatio ſit per congregationem. de Democri. opinione.

Difficultatem huius proponit, dicitque eſſe multas rationes pro utaque parte facientes rem dubiam. Si enim dicatur, generationem eſſe congregationem, multa ſequuntur impoſſibilia: ſi vero negetur id, ſunt rationes fortes, & quæ non facile ſoluuntur: quibus probatur, quod ſi generatio non eſt congregatio, aut non eſt, aut eſt alteratio: ob id hoc ſoluere tentandum eſt, & veritatem generationis aperire.

Principium autem horum omnium. Tex. 7.

Ad difficultatis propoſitæ ſolutionem, duas quæſtiones proponit determinandas:

1. quæſt. An magnitudines ſint indiuiſibiles.

das; prior eſt, an ſint magnitudines indiuiſibiles, ex quibus fiunt generationes, alterationes, & augmentationes, & harũ oppoſita, puta corruptiones, & diminutiones: an non, ſed nulla ſit talis magnitudo indiuiſibilis. Plurimum autem refert hoc ad difficultatẽ propoſitam: nam ſi probatur non eſſe has, tunc opinio horum corruit, ꝙ per congregationem fiat generatio.

2. quæſt. An hęc indiuiſibilia ſint corpora, an ſupficies, vt dicebat Plato.

Poſterior quæſtio eſt, an dato, ꝙ ſint tales magnitudines indiuiſibiles, ſint, ſicut ponit Democritus, corpora: an ſicut posuit Plato, ſuperficies: ponebat enim Plato corpora ex ſuperficiebus indiuiſibilib. componi.

Hoc igitur ipſum, vt & in aliis.

Comparatio opin. Democriti, & Plat. ꝙ ſit Democr. rõnabilior.

Comparat opinionem Platonis, & Democriti, vt ſecundum quæſtionem abſoluat: dicitq; opinionem Platonis eſſe irrationabilem, vt dictum eſt, & probatum 3. de Cœlo: eſt autem opinio Democriti probabilior: nam rationabilius eſt, corpora eſſe ex corporibus compoſita, quàm ex ſuperficiebus: non tamen ob id opinio Democriti eſt uera: nam etiam ipſa irrationabilis eſt, tamen minus quàm Platonis opinio. Et cauſa huius eſt, quia Democri. reddit aliquam rationem per illa corpora generationis, & alterationis eo modo, qui dictus eſt, puta, per congregationem aut tranſpoſitionem athomorum diuerſarum figurarum: & ſic Democritus dicebat colores, & reliquas omnes qualitates non eſſe aliud, quàm athomorum uarias diſpoſitiones, quibus mutatis, iſtæ qualitates diuerſæ apparẽt. At Plato non poterat per ſuperficies horum reddere rationem, quia ex ſuperficiebus non fit niſi ſolidum mathematicum, non autem paſſio, aut affectio vlla phyſica, quemadmodum fit ex corporibus, quæ ponit Democritus.

Cauſa autem, quare minus poſsint.

Cur Plato peius fuerit opinatus quàm Democr.

Poſſes dubitare, Quare Democritus talem protulit ſententiã, qua poſſet reſpondere aliquo modo ad omnes has difficultates: non autem Plato, cum fuerit ſapientiſſimus. Reſpon. & ad hoc Ariſt. quia Democritus fuit magis expertus in his effectibus naturalibus: qui autem ſunt magis experti, cognoſcunt plures effectus, & ſic poſſunt proferre ſententiam, qua omnibus ſatisfiat. At qui ſolum rationibus uniuerſalibus contenti, non conſiderant exiſtentia, id eſt, ſingularia, vno, aut altero oblato, facile proferunt ſententiam. Huiuſmodi autem fuit Plato: erat enim magis in rebus abſtractis occupatus. In hoc monemur, vt in phyſicis rebus, quoad fieri poſſit, ſenſum conſulamus, & rationem cum eo coniungamus.

Videbit autem quis, & ex his.
Tex. 8.

Magis fuit I reb. phyſicis exp. ius Democri. quàm Plato.

Ne quis diceret, Vnde comperitur, Democritum eſſe magis expertum Platone? Dicit, quòd huius probatio non eſt longè petenda, ſed ex ſingulorum rationibus, quas pro ſua opinione quiſque adducit, haberi poteſt: Platonis. n. ratio iſta erat. Si nõ eſſet magnitudo indiuiſibilis, ſed quælibet eſſet diuiſibilis, ſequeretur, quòd triangulus eſſet diuiſibilis: quod eſt falſum: eſt enim prima omnium figura, quæ non ex alijs conſtat, nec in alias diuiditur. Sed iſta ratio nihil omnino facit ad res phyſicas, quæ in materia ſenſibili ſunt, eſt. n. aliena, cum ſit mathematica. At Democritus ex proprijs procedebat, & phyſica ratione ſuam opinionem probabat, vt patebit.

Ratio qua Plato putabat magnitudinẽ aliquã eſse indiuiſibilem.

Nota.

Inutile mihi prorſus videtur Platonis ſententiã explicare in pręſenti: tum quia ad libros de Cœlo hoc pertinet, tum quia cum metaphyſice ſæpe loquatur more Pythagoreorum, alium habet forſan ſenſum quã Ariſt. explicat: ſed parum hoc refert.

Habet autem dubitationem. Si quis ponat corpus.

Rõ Democri. qua ponebat corpora indiuiſibilia.

Rationẽ Democriti ponit, qua eſſe corpora indiuiſibilia probabat, ex quibus cõponitur corpus phyſicum. Breuiter autem ratio, Quæ ex textu deducitur, hęc erat: ſumebat enim vnum ex ſententia aduerſariorum. Qui enim dicunt, non eſſe magnitudinem indiuiſibilem, dicunt corpus eſſe diuiſibile ſemper potentia omni ex parte, ita, vt non ſit ad ullam particulam ita minimam deuenire, quin illa ſit potentia di-

diuiſibilis. Ex hoc ſumebat unum, quod ſi continuum omni ex parte poteſt diuidi, ponatur in eſſe illa diuiſio: nam poſſibili poſito in eſſe, nullum debet ſequi impoſſibile. Suppoſita igitur hac diuiſione, conſtruebat argumentum tale: Id, quod facta diuiſione ſupereſt, ly eſt nihil, ly punctum indiuiſibile, ly magnitudo diuiſibilis, ly magnitudo indiuiſibilis: tria prima eſſe non poſſunt: erit ergo quartum: & ita habetur intentum. Quod non eſſet nihil, Probabat, quia totum eſſet nihil: ex nihilo enim fit nihil. Quod non eſſet punctum, probabat: quia punctum puncto additum, non facit maius. Quod non eſſet magnitudo diuiſibilis, etiam probabat: quia tunc non eſſet completa diuiſio, vt ſupponebatur: ſupereſt, quod ſit magnitudo indiuiſibilis. Hoc eſt argumentum Democriti. Sed literam particularius exponamus.

Explicat tõ Democriti. Proponit igitur Democ. fundamentũ, dicens, quòd ſi quis docebat, corpus vndequaque diuiſibile eſſe, & hoc eſſe poſſibile, videtur profectò, quod debeat etiam concedere, quòd poſſit eſſe in actu totum diuiſum, quamuis non ſimul ſit facta diuiſio, ſed paulatim fiat, & quamuis per medias partes fiat: nam repetendo diuiſiones, tandem ad actum reducetur totum id, quod erat potentia diuiſibile: quod ſi nullus unquam diuidet, ſat eſt, quòd id ſit poſſibile, & ex tali poſito non ſequatur impoſſibile, ſicut nullus diuidet granum in decem mille partes, tamen id diuiſum eſſe, non eſt impoſſibile: detur ergo. ly intellectu. ly re, quod ſit corpus omni ex parte diuiſum, ſicut erat in potentia: tunc eſt argumentum Democr.

Fundamẽtum rationis.

Quoniam ergo vndequaque eſt tale corpus:

Explicatio rõnis. Diuiſione admiſſa, id, quod ſupereſt, non erit magnitudo diuiſibilis: quia tunc non eſſet facta diuiſio integra, cum illa ſupereſſet diuidenda; nec ſimiliter erit illud nihil, quia tunc totum ex nihilo fieret: & ex nihilo eſſet compoſitum: & ſic ipſum nihil eſſet uerè, niſi ſolum ſecundum apparentiam, quod eſt impoſſibile. Nec ſimiliter erunt pũcta, quę ex diuiſione reſultant. Quod probat, quia puncta, cum ſint non quanta, cum copulantur, & in vnam magnitudinem rediguntur, non facient maius aut minus, ſicut & in diuiſione, vno aut pluribus ablatis, non minuitur quantum: ſi ergo in diuiſione non faciunt minus, nec profectò in compoſitione facient quantum.

Sed & ſi quid veluti raſura.

Excludit Democ. aliqua, quæ poterant reſponderi. Primo dici poterat, quod ex diuiſione nihil ſupereſt, quia totum abit in raſuras, id eſt, in eas particulas, quæ ex ſectione corporum reſtant. Contra hoc replicabat, quia cum illud ſit corpus, adhuc erit diuiſibile, & ſic non abſoluitur difficultas. Excludũtur a Democ ſolutiones q̃ dari poterant.

Excludit etiã aliud, quod dici poterat, puta, quòd puncta componunt corpus, ratione alicuius qualitatis, quam habent, & hæc in diuiſione amittitur, & recedit, & ſola manent puncta; itaq; magnitudo non eſt aliud quàm puncta ſic affecta, id eſt, talem habentia qualitatem. Tunc replicabat, quia ex non magnitudinibus componeretur magnitudo: puncta enim ſic affecta adhuc quanta non ſunt.

Et nota, quòd in his textibus, puncta multa ſortiuntur nomina: dicuntur enim puncta, diuiſiones, tactus, ſigna, & indiuiſibilia, quæ omnia idem, quamuis uarijs rationibus, ſignificant. Nota.

Amplius autem ubi erunt.

Quia illa pars argumenti, quod ex punctis ſit compoſitio corporis, erat multorum opinio, inſiſtebat contra eam agere Democr. ac tripliciter contra ipſam argumentabatur. Primum argumentum continetur in his uerbis, quæ dupliciter poſſunt legi, vt notat Philoponus. Primo interrogatiuè, & tunc argumentum eſt tale: quem locum occupabunt ipſa pũcta? non enim erunt ſurſum, cum non ſint ignis: nec deorſum, cum non ſint aqua, nec alibi, cum non ſint corpus naturale. Præterea, non erunt mobilia, quia non habent, quo moueantur, nec immobilia, quia tunc non conuenirent ad compoſitionem corporis: non eſt ergo poſſibile, quòd ex his componatur corpus. Varia lectio. 1. Ratio Democr. ad probãdum ex pũctis nõ componi corpora.

Poſſunt

Poſſunt legi etiam eadem uerba aſſertiue:& tunc eſt ſenſus,puncta diuiſa occupabunt locum, nam aliter eſſet uacuus locus totius diuiſi: ſed cum incorporea ſint, non poſſunt occupare locum: ergo non componitur ex his corpus.

2. Ratio. Alterum argumentum. Cum tactio eſt, eſt ibi vnus tactus, & duo quę ſe tangunt, quaſi non ſit idem tactus, & punctum, ac ea quæ ſe tangunt: ergo præter puncta aliud eſt in corpore. Exiſtimo, ſenſum argumenti eſſe hunc. In continuo eſt vnum commune punctùm,ratione cuius duo ſe tangunt, & continuantur: ergo aliud eſt punctum ab his,quę ſe tangunt: & ſic præter puncta, aliud eſt in continuo, ex quo componitur:ſi enim omnia eſſent puncta, quomodo poſſet uuum commune ſumi vtrique continuato?

Amplius ſi cum diuiſero.

3. Ratio. Tertium faciebat argumentum. Cum diuiditur aliquid in partes, ex partib. rurſus coniunctis fit æquale: at ex punctis: id non fit:ergo non eſt diuiſio in puncta. Minorem probat, quia ſi a continuo quodcumque punctum auferatur, non minuitur,cum ſit non quantum:ergo nec poſtea auget, nęc facit æquale, quia æqua eſt ratio diuiſionis,& compoſitionis.

Omniquaque igitur diuiſum eſt potentia.

Repetitio argumẽtu principalis cõcludentis corpora componi ex corporibus indiuiſibilibus. Reſumit argumentum principale,ſi ergo corpus omniquaq; diuiſibile diuiſum ſit,quid erit reliquum? Si enim eſt aliqua qualitas,vt dictum eſt, quomodo ex qualitate cõponitur corpus,aut quomodo puncta,& qualitas iſta ſeparantur? vt diximus prius, cætera prætermittit, & concludit, quod corpus componatur ex corporibus indiuiſibilibus.

Hæc eſt ratio Democr.quę quamuis ſit magis naturalis quàm ratio Platonis. Addit tamen Ariſt.quòd adhuc eſt iſta ſentẽtia impoſſibilis, vt probatur 3. de Cœlo.

Sed hæc ſoluere tentandum eſt.

Tex. 9.

Solutio Ariſto ad rationem Democr. SOLVTIONEM argumenti adhibere intentat, in cuius declarationem aduerte, quòd iſta propoſitio, Continuùm poteſt diuidi ſecundum quamlibet ſui partem, habet duplicem ſenſum. Alter eſt, vt nulla ſit pars, in quam diuidi non poteſt, qui ſenſus dicitur diſtributiuus: Alter eſt, vt diuidi poſſit ſimul in omnem ſuam partem, qui ſenſus eſt copulatus. Eſt exemplum Philop. Homo eſt capax omnium diſciplinarum; duplicem ſenſum habet. Alter eſt, quòd homo ſit capax cuiuſque, ita ut non ſit ulla, quam non poſſit capere. Alter eſt, quod omnes ſimul ſcientias collectiue poſſit capere. Ita ſimiliter de diuiſibilitate continui in omnem ſuam partem: prior ſenſus eſt uerus, poſterior falſus, & impoſſibilis: & hunc ſumebat Democrit. ob id argumentum procedit ex impoſſibili ſuppoſito. — Nota duplicẽ ſenſum illius ppõnis, continuũ poteſt diuidi ſecũdũ quãlibet ſui partem, ſ. diſtributiuè, & collectiuè.

Aduerte ulterius, quòd cum dupliciter poſſit intelligi illa potentia, qua continuum eſt diuiſibile ſecundũ omnem ſuam partem,vt dictum eſt:& ut potentia cadat ſupra omnem partem diſtributiue, & ut cadat copulatim,& collectiuè: ſi duplex reſpondet actus. Si enim ſit in potentia, vt ſecundum quamlibet ſui partem diuidatur copulatiue, tunc actus erit,quod diuidatur ſecundum hanc,& ſecũdum quamcumque datam: & hoc verum eſt. At ſi potentia ſumatur collectiuè, tunc actus eſt, quod ſit totaliter diuiſum: hoc autem eſt impoſſibile. — Nota,potẽtiæ,qua continuũ põt diuidi in omnem ſuã partẽ, duplicem reſpondere actum, ſ. copulatiuè & diſtributiuè.

Ex quo patet Democr. error,non enim ſic eſt continuum omni ex parte diuiſibile,vt poſſit in quamlibet copulatim & collectiue ſimul eſſe diuiſum:ſed quòd nulla ſit pars, in quam non poſſit eſſe diuiſum, non tamen omnes ſimul. — Error Democr. ex quo eius ratio ſoluitur.

Ad textum accedamus. Dicit,quòd nõ eſt inconueniens dicere, quòd continuum eſt diuiſibile ſecundum quamlibet ſui partem, & etiam ſimul eſſe indiuiſibile. Tu intellige diuiſibile modo priori, indiuiſibile uerò modo poſteriori, puta ſecũdum omnem partem copulatiue, & collectiuè. Statim ulterius addit, quod eſt in potentia,id eſſe actu,i. vnumquodque eſſe reducendum ad eum actũ,ad quem erat in potentia,vt declaraui. Et in hoc errauit Democritus,qui reducebat ad actum, vt totaliter ſimul continuum eſſet diuiſum, non tamen ſic erat potentia diuiſibile. — Expoſitio text.

Si enim poſſibile, & ſi fiat, non tamen.

Excludit ſenſum diuiſionis copulatum.

Excludit ſenſum illius propoſitionis, quem ſumebat Democr. repetendo idem argumentum. Dicit ergo quod ſi ita poſſibile eſt diuidi continuum ſecundũ quãlibet ſui partem, ut ſit diuiſum totum omnino, non ut aliquo modo ſit diuiſum, aliquo, non ut dictum eſt, ſed omni ex parte: tunc ſequitur argumentum Democr. Quid enim poſt hanc diuiſionem reſiquum erit? aut enim erit nihil, aut puncta, & ſic corpus reſoluetur in non corpus, & componetur ex punctis, quod eſt impoſſibile.

Neque itaque ſucceſsiuè diuidenti.

Repetitur rō Democr.

Proſequitur argumentum Democrit. quòd non erit diuiſio infinita in partes minimas, nec quælibet pars erit diuiſibilis, ſemper erit ergo ſtandum in magnitudine indiuiſibili. Argumentum enim eſt. Si nun ſtatur ad nihil, nec ad puncta, nec ad infinitas partes: ergo oportebit deueniꝛe ad magnitudines indiuiſibiles, & inuiſibiles ob earum paruitatem & harum congregatione generatio, diſgregatione verò corruptio erit. Sic ratiocinabatur Democri.

Fallax ratio Democriti oſtẽditur.

Dicit tamen Ariſt. quòd eſt latens fallacia in ratione: nam cum punctum puncto non ſit cõtinuum & immediatum, ipſum compoſitum aliquomodo eſt in omnem partem diuiſibile, aliquo modo non: eſt quidem, uti diximus, diuiſibile ſecundum quamcunque partem datam, non tamen ſecundum omnem collectiue. ſi enim punctum puncto eſſet immediatum, eſſet utique ſecundum quamlibet partem ſimul diuiſibile: at quia non eſt, non ita ſit, ut Democr. ſumebat.

Videtur autem, quando hoc poſitum.

Obiectio de linea quod ex punctis copoſita uideatur.

Dubium proponit contra dicta, Dictum enim eſt, ꝙ diuiſio poteſt ubique & ſecundum quamlibet partẽ fieri, quamuis non ſimul ſecundum omnem: uidetur ergo quod linea ex punctis .i. tactibus compoſita ſit. Patet ubique enim diuiſio poteſt fieri, & diuiſio non ſit niſi in puncto, ſeu ſupra punctum: ergo ubique eſt punctum: igitur tota linea ex punctis eſt, & magnitudo ex omnino indiuiſibilibus, & ita diuidetur magnitudo. i. in puncta, & indiuiſibilia. i. in nihil.

Hoc autem vt ineſt in omni parte eſt.

Solutio obiectionis.

Not quo modo ſũt pũcta in linea.

Dubium ſoluit Ariſto. Pro cuius ſolutione aduerte, quòd linea, & magnitudo quæuis eſt vnicum ens, actu, nec debes imaginari in ea eſſe puncta, ut accidentia realiter diſtincta, eſt enim totum unum actu ens, ſit plura per diuiſionem, & ſic ſunt potentia puncta plura. Cum igitur ſic ſit, magnitudinem unam actu, unicuique libuerit, poteris diuidere, & punctum ſumere, at cum ſemel diuiſa eſt, ſi iterum uelis diuidere, neceſſario relinques particulam aliquam inter punctum prius, & quomodo facis. V.g. ſit linea A B, poteris ubique diuiſionem facere, ſi autem facias ſemel in C. non poteris aliam diuiſionem facere, quin relinquas partem intermediam inter C, & punctum, ſuper, quod diuidis puta E, & hoc, quia non licet duo puncta actu id eſt immediata ſumere, per diuiſionem. A C B E.

Not. quõ ſit uerũ. Vbiq. eſt punctum in linea, & ubiq. diuiſio eſſe poteſt.

Habet igitur illa propoſitio, Vbique eſt diuiſio. i. Vbique eſt punctũ, duplicem ſenſum, alterum, quod in linea poſſis quancunque diuiſionem facere, ſiue hanc ſiue illam, & incipere unde libuerit: & iſte eſt ſenſus uerus, alterum quod poſt unũ Punctum, & diuiſionem, facias alteram illi immediatam, & hoc eſt impoſſibile, quia per priorem diuiſionem ſeparaſti actu partes, per ſecũdam impoſſibile eſt, quin diuidas niſi in partes, & ſi una mediabit inter punctum prius, & quod mediate eſt ſumptum.

Expoſitio tex.

Ad textũ accedamus. Dicit ergo, quod hoc, quod eſt, In omni parte eſt diuiſio, ſiue punctum, habet ſenſum hunc, quod vbique per totam magnitudinem poteſt fieri una diuiſio ſecundum partem, quam libuerit ſumere, uel eſt unũ punctum, id eſt ubique poteſt ſumi unum punctũ. Similiter, cum dicitur; Eſt omne diuiſibile, intelligitur, quod quacunque ex parte diuiſio fieri põt, & hoc ſignificat illud. (Sic omne, ut unumquodque.) Vel poteſt re-

ferri

ferri ad punctum: idem enim eſt referre ad diuiſionem.i.ad punctum:nam diuiſio fit ſupra punctum. Si ergo ad punctũ refe ratur,eſt ſenſus, quod ſic omne punctum ſumi poteſt ad diuiſionem, ut unumquod que per ſe: & hoc totum verum eſt.Non tamen eſt ſenſus verus,quod ubique. diui ſio eſt.i.punctum. i. quod diuiſioni factæ alia,ſit immediata,ita,ut non relinquatur magnitudo media tunc enim punctum puncto eſſet immediatum: quod eſt impoſſibile: ſic igitur eſt,diuiſio,& ſimiliter compoſitio. Vt enim ſecundum duo immediata puncta non licet actu diuidere, cum non ſint, ſed relinquitur intermedium:ita nec ex punctis eſt compoſitio ip ſius totius. De hac re diximus ſub 6.Phyſ. ob id modo præmittitur.

Quare eſt, & congregatio, & ſegregatio.

Corporũ cõgregatio, & ſegregatio admitten da eſt, ſed aliter q̃ a Democr.

Vnde congregationem, & ſegregationem eſſe non negat,ſed quomodo docebat Democritus.Eſt enim duplex diſcrimen. Primum eſt,quod Democritus ponebat congregationem ex magnitudinibus indiuiſibilibus. at Ariſt. non quia nõ admittit continuum poſſe eſſe diuiſum ſimul ſecundum omnes ſuas partes, ſed ſegregatione partes maiores, & minores ut per diuiſionem fit,non tamen indiuiſibiles: ſimiliter eſt harum partium congregatio,& copulatio, ut notum eſt.

Nota.

Dicit autem, quod ſi punctum puncto eſſet immediatum, tunc poſſet continuũ eſſe diuiſum in omnem ſuam partem, qa cum perueniret ad immediata puncta, ceſſaret diuiſio: at quia non ſic ſunt,nec oportet deuenire niſi ad puncta, inter quæ ſemper mediet diuiſibile,non poteſt ſimul eſſe diuiſum.

Sed non ſimplex, & perfecta generatio. Tex. 10.

Alterum diſcrimẽ a Demo. cõgregatione.

Alterum diſcrimen eſt,quod illam cõgregationem vocabat Democritus generationem:cum autem facta congregatione ſit mutatio in ipſis athomis, dicebat alterationem.At Ariſt.dicit quod in utroque errat, quia generatio,& alteratio nõ ſunt, niſi mutatione unius in aliud, & non congregatione: ut cum ex aqua fit mutatio in ignem, generatio eſt, non per congregationem, ſed quia id, quod erat aqua,fit ignis, quam alii exiſtimabant alte rationem,ſed non eſt.

Diſtinguit autem generationem ab alteratione, quamuis utraque ſit mutatio unius in aliud. Dicit,quod in compoſito eſt ratio,id eſt forma, & materia, & ſunt paſſiones.Cum ſit mutatio in materia ſecundum formas. hæc eſt generatio;cũ ve ro eſt mutatio in compoſito ſecundum ip ſas paſſiones,illa eſt alteratio: ſecundum tamen eſt generatio congregatio, nec ſegregatio corruptio:verum eſt quod ſunt diſpoſitiones ad corruptionem.i. generationem: nã quod diuiſum, & ſegregatum eſt in minores particulas,expoſitum magis eſt corruptioni: ut cum aqua in minutiſſimas guttulas diuiſa eſt,citius in aërem cõuertitur, quam cum tota coniuncta eſt;non tamen ob id ſegregatio corruptio eſt.Sed de hoc remittit ſe ad ſequentia; nunc iſta dicta tantum vult,ut contra Democr. explicat congregationem, & ſegregationem non eſſe generationem,nec corruptionem, ut oppoſitum eſt.

In quo differat gñõ ab alterõne,& a congregatione, & ſegregatione.

Dubium Curpora athoma, ẽt ſi eſſẽt, non poſſent eſſe principiũ generationis.

¶ Dubitatur, an ſi eſſent iſta corpora indiuiſibilia,poſſent dici principia generationis rei. Reſpondeo, Nullo modo propter duo,Alterum eſt,quia illa congregatio illorum corporum non eſſet generatio, ſed potius augmentum, quia non fit de nouo ignis,aut ſubſtantia aliqua, ſed potius creſcit,& ſit maior, ſi illa corpore actu præcedunt. Vnde ſicut additio plurium partium aquæ, non dicitur generatio, quia præceſſit aqua, ita nec illa congregatio. Verum quidem eſt, quod illa eſſent principia corporis,qua parte quantum eſt,& continuum, ſed non qua parte ſubſtantia.In hoc autem errabant Antiqui;non enim cognoſcebant ſubſtantiæ de nouo productionem,ob id talem generationem præexiſtentium ponebant,quæ non eſt ſubſtantiæ generatio, ſed continui crementum.

Alterum etiam ,propter quod non eſt generationis principium athomus,& magnitudo hæc,quia quæuis pars eſt iã compoſita ſecundum ſubſtantiam, ſicut continuum 2. Ratio.

tinuum totum: quæuis enim particula ignis, aquæ, & aliorum, eſt adhuc ex mateia, & forma compoſita: non ergo prin ipium eſt: debet enim principium eſſe ſimplex, & incompoſitum.

Obiectio. Quòd ſi obiicias, Antiqui non admitterent hanc compoſitionem materiæ, & formæ. Reſpondeo, Licet nō admitterent, ſaltem faterentur, quod iſta pars, quo ad ſubſtantiam eſt æqua, & tanti actus, ſicut eſt compoſita ipſa: quamuis non ſecundum quantitatem: & ſic non poteſt eſſe principium ſubſtantiæ, ſed quantitatis: unde nō erat illa cōgregatio ullo modo generatio. Hæc ſatis de opinionibus Antiquorum. — ſolutio.

CAPVT III.

Determinatis autem his, primo ſpeculandum. Tex. II.

Qō Ariſt. an aliqd ſimpliciter generetur. Reiectis Antiquorum ſententiis, aggreditur veritatem generationis determinare, & quæſtionē circa hoc proponit: an aliquid ſimpliciter generetur, i. an fiat de nouo aliqua ſubſtantia, ut exponit Philop. an nō ſic, ſed quod generatur, ſemper accidens eſt, quod ſubiecto ſuppoſito ex aliquo fit, ut ex ſano ægrum, ex laborante ſanum, ex magno paruum, & reliqua.

Ratio pro parte negā. Ponit Argumentum pro parte negatiua. Si detur aliquid ſimpliciter, ex non ente ſimpliciter generabitur: ergo erit nō ens in quibuſdam. Probat a ſimili, cum. n. generatur aliquid album, generatur ex aliquo, quod ſit non album; & cum ſanum generatur ex eo, quod eſt non ſanum: ergo cum ſimpliciter fit ens, generabitur ex aliquo, quod ſit non ens. Et hoc eſt, quod dicit, (Erit non ens in quibuſdam,) id eſt, erit aliquod ſubiectum, quod recipiat negationem entis, ex quo fiat generatio. Quod autem hoc non poſſit eſſe manifeſtius, probat in ſequentibus verbis textus.

Ipſum autem ſimpliciter, aut primum.

Cōfirmatur rō ex diſtin. verbi ſimpliciter. Diſtinguit verbū ſimpliciter: aut enim per ſimpliciter ens, intelligitur præcipuū ens, ſcilicet ſubſtantia, cum dicitur, ūt ſimpliciter ens: aut per Simpliciter intelligitur vniuerſaliter quodcunq; ens, & etiam in illo ſenſu adhuc includitur ſubſtantia. Tunc ſi fit ſubſtantia, ergo ex non ſubſtantia. Sed nō ſubſtantia nihil eſt: ergo fieret ex Nihilo: q; eſt impoſſibile. Maior eſt notamen minor probatur: quia q; nō eſt ſubſtantia, nihil eſt aliorum prædicamētorū, quę non ſunt, niſi in ſubſtantia, erit ergo nihil.

Solutio q̄ſtionis, & rationis allatę. Reſpondet breuiter reſumendo quę dicit in phyſicis: Quod generatur ſimpliciter fit ex ente, & ex non ente ſimpliciter: id eſt, ex aliquo ſcilicet materia, quæ & eſt ens, & non ens, ſimpliciter, ſed diuerſimode: eſt enim ens potentia, non ens actu: & ſic non fit ex nihilo, quod ſimpliciter fit.

QVÆSTIO II.

An quod ſimpliciter generatur, ex non ente generetur.

Difficultas iſta eſt principalis in hoc textu; propterea ipſam examinandam ſeparatim ſumimus: eſt autem titulus quęſtionis notus ex textu. Sed eſt argumentum primum: Quod ſimpliciter fit, totum fit: ſed ens quod totum fit, nihil ante præfuit: ergo quod ſimpliciter fit, ex nullo fit, & non ex ente. 1. Argu.

Nota. Attende autem, quòd cū dicitur, Quod fit, ex ente fit; non dicimus, quod fit ab ente, puta cauſa efficiente: hoc enim in dubium non uertitur, ſed ex ente fit, idest, ex aliqua materia in ente in re: & circa hoc eſt quæſtio.

Secundum argumentū eſt: Forma fit, quia ante non erat, & de nouo eſt: at non fit ex aliquo. Probatur: nam maxime fieret ex materia; at materia non eſt pars formæ: ergo ex nihilo fit illa forma. 2.

Tertiò: Agēs facit formam, quæ eſt maioris entitatis quam materia: ergo faciet ipſam materiā: ergo tota res pōt produci. 3.

Quartò, dices forſan, quòd cum forma producitur, tunc educitur de potentia materiæ, & ob id non fit ex nihilo. Contra lumen producitur in aëre, ſimiliter ſpecies coloris, & ſenſibilium in mente, & ſpecies in intellectu, tamen non educuntur de potentia ſubiecti, vt communiter dicitur: ergo tota res produci omnino poteſt. 4.

Quinto cōtra id, quod dicit Ariſt. quod generatio fit ex ente in potentia, videtur 5.

falſum

falſum experientia. quod enim generatur, ex aliquo ente in actu generatur, ut ex igne fit aër, ex aqua terra.

Præterea ratione probatur. Omnis generatio eſt coniuncta cũ motu antecedente alteratione: ſed omnis alterationis ſubiectum eſt ens in actu, & compoſitũ: ergo generationis etiam ſubiectũ eſt ens actu.

primum fundamẽtũ ueteres non cognouerũt, aliquid poſſe de nouo produci.

Aduerte primò, quod antiqui Philoſophi non cognouerunt, aliquid poſſe de nouo produci ita, ut ſit id, quod ante non erat, ſed ſolum productionem putabant quod apparent ea, quæ ante non apparebant, & quod eſſent aliter, quam ante erãt; & ſic exiſtimarunt, omnes res actu præcedere, & ſolum mutari ſecundum modum quendam, puta, congregationem. i. ſegregationem, raritatem. i. denſitatem. Hoc autem affirmabant, quia ſibi perſuaſerant nihil poſſe fieri ex nihilo: quod ſi res in actũ de nouo emergeret, videbatur illis eſſe neceſſarium, quod ex nihilo fieret.

Ariſto. uero conſentiens (maxime in rebus omnino Phyſicis: nã de cæteris alibi) principio illi, Ex nihilo fieri nihil, & ſimul conuictus experientiis, quibus aliquid de nouo fieri comperiebat, modum philoſophandi inuenit, quo utrumque coniungeret. Dixit enim, quod quæuis ſubſtantia habet duas partes, ita, ut neutra per ſe, ſed ſimul utraq; ſit ipſa res, una pars eſt ingenerata, quæ materia eſt, altera eſt de nouo, & forma dicitur.

Modus Philoſophandi Ariſto.

Vult ergo, quod ſubſtãtia ratione vnius ſcilicet materiæ, non ſit de nouo, ſed præexiſtat: ratione vero alterius producatur, & de nouo ſit. illa autẽ pars præexiſtẽs, eſt in potentia ad alteram, quæ de nouo eſt: & ſic fiet, quod ſit productio de nouo, cũ ſit, quod ante non erat, & nõ ſit ex nihilo.

Oĩs productio naturalis ẽ cum mutatione.

Hinc docuit Ariſt. quod omnis productio naturalis eſt cum mutatione; quia quiſ acquirit eſſe, non illud acquirit, niſi cũ mutatione ſubiecti præcedentis, cũ tota res, q̃ ſit, non ſit ẽm ſe totã facta. An uero eſſet aliqua productio, in qua tota res fieret, non agnouit Ariſt. ſaltem de productione naturali. Nos uero fatemur, productiones eſſe, quibus tota res fit, abſque mutatione, & dicuntur creationes. ſed tales non ſunt conceſſæ agentibus naturalibus, de quibus eſt ſermo in præſenti.

Secundũ fundm̃.

Aduerte ſecũdo, quod ex hoc ſequitur hãc propoſitionẽ, Aliquid fit ſimpliciter, poſſe duos habere ſenſus. Alter eſt, ꝙ tota res fiat ſecundũ quodlibet ſui, ut ſi materia, & forma rei ſimul ab agente producerẽtur: & tunc eſſet creatio. Dico aũt, Secundũ quodlibet ſui: quia ut tota res produci dicatur & creari, ſolum hoc neceſſarium eſt, quod ſecundum omnes partes ſuę naturæ intrinſecas producatur; & in hoc ſenſu non conceditur ab Ariſt.

Aliquid fieri ſimpliciter, duos hẽt ſenſus.

Alter ſenſus eſt, quod res producatur ſimpliciter, id eſt, fiat ens ſimpliciter, & perfectum, quod ante non erat: cum ſit ignis leo. i. ſubſtantia alia, dicitur, fieri ſimpliciter, quia ſit ens perfectum: & ſic in præſenti ſumitur. 2. Senſus.

Nota duplicẽ terminum a quo.

Vbi aduerte, quod cũ terminus a quo, & ad quem mutationis opponantur, ſicut eſt diuerſus terminus ad quem illius mutationis, ſecundum duplicem ſenſum: ita eſt diuerſus terminus a quo. Si enim dicatur tota res fieri ſecundum quodlibet ſui, nunc terminus a quo erit nihil illius. & ſic, quid totum ſit ſecũdum ſe totum. ex nihilo ſit. At ſi dicatur, ſimpliciter fieri, quia ſit ens perfectum: tunc terminus a quo erit imperfectũ, & ita eſt, quod non generatur ex imperfecta ſubſtãtia, id eſt materia, ſit perfectum ratione formæ nouæ.

1. Concl. Aliquid de nouo gñatur & corrumpitur.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Aliquid de nouo generatur, & ſimiliter corrumpitur: nec actu præcedunt omnia, ut uolebant Antiqui. Hæc concluſio experiẽtiis certis cõuincitur, quibus maxime innititur Phyſicus. Duo mihi uidentur conuincere aliquid de nouo produci, ſimiliter & corrumpi. Alterũ, eſt regreſſus difficillimus eorum, quę corrumpuntur, præſertim uiuentium. V.g. moritur equus, ſi nulla hinc ſubſtantia receſſit corrupta, ſed totum quod erat, manet, ſed latens, profecto incredibile eſt, quo modo hoc ita eſt, & nulla ſit cauſa in natura, quæ poſſit equum in ſtatum priſtinum reſtituere, præſertim cum minus ſit proportionata materia, ex qua primo factus eſt, quam modo, eſt. n. adhuc organizata, & cum diſpoſitione maiore. Cũ igitur nulla ſit naturalis cauſa, quæ id poſſit facere, ſignum eſt, quòd nõ ibi latet, quod ante erat: eſt igitur corruptio alicuius entitatis, & conſequẽter, cũ primum fuit, erat productio. 1. ratio.

Alter eſt ex operationib. rerũ ſumptum. 2 Ratio.

cum enim quæque operatio ſequatur rei naturam, experiamur autem in ſingulis rebus non eſſe multas operationes, nec veſtigium illarum, quæ tamen poſtea in eis ſunt, profecto conuincimur, productiones corruptiones de nouo ponere. V. g. ſit aqua frigidiſſima, quomodo ſi actu hic eſt ignis, & hic ſunt alia, omnia, nec minimum apparet operationum aliarum rerū: nec ergo in ea latent; vnde cum ignis ex ea fit, faciendum eſt nouam eſſe productionem. Colligitur præterea ex operatione, quia ibi apparet noua operatio naturalis conſtans & ſemper. Quare ab aliqua re de nouo ibi producta oportet, ut proueniat, quæ quamdiu permanet, tamdiu eandem habet operationem.

2. Concl. Secunda concluſio. Agendo de naturalibus, & ut naturaliter fiunt, cum aliqua ſubſtantia de nouo fit, nunquam tota fit ita, ut nihil illius præceſſerit. Probat hanc

1. ratio. Aegidius, q. 12. tribus rationibus. Prima eſt, quamuis in eodem ordine ipſe proponat. Omne agens naturale agit mediis accidentibus, ut notum eſt; non enim ſubſtantia eſt immediata actiua; ergo id quod primo introducit, & producit ante ſubſtāriam, eſt accidens; ſed accidens non poteſt naturaliter induci, niſi in ſubiectum: ergo non producitur ipſa ſubſtantia, niſi præſuppoſito ſubiecto, non ergo ex nihilo, nec ſecundum ſe totam; cum enim ſubſtantia non ſit inhærens alicui, id, ex quo ſit, erit pars ipſius.

Secunda eſt fere eadem, ſed alia pro-

2. poſita uia. Omne agens non agit niſi per motum; at motus indiget ſubiecto aliquo, ergo & generatio; ut enim dictum eſt ſuperius, generatio eſt annexa, & coniuncta cum motu.

Tertia eſt. Natura eſt media inter artē,

3. & Deum; ſed ars non facit, niſi in ſubiectum, & compoſitum, ars enim cum circa accidentia verſetur, præſupponit ſubiectum, & ſubſtantiam perfectam. Deus autem agit nullo præſuppoſito ſubiecto; ergo natura, quæ media eſt, aget ex ſubiecto quidem, ſed non perfecto, ſed in potentia, qualis eſt materia. Hæ ſunt rationes Aegidii, & ſunt bonæ, ac probabiles.

Vlterius 4. iſta propoſitio colligitur ex

4. ſenſu, nam eſt principium in Phyſica, in omni enim mutatione, quam ſenſus expetitur, ita fit, Circa uiſum enim ex albo nigrum fit, non ex nihilo, ſed ſubiecto, circa guſtum, ex amaro dulce; circa tactum ex calido frigidum, etiam in aliis omnib.

Præterea quia omnes antiqui Philoſo- 5.
phi in hoc cōuenerunt, quod ex ente ſemper fieret aliquid, quamuis in modo fuerint diuerſi. An tamen ſit aliquod agens ſupra naturam, quod ex nihilo poſſit facere, alibi eſt diſputandum.

Tertia concluſio. Cum aliqua ſubſtantia generatur, quodammodo dici poteſt tota generari, nam forma in primis de nouo eſt, materia etiam quamuis non abſolute fiat, tamen fit illius rei, quæ generatur; non enim ante illius generationem erat, ob id dici poteſt, Hæc res tota facta eſt. Per hoc poſſumus ad argumenta reſpondere. 3. Concl. Subſtātia aliquo mō generatur tota.

Ad primum ſolutio eſt nota ex dictis: non enim ſimpliciter dicitur fieri aliquid, quaſi totum fiat, ſed quaſi perfectum ens fiat. Præterea vt diximus in tertia concluſione, res quodammodo tota. Ad 1.

Ad ſecundum reſpōdet Marſilius, q. 2. quod forma producitur: tamen quia in materia producitur, dicitur ex aliquo fieri, & hoc ſufficit, ut non dicatur creari. Terminus enim productionis eſt forma in materia. Hæc doctrina mihi non placet, nam profecto ſi productio primo eſt ipſius formæ, cum nihil formæ præceſſerit, diceretur creatio. De hoc plura diximus 1. Phyſic. Ad 2. 1. Solutio

Magis placet ſolutio Aegidii. q. 22. quā etiam doctrinam nos loco citato latius expoſuimus, & eſt Ariſt. 7. Metaph. cap. 8. quod nō producitur forma, nec fit, ſed cōpoſitum, ad cuius productionem comproducitur, & confit ipſa forma, ſicut qui urgam incuruat, non facit curuitatem, ſed facit curuum, id eſt dum lignum tale facit curuitatem, comproducit. 2. Solutio

Quod ſi dicas, Quomodo dum circa materiam agit, poteſt fieri. i. comproduci illa forma, & entitas: Reſpon. non carere admiratione. Quidam dixerunt ex noſtris, quod creatur forma, & agentia naturalia habent virtutem participatā creandi. Auicenna attēdens hoc eſſe ultra vires agentiū naturaliū, dixit, cauſam quandam ſeparatam formas producere. Nos diximus, quod non eſt neganda uirtus productiua Obiectio. Nota, an forma creetur.

cauſis

cauſis particularibus, vt alibi probauimus, tamen non ob id dicenda ſunt creare. Fateor tamen eſſe virtutem mirabilem, quæ participat aliquid uirtutis, creaturæ, ſed non eſt, cũ ſemper circa ſubiecta opereť. Eſt etiam mirabilis uirtus materiæ, ex cuius potentia educuntur, quæ actu nõ ſunt, non tamen quia mirabilis eſt, neganda.

Ad 3. Ad tertium negatur conſequentia, licet enim forma ſit nobilius ens, tamẽ facilius producitur, quàm materia produceretur: quia agens ad illam iuuatur per potẽtiam materię, & per diſpoſitiones, & accidentia, quæ ad eam introducuntur, hæc autem non eſſent in productione materiæ.

Ad 4. Ad quartũ difficultas eſt, an talia accidentia educantur, de potentia ſubiecti, & quãuis multi teneant partem negatiuam, mihi videtur oppoſitum, quòd educantur de potentia ſubiecti, vt reliqua accidentia, nec ullũm ex hoc ſequitur abſurdum, ſicut ex oppoſito. Nam profectò, ſi ex potentia ſubiecti non educuntur, non uideo, quare non dicantur creari. Dicere enim ꝙ non creantur, quia in ſubiecto producuntur, nihil valet, nã gratia in anima creari, aut certe concreari dicitur a Deo, at in ſubiecto producitur. Hoc tamen alibi approbandum eſt ex profeſſo.

Ad 5 1. Solutio Philop. Ad quintum reſpon. Philop. quòd cum aliquid generatur ex ente in actu, non generatur ex eo, qua parte actu eſt, ſed ratione materiæ, quæ eſt in potentia, & ſic non manet ex eo aliquid, niſi materia in eo, quod generatur: vt cũ ex aqua fit aër, manet in aëre materia aquæ, non forma.

2. Alber. Alber. Magn. tract. 1. cap. 21. fere idẽ dicit, tamen magis ad argumentum reſpondet dicens, quod generationem poſſumus conſiderare aut ſecundum ſe, & naturam ſuam, aut ratione alterationis præcedẽtis. Si modo priore conſideretur, non reſpicit niſi materiam, modo poſteriori, reſpicit compoſitum. Cum autem ipſa ſit in fine motus, quando ipſa eſt, non eſt motus, & ſic nec compoſitum. V. g. in fine alterationis, cum uerum eſt dicere, Nunc non eſt, ſed immediate ante fuit, tunc non eſt compoſitum præcedens, & eſt generatio, & forma producta in materia, vt dictũ eſt, lib. 6. Phyſic. vnde dicit, quòd agens ut agens, & corrumpens, verſatur circa compoſitum, vt generans circa materiam, non agit niſi per motum. Quare aũt ſit neceſſarium, quòd in generatione ſit præcedens forma in materia, ex qua debet fieri res, diximus 1. Phyſic. Hæc de quæſtione.

Quòd autem, & his determinatis admirabilem.

Cum dixiſſet, ſimplicem generationem eſſe ex potentia ente, actu non ente, vt magis hoc explicet, adhuc circa hoc idem inſtat, & dubitat, quomodo ſit poſſibile, generationem ſimplicem eſſe, ſiue ſubſtantiam fieri, quamuis ex ente in potentia. i. ex ente quouis modo, mirabile enim & difficile eſt percipere, quomodo de nouo fiat ſubſtantia. Iterũ magis explicandum quomodo fiat ſimplex gñatio ex ente i po tentia.

Dubitabit enim aliquis, an ſit ſubſtantia. Tex. 12.

Non eſt nouum dubium hoc, vt aliqui putant, ſed idem clarius propoſitum, & diſtinctius, vt circa ipſum argumentetur. Dubium ergo eſt, num ſit ſubſtantiæ productio, an non, ſed omnis productio ſit accidentis alicuius, ſimiliter de corruptione. Dubium. An ſit aliqua pductio ſubſtãtiæ, an ois ſit accidẽtalis. 1. rõ dubitationis.

Videtur autem, quòd non ſit ſubſtantiæ productio. Si enim ſubſtantia producitur, vtique ex non ſubſtantia produci debet. Peto, de hoc, quod non eſt hoc, id eſt non eſt ſubſtãtia, nec ens ſimpliciter actu, ſed potentia, an ſit aliquid aliorum prædicamentorum actu ly non, ſed omnia potẽtia. Si dicas eſſe omnia potentia, iam erit ſeparabile à ſubſtantia, & accidenti, id eſt nec erit ſubſtantia, nec accidens, & erit nihil: & ſic continget ſubſtantiam ex nihilo fieri, quod Philoſophi formidarunt, & noluerunt admittere. Si uerò dicas, ꝙ hoc tantum non eſt ſubſtantia, tamen eſt aliquid aliorum prædicamentorum actu, tunc datur aliud maius abſurdum, quod exiſtant ipſa accidentia abſque ſubſtantia: non ergo uidetur, poſſe ſubſtantiam produci.

Et de his igitur quantum fieri poteſt. Tex. 13.

Aristoteles vt ſoluat difficultatem propoſitam, ad duas quęſtiones ſe conuer- 1. quæſt. Ariſtote. Quæ ſit.

cauſa perpetuitatis in generationibus.

rit, ex quarum determinatione illa dependet. Prior quæſtio eſt, quæ ſit cauſa perpetuæ, & indeficientis generationis: ita, vt in natura nunquam ceſſent generationes, & corruptiones. Poſterior eſt, quæ generatio dicatur ſimpliciter, quæ ſecundum quid.

2 quæſt. Quæ ſit generatio ſimpliciter, & quę ſecũdum quid.

Philop. hanc ſecundam quæſtionem de ſubſtãtiæ generatione intelligit, Latini de generatione in communi, vt comprehendit tam ſubſtantię, quàm accidentis generationem, & mihi hoc placet, quãuis præcipuè de ſubſtantiæ generatione, & huius occaſione de accidenti tractet.

Cum autem ſit cauſa vna quidem.
Tex. 14.

De qua cã intelligenda ſit prima q̃ſtio.

Primam quæſtionem aggreditur, explicantq́; quam cauſam petat perpetuæ generationis. Eſt.n. duplex cauſa, una efficiens, altera materialis. Efficiẽs duplex eſt: vna, quę immota mouet, & eſt primus motor: altera q̃ mota mouet, & eſt primum mobile: utraque perpetua. Dicit, quòd de efficiente immoto non quærit, quia id ad metaphyſicũ pertinet: de efficiente autem moto pertinet ad Phyſicum: ſed de hoc dicetur lib. 2. nunc in præſenti tantũ agetur de cauſa materiali. Dicit autem, quòd efficiens motum eſt cauſa eorum, quæ ſingularia ſunt, id eſt, cauſa indiuiduorum illorum ſenſibilium uniuerſalis.

Nunc autem eam, quæ vt in materiæ.
Tex. 15.

De cauſa materiali inquirendum, non de efficiẽti.

Cum dixiſſet ſe non de efficiente dicturum, explicat cauſam, quæ eſt in genere materiæ, ſe modò quærere, puta, quæ ſit materialis cauſa perpetuę & continuæ generationis, & corruptionis naturalium. Si enim illa cauſa percipitur, determinatum erit, quòd ſuperius dubitatum eſt de generatione ſimplici, an aliquid ſimpliciter generetur, & corrumpatur.

Habet autem dubitationem idoneam
Tex. 16.

P̃o ad partem negatiuam, ꝙ nõ poſſit eſſe generatio perpetua.

Ad cauſam explicandam continuæ generationis argumentatur, & probat quòd non ſit perpetua generatio: & eſt argumẽtum. Quod corrũpitur vel abit in ens, vel in non ens: ſi in ens, ergo non eſt corruptum, cum adhuc ſit: ſi in non ens, ergo in nihil, quia non abit in ſubſtantiam, nec in quantum, nec in aliud horum, iſta enim omnia entia ſunt. Si ergo abit in nihil, ergo tandẽ finietur mundus continuis corruptionibus, nec erit generatio perpetua.

Dices, Eſt infinita materia, ex qua generationes fiunt, & quantumcũque corrumpantur partes, & partes, adhuc reſtat, ex quo fit generatio. Hoc dici non poteſt, quia non datur infinitum actu, ſed potentia, & diuiſione. Obiectio prima. Solutio.

Dices, Verum eſt, eſſe finitã materiam, tamen non ſunt æquales partes ablatæ, ex quibus fiunt generationes, ſed ſemper minores, & minores: & præterea, quia minus eſt, quod corrumpitur ſemper. Hoc etiam dici nõ poteſt: oppoſitum enim uidemus, puta magnam molem aëris conuerti in parum aquæ: ſi ergo perpetua generatio eſt danda, & materia eſt finita, alius modus eſt excogitandus, quàm iſte ſit. Obiectio ſecunda. Solutio.

Quocirca propterea quòd huius corruptio. Tex. 17.

Modum adhibet, quo ex finita materia poſſit perpetua generatio, & corruptio ſuſtineri, puta, quia generatio vnius eſt alterius corruptio, & è contrà: ita, ut ex corrupto reſtet ſemper eadem materia, ex qua alterum generetur, & quod generatur, generetur ex materia, quam alterum corruptum relinquit, & ipſa materia incorrupta maneat. Sic fiet profectò, vt ex finito principio perpetua poſſit & generatio, & corruptio circa ſingularia, & compoſita continuari: & hunc eundem modum etiam docuit Ariſt. lib. 3. Phyſic. tex. 73.

Quod in eadẽ materia poſſit eſſe perpetua generatio & corruptio & q̃uo.

Et ſic eſt abſoluta prior quęſtio, ex qua habetur, quòd generatio ſit ex aliquo. & hoc eleganter oſtendit per ipſam corruptionẽ, quæ neceſſario definit in aliquid, & non in nihil, vt oſtenſum eſt.

QVAESTIO III.

An generatio vnius ſit corruptio alterius.

VT magis hæc propoſitio Ariſt. nota ſit, libet eã exacte diſputare. Eſt aũt in

Primum argumentum. in oppoſitum argumentū primum. Quæ identificantur cum rebus diſparatis & oppoſitis, non poſſunt inuicem prædicari vere: ſed generatio, & corruptio ſunt huiuſmodi: eſt enim generatio idem re cum forma genita, corruptio cum forma corrupta, quæ formæ non valent vltimo modo inuicem affirmari: ergo falſum eſt dicere, quòd generatio vnius ſit corrupto alterius.

2. Secundum eſt. Aliqua forma producitur, non tamen alia corrumpitur: ergo vnius generatio non eſt alterius corruptio. Probo antecedens. Cum homo moritur, inducitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur forma hominis, quæ eſt anima immortalis.

3. Tertiò cum nutritur animal, eſt corruptio cibi, quia non manet illius forma: at nō generatur ipſum animal, quia iā erat.

4. Quartò. Si ſemper vnius generatio eſſet, cū eſt alterius corruptio: ſequeretur, quòd ſemper mundus haberet eundem indiuiduorum numerum, quia recedente vno alterum ſuccedit: illud autem non uidetur uerum.

5. Quinto. Cū ex elementis fit mixtum, fit noua mixti forma: at nihil corrumpitur, cū elementa maneant, quę ſunt materia mixta, materia autem non debet corrumpi.

6. Sextò multa accidentia producuntur abſque alicuius corruptione, vt lumen, ſpecies, ſimiliter colores, & ſapores, & odores, quæ in mixtis fiunt: nam elementa nec odorem, nec colorem, nec ſaporem habēt, & ſic cum miſcentur, fiunt tales qualitates abſque aliarum contrariarum corruptione: non ergo uera uidetur in uniuerſum propoſitio Ariſtotelis.

Duplex quæſtionis ſenſus. Circa hoc aduerte, quod duo ſunt hic tractanda: alterum de ſenſu logico huius propoſitionis, Generatio vnius eſt corruptio alterius, & è contra. Alterū de Phyſica ueritate. Circa primum Marſil. q. 5. & Alb. Saxo. q. 4. notant primo, quòd generatio aliquando ſumitur pro materia; ſimiliter corruptio: aliquando pro ipſa forma. Dicunt præterea, quòd res quædam ſunt permanentes, quædam ſucceſſiuę.

De primo opinio Marſilij, &c.

Dictū eorum. His duobus ſuppoſitis aſſerunt primo, quod rerum ſucceſſiuarū eadē eſt generatio, & corruptio, & eſſe: quia ſimul profecta iſta ſunt. Cum enim ſunt tunc ſiunt, & deſinunt eſſe. & ſic uera eſt propoſitio in illis, Generatio eſt corruptio.

Dicunt ſecundò, quod in permanentibus ſi generatio, & corruptio ſumantur pro materia, cum eadem ſit materia, eſt uera propoſitio, Generatio eſt corruptio. 2.

Dicunt tertio, quòd ſi pro forma ſumantur, tunc de præſenti eſt propoſitio falſa, Generatio eſt corruptio, cum ſint diuerſæ formę: tamen de futuro eſt uera, Generatio erit corruptio, quia ſupponit pro eadem forma, ut ſit ſenſus, Forma, quæ modo eſt generatio, cum eſt, poſtea erit corruptio, cum deſinet eſſe. 3.

Reijcitur eorū ſententia. Primò. Hæc eſt doctrina horum nimis nominalis & profectò miror, quis ſibi talem dicendi modum, & in Ariſt. & in communi uſu hominum potuit pſuadere. Inprimis iſti uocant eandem eſſe generationem, corruptionem in ſucceſſiuis: quia ſimul ſunt, & eodem tempore. Hoc autem eſt falſum: nam quantumcunq; ſimul ſint, immò res una adbuc manet diuerſa ratio illorum, q̄ ſufficit, ut non affirmetur unū de altero.

Præterea, quis dixit unquam generationem pro materia .i. forma ſupponi, cum generatio ſit mutatio, materia & forma mutationis, & generationis principia, uel termini? 2.

Pręterea, ſi forma & materia eſt generatio, dicetur de re iā antiqua, Modo generatur, quia modo hēt formā, & materiam. 3.

Præterea putant iſti, motum generari, & corrūpi: quod falſum eſt, & contra Ariſto. 5. Phyſi. non enim motus generatur, ſed eſt id, quo aliquid generatur .i. corrumpitur, ut dictum eſt lib. 4. & 5. 4.

Præterea quādo corrumpitur res, cum iam generatio ſit præterita, quomodo dici poteſt, quòd generatio erit corruptio? 5.

Præterea, eodem modo dicetur, quòd res, quæ eſt, iam generabitur, & corrumpetur. 6.

2. ſent. Hæc omnia facile concedent Nominales: ſed profectò aliena ſunt iſta à philoſophia, ob id prætermittantur. Alii dicunt, quòd iſta eſt uera, Generatio unius eſt corruptio alterius. & è contra: quia ſunt relatiua generatio, & corruptio, & dicuntur ad conuertentiam, ſicut filius eſt patris filius, & pater eſt filii pater.

Reijcit. Sed hoc nullā hēt probabilitatem, quia generatio, & corruptio ſunt cōtraria .i. diſperata, ſi non ſint eiuſdem: hæc antem

non

non dicuntur ad conuertentiam.

Sēſus propoſitionis, Gñatio unius eſt corruptio alterius.

Reſpon. igitur iſtam propoſitionē non eſſe intelligendam in ſenſu formali, vt generatio ſit corruptio formaliter, ſed importare ſequelam quandam, & facere vel vt ſenſum cauſalem: eſt enim dicere, Generatio vnius eſt corruptio alterius, id eſt generatio vnius ſecum fert alterius corruptionem, & econtra: & huiuſmodi propoſitiones paſſim occurrunt, & inter Philoſophos, & in communi loquendi modo, & ſic ſumitur ab Ariſtotele. Hæc de Logica veritate.

De 2 ſenſu qōnis Phyſico, duplex ſēſus phyſicus propoſitionis.

Circa ſenſum phyſicum aduerte, quòd ſuperius diximus, compoſitum proprie, & per ſe generari, & corrumpi, formam vero comproduci & corrumpi, nec primo generari. i. corrūpi: & ſic propoſitio iſta poteſt intelligi, aut de eo, quod primo corrumpitur. i. generatur, aut de eo, quod non primo, ſcilicet de formis, quamuis Ariſt. ſumpſerit in ſenſu priori: loquitur enim de eo, cuius eſt primo generatio. i. corruptio, ſcilicet de compoſito, & hoc in ſubſtantijs.

1. Concl. In ſubſtā tiis compoſitis.

Sit igitur prima concluſio. Si loquimur de eo, cuius eſt, primo generatio .i. corruptio, vt Ariſt. loquitur, eſt in uniuerſum vera propoſitio illa in ſubſtantiis, puta non contingit vllam compoſitam ſubſtantiam corrumpi, quin altera generetur, nec vnam generari, quin altera corrū-patur.

Probatur ex tribus propoſitionibus philoſophicis.

Huius concluſionis veritas fundatur in tribus propoſitionibus philoſophicis. Prima eſt, non contingere, duas formas vltimas, & ſpecificas eſſe ſimul in eadem materia. Altera eſt, nunquam materiam eſſe ſine aliqua forma. Tertia eſt, quod corrūpitur, non abire in nihil, ſed materiam remanere.

1. Ratio. Ex his fit argumētum. Poſt corruptionem remanet materia, & hæc non habet formam præcedentem, propter corruptionem: ergo habebit alteram, quia non poteſt manere nuda: erit ergo generatio poſt corruptionem.

2. Ratio. Item cum generatur aliquid, præſupponitur materia: hæc non poterat eſſe abſque forma: ergo præceſſit compoſitum; Cum ergo generatur, inducitur noua forma: ergo expellitur præcedens, quia duæ non ſunt ſimul: generationem ergo præcedit corruptio.

2. Concl. In formis ſubſtātialibus.

Secunda concluſio: Si fiat ſermo de ipſis formis, ſemper corruptio vnius inducit generationem alterius: quia non ſtat, vnam in materia corrumpi, quin altera producatur: non tamen contra, ſemper productio vnius inducit corruptionem alterius: eſt enim inſtantia in homine, qui cum moritur, producitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur anima, quia eſt immortalis, & hoc docet Ariſtotel. 12. Metaph. tex. 17. ubi dicit, quòd cauſa formalis manet deſtructo effectu, non omnis, ſed mens, id eſt, anima rationalis: non tamen ob id homo non corrumpitur, immo compoſitum corrumpitur per animæ à materia ſeparationem: hæc enim ſufficit ad compoſiti corruptionem, vt alibi diximus.

Adnerte tamen, quòd etiam uerum eſt dicere hic, quod corrumpitur anima, ſecundum quid tamen, quatenus definit eſſe in illo corpore, & non eſt forma actu, ſimiliter omnes eius diſpoſitiones corrumpuntur, & potentiæ, quas communes habebat cum corpore, ſicut ſunt potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ. Nota.

3. Concl. In formis accidētalib. Primo. nota, quando ſit uerum in accidētalib. generationē unius, eſſe corruptionē alterius.

Tertia concluſio, In accidentibus non eſt uniuerſaliter propoſitio hæc uera, deficit enim tripliciter. Primo, cum accidentia non habent contrarium, tunc enim producuntur abſque alterius corruptione, & corrumpuntur abſque alterius productione, vt lumen in aëre, ſpecies in medio.

2. Deeſt etiam in his, quæ contrarium habent, tamen neutrum de neceſſitate ineſt ſubiecto, nec medium. Sunt enim aliqua contraria, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, ut mixtum corpus neceſſario aut eſt calidum, aut frigidum. Alia quorum alterum, aut medium neceſſe eſt ineſſe, vt corpus mixtum, aut eſt album, aut nigrum, aut medium. Quædam ſunt alia, quibus neutrum horum competit, ut ſcientia, & ignorantia prauæ diſpoſitionis: datur enim homo, qui nec eſt ſciens, nec praue ignorans, & in his non eſt ſemper neceſſe, quòd unum inducatur cum alterius expulſione. i. contra, vt notum eſt.

3. Tertio deficit in his etiam, quæ contrarium habent modo prædicto, vt habeant ordinem neceſſarium ad ſubiectū. Deficit,

tanquam,

inquam, cum non per ſe producuntur, niſi cum ſubſtantia, habent enim accidentia aliquando produci ſola, vt cum ſubſtantia genita ex alba fit nigra. Aliquando cũ ſubſtãtia ſimul producuntur, ut ſimul fiat vtrumque, & tunc fiunt abſque contrarii productione, ut patet in ſaporibus, odoribus, coloribus, quia ex mixtione elementorum ſimul cũ ipſo mixto de nouo fiũt: non enim contraria corrupta ſunt, cũ non præceſſerint, nam elementa non ſunt capacia talium qualitatum.

4 Concl. Quarta concluſio, Cum corruptio alicuius fit, quodam modo dici poteſt, quod totum deſtructũ eſt, ſi enim manet materia, non tamen iam illius eſt, ſed alterius exiſtentis compoſiti, ut dictum etiam eſt ſuperius de generatione. Ex his omnibus patet declaratio propoſitæ quæſtioni.

Ad primum argumentũ. Ad argumenta reſpond. Ad primum patet ſolutio ex dictis: non.n. formaliter illa propoſitio cõceditur, ſed denotat mutuã generationis, & corruptionis ſequelam.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd quamuis anima hominis non corrumpatur, tamen homo ipſe corrũpitur, & ſic eſt generatio cadaueris cum corruptione hominis; non enim Ariſt. loquitur niſi de eo, quod per ſe corrumpitur, & per ſe generatur, hoc autem compoſitum eſt.

Ad 3. Ad tertium dico, verum eſſe in nutritione cibum deſtrui, eſt tamen cibi quædam partialis generatio, puta, quia noua forma intrat in illam materiæ partem, in qua erat forma cibi præcedens.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non ſemper eſt idem numerus indiuiduorum, quia accidit materias multorum effici vnam, & vnam effici multorum per diuiſionem, vt cum ex vno homine multi uermes fiunt, quia ipſius materia in multas diuiditur partes, quæ poſſint diuerſas recipere formas, & contra multa in unum coniunguntur, ut patet: multis enim nutritur homo, quæ in ſe conuertit: numerus ergo non ſemper eſt æqualis. Hoc tamen uerum eſt, quod tanta eſt materia omni tempore, quæ modo in plures, modo in pauciores diuiſa partes, indiuiduorum auget, aut minuit numerum.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd elementa corrumpũtur in mixti compoſitione, nec manent formaliter, quamuis & formaliter dicamus manere, adhuc corrumpuntur partim, puta quoad ipſorum intẽſionem. Sed de hoc inferius diſputabitur.

Ad 6. Ad ſextum patet ſolutio ſatis clarè ex concluſione tertia ſuperius poſita. Hæc de quæſtione.

Propter quid autem hæc quidem ſimpliciter. Tex. 18.

2. Quæſt. in Ariſt cur aliq. dicat ſimpliciter generari, aliquid non. SECVNDAM quæſtionem tex. 15. propoſitam aggreditur ſoluere, eam aũt repetit, & primo in ſubſtantiis dicit, cum generatio unius, ſit alterius corruptio, quæ eſt cauſa, quare aliquid dicatur ſimpliciter generari, aliud ſimpliciter corrumpi? Senſus quæſtionis clarus eſt, quare cũ homo moritur, abſolute dicamus corruptionem eſſe factam, nec dicamus generationem factam, cum conſtet, cadauer eſſe generatũ, & contra, cum gignitur animal, abſolute uocemus generationem, cum tamen ibi ſit embryonis corruptio, ſic ẽt in aliis multis: non.n. eſt cauſa huius, cum utraq; mutatio ſimul ſit, & videatur poſſe utraque dici tam generatio, quàm ipſa corruptio.

Dicimus enim quod corrumpitur, non ſimpliciter.

Dubium. Cur accidentium non dicatur generõ ſimpliciter. Alteram dubitationem proponit, quare, cum ſint quædam, quæ generantur, & corrumpuntur ſimpliciter: & ſint quædã generationes, & corruptiones ſimpliciter, & non ſecundum hoc. i. ſecundum quid, non eſt ex iſtis, cum fit quis ſapiens? Non enim dicimus fieri ſimpliciter, qui ſapiens fit, ſed fieri ſapientem, & ſecundum quid.

Solutio. Reſpond. ad hoc dubium poſterius, dicens hoc prouenire, quia entium quædam ſunt ſimpliciter, vt ſubſtantiæ, quædam ſecundum quid, ut accidentia, & ſic fit in horum productionem, ut quædam ſimpliciter, quædam ſint ſecundum quid.

Differunt enim ea, in quæ tranſmutatur.

Quomodo in ſub- Accedit ad explicandum in ſubſtãtiis, quare generatio quædam ſit ſimpliciter,

quæ.

ſtantiis differant gño ſimpliciter, & ſecundũ quid. 1.dña ex parte terminorũ. quædã ſimpliciter corruptio: ac dicit huius differentiam ſumendam eſſe ex his, ex quibus, & in quæ eſt mutatio.i.attendendi ſunt termini:& ponit tres differentias. Prima eſt cum id,quod generatur,eſt ens, dicitur ſimpliciter generatio, cum id in quod eſt corruptio,eſt nõ ens,dicitur ſimpliciter corruptio:per ens intelligit perfectam, per non ens imperfectam ſubſtantiam. Vnde cum generatur homo,dicitur ſimpliciter generatio, licet corrumpatur embrio: cum vero generatur cadauer,ſimpliciter corruptio. Ponit exẽplũ de igne, & terra. Ignis enim eſt perfecta ſubſtãtia, ob id à Parmenide dicebatur ens:terra vero nõn ens,quia imperfecta.cum igitur fit ignis,generatio ſimpliciter eſt; cum vero terra,corruptio.

Obiectio. At quia poſſet dubitare quis, quomodo ita ſit,quod ignis ſit ens, & perfecta ſubſtantia, terra uero non.Reſpon.id eſſe Solutio. impertinens,quia ſunt tantum exempla, quibus modus explicatur,quo dicatur ſimpliciter generatio.i.corruptio.ſolum autẽ modum explicare intendit de re ſubiecta, de exemplo modo non curans.

Alio autem modo materia qualiſcunq.

2. dña ex parte qualitatũ materialium Alterã differentiam ponit ex parte qualitatum materialium, & ſingularium: dicitq;,quod eius eſt ſimpliciter generatio, cuius qualitas,quæ differentia dicitur,magis indicat ſubſtantiam:quales ſunt qualitates magis actiuę,ut calor, & frigiditas: & ſic ignis generatio,eſt ſimpliciter generatio,& aëris:terræ verò corruptio: nam ſiccitas eſt differentia parum actiua,& frigiditas reſpectu caloris.

Alter ſenſus Auſt. Poſſumus etiam intelligere hoc de perfectiori forma ſubſtantiali,ut per has qualitates intelligat formas ſubſtantiales rei. Erit ergo prima differẽtia ex parte ipſius rei cõpoſitæ perfectioris:hæc uero ſecunda ex parte perfectioris ſolius formæ:ſunt enim formæ,quæ ſunt uelut priuationes, ut forma cadaueris,& aliæ ſimiles.

Videtur autem multis magis. Tex.19.

3. dña ex omnium opinione TERTIAM ſumit differentiam ex uulgo:omnes enim cum aliquid mutatur in id,quod non ſentiunt, uocant ſimpliciter corruptionem,ut cum aqua in aërem mutatur: cũ uero ex inſenſibili aliquid fit ſenſibile, uocant ſimpliciter generationẽ, ut cum ex aëre fit aqua.Hoc autẽ fit circa uulgus,quia exiſtimat,quod ſentitur, eſſe magis ens,quod non ſentitur eſſe non ens, utitur enim ſenſu pro ſcientia.

Colligamus ergo ueritatem: quod cũ ſit magis ens, eſt ſimpliciter generatio,cũ ſit minus ens,ſit ſimpliciter corruptio. Et in hoc bene dicit vulgus,quãuis erret in applicatione, & ſic contra ueritatem, quia putat non ens, quod eſt ens:& putat ens, quod eſt non ens, & ſic apud ſapientes eſt corruptio ſimpliciter, quæ apud uulgus generatio ſimpliciter:& quæ apud uulgus corruptio ſimpliciter,apud ſapientes generatio ſimpliciter eſt. Hæc eſt huius textus expoſitio.

Eſſe igitur ſimplicem generationem. Tex. 20.

Epilogus tractationis de generatiõe. Epilogum dictorum facit, puta, ꝙ eſt ſimpliciter generatio,quãuis ſit ſimul alicuius corruptio, & eſt ſimpliciter corruptio,licet ſit alicuius generatio,id eſt,non obſtãte, quod ſimul hæc duo ſint ſemper, tñ dicitur una ſimpliciter corruptio,altera ſimpliciter generatio: & hoc pendet ex materia.i ex his,quæ generantur.i.corrumpuntur, ut exponit Philo. Nam cum ſubſtantia generatur.i.corrumpitur,eſt ſimpliciter generatio.i.corruptio:cum uero accidens,tunc ſecundum quid.

Adhuc inter ſubſtantias, ut dictum eſt, generatio ſimpliciter, cum perfectior eſt ſubſtantia, quæ fit,aut magis ſenſibilis ſecundum uulgus; ipſius uero imperfectæ productio,corruptio ſimpliciter eſt.

Concludit ergo,cauſam dictã eſſe,quare ſit ſimpliciter generatio, & corruptio, non ſolum in his,quę mutantur,ſed etiam in his,quæ mutantur inuicem,qualia ſunt elementa: in omnibus enim perfectioris eſt ſimpliciter generatio.

Quod autem poſt dicitur, non quærit hoc.

Cur ſubſtãtia fiat ſimpliciter. Regreditur ad ſecundam quæſtionem propoſitam text.18. dicitque, non eſſe ſimilem

generõ & non accidentium

milem prioriſprior enim eſt de ſolis generationibus ſubſtantiarum inter ſe : poſterior vero de ſubſtantiali collata accidẽtib. ipſis. Erat enim, quare, cum ſit ſubſtantia, & dicitur res abſolutè fieri: ut cum ſit homo, & acquirit formam ſubſtantialem:nõ autem cum acquirit accidens. Reſponſio autem eſt, quæ iam poſita eſt:quia reliqua accidentium prædicamenta non ſignificãt ſimpliciter ens, ſed ſecundum quid, ſcilicet quale, quantum, & cętera: ſubſtantia uero eſt ſimpliciter ens.

Quòd ẽt accidentiũ inter ſe cõferãtur & aliqua dicatur generõ ſimpliciter, ad alterã collata, & alteram ſecundum quid.

Addit tamen, quod etiam in quocunque prædicamento eſt ſimpliciter generatio, collatione facta in ipſo, puta, cum unũ ordinis illius generatur .i. cum generatur melius & perfectius cuinſq; ordinis, ut inter ſubſtantias, ignis generatio eſt ſimpliciter, & non terra, quia ignis eſt perfectior. In qualitate generatio ſciẽtiæ eſt ſimpliciter in illo genere, & ignorãtiæ generatio ſimpliciter corruptio, ſimiliter eſt in aliis.

Vnde colligitur, quod ſi generationes ſubſtantiæ, & accidentium inter ſe conferantur, illæ generationes ſunt ſimpliciter, hæ vero ſecundum quid. Ad ſi quæq; intra ſuũ genus, tunc eſt una ſimpliciter, puta perfectioris extremi, altera ſecundum quid, quę eſt imperfectioris, ut dictum eſt.

De eo igitur, quod eſt ſimpliciter hæc generari.

Dictorũ omnium epilogus.

Facit omnium epilogũ, & repetit duas quæſtiones, quas ſupra propoſuit tex. 15. dictũ igitur eſt, quę generatio ſimpliciter, quæ ſecundum quid ſit, & uniuerſaliter, puta tam in accidẽtibus, & ſubſtantiis, facta inuicem & collatione, quam in ſubſtantiis inter ſe:& hæc erat poſterior quæſtio. Dictum etiam eſt, quæ ſit cauſa materialis continuæ generationis, & erat materia ſuſceptiua contrariorum: ex hac.n. procedebat, quod generatio unius ſit corruptio alterius, & contra.

At vero, neque dubitare oportet, quare. Tex. 21.

Nota difficilẽ hu-iua text. expoſiuonem.

Non eſt facile apud expoſitores intelligere, quid ſibi uelit Ariſto. in hoc textu, quod poſſit cum pręcedentibus continuari:tamen exiſtimo, ſenſum eſſe hunc. Ipſe enim uoluit primo oſtendere, quod generatio ſit ex ente, ad cuius probationẽ ſumpſit, quod corruptio non eſt in nihil, ſed in ens aliquo modo, & cũ corruptio deſinat in ens, generatio erit in ex ente, quia generatio eſt ex alterius corruptione. Et cum hoc modo in epilogo repeteret, confirmat ex ſentẽtia ẽt uulgi, quòd generatio ſit ex eo, in qđ deſinit corruptio:ita, ut terminus ad quem corruptionis, ſit a quo generationis. Repetit ergo, ꝙ cõmuniter dicit uulgus, cum res in inſenſibile deſinit, quod putat nõ ens, uocare corruptionem:at cum ex inſenſibili, & non ente ſit ſenſibile, uocare generationem. Vide, quo modo terminum ad quem corruptionis, facit a quo generationis, quamuis in re ipſa erret, quia putat non ens eſſe, & quod eſt ens, tamen in alio non erat.

Cõfirmat quæ in epilogo dixerat, ex uulgi ſententia.

Hinc patet, quomodo ſit generatio continua, quia ſicut corruptio ex ente tendit in non ens, ita generatio ex non ente facit ens; & ſi corruptio eſt entis, ut termini a quo, generatio uero non entis. Vide igitur quam ingenioſe probauit Ariſt. quod ex ente ſit generatio per corruptionem. Et nota expoſitionem.

Sed hoc non ens ſimpliciter dubitauerit. Tex. 22.

Dubium q̃d. ſit illud non ens ex quo res generat.

Vvlgvs non ens, putat eſſe nihil, ſed iam ſupra probatum eſt, non poſſe nihil eſſe, quia nihil ſit ex nihilo, ob id modo dubitat, quid ſit illud nõ ens, ex quo res generatur, aut ſit contrariũ eius, ꝙ generatur, ut ſi ignis ſit ex non ente, non ens ſit aqua, contrarium enim ſit ex contrario.

Solutio.

Reſpon. ꝙ non eſt contrarium, ſed illius materia, ut ignis ſit ex nõ ente, id eſt ex materia, quæ ſubſtat ſub contrario. Nota hic, ꝙ dictũ eſt in Phyſica, quòd contrarium ſit ex contrario, non tanquam ex materia, ſed tanquam ex termino, ex ipſius uero materia, tanquam ex principio intrinſeco: ſit enim ignis ex aqua. i. aëre. l. alio, tanquàm ex termino, quia non manet aqua. i. aër in igne, ſed horum materia. Dices, Ad quid ergo ſit ex contrario? Dico, quod illa materia non poterat eſſe

abſque forma: ob id debuit aliquam habere, ſed debet eſſe oppoſita, & cõtraria, quia debet illa expelli, & altera introduci ab agente per actionem naturalem: at non eſt actio niſi inter contraria: ob id alterationẽ actio, paſſio generationem pręcedunt.

Alterum dubium an ſit eadem materia utriuſq; cõtrarii geniti, & corrupti. Aliud dubium ponit Ariſt. Cum dixiſſet, non ens eſſe materiam contrarii, an talis materia ſit vna vtriuſq; contrarii, & corrupti, & generati. Si enim non eſſet eadẽ, non poſſent contraria fieri inuicem: cum igitur elementis quatuor inſit contrarietas, videtur, quod ſit eadem materia.

Solutio. Reſpon. quod quodammodo eſt eadẽ, quodammodo non: eſt enim eadem ſecundum id, quod ſubſtat utriq; formæ: eſt.n. materia una ſecundum ſubſtantiam contrariarum formarum: ſecundum eſſe vero non eſt eadem, id eſt, aliter eſt diſpoſita, & aliter ſe habet ac exiſtit ſub una, quam ſub alia, licet id, quod exiſtit ſemper, idem ſit.

QVAESTIO IIII.

An ſubſtantia ſuſcipiat magis, & minus.

PRopter id, quod in fine tex. 18. habetur, puta, eſſe vnam magis ſubſtantiã altera, hic dubitamus. Quæſtionis ſenſus ſatis notus eſt: petimus enim an ſicut unũ dicitur alio magis albũ, ita ſit vnus altero magis ignis. Et imprimis probatur pars affirmatiua ex Ariſt. in hoc textu, vbi dicit magis ſubſtantiam. (1 arg. ab auctoritate.)

2. Et præterea. 2. de anima, tex. 3. dicitur, ſenſibilia corpora eſſe magis ſubſtantias. Nec poteris dicere, quòd velit dicere, eſſe magis, id eſt perfectiores ſubſtantias: quia tunc ſenſibilia nõ deberent dici magis ſubſtantiæ, ſed potius immaterialia.

3. Præterea, 7. Metaph. cap. 3. inter materiam, formam, & compoſitum, hoc vocat maxime ſubſtantiam.

4. Et 8. Metaph. tex. 10. (qui locus eſt notandus:) dicit, quòd formæ ſubſtantiales ſecundum ſe ſunt numeri, non ſuſcipientes magis, uel minus: at in materia ſuſcipiunt magis, & minus.

2. arg. a ratione. Vlterius ſunt rationes. Prima eſt: Si effectus immediatus alicuius cauſæ ſuſcipit magis, & minus, & ipſa cauſa ſuſcipiet: ſed immediatus effectus ſubſtantiarũ, præſertim elementorum ſunt qualitates primę, ſuſcipientes magis, & minus: ergo & ipſæ ſubſtantiæ ſuſcipient.

Secundo. Per operationes cognoſcimus rei ſubſtantias: ſed operationes vnius ſubiecti, & ſpeciei non ſunt æquales: modo enim perfectiores, modo imperfectiores ſunt: ergo etiam ſubſtantiæ, & ſubiecta ſuſcipiunt magis, & minus. Antecedens patet: nam intelligere, diſcurrere, quibuſdam magis, quibuſdam minus ineſt: ergo etiam ſubſtantia, quæ diſcurrendi principium eſt. 2.

Tertio. Cui ineſt paſſio, ineſt etiam ſubiectum: aquæ ineſt calor, quæ eſt paſſio ignis; ergo ineſt ipſa forma ignis, non in tota ſua perfectione, quia non eſſet tunc forma aquæ: ergo eſt remiſſa, ſuſcipitque magis, & minus. 3.

In hac difficultate ſunt tres ſententię, Prima eſt Auerro. li. 3. Cœli. cõm. 67. qui ſubſtinet elementorum formas ſubſtantiales ſuſcipere magis, & minus. (1. opinio. Auer.)

Altera eſt Scoti, & diſcipulorum lib. 11. Metap. quod omnes formæ, pręter animã rationalem, ſuſcipiunt magis, & minus, & pro utraq; ſententia faciunt loca Ariſtot. & rationes in principio adductæ. (2. opin. Scoti.)

Tertia ſententia eſt S. Thom. quod nulla forma ſubſtantialis recipit magis, & minus: quam ſententiam ſequitur Aegidius. quæſt. 18. Conſiſtit autem ſententia Aegidii in hoc. Dupliciter enim poteſt intelligi magis, & minus. Vno modo ſecundum intenſionem, quod uocant gradualiter, ſicut vna albedo intenſior eſt altera: & ſic dicitur ſuſcipere magis, & minus: quo autem modo id fiat, diximus libro 4. Phyſic. Altero modo, ſecundum perfectionem, ut unum dicatur eſſe altero perfectius. Dicit igitur, quod forma ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & & minus ſecundum intenſionem, ita ut una & eadem ſpecies modo minus, modo magis ſit intenſa: ſuſcipit tamen magis, & minus ſecundum perfectionem in diuerſa ſpecie, quia vna eſt altera perfectior. (3. opin. D. Tho. — Dupliciter aliqd ſuſcipit magis, & minus.)

Hoc autem quadrupliciter contingit. Vno modo, in aliquo analogo, in quo eſt vnũ primũ, reliqua, quò magis huic propinqua. (Quadrupliciter aliqua ſubſtãtia,)

eſt magis vel min' pſectior. pinquā,vel remota ſunt,eo perfectiora,vel imperfectiora dicuntur : Sicut in ente, in quo primum omnium Deus eſt : reliqua, quo ad Deum magis accedunt, ſunt perfe ctiora. Altero modo in vniuoco aliquo,ſecundum quòd unum eſt a natura præcipuè intentum, altero uerò non.

Primus. 2.

Nota duo gña formarũ ſubſtãtialiũ. Pro quo nota ex S.Tho. ſuprà tex.18. quòd formæ ſubſtantiales ſunt duplices. Quædam quæ non per ſe à natura intenduntur : ſed ut ad alia ordinantur, qualis eſt forma ſeminis, aut embrionis, ſimiliter quæ ex aliarum corruptione conſequuntur, vt forma cadaueris, forma aceti, & ſimiles. Hæ formæ dicuntur non intentæ per ſe à natura. Aliæ ſunt per ſe a natura intentæ, ut forma hominis, forma plantæ, & aliæ huiuſmodi. Dicit ergo Aegidius, quòd quæ a natura per ſe ſunt, dicuntur magis ſubſtantiæ, id eſt perfectiores.

3. Tertio modo dicitur magis ſubſtantia, cuius forma uincit materiam, & è contra, minus ſubſtantia, cuius forma uincitur a materia. Tunc uincit forma materiam, cum minus trahitur in naturam paſſionis,ſed liberius agit,qualis eſt forma ignis, & animæ in materia diſpoſita : cum uerò impedita eſt a materiæ multitudine, dicitur uicta a materia, & imperfectior.

4 Quarto ſumitur magis & minus in ſpeciebus eiuſdem generis,ob inæqualitatem differentiarum, & perfectionum, quibus contrahitur genus. His modis omnibus contingit unam eſſe magis ſubſtantiam, ſed nullus eſt ſecundum intenſionem.

Probatur ſententia Aegid I. Probat Aegid. quòd forma ſubſtãtialis non ſit intenſior & remiſſior, quia ſi ſuſciperet intenſionem,vel eſſet in eſſentia,vel in exiſtentia. Non in eſſentia, quia conſiſtit in indiuiſibili, nec in exiſtentia, quia hac uariata, etiam uariatur eſſentia, quia exiſtẽtia immediatè fluit ab eſſentia: ergo non poteſt intendi, uel remitti.

Obiectio Quòd ſi obiicias, Hoc modo nec forma accidentalis ſuſciperet magis, & minus.

Solutio. Reſpon.in q.19. quòd accidens recipit ratione ſubiecti magis, & minus, eo quòd magis ipſum actuat, ſed non ſecundum eſſentiam, nec exiſtentiam ſuam.

Dupliciter,acci Dicit autem, quòd dupliciter accidens propter ſubiectũ recipit magis, & minus. Vno modo quando pendet ex accidentibus ſuſcipientibus magis & minus, vt albedo fit intenſior, uel remiſſior in ſubiecto,iuxta primas qualitates a quibus pendet. Altero modo, quia eſt in ſubiecto, ubi eſt qualitas aliera minus, aut magis proportionata ſibi. Verbi gratia, calor fit intenſior, & magis actuat ſubiectum ſi ſit ignis,quàm ſi ſit aër: quia in igne coniungitur ſiccitati, quæ magis proportionatur cum calore : in aëre uerò cum humiditate,quæ minus accedit calori. Hæc eſt ſententia Aegidij, quæ mihi non placet in omnibus. dẽs ſuſcipit magis & minus rõne ſubiecti ſecundum Aegid.

Pro huius autem explicatione ſit prima concluſio. Accidentia per additionem graduus ineſſe & eſſentia ſua, intenduntur, & per ablationem remittuntur in ſubiecto. Hæc concluſio probata fuit quarto Phyſicor. ob id non multum immorabor, ſed tantùm explicabitur. Eſſentiam dupliciter dicimus. Vno modo naturam, quæ definitione explicatur, altero modo entitatem rei ſeu integritatem, poteſtque uno manente inuariato, alterum uariari. Verbi gratia, linea in ſua entitate fit maior,fit minor : at lineæ eſſentia,id eſt,natura & definitio eadem eſt ſemper. Quod igitur de linea eſt quantum ad extenſionem, idem eſt de qualitate quoad intenſionem.additur enim albedini albedo educta de potentia ſubiecti,& augetur albedo in intenſione. 1 Concluſio. Explicatur cõclũſio Duobus modis diciẽ eſſentia.

Et profectò non eſt intelligibile quod dicit Aegidius,quomodo enim una qualitas prorſus in ſe eodem modo ſe habens, poteſt ſubiectum magis aut minus actuare? Sed de hoc diximus alibi.

Secunda concluſio. Nulla forma ſubſtantialis recipit intenſionem, & remiſſionem.Hęc eſt cõtra Auerroëm & Scotum, Hanc mihi perſuadeo tanquàm probabiliorem propter tres rationes, quarum prima eſt. Si forma ſubſtantialis intendi poteſt, aut remitti, ergo introducitur per motum, & deſinit cum motu : & tunc eſt motus in ſubſtantia, quod eſt contra Ariſtotelem,& ipſos. Probo id ſequi, quia calor, & qualitates aliæ ob id cum motu inducuntur, quia certis gradibus intendi poſſunt, nec alia eſt ratio. Quòd ſi dicas, formam ſubſtantialem prærequirere certas diſpoſitiones, quibus poſi- 2 Concluſio. Probõr.

 tis,

tis ipſa inducitur in inſtanti. profectò hoc eſt contra ipſos, quia ob id introducitur in fine diſpoſitionum, quia indiuiſibilis eſt, & non gradualis: Si enim eſſet gradualis, ſicut paulatim diſpoſitiones introducuntur, utique etiam ipſa forma, quod falſum eſt.

2. ratio. Secunda ratio eſt. Si eſſet intenſibilis, & remiſſibilis, utique duæ formæ eſſent ſimul: nunquam enim calor remittitur, niſi cum forma oppoſita coniunctus ſit in eadem materia, nec ſimiliter albedo ſine nigredine, ergo etiam una forma ſubſtantialis erit cum altera in eadem materia. At hoc quis concedet ſaltem in formis animatorum, & mixtorum? eſſet enim tunc una res duarum eſſentiarum, & ſub duplici ſimul ſpecie, quod implicat: non ergo eſt magis, & minus in his formis.

3. ratio. Tertia ratio eſt. Quia ubi non eſt contrarietas, non eſt magis & minus; in his quæ oppoſitionem habent poſitiuam; at in ſubſtantijs non eſt contrarietas, ſaltem in animatis, & mixtis, non ergo in his eſt magis & minus. Dico, cum habent oppoſitionem poſitiuam, id eſt, cum ſunt duæ formæ, quæ ſimul eſſe non poſſunt, niſi ſint contrariæ, non ſuſcipiunt magis & minus, nam lumen ſuſcipit magis vel minus abſque contrarietate, ſed lumen non habet repugnantium cum forma poſitiua, ſed priuationi tantum opponitur, ſcilicet tenebris.

Ad argumenta petita ex teſtimoniis Ariſt. Per hæc poſſumus ad argumenta reſpondere. Circa loca Ariſtot. nota, quod magis ſubſtantia dicitur apud Ariſtotelem multipliciter. Primò ratione ſecundæ intentionis, id enim quod pluribus prædicatis ſubſtat, dicitur magis ſubſtantia, & ſic inferiora, vt ſpecies & indiuidua ſubſtantiæ dicuntur magis ſubſtantiæ, quàm genera. Altero modo magis ſubſtantia, quæ notior eſt apud omnes, & ſic ſenſibilia corpora uocat magis ſubſtantias, id eſt, apud nos notiores. Tertio magis ſubſtantia, quæ magis operatiua eſt, & vincit ipſam materiam, & ſic ſumitur hoc textu 8. vt notat Albert. capitulo 24. Quartò dicitur magis ſubſtantia, id eſt, perfectior, vnde nullus ex his modis eſt ſecundum intenſionem, ſicut in accidentibus.

Nota magis ſubſtãtia multipliciter dicitur. Primo. 2. 3.

Ad illum locum 8. Metaphyſ. qui difficilis eſt, reſpondet aliquid, quod loquitur ibi conditionaliter ſecundum ſententiam propoſitam contra Platonem: vt ſit ſenſus, Formæ ſeparatæ non ſuſcipiunt magis & minus: ſi quæ ſuſciperent, potius eſſent, quæ ſunt in materia. Sed non ſequitur hinc, quòd ſuſcipiant. Iſta gloſſa non mihi placet, quia nihil in illis contra Platonem. Solutio 4. teſtimonij Ariſt. 1. Solutio quorūdã.

Dico ergo ſecundo, quòd ſecundum expoſitionem Alexandri, nil contra nos. Exponit enim ſic, Forma non eſt magis ſubſtantia, quàm forma, ſed collata materiæ eſt magis ſubſtantia, id eſt, perfectior quàm materia. 2.

Dico etiam tertio, quod etiam ſi admittamus uerba, vt ſonant, formæ in materia ſuſcipiunt magis uel minus, non ſecũdum ſe, ſed ratione conditionum & proprietatum materialium indiuiduantium ipſam formam in materia. 3.

Ad primum argumentum reſpondeo, maiorem eſſe falſam: non enim intenſio effectus prouenit ex intenſione cauſæ, ſed ex maiori, vel minori diſpoſitione ſubiecti. Vnde ſicut in medio ignis idem inducit calorem, quem non inducet in lapide eodem tempore: non prouenit hoc ex uariatione ignis. Ita ſimiliter qualitates ab ipſis formis ſuſcipiunt magis & minus inuariata forma ſubſtantiali, propter materiæ diſpoſitionem, vt diximus paulò ante ex Aegidio. Ad primã rationē.

Et per hoc reſpondetur ad ſecundum: operationes enim præſertim animalium & hominis uariæ ſunt, ſecundum perfectionem etiam in eadem ſpecie, propter diuerſam diſpoſitionem organorum corporalium, quibus operationes illæ exercentur. Vnde animæ hominum æqualiter perfectæ ſunt in ſe quoad naturã: at quia hæc aptius ſortita eſt corpus, perfectius operatur: ſicut ſcriba bene ſcribit calamo apto, alius ita bonus male, calamo inepto. Ad 2.

Ad tertium dico, quòd ignis paſſio non eſt quicumque calor, ſed intenſiſſimus, & coniunctus cum ſiccitate: calor uerò citra ſummum aliis ineſt ſubiectis. Aut potius propria paſſio non eſt calor, ſed eſſe calefactiuum. Et hæc ſatis de quæſtione. Ad 3.

CA-

CAPVT QVARTVM.

De generatione autem, & alteratione dicamus. Tex. 23.

Cōſtituitur drīa inter generationē, & alteratione 1. fundamentum Ariſt. 2. fund.

DIfferentiam inter generationem, & alterationem conſtituit, ex qua qd utraq; ſit, cognoſcitur. Ponit autem fundamentum unum, quod aliud eſt ſubiectum, aliud paſſio, quæ de ſubiecto dicit, ut aliud hō, aliud albedo; aliud corpus, aliud color, aliud animal, aliud ſanitas. Addit alterum fundamentum, quod utrumq; contingit pati mutationem. Aliquando enim eſt mutatio in paſſione tantum, ut aliquid, puta, homo, ex albo niger fit, tamen manet homo: aliquando etiam eſt mutatio ipſius totius, & ſubiecti, ut cum aqua in aerem, & cibus in ſanguinem conuertitur.

1. differētia.

His ſuppoſitis, dicit duo: Alterum eſt, cum mutatio tantum fit in paſſionibus ſubiecto ſenſibili (id eſt, ſubiecto in actu, & compoſito, ut exponit Philop.) manēte, tunc eſt alteratio. Alterum eſt, cum verū ipſum mutat, nec manet ſenſibile ſubiectum, id eſt, compoſitum, ſed aliud, & aliud: tūc unius eſt generatio, alterius corruptio. Atque hæc eſt differētia inter mutationem, quæ eſt alteratio, & eā, quæ eſt generatio & corruptio.

Maxime autem ſi transmutatio fiat. Tex. 24.

Vbi maxime appareat mutatio ſubſtantiæ.

HANC ſubſtantiæ mutationem, qua totū ipſum mutatur, maxime apparere docet, cum ex inſenſibili fit ſenſibile, & è contra: ut cum aër ex aqua, vel aqua ex aëre fit. Hinc enim patet, totum ipſum mutari magis, quàm in alijs, ubi utrumque eſt ſenſibile, puta, cum uinum in acetum mutatur.

Nota.

Dicautem, qđ ſenſibile uocat, quod ſentitur quocunq; ſenſu, tactu, vel alio quouis. At nequis dubitet, quomodo aër inſenſibilis dicatur, cum ſit calidus, & humidus: Reſpon. eſſe quidem ſenſibilem, ſed parum propter ſubtilitatē, uel raritatem, & ſic quodammodo inſenſibilis dici poteſt.

In his autem ſi aliqua maneat paſsio.

Dubium proponis Ariſt. an in generatione ſolum totū mutetur.

Varie diuerſi interpretes textum hunc exponūt; ſed mihi nō uidetur adeò difficilis, ut multis indigeat expoſitionibus. Senſus igitur eſt. Cū dixiſſet Ariſt. in generatione totū mutari, ī alteratione qualitates, eſt dubium, an in generatione ſolum totū mutetur, & non qualitas, ſicut in alteratione qualitas, & non totum.

Solutio.

Reſpon. quod cū, qualitas eſt communis genito & corrupto, non eſt opus ꝙ illa mutetur in ſuā oppoſitā. Vt ſi aqua mutetur in aërem, quia uterq; eſt humidus & tranſparens, non oportet, quòd humiditas aquę mutetur in ſuam oppoſitā, ſcilicet ſiccitatē, q̄a etiā aër eſt humidus: Atq; hæc eſt huius loci expoſitio fidelis.

Nota.

An tamen ex hoc loco cōcludatur, accidentia aliqua geniti manere, quę erant in corrupto, dicemus in quæſtione circa hoc, in qua late hoc examinabitur.

Si autem non erit alteratio, ut muſicus homo.

Qñ non mutatur totum ſubiectum eſt alteratio.

Quamuis aliqui laborent circa huius loci expoſitionem, mihi placet expoſitio Aegidij, & Pauli, ꝙ iſta uerba reſpondeāt antecedentibus, quibus dixit eſſe generationem & corruptionem, cum totū mutatur. Modo addit, quod ſi totum nō mutatur, nō erit niſi alteratio: ut cum homo muſicus fit immuſicus: ſi muſica, & immuſica eſſent formę, & cōſtituerēt aliqđ per ſe, tunc eſſet horum generatio & corruptio, quamuis maneret homo. At eum paſſiones ſint ſubiecti manentis in mutatione, tunc ſecundum talia erit alteratio, non autem generatio, niſi ſecundum qđ, puta hominis muſici, uel immuſici.

Quando igitur ſecundum quantum ſit transmutatio.

Alteratio & generatio diſtinguuntur ab alijs mutationib9. Primo.

Diſtinguit has duas mutationes, puta alterationem, & generationem ab alijs: nam cū mutatio eſt in quātitate, eſt augmentatio. i. diminutio: quando in loco, latio: quādo in qualitate, eſt alteratio: quando uero in ſubiecto ipſo, cuius eſt paſſio & accidens, eſt generatio, & corruptio.

Statim

Statim comparat omnes non ratione termini, ſed in ſubiecto: dicitq́ue quod generationis ſubiectum eſt maximè, materia enim omnium ſubiectum primum. Reliquarum ſubiecta ſunt aliquo modo materia.ſcilicet ſecunda: materia quidē, quia ſuſcipit contraria extrinſeca, ſed non maximè materia, quia eſt compoſita habens adhuc materiam. Atque hæc de generatione, & alteratione.

QVAESTIO V.

An generatio ab alteratione diſtinguatur.

1 argum. NOn indiget titulus declaratione, quia ſatis eſt manifeſtus. At eſt argumentum primum, quo probatur, non eſſe mutationes diſtinctas in eſſentia. Si diſtinguerentur, maximè eſſet in ſubiectis: quia generationis ſubiectum eſt materia, quæ eſt ens in potentia; ſed alterationis ſubiectum eſt ens actu. Sed hæc nulla eſt differentia, quia etiam materia ſecundum ſe ſuum habet actum: quamuis autem non ſit ita perfectus, ſicut actus compoſiti, non videtur hoc ſufficere ad faciendam diſtinctionem genericam inter generationem & alterationem.

2. Secundò, tam extra eſſentiam materiæ eſt forma ſubſtantialis, quàm extra eſſentiam ſubiecti eſt forma accidentalis: vt ergo ſubiectum dicitur alterari ſecundum accidentales formas, ita etiam materia, ſecundum ſubſtantiales: & generatio erit quædam alteratio.

3. Tertiò. Si differrent iſtæ mutationes, ex eo eſſet quod alteratio eſt ex contrario in contrarium, non autem generatio, ſed generatio etiam eſt à contrario in contrarium, & à ſubiecto in ſubiectum, ut ex aqua in ignem, & econtra: ergo non eſt differentia inter iſta.

1. fundamentum qd ſit generatio, corruptio, & alteratio. Aduerte primo, quid ſit generatio, quid corruptio, quid alteratio: ex his enim quæ in textu dicta ſunt, poſſunt earum definitiones componi. Eſt.n. generatio, mutatio ex non ſubſtantia in ſubſtantiam: corruptio uerò mutatio ex ſubſtantia in nō ſubſtantiam: vbi per ſubſtantiam intelligimus compoſitam, & actu perfectam ſubſtantiam, per nō ſubſtantiam uerò imperfectam, & inconſummatam ſubſtantiam, vt ſit ſenſus, Generatio eſt mutatio, qua completa fit compoſita ſubſtantia ex imperfecta & incompleta: contra uerò corruptio. Alteratio uerò eſt mutatio ſecundū qualitates, ſeu paſſiones.

Aduerte ſecundo, quòd ſex differentias poſſumus conſtituere inter generationem & alterationem. 2. fundamentum ſex differentiarum inter generationem & alterationem.

Prima eſt ex parte terminorū ad quos: nam generatio eſt ſecundū formam ſubſtantialem, alteratio uerò ſecundum qualitatem, & hinc ſumitur eſſentialis differentia, & generica inter has duas mutationes, puta penes terminos ad quos genere differentes. 1. ex parte terminorum ad quos.

Secunda eſt ex parte terminorū à quibus: nam alteratio eſt à ſubiecto, i. à contrario poſitiuo: at generatio eſt à non ſubiecto, & ab oppoſito priuatiuo, eſt enim alteratio ab albo in nigrum, at generatio ex non homine in hominem. 2. ex parte terminorum à quibus.

Huius autem ratio duplex eſſe poteſt. 1. Ratio. Prior eſt, quia in alteratione, quæ fit ad contrarium, terminus à quo, ſemper eſt determinatus: ſi enim eſt ad calidum, ſemper eſt à frigido. & quod tēdit in nigrum, ſemper eſt ab albo, uel a medio. At in generatione non eſt certus ſemper terminus à quo determinatus poſitiuus: ignis enim aliquando ex aqua, aliquando ex aere, aliquando ex alio fit: ſimiliter corruptio. ob id non ſumimus terminum poſitiuum, ſed priuatiuum, quia ſemper iſte eſt, vt ex non igne fit ſemper ignis.

Poſterior ratio eſt: quia alteratio habet vniuerſaliter quātitatem, & ſucceſſionem in forma ad quā tendit. Ad explicandam autem hanc quantitatem, ſumimus contrarium, vt ab albo in nigrum. Si enim diceretur a non nigro in nigrum, nulla eſſet hic quantitas, quia ex nun nigro nigrum in inſtanti fit. At generatio non eſt: eſt.n. indiuidua, & inſtantanea, ob id priuatiuum terminum ſumimus. 2. Ratio.

Tertia differentia eſt ex parte ſubiecti. Quod enim dicitur alteratione mutari, eſt compoſitum totum, at ꝙ generatione mutatur, & idē manet ſub utroque termino mutationis, materia eſt: nam compoſitum, quod ante erat, non manet: quod ſuccedit, non erat ante: ob id neutrum mutatur: 3 differentia ex parte ſubiecti.

tur: quod enim mutatur, debet idem ſub vtroque termino mutationis manere: in generatione autem, & corruptione ſola materia prima talis eſt.

4. ex parte ſucceſſionis motus. Quarta eſt ex parte ſucceſſionis motus: nam in alteratione inuenitur fere ſem per quantitas, quia fere oĩs ſucceſſiua eſt, præſertim quæ inter contraria fit: atque hinc ſequitur, quod tempore menſuretur & ei adęquetur. At generatio puta non eſt ſucceſſiua, nec tempore, ſed inſtanti temporis menſuratur. Dico puram generatio nem, id eſt, ſecundum ſuam ſolam naturã conſideratam: aliquando enim generationem vocamus mutationem ſubſtantiæ cum præuia alteratione, & tunc ſucceſſiua eſt ſed non ſecundum.

5 ex parte diſpoſitionum prçcedentium. Quinta eſt, quod generationem præcedit ſemper alteratio coniuncta ei: at non e contra præcedit generatio alterationem ei coniuncta de neceſſitate. Dico, Ei coniunctam: quia bene generatio præcedit: nam res poſtquam generata eſt, alteratur: ſed generatio non eſt coniuncta alterationi, ita, ut nullum intercedat tẽpus. Et hoc dico de neceſſitate, quia accidit ſimul atque generata eſt res, alterari: ſed non id ex ſe poſtulat alteratio. Præterea alteratio nẽ nõ ſemper pcedit alteratio: quia calefit aliquid, non præcedente neceſſario alteratione alia. Dico, Non ſemper: quia alterationem, quæ fit ſecundum qualitates ſecundas, præcedit alteratio ſemper ſecũdũ primas, ut dictum eſt lib. 7. Phyſ.

6 ex parte expulſionis alterius formæ. Sexta eſt, in alteratione non ſemper cũ vna forma introducitur, expellitur altera, nec econtra: nõ tamen introducitur abſq; expulſione formæ, & recedit abſq; alterius introductione. At in generatione ſemper, & uniuerſaliter non inducitur una forma in materiam, niſi expellatur altera: nec una expellitur, quin altera indatur.

Et attende, quod non dico, quod corrumpatur, ſed qđ expellatur: anima enim rationalis aduẽtu alterius expellitur a materia, ſed non corrumpitur. Ex his omnibus infertur & probata remanet concluſio, quod differunt maxime generatio, & alteratio.

Ad primum. Ad primum argumẽtum reſpon. quod eſt magna differentia inter actum materiæ, & compoſiti. Materia enim eſt actus non per ſe, nec propter ſe, ſed eſt dimidiũ ens naturale: at compoſitum eſt ens conſummatum iam: unde differt mutatio vtriuſq;, maxime, quia mutatio materiæ nõ eſt propter ipſam, ſed propter compoſitũ, & per talem materiam conſummatur & perficitur tale compoſitum, At alteratio non conſumat compoſitum, ſed diſponit, & ipſum ordinat ſecundum aliquem modum: unde materia non dicitur altera per formam, ſed perfecta.

Et per hoc etiam ſoluitur argumentum ſecundum: quia forma ſubſtantialis facit unum ens, at non accidentalis, niſi vnũ p accidens, ſed potius ſuperuenit vni enti. Ad 2.

Ad tertium ſolutio patet ex ſecũda differentia poſita inter generationem, & alterationem: fit quidem generatio aliquãdo ex contrario, ſed non ut ex termino p ſe, ſicut fit alteratio propter dictas cauſas ibi. Et hoc ſit ſatis de quæſtione. Ad 3.

QVAESTIO VI.

An alteratio ſit motus continuus.

POſtquam, quid eſſet alteratio, diximus, & quomodo a generatione differat: examinare oportet, an alteratio ſit ſucceſſiuus motus, & continuus: in hoc enim dicebamus a generatione differre. Et uidetur, ꝙ nõ ſit vlla alteratio cõtinua. Primò dicit. Ariſt. expreſ. 6. Phyſi. tex. 23. dicere alterationem fieri continue, eſt ad uerſari valde manifeſtis. Arg 1. ab auctoritate.

Et ultra hoc eſt ratio prima, Si alteratio eſt continua, puta calefactio, fiet in aliquo tẽpore inceſſanter. hoc autẽ eſſe nõ poſſe probatur. Si in toto tẽpore iſto eſt calefactio, ergo in quocunque inſtãti res eſt facta magis calida, Sed ſunt in tali tẽpore inſtantia infinita: ergo in fine illius temporis erit infinitus calor, quod eſt impoſſibile: non ergo alteratio continua eſſe poteſt. 1. ex ratione.

Pręterea eſt altera ratio. Si alteratio fieret continuè, eſſet diuiſibilis in infinitum, ſicut motus & quodlibet continuũ: ſed hoc eſſe non poſſe probatur. Si enim calefactio in infinitum diuiſibilis eſt, non dabitur primus gradus caloris aut qualitatis,

tatis,nec prima pars ſubiecti, quæ calefacta ſit. ergo iam non dabitur minimum naturale,quod uidetur falſum, & contra ea,quæ diximus 1.Phy.

Præterea tertio. Cuius termini non poſſunt cótinuari,nec ipſe motus pôt eſſe cótinuus: at alterationis termini non poſſūt continuari,cum ſit contrarii:non ergo poteſt alteratio eſſe continua. Confirmatur ex Ariſt 6.Phiſi.text. 58.vbi motus in cótrariis,aut contradictoriis factos ob id vocat non continuos.

1.fundm Difficultas duplex hac quæſt. Qualitas dupliciter diuiſibilis. Circa hoc aduerte,difficultatē eſſe duplicem. Eſt enim qualitas dupliciter diuiſibilis. Vno modo ſecundum extenſionem in ſubiecto diuiditur enim albedo ſecundum diuiſionem partium ſubiecti, cui in eſt, ſimiliter quælibet alia ſenſibilis paſſio:Altero modo ſecundum intēſionis gradus, eo quod qualitas habet certam graduum latitudinem, ſecundum quam eſt intenſior.i.remiſſior in ſubiecto uno.

Duplex alteratio. Cum igitur dupliciter diuidatur qualitas,duplex eſt alteratio. Altera quæ ſit ſecundum partes ſubiecti. cum calefit ſubiectum quantum ſecundum ſuas partes.

Altera quæ ſecundum graduum intenſionem, cum idem ſubiectum ex calido ſit magis calidum,& ex non calido calidum: & de utraque alteratione eſt difficultas,an ſit continua,ita,ut duret per aliquod tempus abſque interpolatione & quete media.

2.opin. Aegid. De hac re ſunt tres opiniones diuerſæ. Prima eſt Aegidii,quæſtione 26. qui dicit, quod alteratio quoad intenſionē eſt continua,tamen quoad ſubiecti partes eſt diſcontinua, & interrupta. Imaginatur enim ſic fieri calefactionem, quod accedat ignis aquæ, & per tempus diſponat minimum, in quod poteſt introduci calor,& per totū minimū in uno inſtanti calorem introducat, ſed per tempus continuè intendat introductum, poſtea ceſſet, & diſponat ſecundum minimum, & in inſtanti introducat, & ſic de aliis minimis: Vnde non eſt continuus motus quātum ad extenſionem,ſed eſt ſucceſſiuus, quia pars poſt partem alteratur, media tamen eſt quies. At quoad intenſionem eſt continuus,quamuis non omnino, quatenus intenſio vnius minimi, & alterius non videatur omnino eſſe vna, & ſic intenſio totius continui non eſt omnino etiam continua. Hanc ſententiam uidetur ſequi Iandunus.lib. 8.Phyſi. quęſtione 8.

2.opin. quorūdā ex diſcipulis B. Tho. Altera ſententia eſt quorundam Tomiſtarum credentium eſſe Sancti Thomæ. 8.Phyſic.tex 23.& re uera non eſt,ſolum enim de argumentatione ibi loquit̄. Hæc igitur ſententia eſt,quod nec quoad intēſionem,nec quoad extenſionem eſt alteratio continua,ſed diſcontinua. ita, ut ignis in hoc tempora diſponat primum minimum ſubiecti,& in inſtanti per totum in ducat calorem, & per alud tempus ceſſet,& diſponat aliud minimum,& in inſtāti inducat, & ſic de aliis. Idem etiam quoad intenſionem: per tempus enim diſponit,& inducit vnum gradum totum, poſtea diſponit,& inducit alium, & ſic conſequenter. Iſta opinio ſolum innititur primo argumento facto in principio quæſtionis.

3.Senten. Tertia ſententia eſt ferè communis, ꝙ ſit continua,& quoad intēſionē, & quoad extenſionem,ita,ut non fiat per inſtantia, quiete interrupta,ſed per aliquod tempus continuū, & huic maxime fauet Ariſto.6.Phyſi.text.57.& 58. ubi diuiſibilem dicit alterationem,& augmentationem, ſicut motum localem.

1.Concl. Alteratio quæ ad vtrūque ſæpe eſt continua. At ut quid mihi in hac parte videatur tenendum,aperiam. ſit prima concluſio. Alteratio quoad utrūque continua eſt ſæpe.Dico Sæpe,quia aliquādo euenit ſecūdum ſubiecti partes non eſſe continuam, ſed totam ſimul, ut dicemus poſtea. Hæc

1.Arg. concluſio meo iudicio probatur euidenter.Et primo ſuppono vnum principium certum.Quando agens eſt debite approximatum paſſo,neceſſe eſt,quod agat in ipſum ſtatim. Ex hoc argumentor. Demus ignē approximatum aquæ, & ſit iam primum minimum calefactum, ſi per ſe tēpus eſt,in quo non calefacit ſecundum: ergo agens non agit in paſſum, cum ſit debite approximatum.

Reiicitur ſolutio quorūdā Dicunt iſti, quod tunc diſponit illud minimum. Sed contra hoc eſt ratio fortis.i.introducit aliquid.1.non. Si non, ergo non diſponit, nam impoſſibile eſt intelligere quomodo diſponat,niſi agat. Si agit,ergo alterum patitur. Si patitur, ergo recipit. Si ergo recipit per illud tempus:

pus. Vide iam alterationem continuã in tempore, quam negas. Quod ſi adhuc iſta fiat in inſtanti. debes tandem deuenire ad diſpoſitionem in tempore, aliter per tempus nibil aget agens. profectò hoc argumentum concludit.

2. Præterea eſt altera ratio: quia qualitas prima qualis eſt calor, non habet aliam diſpoſitionem in aqua pręcedentem, quia illa non eſt niſi raritas, & hoc ipſi dicunt: ſed eſt impoſſibile. Nam aquæ raritas eſt effectus caloris: nec ignis rarefacit, niſi calefaciendo: quia ignis raritas non eſt actiua, ut poſſit raritatem facere: non ergo introducit illam, niſi introducendo calorem, & oppoſitum non eſt audiendum. Quamuis non nego raritatem aliquando præcedere calorem, ut in motu duorum lapidum fit ignis. i. motus efficit calorem rarefaciendo. Sed ignis non poteſt hanc raritatem facere: quia non ſe confricat cum partibus aquæ. Cõcludamus igitur, quod alteratio continua eſt.

3. Eſt tertium argumentum. Si ſit per illa minima alteratio, ſequitur, quid agens intenſiſſimum, & belliſſimum æqualiter agunt, quia utrumque non niſi minimũ gradum introducit, & minimam partem alterat in ſingulis inſtantibus.

Reiicitur ſolutio quorundam. Aliqui hoc admittunt: ſed dicunt, quod quamuis ita ſit, tamen agens fortius frequentius alterat, quam non ita forte, ſed profectò hoc non eſt recipiendum: quia ſi Deus impediret actionem vtriuſq; in altero inſtanti, quis poſſet capere, quod tantum ageret calor vt octo, & calor ut duo.

4. Quartum argumentum eſt: quia tunc non eſſet alteratio una, ſed plures mutationes ſimul coniunctæ, Docet enim Ariſtot. lib. 5. Phyſic. quod ſi quies intercedit, non eſt unus motus. & libr. 8. ob id negat eſſe unum motum reflexum cum ſimplici.

Cõfirmatur ratio. Præterea: quia ſi aliquis modo calefieret, & quieſceret per diem, & ſtatim calefieret, etiam diceretur unus motus, quod eſt falſum: nam parum refert, quod quies ſit magna, aut praua.

5. Quintum argumentum eſt concludens ad hominem. Ipſi dicunt, quod motus localis eſt omnino continuus, ex hoc ſumitur argumentum. Rarefactio eſt coniuncta cum motu locali, quia non ſit rarefactio, quin locus acquiratur: ſed localis eſt continuus: ergo & ipſa rarefactio, hæc autem alteratio eſt: ergo eſt continua alteratio.

Secuuda concluſio: In alteratione datur primus gradus acquiſitus, & prima pars ſecundum ſubiectum. Explico, Cum ignis accedit aquæ, datur unius primus gradus caloris in uno inſtanti introductus, & ſimiliter prima & minima pars aquæ calefacta. 2. Concl

Hæc concluſio quantum ad minimum extenſionis probatur, quia ſi non datur prima pars quæ ſit calefacta, ſed ſemper minor & minor pręceſſit, ſequitur, quod nec dabitur minimum ignis & ſubſtantiæ, quod falſum eſſe ſupra oſtendimus. 1 Ratio.

Probatur ſequela: quia calor diſponit ad formam ignis, ſicut ergo non datur primum in calore, nec dabitur ignis minimum. Quia demus v. g. minimum ignis ſit A. B. ſi immediate poteſt induci calor, detur, quod intendatur ibi uſque ad octo: peto, an erit ignis, uel nõ. Si eſt, ergo minor minimo. Si non, ergo poſita ſumma diſpoſitione, non erit forma.

Præterea, quia ſummus calor erit cum forma aquæ. i. erit materia ſine forma, neceſſe eſt igitur. quod ſi non datur iſta diuiſio in igne, ſed eſt minimum, quod etiam ſit in accidenti. 2. Ratio.

Præterea, quia agẽs & alterans ſemper eſt applicatum æqualiter alicui parti paſſi; & ſic non in minori & minori prius inducit qualitatem. 3. Ratio.

Hoc etiam patet de intenſione: nam vix intelligi poteſt quod detur forma aliqua permanens, & incipiat, nec detur pars primo producta, cum agens ſit certę & determinatæ uirtutis. Iſta etiam ſententia eſt Auerrois expreſſa 8. Phyſ. com. 23. & Ian duni lib. 6. q. 15. & Aegidii. q. 25. huius. In alteratione nõ datur primũ mutatum eſſe.

Nec propterea exiſtimes, quod nos ponamus in motu primum mutatum eſſe: nam iſte gradus, & hoc minimum primum mutatione inſtantanea producuntur, nec ſunt quicquam motus, ſed ſunt ultimum non eſſe motus, quia tunc non eſt motus, ſed immediate poſt illud erit & ita eſt intelligendus Ariſtote. libr. 6. Phyſic. tex. 55. & 56. quamuis non negarem illic magis dicere, quod non datur primum: nam docet ſimpliciter, quod ex

albo incipit nigrum per motum, & non per mutatione, propterea eſt probabilis ſententia tertia propoſita At S. Thom.8. Phy.tex.23.dicit ad illum locum,quod loquitur in genere de motu,& non deſcendit ex profeſſo ad motum particularem.

3 Concl. Tertia conclusio. Poſt primum iſtum gradum,& minimum: non inducitur calor,nec quoad intenſionem,nec quoad extenſionem,niſi ſucceſſiue continue. Et ratio eſt;quia iam poſteriores gradus adueniunt primo, & minima poſteriora ſunt primo continua; & ſic quamtumcunq; illorum pars minor prius producatur, non dabitur minus minimo per ſe exiſtens, ut alibi declaratum eſt. (1.ratio.)

4 Concl. Quarta concluſio. Hoc non habet locũ de partibus latitudinis, & longitudinis ſemper,quia frequẽter alterantia ſunt maioris quantitatis,quam ſit minimum, etſi magnam partem ſimul alterant. At uerũ habet de partibus profunditatis, in quas poſteriores, & interiores poſterius alterantur,cum ab agente magis diſtent.

Nec in hoc eſt id uniuerſaliter verum: ſunt enim alterationes,quæ ſecundũ ſubiecti partes ſimul fiunt,ut patet de coagulatione,& congelatione,de quibus multoties diximus.

Ad 1. Ad primum argumentum dico, quod ſicut motus localis eſt continuus, ita vt in quocunque inſtãti mobile ſic in alio loco non tamẽ ob id conceditur ſpatium eſſe infinitum, quia ſunt infinita inſtantia in potentia. Ita ſimiliter in alteratione circa qualitatem. Et profecto mirabile eſt quod iſti admittunt in motu locali, non autem in alteratione, cum tamen utriuſque ſit æqua ratio.

Ad 2. Ad ſecundum patet ſolutio ex ſecunda concluſione.

Ad 3. Ad tertiũ dico,quod motus alterationis eſt in termino ad quem: unde dealbatio eſt albedo fluens, uel potius fluxus quo ipſa fluit, terminus a quo extrinſecus eſt ob id,quamuis non ſit continuus, non aufert motus continuitatem. Motus localis excedit in hoc alterationem, quia eius termini poſſunt eſſe continui: ac ob id Ariſtot. vocauit alterationem illi diſcontinuam, ſed non ſemper, ut diximus in expoſitione illius loci. Hæc ſatis.

QVESTIO VI.

An in corruptione fiat reſolutio vſq; in primam materiam.

SOlennis eſt quæſtio hæc in his libris, & valde utilis,in qua tria exequemur: primum eſt ſenſum quæſtionis apperire: alterum eſt ſnĩa Philoſophorum cum ipſorum potiſſimis rationibus proponere. Tertium quid probabilius mihi videatur oſtendere. (Quid ſit faciendũ in hac q̃ſtione.)

Circa primum aduerte,quod non quærimus,an poſt rei corruptionem maneat materia nuda. hoc enim impoſſibile eſt. Non enim materia abſq; vlla forma eſſe poteſt: quod ſi hæc recedit, illa ſuccedit. Sed ſenſus eſt: an cum aliquid corrumpitur, & alterum generatur, nihil corrupti maneat in genito, niſi ſola materia. V. g. corrumpitur homo,fit cadauer,an in cadauere nihil hominis maneat, niſi ſola materia prima.i.maneat aliquid aliud. (Explicat ſenſus q̃ſtionis.)

Et attende,quod eſt duplex difficultas in hoc. Altera eſt,an maneat aliqua forma ſubſtantialis. V.g.corrumpitur homo, maneat ne aliqua forma ſubſtantialis, quæ erat primo hominis: Aliqui enim dicunt quod ſic,puta,qui ponunt formam corporietatis ſubſtantialem,ut Auicenna, & Scot.ſed contra hos diſputauimus,1.Phy. Alii ponunt formas elementorum in mixto: ſed contra hos dicemus in capite de mixtione. (Duplex hac in re difficultas, videlicet de ſubſtãtiali formali & accidẽtali,an in corupto ne aliqua maneat.)

Modo ſupponamus non eſſe niſi formã unã ſubſtãtialẽ i cõpoſito: & petimus de accidentibus,an qñ corrũpitur aliquid, maneat aliqua ipſius qualitas aut accidens in genito nihil,niſi ſola ipſius materia prima. & per hęc patet quæſtionis ſenſus.

Sunt autem circa hoc duę celeberrimæ opiniones. Prior eſt eorum qui aſſerunt, quod ſemper in corruptione ſit reſolutio vſq; in materiam primam: ita,ut nullum accidens maneat idem numero in genito, & in corrupto. (1.Snĩa fieri reſolutionem in gñone vſque ad materiã primam.)

Notant autem,quod in qualibet generatione conueniunt diſpoſitiones duplices:quædam antecedentes rem generandam, & introducentes ipſam formam, at iſtæ corrumpuntur cum forma, quæ recedit a materia per primum non eſſe (In gñone ſunt duplices diſpõnes.)

& ſe-

& ſequuntur aliæ ſimiles diſpoſitiones cum forma producta per primum eſſe, conſeruantes ipſam in materia. Verbi gratia, ignis exſiccat, & calefacit aquam, donec forma aquæ expellatur, & inducatur forma ignis. Expulſa autem forma aquæ corrumpitur totus calor, & ſiccitas, quæ in ipſa erant: quia ad ſubiecti corruptionem corrumpitur quæ in ipſo ſunt, & inducitur forma ignis cum nouo calore, noua ſiccitate, & aliis diſpoſitionibus.

Authores huius ſententiæ D. Tho. Aegidius &c. Hæc ſententia eſt S. Tho. & Aegi. 2. ge. tex. 25. & lib. 1. tex. 24. & Capreo. 2. Sen. d. 15. q. 1. & Pauli. Sonzi. 8. Met. q. 9. & Caiet. de ente & eſſentia. q. 17. & communis Thomiſtarum.

1. Argu. Potiſſima argumenta huius ſententiæ ſunt iſta. Primum eſt. Accidens eſt, quod aduenit enti in actu, ergo ſubiectum cui accidens inhæret, eſt totum compoſitum: ergo deſtructo compoſito, neceſſario deſtruetur accidens, ergo nihil corrupti manebit in genito.

2. Secundum eſt. Si accidens eſt in materia immediatè, & non in compoſito, ſumo ipſam materiam cum accidenti, & peto, an ſit unum per accidens uel per ſe. Non per ſe, ut notum eſt, ergo per accidens. Sed omne per accidens præſupponit per ſe: ergo ante accidens prius natura eſt forma in materia, ratione cuius eſt unum per ſe.

3. Tertium eſt. Accidens unum numero non poteſt migrare de ſubiecto in ſubiectum, ſed ſi accidens corrupti manet idem in genito, utique eſſet migratio accidentis, ut notum eſt: ergo fieri non poteſt ut maneat.

4. Quarto. Ariſt. tex. 23. dicit, quòd generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili manente. Sed ſi maneret accidens idem, iam maneret aliquod ſenſibile in utroque toto, ergo non eſſet generatio.

5. Quinto. Sequeretur, quòd eſſet idem motus continuus utriuſque, & diuerſi ſubiecti, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela. Comburatur homo, vel animal viuum, & continuetur calefactio uſque ad cineres, tunc ſi idem eſt calor in mortuo, qui erat in uiuo, & talis calor ſemper intenditur: ergo erit calefactio continua duorum ſubiectorum.

Sexto. Sequitur etiam, quòd cum animal moritur, ille calor qui manet, eſt idem cum priore viui. Sed probatur, quod non poſſit hoc eſſe. Calor mortui inducit putrefactionem, calor uiui conſeruat, ergo non poteſt eſſe ille calor idem. His argumentis innititur hæc ſententia. 6.

Altera ſententia eſt huic oppoſita. Diſtinguit enim duplex ſubiectum accidentium, alterum inhæſionis, alterum prædicationis & denominationis. Materiam conſtituit ſubiectum inhæſionis, cui inſunt accidentia, ad compoſitum eſt ſubiectum prædicationis, de ipſo enim accidentia denominatiuè prædicantur. Ex hoc ſequitur, quod cum maneat idem ſubiectum inhæſionis, non repugnat aliqua accidentia, manere eadem in genito, quæ erant in corrupto. 2. Sētētia non fieri reſolutionem vſq; ad materiam primam. Duplex ſubiectū, inhæſionis, & denominationis.

Hæc ſententia eſt Alber. Mag. tract. 2. cap. 2. & Auerro. 1. de gener. comment. 1. ubi dicit eandem eſſe materiam alterationis, & generationis, & ſimiliter commen. 24. & Alber. Sax. q. 6. & Marſil. q. 7. & Grego. 2. ſen. d. 12. q. 2. art. & communis Nominalium. Authores huius ſententiæ, Alber. & Auer.

Argumenta huius ſententiæ potiſſima ſunt, quæ ſequuntur. Primum eſt ex Ariſto. hoc text. 24. ubi dicit, accidentia communia genito & corrupto manere in generatione. Et libro 2. tex. 25. dicit, elementa ſymbola facilius tranſmutari, quia unam qualitatem habent communem, ut aer, & ignis, uterque enim eſt calidus, humiditas ſola contraria eſt. 1. Argu.

Secundum argumentum communiſſimum eſt Nominalium. Fruſtra fiunt per plura, quæ poſſunt fieri per pauciora, ſed ad formam generandam ſufficiunt diſpoſitiones præcedentes, ergo fruſtra ponuntur aliæ, quæ ſunt ſimiles prorſus. 2.

Tertium eſt. Si non manet eadem qualitas, ſequitur, quòd aliquid corrumpitur ſine corrumpente, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela. Cum aer in ignem conuertitur, ſi calor aeris non manet, a quo ergo corrumpitur? non a calore ignis, quia calor non deſtruit calorem, non a ſiccitate, quia non ſunt contraria: ergo non habet corrumpens. 3.

Quartò. Sequitur etiam, quòd aliquid generatur, & non habet generans. Proba- 4.

tur: moriatur animal, manent albedo, ſapor, & alia accidentia: ſi uerò non, à quo ergo generantur? quia non eſt ulla cauſa efficiens, niſi gladius corrumpens animal, at tale agens non poteſt ſimiles producere effectus.

5. Præterea quinto. Aliquid generaretur à ſuo contrario. Patet. Demus, quòd moriatur animal ex nimio frigore, tunc per aliquod tempus inuenitur calor in cadauere: ſi ergo non eſt idem, ſed de nouo productus, iam fieret à frigiditate contraria, quod eſt impoſſibile.

6. Sexto. Experientia probatur, quia uix crédibile apparet, quòd in homine mortuo non ſit eadem cicatrix, eadem figura, eadem dimenſio, quæ erant ante, præſertim quia ſi de nouo producta ſunt: fruſtra ſunt producta, cum talia accidentia non ſint neceſſaria ad formam cadaueris. Hæc eſt ſententia horum, & rationes ipſorum.

1. Concl. Supereſt, vt quid mihi probabilius uideatur, aperiam. Sit igitur prima concluſio. Reſolutio fit uſque in materiam primam mediatè, & poſt multas corruptiones, Explico. Cum homo corrumpitur in cadauer, & iterum cadauer in aliud, & hoc iterum: profectò iam poſt tot mutationes non eſt ullum accidens, quod erat hominis, ſed ſola materia.

Explicat cōcluſio.

2. Concl. Hæc concluſio eſt cèrta apud omnes, præter Auerroem, qui quantitatem manere perpetuo cum materia autumat: ſed contra iſtam ſententiâ diximus iam lib. 1. Phyſic. de qualitatibus uerò, alijsq; accidentibus, nulli eſt dubia.

Secunda concluſio. Aliquando immediatè ex prima mutatione fit talis reſolutio vſque in materiam primam, ut patet in combuſtione paleæ, & in mutatione elementi non ſymboli, & aliis huiuſmodi. De his duabus concluſionibus non eſt magna difficultas.

3 Concl. Tertia concluſio. Non ſemper fit reſolutio immediate vſque in materiam primam. Hæc concluſio mihi uidetur multo probabilior quàm oppoſita. Explicatur concluſio. Aduerte ergo, accidentia eſſe in duplici differentia. Quædam enim ſunt communia genito, & corrupto: quædam propria vni. Scias enim, quod genitum, & corruptum ſemper ſpecie, vel genere differunt: nunquam enim primo unum in aliud eiuſdem ſpeciei corrumpitur, ſed alterius, vt homo in cadauer, ignis in aquam, aer in ignem, & idem in omnibus.

Explicat concluſio ex accidētiū dfia cōium & ppriorū.

Vnde accidentia propria ſpeciei corrumpuntur, nec manent in genito: at, quæ generica, & communia ſunt aliquo modo, nec contrarium habent in genito, nihil vetat eadem manere in mutatione immediatè & prima. Iſtam ſententiam mihi perſuadeo multis rationibus.

Prima eſt: Illi debent accidentia inhærere, de cuius potentia educuntur, at accidentia educuntur ex potentia materiæ: ergo in ea inhærent. Loquor autem de huiuſmodi accidentibus ſenſibilibus. Maior profectò uidetur certa, quia vix poteſt intelligi quomodo ſi aliquid ex ſola materia extrahatur, non ſit in ea. Minor probatur: Sumo calorem in aqua: iſte non poteſt extrahi ex forma, cum ſit forma oppoſita, & determinata ad frigiditatem: ergo extrahetur in materia, & ex potentia communi ad oppoſita. 1. Ratio.

Secundum eſt. Diſpoſitiones in aqua attingunt introductionem formæ ignis, & ipſam producunt: ergo ſunt cum ipſa forma: ſi enim non eſſent, quomodo poſſent producere formam? Antecedens autem probatur: quia non eſt aliud, quod proximè attingat productionem formæ, niſi talis diſpoſitio: agens enim non producit ſubſtantiam, niſi per accidentia, vt inſtrumenta. 2.

Quòd ſi dicas adhuc, quòd ſolus ignis producit: argumentum non ſoluitur. Nam pono, quòd ignis agens deſinat eſſe per primum non eſſe cum diſpoſitionibus inductis, tunc nec erit agens, nec virtus eius. Nec oportet caſum fingere, hoc enim apparet in virtute ſeminis, etiam deſtructo generante & patre. Si virtus illa non eſt cum anima incipit & producitur, non poteſt generari, & profectò mihi videtur hoc argumentum eſſe admodum forte. 3.

Tertium eſt. Si de nouo diſpoſitiones producantur cum forma uentura, ſequitur, quòd calor ut octo, & intenſiſſima qualitas produceretur in inſtanti, &

corrum-

corrumperetur altera in inſtanti: vt cum ignis producitur, & aqua corrumpitur. Hoc autem ipſi concedunt, ſed profectò gratis, & abſque ratione qua id probent neceſſario.

Et quamuis, hoc de calore dici poſſet, tamen quomodo dici poteſt de animali, cuius diſpoſitiones ſunt tot organa, tot temperies particulares mẽbrorum? Quis enim credet, quòd deſtruũtur omnes adueniente anima, & in inſtanti producũtur aliæ? Sequitur enim, quòd fruſtra illæ pręceſſerunt: ſat enim fuit animam introducere. Non enim hic poteſt dici, quòd ſunt illæ diſpoſitiones priores ad expellendam formam pręcedentem, ſicut calor in aqua: quia illæ organizationes, & inſtrumenta nullo modo tendunt contra formam ſeminis; ergo profectò manent eadem adueniente anima, ad ipſiuſque aduentum perficiuntur.

4. Quartum argumentum eſt, quod ex mixtionibus ſumitur, in quibus formæ herbarum, lapidum, & ipſorum ſimplicium pereunt, tamen uirtutes manent, & qualitates inducentes eoſdem effectus, quos ante. Nec ualet dicere, quòd iterum de nouo producuntur ſimiles uirtutes: quia non eſt agens, quod poteſt tales producere: Quia enim ratione poſſet agens producere ex his herbis, quare non ex aliis rebus, quas de nouo producit? non ergo credendum eſt, ſed quòd manent ipſę eadem qualitates.

5. Quintum eſt. Cum corrumpitur animal, & de nouo fit ille calor, peto, vel per ſe producitur a cauſa quæ deſtruxit animal, vel mediate, & conſequenter. Non per ſe: quia ſi occiſum eſt gladio, non uidetur gladius, nec ulla cauſa per ſe productiua illius caloris. Si mediatè & conſequenter ad formam cadaueris, profectò eſt impoſſibile: quia cum talis calor non ſit paſſio, nec effectus, nec diſpoſitio neceſſaria talis formæ, ſed alienum ab ea; non uidetur, quòd poſſit conſequi ad ipſius productionem.

Reiicitur ſolutio Caiet. Nec ualet quicquam ſolutio Caietani, quòd ideo manet calor ille, quia non potuit ita corrumpi calor, vt in numero, & ſpecie corrũperetur: ob id ille manet non idem numero, ſed idem ſpecie. Ego miror Caietanum, qui poteſt ſibi talem concluſionem perſuadere. Nam qui corrumpit indiuiduum, etiam corrumpit ſpeciem in eo exiſtentem, ſi ergo ille primus calor deſtructus eſt, etiam ſpecies in eo. Quòd ſi dicat, Alius eſt productus, tunc non eſt ex potentia corrumpentis, quòd ille ſit, cum ipſe producat calorem illum?

6. Sextum argumentum eſt ad hominem. Si forma prius natura eſt in materia introducta, quàm ullum accidens, & diſpoſitio, peto, Vel illa forma eſt ſingularis, vel non. Si non: ergo non eſt producta, eſt enim productio ſingularium. Si ergo eſt ſingularis: ergo ante quantitatem, & diſpoſitionem indiuiduatur res: non ergo a materia ſignata prouenit formæ indiuiduatio. Hoc argumentum magnam habet vim in doctrina eorum qui tenent, non eſſe accidentia niſi in compoſito. Dicunt enim alibi, eſſe indiuiduationem formæ à materia ſignata & determinata. His igitur argumentis mihi probabilior apparet propoſita concluſio.

Nota pro ſolutione argumentorum. Nec argumenta in oppoſitum habent multum roboris. Pro ſolutione nota, quòd non ita ponimus accidentia in materia, quòd in ipſa nuda ſint, quamuis forma ſepararetur omnis, nullus enim hoc dicit: ſed ſunt in materia, ita ut habeant aliquam formam, ſiue hanc, ſiue illam.

Ad 1. Ad primum igitur reſpondeo, quòd accidentia adueniunt enti in actu, & compoſito, quia non ſunt in materia, niſi habeat formam, & non inſurgunt, niſi ex materia, quæ aliquam habeat formam, ſiue hanc, ſiue illam. Nam quamuis diſpoſitiones unius antecedant ipſam, non tamen ſunt ante alteram formam, quæ erat in materia. Quòd ſi uelis, quòd primo & immediatè omnia inhæreant compoſito; id nego, ſat eſt, quod adueniant, & inſint materiæ, quæ eſt ſubſtantia; licet imperfecta. Accidentia ergo toti adueniunt compoſito alicui, licet non inſint immediatè, niſi ratione materiæ.

Ad 2. Ad ſecundũ, admitto accidens cum materia conſideratũ vnum eſſe per accidens, & quod tale præſupponit unum per ſe: ſed dico, hoc eſſe materiã. Quis enim negare poterit

poterit materiam ſecundum ſe ſubſtantiā eſſe? ſi ſubſtantia, ergo & una, & non per accidens.

Ad 3. Ad tertium dico, q non eſt illud migrare de ſubiecto in ſubiectum, imnio manet idem ſubiectum inhæſionis, puta materia, quæ eadem eſt in genito, & corrupto; repugnat autem, quod accidentia trāſeant de materia in materiam.

Ad 4. Ad quartum patet ſolutio ex textus expoſitione. Nam ſecundum Philop. per ſubiectum ſenſibile, compoſitum actu intelligitur, quod mutatur in corruptione & generatione, & idem non manet.

Ad 5. Ad quintū, ſicut diximus lib. 5. eundem eſſe motum continuum cadaueris, & canis uiui e turri cadentis, ac media in uia obeuntis: ita etiam putamus eandem calefactionem, ſi continuo per illud tempus combureretur, quia manet idem mobile ſecundum partem unam præcipuam ad motum, & in calefactione manet idem ſubiectum, quamuis non ſit idem ſubiectum denominationis, ac propterea non uideatur tantum vnus motus.

Ad 6. Ad ſextum eſt facilis reſponſio: non enim calor qui erat naturalis, inducit putrefactionem in cadauere, ſed calor extraneus, qui plurimus erat ante, & præterea ipſe etiam calor naturalis, quia non eſt inconueniens, vt qui erat naturalis uni formæ, fiat extraneus alteri, ita ergo ſolui poſſunt argumenta contra concluſionem hanc noſtram.

4 Concluſio pro D. Tho. Sit quarta concluſio. Oppoſita ſententia, ſcilicet, quòd non ſint accidentia ulla eadem in genito, & corrupto, eſt ualde probabilis, quamuis, vt dixi, mihi uideatur oppoſitum probabilius, & magis tenendū: Sex argumenta quæ facta ſunt in alteram partem, ſolui poſſunt, ſi notes duo, quę ipſi dicunt. Alterum eſt, quòd accidentia corrumpi contingit quatuor modis. Primo à contrario, manente ſubiecto, vt calor corrumpit aquę frigiditatem. Secundo ad corruptionem ſubiecti: quando enim ſubiectum corrumpitur, etiam omnia quæ in eo ſunt, & ſic diſpoſitiones antecedentes corrumpuntur non à contrario, ſed ad ſubiecti corruptionem. Tertio, ad corruptionem termini, vt deſtructo filio, recedit paternitas. Quartò ad defectum cauſæ, vt lumen ad defectum lucernæ.

1. Notandum pro ſolutione argumentorum.

Alterum dicunt, quòd accidēs aliquando per ſe producitur, & tunc a ſimili, aliquando per accidens, & uelut conſequenter, & tunc a diſſimili, & a contrario. Et per hęc aliqualiter ſoluunt argumenta. At quæ nos propoſuimus, non ita facilem habent ſolutionem. 2 Notandum.

Ad duo loca Ariſtotelis poteſt etiam reſponderi. Ad primum reſpondeo pro ipſis, quòd Ariſtoteles ſolū dicit hoc, quod cum qualitas eſt communis utrique, idelt, genito & corrupto, non eſt neceſſe, quòd illa mutetur in contrariam, ut quia aer, & aqua humiditatem habent, non eſt opus, cum aer in aquam conuertitur, quod ſicut calor aeris mutatur in frigiditatem, ita etiam humiditas in ſiccitatem. Hoc non eſt opus, nō tamen ex hoc colligitur, quòd maneat eadem. Iſta eſt apparens ſætis euaſio. Ad loca Ariſt. Ad 1.

Ad 2. Ad ſecundum reſpon. S. Thom. eodem loco, quod ideo facilior eſt trāſitus in ſymbolis, quia eſt minor reſiſtentia: quia non eſt niſi unū contrarium corrumpendum, in non ſymbolis ſunt duo.

Obiectio Marſilij. Contra hoc ſubtiliter replicat Marſil. quia ſi in non ſymbolis ſunt duo corrumpenda, ita etiam ſunt duo corrumpentia: & ſic uidetur eadem propoſitio unius ad vnum, & duorum ad duo.

Solutio. Dico, quòd non ualet inſtantia. Et ratio eſt: quia humiditas, v. g. in aere, minus reſiſtit igni, quia eſt cum calore, qui minus eſt proportionatus ei, quàm cum eſt, cum frigiditate, tunc enim magis reſiſtit, & propterea facilius eſt tranſmutare ſymbolum. Et hæc ſatis de hac quæſtione.

TRACTATVS de Augmentatione.

CAPVT QVINTVM.

De augmentatione autem reliquum eſt. Tex. 25.

Propoſitio duarū qōnū ita ſtādarū. 1 in quo differat augmentatio non alterōne.

POSTQVAM de generatione, & alteratione dixit, nunc augmentationem aggreditur, ac duo tractanda proponit, alterum, quo: nam differat à generatione &

ne & alteratione. alterum quomodo fiat augmentatio, ſimiliter diminutio.

An augmentatio & alteratio differant in ſolo termino ad quẽ, an ĩ alio aliquo.

Circa priorẽ quæſtionem dubitat, an in ſolo termino ad quem ſit differentia inter has mutationes: an etiam in aliquo alio.ſ.in modo aliquo. Et reſpondet, quod in utroq;. In termino quidem ad quem, quia generatio eſt ad ſubſtantiam, alteratio ſecundum qualitates, augmentatio autem ſecundum quantitatem. In modo quidem, quia, quod generatur, dũ, generatio non neceſſario mutat locum, lignum.n.eodem loco manens poteſt ſubſtantialiter mutari. Similiter, quod alteratur: nã quieſcens in loco poteſt alterari. At, quod augetur, neceſſario mutat locum, ob id differt in hoc modo augmentatio a reliquis: hæc enim cum mutatione loci, illæ non neceſſario coniunctæ ſunt.

Nota ex Philop. d artiũ differentia.

Notat Philop. ꝙ artes tripliciter differunt. Quædam in ſola materia, ut qui facit ſtatuam ex ligno, & qui facit ex lapide, & qui facit ex ferro. Quædam differunt forma ſola, ut qui ex ligno facit ſtatuam, & qui ex ligno triremes facit. Quædam in utroq; ut medicina, & ars domificandi, & ars fabrilis. Ita ſe habẽt hæ, augmentatio, generatio, & alteratio; differunt enim in termino ad quem, qui eſt velut materia, & in modo, qui eſt uelut forma, ut dictum eſt: & ita in prima quæſtione dubitauit in quo differunt, an in uno horum, an in utroque.

Dubiũ 1.

Dubitabis, Quare, cum tres ſint mutationes, dixit, Vtraque mutatio fit ex potentia in actum? quia utraque uidetur denotare duo.

Solutio. Philop.

Reſpondet Philop. quòd duas mutationes.ſ.augmentationem, & alterationem ſub una coniunxit, quia utraque eſt mutatio accidentis.

Dubiũ 2.

Dubitabis ulterius, q̃ 8.Phyſi. tex.55. dicit, quòd alteratio præſupponit motum localem.

Solutio.

Dico, ꝙ non præſupponit motũ localẽ ſemper ſui, ſed uel ſui, vel alterius: hic autem dicitur, quod non eſt opus ꝙ ipſummet alterabile localiter moueatur, dum alteratur, ſicut augmentabile.

Alio autem modo ab eo, quod fertur.

Quo mõ ꝙ augẽ & diminuit, mutet locũ.

Cum dixiſſet augmentabile. i. quod diminuitur mutare locum, explicat quomodo mutet locum. Dicitq; primo, quod non mutat totum locum, ſicut, quod fertur, hoc enim unum locum relinquit, alterum acquirit at, quod augetur non relinquit locum quẽ occupabat, ſed ipſum retinet. Dicit ſecundo, quod non retinet ipſum, ſicut, quod circulariter mouetur, ꝙ intra eoſdem terminos ſecundum partes mutatur, ſed mutat locum, ſicut quod extenditur, quia retinens eundem locum ampliorem & latioram acquirit, in minorem autem ſe contrahit, quod diminuitur, non tamen totum deſerit.

Quod igitur differt non ſolum in ipſo. Tex. 26.

Reſpõſio ad 1. qõ. Augmentatio differt ab aliis motĩbus & tẽ ne termini, & modi

Infert concluſionem, non ſolum differre augmentationem ab aliis in termino a quo, ſed etiam in modo, quia eum illa loci mutatione neceſſario fit, vt dictum eſt: & ſic ſoluitur prior quæſtio in principio poſita.

Qõ 2. Ariſtot. quo modo fit augmentatio. Senſus qõnis.

Secundam autem quæſtionem aggreditur, quomodo fiat augmentatio, & ponit quæſtionem. Suppoñitq; prius, quod circa magnitudines fit augmentatio. quo ſuppoſito, petitur quomodo fit augeri & minui ſecundum magnitudinem & corpus, quia dupliciter poteſt intelligi, aut ꝙ augemur magnitudine & corpore, potẽtia aut actu. Et nota, quòd eſt quæſtio de materia augmentationis, & diminutionis.

Vtrum ex potentia quidem magnitudine. Tex. 27.

An magnitudo augeatur ex nõ magnitudine.

Quæſtionem proponit, an corpus ſeu magnitudo generetur, uel augeatur ex nõ corpore, & magnitudine actu, ſed ex corpore potentia, uel nõ ſic. Adhuc, ſi ex non corpore actu, corpore uero potentia, an fiat ex tali corpore potentia, quæ materia eſt ſecundum ſe ſeparata, uel non, ſed in aliquo exiſtenti.

Arg Ariſt. a diuiſione. Primum.

Et facit argumentum, quo probat non fieri augmentationem ex materia ſeparata: tunc.n. uel eſſet abſq; loco, uel eſſet ut punctus, uel uacuũ, uel corpus inſenſibile talis materia: ſed nihil horum poteſt eſſe; ergo non fit augmentatio ex materia ſepa-

ſeparata,quæ ſit potentia corpus. Minorem probat quantum ad duas priores partes, quòd non poſſit eſſe non habens locum:quia id,quòd generatur,uel augetur, locum habet: ergo etiam id ex quo debet eſſe generatio,& augmentum; debet locum habere, ſi non per ſe, ſaltem per accidens. Probat etiam,quod non ſit ut punctus, quia tunc eſſet in alio,& non ſeparata.

2. Reliqua duo prætermittit: quod non ſit vacuum, quia vacuum impugnatum eſt
3. lib.4.Phyſic. Similiter,quod non ſit corpus inſenſibile, quia iam etiam non eſſet per ſe,ſed in corpore: tum etiam, ut dicit Philop. quia non poteſt eſſe corpus quin ſit ſenſibile: nam ſi corpus eſt, locum habet,& tunc,vel ſurſum,vel deorſum,naturaliter,vel uiolente,& omni modo ſequitur, quod ſit ſenſibile: aliter non haberet locum.

Nota. Nota, quòd hic locus uarie exponitur a multis,& a Philop.quia varie legitur. Mihi magis ad mentem Ariſt.uidetur expoſitio data:debes tamen ſupplere unam coniunctionem,quæ deeſt,ubi dicitur, Veluti punctus:legi debet,Aut veluti punctus:habetur Græce.

Sed ſi in aliquo inerit. Tex.28.

Triplex impugnatio unius partis diſiūctiuæ. Qd̄ non ſit corpus in potentia ex quo ſit augmētatio. Primo.

Impugnat alteram partem, quòd non ſit hoc corpus in potentia in aliquo: ita tamen,ut nihil eius ſit nec pars,nec accidēs eius:ſi enim aliquid eſſet, tunc non potentia,ſed actu eſſet. Hoc impugnat tripliciter,dicēs primo,multa ſequi impoſſibilia. Primo ſequitur, quòd eſſet generatio ex aliquo non corrupto,vt aeris ex aqua non corrupta.Patet:quia ſit ex eo, quod eſt in aqua, & non eſt ipſius quicquam, ſed ſicut uas.

2. Secundo poſſent in uno eſſe infinitæ materiæ,cum nihil illius ſint,& locum nō occupent,cum non ſint corpora:& ſic infinita poſſent actu generari.

3. Tertio ſequitur, quòd cum ex aliquo generatur aliquid, tunc recederet aliquid ab eo, ex quo generatio ſit: puta cum ſit ex aqua aer recederet aqua manens,& relinqueret materiam,ſicut qui manens alteri relinquit locum. Hæc autem omnia impoſſibilia ſunt.

Melius ergo eſt facere omnibus. Tex. 29.

Concludit, quòd cùm materia non ſit ſeparata ſecundum ſe exiſtente, nec in alio,ita,vt nihil ſit illius,debemus fateri ipſam eſſe inſeparabile ab omnibus,id eſt,eſſe quid in unoquoque,quod non poſſit ab ipſo manente ſeparari, atq; ita ipſius erit pars, eritque cum ipſa re unum numero, id eſt,unum numero facient ratione,& definitione diſtincta.& ita eſt: materia enim ignis cum ipſo unum eſt numero,cum in ipſo exiſtat,ratione autem diſtincta eſt:ſic etiam in aliis.

Materia eſt inſeparabilis ab unoquoque.

Ex quo obiter reiicit eos,qui puncta,& lineas corporum materiā ponebant. Contra hos argumentum ponit: quia puncta lineæ,& alia huiuſmodi, corporis & materiæ termini ſunt,a materia non eſt terminus:non ergo ſunt puncta materia:eſt ergo materia illa, cui inſunt formæ, & iſta nec ab his ſeparari poteſt, ut probatū eſt.

Pūcta, & lineæ nō ſunt corporū materia.

Generatur igitur ſimpliciter alterum. Tex. 30.

Concludit, quod id ex quo generatio eſt,aliquid eſt, vel corpus actu, & non potētia, ſicut id à quo res ſit actu etiam eſt, uel ſimile in genere,aut in ſpecie,ut in uniuocis,in cauſis,aut ſaltem actu, ut in æquiuocis.Sicut ergo a quo,eſt actu,ita etiā ex quo, generat enim ignis actu ex aqua, uel aliquo in actu ſibi ſimile: ſimiliter frigus actu, generat durum ſibi diſſimile ex aliquo actu,puta molli.

In gñone terminus a quo eſt corpus actu, non potentia corpus.

Hic nota diligenter,ut intelligas Ariſt. mentem,quòd materia eſt duplex. Quædam eſt alterationis, quæ ſui mutatione rem conficit, ut mel, & acetum ſui mutatione faciunt oximel, & elementa mixtū. Quædam eſt materia compoſitionis, quæ, non deſtructa,rem componit: ut lignum arcæ eſt materia in arte compoſitionis, at in naturalibus eſt materia prima in compoſito per ſe.

Nota prima materia duplex, una alterōnis altera cōpoſitionis.

Aduerte etiam, quod in generatione præter materiam compoſitionis: eſt etiā materia alterationis, puta terminus a quo,ut aqua materia eſt ignis: ſimiliter in augmentatione eſt materia alterationis

Nota 2. In gñone reperitur utraque materia, & in augmentōne ſed diuerſo modo.

cibus

cibus extrinſecus ſumptus, qui corrumpitur, & in hac materia alterationis conuenit generatio, & augmentatio, & talis in utraque eſt corpus compoſitum: ac ob id Ariſt. modo de generatione, modo de augmentatione loquitur hic, quia communẽ habent alterationis materiam.

Generationis tamen materia compoſitionis differt ab ea, quæ eſt augmentationis: ꝙ materia generationis non eſt corpus, ſed prima materia: at in augmentatione eſt corpus actus: nã ut dicemus: cibus, qui eſt materia alterationis: conuertitur in propriam ſubſtantiam rei uiuentis, & ſic conuerſus & factus actu, auget tunc: utraque ergo materia in augmentatione eſt corpus actu, ut late dicemus poſt.

Quoniam autem eſt, & ſubſtantiæ. Tex. 31.

Materia augmẽtationis eſt corpus actu, non cõe corpus, ſed particulare, & ſingulare.

CVM dixiſſet augmentationis materiam corpus eſſe, ſeu materiam, ut eſt a re inſeparabilis, nunc probat quod non quacunque corpus, ſed particulare & ſingulare; non enim corpus actu in communi, ſed hoc, & illud, eſt materia augmentationis: & hoc ſic probat. Materia, ut eſt in corpore, eſt materia augmentationis: ſed non eſt corpus quod non ſit hoc corpus ſingulare: ergo corpus ſingulare eſt materia augmentationis.

1. Ratio.

Probat, quod omne corpus ſit corpus ſingulare: quia nullum eſt uniuerſale corpus ſeparatum.

Nota. Idẽ eſt re alterõnis & augmẽtationis ſubiectũ, sõne diuerſum.

Ex quo ſit, ꝙ corpus eſt quale, & ſenſibile, & idem eſt alterationis & augmentationis ſubiectum, quamuis ratione differant, non tamẽ re, uel loco, idem enim eſt corpus, quod eſt quantũ, & quod eſt quale, & eundem occupat locum, niſi quis uelit dicere qualitates eſſe ſeparatas: quod eſt impoſſibile. Ratio tamen utriuſque eſt diuerſa: ſecundum enim quantitatem eſt augmentationis materia, ut quale uero alterationis.

Colligit ratio.

Et hinc colligitur ratio: nam materia augmenti corpus actu eſt, & non potentia corpus, & magnitudo: quia idem eſt ſubiectum, & materia circa quam contingit alterationes eſſe, & augmẽtationes, ſed alterationes ſunt circa corpora actu, & particularia: ergo & augmentationes: non ergo eſt aliquid commune & ſeparatum, puta materia, ut probatum eſt.

2. Ratio.

Alteram etiam rationem facit ad idem probandũ ex differentia generationis & augmentationis. Nam generatio eſt ex potentia in actum: at augmentatio eſt additamentũ præexiſtentis magnitudinis habenti iam magnitudinẽ: ſit ergo augmentatio ſecundum corpus actu. Et nota, ꝙ loquitur iam de materia compoſitionis.

Dubium.

Dubitatur; Nam cum augmentatio ſit motus, uidetur, quod ſit exiſtentis in potentia, & ad quantitatem, quia eſt motus ipſe ad quantitatem.

Solutio. Nota. Qđ augetur ẽ partim in actu & partim in potentia.

Aduerte, quòd id quod augetur, partim debet eſſe actu, partim potentia ad quantitatem. Eſt quidem actu, quia debet præcedere ſub aliqua quantitate: quod enim totam acquirit quantitatem de nouo, nõ augetur, ſed generatur: augmentatione. n. ad maiorem quantitatem eſt, & reſpectu huius debet eſſe in potentia.

Sic & id ex quo ſit augmẽtatio.

Id etiam ex quo augmentatio ſit, dẽt actu & potentia quantum eſſe: actu quidẽ, quatenus corpus aliquod debet eſſe, & nõ materia ſeparata: potentia uero quatenus debet eſſe ſub quantitate illius rei, quæ augetur. Ariſt. loquitur ſecũdum id quod eſt utrumque actu, & quod augetur, & ex quo ſit augmentum.

Accipiendum itaque magis. Tex. 32.

Repetit qõ diligẽtius examinãda.

MODVM augmenti ſcrutaturus, cum materiam eſſe corpus actu docuiſſet, iterum eandem quæſtionem proponit, ut iam modum hunc explicet: ob id iterum quæſtionem a principio particularius dicit proponendam, an id ex quo augmentatio ſit, ſit corpus actu.

Nota.

Et nota uerba, Dicit enim, Quali exiſtẽti augeri: id eſt, cum augmentum ſit ſecundum aliquem modum, huius cauſas determinate oportet.

Suppoſitio trium principiorum.

Ad explicandum autem hoc, ſumit tria principia communia in augmentatione; per hæc autem reliqua inquirit: ſicut de loco diſputaturus prius communia de ipſo ſumpſit. Primum principium augmentationis, & diminutionis doctrinæ eſt. Quod augetur, eius quælibet pars augetur. Alterum, Quod augetur, idem

Primum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eſt in principio & fine augmenti, ſimiliter etiam de diminutione, & hoc principium in textu ſequenti ponit. Tertium
3. eſt argumẽtum ꝙ fit aliquo ab extrinſeco ſumpto, quæ omnia poſtea examinanda ſunt.

Rō dubitationis. Ponit igitur argumentum. Ex quo augmentum fit, vel eſt corpus, incorporeum. Si incorporeum, erit uacuũ, uel aliquid ex his quæ ſuperius impugnata ſunt. Si corpus ab extrinſeco ſumptum cum id quod augetur ſecundum omnem ſui partem augeatur, uideatur quod ſit corporum penetratio, quod eſt impoſſibile. Hoc eſt argumentum dubitatiuum ad indagandum modum augmenti.

Sed neque ſic contingit. Tex.23.

Reiicitur ꝗdā augmentationis modus. Excludit quendam modum, quem aliquis poſſet excogitare, puta quod ſic ſit augmentum quomodo ex aqua aer, fit enim maior ſubſtantia ex minori, diminutio uero econtra, ex aere aqua. Hunc modum excludit, dicens, quod eſt generatio & corruptio non tamen augmentatio, nec aquæ, nec aeris nec corporis in communi. Si enim aliquid uideretur augeri, eſſet corpus commune aquæ & aeri, quia illud maneret ſub minori & minori quãtitate, illorum enim utrumque non manet, ſed unum generatur, alterum corrumpitur. Sed tale corpus non eſt actu, quia non eſt aliud quam aqua, & aer, non enim corpus eſt in communi ſeparatum.

Quod autẽ aqua, uel aer, non augeatur, probat: quia in augmento oportet ſeruare omnia in principio tria, quę dicta ſunt. De eſt autem unum hic, quia quod augetur, debet manere idem ſub utroq; termino, at cum ex aere fit aqua, neutrum manet ante & poſt. eſt.n unum generatum, alterum corruptum. Et in hoc ſimilatur augmentatio alterationi, in utraque enim idem manet intellige compoſitum ſubſtantiale, quamuis alteratio ſit ſecundum paſſiones, augmentatio ſecundum quantitatem.

Dubium. Hic dubitat Philop. de aere cũ fit aqua, videtur enim relinqui vacuum, & cum aqua fit aer, uidetur eſſe penetratio.

Solutio. Reſpon. quod neutrum ſequitur, ſed ꝙ partes propinquiores elementi parum cō denſentur. cum fit aer: rareſiant autem parum, cum fit aqua. Sed de hoc diximus lib.4. Phyſic.tex.83.

Dubitabit autem aliquis. Tex. 34.

Cum dixiſſet corpus augeri corpore, dubitat, quid dicatur augeri, an cibus ipſe an id quod ſumit cibum, an utrumque. Videtur enim, quod utrumque, nam ſicut cum aqua miſcetur vino utrũque augmẽtum, ſuſcipit, ita ſimiliter cibus, & animal. Quid augeatur cibus, an aīal, an uuūque.

Reſpon. quod nō augetur nutrimentũ ſed animal, quia non manet nutrimentũ & cibus, animal autem manet, & quod augetur debet manere.

Reſpon autem ad exemplum de uino quod id quod dominans eſt, & uincit alterum dicitur augeri, vt vinum ſi parum aquæ infuſum ſit. Quod autem uinum dicatur augeri, patet, quia manet, & illa mixtio uinum eſt, cum faciat uini effectus: contra uero aqua augetur, ſi parũ eſt vini, & vincit aqua. Et attende, quod loquitur de augmento improprio, per ſimilitudinem ad proprium, quod eſt viuentium. Reſpōſio animal augetur nō cibus.

Idem dicit in alteratione, non enim paſſio quæ de nouo eſt, alterata dicitur, ſed ſubiectum, quod idem manet. Idē in alteratione dicendũ.

Quod autem alteratum eſt, hoc quandoque quidem.

Cum de alteratione, & augmentatione dixiſſet ſimilitudinem habere, quod id quod alterari & augeri dicitur, debet permanere, nunc diſſimilitudinem, & ſimilitudinem quandam in ipſis ponit. Similitudo, & diſſimilitudo augmentationis & alterōnis.

1. Diſſimilitudo eſt, quod reſpiciat id a quo fit augmentum, & a quo alteratio, puta extrinſecum ipſum, quod in alteratione eſt agens, in augmento cibus, tunc alterans aliquando alterat, & alteratur: vt dum frigefacit aqua, calefit. Aliquando nō alteratur, ut Sol agit, non alteratus ab eo, in quod agit. Non ſic autem in augmento ſe habet cibus, ſed ſemper auget, & non augetur. Alterans duplex quod alterando alteratur, & quod alterādo non alteratur.

Similitudo tamen eſt, quod ſicut in aucto eſt uirtus augẽdi, ita in alterato virtus alterãdi, ita ut in utroque, id eſt alterabili, & augmentabili ſit principium motus, ſcilicet

ſcilicet augmentationis & alterationis.

Solutio cuiuſdã opin.

Et per hoc ſolui poteſt dubium unum, nam aliquando cibus fit maior in corpore, vt dum conuertitur in ſpiritus, id eſt, in ſubſtãtiam ſubtiliorem; vel in chilum, aut ſanguinem, tamen non augeri dicitur, non ſolum quia corruptus eſt, vt diximus, & non manet, ſed etiam quia in cibo non erat illa virtus, ut conuerteretur in maiorem ſubſtantiam, ſed in animali alterante, & conuertente cibum, quòd ſi augeri diceretur, utique haberet uirtutem talem in ſe.

Nota. Quod augetur debet hẽre in ſe virtutem ur talẽ motum exerceat.

Hinc habes, quod id quod augetur, in ſe habet uirtutem vt talem motum exerceat, nec eſt virtus augmentatiua ab extrinſeco, ſicut eſt cibus.

Dubium: An virtus alteratiua ſit in alterante.

Duplex dubium hic eſſe poteſt, alterũ eſt, quomodo dicatẽ uirtus alteratiua eſſe in eo quod alteratur. Videtur.o.potius eſſe ab extrinſeco, non enim calefit aliquid aut frigefit, niſi ab extrinſeco agente.

1. fundã.

Aduerte, quòd non eſt dubium de virtute augmentatiua, hanc enim certũ eſt, eſſe in eo quod augetur non in ipſo cibo; & hoc dupliciter, vt bene dicit Philop.

1. Primò, quia in eo eſt uirtus augmentatiua, vbi eſt uirtus nutritiua, ſed hæc non eſt niſi in eo, quod nutritur, non autem in cibo, & nutrimento, quia nutrimẽtum corrumpitur, at uirtus nutritiua manet, eſt ergo in ipſo, quod nutritur, hoc enim manet.

2. Secundò, quia ibi eſt uirtus augmentatiua, ꝙ aſſimilat ſibi, & ad ſe trahit aliud, ſed quod augetur, trahit ad ſe, & ſibi aſſimilat nutrimentum, non autem è contrà, ergo in eo eſt talis virtus. De hoc non eſt dubium, at de alteratiua uirtute hoc eſt difficile.

1. Opin.

Duplex eſt opinio circa hoc, & Latinorum, & Græcorum. Latini dicunt, ſenſum Ariſt. eſſe, uirtutem alteratiuã eſſe ſimul cũ augmentatiua, vt ſicut in eo, quod augetur, eſt uirtus augmentatiua, ita etiam ſit alteratiua alterandi cibum ipſum. Et hæc eſt doctrina uera, ſed non uidetur ad mentem ipſius Ariſto. nam tunc non eſſet

Reiicitur hæc opin.

uirtus in eo, quod alteratur, eſt enim cibus, qui alteratur.

2 Opin.

Propterea magis placet altera expoſitio Alexandri, & Philop. In cuius declaratione aduerte, quòd eſt duplex uirtus alteratiua. Vna remota, quã aliqui actuatiuam uocant, altera propinqua, quam aliqui factiuam alterationis uocant.

Nota 1. Duplex eſt alteratiua virtus, ꝓpinqua, & remota.

Nota 2. Quoddã alterans non alterat, niſi prius ipſum alteretur

Et ut clarius hoc fiat, aduerte, quòd eſt aliquod alterans, quod non alterat aliquid niſi prius ab ipſo alteretur; ſicut uinum, & piper non calefaciunt, niſi prius à calore naturali alterentur. ſimiliter pharmaca, tunc illa uirtus, quæ primò actuat, & alterat ipſum alterans, dicitur remota, & actuatiua. Illa uerò, quę alterata alterat, propinqua & fa[c]tiua illius alterationis.

Rñſio ad dubium: quæ virtus alterans ſit in alterãte.

Loquitur igitur Ariſt. de virtute alteratiua actuante, hæc enim eſt in eo, quod alteratur, ut notum eſt, ut uirtus actiua piperis eſt in eo, quod à pipere calefit, & alteratur, & talis eſt ea, quæ eſt in eo, ꝙ augetur. actuat enim cibum, qui actuatus animal, alterat, & ita locus exponitur.

Dubiũ 2.

Alterum dubium eſt, quomodo dicitur hic eſſe alterans, quod non alteratur, cum conſtet agens repati, dum agit. Philop. dicit. Verum eſt, agens alterari, & aliquid parum alteratur, ut plus ſit, quod agit, & hoc dicitur non alterari.

2 Rñſio Philop.

3 Rñſio verior.

At magis in hoc placet mihi expoſitio multorum Latinorum, quòd loquatur in genere de quocumque alterante, eſt autẽ aliquid, quod alterat, & non alteratur, ut Sol, Cœli, & cauſæ uniuerſales. Eſt aliud, quòd alteratur ſimul, ut particularia agentia, & ſic in textus expoſitione diximus, exemplum ponentes de uniuerſali cauſa.

Quoniam autem dubitatum eſt de his. Tex. 35.

De modo augmẽtationis repetuntur quędã ante dicta. Tria obſeruanda principia in augmẽtatione.

Cum de modo augmentationis diſputaſſet, ipſum iam explicare aggreditur, ac repetit, quod ſuperius dixit, puta in modo iſto conſtituendo, & explicando eſſe obſeruanda principia illa tria, ne aliquod falſificetur. Primum eſt, ut maneat idem, quod augeri dicitur: alterum eſt, augmentum fieri aliquo ab extrinſeco aduenıente, tertium eſt, ut quodlibet ſignum ſenſibile augeatur, uocat ſignum ſenſibile partem

 mini-

minimam naturalem, quæ poteſt per ſe actionem habere, & cibum conuertere.

Tres aliæ obſeruandæ veritates. Adhuc præter iſta tria principia oportet alias tres veritates obſeruare, quas ſimul concordare, eſt difficile: quòd non eſt vacuum intra corpus; quòd non eſt corporum penetratio; quòd non augemur in corporeo, ſed corpore.

Qđ difficile videatur has ſimul conuenire, & inuenire modum quo fiat augmentatio. Iſta tria ſimul conſonare, videtur difficile: nam corpore ſuſcepto ab extrinſeco augemur: quare uidetur, quòd penetretur cũ noſtro corpore, quòd ſi penetratio non eſt, videtur, quòd non debeat eſſe corpus, quo augemur: quòd ſi nec penetratio eſt nec incorporeo augemur, videtur, quòd interius ſit vacuũ, in quod recipiatur corpus hoc. Quòd ſi non eſt vacuum, profectò difficile eſt, modũ inuenire, quo poſſit augmentatio conſtare. At talis modus inueniendus eſt: nam impoſſibile eſt, vnũquodque illorum, ſcilicet in corporeo augeri, penetrationem eſſe, aut vacuum intra corpus quod augetur, dari.

Suſcipiendum autem cauſam cum determinauerimus.

1. Suppoſitio. Partes diſſimilares augentur, quia ſimilares augẽtur. Antequam huius cauſam explicet, & modum, prius duo proponit. Alterum eſt, quòd partes diſſimilares augẽtur, quia ſimilares augentur: & ratio eſt, quia ex ipſis conſtant.

Nota 1. Hoc proponit Ariſtot. vt ſciamus, quid eſt, quod primò augetur, & in eo modum conſideremus.

Nota. Quæ ſint partes ſimilares, & diſſimilares. Aduerte ex lib. 1 Hiſtor. cap. 1. in animalibus, etiam in aliis uiuentibus eſſe partes in duplici differentia. Quædam dicuntur ſimilares, puta quæ diuiduntur, & cõponuntur ex partibus eiuſdem rationis, & denominationis cum ipſis; vt caro, cuius quælibet pars eſt caro; & os, & neruus, & ſimilia.

Quædam ſunt partes diſſimilares, quæ ex huiuſmodi ſimilaribus conſtant, & mẽbra vocantur, vt caput, manus, pes, & reliqua: & harum non quælibet pars eſt eiuſdem rationis cum toto: non enim pars capitis, vel manus eſt caput aut manus.

Cum igitur diſſimilares ſint aggregatio ſimilarium quædam, augmentum ipſarum pendet ex ſimilaribus: ob id enim augetur caput, quia os, caro, & nerui ipſius augentur.

2. Suppoſitio. Partes ſimilares aliqñ accipiũtur pro forma, aliqñ pro materia. Alterum, quòd proponit eſt; quamque partium ſimilarium, ſicut & aliæ res naturales, quæ dicunt formam in materia, dupliciter dici. Vno modo pro forma, altero modo pro materia: vt os, caro, neruus, aliquando pro formis, aliquando pro materijs ſumuntur.

Nota expoſitionẽ loci Ariſt. Et quamuis iſte locus ſit difficilis, & variè exponatur à multis; tamen ſequar modo expoſitionem Philop. quia in quæſtione hoc latiùs examinabitur. Per formam & materiam intelligit eas, quę ſunt partes ſubſtantiæ compoſitæ naturalis. Et dicit, quòd nomina aliquando ſignificant formas, aliquando materias, id eſt, aliquando rem ratione formæ aliquando rem ratione materiæ, ſecundũ quòd contingit prædicare de his, & quę ſecundum materiam, & quæ ſecũdum formam inſunt. Aliquando etiam totum compoſitum ſignificant, vt dicit Philop. ſed non exprimit Ariſtot. quia hoc nil facit ad præſens.

Nota aliqñ ſignificant rem rõne formę, aliqñ rõne materiæ, aliqñ totum ipſum cõpoſitum.

Quamcumque igitur partem augmentari.

Cõcluſio Ariſt. Augmentatiõ fit ſecundũ formam, nõ ſecũdum materiã. Suppoſitis his, quæ in præcedenti textu dicta ſunt, conſtituit concluſionem, quòd augetur caro, os, & reliqua, ſecundum formam, non autem ſecundum materiam, ita, ut illa tria dicta principia ueritatem habeant in augmento ſecundum formam, non autem ſecundum materiam.

Quòd eſt dicere, Os, neruus, & reliqua dicuntur augeri, qui ipſorum formæ modò ſub minori, poſtea ſub maiori ſunt materia: at ipſorum materiæ non dicuntur augeri, quia quædam partes recedũt, quædam adueniunt, nec vnquam materia manet eadem.

Oportet enim intelligere quemadmodum. Tex. 36.

Explicat concluſio Cõparatione. COMPARATIONE explicat, quomodo vna forma maneat, puta, Sit aliquod uas, in quo infundatur aqua, & effundatur, ita, ut noua, & noua ſit aqua: tunc manet idem uas, at materia non: ita ſimiliter forma uiuentis eſt; ſicut uas, manet eadem,

dem,tamen partes materiæ quædam rece dunt quædam adueniunt.

Obiectio. Dices, quod non eſt ſimile exemplum nam uas manet ſub eadem quantitate, at forma aucti eſt maior,& maior.

Solutio. Dico, quod exemplum tantum eſt ad unitatem formæ oſtendendam ſub diuerſa materia:quòd ſi exemplum uelis adæquatum, ut dicit Philop. ſume utrem; qui ſimul extendatur,dum aqua accedit, & tūc erit exemplum plenius.

In his autem, quæ ſunt diſsimilium partim. Tex. 37.

Idē oſtendit in par ub. diſſimilarib. fieri augmentōnē ſecūdum formā in qbus clarius apparet.

Cvm dixiſſet, formam manere eandē in oſſe,& neruo, & reliquis; nunc id magis eſſe manifeſtum, docet in diſſimilaribus partibus,in quibus notius eſt,quod proportionaliter auctæ ſint, id eſt,ſecundum omnes ſuas partes.

Quare autem in his ſit notius,reddit rationē:quia magis nota eſt forma;& ſemper uidentur reſtare manus formę, pedis,& capitis, quantumcunque materia exiſtens
1 ſub forma tali ſit alia,& alia.
2 Confirmat ex vulgo,notiorem eſſe formam diſſimilarium: nam omnes communiter putant, in animali mortuo manere eandem carnem,tamen non eadem membra:& re uera,neutrum manet, quia utriuſque forma,ſcilicet anima receſſit. At error eſt,quia minus diſcernitur forma in ſimilaribus.

Quòd ſi huius quæras rationem, ea eſt nam operationes membrorū ſunt notiores,quam ſimilarium partium; ob id cum in homine mortuo non ſint,facilius cognoſcitur. illic deeſſe formam, quam in ſimilaribus.

Cōcluſio Ariſtotel. Qd augetur manet idē, & ſecūdū omnē partē augeē ſecūdum formam, non ſecūdū materiam.

Concludit ex his,quòd augeri, & idem manere in auctione, & ſecundum omnem partem augeri,uerum eſt, ſecundum formam,non tamen ſecundum materiā quod poſt examinabitur.

Maius autem totum generatum eſt. Tex. 38.

Ideo ex quo fit augmētū

De modo,quo augmentum fiat, dixit: nunc ad materiam,& id, ex quo augmentum fit,ſe trāsfert,ac dicit,quod nutrimētum quidem in principio eſt contrarium, & diſſimile ipſi uiuenti, tamen mutatur in ſimile. Verbi gratia accedit ſanguis humidus oſſi ſicco, eſt quidem ſanguis contrarius,tamen mutatur in os, & ſit ſimilis, & ſic auget ipſum os, & ſic in reliquis partibus:& ita augmentum fit ex ſimili, & diſſimili,ſimili in fine mutationis, diſſimili in principio.

eſſe debet diſſimile in principio, & ſimile in fine.

Dubitabit autem aliquis, quale oportet. Tex. 39.

Qvia dixerat, quod nutrimentum eſt diſſimile in principio,poſſet quis quærere, An omnis res ſit nutrimentū ita,ut quodcunque corpus augeri poſſit. Ad hoc reſp. quòd non,ſed id ſolum,quod eſt in potentia uiuens,& potentia id, quod debet nutriri,& augeri: id ergo auget carnem, vel os,quod eſt potentia caro, vel os.

Id qd nutrit,& auget debet eſſe potētia uiuēs.

Ex quo ſequitur, quod debet eſſe corruptio,& generatio quædam:corrumpitur enim id, quod eſt potentia caro, uel os, ſi ſit puta ſanguis, uel aliud quid:& ſit actu, ac generatur caro,& os, uel reliqua, quæ augeri debent.

In nutritione fit generō q̄dā,& corruptio.

Vnde augmentationem præcedit generatio nutrimenti, ſecundum quam ſit actu ſimile ei quòd debet augere, & nutrire.

Nutritio præcedit augmētationem.

Sed addit, quod ſic ille cibus, & nutrimentum debet generari, & fieri actu uiuens,puta caro,os,uel neruus, ut non maneat per ſe exiſtens: tunc enim eſſet generatio:ſed debet coniungi, & uniri cum ipſo aucto,& nutrito,& ita non per ſe, ſed in hoc,quod augetur,debet eſſe,& ſic ipſum augere poterit.

Nutrimētū nō dēt manere ꝑ ſe,ſed vniri tum nutrito, & aucto.

Quid igitur patiens ab hoc actum eſt.

Concludit ex dictis: Quod augetur,debet in ſe recipere ipſum nutrimentum mutatum, & ab ipſo pati recipiendo; & non ſolum recipiendo, ſed etiam uelut ſecum miſcēdo per copulationem, & unionem. Et hoc Ariſt. dicit modo interrógatiuo, explicatque duplici exemplo.

Qd̄ augetur dēt recipere in ſe nutrimentum mutatū, & ſibi unire.

1. Exemplum.

Alterum eſt:ſi quis habeat uinum,quod habet potentiam conuertendi, & faciendi uinum aquam ſibi mixtam, & infuſam; & infundat parum aquæ ipſi uino; tunc ex

aqua

aqua fit vinum, non vt per ſe, ſed cum ipſo vino coniunctum, & vnitum: ſic fit cõuerſio cibi in aucto, quantum ad hoc.

2 Exemplum. Alterum eſt de igne. qui aliquando cõburit ligna diſtantia, & non ſibi vniendo & tunc dicitur generatio ignis: aliquando urit ſibi iniecta, ac ſibi vnit, & tunc augetur.

Sic virtus augmẽtatur, quæ ineſt in carne uel oſſe, uel alijs partibus: conuertit nutrimentum in potentia ad actum, & ſibi unit, & inſurgit augmentatio.

Nota. Et auerte, quòd exempla ſolùm in hoc ponuntur, vt oſtendatur generatio, quæ fit non per ſe, ſed cum agentis copulatione, & vnione.

Quantum autem vniuerſale quidem. Tex. 40.

Dubium. Hvnc locum bene exponit Philop. dicit enim, quòd dubium ſoluat, quod ſuboriri poterat ex his, quæ dicta ſunt de nutrimento. Dictum eſt enim, quòd ſit potentia viuẽs, ſcilicet caro, os, neruus vel aliquid ſimile: & quod debeat mutari in actu tale. Ex hoc videtur ſequi, quòd iam ipſum non ſit actu corpus, ſed potentia, nec magnitudo.

Solutio. Ad hoc reſpon. quòd poteſt quidem eſſe unum actu corpus, & quãtum, & aliud potentia. Non enim prohibet, vt id, quod dẽt fieri ex potẽtia aliquid actu, ſit aliud quid actu; & quod ſit hoc quantum, ſit aliud quantum. Et ad hoc oſtendendo, dicit, quòd non ſit uniuerſale, vt animal, ſed ipſum ſingulare, puta hoc vel illud: nec ſit corpus in communi, ſed hoc uel illud. ſimiliter nec quantum in communi, ſed hoc uel iſtud. Si enim fieret in uniuerſali corpus, fieret prorſus ex non corpore: & ſi fieret quãtum in vniuerſali, fieret ex omni non quanto. at cum fiat hoc corpus, poteſt fieri ex hoc non corpore, ſed quod ſit aliud corpus: Similiter ſit quantum ex alio, quod non ſit illud quantum, ſit tamen aliud. Ita ergo augetur caro ex aliquo quanto, ſed non ex eo, quod ſit caro ipſa quanta actu, ut ex ſanguine; ſimiliter nutritur, & augetur vnumquodque ex eo, quod eſt potentia tale, & mutabitur in actu tale, nõ tamen prohibet, quin ſit aliquod aliud actu corpus.

Dubium Philop. Dubitat Philop. quare cum ſit animal, ſit ex omnino non animali, at corpus ſit ſemper ex corpore.

Solutio. ex eodẽ. Reſpon. quòd forma animalis eſt ſeparabilis, id eſt, poteſt eſſe materia abſque quacunq; animalis forma, at nõ a corpore ſeparabilis eſt, & hoc quia materia ſemper habet quantitatem.

Nota. Ex quo loco aliqui putant ſecundum Philop. quantitatem eſſe coæuam materiæ. Sed non eſt talis ſententia Philop. in hoc loco, ſolum enim dicit, quod non ſit materia abſq; ulla quantitate, ſiue ſit iſta ſiue illa, ſed non ſemper cum eadem.

2. Solutio auctoris. Sed debebat adhuc ratio dari, quare nõ ſit ſeparabilis a quantitate. Ob id dico, ꝙ materia non poteſt eſſe unquam denudata ab omni forma corporis, ſed aliquã ſemper debet habere, ſiue hanc, ſiue illam, quia proprius, & primus ipſius materiæ actus, eſt actus corporis, & eius potentia in hunc terminatur, quamuis non habeat hunc actum ab una forma, ut uoluit Auic. ſed ab ipſis ſingulis formis ſenſibilibus, quibus omnibus commune eſt dare hunc actum primum materię, vt ipſa compoſitum fiat, & ſit.

Secundum igitur quod potentia compoſitum. Tex. 41.

Diſtĩctio augmentationis a nutritione. Cvm nutrimentum, qualiter ſe haberet oſtendiſſet, nunc diſtinguit augmentationem a nutritione. Hæ enim ex eodem fiunt ſubiecto, dicitq. ratione, & definitione differre, ſubiecto tamen conuenire, nã augmentatio reſpicit nutrimentum, ut eſt potentia quantum illud, quod debet augeri, nutritio vero reſpicit idem, vt eſt potẽtia ſubſtantia uiuens. Conueniũt ſubiecto differunt rõne.

Exẽpl um. Verbi gratia, ſit nutrimentum, puta ſanguis, hic eſt potentia caro nutrienda, & potentia quantum ipſum, ſcilicet caro quanta. Nutritio fit ex ipſo, ut eſt potẽtia caro, & actu fit caro, augmentatio uero, ex ipſo, ut eſt potentia tale quantum uiuens, & fit actu quantum.

Nota. Auerte tamen cum Philop. quòd tunc ſit nutrimentum actu quantum, quando auget quantitatem uiuentis ſua additione. Hoc autem non ſemper eſt, ob id manet

nec nutritio, quæ eſt conuerſio ſola, non augmentum: hoc autem fit, cum plus ſubſtantiæ eſt deperditum quã reperetur per talem conuerſionem, ut inferius dicemus.

Et nutrimentum augmentationi idem.

Diſtĩctio inter id quod nutrit, & id quod auget Sunt idẽ ſubiecto & differũt rōne.

Poſita differentia inter augmentationẽ & nutritionem, nunc eandem ponit inter quod nutrit & quod auget ſunt enim idẽ ſubiecto, ſed differunt ratione, ut enim cibus eſt potentia caro, nutrit carnem ut autem eſt potentia quanta caro, ita ut ſit plus, quam deperditum, ſic auget eum ue ro minus, diminuit ſemper tamen ſiue in augmento ſiue in decremento eſt nutritio quia eſt ſubſtantiæ conuerſio.

Hæc autem forma ſine materia vt immaterialis.

Quid, hoc loco intelligit Ariſt. per formã & materiã.

Locus eſt difficilis, tamen placet Alexã dri expoſitio & Philopo. vocat materiam quantitatem ipſam, uocat formam ipſam ſubſtantiam, & tunc eſt caro in potentia forma cum nutrit, in potentia uero mate ria auget.

Cum ergo dixiſſet paulo ante, quod nu trit ut eſt potentia caro, addit hoc eſſe for mam ſine materia, id eſt, reſpicit ſubſtantiam non quantitatem.

Occurrit obiectioni.

At ne quis exiſtimaret, eſſe hic formam abſque materia omnino; addit, quod non eſt, ſed dicitur hoc immateriale eo modo quo id, quod eſt in materia immateriale dicitur, puta re in materia eſt; ſed ſecundũ ſe & intellectu abſq; illa materia & quan titate conſideratur.

Quod ſi accedit materia & nutrimentũ in potentia, utrumq;.ſ. ſubſtantia & quantum, puta materia, & forma, ut dictũ eſt; tunc & nutritio & augmentum fiunt, & fit augmentum in partibus immaterialib. id eſt, ſecundum formam augmentum fit.

Si autem amplius facere non poſsit. Tex. 42.

De dimi nutione, quõ fiat.

Diminutionem explicat tunc eſſe, cum nutrimentum in minus cõuertitur quam ſit deperditum, ſicut cum tantum aquæ in funditur uino, ut iam aquoſum fiat, & uirtus minuatur.

Et nota cum Philop. quod exemplum ſolum eſt quantum ad uirtutem tantum, puta uirtus uini fit minor, dũ plus aquæ infunditur quæ minus poteſt conuerti in uinum. Ita ſimiliter in uiuenti ſecundum quantitatem, minuitur enim quãtitas, dũ minus reparat, quam ſit deperditum. Nota 1.

Aduerte enim, quod dum uiuens uiuit ſemper deperdit partes ſubſtantiæ & materię, quas nutritione cõtinuat, & reparat. Nota 2. Quãdiu uiuens vi uit, aliquæ parstes ei^9 deperdunt.

Sed triplex eſt uiuentium ſtatus, naturalis primus in quo plus reparat, quam deperdat, & ſic fit augmẽtũ. Alius eſt in quo tantum reparat, quantum deperdit. Tertius, in quo minus reparat, & iam incipit imminere mors, & eſt diminutio. tamẽ in his omnibus eſt nutritio, dum uita durat. Nota 3. Triplex uiuentiũ ſtatus.

Hęc Ariſto. de augmentatione, tamen quia ex præcipuis conſiderationibus & difficilibus philoſophicis quæſtionibus iſta de augmentatione non tenet infimũ locum, paulum debemus immmorari, & ea omnia, quæ dicta ſunt, diſcutere, & magis declarare.

QVAESTIO VIII.

An augmentatio ſit generatio.

Inter alia, quæ de augmentatione diſpu tanda ſunt, id primum ſumimus exami nandum ſub quo genere ſit, quia hoc multum ad ipſius attinet definitionem. Oportet autem aduertere, quod non hic de quacunque augmentatione ſermo eſt; ſed de ea, quæ eſt uiuentium. hæc enim propria eſt. Scopus diſputationis: agendũ de augmentatione ppria, ſ. uiuentiũ. Nota.

Sumitur aũt augmentatio, uel in communi pro cremento, & maioritatis cuiuſq; motu, & ſic multipliciter dicitur. Primo, pro quacunque intenſione qualitatis, dici tur enim intenſio augmentum quoddam, & qualitas augeri dicitur. Altero modo, pro augmento in numeris, dicuntur enim numeri augeri per additionem unitatum. Tertio augetur magnitudo aliqua per ma gnitudinis additionem, ut aqua additione aquæ. Quarto etiam augetur aliquid nulla facta additione, & ſic rarefactio dicitur augmentatio quædam, nec de his Cõis aug mentatio multiplex. 1. 2. 3. 4.

augmen-

augmentationibus in præſenti eſt diſputatio. ſed de ea, quæ eſt uiuentium, quæ adueniente aliquo extrinſeco fit.

5. Ac petimus, an talis ſit generatio. Et uidet, quod ſic. Primo: Id quo poſito, ponitur augmentatio; & quo ablato, aufertur, eſt ipſa augmentatio: ſed poſita tali generatione, puta maioris partis ſubſtantię, quam ſit deperdita in uiuente ponitur augmentatio, & ipſa ablata, aufertur augmentatio: ergo illa generatio eſt augmentatio.

1. Ratio. Qđ augmentatio ſit gñō.

2. Ratio. Secundo: Augmentatio eſt generatio maioris partis ſubſtantię: ſed generatio maioris partis eſt generatio: ergo augmẽtatio eſt generatio.

3. Tertio, quia augmentatio aſſimilatur mutationi, qua ignis in ſe conuertit lignum: ſed hæc eſt generatio: ergo, & augmentatio.

4. Quarto: quia in augmentatione eſt corruptio ſimpliciter cibi: ergo cibi eſt generatio. Corruptio.n. unius generatio eſt alterius: ergo augmentatio eſt generatio.

1 opin. Marſilii. In hac difficultate ſunt tres ſententię. Prima eſt Marſilii.q.10. qui augmentationem dicit generationem eſſe quandam: eſt enim generatio, & conuerſio cibi, cum eſt & fit maior ſubſtantia, quam ſit deperdita, ita tamen, quod non ſit generata per ſe, ſed coniuncta, & unita cum uiuente: ob id uocat aggenerationem hanc talem mutationem: & dicit, augmentationem eſſe aggenerationem quandam.

2. opin. aliorum. Alia eſt ſententia aliorum, quos ipſe citat, quia augmẽtationem plures eſſe motus dicunt; eſt enim partim generatio, partim motus localis, partim alteratio, & alii, quia hi omnes neceſſario in augmentatione ſunt.

3. opin. Alberti Saxonis Aegidii &c. Tertia ſententia eſt Alberti Saxo q.9. & Aegidii.q.27.& Phylop. tex. 41. & eſt communis, quod augmentatio non eſt generatio illa, quamuis ſit neceſſaria, & præuia. ſed augmentatio eſt motus in quantitatem maiorem, quæ ex illa aggeneratione inſurgit: Non enim ſolum nutrimentum in ſubſtantiam uiuentis conuerſum ſubſtantiam nutrit, ſed etiam quantitatem habens, cum plus eſt, quam de perditum ſit. Ipſum uiuens augetur, & motus ille augmentum eſt, ſecundum quem ſubſtantia uiuentis per maiorem quantitatem dilatatur. Eæ ſunt opiniones præcipuæ aliorum.

Pro quarum dilucidatione ſit prima concluſio. Augmentatio eſt motus a minori ad maiorem magnitudinem formaliter non autem aggeneratio ſubſtantiæ. 1. Concl.

Pro declaratione aduerte, in augmentatione multas mutationes conuenire. Eſt una alteratio ſecundum quam pars uiuentis nutrienda cibum ſibi iuxta poſitum diſponit, ut in ſui ſimilitudinem reducat: Altera eſt corruptio ſubſtantialis cibi, forma enim recedit ipſius, hanc ſequitur tertia, nempe generatio quædam ſecundum quam in illam cibi materiam forma uiuentis ſuccedit de nouo, non quidem ſeparatim, ſed coniuncte cum ipſo uiuente, & talis mutatio nutritio eſt uiuentis. poſt hanc eſt quarta, hanc ſequens ſecundum quam quantitas nutrimenti mutari copulatur uiuenti, ita, ut fiat uiuens maius, quam ante erat, & hæc ſola dicitur augmentatio, quam ſequitur alia quinta noui loci maioris acquiſitio. 1 fundm. In gñone quinque mutationes reperiri.

Aduerte ulterius, quod alteratio præcedit tempore reliquas quatuor, at quatuor aliæ, quæ, facta alteratione fiunt, ſimul tempore ſunt, ita ut dum forma cibi expellitur, altera introducitur, & uiuens augetur, & locus etiam mutatur, dum maior occupatur, quam ante. Quamuis ergo ſimul tot mutationes conueniant, non tamen propter ſimilitudinem eorum natura confundi debet, ſed differunt inter ſe multum, ac uarias habent rationes. 2 fundm alterõ pcedit ipe reliquas quatuor mutationes, illæ uero quatuor ſunt ſimul.

Imo, quia quantitas diſtinguitur realiter a ſubſtantia, etiam augmentatio: & nutritio realiter diſtinguuntur, cum ſint ad diuerſos terminos realiter differentes & præſertim ſi augmentatio cum quantitate, & nutritio cum ſubſtantia re idem ſunt. Eſt enim ualde probabilis opinio, quod mutatio a termino non diſtinguitur realiter, ut diximus libr. 3. Phyſic. Augmẽtatio, & nutritio realiter differunt.

His ſuppoſitis, notus eſt ſenſus concluſionis. Probatur autem primo, Mutationes quarum termini diſtinguuntur, & ipſe diſtinguuntur, ſed generationis, & augmentationis termini diſtinguuntur, eſt enim augmentatio ad quantitatem, & aggeneratio ad ſubſtantiam: ergo & ipſe diſtin- Probatur cõcluſio. 1. Ratio.

diſtinguuntur: ergo augmentatio non eſt generatio.

2. Ratio. Secundò: Augmentatio eſt a ſubiecto in ſubiectum, ob id motus dicitur ab Ariſ. 5. Phyſic. at generatio eſt a non ſubiecto in ſubiectum nec motus eſt, ergo augmentatio non eſt generatio.

3 Ratio. Tertio, quod generatur, non dicitur mutari, cum non fuerit ante, ſed fieri, ut cum generatur homo, non mutatur, quia tunc eſt; quod autem mutatur, debet ante, & poſt eſſe; at quod augetur, dicitur mutari, & moueri: ergo non eſt augmentatio generatio.

4. Ratio. Quarto, ſi augmentatio eſſet generatio, tunc eſſet generatio. & augmentatio ſub uno genere ſubſtantiæ, utraq; enim eſt ad ſubſtantiam: non ergo eſſent quatuor mutationum genera quæ Ariſt. & philoſophi recipiunt.

Conſtat igitur ex his, augmentationem non eſſe generationem, ſed motum ad quantitatem. non enim dici poteſt, quod ſint plures motus, tunc enim non unum mutationis genus eſſet, ſed aggregatio multorum, & unum per accidens.

2. Concl. Secunda concluſio. Proxima materia augmentationis eſt corpus actu ſimile ſpecie, & accedente ei, quod augetur.

Nota 1. Duplex materia augmentationis. Aduerte, quod eſt duplex materia augmentationis, altera quæ dicitur alteratio nis, & hæc eſt nutrimentum ante conuerſionem in ſubſtantiam uiuentis, & talis materia remota eſt. altera compoſitionis eſt, & hęc eſt nutrimentum conuerſum in ſubſtantiam uiuentis, & ex hoc proximè fit augmentatio, non quod tempore præcedat conuerſio in ſimile ipſam augmentationem, ſimul enim ſunt, ſed tantum natura.

Nota 2. Non ſolū nutrimē sū fit ſimile in ſubſtātia ſed ī qualitate. Vlterius etiam nota, quod nō ſolum fit ſimile in forma ſubſtantiali, ſed etiam in qualitatibus, vt os facit os, caro carnem: neruus neruum, & ſic unumquodq; augetur, & nutritur corpore ſimili in ſubſtantia, & in qualitate; hoc docet Ariſt. & 8. Phyſ. tex. 55. ubi dicit, quod nutrimētum factum ſimile auget.

3. Concl. Tertia concluſio. Augmentatio eſt motio uiuentis eiuſdem manentis, facta ab anima ex minori ad maiorem magnitudinem, adueniente aliquo extrinſeco. ut ſuæ naturæ debitos quantitatis terminos uiuens conſequatur.

Hæc pōt eſſe definitio augmentationis. 3 definō augmentationis

Quamuis non ſit opus ſic definire, ſat enim erat dicere, uiuentis motus a minori ad maiorem magnitudinem: at ut melius cauſæ diſtinguerentur, poſita eſt definitio prolixior. per cās. 2. definō breuior.

Formalis cauſa eſt motus, in quo a generatione ſecernitur, & motus termini ad maiorem magnitudinem ex minori, in quo à diminutione differt: cuius termini ſunt oppoſiti ponitur ſubiectum proprium, quod eſt uiuens: materia eſt extrinſecum adueniens: efficiens eſt anima; eſt enim anima primum principium effectiuum augmenti: finis eſt, ut uiuentia, quæ ſtatim a principio perfectam quātitatem adeptæ non ſunt, ad ipſam perfectionem ſecundum propriam cuiuſque naturam per augmentationem perueniant. De ſingulis his cauſis non eſt in præſenti diſputandum, ſat eſt modo in generali ipſas attingere. Per hęc ad argumenta poſſumus facile reſpondere. Explicatio defināitionis.

Ad primum neganda eſt maior. per illam enim probaretur, quod pater eſt filius, quia poſito uno, ponitur alterum, & ablato, auſertur. Sequitur quidem ex tali generatione augmentatio, non tamen augmentatio eſt ipſa generatio. Solū arg. Ad 1.

Ad ſecundum, quod in illa generatione maioris ſubſtantię ſunt duæ mutationes; altera ſubſtantiæ, altera quantitatis. Nec intelligas, quod illa productio quantitatis eſt augmentatio, ſed ſimul cum extenſione, & dilatatione ſubſtantiæ, quæ prouenit ex unione, & copulatione cum uiuente ipſo. Ad 2.

Ad tertium dico, quod comparatio illa ignis ſolum eſt quantum ad hoc, quod in augmentatione non generatur aliquid, ut per ſe fit, ſed coniunctum cum uiuenti, tamen adhuc in igne conſideramus duas mutationis, & eam, quæ eſt ignis generatio, & eam quæ eſt ipſius accretio ſecundum maiorem quantitatem, quamuis ſit impropria. Ad 3.

Ad quartum, admitto eſſe ibi corrūptionem, ſimul etiā dico, eſſe ibi aliquā generationē, ſed non eſt talis gńatio ipſa augmētatio, ſed ei eſt adiuncta, ad ipſam neceſ- Ad 4.

ſaria, quamuis ſimul tempore utrumque ſit, propterea tamen non tollitur diſtinctio inter ipſius, vt dictum eſt.

QVESTIO IX.

An in augmentatione eadem viuentis forma numero maneat.

Senſus q̃onis. GRauis quidẽ, & difficilis eſt quæſtio iſta, cuius ſenſus eſt, conſtat enim res augeri per conuerſionem cibi in propriam ſubſtantiam, & diminutionem per receſſum partium ſubſtantiæ: petimus autem, an cum cibus deſtruitur, & in uiuentis ſubſtantiam conuertitur, an in materia cibi noua pars animæ introducatur educta ex potentia illius materiæ cibi, an eadem prorſus numero anima, quæ in viuente erat, ingrediatur illam: ſimiliter in diminutione, cum recedit pars carnis, oſſis, vel alterius, an particula animæ, quæ ibi erat, corrumpatur, an non, ſed maneat regreſſa ad alias materiæ partes.

Nota. Et nota, ꝙ ex determinatione huius difficultatis ſimul manet alia determinata: puta q̃uo, ꝙ augetur debeat manere idẽ.

1. ſentẽtia Pro altera igitur parte quæſtionis, puta, ꝙ ſit eadẽ anima numero ſub maiori, & ſub minori materia, ſunt augmenta.

1. argũ. Pro parte affirmatiua. Primum eſt ex Ariſto. tex. 36. vbi dicit ſecundum formam eſſe augmentationem, & tex. 37. quod manet forma eadem, materia recedit, ſicut manet idem uas, aqua fluit, & refluit alia, & alia: ergo uidetur profecto, quod ſit eadem forma numero in augmento.

2. Secundo, ſi forma etiam cum materia recedit in diminutione, non eſſet idem ſubiectum, quod auctum eſt, & quod ante erat, quia nec forma antiqua, nec materia ſit eadem: cum igitur debeat eſſe idem ſubiectum, & non ſit hoc ſecundum materiam, quam non permanere eandem, certum eſt, erit profecto ſecundum formam.

3. Tertio, quia ſi ſic eſſet augmentum uiuentium, ſequeretur, quòd non differret ab augmento non uiuentium, puta ignis, non enim aliter augetur ignis, quam conuertendo ſtupam, uel aliud ſimile in ignẽ, & ſibi coagulando: ergo profecto cum tanta ſit differentia, vt unum animatum, alterum ſit innanimatum, videtur non ſic eſſe augmentum in uiuentibus, ſed per eiuſdem formæ numero extenſionem.

Quarto ſequitur, quòd poſſent animata in infinitum creſcere, & ex natura ſua terminum non haberent, quod eſt falſum, & contra Ariſt. 2. de anima tex. 41. Sequela probatur, quia ſi illo modo augerentur, tunc eſſet augmentum per iuxta poſitionem ſimilis in actu, ſicut in igne: creſceret ergo abſque intrinſecu termino, ſicut & ignis. 4.

Quinto ſequitur, quòd poſt aliquod tẽpus prorſus eſſet aliud uiuens, quam fuit genitum, quod videtur quaſi opinio Heraclitii: ſequela patet, quia ſi paulatim corrumpitur antiqua forma, & materia, & nouæ ſuccedunt partes tandem omnes partes erunt aliæ ab his, quæ in generatione prima fuerunt. 5.

Hæc ſunt argumenta pro hac parte, cuius quidem ſententiæ ſunt uiri inſignes, puta Philop. hic multoties id docet. Alber. Mag. opuſcu. de nutritione. tract. 1. c. 3. & tract. 2. c. 1. & uidetur etiam hoc ſentire. S. Tho. 2. de anima. lect. 9. idem Aegidius in illo loco: & Burleus tract. de intenſione, & remiſſione. c. 3. & Paulus Vene. ſupra textum 37. Authores primæ ſẽtentiæ.

At oppoſitam partem alii ſuſtinent. puta, quod ſemper educatur noua pars formæ in nutritione, & pereat in diminutione in omnibus præter hominem, cuius anima indiuiſibilis eſt, & immortalis: ſicut enim cum calor, qui eſt unius medietatis ligni diffunditur per totum, producendo nouum in partes proximas, & diminuitur partibus deſtructis, ita eſt de anima, quæ in materia diuiſibilis eſt. 2 Sñia.

Iſta ſententia eſt Marſilii q. 12. & Albe. Saxo. q. 10. & Petri de Mantua tracta. de primo, & ultimo inſtanti. Eſt etiam Alexãdri, & Auerroes conſentire uidetur cõ. 38. ſimiliter Simpli. 2. de anima particula. 49. Eſt etiam omnium Nominaliũ. Quid in hac controuerſia ſit tenendum, difficile eſt iudicare. Auctores ſecundæ ſentẽtiæ.

Tamen ſit prima concluſio. Exiſtenti anima diuiſibili, mihi impoſſibile apparet, non educi nouam partem formæ de nouo ex materiæ nutrimenti potentia, 1. Concl.

tia,

tia, ſimiliter cum receſſu partis ſubſtantiæ deperdi.

Explicatio cõcluſionis. Explico concluſionem. Quamuis ſit opinio an animæ animalium perfectorum ſint indiuiſibiles, ſicut hominis, nec ne, tamen de imperfectis, & ſaltem de animabus plantarum, communis opinio concors eſt, eſſe omnes diuiſibiles in materia, & coextendi ſecundum quantitatem: & eſt expreſſa ſententia Ariſt. tamen quia non eſt modo locus id diſputandi, ſupponatur, vt aliàs probandum: imò ego exiſtimo, omnes animas præter humanam eſſe diuiſibiles in materia: quidquid tamen ſit, hoc ſuppoſito, eſt concluſio, quòd educitur pars formæ ex materia, & cum materia recedente corrumpitur etiã particula formæ.

Aīæ plantarũ diuiſibiles, & imperfectorum animantiũ.

Aīas brutorũ oẽs eſſe diuiſibiles probabilius.

1. argum. Propria cõcluſione. Et probatur concluſio fortiſſimis argumentis. Primum eſt: demus partem ſubſtantiæ viuentis, quæ augeri debet, & eſt appoſitus illi cibus immediatè, tunc ſi formæ pars illa, quæ eſt in illa particula materiæ manens eadem etiam tranſit ad informandam materiam cibi, peto, vel deſerit ſuam materiam, vel non, ſed ſimul vtramque informat, ſi deſerit, non ergo augetur, nec occupat maiorem materiam; ſi uerò ſimul informat vtramque, ergo eſt indiuiſibilis; eſt enim tota illa in materia priori, & tota illa in alia ſimul materia: non enim eſt aliud eſſe indiuiſibile.

Confirmaĩ rõ. Præterea, quia non eſt maior forma in vna parte, quam in tota, quia eadem eſt, nec aliquid forma productũ eſt de nouo.

2. Secundo, ſumo partem, quæ eſt corrupta: forma in illa exiſtens prius, vel eſt corrupta, uel non: ſi corrupta, habeo intentũ: ſi non corrupta, vel manet ſine materia, vel non, non eſt dicendum, quòd ſit ſine materia: ſi ergo manet in materia, erit profectò in parte materiæ antecedenti: erunt ergo duæ particulæ formę in vnica parte materiæ.

Solutio quorundam. Ad hoc dicunt aliqui quòd cum illa forma deſinit eſſe in illa materiæ parte recedente, confugit ad materiam antecedentem, & quæ ibi inerat ad aliam, & hæc ad aliam, donec vltima intret in cibi materiam.

Reiicitur ea ſolutio. Primò, quid ridiculum magis dici poteſt in philoſophia? & quamuis multis hoc impugnari poterat, hoc tamẽ modo conuincitur: uam pono, quòd ſit maior pars materiæ deperdita, quàm cibi ſit acquiſita, quod accidit tempore diminutionis, tunc non habet locum ſolutio.

3. Tertio, ſi paulatim recedente materia manet forma, & in ea materia, è cuius potentia non eſt educta, cum toties fiat iſta mutatio ſecundum ipſos, vt nihil maneat materię antiquæ, & quæ primo erat, ſequitur, quod erit forma corruptibilis habens materiam, de cuius potentia non eſt educta, & ſic ab illa tota eſt independens, quod profectò eſt abſurdiſſimum in philoſophia.

4. Quartò, ſumo vnam formam eductam de potentia materiæ, & facio argumentum, ita dependet tota forma iſta ab hac tota materia, ſicut pars formæ à parte, quia ſicut tota eſt educta ex potentia totius materiæ, ita pars de parte, ſed forma à tota inſeparabilis eſt, ergo etiam pars à parte, quin corrumpatur.

5. Quintò, quia forma educta de potentia materiæ non poteſt vllo modo per ſe moueri, quo ergo modo forma illa mouetur ad illam materiam, aut quis eſt talis motus? non enim localis, nec vllus alius eſt; vt patet ex definitionibus ſingulorum. His, & alijs argumentis, quæ adducere poſſem, exiſtimo concluſionem noſtram probari.

2. Concl. Sit ſecunda concluſio. Probabilis eſt oppoſita ſententia propter authoritatem authorum, quamuis non habeant aliam ſolutionem meliorem argumentorũ, quàm dicere, quòd anima excellit alias formas, & ita quamuis diuiſibilis ſit, poteſt ſe ad materiam maiorem eadem manens dilatare: & hac ex parte eſt aliquo modo indiuiſibilis: ſed conſultius eſt dicere, oppoſitum præſertim, cum ſit pro nobis auctoritas magnorum hominum, rationes conuincentes, & oppoſitæ opinionis rationes debiles ſint. Quocirca ad ipſas reſpondetur.

Ad 1. s Sũæ. Primum argumentum poſitum eſt in auctoritate Ariſt. non in ratione, & contra ipſum, vt locũ loco opponamus, ſunt duo loci: alter eſt textus 38. dicit, quòd viuens augetur ſimili: ſi ergo caro facta ſimilis auget, ergo eſt diſtincta ab eo, q

 augeti

auget: ſi ergo unam. & eandem habet formam, non diſtincta eſt, ſed eadem: Alter eſt textus 39. dicit, quòd caro generata nutrit, quis autem in Ariſtot. dicet generari ſenſibile, & ex potentia in actum fieri, niſi comprodncatur forma.

Præterea ibidem duplici exemplo, puta de aqua infuſa uino, & lineo iniecto ignis explicuit nutrimentum: at conſtat, quòd noua forma ignis, & uini inducitur in aquam, & lignum.

Ad locũ Ariſt. qd ſit augmẽtationem eſſe ſecundũ partes formales, & nõ materiales. At ut ipſum locum Ariſtot. ſoluamus, vbi dicit, augmentationem eſſe ſecundum formam, non ſecundum materiam. Aduerte, quòd multiplex eſt expoſitio. Marſil. & Alber. de Saxo. locis citatis, dicunt, quòd in uiuenti ſunt partes poroſæ, & non poroſæ: poroſæ illæ ſunt, quæ non ſunt animatæ, ſed uacuitates quædam mediæ inter partes ipſas ſolidas, & animalis, ſicut in ſpongia quadam, & has ſolidas dicunt non poroſas, interpretantur ergo Ariſt. ut partes formales uoces poroſas, quia in eis fit augmentum proprie, quia nutrimentum recipitur in ipſis, non autem in ſolidis, quas uocat materiales.

1. Expoſitio Marſ & Alb. de Sax.

Reiicitur 1 expõ. Iſta expoſitio non eſt ad mentẽ Ariſt. quia quod dicitur de materiali, & formali parte, dicitur de quocumque ente naturali: at non ſunt huiuſmodi partes in omnibus: quòd autem diſtinctio Ariſtot. ſit communis, ipſe indicat, dum dicit, idem eſſe in omnibus, quæ habent formam in materia.

2. Alb & Concil. Eſt alia expoſitio Alberti tract. 3. c. 8. & Conciliat. diffr. 56. notant, quòd in animali ſunt partes in triplici differentia, quædam, quæ habent rationem formæ, & continentis, & ſunt illæ, quæ aliquam operationem exercent in corpore animalis, huiuſmodi ſunt membra, quædam alia ſunt, quę habent rationem materię, ut eæ quæ non habent aliquam peculiarem actionem, ſed ſolum uiuere, ut caro, adeps, pinguedo: aliæ ſunt mediæ, & harum quædam ſunt ex parte formalium, ut quę non ſunt membra, tamen habent officium aliquod, & operationem in corpore, ut uenæ, arteriæ, quibus fertur nutrimentum, nerui, quibus exercetur motus. Quædam ex parte materialium, ut oſſa, & cartilagines, quæ non agunt, ſed ſunt, ut fundamenta corporis, quædam ſunt utrũque participantia, ut muſculi, qui ex neruo & carne conſtant: uult ergo Albertus, quòd materiales partes uocentur hic materia, reliquæ formæ: & ſit ſenſus, quòd ſit augmentatio manente forma, quia manentibus eiſdem membris, uenis, & oſſibus, decreſcunt, & augentur caro, pinguedo, & alia huiuſmodi.

Nota 3. in animali genus partium.

Reiicitur 2. expõ. Quamuis autem hoc uerum ſit, tamen non eſt ad mentem Ariſtot. ob eandem poſitam rationem, quia diſtinctio Ariſtotelis generaliter eſt in omnibus naturalibus.

3. Alex. Alia eſt expoſitio Alexandri, in cuius declarationem aduerte, quòd ſunt duplices partes in uiuente, ſpermaticæ, & nutrimentales: ſpermaticæ ſunt illæ, quas uirtus formatiua ſeminis facit ex materia ipſa ſeminis, facit enim oſſa, cartilagines, uenulas, neruulos, & partes organicas, ut cerebrum, cor, hepar, & reliqua: poſtea has partes auxit ex nutrimento accedente, & addidit carnem, pinguedinem, & alia, totum ergo, quod ex ſemine factũ eſt, ſpermaticum uocatur, reliquum nutrimentale.

Nota 2. in uiuente partes.

Vult ergo Alexander, quòd dum uita uiuentis durat, manet ſpermaticũ, & hoc uocatur ab Ariſtotele forma, reliquum diſcedit, acceditque, nec idem permanet, & materia dicitur, & ſic exponit locum: quidquid tamen ſit de doctrina ipſa, tamen non uidetur eadem ratio ad mentem Ariſtotelis.

Reiicitur 3 expõ.

4. Auerr. Alia eſt expoſitio Auerrois, quòd formam intelligit eam, quæ eſt altera pars compoſiti, ſimiliter materiam, ſed ſenſus non eſt, quòd manet forma, non materia, ſed quòd augmentatio non fit effectiuè à materia, ſed ab ipſa forma.

Reiicit 4. Sed nec iſta expoſitio eſt ad mentem Ariſtotelis, quia comparat formam uaſi, quod idem manet aqua alia, & alia accedente, at uas nihil efficit, ſed idem manet continens.

5. Philop. Alia eſt expoſitio literæ Ariſt. conſona Philop. & Alber. & aliorum, quam ſuprà diximus, quòd ſit ſenſus, quòd in augmento ſemper maneat eadem anima, modo ſub minori, poſtea ſub maiori materia, materia autem non ſit eadem, & ſic

totum,

totum, quod augetur, idem manet ſecundum formam. Fateor expoſitionem eſſe admodum conſonam textui.

Reijcit s authoris.

At quia doctrina non videtur vera, vt probatum eſt, videtur mihi, aliam expoſitionem adhibendam eſſe, ne Ariſt. in talem ſenſum trahamus.

Nota 1.

Idcirco dico, quòd poſſumus conſiderare in re materiali ipſam naturam ſpecificam, & ipſum ſingulare, vt hominem, & hunc hominem, natura eſt dicta forma, ſingularitas materia: & hoc Ariſt. 1. cęli.cap.9. docet, cęlum dicere formam, hoc cęlum materiam: in rebus autem ſpiritualibus hoc non habet locum, quia ſe ipſis ſunt ſingulares.

Dico igitur, quòd cum ſit augmentũ oſſis, manet forma.i.natura, quia ſemper eſt verum dicere os, ſiue ſit maius, ſiue minus: at ſingularitas.i. hę uel illę partes, quę materia dicuntur, recedant.

Explicat.

Et explicat S. Tho. hoc triplici exemplo, puta de populo, dicitur enim, quòd idem eſt ſemper populus, tamen quidam homines modo, alii poſtea ſunt: ſimiliter dicitur idem fluuius, alia tamen, & alia aqua; idē dicitur ignis, tamen aliud, & aliud apponitur combuſtibile: ſic etiã in præſenti, quamuis maior ſit identitas in uiuenti, ut dicetur in argumento ultimo: ſic mihi uidetur, poſſe Ariſt. gloſſari cõmode, cum conſtat oppoſitam ſententiam uix poſſe defendi aut intelligi.

Ad 2 ar. 1 Not

Ad ſecũdum nota, quòd cum dicitur, in augmentatione debet manere idem ſubiectum, non intelligas, quòd debet eſſe in augmentationibus omnibus, quæ fiunt toto tempore augmenti, quæ non ſunt continuæ, ſed ſat eſt, quòd dum aliqua certa augmentatio fit, in ea manet idem ſubiectum, & ita fit.

Propterea ulterius nota, q ſicut aliud eſt, quod generatur, ut terminus generationis, aliud, quod generatur, ut ſubiectũ gñonis, ita etiam in augmẽtatione, aliud eſt, quod auctum eſt, ut terminus, aliud, quod auctum eſt ut ſubiectum, & ſuſcipiens augmentum: quod generatur, ut terminus eſt cõpoſitũ uel homo uel leo, quod uero eſt ſubiectum, materia eſt: in augmentatione autem, quod eſt auctũ, ut terminus, eſt totum compoſitum ex præcedenti corpore, & ſuperaddito: ut ſi ex bipedali fiat tripedale, quod eſt ut terminus auctum, eſt tripedale, quod uero ut ſubiectum eſt illud ſolum, cui ſuperadditur, ut bipedale, & hoc manet idem, dum fit tripedale.

Occurrit obiectioni.

Nec ualet quod non eſt idem ſub toto termino, cum enim aquirit ultimam partẽ pedalitatis eſt tripedale cum dimidio. Dico quòd non debet ſumi id ſolũ, quòd à principio fuit.i. bipedale, & totum aliud eſt terminus: aliter enim poſſemus dicere, quòd in alteratione non manet idem, cum fit homo albus: nam ſemper eſt magis albus, & ſubiicitur albedini ſequenti, ſed non ſic debemus ſumere, ſed ipſum, quod ante motum fuit: ſi hoc igitur in augmentatione conſideremus, non eſt dubium, quin in qualibet augmẽtatione detur ſubiectum ſic idem manens.

Ad 3 Nota diſcrimen in augmentatione uiuentiũ, & nõ viuentiũ. 1. diſcrimen.

Ad tertium dico, eſſe duplex magnum diſcrimen inter augmentum uiuentium, & augmentum ignis, alterum eſt, quòd ignis non creſcit niſi ex ea parte, qua ei alimentum ponitur, ſi ſurſum apponitur, ſurſum tendit, ſi ad latus, ſimiliter ad latus, uel ad aliam differentiam: at uiuens cibo una parte poſito creſcit ſecundum omnem differentiam & ſurſum, & ad vnum, & ad alterum latus: unde conſtat, quòd talis motus non eſt ab ullo elemento, ſed à forma peculiari, quæ dicitur anima: & hoc docebat Ariſt. contra Empedoclem probans augmentum uiuẽtium non eſſe ab igne.

Alterum diſcrimẽ.

Alterum diſcrimen eſt, quòd ignis ſuſcipit alimẽtum ad partes exteriores, nec ſecundum omnes ſuas partes augetur: at uiuens intra ſe cibum ſumit, ac per uarias partes internas uirtute propria diſtribuit, & ſic ſoluitur argumentum.

Ad 4.

Ad quartum dico, quòd non poſſunt animata creſcere in infinitum, non enim ſola appoſitione creſcunt, ſed conuerſione cibi, & auctione circa ipſum, in qua uirtus naturalis debilitatur, in igne autem non debilitatur calor, ſed ſemper æque fortis producitur.

Ad 5. Solutio Marſil. & Alb.

Ad quintũ Marſil. & Alber. q. 11. dicũt tripliciter aliqd dici idē numero, ꝓpriiſſime, & propriè, & largè: id propriiſſimè unum

unum eſt, quod manet idem ſecundum ſe totum, ut cœlum, angelus: id uerò propriè quod manet idem ſecundum præcipuam ſui partem, ut homo, cuius materia non manet, ſed ſola anima: largè uerò, quod quãuis quoad omnes partes non maneat, tamen manet ſecundum figuram, & ſitum, ut fluuius, & ſic manent reliqua animalia poſt multum tempus, quorum materia tota, & forma receſſit.

Reijcitur hæc ſolutio.

Nota, quę na partes maneant in viuẽte eædẽ numero.

Mihi diſplicet iſta ſententia, quia iam profectò nullo modo eſſet idem numero, ſed ſpecie. Quare dico, quòd partes ſpermaticæ ſemper manent in toto uitæ tẽpore, quamuis decremẽtum paſſæ ſint, & ſic forma etiam in illis manet eadem: & hæc eſt ſententia Auerr. Alex. Philop. Alberti. Cum igitur ipſum fundamentum idem maneat, toto tempore uitæ, quamuis fluxus ſit in reliquis partibus, uiuens tamen, dici poteſt idem numero, & in hoc differt uiuens ab igne, qui non ſic manet.

QVAESTIO X.

An quòd augetur eius quælibet pars augeatur.

VNum ex his, quæ ad augmentationem neceſſario ſunt obſeruãda, erat, ut oſtenderet, quomodo eius, quod augetur, quælibet pars augeatur, propterea in præſenti diſputatur.

1. argum. Eſt autem argumentũ primum in oppoſitum, cum augmentum fit per aduentum alicuius extrinſeci corporis: ſi uiuẽtis quęlibet pars augetur, uel datur corporis penetratio, & hoc eſt impoſſibile, uel datur, ꝙ diuidatur uiuens, ut partes cibi ingrediantur in ſingulas partes, non. n. uidetur alius modus, ſed hoc etiam eſt impoſſibile, quia oportet diuidi totum in omnem ſuam partem, ſi debet augeri ſecundum quamlibet, hoc autem non poteſt eſſe. Præterea, quia tunc in augmento interueniret dolor, qui cauſatur ex diuiſione continui, at tamen nullus dolor ibi interuenit.

2. Secundò, ſunt partes aliquando in uiuentibus aridæ, ut patet de multis, qui contractionem patiuntur membrorum, & non augentur ſecundum illas partes, bene tamen ſecundũ alias, ergo nõ quęlibet pars augetur in uiuente, dum augetur.

Tertiò, ſi quælibet pars augetur, ſaltem minima deberet augeri alia minima, & tunc in ſingulis augmentis totum in duplo maius fieret, quod eſt apertè contra experientiam. 3.

Quartò, ſequitur, quòd ſecundum omnem dimenſionem augeretur, & tunc eſſet animal tam latum, quàm longum, & profundum, quod eſt falſum. 4.

Quintò, quia dici poſſet, quòd non eſt totum corpus uiuentis continuum, quia habet poros, per quos cibus applicatur partibus. Eſt argumentum contra iſtos poros. Iſti ſunt repleti corpore aliquo, aliàs eſſet uacuum, ergo non poſſunt aliud in ſe extrinſecum recipere, quin detur penetratio corporum. 5.

Sexto, ſi iſti pori recipiunt in ſe nutrimentum, ergo conuerſo nutrimento in uiuens, non dilatabitur uiuens, nec occupabit maiorem locum, ſed potius replebitur: & præterea iam non recipiet aliud, cum non maneant pori. Quòd ſi dicas, Poſtquam eſt facta cibi illius conuerſio, fiunt noui pori, & tunc dilatatur caro, vel neruus, iam profectò non fit augmentum ſimul cum nutritione, & conuerſione cibi, quod eſt contra Ariſt. 6.

Septimò, cum illi pori fiant ex illo, ꝙ ſupereſt, ex diminutione, uidetur, quòd nõ ſit maior, quàm excrementum ipſum, relictum ex diminutione: ſi ergo nutrimentum nõ eſt maius, quàm deperditum, ergo non fiet augmentatio. 7.

Octauò, quia eſt porus in medio carnis. nec uidetur, quomodo cibus poſſit tranſire, cum anteriores ſint prius iam repleti, quia quæque pars ſibi attrahit. Hæc ſunt argumenta contra partem affirmatiuam. 8.

Sunt in hoc duo modi dicendi: alter eſt Auerrois, comm. 38. qui exiſtimat, quodlibet minimum naturale corporis habere ſuum porum minimum, ita ut inter minima mediet porus, & in hoc ſanguis receptus nutrit, & auget quodque minimum per iuxtapoſitionem, quia conuertitur in ipſius ſubſtantiam: & ſic eius, quod augetur, quælibet pars ſenſibilis, & minima augetur. 1. Sentẽtia Auerr.

Reiicitur ſententia Auerr.

Iſta opinio non mihi placet, quia abſque

que ratione multiplicat poros & minimas partes diſtinguit, quod gratis dicitur, imò contra rationem, quia tunc eſſet corpus tam prorſum, quam ſolidum, quod non eſt credibile. Præterea tã poroſum eſſet vnum, quam alterum, quod non apparet; & vlterius, quia non eſt ratio, qua probetur, illas particulas eſſe minimas.

1 Snĩa. Marſ. & Alber. Altera opinio eſt Marſilii.q. 13. & Alber.q. 12. qui diſtinguunt in corpore partes poroſas, & non poroſas eſſe, ut dictum eſt: dicunt tamen, quod omnes hæ augentur: tamen non eodem modo, ſed poroſæ per intus ſuſceptionem, quia in ſe recipiunt cibum, non poroſæ uero per iuxta poſitionem ad latera.

Reiicit 2.ſnia. Iſta ſententia mihi non placet in hoc, ꝙ dicit, partes poroſas augeri: nam pori non cenſentur partes noſtri corporis, cum non ſint aliud, quam concauitates plenæ ſubſtantia non uiuente.

Et dato, quod eſſent partes, nõ dicũtur augeri, qm̃ non manent eadem, imo poſt quam repletæ ſunt, alii noui fiunt pori, quod autem augetur, debet idem manere.

Snĩa Auctoris. Propterea dico, eſſe poros in corpore noſtro, & uiuenti innumeros, & eſſe partes ſolidas, non minimas, ſed paruæ quantitatis, aliquas maiores, aliquas minores, aliquas æquales, quia non omnes idẽ omnino habent temperamentum; ſimiliter poros eſſe inter ſe æquales, & hi non dicuntur augeri, ſed deſeruire augmentationi, quatenus alimentum continent, quo ſolidæ augetur. Vt autem hoc declaretur,

1 Not. Aduerte primo, quod horũ pororũ eſt cauſa duplex, una efficiens, altera finalis: efficiens eſt calor naturalis interiores corporis partes reſoluens, & conſumens, ex quarum reſolutione, & conſumptione ſupsũt vacuitates iternę ĩ qualibet parte plenę vapore reſolutiuo vel excremẽto.

Finis horum duplex eſt, alter, ut ſint viæ, per quas excrementa reſoluta eiiciantur foras, ne interius manentia corruptionis partium ſint cauſa; alter finis eſt vt per eoſdem alimentum trahatur ad ſingulas has partes.

Eſt enim duplex via alimenti: altera eſt venæ, per quas ſanguis fertur ad innumeras corporis partes: ſunt enim rãmificatæ venę in multos ramos: quorum alii ad alias corporis partes vergunt: tamen qnia non debuit ita uena multiplicari, ut quæqne particula haberet ſuam. Prouida natura fecit poros, ut per hos particulæ paruulæ nutrimentum ſibi traherent exugentes ſanguinem a uenis, quæ ſanguinem ipſum per ſuos poros emittunt, ſicut exit ſudor per carnem exterius nõ quod ſanguis ex ſe egrediatur, ſed ꝙ a virtute partium exugatur. Hęc igitur ſunt cauſæ pororum, qui nunquam ſunt uacui, ſed modo ſanguine, modo excremento, modo vapore, modo his omnibus repletus eſt.

Aduerte ſecundò, quod quælibet pars alimentum ſibi iuxta poſitum alterat, & conuertit, & non augetur ſicut aqua, cui aqua ab extrinſeco accedit, quæ uocatur additio quantitatiua, ſed ipſa pars cibum ſibi ſimilem facit, & hoc dicitur augeri per iuxta poſitionem, non ſolum quantitatiuam, ſed etiam generatiuam, & alteratiuam. 2.Not.

Tamen nota diligenter, quod dum conuertit cibum in poro exiſtentem, ſimul reſoluit vaporem, qui ex concoctione reſultat, & ille vapor nouum faciens porum propellit uiuentis partes verſus locum exteriorem, & ſic dilatatur, & locum maiorem occupat. Nota 2.

Vnde ſimul fit porus, & dilatatio partium, & cibi altetatio, & conuerſio: & ſic quælibet pars augetur per hanc propulſionem, ut dixit Philop. tex. 39 & manent alii, & alii noui pori: & ne iterum exiſtimes, quod alii pori fiunt, facta cõuerſione, ſed ſimul cum ipſa. Vide igitur, quomodo quælibet pars creſcat. Not 2.

Aduerte tertio, quod eſt differẽtia inter ſpermaticas partes & nutrimentales, ſpermaticæ enim recipiunt augmentum definitum a natura, & certo tempore, nec ſi decreſcant, iterum reparantur: at aliæ partes quocunque tempore augentur, & diminutæ creſcunt iterum, ut patet in carne, quæ in infirmitate deperditur, & iterum reſtauratur: at non ſic partes ſpermaticæ decreſcunt in infirmitate. Nota 3.

Et attende, quod quãuis partium augmentum fit ſecundum omnem dimenſionem, Nota.

ſionem, hoc tamen eſt proportionaliter: plus enim ſpermaticæ partes ſecundum longitudinem augentur propter naturam caloris ſurſum tendentis. Nec ſemper eſt augmentum ſecundum omnem ſimul dimenſionem, quia ſtat carnem, & partes alias, ſecundum unam, non ſecundum aliã creſcere dimenſionem: ex quibus omnib. patet, quomodo quod augetur, eius quælibet pars augeatur.

Ad 1. Ad primum argumentum. Reſpond. ꝙ nec datur penetratio, nec diuiſio ſit, ſed ꝑ poros, quos diximus, communicatur alimentum ſolidis partibus.

Ad 2. Ad ſecundum admittimus eſſe illas partes abſq; augmento, quòd prouenit, uel ex debilitate caloris naturalis, uel ex opilatione pororum, uel quia aliunde impeditur, quo minus ei plene alimentum cõmunicetur: hoc tamen non eſt contra dicta, quia ſolum intendit Ariſto, docere, quod cum aliquid totum augetur, tunc partes augentur: at cuius una pars non augetur, iam totum non augetur, ſed totum extra illam partem.

Ad 3. Ad tertium negamus ſecundum minimam partem eſſe augmentum: non enim, quòd augetur, eſt pars minima, ut diximus: & quamuis admitteremus, quod eſſet minima, & ſanguis etiam eſſet minimus, tamen cum in carnem conuertitur, eſt minus minimo, minimum enim ſanguinis conuerſum non adæquat minimũ carnis, uel oſſis, quia animalis pars concretior eſt, & quia pars cibi ſemper reſoluitur, unde non ſit augmentum in duplo.

Ad 4. Ad quartum patet ſolutio, non enim tantum eſt augmentum, & æquale ſecundum quamque dimenſionem, ut diximus.

Ad 5. Ad quintũ dico, ꝙ corpus, quo replentur pori cædit cibo, vel quia alia ex parte, & per aliũ porum recedit, uel ſi eſt obſtaculũ per partẽ eiuſdẽ pori, ſicut fit de aere, cum aqua infunditur naui per os ipſum.

Ad 6. Ad ſextum, ſolutio nota eſt ex ſecundo fundamento, cum primum enim pori cibo repleti ſunt, uirtus uiuentis ſimul incipit conuertere, & alterare, nouoſq; poros facere, & exinde dilatatur caro, uel os, uel aliud: & ita ceſſat argm̃ omni ex parte.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, quòd pori ex excrementis, & ex uaporibus reſolutis fiunt, unde maiores ſunt, quam partes diminutæ, & plus cipi capientes, quam ſit deperditũ, imo quam conuerti poſſint: nec illi ſunt omni tempore æquales, ſunt. n. in iuuenibus maiores, in ſenibus uero minores.

Ad 8. Ad octauũ dico, quòd cibus prius trahitur a partibus ſuperioribus, quam ſiſtat in inferioribus: partes enim interiores ab exterioribus ſumunt, hæ vero ab aliis, donec perueniatur ad uenas ipſas. Et ſic patet determinatio quæſtionis huius.

QVAESTIO XI.

An augmentatio ſit motus continuus.

Avgmentationem motũ ad quãtitatem ſuperius eſſe determinauimus, nũc, an continuus ſit examinare oportet. 1. argu. pro parte affirm.

Et uidetur primo, quòd ſit continuus, ſi augmentatio non eſſet continua, eſſet in inſtanti, at eſſe non poteſt in inſtanti, quia tunc augeri, & auctum eſſe, eſſent ſimul, nec prius res diceretur augeri, quam ꝙ eſſet aucta, quod eſt contra Ariſt. 6. Phyſic. tex 7. vbi dicit, prius eſſe moueri, quam eſſe rem motam.

Secundo augmentatio eſt circa quantitatem, ſicut localis motus circa ſpatium, ita ut ſicut hic per ſpatium, ita ille per terminum ſit diuiſibilis, ut dicitur 6. Phyſic. tex. 49. at localis, quia diuiſibilis eſt, continuus, ergo & augmentatio. 2.

Tertio, motus a contrario in contrarium eſt in tempore, motus autem qui tempore fit, continuus, & ſucceſſiuus eſt, debet enim ad diuiſionem temporis diuidi: eſt ergo augmentatio ſucceſſiua, & continua. 3.

Quartò, ita fit augmentatio, ſicut extenſio caloris per unum cõtinuum, uel extenſio ignis, ſed calor, uel ignis continuo poteſt diffundi per lignũ, ergo ipſa augmẽtatio poteſt ſucceſſiua eſſe & continua. 4.

Quintò: Augmentatio eſt uelox, uel tarda, ergo continua, ut notum eſt. 5.

Sextò: Alteratio poteſt eſſe continua, ut ſuperius eſt probatũ, ergo & augmentatio. Hæc ſunt argumenta pro una parte. 6.

At ex altera parte etiam argumenta non deſunt. 1 argum. pro neg.

Primò

Primò ex Ariſt.8.Phyſic.tex.23.ubi negat,augmentationem eſſe continuam, ut illic eſt expoſitum.

2. Secundo. Augmentatio non habet unū ſubiectum:ergo non eſt continua. Probatur antecedens:nam aliud eſt os, quod augetur,aliud caro,aliud neruus,nec continua ſunt inter ſe.

3. Tertio: Augmentatio præſupponit generationem: at generatio eſt inſtantanea ergo & augmentatio:nam ſimul fit utraque mutatio.

4. Quartò. Si augmentatio eſſet ſucceſſiua,& continua,tunc non daretur primum eſſe,quia in motu non datur primum eſſe. At hoc uidetur falſum nam cum augmentum fit ſecundum aliquam actu partem,uidetur,quod debeat dari prima.

5. Quinto,quia ſi eſt cōtinua,per aliquod tempus ergo in quolibet inſtanti factum eſt maius uiuens.at ſunt infinita inſtantia:ergo erit uiuens in fine temporis illius infinitum actu: quod eſt impoſſibile: manet igitur dubia res.

Nota 1. Not 2. At ut hoc determinemus,oportet,certa ab incertis ſecernere. Tripliciter pōt intelligi,motum eſſe continuum. Primo, ut continuus dicatur,perpetuus, quo modo Ariſt.8.Phyſico.uocat, circularem ſolum eſſe poſſe continuum, id eſt, perpetuum: nec de hoc diſputamus modò.

Secundo dicitur continuum augmentum,ita, ut duret continuo per totum tēpus,quo augmentum fit,ut per viginti annos primos abſque interpollatione homo augeatur vel aliud animal,per tempus ſui crementi determinatum. & de hoc non eſt tanta difficultas,quia talis continuitas non inuenitur,quia non ſemper calor naturalis eſt in conuerſione maioris ſubſtantiæ ob frequentia impedimenta.

Tertio poteſt augmentum dici continuum pro aliquo ſaltem tempore ita, ut cum fit augmentum quantumcunque ſit paruum,illud fiat continue in aliquo breui ſaltem tempore: & de hoc eſt duplex opinio.

1. Opin. Marſ. & Alber. Saxo. & Iand. Altera Marſilii.q.14. Alber. Saxo.q.14. & Ianduni.8.Phyſic.quæſt.7.qui ſuſtinēt augmentum eſſe continuum & ſucceſſiuum,ſicut eſt motus localis per aliquod ſpatium: & rationes huius opinionis non ſunt fortiores, quam ſint propoſitæ in principio:quam ſententiam ut indubitatam ſuſtinent aliqui moderni.

Altera eſt oppoſita ſententia Auerro.8. Phyſico.comm.23.& 3.Phyſico.commēt. 8.ac Alberti Magni.8.Phy.ſuper textum 23.& Sancti Thomæ ibidem: qui docent augmentum non eſſe cōtinuum,ſed quod eſt interpollatus motus uariis inſtantibus, ita,ut hoc tempore fiat diſpoſitio, & alteratio cibi, & in fine fiat conuerſio in inſtanti, & ſic augmentum: poſtea fiat in tempore diſpoſitio cibi, & alio inſtanti conuerſio & totum augmentum fit congregatum ex his omnibus augmentis particularibus. 2. Auer. & Alber.

Auerroes addit,quod iſtæ partes quæ in ſingulis augmentis acquiruntur, ſunt minimæ,& ita fit augmentum ſecundum multa minima multis diuerſis inſtantibus copulata.

Quid autem mihi videatur hac in re-dicendum, aperiam ſequentibus concluſionibus. Snīa Auctoris. 1. Concl.

Prima: Augmentum non eſt continuū, & ſucceſſiuum,ita, ut quando aliquid eſt auctum ſecundum aliquam quantitatem in aliquo tempore,in medietate fiat ſecūdum dimidium,& in alia mediatate temporis ſecundum aliud dimidium, & ſic proportionaliter:non inquam ſic, ſed in tempore aliquo fit diſpoſitio,& alteratio cibi in fine autem alterationis conuerſio, & ſimul augmentatio.

Hæc concluſio profecto ſat eſt probata autoritate Auerrois, Alberti & ſancti Thomæ,qui collati,& oppoſiti Modernis, magnæ rationis vim habent. At præter hoc videtur primo expreſſa doctrina Ariſtotel.8. Phyſic.tex. 23. vbi habetur talis concluſio expreſſa,& exemplis ipſius Ariſto.explanata. Primo autoritate.

Sunt tamen prædicta argumenta duo, quæ uidentur mihi efficaciam habere. 2 rōnib.

Alterum eſt. Suppoſitis duobus; quorū primum eſt,quod cibus ante conuerſionem dum fit alteratio a parte uiuente,puta carne, non eſt continuus,ſed ſolum contiguus, & iuxta poſitus carni:& cum conuertitur una pars ſanguinis in carnem, manet diſcontinuata ab alia parte reſidua ſanguinis,quæ cibus eſt:hoc autem nullus negare poteſt. 1. Concl.

Alterū ſuppoſitū eſt,quod datur mini-

 mum

mum ſubſtantię productæ naturalis ita, vt cum caro producitur ſit ſub certa quantitate, ſub qua primo producitur, quod ſi datur minimum ſubſtantiæ, ſequitur, quod debeat dari minimum ſecundum extenſionem in accidentibus diſponentibus ad ſubſtantiam. Si enim non daretur minimum, tunc poſſet diſponi pars minori minima, & in ea introduceretur forma ſubſtantiæ, quod eſt falſum.

Ex his duobus argumentor. Sumo partem ſanguinis iuxta poſitam carni nutriendæ, & peto, an huius alteratio ſit ſucceſſiua, ita, ut non detur quæcunque pars, quin prius minori diſponatur uel nõ, ſed aliqua certa pars ſimul diſponatur. Si des primum, iam incidis contra ſecundum ſuppoſitum. non enim daretur primum vel minimum in ſubſtantia, ſicut ne in ipſis diſpoſitione. Si ſecundum dicas, ergo non ſucceſſiue, & continue ſit augmentum vlterius ex reſiduo cibi cum maneat diſcontinuum per primum ſuppoſitum, non poteſt diſponi niſi ad minus ſecundum minimum, ergo non eſt ſecundum minorem, & minorem proportionaliter partem, & ſic dicam de aliis.

Reiicit. Solutio. Nec poteris dicere, quod eſt continuus motus, quia in ſingulis inſtantibus acquiruntur continue minima. Hoc enim eſt impoſſibile, quia minimi conuerſionem præcedit alteratio diſtincta in ſingulis. Præterea, quia tunc eſſent infinita minima æqualia actu, & non communicantia quod fieri non poteſt, non ergo eſt continua augmentatio.

2. Ratio. Alteratio augmentum eſt. Diminutio non ſit continua, ergo nec augmentatio, Conſequentia eſt bona, quibus enim rationibus ipſi probant, augmentationem eſſe continuam, eiſdem probari poteſt etiam diminutionem, Atecedens uero probatur, Si diminutio motus eſt, non ergo datur primum ſecundum quod diminutio facta eſt. Cum igitur ex diminutione reſultet aliqua ſubſtantia, quæ ſit ex materia ſeparata a uiuente, non dabitur minimum ſubſtantiæ illius, quod eſt impoſſibile igitur non poteſt eſſe motus continuus His igitur mihi videtur probari intentum.

2 Concl. Secunda concluſio. Mihi probabilius eſt, quod non fiat ſecundum minima augmentatio iſta, ſed quod ſit ſecundum maiores partes.

Vt enim contingit in generatione ſubſtantiæ fieri non minimam, ſed maiorem vnico inſtanti: ita etiam poteſt per nutritionem conuerti, & ſecundum illam erit ſimul augmentatio.

Et ratio, quæ me mouet, eſt, quia nõ eſt ratio conuincens, qua conſtringamur ad ponendam augmentationem ſecundum minima cum poſſit æque bene aliter fieri ut diximus.

Ex quo ſequitur unum, quod maxime notare debes, augmentationem hoc modo fieri, recepto nutrimento in poris, cum virtus viuentis incipit alterare, & reſoluere, tunc fiunt pori, ut dixi ſupra, & tunc partes extẽduntur, & dilatantur. Sed nondum eſt augmentum, quia adhuc ęqua eſt ſubſtantia, facta dilatione uirtutis partes exteriores toto tempore alterationis fere tunc in fine & cibi conuerſio, & alimentum ſit pars uiuentis & eſt malus uiuens, & hoc eſt augmentum, & noui, loci occupatio verſus ipſum, quia vbi erat nutrimentum eſt iam uiuens. Nota modum augmẽtationis.

Vnde mutatio loci partim præcedit, partim comitatur, ſeu conſequitur vt notum eſt unde niſi fieret illa præcedens extenſio, ut accidit in ſenſibus, non eſſet conuerſio cibi augmentum, quamuis eſſet ibi uiuens. ubi erat nutrimentum iuxta. Nota.

Ad argumenta reſpondere poſſemus Ad primum, quod loquitur Ariſt. illuc de motu locali, ut ipſius verba indicant, & quamuis etiam ſit ſermo de augmento, ad huc veritatem habet. Nam augmentum non vocatur illa una mutatio inſtantanea, ſed multæ ſimul, quæ rem ſecundum aliquem gradum notabilem quantitatis augent, unde inter media augmenta ſunt augeri. Ad 1.

Ad ſecundum dico cum Sancto Tho. & Auerroe. 8. Phyſic. quod Ariſtot. loquitur in genere de motu, non curat, an ſit iſte vel ille in Phyſicis, niſi ſolum exẽpla ponendo uel poſſumus dicere, quod eſt diuiſibile augmentum ſecundum quantitatem, ſi totum ſumas augmentum uiuentis, non enim totum unico abſoluitur inſtanti, nec oportet, ut proportionaliter diuidantur ſecundum quantitatem. Sat eſt Ad 2.

quòd

quod ſit diuiſibile. Et profectò iſta gloſſa ſufficit,cum habeamus locũ in Ariſt. quo ipſe fatetur expreſſe, nõ fieri augmentum proportionaliter ſecundum tempus.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd non eſt perfecta contrarietas in quantitate,ita,vt quælibet contrarietur cuilibet: ſed eſt contrarietas ſecundum perfectum, vel imperfectũ terminum. Et ſic debet ſumi totum augmentum,quod ex imperfecto tendit ad perfectum:& hoc tempore perficitur.

Ad 4. Ad quartum, nego extenſionem ignis per lignum fieri continuè, quia ſemper prius diſponitur pars, quam fiat ignis: eſt tam cita,præſertim in charta,& paleis, ut uideatur continua. Et hoc eſt manifeſtum.

Ad 5. Ad quintum nota, quod augmentatio ſumitur aliquando pro alteratione ſimul antecedente augmentationem in quantitate: & ſic totus ille motus continuus uocatur,& uelocior unus altero. Adde etiam quod augmentatio dicitur ipſa per ſe uelocior,cum ſit frequentior,ideſt,in uno tẽpore,& æquali pluries augetur res.

Ad 6. Ad ſextum dico,eſſe aliam rationem in alteratione: hæc enim non fit cum productione ſubſtantiæ. Vnde cum aliquod minimum ligni alteratur,poteſt calor per reſiduum continuè diffundi, quia non ſeparatur ab antecedente:& ſic non dabitur minus minimo per ſe:qđ in generatione non habet locum,quia quod in generatur, ſtatim diſcontinuatur; & oportet in reſiduo non dari minus minimo, quia tunc eſſet per ſe.

5. Concluſio. Tertia concluſio. Puto,probabilem eſſe oppoſitam ſententiam, poſſuntq; ſolui argumenta omnia facta,ſed non facilè, præſertim cum ſenſus & maior probabilitas ſint in contrarium.

QVAESTIO XII.

An nutrimentum ſit ſimile nutrito.

SVpereſt, ut cum de augmentatione quid eſſet diſputandum fuerit;& quomodo quælibet pars eius, quod augetur, augeretur; & quomodo idem in augmento permaneret, ſupereſt, inquam, vt nunc de tertio diſputemus, nempe de illo extrinſeco, quo adueniente, fit augmentatio.

Et eſt argumentum primum contra id, quod dicitur tex. 38. quod debet eſſe ſimile nutrito. Videtur falſum. Pars non eſt nutrimentum rei:at nutrimentum,cum eſt ſimile nutrito,eſt ipſius pars: non ergo eſt iam nutrimentum. 1. Argu.

2. Secundò, contra id, quod dicitur, nutrimentum eſt in potentia; videtur, quod quodlibet corpus poſſet eſſe nutrimẽtum uiuentium:quia eſt eiuſdem materiæ,quæ eſt in potentia ad formam quamlibet: at illud falſum eſt non enim quolibet, puta lapidibus, uel ferro nutriri poſſumus.

3. Tertiò,contra id,quod dicitur, Nutrimentum nutrit, ut ſubſtantia, auget, ut quantum:ſemper nutrit, non tamen ſemper auget. Videtur hoc fieri non poſſe, nutrimentum nunquam fit ſubſtantia uiuens, niſi ſimul ſit quantum, ut notum eſt;ergo non poteſt nutrire, quin augeat.

4. Quartò videtur, quòd nutritio non differat ab augmentatione, non enim videtur,quis alius motus eſſe poſſit.

1. Nota. Circa hoc aduerte primo, nutrimentũ debere eſſe proportionatum cum uiuente. Cùm enim debeat in uiuentis ſubſtantiam conuerti,debet eſſe tale,ut poſſit formam talem recipere. Sunt autem duo in quibus iſta proportio conſiſtit. Alterum eſt,ut ſit mixtum, nam uiuens omne mixtum eſt, quia eſt diſſimilare, ex quo fit, quòd purum elementum non ſit nutrimentum viuentis, ideo aqua, vel aere non nutrimur: Alterum eſt, quòd tale mixtum ſit, ut ſit proximum uiuentis temperamento,vel ſaltem reducibile ad uiuentis temperamentum ab ipſo uiuente. Viuens autem in temperie quatuor qualitatum conſiſtit, præſertim tamen in calido, & humido temperatis, quæ igitur non poſſunt reduci ad tale humidum cum calido temperatum, non ſunt nutrimentum uiuentium.

Quod triplici ex cauſa prouenire poteſt,ut docet Albe. opuſcu. de nutritione. capit. 1. Primò, cum eſt intemperatum, & improportionatum ita humidum, ut non poſſit ſolui, & temperari,niſi à uehe- Triplici ex cã põt alimẽtũ non e ꝑportionatum. Primò.

mente calore, qualis non eſt in animali; vt eſt ferrum, argentum, & metalla, quorum temperies diſſolui nequit, niſi à calore fortiſſimo ignis: calor autem animalis non eſt tantus.

2. Secundò, cum humidum non poteſt diſſolui, & à ſicci intemperie ſeparari, niſi per ipſius humidi conſumptionem; vt in lapidibus, & alijs, quorum humida accedente calore deſtruuntur, & aduruntur.

3. Tertiò, cum eſt humidum admodum paruum, vt in pilis, & oſſibus, ac lignis ſiccis: omnia igitur iſta ob dictas cauſas non ſunt nutrimentum uiuentium.

Nota. Nota tamen, quod cum ſint inter ipſa viuentia adhuc uaria temperamenta, diuerſa quæque nutrimenta appetunt, prout magis ac magis ipſis proportionata ſunt: vnde ſanguinei, quibus humidum aereum uiget cum calido temperato appetunt tales cibos, vt uinum rubeum, album panem, oua mollia, & trementia: cholerici uerò admodum nutrimenta aduſta, & quodque uiuens pro ſua temperie: ex quo patet, quale debeat eſſe nutrimentum.

2. Nota. Aduerte ſecundo ex hoc, cùm nutrimentum debeat præparari, & diſponi ad viuentis temperamentum, natura in animalibus conſtituit tres principales partes, in quibus hoc nutrimentum perficeretur. *Tres partes in qb. diſponit nutrimentum.*

Stomachus. Altera pars eſt ſtomachus, ſeu ventriculus, in quo fit concoctio, & ſeparantur partes fœculentæ, & ineptæ nutritioni; & totum ad inteſtina mandatur, à quibus iecur, ſeu hepar ſumit totum illud, quod nutritioni eſt aptum; relinquit excrementa alia, quæ per aluum mittuntur. Eſt autem quædam uena ab ipſius iecoris ſiniſtra, ſeu inferiori parte procedens ampla ſatis, quæ dicitur vena portæ, quæ ſtatim in duas diuiſa poſt aliquod ſpatium à iecore, & illæ in alias, & hæ in alias innumerabiles, quæ meſeraicæ dicuntur, ſumunt, & trahunt ab ipſis inteſtinis nutrimentum ad iecur, in quo cibus præparatur, & fit iam maſſa rubea, erat enim primo velut crocei coloris, nondum tamen ſanguis eſt ſecundum Ariſtotelem. bene tamen ſecundum Galenum. *Vena portæ. Venæ meſeraicæ.* Parum refert hoc in præſenti. In iecore, quod eſt in parte dextra ſub uentriculo, fit concoctio, in qua ſecernuntur partes terreſtres tanquàm ineptæ nutritioni; & partes calidiſſimæ: & ſubtiles, priores, & quæ melancholicæ ſunt, mittuntur ad lienem per uenam quandam. Lien autem eſt ex oppoſito inferius à parte dextra. *Lien.* Poſteriores uerò mittuntur in uas quoddam intra iecur, quod dicitur folliculum fellis, in quo reſident illæ partes cholericæ, & bilioſæ. *Folliculũ fellis.* Sic nutrimentum præparatum mittitur ad cor per uenam ſuperiorem iecoris, quæ à corde in ſuperiorem partem iecoris mittitur, ampla nimis, & dicitur uena caua. *Cor. Vena caua.* Humor autem, & maſſa recepta in corde concoquitur, & fit ſanguis perfectus; & iam eſt nutrimentum ultimum, quod mandatur per uenas iterum in uniuerſas alias uenas, & partes corporis animalis, quibus quæque pars nutritur. Vnde ſanguis vltimum alimentum eſt, vt dicit Ariſtoteles ſecundo de partibus, cap. 3. Nec exiſtimes, uenas, & inteſtina eſſe loca principalia concoctionis, & præparationis alimenti; ſed uiæ, per quas defertur, quamuis aliquam inducant alterationem, ſed non quæ mutet ſanguinem, non enim mutatur iam, niſi in partem uiuentem à ſingulis partibus nutriendis.

Has tres purgationes, ſeu diſpoſitiones explicat Galenus liber, de iuuamentis, ſimilitudine bona, puta de uuis. *Exẽplum triũ digeſtionum.* Primo enim calcantur, ſeparanturque illæ cutes, quæ aſſimilantur excremento animalis primo facto per aluum, poſtea multum reponitur in alio loco, & fiunt ſedimenta: & fęces, quæ ſimilantur excrementis in iecore, tandem in uaſe facit ſpumas, & teſtat uinum purum. Sic à ſanguine egreſſo à corde extrahitur aquoſitas per duas uenas, quas emungentes vocant, & in renes tendunt; *Renes.* & illinc in ueſicam urinæ, quę omnia perſpicuè Anathomici docent & oſtendunt.

Sunt igitur vniuerſaliter quinque alterationes cibi ante conuerſionem in ſubſtantiam animalis. *Quinque alterationes cibi.* Prima eſt in ore, quæ maſticatio dicitur, & hæc imperfecta alteratio eſt. Secunda eſt in uentriculo.

Tertia

Tertia in iecore. Quarta in corde. Quinta in ſingulis partibus nutriendis. Ex his, puto, duas eſſe ſolum concoctiones, & eam quæ eſt in uentriculo, & eam, quæ eſt in iecore, quia in his mutatur cibi ſpecies, non in alijs, ſed parum refert hoc nunc diſcutere.

Quinque excremẽtorũ gña.

Fiunt etiam quinque excrementa, primum in inteſtinis, duo in iecore, quartum in corde, ultimum in alijs partibus unde ſudores proueniunt, pili, ungues, ſputum, immundities aurium, & naſi, & alia multa. Vide igitur, quantus ſit naturæ ordo in diſponendo nutrimento.

3 Not. 4. Virtutes in ſingulis partibus.

Aduerte tertiò, quòd ſunt operationes, & virtutes quatuor in ſingulis partibus. Prima eſt, attrahendi cibum ad ſe, quare attractiua dicitur. Altera retinendi, ne dum conuertitur, retrahatur; quæ retentiua dicitur. Tertia conuertendi & alterandi, quæ dicitur digeſtiua. Quarta expellendi ſuperfluum à ſe, quæ expulſiua dicitur, quas omnes docet Auicenna 2.fen. doctrina 6. capitu. ſecundo. vnam aliam addit Auerro.2.Colliget.puta diſcretiuam, qua quod ſibi utile eſt ab inutili, & inepto ad nutritionem ſecernit: ſed forſan hæc eadem eſt cum digeſtiua. Per hæc omnia poteſt ad argumenta reſponderi.

Ad 1.

Ad primum aliqui dicunt, alimentum, quod dicitur ſimile, eſſe ſanguinem, quia eſt ualde ſimilis animali, & uiuenti nutriendo, in qualitatibus. Sed hoc non eſt recipiendum, nam cum debeat mutari in viuens, ex potentia in actu, profectò potius contrarius dicetur, quia mutatio ex oppoſito eſt. Præterea, quia eſt contrarius nutriendo aliquando, nam ſanguis humidus eſt, os uerò ualde ſiccum, non ergo debet dici ſimile.

Melius ergo, vt dicamus, quod idem eſt nutrimentum, & pars uiuentis; pars quidem, vt ſolum unionem dicit, nutrimentum autem, ut reparat ſubſtantiam deperditam, cum ergo ſanguis eſt, tunc eſt nutrimentum diſſimile, donec fiat uiuens.

Nota de corde.

Nota tamen ex Ariſtot.3. de partibus, capitu. 5. quòd cor eſt locus, in quo primum ſanguis continetur, ac inde in vniuerſas partes corporis noſtri per uenas, & arterias diffunditur. aſſimilatur cor fonti cõmuni, vnde in uniuerſum hortum aqua deducitur.

Vẽtriculi cordis.

Sunt enim duo uentriculi, & receptacula in corde. Vnum ſuperius, quod dextrum dicitur, & in hoc fit primum ſanguis nutrimentalis, qui per uenam cauam diffunditur in corpus, & hoc aluntur partes reliquæ. Ex illo uentriculo dextro tranſudat aliqua copia ſanguinis in aliud inferius, quod dicitur leuum. hic fit puriſſimus ſanguis, ex quo generantur ſpiritus motiui, qui ſanguis dicitur arterialis, & diffunditur per uenam quandam ex ipſo procedentem, quæ dicitur arteria magna, & hic ſanguis diffunditur in pulſus, nam pulſus eſt arteria cum ſanguine illo, & ſpiritu motiuo, ſolet ſanguis hic naturalis dici. Atque hæc ſatis de ſanguine, Galenus, quem Medici ſequuntur, ſanguinem in iecore generari dicit, qui per uenas diffunditur, & in corde generari ſpiritus uitales, qui per arterias à corde originem trahentes diffunduntur, & huic ſententiæ magis fauet Anathomia, quàm Ariſtoteli, quid autem ſit uerius, uiderint Medici.

Nota de arterijs.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, quod non loquimur de quacumque potentia, ſed ſolum nutrimentum dicitur in potentia, quod reduci poteſt ad uiuentis temperiem ab ipſo uiuente, vt dictum eſt, hæc autem reductio fit medio calore naturali.

Nota de calore naturali.

Habet autem tres operationes mirabiles calor iſte. Prima eſt, ſeparare partes diuerſæ rationis. Separat enim excrementa à partibus ad nutritionem aptis, & in hoc fit ſimilis calori elementari, hic enim ſeparat hetherogenea, vt aurum ab alijs, quibus cum miſcetur, ſecernit. Altera eſt viuificare, facit enim ex ſanguine non uiuente uiuens, in quo ſimilatur calori cœleſti, qui uiuificus eſt. Tertia eſt aſſimilare, quia calor in oſſe ſibi ſanguinẽ ſimilat, dum facit os in oſſe, in neruo neruũ, in carne carnem, & ſic de alijs. & ab hoc calor animantis dicitur, an tamen ſpecie differat ab elementari alibi diſcutietur.

Ad 3.

Ad tertium dico, quod non fit nutritio abſque acquiſitione alicuius quantitatis, ſed non quæcumque acquiſitio facit augmen-

augmentum, niſi ſit maior, quàm ea ſubſtantia, quæ deperdita eſt. Dices, Quare in ſenibus ceſſat augmentum, non autem nutritio? Dico, Propter ſiccitatem partium ex conſumptione humidi naturalis redduntur partes duriores, & quæ vix extendi, & propelli poſſunt: ob id ceſſat augmentum, non tamen nutritio: quia manet calor naturalis agens. & hinc eſt, quod pori ſunt breuiores multo in ſenibus, quàm in iuuenibus.

Ad 4. Ad quartum, vide Albert. Sum. de homine, q. 28. Eſt difficile ſcire, qualis mutatio ſit nutritio, apud eos, qui formam eandem extendi dicunt in materia cibi: eſt. n. contrapoſita generationi, vt ipſi dicunt. Generatio eſt propter formam: materia enim nouã acquirit formam. & eſt motus materiæ in formam: at nutritio è contra formæ motus in materiam.

Ad ſecundum ea quæ nos diximus, facile eſt, hoc ſoluere. Eſt enim generatio quædam, cum noua forma producatur, ſi diuiſibilis ſit. ſicut cum una medietate ligni accenſa, altera accenditur, huius eſt generatio: cum uerò eſt forma indiuiſibilis, eſt adhuc generatio quædam, quamuis. n. non fiat forma, nec materia: tamen fit totum illud, ſcilicet caro, os, ſicut fit homo non facta anima, nec corpore. Et hæc ſatis de augmentationis materia.

CAPVT VI.

Quoniam autem oportet primum. Tex. 43.

Intentio Ariſto. in ſequenti. POSTQVAM de generatione quid eſſet, & qualiter ab alteratione ſepararetur, diſſeruit: ſimiliter etiam de augmentatione: nunc de principijs communibus generationis corporum particularium, ſcilicet de elementis diſputare aggreditur. At quia opus erat prius, quàm de ipſi diceretur, quædam alia præmittere, pura tractationem de tactu, de actione, & paſſione, & de mixtione; iſta nunc explicare incipit. Proponit igitur intentionem ſuam in principio, dicitque, Cum ſit diſputandum de materia, & de uocatis elementis, oportet primum tradere ea, quæ noſtris temporib. confuſe tractantur apud Philoſophos.

De elementis autem tres quæſtiones proponit poſt diſcutiendas. Prima eſt, an ſint, necne. Altera eſt, an ſint ſempiterna, & ingenerabilia, an non, ſed ſecundum aliquam partem ſaltem generentur. Tertia eſt, ſi generabilia ſunt, an mutuo omnia, & inuicem inter ſe, ita, vt unum ex altero, & è contra generetur, vel non ſic, ſed ex vno reliqua generentur, vt alii uoluerunt: qui dam enim ex igne ſolo, quidam ex ſolo aere reliqua generabant. Tres quæſtiones propo nit de ele mentis. Nota literam ſecundum Philop. Cum dicitur de materia, & de uocatis elementis, idem intelligit. exponitur primum, ſ. materia, per ſecundũ, ne exiſtimetur hic agi de materia prima ſecundum ſe.

Nota 1. Vlterius, dicit vocata elemẽta, quia cõmuniter hæc quatuor prima corpora elementa uocantur, & tamen non ſunt ſimpliciter elementa, cum adhuc ipſa compoſitionem habeant, nec in mixto ſecundum formam omnino maneant: elementum autem ſecundum totam ſubſtantiam debet manere in eo cuius eſt elementum.

Nota ulterius, quod prima quæſtio poſita ab aliis non ponitur pro quæſtione: ſed ſenſus eſt, an uocata elementa, ſiue uerè elementa ſint, ſiue non, an in generabilia, & ſempiterna ſint, utrumque commode dici poteſt. 2.

Omnes enim, qui elementa generant, & qui ea.

Agẽte eſſe de mixtione probat ex ſententia antiquorũ. Concluſionem ſuam confirmat ex ſententia Antiquorum, dicitque, quod tam illi, qui elementa generant, id eſt, dicunt elementa eſſe ex aliis generata, ut Anaxag. & Democr. quam hi, qui non ea dicunt generata, ſed illa quę ex ipſis componuntur, vt Empedocles. omnes hi de generatione horum ſiue uno, ſiue altero modo dicentes, vtuntur congregatione, & ſegregatione: ſimiliter loquunt de agere & pati. Congregatio autem quædam mixtio uidetur: ergo ad diſputationem de elementis, oportet de his tradere, pręſertim quod de mixtione illa, nihil diſtincte loquuti ſumus hucuſque.

Sed

Sed neque alterari poſſibile eſt, neque ſegregari.

Agendũ eſſe de alterõne,& paſſione. Et opinione eorum, qui plura ponunt principia, probauit agendum de mixtione, at nunc de agere, & pati probat ex ipſorum opinione, ſed etiam eorũ,qui unũ principium faciunt,hi enim alterationem admittunt. Dicit ergo,quod nec alterari, nec congregari,uel ſegregari contingit,niſi ponatur actio,uel paſſio. Opus enim eſt, ut ſit unum agens, alterum patiens, & ita qui plura elementa ponunt, generationem dicunt,quia ad inuicem agunt,& patiuntur.

Reprehẽſio antiquorum. Hos tamen arguit Ariſt.quia ad ueram actionem, & paſſionem ponendam præter plura principia contraria, oportebat unum commune ponere ſubiectum, aliter autem non contingit vere agere, aut pati. Nam vnum contrarium, non poteſt fieri alterum contrarium non enim calor ſit frigiditas,ſed ab uno ſe ſubiecto expellentes agunt,& patiuntur.Et in hoc laudatur Diogenes, qui tale poſuit commune ſubiectum contrariis, ſic enim continget agere,& pati:De hoc diximus libro 1. Phyſic.

Agẽdum eſſe de tactu. Reprehendit tamen ipſum Diogenem in uno,quia ſolum ad actionem, & paſſionem ponebat unum ſubiectum, in quo errabat. Non enim ſat eſt,unum habere ſubiectum, ſed quòd ad inuicem ſunt res actiuæ,& paſſiuæ,ſcilicet, contraria ſint,nõ enim calor agit in ſaporem, quamuis unũ habeant ſubiectum.

Sed ſi de ipſo facere, & pati.

Non ſolum de mixtione, actione, & paſſione, ſed etiam de tactu diſputandum docet.Quod probat,quia ſicut nec mixtio ſine actione, uel paſſione, ita nec iſta ſine tactu eſſe poſſunt, opus eſt vt ſe tangant, quæ inuicem agere,& pati debent,ergo & de tactu dicere oportet. Inter iſta autem omnia primum de tactu proponit dicendum eſſe, quia uniuerſalior eſt, quibus enim ineſt mixtio,ineſt tactus. Similiter cũ unum agit, alterum patitur principaliter, id eſt, proprie, eſt etiam tactus non eſt autẽ econtra,nam duo ſe tangere nõ poſſunt,quin agant,& patiantur, & duo agere,& pati,quin ſit mixtio,a tactu ergo incipiamus.

Ferè igitur vt & aliorum nominum. Tex. 44.

Tactus multipliciter, & analogicè dicitur, quare non a communi definitione, ſed a diuiſione incipit. Dicit igitur, quod ſicut alia quamplurima nomina multipliciter dicuntur, quædam purè æquiuocè, quædam per prius,& poſterius, & analogicè;ita etiam in tactu. Tactus multipliciter dr.

In quib. tactus ꝓprie repe rtiur. Incipit autem primam ſignificationem, ſecundum quam tactus proprie dicitur,exponere dicens, quod tactus proprie in eſt iis,qui habent poſitionem, & locum,puta corporibus.

Nota 1. At poſſet quis dubitare.Nam corporibus mathematicis ineſt proprie tactus,nõ tamen ſunt in loco.

2. Reſp. quod ſunt quidem in loco, & eis locus debetur, ſiue ſiut ſeparata realiter, ut ponebat Pythagoras; ſiue non,ſed ſecundum ſolam rationem.

Vbi nota: quod diximus, quarto libro Phyſic. quod locus debetur primo rei ob ſuam quantitatem, locus autem naturalis ob qualitatem.Vnde ſi daretur corpus quantum ab aliis ſeparatum; utique deberetur ei locus, & locum repletet, ſed per accidens locus naturalis ei competeret.Non enim magis ſurſum,quam deorſum aptum eſſet eſſe, modo autem cum non eſt ſeparatum quantum a quali,re, ſed ratione ſola, idem eſt locus re pro utroque,ſed ratione diuerſis. Nam locus, ut locus, & ut ambiens, correſpondet corpori,vt eſt quantum,locus uero,ut talis eſt,id eſt,ut has, uel illas claudit qualitates,debetur corpori eidem, ut quale eſt.

Quid ſit tactus 1. modo. Ex his concludit Ariſtoteles. Primo,tactu, illa ſe tangere quæ ultima ſimul habent.& determinatas habent quantitates, id eſt diſcontinua ſunt, & poſitionem habent, quorum quidem ſunt conditiones tres,ut ſint corpora, & diſcontinua, & ſimul habent ultima, ſic enim eſt lib.6. determinatum, quod ſe tangunt quorum ſunt ultima ſimul.

Quo-

Quoniam autem poſitio quidem.

Quid ſit tactus 2. modo.

Secundum tactum vult indagare, & eſt eorum quæ non ſolum habet illa tria præcedentia,ſed inuicem ſunt motiua,& mobilia. Ad hoc autem facit hanc rationem: Quæ ſunt in loco, & poſitionem habent ſe tangunt, vt dictum eſt: at quæ in loco ſunt,quædam ſurſum, quædam deorſum, vel ſecundum aliam differentiam ſunt: ergo omnia talia ſe tangunt. Vlterius,talia, aut grauitatem habent, vt terra, vel leuitatem,vt ignis,aut utrumque,vt intermedia, quæ utroque participant; huiuſmodi autem ſunt actiua,& paſſiua mutuo,motiua,& mobilia: ergo horum tactus eſt. Eſt ergo tactus eorum: ſed nõ ſolum ſunt corpora, ſed & diſcontinua, & ultima ſimul habentia, ſed etiam inuicem motiua & mobilia ſunt, tactus igitur addit motum ſupra primum.

Quoniam autem mouens non ſimiliter. Tex. 45.

Quid ſit tactus 3. modo.

Tertium tactus modum indagat, puta cum duo non ſolum corpora ſunt, & ſimul habent ultima, & motiua,ac mobilia ſunt:ſed etiam actiua,& paſſiua, id eſt alterantia, ſecundum qualitates, & paſſiones. Ad hoc autem proponit diſtinctionẽ mouentis.

Duplex gen' mouentis, & facientis.

Eſt enim duplex. Alterũ,quod mouet, & non mouetur:alterum,quod mouet,& mouetur. Eandemq; diſtinctionem dicit eſſe in faciente; ſed tamen eſt differentia inter facientem,& mouens. Mouens enim eſt ſuperius includens quamcunque actionem:at faciens inferius eſt, dicitq́ue alterationem ſecũdum qualitates. Et hoc probatur ex ſuo oppoſito, nam opponitur patienti: patiens autem eſt ſecundum motũ paſſionis,qui eſt ſecundum qualitates tertiæ ſpeciei.

Alius quidã mod' tactus.

Ex quibus colligitur alius tactus, nam poteſt eſſe,quod mobilia, & mouentia ſe tangant,ſed non per paſſionem, & actionem, & ſic erit alius tactus eorum, quæ paſſiua,& actiua inuicem ſunt.

Tres tactus colliguntur.

Vnde colligit tres tactus uniuerſaliter: Primus eorum, quæ poſitionem habent. alter eorum,quæ motiua, & mobilia ſunt, tertius eorum,quæ actiua, & paſſiua ſunt. Primus tactus mathematicus dicitur, ſecundus, & tertius Phyſici, magis autem tertius.

De quo magis proprie dicatur tact'.

Aduerte autem, quod aliqui volunt tactum magis proprie dici de tertio,& phyſico inter quos eſt Philo. Sed mihi nõ placet imò omnium primus eſt mathematicus Primò:quia tactus eſt paſſio quanti,& habentis poſitionem: at corpus mathematicum,puta,ut quantum eſt,dicit intrinſecè, & formaliter ipſam quantitatem ergo tactus ipſius eſt primus.

Præterea, quia tactus phyſicus pendet ex mathematico: niſi enim quãtitas eſſet, tactus non eſſe:at non econtra poteſt mathematicus abſque phyſico conſiſtere.

Præterea, quia eſt ſimplicior, reliqui ſunt compoſiti, & habent ſe per additionem & ipſum.

Præterea, quia ab Ariſt.primus omniũ ponitur, atque talem proprie tactum vocat. eſt igitur primus, & reliqui per attributionem ad ipſum dicuntur.

Quõ ſe habeat tactus ad actionẽ.

Aduerte vlterius,quod tactus eſt conditio neceſſaria ad actionem. Non tamen exiſtimemus,quòd actio cadit immediate ſupra id,in quo eſt tactus: non enim hoc eſſe poteſt. Eſt enim tactus in ſuperficie indiuiſibili:at actio eſt ſupra corpus: propterea actio, & paſſio ſupra aliquod corpus immediatè,& primo fiunt. Cũ enim ignis applicatur ligno immediate,& ſimul agit per partem aliquam totam ipſius, quæ non poteſt eſſe minor, quam minimum naturale.

Eſt igitur vt plurimum tangens.

Quõ ſe habeant tangens & tactũ.

Quomodo ſe habeant tangens, & tactum,nunc explicat,& dicit tria. Primum eſt,in plurimum,& frequẽter tangit,quod ab ipſo tangente tangitur, id eſt, tactum tangit ipſum tangens. Rationẽ adhibet: quia fere omnia,quæ corpora,& ſenſibilia ſunt,mouent, dum mouentur: & ſic tangunt dum tanguntur, inter quæ ſenſibilia reperimus aliqua, quæ neceſſario ita ſe habent,& experimur,tacta tangere,qualia ſunt elementa.

Alterum eſt: aliquando quamuis raro, mouens tangit motum, ſed non tangitur. & attendo, quòd hoc eſt, uel quia

mouens

mouens eſt immateriale, vt intelligentia reſpectu Cęli. Vel mouens eſt alterius materiæ, ut Cœlum tangit elementa, agitq; in ipſa, non autem econtra.

Tertium eſt. Cum id, quod tãgitur, eſt eiuſdem materiæ generis cum eo, ꝙ tangit, tunc eſt mutuus tactus, & quod tangit, tangitur.

Ex quo fit, ꝙ ſi aliquid mouet immobile, id tanget, & non tangetur, ſicut mouet intelligentia Cœlum: & triſtis: & malè habens mouet nos, non tamen nos ipſum mouemus: in his enim, quæ mouent, non ſunt eiuſdem materiæ cum motis: atque ſic concludit de tactu, prout ad Naturalē pertinet.

1. Not. Duplex tactus. virtutis, & ſecundum quantitatem. Hic aduerte primò, quòd duplex eſt tactus: quidam ſecundum uirtutem, & operationem, quidam ſecundum quantitatē. Tactus virtutis poteſt eſſe inter duo corpora, ut cum ſol uirtute ſua agit, & tangit terram: poteſt etiam eſſe inter res, quarũ una eſt corpus: altera non; ut cum Intelligentia mouet Cœlum.

Diſcrimē utriuſq;. Eſt autem diſcrimen: nam tactus uirtutis, qui eſt a corpore, neceſſario præſupponit tactum quantitatis, vel ipſius, uel alterius corporis: unde diſtans non agit indiſtans, niſi in proximum agat, & immediatũ corpus. At tactus uirtutis a re ſpirituali non ſupponit tactum quantitatis. Vnde intelligentia mouet orbem, non per aliud mediũ corpus; aliter enim eſſet proceſſus in infinitum, ſi ad unum indigeret alio.

2 Not. Tactus mutuus, & nō mutuus. Aduerte ulterius, quod in tactu tertio phyſico eſt tactus mutuus, & tactus non mutuus, ſeu diminutus: mutuus eſt, cum inuicem actiua, & paſſiua ſe tãgunt, ut elementa inter ſe: diminutus eſt, cum unum agit, ſed non repatitur, ut cum Cœlum agit in elementa, nec ab his repatitur.

Hæc eadem diſtinctio eſt in tactu ſecũdo, puta mouens, & mobile: eſt enim mutuus, cum duo inuicem ſe localiter mouent, vt duo lapides obuiantes, & duo impellentia ſe corpora: alter eſt diminutus, ut cum Intelligentia Cœlum mouet.

Obiectio. Dices, quomodo unum Cœlum tangit alterum?

Solutio. Multipliciter reſpondet Philop. ſed nihil ad rem. Dico, quòd ſecundo modo: nã ſuperiores mouent inferiores immediatè ſaltem quoad motum diurnum.

CAPVT VII.

De ipſo autem facere, & pati dicendum. Tex. 46.

Diſputatio de actione, & paſſione. POST tactum, de actione, & paſſione diſputat: ac primum maiorum ſententias citat, quos dicit, in hac re ſubcontrarios uideri: nam cõtraria dicere uidentur: at quia non omnino ſunt contraria, cum utraq; uera ſint, idcirco ſubcontraria uocat. Fuit circa hoc duplex ſententia.

Duplex ſnia veterum de actione. 1. Snia. Prior; quæ multorum fuit, eſt, quòd ſimile nõ agit in ſimile, nec patitur a ſimili: ſed ſemper actio, & paſſio inter diſſimilia ſunt, adeo quòd ſi aliquando uidetur, ſimile agere in ſimile, ut cum magis calidum in minus calidũ; tunc non ratione ſimilitudinis, ſed ratione contrarietatis actio, & paſſio, puta, quia unum eſt multum, alterũ paucum, quæ contraria ſunt.

Ratio. Horũ ratio erat: quia ſimilibus omnia ex ęquali inſunt: nec eſſet ratio, quare magis vnum eſſet actiuum, aut paſſiuũ, quam alterum: unde ſecundum hoc actio, & paſſio eſt inter contraria.

Democritus autem vltra alios. Tex. 47.

2. Snia. Poſterior ſententia fuit Democriti, qui ſolus ab aliis diſcrepauit, dicens, quod ſimile agit in ſimile: ꝙ ſi aliquando oppoſitum agit in oppoſitum, id eſt ratione alicuius ſimilitudinis, & non contrarietatis.

Ratio. Et probabat: quia quod omnino diuerſum eſt, non agit in diuerſum, ut linea in albedinem: actio ergo & paſſio nata ſunt fieri inter ſimilia, non autem inter diuerſa, ut priores dicebant.

Videntur autem hoc modo dicentes. Tex. 48.

Rō diſſidij. Concludit ex hic dictis, uideri cõtraria dicere Philoſophos antiquos, & ſubdit rationē huius cõtrarietatis; quia cũ eſſet utrũq; ſimul, ipſi nõ ſumpſerunt, niſi unam partē. Quod actio, & paſſio eſt ſimul inter ſimile, & diſſimile: at ipſi non ſumpſerunt, niſi unam partem ſinguli, cum tamen utrumque, & totum debuiſſent aſſerere.

In oĩno ſimilia non eſt actio.

Quare Ariſt. utrumque ſimul ponit, ac dicit primò, quod ſimile omnino, ita, ut nullatenus ſit differens, non agit, nec patitur a ſimili.

Probaẽ 1.

Probat dupliciter. Primo, quia ſi utrũque eſt omnino ſimile, non erit maior ratio quare unum agat, vel patiatur potius quàm alterum: unde neutrum aget, neutrumque patietur.

2. Probat ſecũdo: quia ſi ſimile agit in ſimile, omnino poſſet idẽ in ſe ipſum agere. Si enim calidum in calidum ſimile omnino agit poſſet etiam in ſe. Hoc autem eſſe non poteſt: nam tunc nihil eſſet incorruptibile, uel immobile, quia poſſet unumquodque in ſe agere.

Obiectio.

Dices, ꝙ non ualet conſequentia, quia ſimile, non eſt idem ſimili, ſicut idem ſibi.

Solutio.

Reſpon. ꝙ ſi hoc dicas, iam colligitur, ꝙ actio, & paſſio innititur alicui diuerſitati: & ſic iam non eſt inter omnino ſimilia: & prædita ęſtu, non eſſent idem, tamen ſatis eſt quod eſſent æqualia in uirtute agendi, quare ſi poſſent augere. v. g. calorẽ, ut ęſtus in alteratione poſſet ęſtũ, augere, calore, ut æſtu in ſe exiſtente.

Et omnino alterum, & nullatenus idem. Tex. 49.

Oĩno diuerſũ nõ agit, uel patiẽ ab oĩno diuerſo.

Probaẽ 1.

Dicit ſecundo Ariſt. quod omnino diuerſum non agit, uel patitur ab omnino diuerſo: probat dupliciter. Primo inductione quadam: quia linea non agit in albedinem, niſi ſecundũ accidens quatenus linea coniungitur cum altero contrario.

2. Secũdo, quia non ſunt cõtraria ea, quæ oino diuerſa ſunt: at inter contraria actio reperiẽ: hæc. n. ab uno, ſubiecto ſe mutuo expellũt ſecundũ actionem, & paſſionem.

Nota.

In litera, per ea, quę ſunt ex contrariis, intelligit media, ipſa, quæ ex extremis cõponuntur.

Sed quoniam non quodcunque natum eſt pati. Tex. 50.

Actio fit partim ĩ ſimilia, partim ĩ diſſimilia.

Dicit tertio, in quo ſententiam, explicat, quod actio, & paſſio eſt inter ſimilia, & diſſimilia: ſimilia quidem genere, ſubiecto, ſeu materia; diſſimilia autem ſpecie, & forma: unde color a colore patitur, & ſapor a ſapore, & corpus a corpore: puta hic color ſpecie albedo, in alium ſpecie, ſ. nigredinẽ, ſed utraq; ſunt color unus genere: ſimiliter ignis ab aqua, ſed utraq; elementum, & corpus; calor a frigiditate, ſed utraque qualitas paſſibilis.

Probat unica ratione: Nihil agit, & patitur niſi contrarium, aut ſubiectum habẽs in ſe contrarium, puta calor, vel ignis habens calorem: at oĩa talia ſunt differentia ſpecie, genere eadẽ; contraria. n. hæc ſunt, quæ cum ſpecie differant, eiuſdem ſunt generis, ac mutuo agunt: ergo actio, paſſio inter ſimile, & diſſimile ſunt. Probatur

Huius autem cauſa eſt, quod contraria. Tex. 51.

Rationem dictam, quam breuiter poſuerat, explicat magis, & quomodo contraria ſimilia dicantur propter unitatem generis ſubiecti, diſſimilia propter ſpeciem & formam. Cumq; actio, & paſſio ſint inter huiuſmodi contraria, erunt profecto inter ſimilia, & diſſimilia ſimul, & agens, & patiens erunt aliquo modo ſimilia, aliquo etiam modo diſſimilia, ut dictum eſt. Explicatur ratio ſuperior.

Quoniam autem faciens, & patiens genere quidem.

Vt Philop. exponit Ariſt. oſtendit Propoſitionem ſeu concluſionem conuerſam. prius enim probatum fuit, contraria agere, & pati, ſed prius ſumptum hoc fuit. modo autem conuerſum probat, puta actiua, & paſſiua inuicem eſſe cõtraria, & hoc dupliciter. Actiua, & paſſiua inuicẽ eſſe contraria.

Primo quia talia ſunt eiuſdem generis ſpecie differentia, mutuoque agunt: ergo contraria. Probaẽ 1.

Secundo, quia generatio, & corruptio inter contraria ſunt: ergo etiam actio, & paſſio, & ſic actiua, & paſſiua. 2.

Et nota, ꝙ hic vocat generationem, & corruptionem tam ſubſtantiæ, quàm accidentis, quæ ſuperiores ſunt actione, & paſſione, quæ ſunt tantum ſecundum qualitates: & argumentatur, ut dicit Philop. è ſuperiori per regulam: quæ dicuntur Nota.

tur de predicato, & dicentur de ſubiecto.

Agens dũ agit aſſimilat ſibi paſſum.

Ex quo infert hanc cõcluſionem, quod vnumquodq; dum agit, aſſimilat ſibi paſſum cõtrarium. Quod probat: quia generatio eſt inter contraria ergo dum aliq d generat, & agit circa ſuum cõtrariũ intẽdit illud reducere in contrarium,quod eſt ſimile ſibi. V.g. dum calidũ agit in frigidum,& intendit generare, ponatur frigidum reducere in ſuum contrarium quod eſt calidum & ſic ſibi aſſimilat effectum, & ſic patiens mutatur in faciens, ideſt, in idem ſpecie cum faciente.

Et ſecundum rationem quoque nõ eadem dicentes. Tex. 52.

Cõcilian tur antiqui

CONCILIAT modo Antiquos,qui videbantur contraria dicere,at non dicebant. Qui enim actionem inter cõtraria ponebant, reſpiciebant formam:qui vero inter ſimilia,reſpiciebant ſubiectum,quod idem eſt contrariorum, & tam ſecundum contraria, quam ſecundum ſubiectum actio & paſſio prædicatur. Dicitur enim calidum calefacit, & ignis ſeu corpus calefacit,frigidum calefit, corpus calefit cum tribuitur ſubiecto,eſt ſimilitudo,cum vero ipſi contrario, diſſimilitudo,& vtrumque verum eſt.

Nota.

Eandem quoque rationem exiſtimandum. Tex. 53.

Determinat q. an oẽ agens agẽdo re patiatur.

HVNC quæſtionem determinat, ut Philop. exponit,an omne agens agendo re patiatur. Ad cuius determinationem præmittit diuiſionem mouentis,nam per mouens determinat de agente.

Duplex mouens.

Duplex eſt mouens alterum, quod eſt cauſa efficiens, & eſt primum alterum eſt vltimum,& proximum effectui & generationi. V.g. animal mouet baculum, & baculus librum,primum eſt animal, vltimum eſt baculus, qui eſt proximus motæ rei, ſi licet libro. Simili ratione.

Duplex faciens.

Duplex eſt faciẽs. Primum,ut medicus ſanitatis. proximum,vt uinum,vel potio.

Primum mouens nõ eſt necceſſe, ut mouẽdo moueat ſimiliter nec primum faciens, ut agẽdo repatiatur.

In mouentibus, primum non eſt neceſſarium,quod mouendo moueatur,imo aliquando eſt neceſſarium quod non moueatur, vt patet de mouente omniũ primo,proximum uero ſemper mouens mouetur. Ita etiam in facientibus ſit faciens primum, dum alterat non alteratur,& uitium dum alterans, alteratur.

Ratio.

Hoc probat tali ratione. Quæcunque habent eandem materiam, faciunt & patiuntur:at proxima agentia habent eandẽ materiam cum paſſo: prima autem non ſemper,ergo illa agunt,& patiuntur ſemper,nõ autem iſta. Minorem exemplo manifeſtat. Medicus enim non alteratur ab eo,qui ſanatur,cibus autem, & potio alteratur, medicus autem primum eſt, cibus vero vltimum.

Nota duplicitercõueniũt primum mouens & primũ, efficiens, ſeu alterans.

Hic nota, quod conuenit primum mouens cum primo, & vniuerſali facienti in duobus. Alterum eſt,quod ſicut primum mouens non mouetur,dũ mouet; ita primum faciens non alteratur, dum alterat, Alterum eſt,quod utrumque eſt independens:ut enim primum mouẽs non dependet à mouente, ita & primum faciens non dependet ab alio alterante.

Duplex, eorũ differentia.

Sed eſt differentia in duobus. Primum eſt quod primum mouens eſt incorporeũ ut primum alterans corpus eſt, puta ſol, ſeu cœlum. Alterum eſt,quod primũ mouens nullo motu mouetur,at primum alterans,mouetur motu locali. Et ratio eſt,qa alteratio præſupponit motum localem,localis autem omnium eſt primus. vnde & antecedit, & eſt primum in motu locali, & immobile, nullo moto moueri poteſt, non ſic in alteratione.

Quæcunque igitur actiuorum. Tex. 54.

Cõcluſio Ariſt. omne agens materiale agẽdo, & pati põt.

CONCLVSIONE generatione cõcluſionem determinat, dicens,quæcunque actiua quæ habent forma in materia, poſſunt pati, dum agunt quæ uero nõ habẽt, non poſſunt pati.

Explicõ.

Explicat autem duos terminos huius concluſionis. Alter eſt habent materiam dicit. quod materia ſit eadem fere, ideſt, eiuſdem generis,materia enim cõtrariorũ eiuſdem eſt generis. Si enim agens materiam habet,ſed non eiuſdẽ generis,non repatitur,ut Cœlum non repatitur dũ aliàs at hæc inferiora.

Alter terminus eſt, poſſe pati, dicit,il-

lud dici poſſe pati, quod præſente agente, & in debita approximatione poteſt reduci ad actum, vt potens eſſe calidum, eſt, qđ accedente igne, fit actu calidum, ſtatim repetit comparationem mouentis, & facientis.

Eſt enim effectiua cauſa. Tex. 55.

Oſtendit pricipiū actionis eſſe cauſa efficiens. Principium actionis, & paſſionis nunc explicat per cauſarum diuiſionem procedendo ac primo cauſam efficientem dicit eſſe actionis principium quod probat per excluſionem aliarum. Non enim finis mouet niſi metaphorice preterea. quia eſt tunc cum eſt forma ſed forma non poteſt eſſe principium actionis: quod probat. Poſito efficiente, actio eſt: at cum forma, & finis ponuntur, iam ceſſat actio, quia illa ſunt termini actionis: ergo non ſunt principia. Et hic habetur illa communis propoſitio, Habitibus, id eſt, formis uel finibus poſitis in materia, ceſſat actio. De materia non probat, quia notum eſt, ipſam nullius eſſe actiuitatis.

Nota.

Oſtenditur principiu paſſionis eſſe materia. Dicit ſecundo, materiam ſecundum ſe eſſe principium paſſionis, eatenus enim res patiunt, & quatenus ſunt in materia: ut calor patitur, & deſtruitur, quia eſt in materia: ſi enim extra materiam eſſet, non poſſet pati, quamuis non poſſit eſſe extra materiam. At intelligentiæ, & ſi quæ ſunt aliæ à materia ſeparatæ formæ, non poſſunt pati: quamuis agant.

Epilogus Epilogat igitur, quæ dicta ſunt. Dictum eſt primo, quid agere, & pati ſit. Secundo quibus inſit, ſcilicet habentibus materiam vnum, puta, pati, alterum non habentibus etiam. Tertio, quare inſit, nempe actio ſecundum formam, paſſio ſecundum materiam, & quomodo inſint; nempe, quia quædam agunt patientia, quędam vero abſq; paſſione agunt, quod eſt quartum quod dictum eſt.

QVAESTIO XIII.

An ſimile agat in ſimile.

4 Coclusiones tra ditæ ab Ariſtot. Primo. QVatuor veritates nos hucuſque de actione, & paſſione docuit Ariſtotel. Prima erat, Simile non agit in omnino ſimile non enim album, nec in album, calidum in calidum, nec frigidum in frigidum agit.

2. Secunda, diuerſum non agit in omnino, ſeu genere diuerſum: non enim album in lineam, nec ſapor in lignum agit.

3. Tertia, Contrarium agit in cõtrarium, ut calidum in frigidum, & album in nigrũ uel medium: unde fit, ut actio ſi inter ea, quæ eiuſdem ſunt generis, & ſpecie differant, ſeu eiuſdem generis materia, & forma differentia ſint: ex quo fiet, quod actio & paſſio ſint & inter ſimilia quodam modo, & aliquo modo etiam diſſimilia: ſimiliã quidem genere, & materia; diſſimilia uero ſpecie, & forma.

Hinc colligere licet unum cum ipſo Ariſto. quod, nec in ſe ipſum agere per ſe poteſt, cum nihil à ſe ſpecie differat.

4. Quarta erat, quod agens communicans in materia cum paſſo, dum agit, repatitur: vt ſi calidum agit in frigidum calefaciendo, repatitur, & infrigidatur a frigido.

Hæc omnia, antequam ulterius procedamus, examinanda ſunt: & primo, an ſimile agat in ſuum ſimile ſpecie, ita, ut non ſit actio ſemper inter contraria. De quo agen. ſit.

Aduerte pro tituli intelligentia, quod non eſt quæſtio, an ſimilem habens aliquam qualitatem cum altero poſſit in ipſum agere, hoc enim certum eſt utrumque poteſt enim eſſe, quod ſimile in una habeat aliam qualitatem contrariam ſuo ſimili. ſecundum quam agat: vt ſi ſint nix, & calix, quæ ſimilitudinem habent in albedine, tamen quia contrarias habent qualitates alias (eſt enim nix frigida, calix calida) poteſt unum in alterum agere: & tunc album in album aget, ſed per accidens, non enim ratione albedinis, ſed contrariarum qualitatum. Senſus autem quæſtionis eſt. An ſimile agat in ſimile per ſe, id eſt, ſecundum eam qualitatem in qua ſimilitudo conſiſtit: in quo ſenſu id negat Ariſto. & nos examinare contendimus. Explicat titulus.q.

Aduerte etiam, quod non hic de actione in ſua uniuerſali ſignificatione ſumpta ſermo eſt, ut ipſemet Ariſt. docuit: ſed de ea, quæ ſecundum paſſibiles qualitates fit, & præſertim primas quatuor, ſecundum quas propria fit alteratio, tã actiua, quam paſſiua. De qua actione hic ſit ſermo.

His

1. Arg. p parte affirmatiua. His igitur præmiſſis, eſt argumentum primum pro parte affirmatiua. Actio fundatur in victoria, & exceſſus uirtus agentis ſupra reſiſtentiam paſſi, vt notum eſt, tunc enim ignis agit in aquam, cum uirius ipſius excedit reſiſtentiam aquæ: ergo quo minor fuerit reſiſtentia, tanto potior erit actio: at inter ſimilia minor eſt reſiſtentia, ergo inter illa erit actio. Conſequentia videtur nota, ſed probo minorem. Sit calidum ut ſex, & frigidum ut quinque, tunc calidum excedens aget in frigidū, & quo minus ſit frigidum, eo magis aget propter minorem reſiſtentiam. At cum in calidum, vt ſex, eſt mutatum frigidum, minus reſiſtit, quàm cum erat calidum ut quinque, quia minus habet de frigido, ſed cum erat calidum vt quinque, in ipſum agebat calidum vt ſex. ergo etiam aget, cum eſt calidum ut ſex: & ſic ſimiliter aget in omnino ſimile.

2. Secundò. Calidum magis, agit in calidū minus, vt notum eſt: at magis calidum, & minus calidum in ſpecie ſimilia ſunt: ergo ſimile agit in ſuum ſpecie ſimile, nec eſt talis actio inter contraria.

3. Tertiò, Vna candela illuminat medium illuminatum ab altera candela, ergo unū ſimile agit in ſimile: illa.n.duo lumina, & duæ candelæ eiuſdem ſpeciei ſunt.

4. Quartò, cœlum alterat inferiora iſta, & calorem inducit, reliquaſque qualitates: at prorſus eſt alterius materiæ genere: ergo falſum eſt, quòd dicit Ariſt. agens eſſe diſſimile tantum forma, & ſpecie, ſimile materia, & genere cum paſſo.

5. Quintò. Multa ſunt contraria genere eadem, & ſpecie differentia, inter quæ non eſt actio: non enim album in nigrum ſecundum albedinem agit, nec molle in durum, nec rarum in denſum: non ergo uerè dicit Ariſtoteles inter contraria actionem eſſe.

Nota dupliciter eſſe aliquid ſimile. In hac difficultate duæ opiniones exiſtunt, pro quarum intelligentia aduerte, quod dupliciter aliquid dicitur ſimile. Vno modo in qualitate, altero modo in gradu. Id dicitur ſimile in qualitate, quod eandem ſpecie cum altero qualitatem habet, vt cum utrumque eſt calidum, aut album, aut humidum: Id uerò ſimile dicitur in gradu, quod præter qualitatem, habet etiam æqualem intenſionem, vel remiſſionem in ea, cum altero, vt cū utrumque eſt æquè calidum, vel æquè humidū.

Hoc igitur ſuppoſito, eſt opinio Pauli Vene. in Summa c.23. & Alb. Saxo q.15. & aliorum, quod ſimile in qualitate tantum agit in ſuum ſimile, vt notum eſt: nam magis calidum agit in minus calidum, at ſimile in qualitate, & gradu non poteſt agere in ſuum ſimile, ut calidum ut quatuor, nullo modo poteſt calefacere calidum, ut quatuor, nec ipſum intendere: nec æque intenſum, uel remiſſum in æquè intenſum, ſeu æque remiſſum. 1. Opin.

Harum ratio una eſt, actio debet eſſe inter cōtraria, & propter aliquem finem: ſed ſimile in gradu non eſt ullo modo contrarium ſuo ſimili, ut notum eſt, nec eſt finis actionis, ergo nō eſt actio. Quod non ſit finis actionis, patet: quia finis actionis eſt, ut agens aſſimilet ſibi ipſum paſſum: ſed illic eſt omnino ſimile: ergo non eſt opus actione. Ratio 1.

Præterea probatur ex Ariſt. tex.48. ubi dicit, ſimile non agere in omnino ſimile, aliter enim ageret in ſeipſum; quod eſſe non poteſt. 2.

Altera opinio eſt Marſilii, q.18. & aliorum, qui ſimile in gradu dicit poſſe agere in ſibi ſimile in gradu, ita, ut calidum quatuor graduum, poſſit agere in calidum ut quatuor, ipſumq; intendere. Altera opinio.

Hoc maximè experientia probat. Ferrum enim candens facit ignem ex ſtuppa, producitque calorem intenſiſſimum, & tamen in ferro nō eſt calor ita intenſus, cum non ſit ignis. Si ergo inducit minor calor ſummum calorem, profectò conſtat, quod egit in ſimile ſibi, puta in ſtuppam, cum habuit æquè intēſum calorem cum ferro, & etiam ſupra induxit calorem, donec fieret ignis. 1. Ratio. Nota de quo ſit difficultas.

Hæ ſunt opiniones communiores in hoc.

At pro huius elucidatione nota, quod difficultas non eſt, an ſimile in qualitate tantum agat in ſuum ſimile: hoc enim dubium non eſt, ſed an ſimile in gradu agat in ſimile in gradu: de hoc enim uaria exiſtit opinio. 1. Fundamētū maior, vel minor actiuitas non ſemp ſequit maiorem, vel minorem intēſionē formæ.

Pro determinatione ſit primum fundamentum: quod maior uel minor actiuitas non ſemper ſequitur maiorem, uel minorem intenſionem formæ. Explico clarius

per

per exemplum, quod aliquis calor plus, minusve calefaciat non indicat ipſum intenſiorem, vel remiſſiorem ſemper.

Probat 1. auctoritate Ariſt.

Hoc probo auctoritate, & experientia. Auctoritas eſt Ariſtotelis 8. Phyſ. tex. 80. vbi dicit, quòd in maiore magnitudine maior virtus exiſtit. Verbi gratia, ſit vnum pedale calidum, vt quatuor, ſi aliud ſumas bipedale calidum, vt quatuor, maior in eo eſt actiuitas & potentia; & ſi tripedale adhuc eſt maior, & tamen intenſio eadem eſt.

Rō ex loco Ariſto. de ſūpra.

Ex quo loco ſic colligo: Si tripedale æquè intenſum cum pedali eſt maioris actiuitatis: ergo in eodem tempore plures gradus caloris inducet, & magis calefaciet, & tamen non ob maiorem intenſionem formæ.

2. exper.

Probatur etiam experientia: quia ferrum candens magis calefacit, quàm lignū æquè intenſi caloris, immo quam ſtuppa intenſa, in qua cum ſit ignis, conſtat calorem intenſiorem eſſe. Conſtat ergo, quod maior actiuitas non ſumitur à maiore intenſione ſemper, ſed etiam à multitudine maiore formæ, quæ eſt ſecundum plures partes materiæ, & ſubiecti; vt id etiam magis calefaciat, quod ſecundum plures partes extenſionis & quantitatis calidum eſt: vnde plus tripedale quàm bipedale agit.

Vbi plures grad⁹ formę, ibi eſt maior actiuitas.

Erit ergo regula, quod ubi plures gradus formæ congregantur circa paſſum, ſiue ſint ſecundum intenſionem, ſiue ſecundū ſubiecti partes, ibi eſt maior actiuitas. Verbi gratia, ſit calidum pedale, ut quatuor intenſum, ſit tripedale, vt duo, ſecundum ſuas omnes partes, ita ut in paſſum debitam habeant approximationem, magis calefacit tripedale.

2. fundm̄ forma æquę intēſa plus agit in ſubiecto dēſo, quàm raro.

Sit ſecundum fundamentū, quod idem calor receptus in ſubiecto denſo plus agit quàm in raro exiſtens. i. ſit forma æqualis intenſionis recepta in aliquo ſubiecto raro: & in alio denſo alia æqualis: hæc plus aget, & actiuior erit.

Probatur auctorit.

Hoc & auctoritate, & ratione probatur, auctoritas eſt Ariſtotelis primo Metheor. dicit, quod uirtus unita fortior eſt ſeipſa diſperſa, ubi nota duo, & quod eſt

Nota.

æqualis uirtus, ſeu æquè intenſa forma, quæ eſt condenſata: & quæ eſt diſperſa per rarefactionem aliquando: & ſimiliter, quod illa fortior eſt.

Ratio autem eſt optima ex uno ſuppoſito, puta, quanto agens eſt propinquior paſſo, tanto magis agit in ipſum; quod experientia patet. Cùm igitur partes denſi minus diſtent ab uno puncto medii ſignato, quam partes rari poſiti in eodem loco, vt parum aduertenti facile eſt intelligere, profectò magis denſum calefaciet. Probatur ratione.

Duplex cauſa, cur dēſius æquè intēſum magis agit.

Vnde duplici ex cauſa denſius æquè intenſum magis calefaciet & aget.

Vno modo, quia plures materiæ partes habebit calidas, & tunc actiuius erit, iuxta primum fundamentum.

Altero modo dato quod tot ſint partes, quia magis ſunt omnes paſſo approximatæ.

Et hæc eſt cauſa, quare ſi ſumatur calidum rarum, & partes ipſius comprimantur, magis calefaciet, quàm prius: & quare etiam per ocularia literæ uiſæ maiores appareant, quia in uitro denſiore ſpecies magis congregatæ agunt fortius. Sed tamen nota, quod denſum non agit ultra gradum intenſionis, niſi plures gradus formæ in materia habuerit, vt dicitur ad primum. Sed dicetur magis agere, quàm rarum, vel quia citius agit, vel quia ſibi ſimile producet, quod non aget rarum, quia non eſt bene applicatum.

Sit tertium fundamentum, quod ex his ſequitur, & eſt notandum: quod non ſolum contingit duo eſſe ſimilia in qualitate, & gradu, ſed etiam in potentia, ita, ut ſicut poteſt eſſe, quòd duo ſint in qualitate ſimilia, ſed non in gradu, ita etiam in gradu, ſed non in potentia, ut ſit calidum, ut quatuor denſius, ſit aliud rarius, eſt quidem ſimilitudo in gradu quæ conſiſtit in æquali intenſione, ſed non eſt ſimilitudo in potentia, quia actiuius eſt, quod eſt denſius. 2. fundm̄

Pōt eſſe aliqd ſimile i qualitate & gradu, ſed nō in potētia, ſeu actiuitate.

Immo poteſt eſſe, quod ſit unum minus in gradu, at ſit maius in potentia, & actiuitate. Non enim, ut oſtenſum eſt, menſuratur actiuitas ſolum penes intenſionem. Hoc etiam experientia patet, nam aer calidius eſſe habet, quàm terra calefacta à Sole, at terra actiuior eſt, & in potentia uincit, magiſque calefacit.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. 1 Concluſio.

Simile

Simile in gradu agit in ſimile in gradu ita, ut calidum ut quatuor, poſſit agere in aliud calidum vt quatuor.

1. Ratio. Hæc concluſio probatur contra Paulũ Vene. & Albertum Saxo. Primo: quod actiuius eſt, poteſt agere in minus: ſed calidum ut quatuor, in materia denſa actiuius eſt, quam calidum in quatuor in materia rara, ergo poteſt agere in ipſum, & ipſum intendere. Non enim poteſt intelligi, quo modo ſit unum maioris potentiæ, quam aliud, & non vincat ipſum, in idque agat. Non enim alia ratio eſt, quare dicamus, quod calidum ut octo, agit in calidum ut duo, niſi quia illud fortius eſt, & actiuius.

Solutio. Ad hoc reſpondent Paul. & Alb. quod calidum, ut quatuor, in denſiori materia fortius eſt, & magis agit. Sed hæc maior actiuitas non conſiſtit in hoc, quod producat calorem, ultra quatuor, ſed quod calorem ut quatuor ſibi ſimilem citius producet, quam aliud calidum ut quatuor in materia rara.

2. Ratio qua iſta ſolutio confutatur. Sed hoc reprobatur argumento ſecundo, quod concludit. Sit ferrum candens, cui opponatur ſtupa: ad ſenſum patet, quod comburetur ſtupa, fietque ignis, at tunc in ferro cum non ſit ignis forma, ut uidetur non poteſt eſſe calor in ſummo intenſus. & ponatur, quod ſumma intenſio ſit, ut octo: erit ergo in ferro calor ut ſex. Vlterius in igne facto ex ſtupa, cum ſit forma ignis, neceſſario erit calor ut octo; non enim inducitur forma, niſi cum ultima diſpoſitione.

Tunc forma argumentum: Ferrum calidum ut ſex, induxit totam diſpoſitionem ignis in materia ſtupæ, induxit ergo octo gradus caloris ultra ſuam intenſionem, quæ erat ut ſex: ſi ergo induxit octo, cum hoc fuerit per motum, fuit ſucceſſiue ſtupa calefacta: cumque peruenit ad ſex. gradus, adhuc ulterius calefiebat: ergo tunc ſimile in gradu agebat in ſimile in gradu.

Obiectio. Quod ſi dicatur, in poris ipſius ferri igniti eſſe ignem vere, & formam ignis, quamuis ſubſtantia ipſa ferri non ſit ignis, acque ideo comburet.

Solutio. Hoc non tollit difficultatem Nam ſit v. g. terra ignita, quæ poros non habet cum ſit elementum ſimplex.

Deinde ridiculum eſt dicere, poros ferri comburere ſtupam, & non potius ipſas partes ſolidas ferri cãdentis, cum ſint denſiores. 2.

Et tertio, quia quo res ſit denſior, & minores, & pauciores habeat poros: eo magis comburet: & quo rarior, & plures, ac maiores habeat poros, eo minus comburet: cum deberet eſſe contrarium, ſi pori igniti comburunt. 3.

Confirmatur rurſus experiẽtia luminis: nam ſi duo luminoſa apponantur in eodẽ medio, lumen intenditur; & ſi addatur tertium, adhuc magis, & ſi quartum, & quintum ſextum, &c. ſemper magis intenditur quare ſi luminoſa ſint omnia v. g. ut quatuor, fieri poteſt, ut in medio producant plus luminis, quam ſingula, nam pluribus additis æqualibus luminoſis, cum ſingula in medio illo tantundem producant, tãdem augebitur lumen ibi ultra quatuor. 4.

Imò uero multa numero lumina: ſi in idem concurrant, ignẽ generant, ut patet eſt reflexione ſpeculi, cum ſingula ſeorſum lumina non id poſſunt, nec tantum calefaciendi habeant uirtutem. Idemque omnio videtur de pluribus calidis æqualibus eidem medio applicatis, nam plus producent caloris, & intenſiorem calorem quam ſingula ſeorſum. 5.

Præterea iterum hic ratione confirmatur. Si unumquodque ſeorſum in illo medio producat ad certam diſtantiam ſuæ actiuitas. v. g. duo, & alterum luminoſum ad eandem diſtantiam collocatum augetur lumen iam Hinc fit, quòd intra illum terminum ſphæræ ſuæ actiuitas ultra gradum, quem aliàs poſſet, auget lumen. Eadem autem eſt ratio de quouis termino, & quãuis parte ſphæræ, actiuitatis, & quouis alio genere, & paſſo, igitur, &c. 6.

3. Ratio. Tertio probatur. Si iterum, calidum ut quatuor denſius ſit: alterum rarius, & apponatur ſimile paſſum raro; tunc rarum in tale paſſum inducet calorẽ ut quatuor in aliquo tempore. Ex quo ſumo argumentum: Rarum in hoc tempore induxit in paſſum calorem, ut quatuor, ergo denſum, quod fortius eſt in eodem tempore in ſimile paſſum inducet ultra quatuor. Hæc enim eſt regula maioris potentiæ, ut dictum eſt, lib. 6. Phyſ. intellige de denſiori

ſiori æquali in intenſione, ſed excedenti in multitudinem graduum.

♦ Ratio. Quarto probatur etiam experientia: nam in hyeme aer ſua frigiditate congelat flumina, & tamen remiſſior eſſe frigiditas aeris, quam aquæ; ſi enim eſſet intenſior: utiq; condenſaretur, aqua que fieret ut accidit in pluuia.

Obiectio. Dicunt iſti, quod non ſolus aer, ſed influentia cœleſtis congelat.

Solutio. Sed hoc nil obſtat: nam influentia cœleſtis adhuc nõ frigefacit terram vel aquã alia frigiditate, quam illa, quæ eſt in aere, non ergo prouenit, niſi frigiditate multa proueniente ſecundum partes multas aeris, & ita fit congelatio cum flant venti & nouæ ac nouæ ſuccedunt aeris partes, & accumulantur. Hic ergo manifeſte patet, quod ſimile in gradu poteſt agere in ſibi ſimile in gradu, & aliquid ultra gradũ propriæ intenſionis.

2. Concl. Secunda concluſio. Maior in gradu poteſt agere in minus, & minus etiam in maius. Explico, calidum ut octo, agit aliquando in calidum ut duo, & aliquando etiam in calidũ ut quatuor agit in calidũ ut quinque. De primo non eſt difficultas: ſecũdum autem ex dictis colligitur; Nã poteſt minus intenſum maioris eſſe potentiæ, quam magis intenſum propter maiorem graduum multitudinẽ in materia, & ſic aget in ipſum magis intenſum.

Nota. Hinc ſequitur unum notandum, quod a proportione minoris, & æqualis proportionis ſecũdum gradus prouenit actio aliquando. Dicatur tunc actio prouenire a proportione maioris cum maius agit in minus: tunc autem a proportione minoris, cum minus agit in maius, a proportione vero æqualitas, cũ æquale agit in inæquale: ſi igitur maius, minus, & æquale tãtum, ſecundum gradus intenſionis menſurentur, his tribus modis contingit actionem prouenire, ut patet ex omnibus, quæ dicta ſunt.

1. Obiectio. Item ſequeretur, quod duo agentia remiſſa, ſibi applicata ſe inuicem intenderent uſque ad ſummum: quod eſt abſurdum, & contra experientias. Sequela probatur. Sint, uerbi gratia, calidum unum denſum, puta ferrum, intenſum ut 5. & alterum calidum rarum, puta lignum, vel aer intenſum quoque ut 5. & applicentur ſimul, tunc denſius poſſet agere in rarius, & ita intenderet, uerbi gratia atq; ad 6. rurſus illud rarũ intenſum ut 6. intenderet denſius ut 6. nam unũquodq; poteſt producere formas æquæ intenſas: atque ipſum habet: & rurſus denſius calidius factum ut 6. intẽderet iterum rarius, verbi gratia, vſque ad 7. & ita conſequenter, quare ſe inuicem intenderent, uſq; ad ſummum duo agentia remiſſa inuicem applicata: quod eſt falſum, & contra experiẽtias. Vnde rurſus ſequeretur, quod oĩa calida ſeipſa inuicem comburerent, cum 5. ita paulatim ſeipſa perducant ad ſummum caloris.

Item, ſi quod eſt maioris activitatis, puta denſius, poteſt non ſolum celerius, ſed intenſius agere ultra ſuũ gradum: ſequeretur, quod ſi calidum in ſummo eſſet dẽſius, uerbi gratia ferrum ignitum, intenſiorem calorem poſſet producere ignis, uerbi gratia rarus etiam intenſus in ſummo: imo & quod poſſet intendere calorem ipſius ignis rari. At hoc eſt abſurdum, & ut uidetur impoſſibile, cum non poſſit calor intendi ultra ſummum, ergo non. &c. 2. Obiectio.

Ad primum reſpon. hoc argumentum magnam habere vim contra hanc opinionem: nihilominus dici poteſt, id quidem aliquando poſſe contingere, ſed non ſemper. Et contingere id quidem aliquando poſſe, docet experientia, ut in furno quandoque qui ſponte comburitur, in fornariis, cum partes undequaque ſe inuicem calefaciunt, cum non ſit reſpiratio aeris refrigerantis, & in tritico idem uidetur, ſponte nimirum calefieri in horreis, niſi aere refrigeretur: & de carbonibus etiam ſeu prunis accenſis, quæ ſponte ſe inuicẽ accẽdunt cum a ſe inuicem ſeparate extinguantur. Non tamen id ſemper contingit ſed raro, & in paucis, propter varia & multiplicabilia impedimenta vel aeris, uel aliarum rerum, vel propriæ etiam reſiſtentiæ, uel propriæ formæ ſubſtantialis non admittentis, uel repellentis, a ſe calorem. Solutio prioris obiectiõis.

Ad ſecundũ reſpon. quod ſi utrũque ſit in ſummo intenſum, non poterit haud dubie intenſionem qualitatem producere videlicet ultra ſummum, ſed tamẽ poterit in minori tẽpore producere in ſummo Solutio 2. obiectionis.

mo qualitatem,& ad maiorem diſtantiam quam alterum ratius, & prima ſuperabit paſſum fortius;quod alterum non poſſet. & poterit alios effectus ignis facere in aliquod paſſum, puta liquefacere, uerbi gratia metallum aliquod,& ſeparare hete rogenea, & rareſacere & aduerte, quos effectus non poterit ignis rarior facere in idem paſſum ob nimiam paſsi reſiſtentiam,& duritiē,uel alia impedimenta,quæ ab eo ſuperari non poterunt, quæ tamen denſior ignis ſuperabit. Neque uero denſior ignis rationem intendet in calore;ſed tamen roborabit,& conſeruabit fortius, & defendet a corrumpentibus, cum ergo uentum eſt ad ſummam intenſionem,iam non creſcet intentio ex maiori actiuitate,ſed tamen creſcet actiuitas,& alii effectus dicti augebuntur.&c.

3.Concl. Tertia concluſio. Simile in potentia non poteſt agere in ſimile in potentia, & actiuitate. Hæc concluſio eſt notanda, quia ea eſt,quam Ariſtot. intendit, cum dicit.Simile non agit; in omnino ſimile. Non fruſtra dixit illud uerbum omnino; ut indicaret,ſimile poſſe,agere in ſimile, puta qualitate, & gradu quia iſta adhuc diſſimilia ſunt, ſeu eſſe poſſunt: at cum ſunt ſimilia in potentia,ſecundum quam actio attenditur, non eſt actio.

Ratio. Probatur concluſio Actio conſurgit ex victoria ſeu exceſſu potentiæ, & uirtutis ſupra uirtutem, at ubi non eſt diſſimilitudo potentiæ,non eſt talis exceſſus, non eſt ergo actio.

Nota. Aduerte maxime,quod ſimilitudo vel diſſimilitudo intenſionis per accidens ſe habet ad actionem: ſed attendi debet diſſimilitudo potentiarum,& virtutum:cūq; fuerit vnum tantæ potentiæ ſicut alterum,tunc non eſt actio, nec ſimile minoris potentiæ agit in id, quod eſt maioris,ſed ſemper maius in minus. In quo ſenſu eſt intelligenda communis Philoſophorum propoſitio,a proportione maioris inæqualitas ſemper actio prouenit; non autem a proportione minoris, ſeu æqualis.

4.Concl. Quarta concluſio. Actio eſt proxime, & immediate inter æqualitates primas, voco qualitates primas,quæ non ex aliarū cōmiſtione procedunt, quales ſunt quatuor elementares,& ſi quæ ſunt aliæ, ut lumen:hoc enim alterat,ſicut calor. Voco agere immediate,id eſt ſecundum ſe agere: nam reliquæ qualitates ſecundæ agūt quidem,ſed per primas.

Nota, nō quęcūq; cōtraria i ſe agunt. Hinc fit, ut non quęcunque contraria in ſe inuicem agant,ut bene notat Philop: ſed quæ immediatam habēt cōtrarietatē.

Dices,An quęcunque agunt, ſunt contraria? Reſpon.quod ſic tamen aliquando formaliter,ut ſunt illa,quæ mutuo inter ſe agunt. Aliquando vnum ſaltem virtualiter,ſicut lumen, & frigiditas: Eſt. n. lumen virtualiter contrarium frigiditatis, cum ſit caloris productiuum, ſed non formaliter: nam econtra frigiditas non agit in lumen.

Ad 1. Per hęc ad propoſita argumenta reſpōderi poteſt. Ad primum,ſi ſolum contenderet de ſimili in gradu, facilè concedere mus totum.ſimile n.agit in ſimile. At quia argumētum procedere etiam uidetur do ſimili potentia: ideo reſpondetur, quod ubi minor eſt reſiſtentia, ibi magis eſt actio dummodo tamen ſit reſiſtentia aliqua. Nam actio non conſurgit inter omnino ſimilia: at cum peruenitur ad ſimile in potentia,tunc non eſt actio,ſicut prius: quia ceſſat tota reſiſtentia,& totus exceſſus. Hæc.n.natura agentis eſt,ut nō agat vltra id, quod poteſt: ageret autem ultra id,quod poteſt,ſi in ſimile in potentia ageret;& præterea,ut dicit Ariſt.quia nō eſt ratio quare vnum agat potius,quam patiatur inter ſimilia in potentia. Præterea quia poſſet idem in ſe ipſum agere, ut in textu expoſitum eſt.

Dubium. Solutio. Dices,Quare nil agit ultra,id quod poteſt. Reſp.quia nil agit niſi ſecūdum quod eſt actu:non enim dat quod non habet. Si igitur ultra quod poteſt, agit, iam ageret ſecundum,id quod non habet:nam potentia eſt in agēte iuxta id, quod actu habet.

Obiectio. At contra hoc poteſt eſſe dubium.nam tunc ſequitur,ꝙ remiſſus calor non ageret calorem intēſiorem, quia ageret ultra proprium actum. Ratio. Reſpon. quod remiſſus calor agit quidem aliquando in calorē intēſiorem ſe,ſed tunc habet in extenſione actu,quod deeſt intēſioni. Explico;Calor intenſius ut quatuor, agit in calorem ut octo intenſum:ſed tūc in intēſo,ut quatuor ſunt tot gradus ſm partes materiæ, ut vel excedat octo, aut ſaltem adęquēt,

& ſic operatur.ſecundum quod eſt actu.

Nota. Ex quo colligit vnum notandum, quod niſi numerus gradus, ſiue intenſionis, ſiue extenſionis adæquet effectum uel ex cedat, non poteſt perueniri ad ipſum effe ctum. V.g. nunquam fit calidum ut ſex, niſi ab habente tot, uel plures gradus, ſiue intenſiue, ſiue extenſiue.

Ad 2. 1. Solutio At ſecũdum, admitto magis calidum agere in minus, calidum ſed non agit in ipſum ratione caloris, ſed ratione frigiditatis, cum qua eſt minus calidum: cuius ſignum eſt quod non quodcunque magis calidum agit in minus, niſi illud, quod vincat frigiditatem ipſius, minus calidi. Vnde ſi ſit calidum ut duo, & ſimul frigidum ut ſex, hoc non patietur a calido triũ graduum: quia calor ut tria, non uincet frigiditatem vt ſex.

2. Solutio Poteſt etiam dici, quod calor ſub hac ratione, qua minor eſt, contrariatur calori ut maior eſt, unde intenſum, & remiſſũ aliquo modo formaliter opponuntur.

Ad 3. Ad tertium, quamuis ex profeſſo non intendimus hic de duobus luminibus quicquam determinare, quia alibi late dicemus: tamen interim dico, quod unum non intendit alterum, niſi ſit illo maius, & differant ſecundum intenſum, & remiſſum, quamuis medium poſſint illuminare intenſius duo luminoſa, quam alterum ſolum.

Ad 4. Ad quartum dico, quod Ariſt. loquitur de his, quæ mutuo agunt, & patiuntur: & hæc debent materiam eiuſdem generis habere: at Cœlum agit in inferiora, ſed non mutuo patitur, ob id non eſt opus, quod materiam habeant eandem.

Nota. Et nota, quod eam uocat materiã eiuſdem generis. quæ immediate tranſit ab una forma in alteram, ut a calido in frigidum vel econtra.

Ad 5. Ad quintum patet reſponſio ex concluſione quarta. non enim omnia contraria ſunt immediate actiua, & paſſiua: ſed quæ prima contraria ſunt, uti diximus.

Hæc autem omnia dicta ſunt probabiliter, quamuis illa alia quoque opinio Pauli Veneti, & Alberti, in eo quod aſſerunt, minus intenſum non poſſe agere in maius intenſum, ſit quoque probabilis. Sed dicetur denſius magis agere, & fortius, quia celerius aget, & quia vincet paſſum, quod non poſſet uinci ab altero.

QVAESTIO XIIII.

An idem agat in ſe ipſum.

Difficultas iſta non habet faciles determinationes bene conſideranti, ob id circa ipſam argumenta aliquot proponemus, ut veritas eluceſcat; ac probatur, quod non poſſit idem in ſe ipſum agere. Primo quidem authoritate Ariſtot. nam in hoc libro tex. 48. dicit, ſi ſimile ageret in omnino ſimile, tunc idem in ſe ipſum ageret, quod deducit tãquam impoſſibile. Argumẽ. pro parte negatiua 1 Argumen. a teſtimoniis 1. Teſtimoniũ.

Præterea, 5. Meta. tex. 17. definit potentiam actiuam, dicitq; eſſe principiũ tranſmutandi alterum inquantum alterum. 2.

Præterea, 8. Phyſ. tex. 40 oſtendit nullum agere in ſe totum ſecundum totum; ſed oportere, aſſignare id, quod mouet & agit diſtinctum ab eo, quod mouetur, & quod patitur. 3

Præterea tertio, de anima tex. 17. quia oportet diuerſum eſſe agens a patiente. Docet in anima eſſe & intellectum agentem, & intellectum patiẽtem, ſeu impoſſibilem, diuerſos, ut illius ſit agere, huius vero pati. Ex his, & multis aliis teſtimoniis, quæ induci poterant, colligitur ſecundũ, Ariſt. nihil in ſeipſum agere poſſe. 4.

Secundo eſt argumentum. Quod agit, eſt actu; quod patitur, eſt potentia, ut notum eſt, at idem eſſe actu, & ſimul potentia reſpectu eiuſdem, eſt impoſſibile: ergo pariter eſt impoſſibile, quod idem in ſe ipſum agat, Hoc argumento vtitur Ariſto. 8. Phyſic. tex. 40. ad hoc idem probandum. 2. Argu a ratione.

Tertio. Si admitteretur idem in ſe ipſum poſſe agere, nulla eſſet uia Ariſt. per quam immaterialitatem primi motoris oſtenderet; nam per hoc oſtendit, primum motorem eſſe ſeparabilem, quod id, quod mouet, non eſt idem cum eo, quod mouetur: ac ita primus motor erit immobilis, & immaterialis. Apparet ergo illud eſſe principium certum, nihil agere in ſe ipſum. 3.

Quarto ſequitur, quod non eſſet ali- 4.

quod

quod remiſſum, ſed quælibet qualitas eſſet in ſummo gradu, vel nõ eſſet: quia quælibet intenderet ſe, ſi poſſet in ſe agere, nec ceſſaret vſque ad ſummum gradum: hoc autem falſum eſſe experientia oſtendit: nihil ergo in ſe agit.

Modus dicẽdi quorundã: duplex actio corruptiua, & perfectiua.

Hanc difficultatem ſic reliqui determinant, & ſoluunt. Diſtinguunt duplicem actionem, quandam perfectiuam, quandam corruptiuam; Vocant perfectiuam eam, quæ non ducit rem & ſubiectum in corruptionem, quales ſunt actiones immanentes, vt intellectiones, uolitiones, ſenſationes, & motiones ſecũdum locum. Vocant corruptiuam eam, quę ducit ſubiectum ad corruptionem, eo quod fit ſecundum qualitates corruptiuas, quales ſunt omnes alterationes, ad quas primæ qualitates aliquo modo conueniunt.

Actio corruptiua duplex, directa, & reflexa.

His etiam addunt aliam diſtinctionem: quod actio corruptiua eſt duplex. Altera directa, altera reflexa. Directa eſt, cum agit aliquid in aliud per ſe, vel per mediũ aliquod tantum; vt cum ignis calefacit aquam, vel lignum. Reflexa, cum agẽs agit in aliquod paſſum, quia agit in aliud; vt Sol illuminans terram ſibi obiectam directè, illuminat per illos radios ea, quæ ſibi obiecta non ſunt, & ſic reflexe agit: ſimiliter etiam ignis aliquando calefacit reflexè.

1 Dictum illorum.

His ſuppoſitis dicũt quatuor. Primum eſt. actione perfectiua immanente, qualis eſt uolitio, & intellectio, & ſenſatio, aliquid agit in ſe primò, & per ſe Intellectus enim in ſe intelligit, & volũtas in ſe amat & ſenſus ſentit, nec actiones extra potentias, à quibus procedunt, fluunt, ſed in ipſis manent.

2. Alterum eſt; actione perfectiua, qualis eſt motio localis, aliquid agit in ſe, ſed per accidens, & per aliud per accidens, vt anima ſe mouet; dum mouet corpus per aliud, vt mouetur ferrum à uirtute à magnete impreſſa: at tam ferrum, quàm anima ſe mouent.

3. Tertium eſt actione corruptiua directa nihil in ſe agit per ſe, niſi per accidens, nihil. n. ſeipſum calefacit per ſe, aut alterat niſi per accidens: ſicut cum aqua reducit ſe ad frigiditatem, aut cũ aliquid dicitur in ſe agere, quia una pars agit in alteram.

Quartum eſt: actione corruptiua reflexa aliquid in ſe agit: quod dicunt fieri in antiperiſtaſi; vt cum uigoratur unum contrarium ex alterius præſentia, vel ex reſiſtentia extrinſeca, ut frigidiores ſunt fontes ſubterranei tempore æſtatis.

Nota de Antiperiſtaſi, ſm quoſdã.

Quod ſi petas, A quo iſta aqua magis infrigidatur? Dicunt, quod a ſeipſa: hoc modo, quod diffundit ſpecies intentionales per medium; quæ cum occurrunt calori exiſtenti in partibus terræ viciniorib us ſuperficiei, redeunt ad ſubiectum, à quo proceſſerunt, ipſumque infrigidant. Simili etiam cauſa tempore hyemis ſunt fontes calidiores. Dicunt etiam, quod hac eadem cauſa magis calefit medium ab igne, cum ponitur igni aliquod obſtaculum. Nam ſicut hæ ſpecies poſſunt agere in ſuummet ſubiectum, ipſumque intendere; ſic etiam in aliud ſubiectum, quamuis ſit ſimile, & eiuſdem intenſionis, nam per has ſpecies ſimile etiam agit in ſimile gradu.

Authores iſtius ſententiæ.

Hæc eſt Neotericorum doctrina ex dictis uarijs ipſorum collecta. Huius ſententiæ eſt Paulus in Summa, c. 23. & Marſil. q. 17. & 18. & Alber. Saxo. q. 15. & Caiet. Thien. tract. de reactione, c. 4. & aliorum multorum.

Indicium authoris de ſnia ſupradicta. De primo dicto illorum.

Et quamuis aliqua horum uera ſint, nõ tamen omnia profecto, & ea non ſatis perpenſa, & enodata: In primis ipſorum dictum primum æquiuocum eſt ualde, nec quæſtionib. reſpondent. Aliud enim eſt agere in aliquo, vt in ſubiecto, aliud agere, in aliquod ut in obiectum. Et quamuis in actionibus tranſeuntibus idem fere ſit, tamen in immanentibus aliud eſt. Nam intellectus ſemper agit in ſe, ut in ſubiectum, quia intellectio in ipſo recipitur, nõ tamen ſemper in ſe, ut obiectum, quia alia intelligit a ſe: ſimiliter ſenſus alia à ſe ſentit, & uoluntas amat.

Quæſtio igitur, ſi de quacũque actione intelligatur, vt ipſi uolunt, non ſoluitur ex illa parte, oportebat enim oſtendere, quod intellectus non ſolum in ſe, ſed ſe intelligit, & ſenſus ſe ſentit, & uoluntas ſe uult: ita enim per ſe agerent in ſe. At hoc non ita eſt: non. n. tales operationes inſunt niſi Angelis: quod oſtendere non eſt præſentis ſpeculationis, alibi Deo dante, dicemus.

De 2. dicto. Secundum dictum ueritatem habet.

D 3. Tertium dictum abundè tractauimus lib. 4. Phyſ. & ibi hanc reiecimus ſententiam, & oppoſitū oſtendimus probabilius, quod ab aliō reduceretur aqua ad frigiditatem ex calore.

De 4. reprobatur illa ſnia. Primò. Quartum horum dictum, iudicio meo, eſt intolerabile, & ab omni philoſophia abſonum: quod facile oſtenditur. Primò ex communi ſententia Peripatetica, quod accidentia non migrant de ſubiecto in ſubiectum: iſti autem dicunt, quod eædem ſpecies redeunt per idem mediū ad ſuum ſubiectum.

2. Et præterea ſecundò, quia talis reditus eſſet motus: at omnis philoſophia docet, accidens omne per ſe eſſe immobile, nec moueri niſi cum ipſo ſubiecto.

3. Tertiò, quia ſpecies intentionalis non producit accidens ipſum reale, cuius eſt ſpecies, vt enim ſpecies coloris non producunt colorem, nec ſpecies ſoni ſonum, ita nec ſpecies caloris, ſeu frigiditatis calorē aut frigiditatem, aliàs enim poſſent in ipſo organo ſenſitiuo producere tales qualitates, quod falſum eſt. Tunc enim ſenſus non ſentiret, nam ſecundum Ariſtotelem, ſenſus debet denudari ab eo, quod percipit, vt ſi percipit colorem, non debet eſſe coloratus. Excludenda igitur eſt iſta ſententia.

Authoris ſententia. Aliter igitur exiſtimo eſſe dicendum, Et ut in particulari etiam hæc ueritas pateſiat, diſtinguamus actiones, ut ſingulas examinemus. Si latè uocabulum extendamus, multis modis contingit agere: Agit enim, quod localiter mouet, & quod generat, quod corrumpit, quod alterat ſecundum qualitates ſenſibiles, ſiue primas ſiue ſecundas, quod auget, & ſimiliter qđ ſecundum animam operatur, vt quod ſentit, intelligit, appetit, uult. Ex quo patet eſſe has actiones, puta motionē localem, generationē, corruptionem, alterationem ſecundum ſenſibiles qualitates, augmentationem, & animæ actiones ſenſitiuas, & appetitiones, & intellectiones: & de omnibus his dubium eſſe poteſt non facile, an idem agat in ſeipſum, ut in obiectum & ſubiectum.

Multiplex gen' actionis.

De mutatione locali, an idē agat i ſeipſum. Incipiamus à motione locali, de qua diximus multa 8. Phyſic. At modo multum aduerte, tripliciter poſſe aliquid mouere, & moueri, vt ex Ariſtotele habetur 5. Phyſicorum, textu 1. Primo per accidens, id dicitur per accidens mouere, quod eſt coniunctum accidentaliter cum eo, quod per ſe mouet; ut calidum ædificat, quia enim ædificator, qui per ſe ædificat, calidum eſt, dicitur per accidens calidum ædificare. Id etiam per accidens moueri dicitur, quod eſt in eo, quod per ſe mouetur, vt mouetur homo ad motum nauis, in qua eſt.

Tripliciter pōt aliqd mouere, & moueri. Primò.

Secundò, Dicitur aliquid mouere, ſeu moueri ſecundum partem. Id mouet ſecundum partem, cuius aliqua pars mouet, vt homo mouet librum, quia manus mouet, cuius uerò pars mouetur tantum. Id ſecundum partem moueri dicitur, vt moueri dicitur homo, quamuis brachium ſolum moueatur. 2.

Tertiò, Aliquid ſecundum totum ſeu primò mouet, uel mouetur: & hoc, eſt quod non ſecundum partem ſuam, vel per accidens, ſed ſecundum ſeipſum totum mouet, uel mouetur, ut lapis cadens, dicitur ſecundum totum moueri, ſimiliter manus mouens ſecundum totam moueri dicitur. 3.

Eſt etiam hæc diuiſio communis, non ſolum motu locali, ſed etiam aliis, ut dicetur poſtea.

Nota. Tripliciter etiam aliqd pōt mouere ſe ipſum.

Si igitur tripliciter contingit mouere, & moueri, cum aliquid ſeipſum mouere dicitur, etiam tripliciter intelligi poteſt. Primo, quod ſeipſum moueat per accidēs: quod tunc fiet, cum aliquid ſecundum ſe quidem mouet aliud, ad cuius motū mouetur & ipſum: & hoc pacto non dubium eſt, aliquid ſeipſum mouere, ut anima in animalibus ipſis: hæc enim mouet, & dum ipſa mouet corpus, per accidens ad motum corporis mouetur. 1.

Vbi nota, quod anima ſeipſam mouet, id eſt, & mouet, & mouetur, mouet quidē per ſe corpus, mouetur quidem per accidens ad motum corporis: ob id ſeipſam mouere per accidens dicitur. Nota 1.

Et nota, quod hoc nulli alteri formæ ſubſtantiali ineſt, niſi animæ. Nota 2.

Secundo. Aliquid ſeipſum mouere dicitur per partem, eo quod ſecundum unam partem mouet, ſecundum alteram mouetur

tur p ſe: & hoc modo animalia ſe moueri dicuntur: mouent quidem ratione animæ, mouentur ratione corporis. Dico autem, per ſe: nã p accidens ſimul etiã mouetur anima ad motum corporis; ꝙ ſic totum animal mouetur ſecundum totũ, ſed ſecundum corpus per ſe, ſecundum, animam per accidens. At ratione animæ mouet, vt patet in motu nerui, quamuis ut diximus libr. 8. Phyſic. in toto animali ſit pars corporis per ſe mouens, & pars corporis per ſe mota.

3. Tertio, aliquid mouere ſe, intelligi poteſt ſecundũ totum per ſe, vt idem met adæquatè moueat, & idē adæquatē moueatur: vt idem omnino, quod motum facit, motum patiatur. Et hoc reputat ipſe Ariſto. impoſſibile, 8. Phyſico. text. 40. & ſequentibus, vt ibi expoſitum eſt, eo quod una eademque ſubſtantia non poteſt eſſe eiuſdem motus eſſe actiuum, & paſſiuum principium, ne ſit ſimul actu, & potentia.

Nota valde an aliquid poſſit mouere ſeipſũ.

Fateor hoc vnum, & meam proferam ignorantiam, quod non video, quare hoc non poſſit fieri. Nã ſicut intellectio actio quædam eſt, quæ procedit ab eo, quod eſt actu, & recipitur in eo, quod eſt potentia, & tamen vnum & idem ſe intelligit, ut patet in angelis: quare etiam vnum, & idem ſecundum totum non ſe mouebit in corporibus? Nihil enim prohibet, quod ſimul ſit actu, & potentia ſecundum motum localem; nam vt moueat, debet eſſe actu, id eſt, exiſtere; ut moueatur, debet eſſe potentia, id eſt, capax motus. Simul ergo poteſt unum exiſtere, & eſſe ens actu & motus eſſe capax. Recipiantus igitur, nihil ſe ipſum mouere ſecundum totum, tanquam probabiliſſimum, propter ſententiam Ariſtotel. & aliorum omnium, ſed non ut demonſtratum. Et ſane de actione perfectiua cõcedendum eſt, aliquid poſſe agere in ſeipſum, quicquid ſit de aliis.

4. Modus mouendi ſeipſum.

Præter hos modos unus alius uidetur ſupereſſe, puta cum ferrum ſe mouet per virtutem a magnete impreſſam, & cibus ad partes nutriendas, & etiam elementa ad loca naturalia, & proiecta per medium; conſtat enim, quod in his eſt uirtus actiua mouens, cum non ab alio extrinſeco proxime & immediatè ferantur.

Nota de motu ferri a magnete & proiectorũ, aliis.

In quibus maxime aduerte, quòd non mouentur ratione partis, nec mouent, ut animalia: quia eorum ſubſtantia non eſt actiuum illorum motuum principium: ſed mouentur ſecundum totum, puta ratione materiæ, & formæ per ſe, mouentur tamen ratione illius impreſſæ uirtutis actiuæ. At quia accidens non habet mouere, niſi ut alicuius ſubſtantiæ uirtus, & inſtrumentum eſt, talis motus datur ſubſtantiæ illi, cuius eſt illa uirtus, & a tali ſubſtantia moueri dicitur, cumque iſta non ſit ea, quæ mouetur: nam hæc tantum patitur, & non mouet, ob id ab extrinſeco iſta primo moueri dicuntur: ut a generante, a membro, a magnete, & reliquis proxime tamen ab illa impreſſa uirtute, ſed non a ſubſtantia neq. a parte ſubſtantiali.

Nota.

Hic multum conſidera, quod ex hoc ſoluitur difficultas notanda. Solent enim aliqui dicere, quod cœlum poteſt moueri a ſe, ſicut lapis; & tunc non oportet diſtinguere, mouens & motum, ſed totum cœlum mouetur a uirtute motiua in ipſo. Sed ex hoc ſoluitur: ſi enim cœlum ratione ſubſtantiæ mouetur tantum, ratione uirtutis mouet, ut lapis; atque oportet aliud principium extrinſecum ponere, cuius ſit illa uirtus inſtrumentum: quod ſi ſubſtantiam actiuam, & paſſiuam ponas, iam oportet diſtinguere id quod mouet, & id quod mouetur. Et id quod mouet, eſt primum mouens, quod, quia ſemper & ſine defatigatione mouet, ſecundum Ariſtotelem, ob id uirtus incorporea eſt. Et hoc conſidera nam ex his notum fit quomodo aliquid in ſe agat in motu locali.

De generatione ſubſtãtiæ an aliq. moueat ſeipſum. 1. Modus.

De generatione ſubſtantiæ dico, quod ex illis tribus modis poſitis: qui communes erant, ſecundus ſolus poſſibilis eſt, alii duo impoſſibiles. Secundus quidem eſt, quod aliquid ſe generet ſecundum partẽ, puta ut una pars generat alteram: & hoc contingit in nutritione, quæ generatio quędam eſt. Idem enim ſe nutrire dicitur, eo ꝙ una pars ſubſtantialiter cõuertit alteram, & poteſt in aliquo toto una pars aliam mutare, & totum illud ſe mutare dici poteſt, quãuis hoc improprie ualde. Nã cum mutatio fit, totum illud nondum eſt, niſi id quod mutat, & generat: cum autem

totum

totum eſt, iam generatio ipſius non eſt: ob id non dicitur ſe mutare,ſeu generare propriè.

2. & 3. At primus modus, puta, quod aliquid generet per accidens; & tertius, quod ſe totum generet, impoſſibiles ſunt. Ratio eſt: quia ut generet, debet eſſe: ut generetur,debet non eſſe formaliter: at ſimul eſſe & non eſſe idem formaliter eſt impoſſibile.

De corruptione,an aliqd moueat ſeipſum.

De corruptione uerò ſecundus modus idem eſt cum generatione: pariter etiam primus, & tertius in ſubſtantiis,ut notum eſt. At in accidentibus inſtantiam patitur, 1 2 3 nam poteſt aliquid ſe totum corrumpere per accidens, puta, dum corrumpit id, ad cuius corruptionem corrumpitur,ut ſi ſupponamus, accidentia manere in compoſito,tum febris deſtruit hominem, quo deſtructo, ſimul ipſa perit.

Obiectio. Dices,Homo ſe occidit,ergo ſubſtantia ſe corrumpit.
Solutio. Dico, quòd non proximè, ſed quia indicit id,quod corrumpit.

De alterationibus ſenſibilibus, qõo agat aliqd in ſe. 1.Modus.

Supereſt, ut dicamus de alterationibus ſenſibilibus:de his enim Ariſtoteles loquitur, & de his in præſenti erat præcipua diſputatio.

Dico igitur primo, ut eodem ordine procedamus, quod idem poteſt per accidens ſeipſum alterare, puta, quia alterat id, cuius alteratione ipſummet alteratur. Et huius exemplum eſt de anima, quam non dubito ſecundum uarios effectus corpus alterare, puta calefacere, infrigidare, quibus tamen ipſa per accidens alteratur.

2. Dico ſecundo: quod contingit etiam, aliquid ſe alterare ſecundum partem, puta, quia ſecundum unam partem alterat, ſecundum alteram alteratur,ut notum eſt: ut homo ſe alterare dicitur,cum cor alias corporis partes alterat.

3. Dico tertio: quod idem ſecundum totum non alterat ſeipſum,id eſt,unum non ſe calefacit,ita,ut idem prorſus calefaciat, & calefiat per ſe:& hoc magis notum eſſe, quàm in motu locali. Quod enim alterat debet habere formã actu: quod alteratur uerò carere illa. At non ſtant ſimul in uno eodemq; adæquate habere actu formam, & non habere:motus uero localis,cum nõ ſit ſecundum formam, magis uidetur à ſe poſſe eſſe.

Nota. Fateor tamen quod non demonſtratur adhuc,quia ut aliquid calefaciat, ſat eſt habere calorem uirtualiter, aut etiam per propriam formam ſubſtantialem ſe perficere,reducendo ſe ad ſuum naturalem ſtatum, cur ergo idem non poterit eſſe actu calidum uirtuale, potentia uerò formale, & ita ſe calefacere? Sit ergo dictum hoc probabiliſſimum, ſed non demonſtratum: & hoc eſt,quod intendit Ariſtot.textu 48. huius libri.

4. Dico quarto,quod aliquid ſe alterat ſecundum antiperiſtaſim, id eſt conuerſionem, & reflexionem, quamuis non proprie à ſe, quin potius ab altero alteratur: quo autem fiat modo,explicandum eſt: ille enim modus quorundam ſuperius poſitus non mihi placet.

Nota de antiperiſtaſi. 1 Modus.

Aduerte igitur, quod dupliciter fit iſta antiperiſtaſis. Vno modo ex eo,quod duo agentia multiplicãtur circa idem paſſum, V.g.ſit ignis,cui apponatur aqua uaſi infuſa,uel lignum aliquod; & poſt lignum,uel aquam ſit lamina ferrea; tunc fortius comburetur lignum, & aqua, quàm ſi non eſſet ferrum,poſt lignum: calefit ergo propter antiperiſtaſim.

Cauſa huiuſmodi.

Sed hoc non eſt ex eo, quod reuertantur ſpecies ignis, uel caloris ex ferro ad lignum, ſed quod ignis calefaciat ipſum ferrum, & aerem illi continuum, quæ calefacta ipſum lignum iterum calefaciunt: & ſic ſunt plura agentia: & quia ferrum calefacit per calorem ab igne receptum, dicitur, quod calor conuertitur: ſed tamen re uera idem non eſt. Nota 1. Cuius ſignum eſt: quod ut tale medium fortius alteretur, opus eſt quod apponatur aliquid receptiuum multi caloris, quo poſſit agere, puta denſum aliquod. Et hic eſt unus modus,qui dici poteſt per reflexionem, nec proprie antiperiſtaſis eſt.

Nota 2. 2 Modus antiperiſtaſis.

Alter modus eſt pro cuius declaratione aduerte, quod unum & idem poteſt dupliciter magis agere in aliquod. Vno modo,quia ei propinquius eſt: & hoc notum eſt. Altero modo, quia meliori modo, & ſecundum maiorem diſpoſitionem ſe habet ad ipſum. V.g. ignis calefacit undequaque ſecundum ſphæram ſuæ actiuitatis, apponitur aliquid ei ex una parte actionem impediens, tunc in alias partes for-

Dupliciter aliqd magis agit in aliud.

fortius agit,& intenſius, & hæc dicunt an tiperiſtaſis, & conuerſio.

Nota cur eſtate pl' frigeſcit interna ter ræ pres.

Partes ergo terræ frigidæ impeditæ a calore extrinſeco tempore æſtatis, fortius agunt in interiores, ad quas ſe conuertũt, & ſic infrigidant magis aquas. Et hoc admodum eſt notandum: eſt enim generale in multis, ut dicetur in libris Metheorum. Nec oportet admittere illam ſpecierum conuerſionem, quæ abſona eſt a recta philoſophia naturali, & Metaphyſica.

Altera cã antiperiſtaſis.

Alia præterea ratio propabilior & uerior antiperiſtaſis iſtius proprie dictæ, eſt quod in initio actionis, antequam ſupere tur unum contrarium ab altero fortiori, per aliquam particulam temporis ſe defendit, & ſuam ad ſe uirtutem actiuam conuertit, ſe vniens & ſuam uirtutem ad ſui defenſionem, ne pereat, aut lædatur ab altero:& ita in ſeipſum conuertit actionem ſe fortificans ex naturali, inquam, appetitu ſuæ conſeruationis: & ita aqua frigida appoſita. Soli in æſtate per aliquam temporis partem antequam a Sole ſuperetur, frigeſit magis. Poſſet etiam hęc actio aliquando durare per maius, aut minus tempus, pro ratione & uirtute agentium. Et hoc ſit ſatis quantum ad hanc actionem.

De augmentatio ne & nu tritiõe an aliqd mo ueat ſe ipſum.

De augmentatione vero, & nutritione dico, quod idem ſe auget ſecundum partem,& formam,vt docet Ariſto. Quod eſt dicere,uiuens nutrit,& auget ratione formæ:nutritur & augetur etiam ratione formæ. Nec hoc eſt inconueniens:quia ſit nutritio, & augmentatio, accedente aliquo extrinſeco,quod mutatum in uiuentis ſubſtantiam, ipſam dicitur nutrire,& augere proprie: at quia conuerſio: & unio ſit per formam & animam, actio formæ tribuitur;& ipſa etiam agere primum,& nutrire dicitur.

De operationibus aiæ, quõ aliqd mo ueat ſe ipſum.

De animæ aliis operationibus nihil in præſenti dico: quia non eſt huius loci id diſcutere, & maiorem habet hoc difficultatem,quam ut breuibus dici poſſet:reſeruetur in libros de anima. Patet igitur, quid in hac quæſtione ſit ſentiendum: oportet tamen argumenta in principio poſita ſoluere.

Ad 1.

Ad primum, quòd ex auctoritate procedit, dico, quod ſolum oſtendunt illa loca, nihil agere in ſe primo, & ſecundum idem prorſus, & per ſe, non tamen aliis modis,qui dicti ſunt.

Ad 2.

Et per hoc etiam reſpondetur ad ſecũdum argumentum:quamuis uellem,te ad uertere ſenſum illius. Quod agit,eſt actu. Agens enim tripliciter eſt actu. Primo in actu formali, puta, cum ſimile eſt ſpecie paſſo mutato; vt calidum reſpectu calidi. Altero modo in actu eminentiæ, puta,cũ poteſt illud facere,quamuis non ſit ſimile: & ſic Sol eſt actu,cum facit herbã. Alius eſt actus virtualis, cum aliquis in virtute alterius agit: & ſic agit virtus ſeminalis. Cum ergo dicitur. Nil agit,niſi quod eſt actu: intellige, quod eſt actu,uel formali, uel eminenti,uel uirtuali.

Nota tri pliciter a liquid eẽ in actu.

Nota.

Et propter hanc doctrinam dixi ſuperius, quod argumentum non eſt demonſtratio ad probandum, idem non agere in ſe primo, & per ſe: quia non repugnat, ꝙ aliquid ſit potentia calidum,& actu ſimul: ſed actu continentiæ,ſeu eminentiæ, uel uirtuali; potentia uero ad alium calorem formalem.

Ratio.

Et hoc patet. Poteſt enim eſſe piper & uinum actu calidum eminentia,ſeu uirtute,at in potentia calidum formaliter. Nõ ergo illa ratio demonſtrat, quod ob id nihil in ſe agat.

Ad 3.

Ad tertium eodem modo patet ſolutio. Tamen nota,quod non ob id,quòd diſtinctum eſt, mouens a moto colligitur ſeparabilitas primi motoris,ſed quia moue re poteſt tempore infinito,& ſine defatigatione,quod non eſſet,ſi eſſet uirtus in corpore,ut diximus bene in lib. Phyſi. 8.

Ad 4.

Ad quartum ſolutio eadẽ eſt, nõ enim admittimus, ꝙ alteratione ſenſibili idem agat in ſe ipſum primo,& per ſe.

QVAESTIO XV.

An omne agens, dum agit repatiatur.

Nota difficultatẽ qõnis.

QVæſtio iſta de actione valde difficilis ab omnibus iudicatur, & re uera eſt, cum propter uarias ſententias Doctorum, tum propter argumentorum difficultatem,quæ pro qualibet ſententia vidêtur facere, tum etiam propter innumeras

meras calculationes, & ſophiſmata, quæ neoterici hic accumularunt. Dabimus tamen operā, Deo fauente, ut in tanta multiplicitate, & obſcuritate veritatem hanc & facilem, & breuem, dilucidamque proponamus, & oſtendamus.

Quæ ſint facienda ī hac quæſtione.

Primo igitur quæ difficultatem faciūt, dicemus. Secundo communiones, & potiores ſententias cum ſuis fundamentis adducemus. Tertio quid mihi probabilius uideatur, aperiam. Tandem quarto difficultates propoſitas, & ſecundum aliorum, & ſecundum noſtram ſententiam ſoluam.

De titulo qōnis.

Ante omnia tamen titulus quæſtionis a nobis explicandus eſt. In primis de actione, quæ ſecundum qualitates ſenſibiles eſt, præcipue loquimur.

Quid ſit agens in agendo pati.

Vocamus autem agens agendo pati, cū ſic agit in paſſum, ut paſſum etiam agat in ipſum: & hæc paſſi actio reactio eſt. V. g. aquam calefacit manus calida, ita, ut aqua, quæ patitur, frigefaciat manum; tunc manus agens repatitur.

Nota 1. vim 4. vocabulorū

Sunt igitur notanda quatuor uocabula, puta Actio, Paſſio, Reactio, Repaſſio.

Quid actio.

Actio eſt ipſius principalis agentis, & maioris virtutis, qua in paſſum agit.

Quid paſſio.

Paſſio vero eſt ipſius paſſi operatio, quia patitur. At illa actio, qua paſſum agit in agens fortius, & principalius, reactio dicitur; & paſſio, qua agens tale patitur, repaſſio.

Quid reactio. & repaſſio.

2. Nota. in quib. cōueniāt philoſophi circa reactionem.

Eſt igitur difficultas: an agens ſecundū qualitates ſenſibiles in paſſum repatiatur ab eo.

Aduerte ſecundo quòd in duobus caſibus omnes conueniunt, quòd agens non repatitur. Vnus eſt, qui habetur ab Ariſt. in hoc loco tex. 54. cum agens, aut nō habet materiam, aut ſi habet, eſt alterius generis à materia paſſi. Vnde res ſpirituales agentes in iſta inferiora, non repatiuntur: quia materiam non habent: ſimiliter cœli non repatiuntur, quia materiam habent alterius rationis.

1. Nō fieri reactionē, ſi agēs non het materiā, aut ſit alterius generis.

2 Non fit actio extra ſphæram actiuitatis.

Alter caſus eſt: cū agens eſt extra ſphærā actiuitatis paſſi. Attende enim, quòd omne agens, cum ſit finitæ virtutis, non agit niſi per ſpatium determinatum, & uſque ad certum terminum: imo nec in illo ſpatio toto æqualiter agit, ſed debilius ſemper in partes diſtantiores a ſe: & hoc ſpatium, in quod agere poteſt agens, dicitur ſphera ſuæ actiuitatis, ita, ut niſi paſſum ſit applicatum intra hanc ſphæram, non poſſit agere agens in ipſum. Variatur autem hæc ſphera, quia modo maior, & modo minor eſt, pro maiori, uel minori agentis uirtute.

Quid ſit ſphæra actiuitatis

Poteſt igitur eſſe, quod ſit aliquod agēs, fortiſſimum habens magnam ſphæram, & ſit paſſum debile breuem habens ſphęram; tunc poterit applicari tale debile ſphærę fortioris, ita, ut fortius ſit extra illius ſphæram in quo caſu fortius aget abſque repaſſione ab illo paſſo. Et hoc notum eſt: ignis enim agit in diſtantia a quibus non repatitur, quia horum actiuitas non ita ſe extendit, ut ignem poſſit pertingere.

Et ob hoc, quamuis Sol eſſet eiuſdem materiæ cum terra, ageret in ipſum abſq; repaſſione ab ipſa, quia terræ actiuitatis ſphæra attingere Solem non poteſt.

Difficultas igitur conſiſtit, cum agens quidem eſt eiuſdem materiæ cum paſſo, & utrumq; eſt debite applicatum, ita, ut utrumq; contineat alterum intra ſphærā ſuæ actiuitatis. Quæ ſit difficultas ī hac qōne.

Aduerte ulterius, quod actio, & reactio poſſunt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundum diuerſas contrarietates. v. g. ut ignum agat ſecūdum calorem, & repatiatur ſecundum humiditatem, uel quod frigefaciat, & repatiatur ſecundum ſiccitatem, & ſic non negatur reactio ab ulla ſententia: poteſt enim ignis agere in aquam ſecundum calorem, & aqua in ignem ſecundum humiditatem: ſimiliter aer in terrā ſecundum calorem, & repati a terra ſecū dum ſiccitatem. Nota 3.

Altero modo ſecundum eandem contrarietatē, ut agens calefaciat, & frigefiat a paſſo, & de iſto eſt tota difficultas. 2 In eadē contrarietate.

Collige igitur ex his hunc ſenſum quęſtionis, an agens, quod eſt eiuſdem materiæ cum paſſo repatiatur ſecundum illā contrarietatis ſpeciem, ſecundum quam agit, utroque exiſtente debite applicato, ita, ut calefaciens calefaciendo frigefiat, & frigefaciens calefiat per repaſſionem. Hic eſt igitur ſenſus, & nota in quo difficultas conſiſtat. Senſus integer præſentis difficultatis

Quæ igitur rem hanc difficilem faciūt ſunt quinque argumenta. Primum eſt Burlei: Argumēta contra reactionem.

Burlei 3. Phyſi. ſuper tex. 17. Sit agens, & patiens, tunc, uel iſta ſunt virtutis æqualis, vel inæqualis. Si æqualis, neutrũ aget in alterum, quia a proportione æqualitatis nõ eſt actio. Si inæqualis, tunc unum. ſ. maius aget in alterum tantum, & non repatietur quia a proportione maioris actio eſt, quod ſi minus reageret, iam profecto eſſet actio a proportione minoris, nam reactio, actio quædam eſt.

2. Secundum eſt Calculatoris in tract. 7. de reactione. quod ſi eſſet reactio, tunc idem ſimul moueretur motibus contrariis, quod eſt impoſſibile. Sequela autem probatur. Sit agens A. & ſit patiens B. illud calidum, hoc uero frigidum, ſit autem A. in quadrupla proportione ab B. ita ut B. nõ poſſit reagere in totum A. ſed in aliquam eius particulam, puta quartam, & uocetur. C. tunc ſequitur, quod talis calefiet, & frigefiet ſimul, Probatur. Si illa repatur a. B. notum eſt, quod frigeſit, ulterius etiam caleſit a tribus reliquis, quartis ipſius A. Quod ſic oſtendo C. habet ſufficientem cõtrarietatem cum reliquis partibus A. quæ uocentur D. ut poſſit pati, quia C. eſt paruum frigidum D. autem, puta, tres quartæ, ſunt multum calidæ, quia pono, quod ſunt in gradu ſummo, ergo calefacient ipſum C. uides ergo, quomodo ſi eſt repaſſio in C. tunc ſimul calefiet, & frigefiet?

Solutio q̃ poſſet afferri, refellitur. Dices, non fit ſimul, ſed modo frigeſit, poſt caleſit. Hoc non ualet propter duo primo, quia ſi poſtea caleſit C. etiam tunc 2. nõ repatitur, iam illo tempore erit actio ab A. in B. ſine repaſſione. Secundo, quia ſumo illud tempus, in quo frigefactio fit ſine calefactione, & argumentor, in medio temporis illius erat frigiditas in C. ergo habuit contrarietatem cum D. calido potuit ergo iam calefieri, nec ulterius expectare, & ita dicam in quacunque data frigefactione, eſt enim ſemper quęcunque data diuiſibilis ſecundum Ariſt. Hoc argumentum ab omnibus ſummæ difficultatis iudicatur.

3. Tertium argumentum idem colligit, ſcilicet, quòd idem ſimul contrariis moueatur motibus, tamen ex parte medii. Si igitur A. agit in B. & B. reagit in A. fit hoc per aliquod medium, puta C. ſuppono autem quod non agit in paſſum agẽs, quin agat in medium, cum illud diſtans; eſt; tunc A. agit calefaciendo B. ergo medium caleſit, iterum B. re agit ſimul per idem medium infrigidando A. ergo medium. C. frigeſit. Simul ergo idem caleſit, & frigeſit, intenditurque motibus contrariis, hoc autem, uidetur eſſe nõ poſſe. Nec eſt minoris difficultatis hoc argumentum, quam præcedens, imo clarius ducit ad impoſſibile.

Quartum argumentum eſt. Sequetetur, quod nihil ſuum ſimile induceret, nec ſummus gradus qualitatis produci poſſet. Probo. Sit A. ſumme calidum agens in B. frigidum, & nitens ipſum ſibi aſſimilare, & ſuppono, quod nihil agit vltra ſuam uirtutem & actiuitatem, tunc ſi A. agens in B. repatiatur, ergo minuitur in actione eius uirtus, fitque remiſſus, dũ magis agit, ergo in fine actonis non erit ſumme calidum, ſed aliquos gradus caloris admittet, non ergo inducet ſummum calorem in B. quod videtur abſurdum. 4.

Quintum argumentum ſumitur ex motu locali. Non enim omne, quod mouet, neceſſario mouetur ſecundum locum, ergo nec quod agit, & alterat, neceſſe eſt, pati, & alterari. Hæc ſunt argumenta præcipua, & difficilia in hac materia, in quibus laborant authores maximè, quorum ſententiæ præcipuæ ſunt prius exponendæ. 5.

Prima ſententia eſt Calculatoris. Suiſſet tract. 7. de reactione, quæ breuiter conſiſtit in hoc. Eſt enim duplex agens, ſeu patiens; alterum uniforme, alterum difforme. Vniforme eſt, quod ſecundum omnes ſuas partes æqualem participat formæ gradum, ut ſi eſſet bipedale calidum ut quatuor, ita ſecundum omnes ſuas partes, quibus agit, ut patitur, haberet calorem, ut quatuor. Difforme vero eſt, cum non æqualem gradum, formæ participiat, ut ſi bipedale quaſdam partes haberet calidas, ut quatuor, quaſdam ut duo, quaſdam magis, quaſdam vero minus. 1. ſentẽtia Calcul. Duplex agens.

Aduerte vlterius ſecundum Calculatorem, quod qualitas actiua tantum reſiſtit ſuo contrario, quantum agit; ut ſi multũ agit multum reſiſtat: ſi parum agit parum reſiſtit, eſt autem reſiſtere, ſe a corruptio- Vis actiua ſecundũ Calc tm̃ agit quãtum reſiſtit.

ruptione defendere, & conſeruare a contrario conante corrumpere illam qualitatem.

1.Dictũ Calculatoris. His ſuppoſitis,Dicit Caleulator primo: Agens diſforme repatitur ſecundnm eandem contrarietatem, ſed non ſecundum eandem partem; ſed ſecundum aliam agit ſecundum aliam patitur: agit quidem ſecundum fortiores partes, repatitur ſecundum debiliores.V.g.ſit pedale calidum habens partes calidas, vt ſex,aliquas ut duo: ſit aliud pedale frigidum habens partes frigidas,quaſdam,ut ſex,quaſdam,ut dno; ſit illud A.hoc autem B.tunc A. ſecundũ partes calidas ut ſex, agit in B. ſecundum partes frigidas vt duo B. autem reagit ſecundum partes frigidas ut ſex in A. ſecundum partes frigidas ut duo:agit ergo A.& repatitur; ſimiliter B.ſecundum diuerſas partes. Debet autem obſeruari,ut partes, quę agunt, uel reagũt,in diſformi ſint fortiores partibus paſſis, ut ſit ſemper actio a proportione maioris.

2. Dicit ſecundò: Agens uniforme non repatitur, dum agit,nec ſecundum diuerſas partes. V.g.ſit A.uniformiter calidum ut quatuor: ſit B.uniformiter frigidũ ut tria tunc, A.aget.in B.nec repatietur,quia ſecundum quamlibet partem excedit in actiuitate ipſum B & ita in reſiſtentia.

Secundũ Calcu. nihil põt agere,& repati ſecũdum idẽ, & eandẽ partem. Ex quo colligitur,quòd iuxta Calculatorem nihil poteſt agere, & repati ſecundum idem & eandem partem eandẽ contrarietatẽ:nihil enim ſimul caleſit,& frigefacit,uel econtra: ſolum ergo reactio iſta eſt in partibus diuerſis.

Obiectio cõtra Calculatorẽ. Obiicies Calculatori,Sit. A.uniformiter calidum ut quatuor:ſit,B.diſforme habens frigidas partes quaſdam, nt quinque quaſdam ut duo:tũc, A.uniforme aget in B.ratione partium frigidarum, ut duo: & repatietur ab ipſo, B.ratione partium nt quinque,ergo idem ſecundum idem agit, & repatietur.

Reſpõſio ipſius. Reſpondebit Calculator, quod id non poteſt eſſe:hoc enim pendet ex applicatione agentium:nam B.uel applicatur ſecundum debiliores partes,uel ſecnndum fortiores ſingulis partibus ipſius A.Si ſecundum debiliores: tunc A.aget in B.ſecundum illas, & non repatietur ab ipſis:ſi nero ſecundum fortiores,tunc B.aget in A. non econtra: & ſic nunquam ſecundum eaſdem partes erit actio, & paſſio, ſed ſecundum diuerſas. Hæc eſt opinio Calculatoris, quam placuit ita exponere, quia obſcure ab ipſo traditur, & a paucis exponitur,& a quibuſdam non eſt ſatis intellecta.

2 Opin. Hentisberi. Secunda opinio eſt Hentisberi celebris Sophiſtę in ſuorum ſophiſmatum libro ſophiſ. ultimo: & quaſi eadem uidetur cum Calculatore: conuenit enim in ſuppoſitis & in modo reactionis:ſed differt:nam admittit etiam inter uniformia eſſe reactionem,atque hoe modo dicit:Sit A.uniforme calidum,ut quatuor· ſit B.frigidum ut tria; dicit, quod A.agit in totũ B. quia eſt fortius illo: at B. reagit in particulam ipſius A.quia fortius eſt totum frigidum,ut tria ſimul ob multitudinem materiæ, quã ſit nna particula ipſius A. agit ergo. A. ſecundum totum, repatitur ſecundum partem. In quo differat a Calculatore.

Nota. Hæc ſententia, ſi intimè aſpiciatur,profecto non poteſt euadere,quin idem ſecũdum idem agat,& repatiatur; nam ſi totũ A.agit in B. ergo ſecundũ eam partem ẽt qua repatitur: ergo iam illa etiam pars aget,& repatietur.Vlterius B.agit ſecundũ totum in partem A. & repatitur ſecundũ totum ab A. ergo idem ſecundum idem aget,& repatietur.

Nota rurſus ĩ quo differat a Calcula. ſentẽtia. Ex quo collige cõtra aliquos, quod eſt multo diuerſa iſta ſententia a Calcula.hic enim nullo modo admittit, ſecundum idẽ eſſe actionem,& repaſſionem; ille uero,id admittit, ſolumq; dat modum,quomodo id poſſit eſſe, cum hoc quod a proportione maioris ſemper ſit actio: & ita ipſe docet,quod cum,A agit in totum B.eſt a maiori actio:ſimiliter reactio,quia B.agit in partem A. conuenit ergo cum Calculatorę in fundamento, quod qualitas tantum eſt actiua,quantum reſiſtiua:differt tamen prorſus in ſententia.

Auctores iſtius ſententiæ. Nota. Hæc ſententia fuit Matiliani, contra quem ſcripſit tractatum Caietanus Thienenſ.Et nota hoc,quia ex utriuſque ſentẽtia agit aliquid,& repatitur,ſed non ſecundum totnm id, ſecundum quod agit,uel ſi ſecundum totum repatitur, non tamen ab illo ſolum repatitur, in quod agit, ut patet in caſu poſito. Hæc eſt horum opinio.

3 Snſa. Tertia eſt aliorum opinio, quæ actionem,

nem, & reactionem inter aliqua tota conſtituunt,& ſecundū eaſdem partes, at non in eadem contrarietate per ſe,ſed in diuerſa.in eadem verò per accidens.

Dupliciter aliqua qualitas prima pōt corrūpi, p ſe & p accidēs.

Notant hi, quòd qualitas aliqua prima dupliciter poteſt corrumpi.Vno modo per ſe à ſuo contrario,vt calor à frigiditate, & ſiccitas ab humiditate,& econtra. Altero modo per accidens,puta ad corruptionem alterius qualitatis, cum qua in illo ſubiecto naturaliter eſt coniuncta, verbi gratia calor ignis corrumpitur per accidens ab humido deſtruente ſiccitatem ipſius ignis, & ſic humidum aeris deſtruitur à frigido corrumpente ipſius calorem per accidens tamen.

Dicunt igitur,quòd actio,& reactio per ſe fiunt inter aliqua agentia, & patientia ſecundum duas contrarietates, vt ignis per ſe agit ſecundum calorem, repatitur ſecundum ſiccitatem ab aqua, hęc autem patitur ſecundum frigiditatem, reagit ſecundum humiditatem. At quia corrupta ſiccitate ignis etiam calor minuitur; fit, vt ignis repatiatur ſecundum calorem,ſecundum quem agit, per accidens tamen. Similiter aqua patitur per ſe in frigiditate,at quia per hanc deperdit etiam in humiditate,per accidens fit, ut re agat aqua ſecundum id, ſecundum quod patitur, puta ſecundum humiditatem. Ita autem hoc fit, ut niſi eſſent hæc gemina contraria in utroque agente, & patiente, non eſſet reactio, unde calidum, & ſiccum agens in frigidum, & ſiccum non repatitur,hunc igitur modum reactionis iſti ponunt.

4 Snīa cōmunis.

Quarta ſententia eſt communis, quam ſequitur Marſil.q.19.& Albe. Saxo.q. 16. & Paul.Vene.in ſumma cap.25. & Caiet. Thienen. in quodam de reactione tractatu,& alii multi. Quæ,quia magis inter omnes rationabilior apparet mihi, magiſquē ad mentem Ariſtotelis;ob id eſt explicanda latius.

1.Suppoſitum,non eſſe ęquales actiuitates qualitatū nō reſiſtentijs.

Supponunt vnum contrarium opinionibus præcedentibus; nempe qualitates primas non eſſe tantum actiuas, quantum reſiſtitiuas, imò oppoſitam eſſe latitudinem actiuitatis, & reſiſtentiæ, ut ſi actiuitas conſideretur, calor eſt maxime actiuus, in ſecundo gradu, frigiditas,in tertio humiditas, in ultimo ſiccitas, hæc enim parum actiua eſt. At ſi reſiſtentiæ latitudo penſetur,oppoſitus eſt ordo,ſiccitas enim eſt maxime omnium reſiſtitiua contrario,poſt hanc humiditas,tertium locum obtinet frigiditas,vltimum calor.Quod eſt dicere, Difficillimè ſiccitas expellitur & humiditas difficilius, quam reliqua duo,facillimè calor,ſemper tamen in eodem gradu & potentia conſiderare debes.

2.Suppoſitum ex quo prouenia actio.

Supponunt ſecundò, quod actio prouenit ex victoria uirtutis actiuæ alicuius ſupra alterius reſiſtentiam. Verbi gratia, tunc calidum agit in frigidum, cum calidi actiuitas uincit reſiſtentiam frigidi, ſimiliter econtra, tunc frigidum in calidum, cum frigidi actiuitas huius uincit reſiſtentiam.

1. Dictū.

His ſuppoſitis, dicunt primo, quod actio, & reactio eſt per ſe in eadem contrarietate,& ſecundum idem totum. Explico. Sit calidum,vt quatuor,ſit aliud frigidum vt quatuor, tunc calidum agit in frigidum, quia calidi actiuitas,quæ ſumma eſt,uincit frigidi reſiſtentiam, quamuis ſit eiuſdem gradus,at repatitur tale calidum à frigido, quia frigidi actiuitas uincit reſiſtentiam caloris, quæ minima eſt,& ſic fit repaſſio, & reactio non ſolum inter contraria æqualia gradu, ſed etiam inter æqualia, quia minor frigiditas aliqua maiorem habet actiuitatem, quàm ſit reſiſtentia maioris caloris,& ita poteſt reagere.

2. Dictū.

Dicunt ſecundo, quod non eſt reactio niſi cum maior eſt actiuitas paſſi, quàm ſit reſiſtentia agentis, vnde ſi ſit ſummus calor, & frigidum ut unum,uel duo, tunc erit actio abſque reactione. Ex his patet, quomodo fiat actio, & reactio ſecundum idem,& eandem contrarietatem; & quomodo ſemper actio, & reactio eueniant à proportione maioris, ſemper enim actiuitas agentis eſt maior reſiſtentia paſſi,& actiuitas paſſi in reactione maior eſt, quàm agentis reſiſtentia, aliter non fieret reactio.

Hæc eſt communis ſententia, nec volo alias ſententias citare, quia parum ab his differunt,nec aliquid utilitatis ex eis percipere poſſumus.

Auctoris ſententia.

Supereſt,ut quid ſentiēdum de hoc mihi uideatur;hoc loco tertio aperiam.

1. Cōcluſio in reactionem.

Sit igitur prima concluſio. Reactio, & repaſſio ſunt. Hæc concluſio probatur

 autho-

authoritate experientia, & ratione. In primis, quod agens agendo repatiatur, eſt Ariſtotelis 3. Phyſic. tex. 8. & 16. & lib. 1. gene. textu 53. & 87. & 89. multum expreſsè habet hoc li. 4. de generatione animalium, cap. 3. & alibi apud Ariſtotelem. eſt etiam communis Philoſophorum ſententia, qui omnes in re conueniunt, quanquam in modo differant.

Per teſtimonia Ariſto. & aliorum.

1. Ab experičtia.

Experientia etiam hoc colligitur. Primò, quia aqua calida uehementer infuſa frigidæ, ipſam temperat, & ab ipſa temperatur: quod non eſſet, niſi eſſet reactio. Similiter ferrum ignitum aquæ frigidæ infuſum ipſam calefacit, & ab ipſa frigeſit: & manus comprimens gelu, liquefacit ipſum calefaciendo, ab ipſoque frigeſit: cibus comeſtus alterat animal, & alteratur ab ipſo: etiam duo uaſa ſimul concuſſa ſe inuicem frangunt, & duo cultri ſe hebetant: ſunt profectò innumeræ & manifeſtæ omnibus experientiæ de hoc.

2. Rōne.

At ratio aliis prætermiſſis, una eſt, quæ ex mixtione ſumitur. Cum enim mixtio fiat ex multis agentibus alteratis omnibus, & ad concordiam, & temperiem redactis: profectò non uidetur fieri poſſe talis omnium alteratio, niſi elementa ab his, in quæ agunt ſimul etiam paterentur: ob quam rationem Ariſtoteles, ut paulò inferius dicemus, coactus fuit ponere, & admittere reactionem, & repaſſionem agentium communicantium in materia.

Quonā ſit ro a priori, qua agēs repatitur.

Dices, te deſiderare intelligere, quæ ſit radix, & cauſa à priori, ob quam agens repatiatur. Reſpondeo, ut expectes parum uſque ad concluſionem tertiam: illic enim eam aperiam, in ipſa enim opinio noſtra conſiſtit.

2 Cōcluſio tripartita, dari. ſ. repaſſionē ſecundū eandē contrarietatē, & ſecundum idē, & eādē partē, & per ſe

1 Pars cōcluſio.

Secunda concluſio. Repaſſio eſt, & ſecundum eandem contrarietatem, & ſecundum idem, & eandem partem, & per ſe. Hæc concluſio eſt contra tres priores ſententias, quæ profectò non ſunt in philoſophia recipiendæ, multoque minus in doctrina Ariſto. Sunt igitur tria probanda, quæ in hac concluſione proponuntur. Primum eſt, quod ſi reactio ſecundum eandem contrarietatem. Alterum, quod ſecundum idem contra Calcula. & Hentisb. Tertium, quod per ſe, & non per accidens contra tertiam opinionem.

Probatur reactionē eſſe ſecūdū candē qualitatē 1. Authoritate.

Primum authoritate experientia, & ratione probatur, Authoritas eſt expreſſa Ariſto. 4. de generatione animalium. cap. 3. ubi dicit, eſſe neceſſarium, quod calefacit frigeſieri, quod premit premi. Præterea Themiſt. ſuper 3. Phyſi. tex. 8. inquit, ignis calefacit, & frigeſit ſimul ab ea re, quam calefacit ipſe; idem etiam ibidem Simpli.

2. Experientia.

Experientia autem hoc ſatis comprobat: puta ex aqua uehementer calida infuſa frigidæ fit tota tepida, quod non eſſet, niſi calida calefaceret, & infrigidaret, & frigida infrigidaret & calefieret: ſunt etiā eædem de hoc experientiæ ſuperius poſitæ, & aliæ multæ.

3. Rōne.

Ratio autem huic fauet: aliter enim in mixtione elementorum oporteret ſaltem duas qualitates manere in ſummo gradu: quod repugnat mixtioni: Frigiditas enim & calor ſi ita ſe haberent, ut calor ageret tantum, & non repateretur a frigiditate, maneret in ſummo: nam non poteſt ab alio pati, niſi a contratio: idem etiā eſſet de ſiccitate, & humiditate. Colligitur ergo, eſſe repaſſionem ſecundum eandem contrarietatem: nec de hoc adhuc eſt difficultas apud Doctores, ſed de aliis duabus partibus.

2. Pars cō cluſio. Probatur reactionē eſſe ſecūdum idē 1. Authoc Ariſ. & aliorum.

Ob id probatur altera pars, quod idem quod agit, patiatur; quod negabat Calcula. Probatur autem hoc ſimiliter authoritate, experientia, & ratione: hæc enim ſunt potiſſima media in philoſophia naturali. Authoritas eſt expreſſa Ariſto. 3. Phyſic. textu. 8. quam in concluſione ſequenti latius declarabimus. Inquit igitur Ariſto. quòd idem eſſe actu, & potentia reſpectu eiuſdem fieri non poteſt: at reſpectu diuerſorum, poteſt fieri. Idem enim eſt calidum actu, frigidum potentia: & hinc fit, ut agens repatiatur: agit enim qua parte eſt actu, patitur, qua parte eſt potentia.

Adde tu, Idem & ſecundum eandem partem quantitatiuam poteſt eſſe ſimul actu, & potentia, ut id prorſus ſit potentia frigidum, quod actu eſt calidum ergo idemmet repatitur, quod agit, quod etiam egregiè explicant Simpli. & Themiſt. in illo loco. Vide ergo clarè mentem Ariſt. contra Calculatorem, & non ſolum Ariſt.

ſed

Authoritate Græcorum. ſed etiam Græcorum omnium talem locum exponentium; & aliorum illuſtrium interpretum?

ſ. Experientia. Nec deeſt huic experientia. ſi enim ſumatur aqua multum calida vniformis, & aqua multum frigida vniformis, ſimulque coniungantur: quis negabit totam aquam futuram tepidam? idem ergo, quod agit, repatitur ſecundnm idem, aliter enim non eſſe tota aqua tepida.

1. Rõne. Hoc tamen ratione probatur. Primo: quia ſequeretur, ꝙ non poſſet eſſe mixtio elementorum. Quod probatur. Si enim non eſt repaſſio in agente elemento, niſi ſecundum aliam partem, ita, ut ſecundum quaſdam tantum agat, ſecundum alias tantum repatiatur: illæ ergo partes agentes non repatientur, & ſic mouebunt in ſuo uigore: nec ad mixtionem uenient. Vlterius repaſſa deſtruentur ab aliis agentibus partibus, quæ non poterunt repati: non ergo erit mixtio, ſed partialis generatio, eo, quod partes fortiores in ſe conuertent debiliores abſque repaſſione illarum.

Nota. Exiſtimo hoc argumentum eſſe fortiſſimum cõtra Calculatorem, nec ſolui poſſe, niſi fingendo modos mixtionum pro libito, & imaginatione propria, ſed non pro rerum natura.

Idẽ alterõne probatur. Præterea ſequeretur quod vnũ elementum non ageret in alterum cum repaſſione: quod eſt contra Ariſt. expreſſe, & contra ſenſum. Probatur; quia elementum aquæ eſt uniformiter frigidum ſecundum ſe: ignis etiam uniformiter calidus: ſi ergo aqua igni infunderetur, tunc non eſſet repaſſio, quia ſolum inter difformia conſtituitur: à Calculatore: quod quidem gratis, & abſque ratione affirmatur. Concludamus ergo eſſe reactionem, & repaſſionem ſecundum idem, & ſecundum eandem contrarietatem.

3. Pars cõcluſ. Probatur reactionẽ eſſe ꝑ ſe, in eadem contrarietate ſecũdũ idem. 1. Experientia. Tertium uerò, quod id fit per ſe, probatur contra tertiam opinionem, quam ipſa ſola experientia repellit. Nam aqua calida, & aqua frigida ſimul iuncta mutuò agunt, & patiuntur, & ſecundum eandem contrarietatem: nam humidum non patitur, utraque enim eſt humida: quod ſi aliqua eſt ſiccitas in calida, ea eſt per accidens, & parua, ita, ut non poſſit dici quod ad corruptionem illius patitur calor.

Hoc idem experimur in pomo frigido compreſſo à manu calida, ubi repaſſio eſt ſecundum eandem contrarietatem. Quis enim dicet, quod pomum deſtruit calorem manus, quia deſtruit humiditatem, & manus deſtruit frigiditatem pomi, quia deſtruit ſiccitatem ipſius? profectò hoc uanum eſſet, & abſque fundamento. 2.

Præterea eſt ratio, Demus, quod ignis agat in aquam ſecundum calorem: ſi calor ignis repatitur per accidens, tunc repateretur ab humido aquæ agente per ſe in ipſum ſiccum ignis, ut ipſi dicunt: ſi ergo hoc ita eſſet, ſequitur, quod ignis non reciperet frigiditatem; ſed ſolam humiditatem: nam humidum non producit, niſi humidum. Cum ergo hoc falſum ſit, ignis enim repatiens frigiditatem habet, aliàs calor eſſet in ſummo: ergo repaſſio eſt ſecundum eandem contrarietatem. Idem de aere, & terra: & hoc argumentum noſtrum profectò fortè eſt contra iſtos. Idem probatur ratione. 1.

Præterea ſequitur ex iſta ſententia, ꝙ elementum ſymbolum, ut ignis, & aer, aqua, & terra ageret abſq; reactione: quia hæc non habent niſi unicam contrarietatem: hoc autem eſt contra Ariſt. & gratis dictum. Quod enim agant inter ſe ſymbola, docet Ariſt. 2. gener. tex. 25. ꝙ uerò repatiantur, docet 1. gener. tex. 54. ubi dicit ea, quæ in materia communicant, agendo repati. At talia in materia communicare certum erit, ergo repaſſio, & non niſi ſecundum unam contrarietatem, & ideo per ſe. Pluribus poſſet hoc confirmari, ſed iſta ſufficiant: quia res manifeſta eſt. Ex his manet integra ſecunda concluſio probata. 2.

Tertia concluſio. Agens communicans in materia cum paſſo, repatitur ab eo, dummodo ſit intra ſphæram actiuitatis ipſius, quamuis paſſum ſit multo minoris uirtutis, & reſiſtentiæ, quàm agens. Hæc concluſio eſt contra quartam opinionem, in qua conſiſtit modus, & cauſa reactionis: ob id prius eſt explicanda, deinde probanda. 3. Concl. Qua rñdet ad ꝑcipuã difficultatẽ quæſt.

Senſus igitur eſt; cũ aliquod contrariũ agit in aliud contrarium, repatitur ab eo ſecundũ illas partes, quæ in ſphærã actiuitatis illius caduat: & hoc quàm contrariũ Explicat cõcluſio.

reagens

reagens ſit minoris uirtutis, quàm ſi reſiſtentia agentis. Verbi gratia, calidũ vt octo agit in frigidum vt unum: repatietur calidum à frigido, ſi fuerit intra ſphæram talis frigidi. Verum quidem eſt, quod erit multo minor huius ſphęra, tamen ſi utcumque intra eam cõtineatur, repatietur quantum ad illam ſaltem partem, quę intra ſphęram continetur.

Fundamẽtũ concluſionis; cõtraria ſe cõpatiun tur in eodẽ ſubiecto ſecundũ remiſſum, ita ut ſit ſemp expletaio la latitudo intenſionis.

Ad probationem vnum eſt ſupponendum fundamentum omnibus opinionibus commune: puta, contraria in eodem ſubiecto ſe compati, ſecundum remiſſum gradum, quod ſic debet intelligi: Fingamus, totam latitudinem caloris eſſe octo gradus intenſionis, totidem autem latitudinem frigiditatis; fieri non poteſt, ut gradus contrarii ita in vno ſint ſubiecto, vt hunc numerum excedant, vel diminuant: vnde quinque caloris, & quinque frigiditatis non poſſint eſſe, vt tres vnius, tres alterius. Vnde etiam æquales eſſe non poſſunt, nec inæquales, ita, vt excedant latitudinem unius. Si ergo ſunt quinque caloris, erunt tres frigiditatis, ſi ſeptem illius, vnus erit huius: itaque quantum deeſt vnius contrarii, tantum ſuppletur ex altero vſque ad totam unius latitudinem: nec amplius eſſe poteſt. Hoc poſtea à nobis oſtendetur.

Probatio cõcluſionis.

Probatur igitur, quod quicumque gradus ad ſenſum expoſitum reagat in ſummum, & primum argumentum ſumitur ex cauſa, & natura reactionis, quæ prius à nobis eſt explicanda.

Radix ea qua orit reactio, & repaſſio, quod ſint partim in actu, partim in potentia.

Aduerte igitur multum, quod eadem eſt radix, & cauſa paſſionis, & repaſſionis, actionis, & reactionis. Patitur enim aliquid tantum; qua parte eſt in potentia ad formam aliquam, non autem qua parte eſt actu: vnde frigeſit, quo non eſt fridum actu, ſed potentia, magis frigeſit, quod eſt minus frigidum actu, ſed potentia eſt magis frigidum. Actio autem eſt econtra ſecundum id, quod eſt actu, vnde frigefacit, quod actu eſt frigidum, ſiue formaliter, ſiue virtualiter. Hoc docet egregiè Ariſtot. inferius in hoc lib. tex. 77. Ita ſimiliter repaſſio eſt ſecundum id, quod eſt potentia, repatitur ergo ſecundum frigiditatem, quod ſic eſt calidũ, vt in potentia ſit frigidum. Reactio uerò eſt ſecundum id, quod actu eſt. Hæc doctrina eſt Ariſtotelis 3 Phyſic. tex. 8. & eſt notanda. Dicit ibi, quod paſſio eſt ſecundum potentiam, actio ſecundum actum, cumque idem poſſit eſſe actu, & potentia reſpectu diuerſorum, vt actu calidum, potentia frigidum.

Hinc ſit, vt agens repatiatur. Conſtituit ergo radicem repaſſionis in hoc, quod agens ſit in potentia reſpectu formæ, quæ in paſſo eſt in actu, quod egregiè notauerunt illic Themiſt. & Simplic. Et ex hoc colliges, radicem repaſſionis eſſe materiam eiuſdem rationis, nam per eam afficitur agens in potentia, vt poſſit repati.

Radix itẽ repaſſiõis eſt agẽs, & paſſum cõicarein materia. 1. Arg. ꝓ cõcluſione.

Ex hac obſeruanda doctrina ſumo argumentum primum. Si calidum, vt octo, agens in frigidum vt duo, ita, ut ſit ſaltem ſecundum aliquas partes applicatũ ſphæræ ipſius frigidi, probo, quod repatiatur calidum, hoc eſt, potentia frigidum, illud autem eſt actu frigidum; ergo hoc reaget in ipſum, quod enim illud ſit calidum, nihil facit, ad ipſius paſſionem, dummodo ſit in potentia frigidum.

Solutio, quę poſſit afferri, reiicitur.

Dices, Quamuis illud ſit in potentia frigidum, non infrigidabitur, quia calor ſummus, reſiſtit frigiditati paſſi. Contra hoc argumentor, quia illa reſiſtentia, non eſt alia, quàm corrumpere ipſum frigidum, non enim actio frigiditatis illius impediri poteſt. Sed ſic eſt, quod non in inſtanti corrumpet totam illam frigiditatem, quin aliqua per aliquod tempus duret, ergo per illud tempus ab illa repatietur, deperdetque tantum caloris, quantum acquiret frigiditatis. Attende ergo ueram philoſophiam, quòd non ſtat eſſe agens actu aliquod applicatum paſſo in potentia, quin ſequatur actio, & in loco ſundatur reactio.

Nota, nõ põtagens in actu eſſe applicatũ paſſo, qn agat.

Obiectio

Dices, Quomodo parua frigiditas inducetur cum tanto calore. Dico ex fundamento, quòd illa non repugnat eſſe cum multo calore, non tamen in ſummo, & ita parum remittetur calor in repaſſo, quod ſi multa fuerit frigiditas, multum remittetur calor. Idemque dico de aliis contrariis.

2. argum.

Eſt ſecundum argumentum, quod declarat, & corroborat primum. Demus calidum vt octo, cuius actio ſit imperdita

per

per diuinam potentiam: applicceturq; ei frigidum ut duo: quis negabit frigidum acturum in calidum, cum ſit vnum actu, alterum potentia, in quo actio conſiſtit; Si ergo tunc ageret, ergo modo quamuis calidum ageret in frigidum: modo enim non impedit totalem actionem frigiditatis ſed partem, dum ipſam paulatim corrumpit: tamen frigiditas quæ eſt, dum eſt, aget, quamuis minus & minus, quia vincitur a fortiori contrario, quouſque totaliter deſtruatur: Intelligo, manente agēte in actiuitatis ſphæra. Sic igitur aliquid agens repatitur ſimul, quia agit ſecūdum quod eſt actu, patitur ſecundum quod eſt potentia: nec implicat, ſimul habere vnā formam, & aliam recipere contrariam in diuerſo tamen gradu.

3. Argu. Probo tertio idem, ſuppoſita quadam experiētia, quid minima gutta aquæ incta ferro cadentiſſimo, aliquam particulam remittit. Verum eſt, quod aquæ frigiditas intenſior eſt, quam calor ferri: tamen ſit argumentum hoc. Potentior eſt vnus gradus frigiditatis reſpectu materiæ calidæ, ut octo non denſæ. ſed raræ; & æqualis, quā ſit aquę illius frigiditatis reſpectu caloris ferri, ob id denſitatem materiæ fortiſſimus eſt, at aqua agit in illud, ergo etiā gradus frigiditatis in calorē. ut octo.

Dubium. Dubitabis. Sit agens calidum, ut octo, & ſit A. ſimiliter ſit frigidum ut duo, & ſit B. iuxta ſuppoſitum prius B. habebit ſex gradus caloris, ſi igitur reagit B. in A. quare agit potius frigiditas, quam calor, qui in B. maior eſt?

Solutio. Dico, quod agens non agit ultra propriam potentiam, ut dictum eſt, cum autem reactio ſit quædam actio. B. non aget in A. ſecundum calorem, quia A. calidus eſt, aget igitur tantum ſecundum frigiditatem, quia A. eſt in potentia frigidum.

Nota. Et attende, quod non ceſſabit reagere B. in A. quouſque ceſſet actio ipſius A. in B. ceſſat autem, cum nulla eſt frigiditas in B. quæ reagat, quia iam totus calor eſt introductus.

Nota. Hoc intellige dummodo ſit ſemper A. in ſpæra ipſius B. quod fiet, ſi ei fuerit immediatum, cum enim diſtat, prius ceſſat reactio ipſius B. quam dum multum minuitur frigiditas, minorem, habet ſphæram adeo, ut non attingat ipſum A. tunc erit actio ſine reactione B. erit tamen reactio immediato, ut dicitur in concluſione quarta.

Hunc eſſe modum reactionis, puto, credoq; eſſe uerum, & niſi decipior, omnium probabiliſſimū, ſaltem eſt ſecundum Ariſtotelem, & antiquos Philoſophos Neoterici enim quærentes exceſſum uirtutis reagentis ſupra cōtrarium agens in varias detruſi ſunt opiniones, quod exacte magis declarabimus in ſolutione argumenti primi.

Sit iam quarta concluſio Agens communicans in materia, ſemper repatitur ab immediato paſſo. Hæc concluſio eſt, quā intendit Ariſtoteles dum reactionem tractatur, quæ ipſa explicatione nota eſt ex ſequentibus. Voco paſſum immediatum id cui agens ſecundum tactum coniungitur, quod deeſſe nō poteſt, ut probatum eſt in Phyſicis. Itaque non negamus repati aliquando a paſſo diſtanti: ſed hoc uniuerſaliter non eſt, niſi cum agens eſt intra paſſi ſphæram. At ab immediato repati, id vniuerſaliter eſt, iuxta expoſitum modum. Cætera, quæ de hac reactione dicenda reſtant, in ſolutione argumentorum dicentur, ob id iam ea aggrediamur. 4 Concl. Agens cō municās ī materia ſemp repatit ab immediato.

Ad primum igitur argumentum quiſq; iuxta ſuam opinionem reſpondet, at nos ſolam ſolutionem quartæ opinionis, quæ communis eſt, examinabimus. Dicunt igitur hi, quod qualitas non eſt tantum actiua, quam reſiſtitiua, immo dum magis agit, minus reſiſtit, cum igitur actio, quam reactio fiunt a proportione maioris, ſed exceſſus non eſt actiuitatis ſupra actiuitatem, ſed ſuprā reſiſtentiam, ita quod poteſt eſſe calidum, quod vincat frigidi reſiſtentiam, ob id aget in ipſum, & frigidum hoc ſit actiuius, & fortius reſiſtentia calidi, & ſic reaget. ſemper igitur fiet actio, & reactio a proportione maioris uirtutis actiuæ ſuper reſiſtentiam, unde cum paſſi actiuitas non uincit reſiſtentiam agentis, non eſt reactio. Ad primum argumētū Solutio cōior. Qō de actiuitatibus, & reſiſtentiis. Cur inuenerint quādā diſtinctionē inter actiuitates, & reſiſtentias.

Iſti inuenerunt hanc diſtinctionem actiuitatis, & reſiſtentiæ unius qualitatis, quia exiſtimabant contrarium nullo modo

modo aget in aliud, niſi ſit illo fortius: cum autem uiderent aliquando non eſt fortius, nec ſuperare illud in actiuitate, inuenerunt aliud, puta, in reſiſtentia.

1. Argu. ad probã dũ nõ eſſe æquales actiui tates reſiſtentiis. Oſtendere autem conantur hoc, puta, qualitates non eſſe tantum actiuas, quam reſiſtitiuas. Primo, quia aliter ſequeretur quod facilius eſſet aquam exſiccare, quam calefacere: quod eſt manifeſte falſum. Probatur ſequela: Frigiditas aquæ magis agit quam humiditas, ut experiẽtia docet; tardiſſima enim humiditas eſt; ſi ergo frigiditas eſt magis actiua, quam humiditas: ſequitur, qđ ſit magis reſiſtitiua: quia quantum agit tantum reſiſtit: & ſic difficilius eſſet calefacere, quia magis reſiſtit.

Idem etiam probaretur de ſiccitate, ꝙ eſſet magis actiua calore: quid falſum eſt. non ergo eſt tantum actiua, quantum reſiſtitiua, uel ẽ contra.

2. Præterea ſecundò, quia aliter non poſſet eſſe mixto, nec reactio, uel repaſſio: ſi enim qualitas actiuior: magis reſiſtit, non poterit a contraria pati, & manebit tota, nec mixtioni utilis erit.

3. Præterea tertio experientia: quia conſtat frigiditatẽ actiuiorem humiditate: at hæc magis reſiſtit: quod experimur in difficultate, qua humidum exſiccatur. His rationibus ſuam probant ſententiã iſti doctores. Et ſane hæc ſententia facilis, ac dilucida uidetur; at ſolui tamen aliter, poteſt primum illud argumentum cum aliis omnibus opinionibus, quæ putant quod qualitàs quantum agit tantum reſiſtit.

Altera ſolutio ſecundũ alios. qui putãtqua litatẽquã tum agit tãtum reſiſtere. Apparebit autem hoc, ſi explicemus, quid ſit in his qualitatibus reſiſtere, & quæ dicatur reſiſtentia. Reſiſtere profecto non aliud uidetur eſſe, quam ſe conſeruare illæſum, uel defendere ab alterius actione. Sed hoc contingit tribus modis. Primo, ſi ſe defendat tantum ab actione alterius, non tamen agendum vel remittẽdo actionem alterius: ut cum aurum in igne, uel adamas non conſumitur, & cum quis impelleret columnam firmam ipſa immobili permanente, reſiſtit impulſori. Secundo modo, ſi ſe defendat, tamen impediendo actionem alterius omnino, negat quicquam: ut ſi quis manum uulnerare uolentis teneret, ne percuteret, neue eam moueret: ſicut etiam dicũt piſcem, quendam remorari curſu nauem, inde dictum remoram. Tertio modo actionem contrarii, ipſumque ex parte tantum diminuendo, & remittendo: & per hanc reſiſtentiam, atque impedimentum qualitas ſe conſeruat in ſuo ſubiecto; tunc enim conſeruatur hæc in ſubiecto: cum impeditur contraria, quo minus producat ſibi ſimilem in illo ſubiecto. Verbi gratia, calor reſiſtit frigiditati, dum impedit quo minus agat frigiditas, & producat tantam uel ſimilem ſibi: tunc enim corrumperetur, calor, & ita per reſiſtentiam agendo, & diminuendo contrarium, ſe conſeruat calor, ipſammet frigiditatem remittendo. Nam quo idem remiſſius eſt debilius operatur, calor ergo corrumpere conatur contrarium, & quo magis corrumpit, eo magis eius actionem diminuit; & eo magis dicitur reſiſtere, ſeque conſeruare, & quo magis in contrarium agit, eo magis reſiſtit. Quid ſit qualitatẽ reſiſtere.

At quia non ita agit, dum agit, ut ſimul totum contrarium deſtruat, ſed ſucceſſiue, fit, ut non tantum reſiſtat per ſuã actionem, quin alteri contrario vacet reagere, ſibique, ſimile in ſubiecto contrarii agentis producere, & ſic etiam, ſi qualitates tantum reſiſterent quantum agerent fieri poteſt repaſſio.

Ex quo fit, quod quãdiu tardatur agẽs in corrumpendo contrarium, tamdiu repatiatur, ſi ſit in eius actiuitatis ſphæra, & quo fortius eſt, minus repatiatur, quia magis a citus ſuum deſtruit contrarium. Ita mihi dicendum uidetur de reſiſtentia iſta. Agẽs, ꝗdiu agit ſemperre patiunẽ.

Cauſæ autem reſiſtentiæ ſunt diuerſę, tũ ipſamet natura, & eſſentia qualitatis, tum eiuſdem formæ gradũ multitudo & intenſio, tum denſitas ſubiecti ſeu materiæ in qua eſt maior uel minor: tum conuenientia naturalis eius qualitatis, & coniunctio cum forma ſubſtantiali cuius eſt propria qualitas, ut plus reſiſtet æqualis calor in re naturaliter calida, ut igne, quã in re uiolenter calida, ut aqua cæteris paribus. Et cauſa eſt, quia conſeruatur a ſua forma ſubſtantiali propria, ab altera potius expellitur cum aliis qualitatibus, ut calor cum ſiccitate magis agit, & magis etiam reſiſtit, quam cum humiditate, vnde Cauſæ reſiſtentiæ quinque.

de calore ſiccitate acuitur, ab humiditate vero hebetatur: tum etiam ratione alterius extrinſeci conſeruantis auget reſiſtẽtiam, uel alterius ſuæ partis fortioris alteram partem debiliorem conſeruantis, ut, ſi calidum ut duo conſeruetur a calido, ut octo ad aliquam diſtantiam.

Ad argu. Dup poſſunt comparari actiuitates 1. Modo.

Iam ergo qui ſuſtinerent hanc æqualitatem actiuitatis, & reſiſtentiæ poſſent ad illa argumenta facta alterius opin. reſpondere argumenta oppoſita procedere ex falſo intellectu. Aliud enim eſt comparare actiuitatem abſolute, & in communi: aliud comparare ſingulas particulariter reſpectu contrarii. Si enim abſolute actiuitas conſideretur, tunc omnium maxima eſt caloris, poſt hanc frigiditatis, ſtatim humiditas, ſiccitasq; ſequuntur: pro hoc inæquali gradu & materia, facta cõparatione non tamen ob hoc ſequitur, quod ſit difficilius frigefacere, quam humectare, ut dicemus.

2. Modo.

Si vero conſideretur actiuitas uniuſcuiuſque proportionaliter reſpectu ſui contrarii, tunc exiſtimo, quod proportionaliter tantum excedit actiuitas humiditatis actiuitatem ſiccitatis, quantum caloris actiuitas frigiditatis actiuitatem: unde tantum reſiſtit ſiccum humido, quantum frigidum calido. Si ſit ſermo de reſiſtentia ex parte qualitatum in eadem, & æquali materia. Tamen non ob id ſequitur, quod ita facile ſit humectare, ſicut calefacere, in quo conſiſtit vis argumentorum nam retardatio qualitatis introducendæ non ſolum prouenit ex contrariis reſiſtẽtia, ſed ex debilitate actionis & agentis, quod etiam contrario non reſiſtente non poteſt totum effectum ſimul aut tam cito producere: ac ob id difficilius eſt exſiccare, quia minus agit.

Cur aqua citius calefit, quã exſiccetur licet maior ſit reſiſtentia frigiditatis, quam humiditatis.

Vnde actiuitas maior uel minor non ſolum ex contrarii reſiſtentia, ſed ex maiori uel minori actu formæ, & ipſius prouenit natura, loquendo in qualitatibus alteratiuis.

Maior, vel minor actiuitas non puenit ſolũ ex maiori, vel minori reſiſtentia.

Alia ſolutio arg.

Aliter ergo ad argumentum reſpondeo quod illa propoſitio. A proportione maioris eſt actio: eſt intelligenda in eadẽ ſpecie: ut ſit ſenſus. Maius, & fortius calidum agit in minus, uel in non calidum, non tamen minus calidum calefacit maius calidum. Et ita hoc etiam in reactione obſeruatur, nam ſi frigidum ut duo, reagit in calidum ut octo, profecto etiam in minus frigidũ reagit. Et hæc eſt ſolutio optima, & notanda, quam tradit Burleus Philoſophus in his ſane egregius. 3. Phyſic. tex. 16. ubi ſententiam hanc eandem de reactione docet, quamuis breuiter.

Quõ ĩtelligat̃, propoſitio, illa, a proportione minoris ęqualitatis nõ ſit actio.

Quod ſi uelis, & illam propoſitionem etiam intelligere in contrariis diuerſæ ſpeciei, ut minus nunquam agat in maius, ſed ſemper ſit a proportione maius: tunc intelliges, talem proportionem de actione victoriæ. n. nunquam minus cõtrarium ita in fortius aget, ut ipſum uincat, penituſq; ad ſe conuertat. Non tamen negare oportet, quin aliquo modo agat quod ſit in reactione, & ſic manet ſolutũ argumentum etiam ſi uniuſcuiſque qualitatis actiuitas eſſet æqualis reſiſtentiæ eiſdem propriæ nec in eo manet difficultas.

Secũdus ſenſus eiuſdẽ propoſitiõis.

Ad 2 prĩcipale.

Ad ſecundum variis modis reſponderi ſolet, qui mihi non multum placent. Dicam quod mihi uidetur melius. Dico igitur, quod aliquod agens repatitur ſecundum totum, ut in mixtione ſit, quod inferius declarabitur; & ſic nulla eſt difficultas. Aliquando patitur ſecundum plures partes, quod ſæpe accidit, ſic etiam non eſt difficultas, quia non eſt fortius agens a quo impediatur illa repaſſio.

In quo caſu ſit illi⁹ argumenti difficultas.

At difficultas tantum eſt in caſu argumenti, cum patitur una particula, uidetur enim, quod reliquum debeat conuertere illam ſtatim & ſimul cum ſit repaſſio. & tunc duo motus contrarii ſimul erunt.

1. Solutio argum.

Dicit igitur Paulus Vene. quod talis particula repaſſa non ſimul repatietur a frigido. V.g. & calefit a parte altera calida, ſed per aliquod tempus repatietur a frigido, in quo nondum calefiat: quia non poterit calefieri, donec ſit infrigidata per repaſſionem.

Obiectio

Sed obiicitur ſic Sumo illud tempus in quo tãtum dicitur infrigidari per repaſſionem, & nõ calefieri a reliqua parte cũ illud ſit diuiſibile, ſequitur, quod in illius medio fuit pars frigida, & ſic potuit calefieri.

Solutio.

Reſpondẽt aliqui, quod quãuis fuerit in medio frigida, tamen non incepit illud calefieri ſtatim, quin prius repaſſio continuaretur per aliquod breue tempus: tum quia iſta altera pars propter cõtinuitatem non ita bene eſt applicata ad agen

dum, ſicut ipſum paſſum reagens: cum etiam, quia ut dicit Paulus, eſt intenta circa ipſum motum paſſum: tum quia opus eſt aliquo tempore, ut qualitas inducatur quodcunque illud ſit, & in illo non erit, niſi illa frigefactio.

2. Obiectio. Dices, Continuetur per multum tẽporis illa repaſſio, & infrigidetur pars: profecto abſurdum uidetur, quod toto illo tempore non calefiat talis pars a reliqua.

Solutio. Reſpon. quod tempore præcedente utique calefiet: & ita dicunt, quod frigidabitur, ſed non ſimul, nec æqualiter.

2 Solutio arg principalis. Secunda eſt aliorum ſolutio, quod ſi cut non eſt abſurdum, quod calor, & frigiditas ſimul ſint gradu tamen inæquali, ita etiam, nec quod ſiut calefactio, & frigefactio, hoc modo, ut inducatur in aliquo, gradus caloris de nouo, & perdatur gradus frigiditatis præcedentis, ſimul que in eodem inducatur aliquid aliud frigiditatis nouæ, & perdatur caloris antiqui aliquid. Sicut ſi eſſet ſubiectũ expers contrariorum, poſſet utique ſimul calefieri, & frigefieri de nouo vſque ad gradũ, quo iſta ſimul eſſe poſſint. hoc autem fit, cum ſunt duo agentia contraria circa idem paſſum, quod fit in caſu argumenti circa illam partem, quæ repaſſa eſt, & ſic ſoluitur argumentum ſecundum, & ſatis bene.

Reiicitur 2. Solutio. Tamen hæc ſolutio præterquam quod admittit, ſimul & ſemel motus contrarios in eodem, non ſatisfacit argumento, nam hoc pacto nunquam minuetur intenſio illius partis, ſed ſemper erit æque intenſa, nam quantum ab uno agente corrumpitur, tantum & ſimul ac ſemel in eadem, producitur, atque ita nunquam fit remiſſior, ut dici poſſit repaſſa & diminuta

3 Solutio. Tertia uidetur ſolutio omnibus aliis probabilior, quod agens dum ſuperat alterum, intendit agere, non autem intendit ſe, aut ſuas omnes partes conſeruare, & ita non conuertit ſuam ſupra ſe actionem, aut ſupra ſuas partes, ſed ſupra aduerſarium, cum uero ſuperatur ab altero, tunc conuertit ſe ad ſe defendendum & ſe conſeruandum, & conuertit ſupra ſe actionem, ut uidemus in antiperiſtaſi.

4 Solutio. Quarta etiam ſolutio addi poteſt, quo virtus conſeruatiua ſuarum ſingularum partium, minor eſt, quam virtutis actiua aliud, & ita uirtutem actiuam in aliud externum, ſuperat, & ab illo eius virtus conſeruatiua ſuperatur, non qua ſe totum conſeruat, ſed qua illam particulam conſeruabat. Quæ autem harum ſolutionum ſit uerior, eligat lector.

Ad 3. principale. 1. Solutio quorũdã. Nota 1. Ad tertium omiſſis aliis reſpondendi modis, aduerte quoſdam ſic putare, quod medium non immutatur ab aliquo agẽte, uel reagẽte, niſi quod excedit medii qualitatem. Explico. Si aer eſt calidus ut quatuor, non calefiet a calido ut duo, & ſic calidum ut duo, non aget per medium calidum ut quatuor in aliquod paſſum: imò ipſe aer medius erit ipſum agens, quod ergo per medium agit, debet ipſum excedere, ut ſit calidius uel frigidius, ſi non intenſione, ſaltem in actiuitate.

Nota 2. Ex quo fit, ut aliquid agat in aliquod paſſum nec ab eo repatiatur. Verbi gratia, ſi ſit agens fortius medio, & paſſum debilius, tunc tale agens non repatietur ſecundum hos, niſi a modo; quod ſi diceremus, quodcunque repati a paſſo, id intelligebamus ad immediato uel ab eo, ꝙ habet actiuitatis ſphęram, quam illi dicunt non habere, niſi quod medium ſuperat.

Nota 3. Quod ſi utrumque tam agens, quam patiens medium ſupereſt, ſiue ſint æqualia uel inæqualia tunc ſimul mouebũt mediũ motibus contrariis, ſed inæqualibus, ut ſi ſit agens A. calidiſſimum, patiens B. frigidiſſimum: tunc medium calefiet, & frigefiet inæqualiter. namprope A. medium magis calefiet, prope B. minus econtra uero, quantum ad frigiditatem, quia agens quodque minus agit in medium diſtans, quam in ſibi propinquum. Nec tamen reputant in conueniens ſecundum diuerſos gradus a diuerſis agentibus motibus contrariis vnum moueri, ſicut nec eſt inconueniens, duo contraria in gradu inæquali ſimul eſſe in eodem.

Reiicitur ſolutio. Sed quia uidetur paradoxum concedere motibus contrariis ſimul, & ſemel aliquid calefieri, & frigefieri, & præterea, quia qua ratione noua caliditas, uerbi gratia, inducitur, eadem ratione conſeruaretur vetus, cum noua & uetus ſint eiuſdẽ ſpeciei, & actiuitatis, & naturæ: nec ratio reddi poteſt, quare una potius manere

debeat

debeat quàm altera, reiicienda hæc eſt
1. Solut. ſolutio. Verius dicendum ergo eſt, quòd nunquam mouebitur medium motibus contrariis, ſed uno tantum a potentiori agente, verbi gratia, a calido, alterum vero, ſcilicet, frigidum, ſi calidum ſit inter ſuam ſphæram, reaget in calidum per frigiditatem illam in medio relictam, non ſecus ac ſi ipſummet eam ibi produxiſſet: imò verò, manente medio in quiete, vtcunque agens poterit in alterum agere, vt ſi eſſet vnum calidum, vt 8. & alterum frigidum, vt 8. nam medium prope calidum eſſet calidius, & prope frigidum eſſet frigidius, & in puncto æque diſtanti eſſet æquè calidum, ac frigidum, vt quatuor, & agentia in ſe inuicem agerent.

Ad 4
1. Solut. Ad quartum reſpondent Marſil. Alb. Sax. & alii, quòd repaſſum reducit ſe ceſſante repaſſione ad priſtinum gradum a ſe, ſicut calefacta aqua ad frigiditatem.
2. Solut. Aliter etiam poteſt dici, quòd cum totum agens repatitur, tunc non producitur effectus ſimilis in illo gradu, in quo erat agens in principio, nec agens a ſe reducitur ad priſtinum gradum: ſed ſi reducitur, ab extrinſeco reducitur, cum vero repatitur ſecundum partes, tunc ceſſante repaſſione reducitur ab aliis partibus, & ſic contingit ſimile producere, & æquè intenſum, cum paſſum non ita reagit, ut in totum reagat, ſed ſemper manent partes agentis aliquæ in ſuo gradu, quę non repatientes poſſunt gradum ſimilem inducere.

Ad ulti. Ad vltimum reſpondetur, quòd non eſt ſimile de motu locali, & alteratione, eo, quod reſiſtentia motus localis non eſt actiua: non enim reagit grauitas, vel leuitas in agente. At reſiſtentia in alteratione eſt actiua, ſcilicet qualitas contraria. Deinde ſimilitudo in eo eſſet, ſi moueretur res una, & altera motu contrario ei occurreret, tunc eſſet actio quædam, & reactio, cum mobile fortiua alterum reageret retrocedere, & ipſum quoque ex parte retardaretur.

Atque iſta ſufficiant de hac materia difficillima, per hæc enim poterit ſtudioſus auditor multa indagare & ſcripta Philoſophorum perluſtrare, & omnia alia intelligere.

CAPVT OCTAVVM.

Quomodo autem poteſt hoc accidere. Tex. 56.

HActenus quid agere, & pati ſint quæ agere, & pati dicantur, & qua ea cauſa, tractauit, nunc modum in particulari, quomodo actio, & paſſio fiant exponere aggreditur, ac primum Antiquorum ſententias enarrat, atque impugnat, poſtea verum actionis, ac paſſionis modum aperit.

Intentio Ariſ. quo fiat actio, & paſſio: & primo de aliorũ Philoſophorum, opinionibus.

Proponit igitur medium prædictũ rurſus particularius explicandum, nam dixerat actionem, & paſſionem fieri per mediũ ſimilitudinis, ac diſſimilitudinis nunc qualiter hoc fiat examinat.

At circa actionis modum primam ſententiam ponit, quæ eſt Empedoclis. Hic enim conſtituebat omnia corpora poroſa plenaque finibus, & vacuitatibus paruis; ſicque exiſtimabat fieri actionem, & paſſionem, quòd ultimum faciens, & principale, id eſt, proximum, ac immediatum agens ingrediebatur, per poros alterius corporis paſſi. Imaginabatur enim, cum applicatur lignum igni, quod ignis, qui lignum tangit, quantum ad aliquot partes, ſecundum quas eſt actus, ingreditur per illos ligni poros, eoſque replet, ſicque lignum patitur, ignis uero agit.

1 Sententia circa modũ actionis, Emped.

2. Cum autem duo corpora conueniebãt talia, ut pori vtrorumque eſſent commenſurati, ita, ut alterum per alterius poros ſe poſſet penetrare, ſicut vinum, & aqua tunc mixtionem fieri dicebat.

3. Cum uero unum erat alteri tantum cõmenſuratum, ut ignis, qui poteſt lignum ingredi, ſed non è contra, tunc erat ſola actio, & paſſio.

4. Hæc autem non in omnibus corporibus, ſed in mixtis ponebat: elementa enim ſecundum ipſum, non agunt, & patiuntur, ſed ſolum miſcentur inter ſe.

5. Addit Ariſt. quòd non ſolum actiones has alteratiuas ſic ponebat fieri Empedocles, ſed etiam ſenſationes, & quia hæ fiunt per medium poſitum inter obiectũ, & potentiã, per quod oportet venire actionem, & corporum partes vſque ad potentiam: ob id dicebat, quòd tale medium

Nota.

debet eſſe tranſparens:quod fiet cum corpus habet poros denſos, id eſt, multos, ac frequentiores,& ordinatos, id eſt,ſecundũ rectum poſitos ab obiecto vſque ad potentiam : cum. n. non recto tramite procedunt, non poteſt permeare corpus vſq; ad potentiam : hæc igitur duo corpus faciunt tranſparens, & quo magis illa ſunt, corpus eſt tranſparentius; ſicque Empedocles philoſophabatur.

Via autem maximè, & de omnibus. Tex. 57.

2. Sententia de modo actionis Leucippi, & Democr. SECVNDAM ſententiam ponit,quę eſt Leucippi, & Democriti, quam ab uniuerſalitate laudat, eo quod talia dixerunt principia, vt per ea omnium poſſent reddere rationem, ac omnes ſaluare motus, & mutationes : quod non fecit Empedocles, vt dicetur inferius.

Dicit autem, quòd iſti poſuerunt principium, quod eſt ſecundum naturã, id eſt, vt Philop. exponit, non negauit naturale principium, ſed illud poſuit, ſcilicet, eſſe motũ,& mutationem. Vel poſſumus,aliter etiam exponere: quod poſuit atomos, quæ naturaliter erant indiuiſibilia corpora,nec in iis in natura minus poterat eſſe: ob id principium tale corpus poſuit, tamẽ melior eſt expoſitio Philop.

Nota. Aduerte,quòd dicit,(Vno ſermone)ac ſi dicat, Per poſitionem vnam & eandem principiorum omnia ſaluabant, omniumque rationem reddebant,vt ſuperius expoſitum eſt:diuerſis enim atomorum habitudinibus diuerſi ſequebantur effectus.

Quidam enim Antiquorum opinati ſunt.

3. Sententia de modo actionis Parmenidis. Aliqui tertiam ſententiam hic poni dicunt, puta, quòd non ſit actio,nec paſſio, cum non ſit motus : quod dixit Parmenides : & ſic apud hunc non eſt opus quærere, quomodo fiat actio.

Alia expoſitio Phil. Et quamuis iſta expoſitio congrua ſit, & bona,magis placet expoſitio Philo.quę talis eſt:Cum dixiſſet ſuperius Ariſt. Democritum poſuiſſe principium ſecundum naturam, addit modo quoſdam alios non ſic proceſſiſſe, ſed modo oppoſito.

Democritus enim per id, quod ſecundum naturam,& ſenſum eſt,puta, motum, venit ad id, quod ignotum ſenſui eſt, puta vacuum. Dixitque oportere eſſe vacuum, quia aliter non poſſet motus conſiſtere, & via hæc bona fuit,quia ſenſum non dereliquit. Nota.

At alij oppoſito modo, per id, quod ignotum eſt ſecundum ſenſum, negauerunt res ſenſui notas. Hi enim dicebant non eſſe uacuum, & per hoc, quod ignotum eſt, negauerunt duo, & motum eſſe, quia credebant, non poſſe eſſe abſque vacuo: negauerunt etiam multitudinem,dicentes, omnia eſſe vnum infinitum immobile, quia ſi plura eſſent, opus erat; quòd aliquo vacuo ſeparato, id eſt, non pleno ſegregarentur: quod cum non ſit, non poterunt eſſe plura : & ſic nec erit actio, nec paſſio. Nota 2.

Hoc autem nihil differre. Tex. 58.

PROPONIT quandam veram reſponſionem, quàm impugnabat Parmenides. Veritas eſt,quòd poſſunt eſſe multa,& diuiſa abſque uacuo intermedio,ſed ſolo tactu : quod de facto modo eſt : diſtinguuntur enim corpora tactu,eo quòd extrema non ſunt vnum actu.

Hoc non recipiebat Parmen. ſed dicebat, quòd adhuc oportet uacuum ponere: nam multa hac uia facere non differt ab eo, quod eſt,multa facere per uacuũ. Peti enim poterit,Ens, vel eſt undiq; diuiſum, vel non. Si undique eſt diuiſum, tunc nihil erit : erit enim totum vacuum. Si autem ens, & mundus ſecundum has partes eſt diuiſus,non ſecundum illas:tunc uidetur fictum : quia quare potius ſecundum has, non ſecundum alias partes. Ratio 1. Parmen. qđ oporteat inter duo corpora intercedere vacuum.

Præterea, quare tantum fuit diuiſum, & non ante illum terminum, & ſimiliter quare mundus eſt tantus, & non maior, cum ſuperſit uacuum adhuc ulterius, ſi eſt finitus. 2. Ratio.

Amplius ſimiliter eſt neceſſarium.

Vlterius arguebat Parmenides, quòd ſecundum illum modum, quo res multæ ponuntur, adhuc oportet negare motum, 3 Ratio.

tum: quia quantumcũque res diuiſæ ſolo tactu ſint, cum non relinquatur locus, qui non ſit plenus, uidetur, quòd non ſit motus: non enim corporum penetratio eſſe poteſt. Iſte eſt ſenſus loci huius.

Alia quæ opinabaſ Parmē. & iiſdem rationibus.

Concludit Ariſt. quòd iſti tali ratione concludebant, omnia eſſe unum ens immobile, ac infinitum: ſi enim finitum eſſet, ultra ipſum eſſet uacuum: quod cum non ſit, oportet: ipſum ens, & mundum infinitum eſſe, in quo propter rationem ſenſum dereliquerunt, ſed non bene.

Amplius autem in rationibus quidem videntur. Tex. 59.

Repheñſio Parm. & ſimiliũ Philoſophorũ relinquentium ſenſum.

Nos reprehendit tanquam ſenſui repugnantes. Diciťque, quòd ſi tantum hoc in ſermonibus eſſet, non multum referret, id eſt, ſi eſſet, de rebus ſenſu incognitis: ar quia in ſenſibilibus hoc eſt, talis opinio ſimilis eſt dementię, immo dementia peior: quia nullus eſt ita demens, ut ignem putet aquam, ſicut iſti, ſed ſolum in bonis apparentibus propter aliquam aſſuetudinem decipiuntur, & mala uerè putant eſſe bona. Procedit hoc ex eo, quòd uoluptate decipiuntur, uel aliqua aſſuetudine, qua illa bona competerũt, quę non ſunt. Hoc autē minus eſt, quàm errare in iſtis ſenſibilibus, quæ tam nota ſunt etiam ipſis amentibus.

Leucippus autem exiſtimauit habere. Tex. 60.

Comparō ſententiæ Leucippi cum Parm. in qb. cōueniant, & differant. 1. Dña.

Sententiam Leucippi cum ſententia Parmenidis cōuenire in aliquo docet, in multis tamen differre, ipſamque explicat. Primo quidem Leucippus adhibuit rationes: quibus cum ſenſu conſentiret, ac quæ ſenſibus conſonarent: puta per quas nec motus, nec mutatio poſſet auferri: & in hoc cum apparentibus, & ſenſibilibus conuenit, dum iſta non negat.

1 Conuenientia.

In alio tamen cum his, qui unum ponunt ens, conuenit: puta, quia affirmat, ſi non eſſet uacuum, non eſſet motus: affirmat etiam, quòd uacuum non eſt ens, nec entis pars, & ſic nec cum ante computatur, ſolidum enim, & plenũ ſolum eſt ens. At iterum differt in hoc alio, quòd exiſtimat talia plena, & entia eſſe plura, & diſtincta inter ſe, numero infinita, paruitate indiuiſibilia, ſimulque eſſe uacuum affirmat per quod talia plena ſeruntur.

Mod° generōnis, & corruptionis, actionis, & paſſionis Leucip.

Ex his patet opinio Leucippi circa mutationes: atomorum enim, & horum corpuſculorum congregationem in uacuo generationem, ipſorum uerò ſeparationē diſſolutionemq; corruptionem, uocat, tactum uerò horum, actionem, & paſſionem: & ſic per eundem modum omnia ſaluat.

Atomos, etſi ſe tangant non eſſe vnũ.

At ne exiſtimaret quis talia corpuſcula, cum ſe tangunt, unum effici; addit Ariſtot. quòd non ob id unum ſunt, quamuis ſe tangant. Reddit rationem Philop. quia, inquit, Leucippus non poſuit uerum tactum, quia mediabat ſemper uacuum, ſed uocabat tactum, cum ualde proxima erant inter ſe.

Modus alterationis ſecũdum Leucip.

Vlterius addit, quòd iſta corpuſcula compoſita, & circumplicata generant, id eſt, ordine, & poſitione poſita faciunt paſſiones: & ſic talis ordinatio alteratio erat. Omnium igitur motuum diſtinctè ratio per hæc principia traditur à Leucippo, & Democrito.

Ex vno autem ſecundum veritatem non utique. Tex. 61.

Quod atomi non fiunt vnũ per tactũ.

Differuerat cōgregatione corpuſculorũ generationem, diſſolutione corruptionem fieri: tactu uerò actionem tamen non fieri ob id unum: Nunc explicat, quòd non fiat unum uerè ex atomis, ſed ſolum per accidens, & ſecundum congregationem. Exiſtimabat igitur Leucippus impoſſibile, & ꝙ ex uere uno, puta ex atomo, fierent multa, cũ ſit indiuiſibile, & uacuo carens, & etiam quòd ex uerè multis, puta atomis fieret per ſe unum eo, quòd uacuo diſtarent: vnitatem igitur per ſe, ac multitudinem in his conſtituit.

Cōparatio opin. Leucippi & Empedoc.

Poſt hæc opinionē Leucippi cum Empedoc. comparat, dicitque, quòd ſicut Empedoc. ponebat alterationē, ſeu actionem fieri per meatus, & poros, ita Leucippus omnem mutationem ponit: uniuerſalius ergo proceſſit Leucippus; nam Emped. ad actionem ſolam cōſtituit illas uacuitates: iſte ad generationē, corruptionem, & alias mutationes, etiam ad augmentationem:

fiebat

ſiebat enim augumentatio, cum noua intrant corpuſcula in aliud corpus.

Philop. dicit, quòd Empedocles nõ poſuit poros vacuos, ſed aere plenos, qui cederet intranti corpori: at Democritus, & Leucippus vacuos poſuerunt.

Ferè autem & Empedoclem neceſſe eſt. Tex. 62.

Reducit opin. Empedoc ad opin. Leucippi.

Reducit opinionem Empedoclis de actione, & paſſione ad opinionem Leucippi, idque oſtendit. Nam Empedocles debet fateri eſſe quaſdam partes ſolidas, & indiuiſas, non habentes meatus, & poros: aliter enim ſi ubique porus eſſet, totum corpus eſſet porus, totumq; vacuum: ſunt ergo iſta corpuſcula ſe tangentia, & inter ea mediant pori: quod idem dixit Leucippus. Conueniunt igitur vterque in modo actionis, & paſſionis, ſcilicet per ingreſſum, & tactum corpuſculorum.

Modi igitur, ſecundum quos hæc quidem agunt.

Cõparat modos q-bus actio fiebat ſm Leucip. & Empedo. & præfert Leucippũ 1.

Epilogat & comparat modos, quibus actio, & paſſio fiunt, iuxta Leucippum, & Empedoclem: qui duo ſunt, & per meatus, vt ponit Empedoc. & per vacuum, vt Democrit. Hos autem modos comparat, ex quorundam enim poſitione confeſſum & manifeſto apparet, quod ſequitur, id eſt, conſonant principiis, quæ ſequuntur, alijs uerò non hoc accidit.

Expoſitione enim Democriti ponentis illa indiuiſibilia corpuſcula, figura differentia ex quibus omnia corpora componuntur, & in quæ reſoluuntur vltimo, facile liquet, quomodo generatio, corruptio, reliquaque ſequantur.

At ex opinione Empedoclis hæc omnia non ita liquent. Generatio enim, & corruptio mixtorum facile intelligitur ex congregatione, vel diſſolutione elementorum, at ipſorum elementorum generatio non conſtat; quia, ſecundum ipſum, elementa non habent principia, quomodo ergo ipſa corpulentia, & magnitudo congregata generetur vel diſſoluatur, non poteſt ſecundum dicta Empedoclis reddi ratio. Nec enim ignis, nec aliorum vllum elementorum principium habet, ſicut poſuit Democrit. & Plato: hic enim ſuperficies eſſe elementorum principia poſuit, ille verò atomos, & indiuiſibilia corpora.

Immo nec eſt manifeſtum in doctrina 2.
Empedoclis, quomodo fiat alteratio, nam hic ſolum accidentia poſuit in elementis, ab ipſiſque inſeparabilia, & elementa intranſmutabilia inter ſe poſuit, ex quibus ſequitur, alterationem eſſe non poſſe, vt diximus ſupra textum primum. Democritus uerò in uariatione ſitus, & ordinis atomorum alteratione facile collocauit.

Tantum enim differt, vt non eodem modo. Tex. 63.

Cõparatio opin. Leucippi & Plat.

PLATONIS cum Leucippi opinione ſententiam confert, uterque enim omnia corpora tam mixta, quàm quæ elementa dicuntur, ex indiuiſibilibus componebat. Sed erat inter eos triplex diſcrimen. Primo: nam Plato indiuiſibiles ſu- 1. Dña.
perficies ponebat: at Leucippus indiuiſibilia corpora. Secundo, Leucippus corpo- 2. Dña.
ra quæque componebat ex infinitis atomis ſingulis habentibus figuras diſtinctas: & ſic poſuit figuras infinitas, at Plato finitas poſuit figuras, & principia. Conuenerunt tamen, quòd uterque poſuit indiuiſibilia figurata: in numero, & multitudine differebant.

Nota ex Philop.

Et nota ſecundum Philoponum hunc eſſe ſenſum huius loci, quamuis uideatur ſignificare littera, quòd ſingulæ atomi figuras habeant infinitas, ſenſus enim oppoſitus eſt, ſcilicet, quòd ſolida ex infinitis diuerſarum figurarum atomis conſtant.

Tertio differunt in modo faciendi ge- 3. Dña.
nerationem: nam Leucippus dicit per tactum atomorum ſimul cum uacuo fieri generationem; at Plato per ſolam ſuperficierum tactum, quia negabat eſſe vacuum.

Statim excuſat ſe ab impugnatione iſtarum opinionum, dicens, q̃ contra ſuperficies dictum eſt lib. 3. de Cœlo, ſimul enim contra ſolida indiuiſibilia, unde relinquatur modo ſpeculatio inconuenientium, quæ ex hac opinione ſequuntur.

Vt

Vt autem parum egredientes dicamus.
Tex. 64.

Refellit ſnia de atomis Leucip. Democr. 1. Argu. ex impaſſibilitate atomorũ. Quamuis ſe uelle impugnare a tomotũ opinionem ſuperius dixerit, excuſatione facta dicit, quod digreſſione quadam uti liceat, ut contra eam parum diſputet. Et aduerte, quod quæ dicit contra iſtam opinionem, ſunt quæ pertinent ad hanc tractationem de mutatione. Eſt igitur primũ argumentum contra Leucippum tale, ut Philop. exponit. Nam ſequeretur ex opinione ipſius, quod neceſſario atomi eſſent impaſſibiles: & ex hoc vlterius, quòd non poſſent agere: & ex hoc, quod nihil ex frigido calidum, & ex duro molle fieret, quod eſt contra ſenſum.

Prima ſequela probatur: quia nihil patitur niſi per uacuum: atomi in ſe non habent uacuum: ſed ſolidæ ſunt, ut ipſi fatentur: ergo nõ poſſunt pati. Probatur ſequela ſecunda; quia ſi non poſſunt pati hę nec illæ poſſunt agere, cũ deſit id, in quod poſſunt agere: ex quo tertia ſequela nota eſt.

Secundum hãc expoſitionem illud verbum, Neq; enim durum: tenetur illatiue, puta, Quare neq; durum poſſibile eſt eſſe.

Altera expoſitio Ariſtot. Hæc expoſitio bona eſt, ſed forſan eſt alia melior, & texti magis conueniens, puta, quod inferat duo inconuenientia illata ex duobus dictis Leucippi. Alterum inconueniens eſt, quod eſſent atomi impaſſibiles: alterum quod nihil eſſet effectiuum, nec eſſet actio.

Prius probat ex uno ipſius dicto, quod paſſio fit per uacuum; & atomi non habẽt in ſe uacuum: poſterius probat ex altero ipſius dicto.

Nota in opi. Leucippi. Vbi attende, quod Leucippus, ut in ſequenti textu apparet, poſuit qualitates in atomis quibuſdam, ita tamen, ut non poneret contrarias qualitates in aliis, ſed credo, quod exiſtimabat, illas eſſe harum priuationem, uel diſtantiam. poſuit enim calorem, ſed non frigiditatem poſitiuam poſuit duritiem, ſed non mollitiem poſuit grauitatem, ſed non leuitatem, ſed hæ erãt illæ aliæ ſecundum quod minus, uel aliter inter ſe habent atomi.

Rõ cõtra Leucip. colligit. Ex hoc igitur arguit Ariſtot. quod non eſt actio, nec atomus efficit: quia deeſt contrarium, & enarrat duo, id eſt, non eſt frigidum, nec durum, ſecundum ipſam: at actio inter contraria eſt.

Aduertendum autem, quod durum poſitum eſt pro exemplo: nam non negauit durum eſſe Leucippus, ſed molle. Et nota expoſitionem noſtram, cui textus ſequens conſonat. Nota.

Quamuis hoc inconueniens ſit.
Tex. 65.

2 Argu. ex affectionib. ſeu qualitatib. atomorum cõtrariis. Argumentum ſecundum facit contra hoc ſecundum dictum Leucippi, quod in proximo textu exponebamus tale eſt: unũ contrarium in natura non eſt abſq; altero exiſtente: ſi ergo figuræ quædam, ſ. rotundæ atomi calidę ſunt, oportet profecto in aliis figuris, & atomis frigiditatem ineſſe, & ſimul ſunt, & oportet alia complere cõtraria, puta, cum grauitate leuitatem ponere, & cum duritie molitiem.

Et nota ſenſum. Dicit enim, quod, ſi qa ponitur calor, oportet frigiditatem ponere: etiam cum ponatur durities, & grauitas oportebit harum contrarias qualitates, ſcilicet mollitiem, & leuitatem dare. Nota.

Sed tamen grauius ſecundum exceſſum. Tex. 66.

3 Argu. ex actiõe atomorũ unius in alterum. Tertium argumentum facit contra tertium dictũ Democri. Dicebat hic atomos alios grauiores eſſe aliis. Ex hoc arguit, & reducit ad contradictionem. Si datur exceſſus in uno contrario, puta in grauitate, dabitur etiam in alio, puta in caliditate, eritque una calidior altera. Vlterius ergo vna agit in alteram, nec erit impaſſibilis, quia impoſſibile, eſt, quin magis calidum non agat in minus calidum intenſum enim, & fortius agit in debilius eiuſdem rationis.

At quid ſi durum, & molle. Tex. 67.

Cõfirmatur 3. arg. Eiuſdem rationis eſt hoc argumentum obid non tanquam nouum computetur. Dicit ergo, quod ſi durum eſt, ſimili ratione molle erit, quod ſi mollis eſt atomus, profecto paſſibilis erit, Hoc enim eſt molle ipſum, quod facile patitur, facileque cedit agenti, & diuidenti.

Sed

Sed tamen inconueniens eſt, ſi nihil ineſt. Tex. 68.

4. Argu. ex plurim partiũ diuiſione, ſeu enumeratione. Quartum argumentum facit, quod latius extendit Philop. plures partes addẽs argumento. nos tamen, quæ Ariſtot. dicit, exponemus.

Argumentum igitur eſt: Iſtis atomis, vel inſunt qualitates, præter ipſarum figuras, vel non. Si non: inconueniens videtur eſſe. Cuius rationem dat Philop. quia tunc nec compoſita ex ipſis haberent qualitates; quod eſt contra ſenſum: nam quod nõ eſt quale, non facit quale.

Si vero inſunt qualitates: tunc uel ſinguli ſingulæ, id eſt, vni atomo non ineſt niſi vna qualitas, vt frigiditas: alteri altera, ut durities, & ſic de aliis: uel non ita, ſed uni plures, ita, ut una inſit, & poſſint aliæ ineſſe, vt ſic ſit calida, ut poſſit altera ineſſe.

Si non, niſi una, tunc eſſent ſingulæ naturæ diuerſæ, cum una non ſit in potentia ad alterius qualitatem: & ſic non ſolũ figura, ſed etiam natura differrẽt, nullaq; eſſet actio.

Quod ſi plures inſint uni, ſequitur, non erit atomus indiuiſibilis, quia oportet dare partem, in qua una ſit qualitas, & partem, in qua recipiatur altera: vt ſi ex calida ſit frigida, aliquid erit ſecundum quod ſit calida, aliquid ſecundum quod ſit frigida futura: ſic etiam de aliis accidentibus. Eſt autem notandum, quod non oportet hoc intelligere de parte integrante: nam notũ eſt, quod ſecundum idem quod erat calidum, poteſt poſtea eſſe frigidum: ſed loquitur de principio: vt ſit ſenſus, Debet habere aliquid ſecundum quod eſt actu, & aliquid ſecundum quod eſt potentia, puta materiam, & formam, uel actum, & potentiam: & iam atomus erit compoſitus, nec erit principium.

Nota circa ſenſũ Ariſt.

Tamen mihi magis placet, quod intelligat de parte integrante; ut ſit ſenſus, ꝙ ex calido ſit frigidum, debet eſſe diuiſibile, & plures habere partes, ut ſecundum unam ſit ſub termino a quo, ſecundum aliam ſub termino ad quem aliter non eſſet motus. & ita loquitur lib. 6. Phyſic. tex. 49. nam loquitur de calefactione, & alteratione nota, quæ eſt ſecundum extenſionem, nam quæ ſit ſecundum intenſionem non eſt ita nota, ut declarauimus in expoſitione illius textus libri ſexti.

Hoc enim & ſolida, & plana. Tex. 69.

Dupliciter exponit hoc locum Philop. mihi tamen magis placet expoſitio Auerrois, ut reducat ad idem inconueniens Platonem, qui poſuit ſuperficies indiuiſibiles eſſe principia, & Democritum, qui poſuit corpora, & atomos.

Idẽ inconueniẽs infertur cõtra Platonẽ, quod fuit illatũ contra Leucip.

Dicit igitur, quod eodem modo ſequitur, non habere qualitates illas ſuperficies, nec eſſe quales, ſicut dicebatur in præcedenti textu de atomis. Et hoc oſtendit: quia tales non poſſunt fieri ratæ, uel denſæ, uel habere aliam qualitatem in ſe, niſi ponatur uacuum intra eas, uel intra atomos: quod tamen negabat uterque.

Vel, ſi magis placet, ꝙ iſta Verba (Neq; enim rariora, &c.) reſpondeant ultimis antecedentis textus, in quibus concluſit, nõ ſolum non habere illas qualitates, quas dixerat, & paſſiones pnta infrigidare, & caleſieri: ſed nec alias: & has modo exprimit, & hoc mihi conformius uidetur.

Nota circa expoſitionem literæ.

Amplius autem conueniens eſt. Tex. 70.

Quintum argumentum facit contradictum Democritum. Dicebat enim iſta corpuſcula eſſe parua, & propter paruitatem eſſe indiuiſibilia. Contra hoc facit ingenioſum argumentum, in quo oſtendit deceptionem Democriti Magnum, & paruum eiuſdem ſunt generis, & utrumq; quãtitatem ſequitur: ergo ſi paruis ineſt, eſſe omnino indiuiſibile, etiam inerit magnis. Diuidi enim, & non diuidi, quantitatis ſunt.

5. Arg. cõtra dictũ Democriti & Leucippi. ex quãtitate atomorũ

Vt oſtendat autem fallaciam diſtingit indiuiſibile duplex. Alterum, quod difficile diuidi poteſt: alterum, quod nullatenus poteſt. Dicit igitur, quod rationabiliter dicitur, parua eſſe indiuiſibilia, quia difficilius diuidi poſſunt: magna autem facile diuiduntur, cum multis offendant, id eſt, ex multis conſtent, & multis occurrant.

Dupliciter dr̃ indiuiſibile.

At

At dicere parua eſſe omnino indiuiſibi lia,hoc eſt præter rationem, errauit ergo Democritus ex difficultate colligens impoſſibilitatem , ſic enim non eſſet ratio, quare parua potius quam magna eſſent indiuiſibilia.

Amplius autem vtrum una omnium.
Tex. 71.

6.Argu. ex natura atomorum.

Sextum facit argumentum.Illæ atomi, vel differunt in natura, & eſſentialiter, ſicut apud nos ignis, & aqua, vel non differunt,niſi numero,ſuntq; eiuſdem ſpeciei, ſicut diuerſæ partes aquæ.Si des hoc poſterius,tunc oportet dare cauſam,quæ diuiſit & ſecuit hos atomos, cum ex ſua natura ſint unum : quam cauſam non aſſignat Democritus.

Vlterius ſequetur , quod com iterum conueniunt,& congregatur fierent unum ſicut ex multis particulis aquæ, una fieret aqua; quod tamen negabat Democritus.

Si vero des prius , ounc ſequitur,quod ſiot inæquales. i.differant,& ſingulæ particulæ & atomi habeant ſuas naturas præter figuras:iam ergo ſecundum tales naturas erunt principia,non autem ſecundum figuras,cum abſq; his differentiā habeant. Argumentum eſt optimum.

Amplius autem differentia natura.
Tex. 72.

7.Vel deductio q̄dā antecedētis.

Septimum facit argumentum , quod non eſt argumentum principale,ſed deducens ad aliud ioconueniens. Si tales naturæ eſſent diuerſæ, ſequeretor, quod ſi ſe taogerent , inoicemque approximatæ eſſent,mutuo agerent,& paterentur:quod eſt cōtra Democritum. Et hoc patet:quia eſſent iam aliquo modo ſimiles puta genere , ſpecie uero diſſimiles inter alia autem actio eſt.

Amplius autem quid eſt quod mouet.
Tex. 73.

7. Principale ex cā motrice atomorum.

Septimum principale argumentom facit.Cum congregantur atomi,oel a ſe,oel ab alio mouentur.Si ab alio,iam ſunt paſſibiles ſecundum ſe,contra Democritum. Si a ſe ergo oportet diſtinguere partem motam,& partem mouētem, tuncq; erūt diuiſibiles ſingulæ oel ſi nō diſtinguantur tales partes,eidem & ſecundum idem inerūt cōtrarias, ſcilicet,moueri, & mouere.

Nota.

Nota, quod hoc oon ſolum procedere poteſt de parte iogregante , ſed etiam de materia, & forma nam Democritus otrūque negabat,quia atomos ponebat rerum prima priocipia.

Et non ſolum materia erit numero.
Tex. 74.

Obiectio cōtra 7. argum.

Verba hæc continuanda ſunt cum præcedentibos. Poſſet enim quis dicere,quod contraria poſſunt eidem ineſſe,& moueri, & mouere , ſed uni quidem ſubiecto , ſed potentia non uni , ſed ſecundum aliud, & aliud ut aoimali ineſt motus a ſe.

Solutio.

Ad hoc reſpondet, quod argumentum conclodit,quod uni contraria ioerunt,nō ſolū uni,qui eſt una materia & ſubiectum: ſed quia potentia, & principium eſt idem: oam ſecundum Democritum, atomus eſt corpus ſimpliciter indiuiſibile,& ſimplex non ex alio conſtās principio, nec in aliud principium reſolubile uni, ergo ſecundū idem prorſus ſubiectum & rationem contraria inerunt, ſi ſe mouet. Hoc diſcuſſimus ſupra in quæſtione 14.

Quicunque igitur per meatum motum.
Tex. 75.

1. Argu. cōtra Empedocles. in ordine repugnādo actionem per poros.

Mihi placet expoſitio Philop. io hoc loco. Dicit enim,quod Ariſt.facit argumentum contra Empedoclem. Hic enim dixit paſſionem eſſe per ſuſceptionem intra poros, poſuit tameo poros non vacuos , ſed corpore repletos.

Dicit ergo Ariſt. quod illis,qui ponunt paſſiones fieri per ſuſceptionem intra poros,qui tamen pleoi ſunt , ſuperfluum eſt tales poros ponere quia etiam illis remotis,& toto exiſtente contiouo adhuc poſſet paſſio fieri. Nam ſicut expellit corpus incluſum in poro , poſſet expellere partē rei,& continui , præſertim cum continuū eſt etiam facile cedens . Et hoc poteſt eſſe octauum argumentum principale.

Amplius autem quomodo contingit. Tex. 76.

2. Arg.cõ tra Empedo.9. ĩ ordine.

Proſequitur impugnare Empedoclem, & facit nonum argumentum, quo probat, non poſſe nos videre & proſpicere illo modo quem aſſignabat ipſe; & eſt argumentum. Si uiſio fit illo modo, tunc,uel radiis uiſuales tranſeũt per tactus, uel per meatus, & poros: uocat tactns partes ſolidas.Non per tactus,ut notum eſt:quia ſuperflui eſſent pori. Non etiam per meatus, quia hi ſecundum Empedoclem ſunt pleni corpore:quod ſi per tale corpus poſſunt penetrare, poſſent etiam per totum ſolidum penetrare, & ſic ſuperflui eſſent pori. Nec poteſt dici, quod cedit corpus incluſum quia eadem ratione poſſet cedere pars ſolida.

Excludũtur duæ ſolutiones.

Excludit duas reſponſiones. Altera eſt dici poſſet, quod porus eſt vacuum, non tamen ſeparatum, ſed habens corpus ex neceſſitate:& per hoc tranſit radius.

Contra hoc arguit quia pono, quod repleatur corpore, vt re vera eſt,repletus uere,tunc non poſſet eſſe uiſio,quia ſe penetraret cũ illo radius,& ſic poſſet eadem ratione eſſe abſque poro viſio nec poteſt negari, quin uiſio fiat per aerem ſemper etiam repletum.

Altera eſt,quod illi pori ſint vacui tam parui,ut non capiant aliud corpus,niſi radium. Hoc excludit:quia abſq; ratione dicitur eſſe tam paruum vacuũ,vt nõ capiat corpus.Primo quia qua ratione datur paruum,dabitur magnum: quia magnum,& paruum non mutant naturam vacui.

Præterea ſecundo:quia re uera non eſt aliud vacuum, quam ſpatium, & profundum corporis internum.v.g.vacuum inter latera vaſis non eſt aliud, quam ipſa profunditas aquæ exiſtentis in vaſe. Si ergo oporteret uacuum ponere, illud corpori æquale oportebat ponere:nullo igitur modo poteſt ſic viſio fieri,ſuperfluumque eſt meatus poros pro viſione collocare.

1. Arg. cõtra oẽs ſimul illas ueterũ ſẽtẽtias ex tactu agẽtis.

Omnino autem meatus facere ſuperfluum.

Vltima, & ingenioſa ratione has in uniuerſum confutat ſententias, qua probat, quod per tactum ſolum fiat actio. Argumentum eſt. Agens,uel agit tactu,vel nõ. Si ſic,ergo fruſtra ſunt pori,& meatus. Si non,ergo quamuis per poros ingrediatur, non aget: quia ingredi non eſt agere, ſed applicari ut agat. Neceſſario igitur fatendum eſt ſecundum tactum agere eſſe,& pati poros, ergo ponere ad hoc,aut falſum eſt,aut uanum,& inutiles.

Obiectio

Dices, Non poſſet agens agere, niſi ſe coniungeret cum partibns paſſi, & ad hoc ſunt neceſſarii pori.

Solutio.

Excluditur hoc:quia ſat eſt, quod paſſum ſit undique diuiſibile,ut poſſit tangi: non ſunt ergo pori neceſſarii.

Hæc ſunt,quæ Ariſtoteles cõtra Antiquos dicit,quæ quia parum nunc temporis,vtilia ſunt,breuiter expoſuimus, contenti cum ipſa clara, & facili textus expoſitione.

CAPVT IX.

Quo autem modo inſit generare. Tex. 77.

Modus actionis Ariſtotelicus agentia agere in quãtũ ſunt actu imediatum.uel mediatũ.

REiecta Antiquorum ſententia,ſuum nunc modum proponit modus autem in hoc conſiſtit. Primo enim id agit, quod eſt actu,ſecundum id, quod actu eſt id uero patitur,quod eſt potentia tale ſecundum quod eſt potentia modus autem eſt per tactum,vel immediatum ipſius agẽtis,& patientis,vel mediatum, ut declarabitur.

Diſtĩctio aliud eſſe ens actu,aliud potẽtia.

Proponit igitur diſtinctionẽ, aliud eſſe ens actu,aliud potentia. Quæ diuiſio eſt intelligenda ſecundum in eandem formã nempe aliud eſt calidum actu, aliud calidum potentia, aliud actu frigidum, aliud potentia frigidum.

Quod eſt potentia tale eſt aptum.

Proponit etiam, quod eſt potentia in tale natum eſſe pati id eſt, eſt ſubiectum paſſioni aptum. Explicat autem,quomodo ſit aptum pati,puta, ſecundum ſe totum,ac ſi dicat.Quod eſt tale potentia ſecundum ſe totum aptum eſt pati, & non ut Antiqui uolebant,ſecundum unam partem pati ſecundum aliam non.

Quo plus vel min' eſſe potẽ

Quãuis uerum ſit,quod quò magis,uel minus eſt in potentia,eo magis,uel minus pati

tia tale eo plus uel minus eſt aptū pati.

pati ſit aptum, & ex hac parte videbitur eſſe meatus, ſi quis vocet meatus partes magis paſſibiles, quales ſunt venæ protenſæ intra terram, ex quibus fiunt metalla, tamē hæ ſi ſunt proprie dicēdę meatus.

Nota circa literæ Ariſt. expoſitionem.

Attende autem, quod iſta verba ſunt legenda cum ſuſpenſione, vt vult Philo. eſt enim conſequentia conditionalis, ex qua infertur ī textu ſequenti, continuum non pati a ſe, vt exponetur.

Alia expō Ariſt

At quamuis iſta expoſitio bona ſit, attamen ſubtilius, & forſan accōmodatius poteſt aliter exponi, vt velit Ariſt. primo conſtituere hoc, quod paſſio non ſit eo, quod aliquid ſecundum vnum patiatur, puta ſecundum poros, ſecundum alterū non patiatur, puta ſecundum ſolidas partes, ſed ſecundum ſe totum patiatur aliquid. Hoc autem probat, quia ſicut aliqd eſt actu totum, vt agat, ita eſt aliquid totum, vt patiatur, ſcilicet, quod eſt tale potentia, & quo magis potentia, eo magis erit paſſiuum. Secundum hac expoſitionem illud (Autem) non continuatiue, ſed illatiue intelligi debet.

Pori potius ad facilitatem actionis quam ad neceſſitatē ponendi erunt.

Subdit ſtatim, cum dixiſſet, aliquid magis pati, quo magis eſt potentia, quod ex hac parte meatus minus uidentur eſſe, id eſt, meatus non ſunt ad actionem, ſeu paſſionem neceſſarii, ſed ad facilitatem paſſionis. Quod exemplo comprobat, cum enim fodiuntur metalla, apparent protenſæ uenæ continuæ, & uiæ, quibus facilior extitit paſſio circa illas terræ partes.

Conatum igitur vnumquodque. Tex. 78.

Nihil agit in ſibi cōtinuū, & omnino ſimile.

Duo alia circa paſſiuum aſſerta adiungit. Alterum eſt, quod continuum, quod uocat conatum, ad excludendum contiguum; non patitur a ſe, id eſt, nihil agit in ſibi continuum. hoc autem de cōtinuo non ſolum in quantitate intelligi debet, ſed etiam in qualitate, ob id dixit Connatum, nā una poteſt pars cōtinua in quātitate alterare alteram, ut notum eſt; ſed non, ſi eiuſdem ſit rationis utraque.

Vbi ſi eſt tactꝰ actiui, & paſſiui, non eſt actio.

Alterum eſt: Vbi non eſt tactus actiui, & paſſiui, nō eſt actio, uel paſſio: eſt igitur neceſſarius tactus uel īmediatus, ut ignis tangat lignum, uel mediatus, ut tangat, id quod tangit lignum. eſt igitur tactus, ſine quo paſſio non eſt, & per quem paſſio eſt, cum ponitur actiuum, & paſſiuum; illud eſt actu, hoc uero potentia.

Exiſtimare autem tum pati, tum autem non. Tex. 79.

Cum dixiſſet, paſſum non ſic eſſe, ut partim pati, partim non pati poſſit: ſed ſicut totum eſt in potentia, ſic totum pati poſſit, nunc cum hoc dictum ſit, explicat, cuius opinionis ſit illud dictum aſſerere, docetque, quod omnes, qui ex magnitudinibus indiuiſibilibus corpus componunt, illud fateri tenentur; ut corpus tum pati, tum non pati poſſit, quia ſecundum partes illas indiuiſibiles pati non poterit, ut dictum eſt.

Ex ſententia aliorū, ſequi corpus tū pati, tum non pati poſſe.

Imò nec erit tale corpus continuum, non enim indiuiſibile additum indiuiſibili continuum facit, cum nec maius faciat nec ei poſſit copulari.

Ex continui diuiſibilitate, pbat non oportere poros. I ſ. diuiſibilia corpuſcula ponere.

Statim addit, quod ſi iſta opinio falſa eſt, & omne corpus ac magnitudo eſt diuiſibilis; tūc profecto nihil refert, nec eſt neceſſarium ad actionem dicere, quod tales partes diuiſæ ſint, & ſe rangant per poros uel dicere non eſſe actu diuiſas, ſed diuiſibiles, ut iam dictum eſt.

Vt enim ipſi componentes ex tactibus, id eſt, indiuiſibilibus continuum, dicunt, licet non ſit actu diuiſum, poſſe tamē actu diuiſum eſſe: ita etiam nos dicemus, qui ex diuiſibilibus componimus cōtinuum. Non enim opus eſt actu partes diuiſas eſſe ad actionem, ſat eſt, ut continuum diuidi poſſit, & poſtea actio diuidatur ex poſſibili enim non ſequitur impoſſibile.

Omnino autem hoc generari modo.

Vlt argū bipartitū eſt illā ſententiā impugnās, ſ poros a actione neceſſarios conſtituit, & indiuiſibilia. Nota.

Impugnat ultimo hanc ſententiam duplici argumento. Sententia eſt, quòd patiatur res per poros, in quibus agēs ingrediens uelut ſcinditur, ſcinditq; ipſum paſſum. Argumentum primum eſt, quod ex hac ſententia ſequitur, quod non ſit alteratio, nihilque alteretur.

Et iſtud eſt contra Platonem, qui dicebat corpus continuum eſſe ex indiuiſibilibus, tamen per paſſionem diuidi.

Sequela oſtenditur in ſequenti textu, puta, quòd non ſit alteratio.

Videmus enim idem corpus. Tex. 80.

1. Patet experientia eos tollere alterationẽ. Experientia probatur, quia idem corpus continuum manens aliquando humidum, aliquando aridum, ſiccumq́ue conſpicitur, in quo conſtat, nullam diuiſionẽ eſſe factam contra Platonem, imò nullam atomorum tranſmutationem, nec uerſionem contra Democritum, cum ſub eadem maneat figura. Non ergo alteratio fit in illo modo, nec neceſſaria eſt diuiſio: Vel ſi illo modo fit, ſequitur, illum durum non eſſe alteratum: quod eſt falſum.

Coguntur ergo iſti alterationem auferre, negantes alterationem hanc: quæ tamen poſita deſtruit ipſorum ſententias, ut notum eſt.

Reiicitur obiectio ꝑ Democritũ. Nec poteſt dicere Democritus, quod apparent atomi duræ, & occultantur humidæ, nam totum profectò erat ante humidum, ut patet in aqua, & totum poſtea durum per congelationem. Attende, ꝙ iſtæ particulæ uocantur indiuiſibilia mollibus, & quantitatib. i. quantitates indiuiſibiles.

Amplius autem neque augmentationem. Tex. 81.

2 Probat eos tollere augmẽtationẽ. Alterum argumentum eſt, quod iſta ſententia etiam aufert augmentationem, & diminutionem. Probat, hoc enim eſt uerum in augmentatione, quod totum augetur, & quælibet pars ipſius, ſi igitur non aliter fit, quàm appoſitis quibuſdam partibus, ut iſti dicunt; profectò totum non mutatum erit, nec auctum.

Explicat autem non ſolum auferri augmentationem, quæ fit aliquo extrinſeco accedente, & impoſito, quod fit in uiuentibus, ſed cum augetur aliquid, quia ſecundum ſe mutatur, ut cum fit ex aqua aer, ut dicit Philop. uel potius cũ aliquid fit maius per refactionem, non accedente extrinſeco.

Epilogus. Tandem epilogat, dictum eſſe, quid agere, & pati, & ſecundum ueram opinionem, & ſecundum alios, qui aliter dicebat: ſed non contingebat ita eſſe, nec erat poſſibilis talis opinio.

QVAESTIO XVI.

An indiuiſibile poſſit alterari.

De quib. indiuiſibilib⁹ intelligatur quæſtio. Difficultas hæc inſurgit ex textu 64. Ariſtot. dicit, indiuiſibile eſſe impoſſibile, & alterari non poſſe. Attende autem, quod non eſt ſermo de indiuiſibilibus, immaterialibusq́ue ſubſtantiis, has enim alterari non poſſe, certum eſt, loquendo de hac ſenſibili alteratione. Sed diſputatio eſt de indiuiſibilibus habentibus poſitionem, qualia ſunt lineæ, puncta, ſuperficies.

Videntur autem huiuſmodi indiuiſibilia poſſe alterari. Primo, illud poteſt alterari, quod eſt per ſe ſuſceptiuum qualitatum ſenſibilium, at huiuſmodi, puta ſuperficies ſunt ſuſceptiuæ per ſe qualitatum ſenſibilium, ſunt ergo alterabiles. Conſequentia eſt nota, cum maiori; Minor probatur. Calores ſunt qualitates ſenſibiles: at hi in corporum ſuperficie ſolum ſunt: quod patet ex Ariſt. 5. Met. c. 17. ubi dicit ſuperficiem, ſecundum ſe eſſe albam; corpus enim album eſt per ſuperficiem. & lib. de ſenſu, cap. 3. dicit, colorem eſſe in extremitate, id eſt, ſuperficie. Sunt igitur ſuperficies alterabiles ſecundum colorem: quod ſi ſecundum colorem etiam erunt ſecundum primas qualitates: non enim fit alteratio in ſecundis, niſi per primas. 1. Argum.

Secundo. Actio & paſſio ſecundum Ariſtotelem non ſunt per penetrationem agentis in paſſo, nec per partium agentis ingreſſum in meatus paſſi; ſed ſolum ſecundum tactum: ergo ibi primo erit actio, ubi eſt tactus. Sed tactus duorum corporum non eſt niſi in ſuperficie. ergo in ea ſola erit actio, & paſſio, ſicque alterabitur indiuiſibile. 2.

Tertio. Agens prius ac magis agit in id, quod ſibi eſt propinquius, quàm in remotius: ſed ſuperficies paſſi eſt ſibi propinquiſſima omnium partium paſſi: ergo in eam prius: ac magis agit, & conſequenter ipſa patitur. 3.

Quarto. Ex communi dicto perſpectiuorum, quod radii incidentes in aliquod punctum, ab eodem puncto reflectuntur: ergo illi radii, puta luminis, uel caloris, uel alterius ſimilis qualitatis in puncto recipiuntur, ergo punctum tale alteratur. 4.

Vltimo,

Vltimo, puncta; linea, ſuperficies, mouentur localiter ſaltem per accidens ad corporis motum, ergo pari ratione alterabuntur ſaltem per accidens, recipientq́ue qualitates in ſe. Igitur ſi ſeparata eſſent, poſſent per ſe alterari, quia partes quantitatiuæ ob id ſeparatæ alterantur per ſe: quia in com[illegible]to per accidens alterabantur, recipiebantq́; qualitates, quòd ſi hoc etiam inerat indiuiſibilibus, vtique ſeparata poſſent alterari per ſe. Hæc ſunt argumenta circa quæſtionem.

6. Arg cõtra Ariſt. Vnum tamen eſt argumentum aliud contra Ariſt. quia videtur, quòd non concludat contra Democritum. Hic enim nõ poſuit atomos indiuiſibiles, vt puncta, ſed tanquàm minima corpora naturalia, conſtat autem, quòd huiuſmodi indiuiſibilia nihil prohibet alterari.

1. Opin. In hac difficultate duplex eſt opinio Philoſophorum. Altera eſt Pauli Ven. in Summa, cap. 24. qui docet, huiuſmodi indiuiſibilia habentia poſitionem non poſſe per ſe alterari: quia per ſe, & ſeparata non ſunt capacia qualitatum, at per accidens, vt ſunt in ipſo continuo corpore, poſſunt quidem alterari, & de facto alterantur.

2 Opin. Altera eſt opinio Alberti Saxo. q. 17. & Marſilij, quæſt. 20. qui nullo modo indiuiſibilia poſſe alterari affirmant, præſertim puncta. Rationes huius extra modum prolixè ab ipſis traduntur: ſed breuiter, ac
1. Ratio. dilucide ſunt iſtæ. Prima eſt; ſequeretur, inquiunt, quòd aliqua qualitas poſſet eſſe finita, & infinita ſimul: quod eſt impoſſibile. Hoc deducitur, vno ſuppoſito: quòd ſi punctum aliquo modo caleſit, debet aliquem in ſe recipere calorem. Tunc detur talis calor, vel eſt infinitè remiſſus, vel nõ, ſed finitam habens remiſſionem. Non poteſt dici, quòd ſit infinitè remiſſus, quia ſicut nulla eſt quantitas infinitè parua, nullaque ſubſtantia infinitè imperfecta, ita etiam nec vlla qualitas infinitè remiſſa: quòd ſi aliquam finitam habet remiſſionem, ergo tanta, quanta ipſa eſt poterit eſſe in aliquo diuiſibili ſubiecto; vt notum uidetur eſſe: ſed ſi hoc ita eſſet, ſequeretur quòd eſſet infinita.

Suppoſitũ cui nitit ratio. Quod probo, ſuppoſito uno, certiſſimo principio, puta, dato aliquo calido uniformi, ſi calor unius medietatis ſuperponeretur alteri, tunc talis pars eſſet in duplo calidior, & intenſior. V.g. ſit pedale vniformiter calidum vt quatuor, ſi totum calorem vnius medietatis ſuperponeres alteri, reſultaret hæc calida, vt octo: & ſi ſuperponeres tertiæ parti eſſet triplo calidior, ſcilicet, ut duodecim, & ſi quartæ in quadruplo, & ſic conſequenter, vnde fit, quòd ſi in puncto poneretur, eſſet infinitus calor, quia uinceret quamcumque proportionẽ partium, quæ proportionaliter procedendo ſunt infinitæ.

Ex hoc ſumitur argumentum. Calor iſte poſitus in hoc extenſo ſubiecto eſt intus congregatus in puncto, ergo in puncto infinitus: eſt ergo finitus, & infinitus ſimul calor, quod eſt impoſſibile. Nullo modo igitur calor eſt in puncto, nec in indiuiſibili aliquo: ob id nec alterari poteſt. Idem, quod de calore dico, dicitur de aliis alternatiuis qualitatibus. Vis primę rationis.

Secundum argumentum eſt, Quod nullo modo poteſt agere, non poteſt aliquam in ſe recipere qualitatem alternatiuam: at punctus non poteſt agere, etiam ſi haberet calorem intenſiſſimum: non ergo poteſt illam recipere, nec ſecundum illum alterari. Probatur minor: ſi ageret, aut eſſet in mediatum paſſum, aut in immediatum: non in hoc, quia punctum non poteſt tangere primum. 2. Ratio.

Quod etiam non poſſit in mediatũ, ſic oſtenditur, ſuppoſito, quòd quantum aufertur de agentis extenſione, tanto minus remotè agit: vt ſi tripedale agit per ſtadiũ, ſi auferatur pedale, in minus aget, & ſi magis aufertur, adhuc in minus, cum igitur ſit omnis ablatio facta in ipſo puncto, non poterit agere in diſtans ullo modo.

Attende hic vnum, quod docet Alber. nempe extenſionem agentis eſſe cauſam, vt agat in diſtantia: & quo extenſum magis, vel minus eſt, eo magis in diſtans magis vel minus, & in remotum agit: at intenſionem eſſe cauſam, ut intenſius agat in diſtans, ita, ut ſi ſit pedale calidum agẽs per ſtadium, ſi diminuat extenſione, ita, ut quantum aufertur extenſionis addatur in intenſione parti, quę reſtat, tunc talis aget in minus, & minus ſpatium, ſemper tamen intenſius, quàm ante agebat. Hoc reputat probabile Marſilius, quamuis non multum probet, Nota ex Alb. cauſam, cur in diſtantius agat agens, & cur intenſius ad eãdẽ diſtantiam.

3 Ratio. Tertium argumentum eſt, quia non contingit calefieri, frigefieri, aut alterari abſque rarefactione cõdenſatione aliqua; hæ autem indiuiſibilibus repugnant, non igitur alterabilia ſunt.

4. Quartum argumentum eſt. Si in puncto ſaltem per accidẽs ineſt calor aliquis, cum in quolibet cõtinuo ſint infinita puncta, erit profecto in corpore infinito calor infinitus: quod eſt impoſſibile. Hæc ſunt argumenta horum.

2. Concluſio, lineæ ſuperficies & pũcta ſi eſſent, nõ poſſent alterari per ſe.

Quid autem mihi in hac parte probabilius appareat, oſtendam. Sit prima concluſio: Puncta, lineæ, ſuperficies, ſi per ſe eſſent, alterari non poſſent. Hanc concluſionem mihi perſuadeo, non propter rationes factas, quæ ſolui poſſunt, ſed ob alias

1. Ratio. rationes, quarum prima eſt ex natura qualitatum ſenſibilium: Hæ enim per ſe inſunt corpori, ſicut ſimitas naſo, quemadmodum igitur ſimitas non poteſt alteri ineſſe, quàm naſo, ita nec hæ, niſi corpori, non ergo punctis, lineis, aut ſuperficiebus abſtractis poſſunt competere.

Nota. Qualitas ſicut eſſe nõ põt ſine aliquo gradu intenſionis, ita nec ſine aliquo gradu corpulentiæ, & extenſionis.

Vnde nota, quòd ſicut iſtæ qualitates non poſſunt conſiſtere abſq; aliquo gradu intenſionis, ita nec abſque aliquo gradu corpulentiæ, & magnitudinis, quem niſi corpora habere non poſſunt. Sunt enim qualitates diuiſibiles, & materiales multo magis ex ſua natura pendentes à corpore, quàm forma à materia. Voco corpus trinam dimenſionem, vel ſubſtantiam trina præditam dimenſione.

Secundo: nihil poteſt alterari, niſi ſit in potentia paſſiua qualitatem recipiendi, ſecundum quam eſt alteratio, ſed huiuſmodi indiuiſibilia non habent talem potentiam, cum iſta ſit materiæ, & corporis, ergo alterari non poſſunt per ſe.

3. Tertio eſt ſententia Ariſtot. expreſſa ſexto Phyſicor. tex. 87. vbi dicit, indiuiſibilia hæc non ſolum non motui locali, ſed nec ſecundum formam, id eſt, alterationem moueri poſſe, & in hoc lib. 1. Gen. tex. 79. dicit. Si non omniquaque eſt corpus diuiſibile, non omniquaque eſt paſſibile, quia qua parte indiuiſibile eſt, pati non poteſt.

Quarto. Si linea, punctum, & ſuperficies poſſent alterari, cum alteratio diſponat ad formam ſubſtantialem, vtique forma ſubſtantiæ poſſet eſſe in tali indiuiſibili, quod eſt impoſſibile, non enim niſi in trina dimenſione conſiſtit forma, ſic etiam qualitas, quæ ipſius eſt comes, & diſpoſitio.

Nota hic, quòd de corpore, & trina dimenſione aliud eſt dicendum, talis enim alterari poteſt, immo de facto experimur in ſanctiſſimo altaris Sacramento, vbi eſt quantitas ſine panis ſubſtantia, quæ alteratur, dum infrigidatur, & calefit, quod non eſſet, ſi repugnaret naturæ quantitatis corporeæ. Nota.

Secunda concluſio. Talia indiuiſibilia per accidens, vt in corpore ſunt, alterari poſſunt. In hoc mihi placet Paulus Venetus. Debes enim recolere, quod diximus Phyſ. 6. huiuſmodi indiuiſibilia non eſſe realiter diſtincta a continuo. nã à parte rei vnitum eſt corpus continuum punctis, lineis, ſuperficiebus, & partibus compoſitum, & continuatum: Intellectus eſt, qui diuidit ea, quæ tamen actu in re vnum ſunt, ſicut igitur in corpore: Intellectus diuidit iſta in corpore quali, quia albo, vel calido, uel aliter affecto poteſt diuidere. & tunc conſurgent indiuiſibilia qualia, & cum qualitate, totum ergo alteratur, & in toto continuo recipitur qualitas. 2. Concluſio. Talia indiuiſibilia p accidẽtia alterãtur. Nota de indiuiſibilibus, quõo diſtinguãtur à continuo.

Quòd patet, vt enim cum totum mouetur, omnia ipſius mouẽtur per accidens, ita etiam cum alteratur, quia par uidetur vtriuſque ratio. 1. Ratio.

Præterea ſequeretur, quòd non eſſet quale continuum. Quod probo: quia ſi puncta, & huiuſmodi indiuiſibilia non eſſent, non eſſet continuum quantum, ergo niſi iſta eſſent qualia, non eſſet continuum quale. Nec argumenta oppoſita quicquam concludunt contra hoc: ſi quid probant, potius probant primam noſtram concluſionem, tamen ad ipſa reſpondetur, qua ex parte ſunt contra iſtam ſententiam. 2. Ratio.

Ad primum oportet negare maximè ipſorum fundamentum, quod falſum eſt, ob id argumentum nec primam concluſionem noſtram probat. Fundamentum erat, quòd calor vel qualitas alicuius intẽſionis, quæ erat in puncto, vel in aliquo indiuiſibili, ponatur in aliquo ſubiecto extenſo, & quanto: hoc autem eſt falſum, & impoſſibile: Sicut enim punctum vel indiuiſibile non poteſt fieri diuiſibile, ita nec

qualitas

qualitas ipſius quantumcunque intenſa poterit eſſe illa eadem extenſa quia caret extenſione.

Cõfirmatur ſolutio. Vnde conſidera tu, qualitatis intenſionem eſſe ſicut lineæ longitudinem: ut igitur linea quantumcunque longa non poteſt ſuper[illegible]i corpori lato, & profundo, nec [illegible]nimæ parti adæquate; ita etiam de illa qualitate exiſtente, & correſpondente indiuiſibili ipſi. Et hoc nota, conſiſtit enim in hoc deceptio in argumento: non enim gradus intenſionis datæ poſſunt adaptari extenſioni: & per hoc ſoluitur argumentum primum.

Ad 2. Not. q̃uo ſe hét intenſio, & extenſio ad actionẽ, cõtra Albertũ. Secundum argumentum procedit ex principio falſo. Exiſtimat enim Albertus, quod extenſio eſt cauſa, ut agens agat in diſtans, intenſio vero, ut agat intenſius. Hoc autem profecto experientia ipſa refellit fit: enim pedale calidum, ut quatuor aget uſque ad certam diſtantiam: ſi fiat ut octo, manente eadem extenſione abſque dubio in remotius aget.

2. Præterea eſt argumentum. Sit pedale calidum, ut quatuor vniforme agens uſq; ad punctum. D. addatur aliud pedale ſimile tunc aget vltra D. iuxta ipſius opinionem, & hoc, quia plura agentia ſunt in D. Sed ſic eſt, quod calor additus in extenſione, ſi addatur eidem pedali in intenſione, eſt melius applicatus ipſi D. ergo profecto aget ultra ipſum.

Quod autem ſit melius applicatus patet, quia diſtat per lineas breuiores, ſicut medium propinquius eſt obiecto puncto quam extrema latera.

3. Præterea quia non ſecundum totã extenſionem agit agens in obiectum, niſi ſecundum illas partes, quæ intra ſphæram ſuam habent obiectum tale, cum autem non taliter ſe habet, nec in obiectum poſſunt agere, & quamtumcunque addatur, non agent ultra illud.

Dupliciter põt intelligi agere in remotius. Vnde nota, quod agere in remotius dupliciter poteſt intelligi. Vno modo ſecundum eãdem lineam, ut ſi A. agit in C. per lineam D. & poſtea agat in F. per eandem lineam: quod eſt agere ſecundum longitudinem maiorem uel minorem, & hoc in tota ſphæra vndequaq;. Altero modo, agere remotius ſecundum lineas diuerſas tendentis in uaria obiecta, quod

A c f
d

exemplo explicatur. Si calidum unum calefaciens per ſtadium obiectũ diſtans ſit aliud in rectum per duo ſtadia idem calefaciens, tunc hoc in remotius agit primo modo.

At ſit aliud calidum agens in A. obiectum ſibi: ſit aliud etiam agens in A. & in B. ad latera diſtans, hoc remotius aget & ut clarius dicam, quo maiora ſit extenſio, eo actio in remotius procedit uerſus illas partes ſpacii, uerſus quas procedit extenſio: tamen uerſus punctum compoſitũ idem non ſemper, imo quo extenſius, & actiuius eſt, hoc modo in remotius agit ob meliorem applicationem:

Non tamẽ negare oportet, quod ſi per impoſſibile ſaltem daretur calor in puncto, ille ageret, quia uirtus intenſiua fortis in aliquam extenſionem agere poteſt ſicut uirtus incorporea poteſt agere in corpus. Si per impoſſibile calor eẽt in pũcto, tunc ageret.

Ad 3. & 4. Tertium argumentum facile ſoluitur, illud enim ineſt his, quæ alterantur per ſe. Similiter etiam, & quartum: non enim ſunt puncta actu a continuo diſtincta, ſed potentia. Vt igitur in partibus continui ſecundum ipſum Albertum, ſunt gradus caloris, non tamen ob id actu eſt infinitus calor, quamuis infinitæ ſint partes: Ita etiam de indiuiſibilius dicere oportet, quamuis non eodem modo ſic calor in parte, & indiuiſibili: in hoc enim non eſt ſecundum extenſionem, ſeu profunditatem in parte vero ſic.

Obiectio. Dices, ſi in diuiſibili exiſtens calor in puncto uel linea non habet profunditatem ergo poteſt dari calor non in profunditate.

Rñſio. Reſpondeo, & nota, quod non ualet conſequentia quia ſicut in minimo naturalis carnis poteſt ſignari minor, & minor particula, non tamen quæ poſſit per ſe ſubſiſtere, ita etiam poteſt in ſuperficie, indiuiſibili corporis qualis ſignari, & eſſe qualitas indiuiſibilis ſecundum profundum, ſed non actu, ſed potentia eſt enim actualiter continuata cum reliqua albedine uel qualitate, ſicut indiuiſibile ipsũ cũ ipſa quantitate.

Ex his igitur patet reſponſio ad quæſtionem non enim indiuiſibilia per ſe alterantur, nec ſi ſeparata eſſent, poſſent alte-

alterari per accidens tamen in corpore alterantur ad ipſius alterationem.

Ad 1. in prin. qō.

Ad prmum igitur argumentum reſpondetur, quod colores non ſunt in ſola ſuperficie ultima, ſed ſẽper in corpore uel aliqua corporis parte; unde albedo ſaciei eſt in partibus corporis, & non in ſola ſuperficie, ut apparet: nam etiam ſi ſit de albatio tenuiſſima, ſi leuiter radantur particulę ſunt albæ.

Ad text. Ariſt.

Ad Ariſtotelem dico, quod loquitur de coloribus, non ut ſunt in ſubiecto, ſed vt ſunt viſibiles, ſic enim in ſola ſunt ſuperficie, quia in ſuperficie apparent in corporibus denſis, & opacis.

Ad 2.

Ad ſecũdum dico, quod licet tactus ſic in ſuperficie, actio tamen, & paſſio eſt in corpore quia tactus, non eſt ipſa paſſio, nec actio, ſed conditio neceſſaria.

Nota ſupficiẽ dupliciter conſiderari.

Aduerte autem, quod illa ſuperficies dupliciter conſideratur. Vno modo tantum, eſt ſuperficies eſt altero modo, ut terminus eſt corposis. Tactus igitur, qui inducit paſſionem: eſt ſuperficiei, ut eſt terminus corporis, ob id in corpore eſt paſſio: quia ſuperficies non ſunt, quæ ſe tangunt, ſed corpora ſecundum ſuperficies.

Ad 3.

Ad tertium dico, quod agens agit magis in ſibi propioquius dum, tamen ſit ſuſceptiuum paſſionis: ſola autem ſuperficies non eſt paſſionis ſuſceptiua, ſed corpus uel corporis pars: ob id ſuperficies nõ alteratur.

Ad 4. Not quõ procedat lumen, & aliæ qualitates ab agente.

Ad quartum attẽde, quod naturaliter nũquam procedit lumen, uel qualitas alia ab agere per radios, qui ſint ut lineæ: ſed agens. v. g. illuminat corpus A, illuminando medium, & A, illuminatum iterum aliud corpus, pura B, illuminat: lumenhoc extenſum eſt in medio, & in A, & poſtea in B.

Nota de pſpectiua, & luminoſis.

At Perſpectiui more Mathematico nõ ſumunt totam latitudinem, ſed ſolum lineam rectam indiuiſibilem in latitudine & lumen illius, quod tantum intenſionem habet abſque extenſione, & illud imaginantur cadere ſupra punctum A, & ab ipſo reſilire; quia uere aliud lumen producitur ab A, in B.

Vnde verè iſti radii ſunt, ſed non ſunt ita ſeparati actu: & ſic concedo recipi in puncto, ſed non per ſe, niſi ut in continuo eſt, & lumen etiam continuum eſt, & partes habens actu extenſas. Hoc argumentum concludit contra Albertum, & Marſilium.

Ad 5.

Ad quintum nego conſequentiam ultimam. quamuis enim indiuiſibilia recipiant qualitatem in con[illegible]o, non tamen colligitur, quod per ſe re[illegible]rent, ſi eſſent ſeparata non enim eſt ſimile de partibus, nam in partibus recipitur cum extenſione quæ eſt neceſſaria omni qualitati ſenſibili at in indiuiſibilius non habet extenſionem: ob id in illis per ſe eſſe non poteſt, niſi in continuo exiſtentibus, immo in aliqua particula recipitur, dum eſt in continuo, in qua non reciperetur, ſi eſſet per ſe, ut ſi eſſet minor minima; dantur enim minima in accidentibus, ut alibi oſtenſum eſt.

Ad 6. Qđ fuit propoſitum contra Ariſt.

Ad ſextum dico, quod ibi Ariſtot. non dicit indiuiſibile illud non poſſe moueri, quia eſt indiuiſibile: ſed quia non habet porum, qui ſecundum illos Philoſophos erat neceſſarius ad paſſionem; argumentum ergo eſt ex ſuppoſitione opinionis Antiquorum.

Obiectio

At in textu 79. Videtur dicere, quod non ſit abſolutè poſſibile, nec ſaciat continuum: quod de purè indiuiſibili videtur intelligendum.

Solutio.

Dico, quod loquitur contra Platonem qui poſuit ſuperficies: quod ſi uelis, ut etiam ſit contra Democritum, tunc dicas quod Democritus, quamuis poſuerit corpus minimum, tamen quia dixit eſſe prorſus indiuiſibile, & ſimplex, teneretur fateri eſſe ſicut punctum, & ſic eſſet inalterabile.

Nota.

Non dubium tamen eſt, quod ſi eſſet minimum, æquale nos dicimus naturale, eſſe utique alterabile, & poſſibile, ut dictum eſt iam lib. 1. Phyſic. & ſic patet ſolutio argumentorum.

Nota de ſphæra actiuitatis quõ ſit æqualis.

At circa ſolutionem tertii argumenti explicanda ex propoſitio communis, & uulgata in philoſophia, nempe naturale agens agit per ſphæram, a ſummo gradu uſque de non gradum uniſormiter diſſormiter. Philoſophi enim experientes, vnũ quodq; agens pro ſua uirtute per ſpaciũ aliquod circunſtans agere. namque diffundere uirtutem. & quo uirtuoſius agens eo magis ſe diffundere, ac in amplius ſpa-

tium

tium ſuam actionem extendere, ſemper tamen finite, & cum limite; attribuerunt uariis agentibus pro actiuitatum uarietate uaria ſpatia, maiora, uel minora, intra quæ poſſunt agere, non autem extra: taliaque ſpatia vocauerunt ſphæras actiuitatum agentium, quia agentia non impedita undique, ac circulariter agunt.

Quare ter min⁹ acti uitatis fit ſphæric⁹.

Experientes rurſus, quod in toto hoc ſpatio non æque fortiter agens agit, ſed in partes diſtantiores debilius, in propinquiores fortius, dixerunt, quod per totam ſphęram difformiter agit, quia non reperitur æqualis gradus in omnibus partibus ſpatii, & ſphæræ.

Quare ſit difformis ſphæra actiuitatis

Rurſus conſiderantes rationem, & ſpeculantes quantum diminuantur partes ſphæræ in uirtute recepta ab agente; dixerunt, quod in qua proportione pars diſtat ab agente, in eadem minuitur uirtus. Vt V.g. ſit A, agens, calidum ut octo, agens per ſtadium; tunc in prima parte, ſit verbi gratia, calor ut ſex, in ſecunda eſſet ut ſex, ablata quarta parte, & in tertia, quod ſupereſt, ablata etiam illius quarta: & ſic conſequenter: & quia in eadem decreſcit proportione dixerunt, quod agit uniformiter diformiter: uniformiter propter ſimilem proportionem in decremento: difformiter propter graduum inæqualitatem.

Quare uniformiter difformis.

Rurſus conſiderantes, quod in medio dum eſt actio, nunquam eſt tantus calor, quantus in ipſo agente, protulerunt, quod actio incipit a ſummo gradu intrinſecè, & iſte gradus dicitur ſummus eorum, qui in medio ſunt, ſolumque eſt in agente.

Quō inci piat intē ſio actiui tatis in ſphæra.

Verſus finem tamen terminatur extrinſecè, vt detur terminus, ad quem non attingat, quod uocant minimum quod non, quia ſi intrinſece terminaretur per maximum quod ſic, eſſet uerum dicere: Hic eſt calor, & ultra non eſt. Hoc autem eſt falſum, quia calor quicunque eſt diuiſibilis, & difformiter uniformiter agens & ſic vltra eſt: terminus ergo ſumendus eſt ab extrinſeco, vt diximus 1. Phyſic. in quæſtione de maximo, & minimo. Sic igitur eſt intelligenda, propoſitio iſta receptiſſima. Et hæc ſint ſatis circa præſentem difficultatem.

Quō terminetur uerſus finem.

D E   M I X T I O N E.

C A P V T   X.

Reliquum autem eſt conſiderare. *Tex.* 82.

POſtquam de tactu, de actione, & paſſione dixit, nunc de mixtione tractat: hæc enim tria propoſuit ſuperius tex. 43. tractanda ante elementorum generationem. Eadem uia autem ſe de mixtione tractaturum dicit, qua de actione egit, ſimiles enim quæſtiones diſcutit.

De mixtione autem quinque proponit, quæ determinari oportet. Primum eſt, an mixtio ſit: alterum, quid mixtio ſit, tertiū quid ſit miſcibile: quartum, quæ miſceantur, quintum quomodo mixtio fiat. Ab ipſa autem prima incipit, quam ultimo loco poſuit, ut commodius abſque repetitione ab ipſa inciperet diſputare, ut notum eſt.

Quinque ſunt tractāda de mixtiōe.

Impoſſibile enim eſt alterum alteri mixtum eſſe.

Probat, mixtionē non eſſe, argumento, quo aliqui nitebantur ipſam auferre, ut ex ſolutione ipſam eſſe cōpertum euadat.

An ſit mixtio. Primo, ꝓ batur nō eſſe mixtionem.

Argumentum eſt: Quæ enim miſcentur, uel exiſtunt, ſicut ante, qn̄ non erant mixta: & tunc non vī eſſe mixtio cum nō ſint mixta, ſed eodem modo ſe habentia: Vel unum eſt corruptum, & alterum nō, & tunc adhuc non eſt mixtio: quia quæ miſcentur debent eodem ſe modo habere unum ſicut alterum. Vel utrumque eſt corruptum, & tunc etiam non eſt mixtio, quia quæ non ſunt, non ſunt mixta, non igitur relinquitur modus, quo mixtio eſſe dicatur. Apparet ergo, quod mixtio non ſit, nec eſſe poſſit.

Hic igitur ſermo videtur quærere. *Tex.* 83.

Ariſt. ſoluere nitens argumentum dicit, ꝗ eius ſolutio pēdet ex determinatione huius, puta, in quo differat mixtio a generatione, & miſcibile a generabili: nam argumentū videtur reducere mixtionem,

Solutio pēdet, e dria mixtionis a generatione.

ut a generatione non differat ac ſi mixtio eſt, re uera debet a generatione ipſa differre. Hac igitur differentia declarata; dubitatio propoſita ſoluetur.

At vero nec materiam igni mixtam eſſe dicimus.

Mixtio nõ eſt generatio.

Mixtionem ab omnibus ſecernit aliis mutationibus, & primum a generatione & corruptione. Dicitq; cũ lignum in ignẽ conuertitur, & ardet, non dicitur miſceri cum igne, nec ignis cum ligno; ſed ignis dicitur generari, lignum corrumpi. Nec ſimiliter totum cum ſuis partibus dicitur miſceri non, igitur generatio, aut corruptio mixtio eſt. Huius poſtea reddit rationem.

Mixtio nõ eſt nutritio, neque augmẽtatio.

Subdit ſtatim, quod qua cauſa mixtio generatio, uel corruptio nõ eſt, eadem nec eſt nutritio, nec augmentatio, quia nutritio quædam eſt generatio, ſimiliter augmentatio, ubi autem corruptio fit.

Nec ẽ alteratio.

Poſtea eam ab alteratione ſecernit, tã ab impropria, ut cum aliquid recipit figuram; quam a propria, ut cum aliquid caleſit, uel dealbatur. Non enim accidens, & paſſio cum ſubiecto miſceri dicitur, quia quæ miſcentur, debent aliter ſe habere, & mutari, nec eodem ſe modo habere, ſicut erat ante mixtionem, at non ſic ſe habent ſubiectum, & accidens, vtrumque enim integrum manet.

At qui nec album, & diſciplinam.

Accidentia in eodẽ ſubiecto non miſcent.

Oſtendit etiam, quod cum duo accidentia uni copulantur ſubiecto, non dicuntur miſceri, ut albedo cum diſciplina, ſeu flauum cum dulci, uel calor cum nigredine, cuius rationem ſubdit, quia quæ miſcentur, debent per ſe poſſe ſeparata exiſtere, at nullum accidens poteſt eſſe per ſe ipſorum, ergo non eſt mixtio, niſi ſubſtantiarũ, & ratione harum fit in accidentibus.

Reprehẽſio Anaxagoræ.

Ex quo reprehendit Anaxagoram, qui dixit, omnia fuiſſe mixta in chaos, tam ſubſtantias, quam accidentia. Hoc autem falſum eſt: id enim tantum miſcibile, quod per ſe poteſt eſſe: hoc autem ſolius eſt ſubſtantiæ.

Quoniam autem ſunt entium illa quidem. Tex. 84.

Diſtinctio. Miſcibilia dũ aliquo mõ; manẽt non actu, ſed potentia.

Nunc quæſtionem determinat, diſtinctione ſuppoſita. Diſtinctio eſt, entium aliud eſt actu, aliud potentia. Miſcibilia autem ſunt aliquo modo in mixtione, aliquo modo non. Non ſunt quidem actu, quia ex multis miſcibilibus unum aliud actu exiſtens reſultat, & ſic non ſunt actu quæ erant, ſed tamen ſunt potentia unum quodque id quod erant, nec omnino ſunt deperdita.

Quõ differat mixtio a generatione.

Et ſic differt mixtio a generatione, in hac enim quod erat, non manet. Differt ẽt miſcibile a corruptibili, a generabili: corruptibile enim non manet, generabile nõ erat, at miſcibile, aliquo modo manet, ſcilicet potentia, erat autem actu.

Solutio argumenti primi cõtra mixtionem.

Et ſic ſoluitur argumẽtum; quia ſuper eſt hoc quartum membrum, nempe aliquo modo eſſe, aliquo modo non.

Dubium. Rñſio.

Dices, Quid intelligit per eſſe in potentia, & eſſe actu.

Dico, quod in hoc conſiſtit grauiſſima difficultas de modo, quo elemẽta manent in mixto. Quiſq; enim pro ſua ſententia exponit, ſunt duæ opiniones potiſſimæ, altera eſt Philop. quã medici ſequuntur ut per eſſe actu, intelligatur res exiſtens in ſua perfectione, & in ſuo uigore toto, per eſſe in potentia, intelligatur eſſe imperfectum, & temperatum, ita tã hoc elementa extra mixtum ſunt in ſua perfecta ſubſtantia, & integro robore, at in mixto ſunt diminuta, & temperata, formaliter tamen, & ſecundum ſuas formas ſubſtantiales. (1. Expoſitio.)

Altera eſt expoſitio multorum Latinorum per eſſe actu, intelligi eſſe ſecundum formam ſuam ſubſtantialem, & ſic non manent elementa in mixto: per eſſe uero potentia, eſſe ſecundum ſuas uirtutes, & qualitates, & ſic eſſe in ipſo mixto. Quid tamen ex hoc ſit eligendum, determinabitur poſtea in quæſtionibus. (2. Expoſitio.)

Videntur enim ea, quæ miſcentur prius ex ſeparatis.

Quomodo miſcibilia an-

Explicat Ariſt. quõ actu fuiſſe miſcibilia dicantur, quomodo vero potentia. Dicitq; ſic actu fuerunt, eo quod per ſe ſeparata erant,

tea ſint actu, & poſtea potentia.

erant, & per ſe exiſtentia: dicuntur autem potentia; quia rurſus poſtquam conuenerunt, ſeparari poſſunt.

1 Expoſitio.

Explicat Philop. quod poſſunt ſeparari miſcibilia; quæ aliquando ſeparantur, & redeunt ad priſtinum gradum, ut cum arte extrahitur aqua, uino infuſa; aut ſi non quam extrahantur quantum eſt ex ſe poſſunt a mixto ſecerni: quod ſi non ſecernatur, non ipſorum, ſed ſecernentis defectu id fit.

2. Expoſitio.

At vero qui dicunt non manere elementa niſi ſecundum uirtutes, dicunt poſſe ſeparari, quia ex mixto rurſus elementa generari poſſunt, quæ in uirtute continebantur in mixto.

Concludit, quo modo actu non maneant, ſed ἐνεργείᾳ & δυνάμει: & hic textus fauet huic ſecundæ expoſitioni.

Poſtea addit Ariſt. quod hæc relinquantur, id eſt, his relictis & determinatis, ad aliam tranſeamus quæſtionem, quam ſequenti textu explicabimus.

Annexam autem his dubitationem. Tex. 85.

Qualiter fiat mixtio ſeu quomodo. Dubiũ an ſit tãtum ad ſẽſum q dq; ſit eſſe tantũ ad ſenſũ.

Cum mixtionem eſſe ab aliis mutationibus diſtinctam determinandum, atque ideo eam eſſe; nunc determinandum, dicit, qualiter fit, & quomodo. Dubium autem proponit, an mixtio fit ad ſenſum tantum, id eſt, ſolum quantum ad ſenſum apparentiam; uel non ſolum quantum ad ſenſum. Tunc autem dicetur quoad ſenſum, ſi diuiduntur miſcibilia in tam minimas particulas, ut uiſui ſint imperceptibiles, & poſtea ſimul coniungantur: tunc enim erit mixtio ad ſolum ſenſum, quia ſenſus non diiudicabit particulam ullam, ſed totum ſimul coniunctum.

Exẽplũ.

Quod explicat exemplo: ut ſi particulæ hordei & frumenti ſimul iungantur, ita ut quælibet unius ſit iuxta quamlibet alterius: tunc talis dicetur mixtio ad ſenſum.

Quid ſit mixtio tãtum ad ſenſum.

Tunc autem dicetur mixtio non ſolum ad ſenſum, ſi miſcibilia non ſolum in minimas particulas uiſui imperceptibiles diuidantur; ſed etiam abſolute ſecundum quamlibet ſui partem, & quodque ſit mixta quodque, ſecundum omnes ſui partes. Quæritur igitur, utro horum modo mixtio fiat, an potius ſecundo.

Ponit diſcrimen inter modum priorem, dicens, quod ſi omne corpus eſt diuiſibile quantumcunque paruum, tunc non ſolum erit mixtio ſecundum partes ſenſui inuiſibiles, ſed etiam ſecundum minores, & ſecundum omnes partes, & iſte eſt ſecundus modus.

Diſcrimẽ inter utrũque modum.

Nota, q exemplũ de hordeo eſt pro modo priore, quãuis ſit coniunctum cum poſteriore, ut bene aduertit Philoponus.

Note.

Quoniam autem non eſt in minima diuiſum eſſe. Tex. 86.

Modum priorem mixtionis impugnat quadrupliciter. Primo quia non contingit in minimas partes diuiſionem fieri, at ſi dicas, non ſemper in mixtione fit diuiſio in minima.

Impugnatur primus modus mixtionis.

Secundo. Dato, quod eſſet diuiſio in minima, tunc illa non eſſet mixtio, ſed compoſitio, quæ longe alia eſt a mixtione, non enim compoſita dicuntur mixta, nec temperata.

Tertio. Quia tunc mixtum non eſſet ſimilare, & homogeneum: non enim pars quælibet mixti eſſet mixta, cum illa minima mixta non ſint, at mixtum ſimilare eſſe debet, ut ſicut quælibet pars aquæ eſt aqua, ita quodquælibet ſit mixta.

Quarto. Quia nihil eſſet ſimpliciter mixtum, ſed eſſet potius unius ſic, reſpectu alterius non: eſſet enim mixtum illi, qui ob debilitatem uiſus non poteſt diſcernere ſingula minima: at potenti diſcernere, & habenti bonum uiſum, ut Lyncei, nõ eſſet mixtum, hoc autẽ maxime abſurdum eſt; non ergo mixtio ſic fit.

Poſteriorẽ modum etiam reiicit, quia impoſſibile eſt, continuum diuiſum eſſe in quamlibet ſui partem: & ſic non poteſt ſecundum quamlibet partem unum alteri applicari. Cũ igitur neutro horum modorum contingat mixtio, quærẽdus alius eſt modus, præter hoc, cum mixtio uere ſit.

Reiicitur & ſecundus modus.

Sunt itaq; vt dicebamus, entium hæc quidem. Tex. 87.

Nunc quid mixtio ſit ſecundum propriam exponit ſententiam, explicat tamen

prius, quæ ſint miſcibilia inter ſe. Dicit primo, quod quædam ſunt actiua, quædam paſſiua, vt notum eſt. Hæc autem nõ omnia ſunt miſcibilia, ſed quæ mutuo ſunt actiua, & paſſiua, qualia ea, quæ materiam habet eiuſdem rationis: quæ enim materiam diuerſam ſortiuntur, agunt quidem, & patiuntur, ſed non mutuo, vt ſuperius diximus: hæc autem talia non ſunt miſcibilia.

Vt v.g. ſanitas, & medicatiua ars non miſcentur in corpore, non enim ſanitas agit in medicinam, ideo nec ſanitatem medicina facit miſcendo ſe cum illa: nec ſimiliter ipſa ſanitas medicinam. Idem dicitur de ſubſtantiis non in materia cõuenientibus, nec mutuo agentibus.

Miſcibilia debẽt cõicare ĩ materia, & differre in forma, & eſſe actiua mutuo, et paſſiua. Eſt ergo primum dogma, miſcibilia eſſe mutuo actiua, atque paſſiua, qualia ſunt quæ in materia communicant, forma vero differunt.

Actiuorum autem, & paſſiuorum. Tex. 88.

miſcibilia debẽt eſſe facile diuiſibilia. Alterum dogma ponit circa miſcibilia, puta, non quæcunque materiam habent eiuſdem rationis, & mutuo agunt eſſe miſcibilia: ſed quæ facile diuiſibilia ſunt, ſcilicet humiditatem habent. Non enim lapis ferro miſcetur, nec quæ dura ſunt, niſi ad mollem trahantur prius naturam.

Miſcibilia nõ debẽt multũ ſe excedere. Tertium dogma ponit ſimul; ad hoc enim facile diuiſibilia non omnia, miſcibilia, nec poſſunt ita mixtionem facere, cum enim ita continguntur, vt unum multum excedat alterum, quia plures, ac maiores partes vnius copulantur cum paucioribus & minoribus partibus alterius, tunc non eſt mixtio, ſed potius corruptio minoris, & maioris augmẽtum quoddam. Vt ſi gutta vini infundatur dolio, aquæ tunc non dicitur miſceri: quia vinum prorſus corrũpitur, & fit aqua: aqua aũt creſcit, & dominatur. Non ſic autem debent ſe habere miſcibilia, cum maneant utraque potentia, ut dictum eſt.

Quando autem potentiis adæquantur. Tex. 89.

Complet dogma propoſitum, ſcilicet miſcibilia eſſe, mixtionemque fieri, cum fere æqua & paria ſunt potentiis, & uirtutibus: tunc enim unumquodque cadit a ſua natura, & robore, & conuertitur in unum dominans: non enim unum in alterum mutatur, ſed in vnum tertium commune medium. Vnde concludit, miſcibilia eſſe quæ contraria ſunt; mutuo enim actiua, & paſſiua ſunt, ſuntque facile diuiſibilia.

Nota, quod dicit, quodammodo æquari: quia quamuis ſit exceſſus aliquis vnius, nihil refert, dum non ſit tantus, vt ad ſe trahat prorſus alterum, immo forſan eſt neceſſarius exceſſus in aliquo, ut poſtea diſputabitur in libro ſecundo. Nota.

Et parua quoque ſecus parua poſita.

Quid miſcibile ſit, explicauit: nũc quid facilius miſcibile ſit, oſtendit. Dicit autẽ: Quæ in minores particulas diuiduntur, facilius miſcibilia ſunt, quam quæ in maiores: nam parum citius, & facilius mutatur, quam magnum. Ex quo infert, quod quæ facile terminabilia ſunt; maxime inter alia ſunt miſcibilia, quia facilius diuidi poſſunt. Hoc enim eſt eſſe, & ratio facile terminabilis entis, ut ſi diuiſibile facile, ac ob id melius miſcibile. Hoc autem facile terminabile dicit eſſe humidum: humidum enim facile ducitur ad figuram alterius, facileque diuiſibile eſt, ob id bene miſcibile. Quid ſit facilius miſcibile.

Sed non quodcunque humidum, nam viſcoſum, & vnctuoſum, quale eſt oleum, pinguedo, & ſimilia, difficile miſcentur; potius aliis iniectis eleuantur, ac in maiorem videntur ſe attollere molem; vt patet, cum aqua oleo infunditur: de hoc dicemus poſt. Nota.

Dubitat hic Philop. nam eadẽ eſt proportio magni ad magnum, quæ eſt parui ad paruum: non ergo facilius mutatur par uum a paruo, quam magnum a magno: ut Ariſto. uidetur dicere. Dubium Philo.

Reſpon. Philop. & bene, quod parua facilius agunt, & patiuntur in parua actione tendente in mixtionem, ſed non actione tendente ad corruptionem, & conuerſionem alterius ad ſe: & ſic æqua eſt proportio Solutio.

portio de operatione, qua vnum alterum corrumpit, ſed non de actione mixtionis: quia cum partes etiam miſceri debeant, facilior fit mixtio, quo plures, eo ſunt minores, ac paruæ.

Quando autem alterum ſolum paſſiuum erit.

Qñ difficilius fiat mixtio, ſeu q̃ difficilius miſceantur.

Explicat oppoſitum, puta quando difficilius mixtio fit: dicitq́ue, Cum vnum miſcibile eſt paſſiuum tantum, aut ſaltem multum paſſiuum; alterum autem parum paſſiuum, minimamq́ue habens reſiſtentiam, tunc autem non conſurgit mixtum ex utroque, aut ſi conſurgit, debile eſt, & paruum, habẽs minimum mixti, eo quòd ferè totum eſt vnum extremũ miſcibile, vt æs, & ſtannum: æs enim multum reſiſtit, ſtannum autem parum, facileq́; reſolubile eſt: ob id non fit perfecta mixtio, ſed reſultat quoddam imperfectum mixtum, quod magis eſt æs: quod fit in campanis in quibus ſtannum infuſum æri non multum miſcetur, ob facilem reſolutionem: eſt enim æreum.

Quædam enim balbutiunt ad inuicem. Tex. 90.

Qualia fiãt mixta ex iis, quę difficilius miſcẽtur.

Qualiter iſta mixta ſe habeant, docet; dicit enim, eſſe balbutientia, & ambiguæ naturæ, vt enim balbus dictionem proferens, quaſdam literas exprimit, quaſdam leuiter percutit, ita, ut dictio ferè ambigua ſit, nec ſit plenè ea, quæ eſſet ſi perfectè proferetur, ita de his entibus.

Vlterius comparat, dicitq́;, quod unum uidetur habere locum materiæ, vt æs; alterum formæ, vt ſtannum, quia non uidetur miſceri cum ære, ſed ſolum colorem quendam imprimere, quod fit ex mixtione imperfecta, ſecundum quam parum ſubſtantię relinquit in ære, reliquum euaporatur.

Manifeſtum eſt igitur ex his, quæ dicta ſunt.

Epilogus

Epilogum eorum, quæ dicta ſunt, fecit. Dicit igitur, oſtenſum eſſe, mixtionem eſſe, & quid propter quodque mixtio ſit, & quæ entia ſint miſcibilia: ſunt enim, quæ inuicem paſſibilia, & actiua, facileq́; diuiſibilia ſunt. Dictum enim eſt, quomodo fiat mixtio: non enim unum in alterum, aut utrumque corrumpitur, nec eſt ad ſenſum mixtio, ſed potentia mixta manent, non actu, & ſimpliciter: Similiter dictum eſt, quid ſit miſcibile, eſt enim quod facile diuiſibile eſt, mutuoque actiuum, & paſſiuum, & alteri ſimili, miſcibile eſt. Eſt enim miſcibile ad æquiuocum, id eſt, ad æquales: vtriuſque enim par ratio eſt.

Definitio mixtiõis.

Cum autem definitionem mixtionis non poſuiſſet diſtinctè, nunc ipſam ultimo ponit, puta mixtio eſt miſcibilium alteratorum unio. Vocat miſcibilia alterata, quia non manent actu, ſicut ante mixtionem erãt, nec prorſus ſunt corrupta, cum maneant in potentia, & in uirtute. Atque hæc docet Ariſt. de mixtione, quæ oportet, vt magis diſcutiatur.

QVAESTIO XVII.

An elementa maneant formaliter in mixto.

Difficilis eſt admodum materia hæc de mixtione ob uarietatem opinionum, & ipſarum probabilitatem. Vt autem ordine procedamus, primum quæritur de miſcibilibus, quo modo in mixto maneant.

Quis ſit ſenſus q̃ſtionis.

Attende autem, quòd ſenſus quæſtionis eſt cõmunis, & generalis: poſtea enim in particulari adhuc diſcutiendus eſt: ſenſus igitur eſt: cum miſcibilia ſint ſubſtantiæ compoſitæ habentes formam, & materiam: quęritur, cum miſcentur, in mixtoq́; ſint, an reſeruent totam ſubſtantiam nempe materiam, & formam: an non, ſed materiam tantum, ita, vt nihil ex miſcibili ſubſtantia ſit, niſi materia. Dicere enim, quòd illorum formæ maneant, etiam eſt dicere, quod formaliter maneant.

Ariſt. obſcurè loquut̃ de mixtione.

Ariſtoteles autem non uidetur hoc clarè determinaſſe: nam hoc libro tex. 74. & 3. Cęli, tex. 32. dicit, quòd actu non manent, ſed potentia, quæ uerba uarios habent ſenſus.

Sunt

Opin. Philop. Alb. & Auerr.

Sunt ergo in difficultate iſta duæ opiniones extremæ. Altera eſt, quòd elementa maneant in mixto, non ſolum ſecundum materiam ipſorum, ſed etiam ſecundum proprias formas. Hoc ſequitur Auerroes in præſenti comm. 90. & 3. Cæli commen. 67. idem etiam Auic. vt citat in his locis Auerroes: ſimiliter Philop. ſupra textum 73. & Albertus Magnus tractatu 6. cap. 5. idem Albertus 3. Cæli, tracta. 2. c. 1. & 8. & Iandunus 6. Phyſico. q. 4. & alij multi. Rationes pro iſta ſententia poſſunt multæ formari.

Primũ argu. à teſtimonijs Ariſtotelis. Primum teſt.

Prima eſt ab authoritate. Vt autẽ hoc latè examinemus, non erit inutile aliqua loca Ariſt. inquirere. Dicit igitur 1. Gen. tex. 84. quod miſcibilia non corrumpuntur in mixto: ergo manent ſecundum formas; dicit etiam, quòd ſunt ſeparabilia à mixto; colligitur ergo, ibi ſunt ſecundum formas, aliàs non extraherentur.

2. Præterea, eſt ſecundum teſtimonium 1. Gen. tex. 88. Dicit, guttam vini non miſceri multa aqua, quia ſoluitur forma vini, ergo vt miſceatur, non debet ſolui, & corrumpi forma.

3. Tertio, eodem primo Gen. tex. 90. Mixtio (inquit) eſt miſcibilium alteratorum vnico colligitur, ſi miſcibilia in mixto tantum alterata ſunt, ergo non ſunt corrupta, quod enim alteratum eſt, non corruptum eſt, ſed exiſtit.

4. Præterea quarto, ex lib. 4. Meteor. tex. 54. cap. vltimo, in principio, vbi dicit, opera naturæ, ſcilicet, mixta componi ex elementis, vt ex materia: ex ratione, vt ex ſubſtantia, & forma. Ex hoc ſic colligo, forma & materia manent ſecundum ſubſtantiam in compoſito, ergo etiam elementa in mixto.

5. Præterea, quinto in primo Gen. animalium, c. 1. & 12. Metaph. tex. 15. dicit, quòd totius viuentis materia ſunt partes diſſimilares, diſſimilarium autem materia, ſunt partes ſimilares, ſimilarium autem elemẽta. Collige: Sed diſſimilares ſunt actu in toto; & ſimilares in diſſimilarib. ergo etiam erunt elementa actu, & ſecundum ſubſtantiam propriam in ſimilaribus.

6. Præterea ſexto, dicit 2. animæ, tex. 39. quod niſi eſſet anima in animali, elementa diſſoluerentur, & vnumquodque diſcederet: quod ſi non eſſent formaliter, proſecto non eſſet iſta bona conſequentia. Nam, quod non eſt, non diſſoluitur.

Præterea ſeptimo, ex eodem 2. de Anima, tex. 118. dubitat quare ſenſus non ſentiant elementa ex quibus conſtant, Reſpondet, quòd non eſt medium inter ſenſum, & talia elementa, ſupponit igitur elementa ibi formaliter eſſe. 7.

Præterea octauo 1. Gene. animalium, c. 18. dicit contra aliquos dicentes, ſemen animalis decidi ab omnibus partibus animalis. Dicit contra hos Ariſt. Sequeretur, quod etiam ab elementis decideretur, ex quibus eſt animal. Hæc ratio nil valeret, niſi eſſent ibi formaliter. 8.

Præterea nono, in lib. 2. Cæli, tex. 22. & lib. 3. textu 68. probat, quòd elementa non habeant figuram, quia aliter non facerent quodcumque mixtum, quia deberet ſeruare in mixto ſuam figurã, notum eſt, quòd ratio non valeret, niſi eſſent formaliter elementa in mixto. 9.

Denique multa ſunt in Ariſt. præcipuè in 4. Meteor. quæ vix poſſunt explicari, niſi ſuppoſito hoc, quòd ſint in mixto formaliter elementa. Ex omnibus igitur his locis ſumitur argumẽtum primum, quod eſt ab authoritate. 10. teſt.

Sit ſecundum argumentum ex definitione elementi l. 5. Metaph. cap. 3. Elementum, inquit, eſt ex quo, cũ inſit, fit aliquid indiuiſibile ſecundum ſpeciem: elementum ergo manere debet in re, cuius eſt elementum. At iſta ſimplicia corpora dicuntur elementa mixtorum: debent igitur ſecundum ſeipſa manere in mixtis, aliter enim non ipſa, ſed ipſorum materiæ eſſent elementa. 2. Arg. ex rõne a definitione elemẽti.

Tertium. Vbi eſt paſſio alicuius ſubiecti, ibi eſt & ipſum ſubiectum formaliter, vt notũ eſt: at qualitates primæ ſunt paſſiones quatuor elementorum: vbi igitur ipſæ ſunt, etiam erunt elementa. At in mixtis ſunt tales qualitates, ergo etiam formaliter elementa. 3. Arg.

Quarto: Mixtum eſt compoſitum ex elementis, quæ ſunt ſubſtantiæ ſimpliciores: ergo manent formaliter elementa. Probatur conſequentia. Si enim non ſunt formaliter, ſequitur, quòd forma ſubſtantialis mixti immediate vnitur cum materia prima mixti; ſic autem tam ſimplex ſubſtantia eſſet, ſicut elementum, nam acciden-

accidentia, non ſaluant compoſitionem ſubſtantialem.

5\. Quinto, Materia habeat ordinem me diatum ad formas mixtorum, primo enim reſpicit elementorum formas, ergo ipſæ manent in mixto, aliter mixti forma im mediate eſſet materiæ. Conſequentia eſt nota, ſed antecedens probatur, Si enim non haberet ordinem mediatum, materia ad mixtorum formas, ſequeretur, quod elementa non eſſent cauſæ per ſe, & neceſ ſariæ mixtorum, quod aperte eſt contra Ariſtot. Sequela patet, nam ex ſe materia ita immediatè poteſt recipere formã mix ti, & ſicut & elementi, oportet fateri, & elementa habeat ordinem eſſentialem ad mixtum, quod maneant ſecundum formas in mixto, nec forma mixti poſ ſit ineſſe materiæ, niſi per elementorum formas.

6\. Sexto. Mixtum mouetur non motu pro prio, ſed elementi in ipſo prædominantis, ut dicit Ariſt. 1. Cœli tex. 17. ergo elemẽ tum in ipſo formaliter manet, aliter enim quomodo poſſet mouere? Confirmatur, quædam mixta dicun tur aerea, quædam terrea, & aquea, quod non eſſet, niſi talia elementa ibi formali ter eſſent. Cõfirmatur etiam, quia in quibuſdam manent elementorum qualitates ferè ita intenſæ, ut in lapidibus ſiccitas & frigidi tas eſt ergo in his terra formaliter uel ele mentum, cuius qualitates illæ ſunt.

7\. Septimo. In putrefactione manent ci neres, & partes terræ, ergo vere ante erat ibi terra. Cum calor putrefaciens reſolu it humidum, quod continuat ipſas par tes, uidentur ſuperceſſe terræ partes di ſcontinuatæ, & ſic cineres ſunt, ſicut fit in humida terra, poſtquam exſic cata eſt.

8\. Octauo, quia poſſet uiuens ſimplici elemento nutriri, quod falſum eſt. Se quela probatur, quia in uiuente non con ſiſtit, niſi materia elementorum, ſi non for maliter manet ex quo aũt uiuens eſt, ex eodem nutritur. His igitur rationibus innititur hæc opinio.

2\. Opin. D. Tho. Aegidii. &c. Altera opinio eſt in oppoſito extremo, exiſtimat enim quod elemẽtorum formæ nullatenus in mixto manent, ſed ipſorum materiæ, nihil igitur ſubſtantiæ miſcibi lis manet, niſi materia. Hoc teſtet S. Tho. hoc loco ſupra tex. 84. Et Scotus, Capreo lus, Gregorius, Herueus, omnes hi 2. Sen. di. 15. q. 1. Idem conciliator differentia 16. Marſilius, q. 2. Albertus Saxo. q. 19. & Aegidius, & alii. Rationes pro hac ſen tentia hæ poſſunt eſſe.

Prima ſit ab authoritate Ariſto. 1. Gen. tex. 84. in fine explicans, quo modo ma neant elementa, dicit, quod dicuntur ma nere, quia uirtutes eorum manent. 1. Argu. a teſtimo- niis. Primum tex.

Præterea eſt locus notandus 2. de part. c. in principio enarrans tres uiuentis com poſitiones dicit, primam eſſe ex elementis & corrigẽs hoc, dixit, potius ex uirtutibus elementorum, quas poſtea numerat eſſe qualitates primas. 2.

Secundum argumentum, eſt, Si ele menta manerent in mixto formaliter, ſe queretur, quod generationis ſubiectum eſ ſet non materia prima, ſed ens actu, at hoc falſum eſt, tunc enim quod genera retur, eſſet accidẽs, quod aduenit enti in actu. Sequela probatur, quia cum mix tio fit, eſt generatio ipſius ſecundum for mam ſubſtantialem mixti at illa non fit niſi ex ſubiectu elementa, quæ ſunt actu entia. 2. Argu.

Tertio Sequitur quod eſſet corruptio ſubſtantiæ, & non eſſet reſolutio in mate riam primam, ſed in ens actu, quod eſt contra Ariſt. hoc lib. tex. 21. Probatur ſe quela; quia ſi mixtum ex elementis actu conſtat, ergo in ipſa actu reſoluitur, & ſic mixti corruptio per ſe fiat ad elementa acta, & non ad materiam primam. 3.

Quarto Si mixta habent formaliter ele menta, ſequitur, quod corrumperentur a contrario elemento, hoc autem uidetur falſum. Nam piſces in aqua nõ deſtituun tur, ergo non habent formaliter ignem, ali ter enim ignis ab aqua poſſet contingi. 4.

Quinto (& hoc Sancti Thomæ) ſequi q; uel nõ eſſet uera mixtio, uel duo corpo ra ſe penetrarent quorum utrumq; impoſ ſibile eſt: probatur ſequela Sumo particu lã unius elementi in mixto, peto. Vel in il lius materia ſunt formæ aliorũ etiam ele mentorum, uel non. Si dicas, quod non, iam non erit mixtio niſi ad ſenſum, con tra Ariſt. ſententiam tex. 86. & erit potius compoſitio, ſi diuerſæ illæ particulę diuer ſum ſitum habeant, & continuæ uel conti guæ 5.

guæ ſint. Quod ſi dicat, Sunt ſimul plures particulæ ſub eodem ſitu: iam eſt penetratio corporum.

At ſi des alterum, quod in materia ubi eſt vnius forma ſunt aliæ formæ aliorum videtur hoc falſum, quia materia non recipit duas formas, quarum una eſſentialiter non ordinatur in alteram, ſicut vegetatiua ad ſenſitiuam, & hæc ad rationalem. At unum elementum eſſentialiter non eſt ad aliud ordinatũ, ſed ſunt inter ſe diuerſa: ergo una materia non poteſt tales plures formas ſimul recipere.

6 Sexto. Forma ſubſtantialis quælibet ex ſe apta eſt, unum ſuppoſitum cum materia facere, ergo ubicunque plures ſunt formæ, ibi ſunt plura ſuppoſita: ſi ergo elementorum formæ ſunt in mixto: ergo mixtum non eſt una per ſe ſubſtantia, ſed multæ. Loquimur de formis, quarum vna non eſt propter alteram, ſed quæque per ſe poteſt eſſe, quales elementorum formæ ſunt.

7. Confirmatur, quia unaquæque illarum formarum informet materiam, & facit ens per ſe, & dat ſuũ eſſe; quare eſſet una res habens quatuor eſſentias, & eſſent quatuor ſimul ſpecies.

8. Septimo. Si elementa manent in mixto ſecundum proprias formas, ergo mixtio eſt uiolentia, & non naturalis: ſimiliter, & mixtum, Quod ꝑter naturã elementa ibi ſunt extra loca propria naturalia detenta, reſeruantque cum formis proprias inclinationes.

9 Octauo. Quælibet forma ſuam habet propriam dimenſionem, ac diſpoſitionem in materia: ſunt igitur in mixto multæ dimenſiones, & uariæ, imo contrariæ diſpoſitiones: quod extra rationem uidetur. Hæc ſunt argumenta quibus opinio iſta poteſt confirmari: ſupereſt: ut quod mihi probabilius uidetur, oſtendam.

Primum fundamẽtũ circa auctores primæ ſẽtentiæ, q ſũt ĩ quatuor claſſes diſtributi.

Attende tamen primo, ne ſit confuſio ulla in authoribus legendis, quod qui dicunt elementa manere formaliter in mixto, ſunt diuiſi in quatuor ſententias. In prima fuit Auicen. 1. ſuffi. cap. 10. dicit, elementa eſſe in mixto ſecundum ſuas formas ſubſtantiales perfectas, & integras, & ſicut erant prius, quam miſcerentur tamen variatio facta eſt in ſolis qualitatibus, eo, quod remiſſiores ſunt: Ignis, igitũ manet integer in ſubſtantia, ſed ſiccitas, & calor ipſius remiſſiores ſunt, & impuriores eo quod ſint cum humiditate, & frigiditate coniunctę; unde in quodlibet etiã elemento, quod in mixto eſt, quatuor temperatæ qualitates ſunt. Huius ſententiæ eſt Albertus Magnus. tract. 9. c. 5. & Hugo Senen. ſuper ſenten. 1. Auicennæ, doctr. 2. cap. 1.

1. Auicẽ. & Alber.

2. Auer. Altera ſententia eſt Auerrois. 3. Cœli. com. 67. quamuis enim 1. gene. com. 60. conſentire viſus ſit cum Auicen. tamen in lib. Cœli ipſum impugnat. Ipſius igitur ſententia eſt, quod elementa manent ſecũdum formas in mixto, remiſſius tamen ita, ut remiſſio non ſolum ſit in qualitatibus, ſed ſimul in ipſis formis. Vnde fit, ut in qualibet parte elementi cuiuſque conuenientis in mixto, ſint quatuor qualitates temperatæ, ſimiliter etiam quatuor elementorum formæ in gradu ſimili cum qualitatibus.

Nota 1. Dicit autem Auerroes, quod non incõuenit formas has ſubſtantiales eſſe huiuſmodi, ut ſimul ſint in eadem materiæ, recipiantque magis, & minus ſunt enim mediæ inter ſubſtantiales formas perfectas & inter accidentia cum his enim conueniunt, quod ſuſcipiunt magis, & minus, cum illis uero, quod ſunt aptæ unum per ſe cum materia facere.

Nota 2. Aduerte autem, quod utraque ſententię iſta conuenit in hoc, quod unam conſtituit formam aliam ſubſtantialem mixti ſimplicem præter formas elementorum, ratione cuius unum differt ſpecie ab alio & unumquodq; perfectum habet ſpeciẽ.

3. Sñia, q̃ tribuitur Aureol. Tertia ſententia eſt, quam Gregor. 2. Sen. 25. q. 1. dicit, eſſe communem, & ſuo viguiſſe tempore, quod elementa manent ſecundum partes ſuas ſubſtantiales. Has autem partes dicunt eſſe entitates quaſdam ex quibus forma integratur, quæ tamen ſunt eiuſmodi, ut nec habeant idem nomen, nec rationem cum forma elementi, quam integrantes. Dicunt igitur, quod manent elementa ſecundum aliquot harum partium ita autem, ut non ſit aliud forma mixti diſtincta præter harum particularum ordinem, & diſpoſitionem. Hęc opinio tribuitur Aureolo.

4. alio. Quarta ſententia eſt, quam adducit Marſilius. q. 22. aliquorum aſſerentium

ele-

elementa manere cum formis integris, ut dicebat Anicen. ſolumq; remiſſionem eſſe in qualitatibus, tamen non ponebat formam aliam mixti, niſi proportionem, & elementorum concordiam. Hi igitur qui præter materiam aliud ex elementi ſubſtantia in mixto ponunt, ſic partiti in ſuis ſententiis ſunt.

1. Concl. cõtra tertiã claſſẽ autorum primæ ſẽtentiæ. Vt autem ſingulæ examinentur, ſit prima concluſio. Elementa in mixto non manent ſecundum illas entitates, quas opinio tertia ponit. Hæc concluſio multis rationibus, quibus aliæ impugnari debent refelli, poterat: Sed quia in probabilis valde eſt, & iam non ſuſtinetur: vnico argumento refutatur opinio talis; concluſioque confirmatur. Forma elemẽti ſecundum ſe uel eſt ſimplex, & indiuiſibi-
Probatio lis uel diuiſibilis, ſi detur primum, nullam igitur habebit partem integrantem: ſi detur ſecundum: non videtur profectò, quas partes Phyſica poſſit ſecundum ſe habere, niſi graduales ſecundum intenſum, & remiſſum; erunt igitur partes gradus, gradus autem ſunt: eiuſdem rationis, & denominationis cum toto ut patet in aliis formis gradualibus gradus enim caloris calor eſt: ergo iſta erit in illis, quod eſt contra ipſam opinionem.

2. Concl. contra quartam claſſem auctorũ primæ ſẽtentiæ. Secunda concluſio. In mixto eſt unica forma ſimplex diſtincta ab elementorum formis: hæc eſt contra quartam ſententiam. Probatur primo: unum mixtum differt eſſentialiter ab altero, ergo per aliquam formam propriam: conſequentia
1. ratio. eſt nota, quia temperies, & diſpoſitio eſt ſolum accidentalis forma, qualis domus forma. antecedens autem notum: quis enim negabit, aurum, & lapides ſpecie differre, ſimiliter & alia mixta inter ſe.

2 ratio. Secundo ſequeretur: cum mixtum generatur, & corrumpitur, quod tantum eſſet alteratio, quod abſurdum eſt, mixtorum enim productio ſimpliciter generatio eſt ſequela patet, quia ſecundum illorum ſententiã non producitur forma de nouo, nec inducitur in materia, ſed ſolum eſt temperies, quæ ſola alteratione qualitatum ſit.

3. ratio. Tertio. In mixtis ſingulis ſunt ſimplices qualitates, quæ ſunt ipſorum paſſiones, ut patet de uirtutibus, ac proprietatibus lapidum, & herbarum & aliorum: ergo etiam ſunt ſimplices ſubſtantiales formæ ſingulis propriæ.

Quarto, ſi non eſſet forma una ſuper- 4 ratio.
addita, continens, & uiuens elementa ipſa, profectò diſſoluerentur, & unumquodque in ſuum proprium decederet locum, cum ibi ſecundum ipſum formaliter ſint: eſt ergo forma mixti prҫter elementorum formas.

Tertia concluſio. Elementa non manent in mixto ſecundum formas ſuas ſubſtantiales remiſſas: hæc concluſio eſt contra Auerroem. probatur primo: Si formæ ſubſtantiales elementorum ſuſci petent magis, & minus conſequenter eſſent contrariæ, ut patet at ex hoc quatuor abſurda ſequuntur. Primum eſt: nam ad ſubſtantiam eſſet motus, ipſaque ſucceſſiue acquireretur, quod profectò abſq; ulla limitatione Ariſt. negat. 5. Phy. ſequela probatur. nam ubi eſt contrarietas, & intenſio, ac remiſſio, ibi manifeſtè motus eſt. 3 Concl. contra Auer. 1. ratio. Quia 2. ſententia Au. quatuor abſurda ſequuntur. Primum

Alterum eſt, ſequeretur, quod elemen- 2.
tum non alteraretur, quod eſt falſum, cum elementa ſint primo, ac maxime alterabilia. ſequela oſtenditur, quia quod alteratur, debet idem manere ſub utroq; termino: at ignis, dum frigefacit, non manet, idem quia ſemper dum frigefactio in ipſo ſit, remittitur ipſius forma, ac per conſequens aliter ſe ſemper eius ſubſtantia habet.

Tertium eſt; quia ſi forma elementi 3.
ſuſcipit magis, & minus: utique denominabitur magis uel minus: at nunquam conceditur locutio talis, ſit magis aqua, ſit minus aqua, nec de aliis elementis: ergo nõ recipiũt ipſorũ formҫ magis uel min⁹.

Quartum eſt; quod quoties ſit uariatio 4.
in qualitatibus his, ſemper fieret uariatio in formis ſubſtantialibus elementorum, hoc autem quamuis abſq; ratione cõuincenti perſuadet, quod quoties aqua calefit remittitur forma ſubſtantialis ipſius; & ſimul inducitur forma ignis: ſimiliter cum ego calefio, producitur nouus gradus formæ ignis in me cum calore: ſimiliter cum aer frigeſit, acquirit partem formæ aquæ. Hæc omnia profectò abſurda ſunt in philoſophia.

2. Argu. prin. Et ſecundum principale argumentum contra Auer. ſi in materia unius elemeoti ſunt ſimul quatuor elemeotorum formæ: peto, uel immediate informant materiam uel non: ſi oon, ergo iam ona recipitur per aliam, qood eſt impoſſibile, eum non ſint ordinatè eſſentialiter, ſed materia ſit in poteotia immediate, & potentia ad omoes eas: ſi autem immediate omnes ſunt in materia: ergo ita ſe habent inter ſe, ut uoa non cootrabat aliam, nec determinet; ſequitur igitur, quod quælibet multiplicat eſſe ſu bſtantiale diuerſum, & ſic abſolute ſunt plura, & uoū per accidens.

Nota. Et nota, quod niſi una forma ſubſtantialis exiſteos cum altera in eadem materia compoſitioné faciat cum ipſa ipſumq; determioet: tunc multiplicat eſſe ſubſtantiale: & oppoſitum eſt figmentum. & hac ratioois vi vſus eſt S. Tho. ſuperius, ut diximus.

3. Tertium argomentom eſt, ſequitur, quod formæ etiam perfectæ ſubſtaotiales præter elementorum formas ſuſciperent magis, & minus, quod negat Auerroes, probatur ſequela: nam alia miſcentur, quæ perfecta ſunt. ut uinum, & alia multa, quæ io theriaca, & electuariis ſunt, quorum mixtio propriſſima eſt: oporteret ergo, horum formas ſuſcipere magis & minus mixtio ſit hoc pacto. nam Ariſt. gñaliter de omni loquutus eſt mixtione.

4. Quartum eſt S. Tho. ſuper textum. 84. ſequitur quod inter contradictoria eſſet medium: ſequela probatur, quia accidens eſt, non ſubſtantia: ſi igitur eſt medium, ioter ſubſtantiam, & accidens, eſſet inter ſubſtantiam, & non ſubſtantiam.

5. Præterea arguit S. Tho. & eſt quintum argumentum. Quæ diuerſi ſunt geoeris non habent medium: at ſubſtantia, & accidens ſunt genera diuerſiſſima, non ergo medium habent.

Reiicit ſolutio Auerroiſtarum. Ad hæc duo argumeota reſpondent Auerroiſtæ, quod forma elementi non dicitur media per participatiooem, ſed per ſimilitudinem, ſicut ſimia eſt medium inter brutum, & hominem.

1. At iſta reſponſio eſt nulla, quia re uera, talis forma non haberet cum accidenti & ſubſtantia cooueniéotiam, oiſi ſecundum ſuam naturam eſſet media inter ipſa.

Præterea, quia ipſe Auerroes, 3. cæli. com. 67. dicit eſſe mediam inter ſubſtantiam, & accideos, ſicut rubedo eſt ioter albedinem, & oigredinem: non igitur de medio ſecundum ſimilitudinem loquitur. 2.

Eſt autem ſextum argumentum, quo mihi perſuadeo maxime impugoari iſtam ſententiam. Aduerte igitur, quod non poteſt ſaluari mixtio hac via: ſiot eoim quatuor portiũculæ elementorum quatuor, in quarum qualibet dicit eſſe quatuor elementorum formas, ſumo illam quæ erat ignis. in hac eoim tres aliæ debent produci, tuoc aer producet ſuam oon calefaciendo, ſed humectando: aer enim non calefacit ignem: aqua producet aquæ formam infrigidando; terra ergo quomodo produceret non exſiccando, quia ignis ſiccus eſt, & potius perdet ex ſua ſiccitate, quam acquirat: ooo infrigidando, qoia iam per infrigidationem aqua producitur. Quod ſi des per frigiditatem produci terram, & aquam, quid abſurdius, quam per unam frigiditatem receptam in igne, duas produci formas; nam non ſunt duæ frigiditates in igne, ſed una: idem fiat argumentum de ſingulis elemeotis, & nota argumentum, quia firmiſſimum eſt. 6.

Septimum argumentom: ſequeretur poſſe formam ignis conſeruari ſine calore ultra medium & dari ignem frigidum: quod patet io mixtis natura frigidis, immo uero ſi poſſet ſic io mixto reperiri ignis frigidus & conſeruari: quid uetat quominus & ſeorſum? certe immediate auteio introductionem formæ mixti illius frigidi erit ignis iam frigidus, & noodum erit forma mixti producta. 7.

Confirmatur: ſequeretur quod formæ ſemper aliquorum elemeotorum producerentur cum qoalitate ſua remiſſa citra medium illorum, uidelicet quorum minores qualitates manent in mixto, hæc autē omnia ſunt valde abſurda: atque ideo hęc Auer. opinio eſt omnino a ratione aliena.

Quarta concluſio. Formæ elementorum non maoent io eſſe perfecto: hæc eſt contra Auicen. cuius opinio licet falſa, probabilior tamen iudicatur a S. Thoma, quam opinio Auerrois: & ego ita credo, tamen cooclusio probatur primo. 4. Concl. contra Auic.

Formæ

1. ratio. Formæ elementorum manent perfectæ in mixto, ergo & ſubſtantia perfecta, ergo ſpecie perfectè differunt, ergo continuati non poſſunt: quæ enim ſpecie differunt, continuati nequeunt, vt dicit Ariſtoteles 5. Phyſic. tex. 39. quòd ſi non continuantur, non eſt mixtio: non enim erit mixtum uerè unum.

2. Secundò ſequitur, quòd forma mixti eſſet accidens, quod falſum eſt: ſequela probatur, quia aduenit enti perfecto, & actu: ſuperuenit enim igni, & alijs iam in ſubſtantia perfectis.

3. Tertiò adhuc non perfectam facit mixtionem, quia ſi pars mixti eſt elementi pars habens quatuor qualitatum temperiem: ſequitur, quòd unum elementum poſſet eſſe mixtum, quia poteſt per actionem ſuam, & repaſſionem à contrario habere quatuor qualitates refractas: poterit ergo ibi eſſe mixti forma, quod nullus concedet, mixtum eſſe.

Argũ Auer. contra Auic.

Auerroes ponit argumentum contra Auicennam 8. cęli, com. 67. quo vult probare, quòd ſi forma elementi poteſt integra manens remiſſionem pati in ſuis qualitatibus, quòd poſſet eſſe prorſus abſque tota qualitate: argumentum eſt hoc: ſit v. g. ignis, ſi ignis poteſt eſſe abſque hoc gradu caloris, cum omnes ſint eiuſdem rationis, non erit maior ratio, quare poſſit eſſe abſque hoc, quam abſque illo, ergo poterit eſſe abſque omnibus ſimul.

Argumẽtũ Auerr. ſoluitur.

Hoc argumentũ iudicio meo eſt abſq; ullo robore, & ſophiſticum eſt. Quidquid nonnulli dicant, ſunt enim inſtantiæ maniſeſtiſſimæ.

1. Primo non ualet, materia poteſt eſſe abſque hac forma, & abſque iſta, & illa, ergo abſque omni collectiuè: argumentatio uana eſt.

2. Præterea corpus unũ poteſt eſſe abſq; hoc, & illo loco, ergo abſque omni. Pręterea mixtum poteſt eſſe abſq; hoc, uel illo colore, ergo abſq; omni, vanę ſunt huiuſmodi collectiones, quas imitatur Auerr.

3. Demum reſponderi facile poteſt, quòd cum ad certum terminũ remiſſionis peruenerit ſub minori conſeruari forma elementi non poterit: quia requirit ut minimum talem gradum, ſicut & reliquæ omnes formæ requirunt quandam certi gradus diſpoſitionem, vt conſeruentur.

Vis arg. I Auer. ſm quoſdã.

Aliqui pro ipſo reſpondent, quod debent intelligi, ſuppoſito, quòd talis paſſio ſit propria elemento: tunc enim qua ratione vnus gradus ſeparabilis eſt, eadem ratione & alii.

Reiicitur iſta defenſio.

Sed hæc defenſio nulla eſt: nam eſſe in loco, etiam eſt paſſio corporis, & habere formam materiæ, & color ac diſpoſitio mixti: nulla igitur eſt argumentatio.

5. Concl.

Quinta concluſio. Nil ex ſubſtantia elementorum manet, niſi ſola materia. Hæc concluſio nota eſt ex præcedentibus: ſi enim aliud ex ſubſtantia maneret, eſſet forma: at oſtenſum eſt, quòd talis nec ſecundum eſſe perfectum, nec ſecundum eſſe remiſſum manet, ſola igitur materia ex ſubſtantia manet: an tamen aliud maneat præter ſubſtantiam, diſputabitur in quæſtione ſequenti.

Ad argumenta, & primo ad teſtimonia Ariſt. Ad primũ teſtimonium.

Interim tamen ad argumenta reſpondere oportet, & primo ad loca Ariſtot. in oppoſitum adducta, quorum nullus concludit: ſunt enim multa teſtimonia apparentia. Ad primum igitur reſpondetur, quòd dupliciter elementa corrumpi poſſunt: vnó modo, cum alterum in alterum mutatur, vt ignis in aquam mutatus corrumpi dicitur: altero modo, cum non in alterum, ſed potius ambo in tertium quoddam mutantur, quod non quidem contrarium, ſed potius uirtute, & ualore ambo contineat: & hoc pacto abſolutè non dicuntur in mixto corrumpi elementa, cum uirtute maneant, & præterea ſecundum ſuas qualitates. Dico igitur, quòd Ariſtoteles dicit, non corrumpi miſcibilia modo priori: at corrumpuntur modo poſteriori.

Nota dupliciter aliqd corrumpi.

Notaquõ ſeparẽtur elementa à mixto.

Ad id autem, quod dicitur ipſa eſſe ſeparabilia, dico primò ſecundum Philop. quòd ſenſus eſt, non quòd à mixto ſeparentur, ſed quòd talia ſunt ex ſe, ut quantum eſt ex ſe, non repugnet ipſa ſeparari. Dico etiam, quòd ſeparabilia ſunt, eo quod ex mixto poſſunt elementa generari rurſus, ſicut ex elementis generatum eſt mixtum, quæ uidelicet erant in uirtute in forma mixti, & fiunt in actu proprio: erant inquam in actu alieno, & fiunt in actu proprio: erant in actu formæ mixti eminenter, & fiunt in actu ſpecifico proprio, & hoc dicitur ſeparari, vt quæ erant

ſimul in uirtute coniuncta fiant ſeorſum ſeiuncta in actu.

Ad 2. Ad ſecundum teſtimonium dico, quòd vini gutta non dicitur mixta cum aqua, non ſolum quia corrumpitur uini forma, ſed quia ita corrumpitur, vt mutetur in aquam: & hoc ipſa littera dicit: habetur enim, quia ſoluitur forma uini, & mutatur in uniuerſam aquam.

Ad 3. 1. Solutio Ad tertium. Scotus intelligit definitionem illam, quòd eſt unio miſcibilium alteratorum, i. ptius alteratorum. Alii 2 Solutio dicunt, alteratorum, i. corruptorum, & In actu alieno licet, nō in proprio. forſan quod vocauit alterationem corruptionem illam poſteriorem, qua aliquid ita deſtruitur, ut maneat in tertio, ſic enim aliquo modo manet, ob id alteratum dicitur.

3 Solutio At melius dico, quòd mixtionem ſumit Ariſtoteles coniungendo totum motum, ſ. paſſionem, ac actionem mutuam, ſecundum quam ſe elementa refrangunt: ac ob id dicit, alterata elementa, quia dum mixtio eſt, elementa alterata ſunt mixtione uere perfecta, & finita mixtum manet: in hoc autem elementa deſtructa ſunt: aliud eſt igitur eſſe elementa in mixtione, aliud uerò in mixto.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd elementa vocantur materia alterationis, non compoſitionis: quòd ſi componunt id ſecundum materias, & qualitates eſt, non ſecundum formas proprias.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd non eſt par ratio illarum materierum: elementorum enim compoſitio eſt ſecundum qualitates, & materias: ſimilaria ergo ex diuerſis materiis elementorum, & qualitatibus conſtantur: hoc patet 2. de partib. cap. 1. vbi dicit, elemētorum materiam eſſe propter ſimilares partes, non autem dixit ipſa elementa.

Ad 6. Ad ſextum, nota eſt reſponſio legenti textum, ibi enim contra Empedoclem agit, qui elementa non ſolum integra in ſubſtantiis, ſed etiam in qualitatibus poſuit: negauit autem eſſe ab anima augmentum: contra quem arguit Ariſt. quòd diſſoluerentur elementa, niſi ibi anima continens eſſet.

Ad 7. Et per hoc etiam ad ſeptimum reſpondetur: ibidem enim etiam contra Empedoclem agit, & vltrà hoc argumentum non procedit niſi ex uirtutibus elementorum, hæ enim ſunt ſenſibiles, & de his quæritur, cum maneant intra ſenſum, cur non ſentiuntur: & ipſe textus explicat uelut per corruptionem uirtutes eſſe ſenſibiles.

Ad octauum reſpondetur, quòd diſputatio illa tota eſt cōtra Platonem, & Anaxagoram, & Empedoclem, qui integra elementa in re ponebant: vnde iſti textus non habent, niſi apparentiam. Ad 8.

Eodem modo reſpondetur ad nonum: Ad 9. loquitur ibi contra Democritum, qui figuras naturaliter, & inſeparabiliter in atomis ponebat.

Ad ſecundum argumentum Scoti, & Ad ſcdm princ. Gregorii, volunt ſolum in definitione elementi claudi materiam primam circa corpora naturalia: hæc enim eſt propriè, & uerè elementum: & hoc ego confirmo, quia ipſe Ariſt. ibidem ſecundum aliorum dicta ponit, hæc quatuor elementa eſſe elemēta, ut notum erit legenti: non enim ſecundum ipſum propriam habent elementi rationem, ob id ſæpe uocata elementa nominat. Alii dicunt, quòd ſat Altera ſolutio. eſt, quòd in uirtute maneant, ſed melior eſt prior ſolutio.

Ad tertium dico, quòd qualitates hæ Ad tertiū princ. in ſummo ſunt paſſiones elementorum, ita, vt nullibi ſit qualitas harū ulla in ſummo gradu, vbi non ſit elementi forma, at extra ſummum etiam aliis ſubiectis ineſſe poſſunt, quæ eandem cum elementis materiam habent.

Secundò dicitur, ꝙ etiam ſi uiolenter ad tempus poſſet eſſe in ſummo in aliquo mixto: at non naturaliter niſi in ſolo elemento eſt in ſummo, & ideo paſſio phyſica uocatur elementi eatenus.

Ad quartum dico, quòd ſi mixti ſub- Ad quartū princ. ſtantia ſola conſideretur, non eſt magis compoſita, quàm elementi, unica enim forma ſubſtantiali, & materia perficitur: at ſi conſideretur quoad uirtutes, & diſpoſitiones, compoſitior multo eſt: continet enim in ſe uirtutes omnium elementorū, & alias ex his procedentes.

Quòd ſi dicas, tam compoſitum eſſet Obiectio tunc elementum, ſi ſolum haberet quatuor qualitates refractas, vt accidit in

vno

uno elemento repaſſo.

Solutio. Reſpondeo quod non eſt eadem ratio, tunc enim elementum non eſſet in ſua diſpoſitione naturali, ſecundum quam duas habet qualitates: at mixtum in ſua naturali diſpoſitione multas continet qualitates.

Præterea ſi ſubtilius conſideramus ét ipſa forma ſubſtantialis mixti, & ipſa ſubſtantia mixti eſt mixta in uirtute, & eminenter continens in ſe ipſa forma, ſubſtantias & uirtutes elementorum eminenter, & ideo ex ſua natura uult illas qualitates omnes elementorum remiſſas: immo eas efficit, & conſeruat in ſe, & facit in alio cũ agit: quia hæc omnia proueniunt a principio illo intrinſeco ſubſtantiali, eminenter omnia continente in ſe, ipſius formæ mixti, ſicut trigonus continetur in tetragono.

Ad 5. principale. Ad quintum dico, ꝙ materia quidem ordine receptionis ita immediate reſpicit formas elementorum, ſicut mixtorũ, & e contra: at ordine productionis, primo reſpicit elementorum formas, quia hæ efficiunt mixtum: & ſic ſtat optime, quòd elementa ſint cauſæ per ſe mioto-rum, & non ob id formæ ipſorum ſint immediate in materia, & ꝑ ipſas formæ mixtorum. v. g. forma cadaueris non recipitur in materia, niſi præcedente forma animalis: non tamen ſimul eſt in materia cum ipſa, ita de mixti, & elementorum formis.

Ad 6. Ad ſextum facilis eſt ſolutio: dicitur enim elementum dominari ſecundum ſuam uirtutem magis in mixto manentem, non tamen ſecundum formam propriam, ſed in uirtute, & ſecundum formã alienam.

Nec concludit, quod de lapide dicitur: multitudo enim materiæ, terræque uirtutis magnam intenſionem apparere facit.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, quòd elemẽta mixti reſolutione de nouo producuntur, ut alibi dicemus, & ex parte iam diximus.

Ad octauum reſponſio facilis eſt, non ſat enim eſt materia, aliter lapidibus nutriremur, quæ tamẽ mixta ſunt, ſed quædam proportio, & affinitas, qualem diximus in materia de nutritione, quæ in puro elemento non eſt. Ex his igitur patet huius quæſtionis determinatio.

QVAESTIO XVIII.

An elementa maneant in mixto ſecundum ſuas qualitates.

POſtquam oſtendimus elementorum formas non manere in mixto, ſed ſolas ipſorum materias quantum ad eorum ſubſtantias: nunc ſupereſt de virtutibus & qualitatibus diſſerere, quomodo maneant in mixto, & an maneant.

Aduerte autem, ꝙ conueniunt omnes opiniones in hoc, quòd eſt quædam diſpoſitio qualitatiua neceſſaria ad mixti formam ipſiq; proxima, & propria, quam vocant temperiem, ſeu complexionem, ut enim in elementis eſt certa diſpoſitio ad formam in materia, ita etiam ad mixtum. Nota in quo oẽs cõueniãt.

At difficultas eſt, an talis complexio ſit forma compoſita, nempe quatuor qualitates ad temperiem redactę, an vnica ſimplex virtute, & eminentia continens alia quatuor, ab ipſis tamen diſtincta, quidam enim eam ſimplicem fatentur, quidam cõpoſitam: ſunt enim quatuor ſententiæ. In quo ẽ difficultas.

Prima dicit quod eſt una ſimplex hoc modo, ꝙ per mutuam actionem, & paſſionem quatuor primæ qualitates deſtruuntur, vitaq; reſultat temperatè continens omnes effectus aliarũ: hoc tenet. S. Tho. in præſenti, ſi tamen hæc commentaria ab ipſo edita ſunt: de quo aliqui non in merito dubitarunt: cum ubique aliàs oppoſitã teneat ſententiam, ut patet in omnibus illis locis in quibus agit de remanentia elementorum in mixto contra Auerr. ubi Diuus Thomas contendit tantum remanere materiam, & qualitates elementorum: in 3. etiam Sent. diſtin. 16. q. 1. artic. 1. in corpore. & ad 4. manifeſte docet oppoſitum, quærens enim, an neceſſitas moriendi in homine ſit ſolum a peccato, uel etiam a natura, ait etiam a natura, eo quod ſicut & alia mixta habet cõtrarias qualitates elementorum, ex quibus una prædominatur, & idem 2. Sent. diſtin. 19. artic. 4. ad ſecundum, ex qua remanentia qualitatum in 3. contra gentes, cap. 23. ait cęlum, & clementa uocari corpora 1. Sent. Scoti, Auicẽn, &c.

pora ſimplicia, quoniam non conſtant ex contrarietate; quare quæ mixta uocantur eam continent ſecundum D.Thom. Sed illa ſententia huius illius qualitatis eſt Scot.2.Sent.diſtin.15.vnica. & Auicen.1. ſuffici.cap.10. & Seni.1.doctr.3.cap.1. & ibidem Hugo Senen. ſimiliter Albert.2. Phyſ.Tract.2.cap.1.

2 ſnia. Altera ſententia eſt, quòd non manent quatuor illæ qualitates, tamen manent duæ ſimplices aliæ: vna media inter calorem, & frigiditatem: altera media inter humiditatem, & ſiccitatem, & hæ duæ poſſunt aliarum effectus temperatè facere: hoc ſequitur Conciliator, differ.16.& Alber.Saxo.q.19.

3. Marſilii Fernelii &c. Tertia ſententia eſt, ꝙ manent qualitates temperatæ eædem, quæ erant in elementis ablato exceſſu: vnde complexio eſt illa temperies, ſeu compoſita: ex illis quatuor qualitatibus remiſſis hoc tenet Marſil. q. 22. & alii multi, & Fernelius lib.3. Phyſiologiæ cap.3. quamuis iſte dicat, qualitates eſſe in ſummo, & ſimiliter formas eſſe actu.

4. ſent. Quarta ſententia eſt aliorum Thomiſtarum, ex D. Thomæ ſent. qui non differunt ab opinione præcedenti, niſi in hoc, quòd dicunt non eſſe eaſdem qualitates numero, quæ manent in mixto cum his, quæ erant in elementis, quia ad ipſorum corruptionem corrũpuntur, ſed ſunt aliæ eædem ſpecie productæ cum forma mixti, ſicut etiam dicunt in aliis rebus: diſpoſitiones enim præcedentes formam non manent cum ueniente forma, quia corrũpuntur cum ſubiecto, in quo erant, quod ſuperius quoque declarauimus. Hæ igitur ſunt Philoſophorum opiniones in hac parte.

Argumẽta ad probandum cõplexionem eſſe vnicãqua litatem. Primum. Sunt autem argumenta, quibus probatur, complexionẽ eſſe unicam ſimplicem qualitatẽ: primo, ita ſe habent formæ ſubſtantiales elementorum ad formam ſubſtantialem mixti, ſicut ipſorum qualitates ad mixti qualitatem, & complexionem: ſed formis elementorũ correſpondet vnica ſimplex ſubſtantialis forma, ergo & ipſorum qualitatibus vnica ſimplex mixti qualitas.

2. Secundo, ſi complexio eſſet temperies qualitatum, ſequitur quod conſiſteret in indiuiſibili: omnis enim proportio in indiuiſibili conſiſtit, minimo enim mutato, tota ratio temperamenti mutatur: at hoc videtur falſum, cito enim res à proprio temperamento recederet, facileque cauſa diſſolueretur, ac corrumperetur, cuius oppoſitum experimur: aliquando enim res multùm calefit, non tamen ob id temperies eſt mutata.

Tertio ſequitur etiam, quod multa cõtraria ſimul eſſent & adæquatè in eadem parte ſubiecti: hoc autem uidetur falſum, non enim contraria ſe mutuo patiuntur: ſequela patet, nam quælibet pars temperata eſt. 3.

Quarto ſequitur, quod accidens mutaret ſubiectum: ſi qualitas, quę in elemento erat, poſtea in mixto maneat. 4.

Pro huius reſolutione ſit prima concluſio. Eſſe qualitates quaſdam ſecundas ſimplices formas diſtinctas à primis qualitatibus, ipſarumq; effectus in mixto nulli dubium eſt, non tamen ſunt hæ complexiones. Explico: ſunt in mixtis colores, ſapores, & odores, uirtutes quædam, quę non elementis inſunt: ex ipſorum tamen uirtutibus in mixto cauſantur. At notum eſt, quod huiuſmodi qualitates ſunt diſtinctæ ab illis elementalibus quatuor, quas principes uocant. At non ſunt tales complexiones, duo enim inſunt complexioni: alterum eſt, quod ſit diſpoſitio mixti forma antecedens, & in materia conſeruans: huiuſmodi qualitates potius ſequuntur formam, ab ipſaq; conſeruantur. 1. Concluſio eſſe quaſdam qualitates ſcdas in mixto. Qualitates ſcdæ non ſunt cõplexiones, quæ requirantẽ ad cõplexionem. Primum.

Alterum eſt: quod talis complexio efficiat effectus quatuor primarum qualitatum: at huiuſmodi qualitates id non præſtant: non enim per ſe calefaciũt, uel frigefaciũt, humectant, uel exſiccant, quæ omnia complexio temperatè facere debet. 2.

Secunda concluſio. Complexio non eſt una ſimplex qualitas ab aliis per mutuam pugnam, & corruptionem relicta. 2 Concluſio nõ eſt vna qualitas.

At concluſio probatur primò auctoritate: dicit Ariſt.4.Meteor.c.1.quod per putrefactionem calor ſoluitur à proprio humido, & tunc reſtat ſiccitas: ſi igitur omnia iſta una ſimplex qualitas eſt, quo modo poſſet unum diſſolui ab alio? 1 arg. à teſtimoniis Primum eſt.

Præterea 2. de anima, tex. 123. & 124. dicit, ſenſus cõſiſtere in harmonia qualitatum, 2.

tum, quæ lęditur a vehementi ſenſibili,& quod plantæ non ſentiunt, quia caleſiunt, & frigeſiunt,i. habent has qualitates extra modum debitum: ſunt igitur iſtæ formali ter ibi.

2. Præterea, 2. de partibus c. 1. dicit cõpoſitionem primam eſſe ex quatuor qualitatibus, quas ibi enarrat,& ipſo uinenti dicit ineſſe, & ſimilia teſtimonia ſunt multa in Ariſtot.

2. Argu. a róne.

Probatur ſecundo in mixtione ſunt aliquot qualitates excedẽtes, ut diximus in textu, ergo non poſſunt corrumpi, ut producatur alia: nam non eſt ullum corrumpens talium qualitatum, non enim ſunt formæ elementorum, quia non ſunt contrariæ illis, nec mixti forma, quia antecedunt hæ, nec aliæ debiliores qualitates: manent igitur qnalitates.

Solu. quę poſſet afferri.

Quod ſi dicas, corrumpi cum ſubiectis elementis: hoc non valet primo qnia Auicenna non ſic reſpondere poterit, qui ponit ibi manere formas. Præterea licet corrumpantur, non ob id qualitates corrumpnotur, ut probauimus alibi.

3. Probatur tertio: quia ſi qualitates illæ corrumpuntur, & formæ, tunc nullum eſſet producens talem qualitatẽ: ergo nũc peto, cum producitur illa qualitas, a quo producitur, cum forma mixti non a qualitatibus, ſi non ſunt, cum illa eſt: nam qnod non eſt, non producit immediate, non ẽt a formis elementorum, quia ut oſtendimus, non ſunt tuuc, cum illa qualitas eſt formæ mixti, quòd ſi ſunt, ut dicit Auic. non poterunt etiam producere, quia ipſæ non agunt, niſi per ſuas qualitates, uide igitur, quomodo non ſit agens proximum illius uirtutis, manent ergo qualitates ipſæ,& conſidera argumentum hoc.

4. Probatur quarto, temperamentum animalis mutatur ſecundum ætatem, pueri enim humidi,& calidi ſunt valde, ſenes ſicci,& frigidi: quod ſi una ſimplex eſt qualitas temperamentum, ſequitur, quod totũ diſſoluitur, non enim aliter una ſimplex qualitas mutari poteſt in alteram: periret igitur animal, & mixtum in tali mutatione, quod falſum apparet.

5. Probatur quinto, quia commune dictum eſt omnium philoſophorum, & medicorũ conſtare cuncta hæc ex contrariis, ob id ipſo tempore reſolui,& perire: quod ſi unica eſt ſimplex qualitas mixti, non ex contrariis uterque conſtaret, nec in ſeipſo principia corruptionis haberet.

Probatur ſexto ex mutatione vnius mixti in aliud, in quo unum aliud ſit temperamentum, ut cum ex animali ſit cadauer: non uidetur, a quo talis qualitas produci poſſit. 6.

Præterea ſeptimo, quia calor mixti eſt tangibilis, ſicut elementi, intenditur etiã calore elementi, ſimiliter alię qualitates: ſunt ergo eiuſdem ſpeciei, & ibi manent. 7.

Tertia concluſio. Complexio eſt temperies quatuor primarum qualitatũ: hæc concluſio ſequitur clare ex præcedenti, ac propterea non alia ratione probatur.

3 Concl. cõplexio tpe iſtes. 4 primarum qualitatum.

Nota tamen, quod tales qualitates, ut ſub forma mixti ſunt, habent firmitatem, & cõſtantiam, non enim facili cauſa remouentur, imo accedente aliqua qualitate extrinſeca vi formæ expellitur, ad priſtinumq; ſe temperamẽtum reducit forma. Habent etiam hæ qualitates operationes alias adhuc tanquam mixti formæ inſtrumenta, quas in elementis non attingebãt, ut alibi oſtendetur. Nota.

Quarta cõcluſio. Tales qualitates ſunt eædem, quæ erant in elementis, refractæ tamen,& tẽperatæ:& hoc eſt contra quartam ſententiam, quam non impugnamus eo quod ſatis diximus ſuperius circa hoc, oportet igitur ut argumenta ſoluamus.

4 Concl. qualitates elemẽtorũ manẽt refractæ.

Ad primum nego ſimilitudinem illam: ſat enim eſt, quod ſicut elementorum formis reſpondet una forma mixti, ita qualitatibus reſpondeat illarum temperies: nõ tamen eſt opus, quod ſit una ſimplex qualitas, ſicut illi eſt una forma mixti, quia id non poteſt eſſe: nam forma produci poteſt a mixtione elementorum, & a qualitatibus immediate, at qualitas illa non poterit, ſi tales qualitates corrumpi debeant: deeſt enim proximum agens. Ad 1.

Ad ſecundum dico, quod phyſicum tẽperamentum non conſiſtit ita in indiuiſibili, ſicut mathematica proportio, ſed aliquam latitudinem patitur. Ad 2.

Aduerte autẽ ꝙ per exceſſum unius qualitatis non ſtatim dicitur nouum temperamentum, niſi ſit fixum & formæ conueniens. Nota.

Pati-

Patitur etiam latitudinem extenſiuã, non enim cum una pars ſit non temperata, ob id totius ſoluitur ſemper téperies.

Ad 3. Ad tertium non negamus, in gradu nõ ſummo contraria ſimul eſſe, quod ipſi fateri tenentur: dum enim nondum eſt mixtio perfecta, ſed mutua pugna, tunc ſimul ſunt contraria, nec hoc eſt ullum impoſſibile, aut improbabile.

Ad 4. Ad quartum nota eſt ſolutio; nam accidentia immediate ſubiectantur in materia, ut alibi diximus: hæc autem non mutatur, totum eſt aliud, & aliud, quod uocant ſubiectum denominationis.

Totius qõnis sũma. Ex omnibus his colligo elementa non manere ſecundum formas proprias: ac propterea non manere actu in mixto, manere autem ſecundum materias, & uirtutes temperatas, & loco illarum formarum elementorum ſuccedere formam mixti, uirtutes illas eminenter complectentem, atque ita manere uirtute, & potentia.

QVAESTIO XVIIII.

An mixtio ſit poſſibilis.

QVamuis quæſtio hæc ordine naturæ primo loco tractanda eſſet, tamen ordine doctrinæ, quia pendet ex dictarum opinionum diuerſitate, & quia communiter poſt alias diſputatur, iudicium commune in hoc ſequemur, tum etiam quia non admodum refert.

Senſus qõnis. Senſus igitur quæſtionis eſt, An elemẽta poſſint coniungi ita, ut ex eis mixtum fiat. Sunt autem argumenta in oppoſitũ.

1. Argu. Primum, ut elementa ad mixtum conueniant, opus eſt aliquo mouente, & trahente ipſa ad mixtionem, ſunt. n. ſeparata, quæq; in ſuis locis, at nullum vř eſſe tale mouens, non n. elementa ipſa ex ſe pñt cõuenire, quia extra locum non tendunt, ergo mixtio non eſt poſſibilis naturaliter.

2. Secundum, dato quòd conueniant, adhuc non uidetur poſſe fieri mixtio, in mixtione producitur noua ſubſtantia mixti diſtincta ab elementis, perfectiorq; ipſis, at imperfectum nõ poteſt producere perfectius, ergo non elementa producent mixtum, non igitur mixtio poteſt eſſe.

Tertio, ſi mixtum eſſet, quælibet ipſius pars eſſet mixta, ſed hoc videtur eſſe non poſſe abſque corporum penetratione, hęc autem eſt impoſſibilis: ergo & mixtio, quod debeant eſſe cum penetratione, probatur: ſumo partem unius elementi, quæ futura eſt pas mixti, ſi talis eſt mixta, ergo ſunt in ea alię elementorum aliorũ partes, ergo datur penetratio. 3.

Quarto mixtio debet fieri per miſcibilium diuiſionem, ſed talis fieri non poteſt, ergo nec mixtio: minor probatur, uel diuiduntur miſcibilia in omnem ſuã partem, uel non: primum eſt impoſſibile: ſi autem non: ergo in aliquas partes diuiſio fit, non in alias, cum uero non ſit ratio, quare potius in has, aut in illas diuiſio fiat, uidetur, quod nulla poſſit eſſe diuiſio, & ſic nec mixtio. 4.

Quinto, ut mixtio fiat, neceſſarius eſt locus aliquis, at non uidetur, quis poſſit eſſe: cum enim unus ſit, uni elemento erit naturalis, aliis tribus erit uiolentus: erit igitur mixtio uiolenta, quod abſurdũ eſt. 5.

Sexto, elementa, ſi miſcentur, debent eſſe quatuor: at non uidetur, quod alicubi poſſint trahi, & eſſe elementa quatuor, nõ ergo mixtio poteſt eſſe: antecedens probatur, quia ſi duo eſſent elementa, non eſſet mixtio, quia uel unum eſt fortius, & tunc alterius corruptio, vel utrumque eſt æquale, & neutrum aget: ſi autem ſunt tria, tunc octo erunt ſymbola, & agent, & vincent tertium: debent ergo eſſe quatuor elementa. Hæc ſunt argumenta, quæ difficultatem faciunt. 6.

Attende autem quod ſi mixtio futura eſt, quinque ſunt neceſſaria, mouens, & coniungens iſta elementa ad mixtionem, ſunt enim in locis ſeparatis. Præterea efficiens, & generans mixtum, modus etiam quo fiat mixtio, locus, in quo fiat, miſcibilia, quæ miſceantur, vel vno horum deficiente, non fit mixtio, ob id ſingula argumenta ex oppoſito tendunt contra unum ex iſtis, primum enim probat deeſſe mouens: ſecundum deeſſe efficiens: tertium & quartum non eſſe modum: reliqua duo auferunt locum, & miſcibilia. Quamobrem, vt hæc omnia ſoluantur, & elucidentur, hæc quinque ordine examinare oportet. 1 fundũ quinque sũt neceſſaria ad mixtionem.

Prius

2 fundm duas eſſe opin. 1.opin.

Prius tameu aduerte, quod ſunt duæ opiniones notandæ in hac parte, quæ mixtiouem auferreuidentur. Prima eſt quorundam, quam citat Hugo.Sen. ſen. 1.doctr.2.cap.1. Iſti dicebant, elementa non eſſe in mixto vere, ſed metaphoricè. Quia enim videmus in his, quæ mixta di cuntur, ſimiles eſſe qualitates, quas in elementis experimur: ob id in talibus elemẽta eſſe dicimus, tameu uere non ſunt.

Reiicit 1. ſenten.

Hæc opinio dimittitur modo, tanquam aliena & contra communem ſententiam omnium, cum non innitatur rationi ulli.

2. opin.

Altera opinio aliorum eſt, qui fatentur quidem eſſe in mixto elementa: dicunt tamen, quod nullum mixtum ſit immediate ex elementis, niſi ex alio mixto: ſicut materia quidem iu compoſitio eſt, non tamen fieri poteſt aliquid ex iſta materia, niſi præceſſerit ſub alia forma: ita nil fieri poteſt ex elementis puris, niſi ſub alia mixti forma præceſſerint.

Reiicit 2 ſenten.

Hæc autem opinio non eſt tenenda: nam quamuis id frequens ſit, ut fiant mixta ex aliis, quid tamen prohibet fieri poſſe aliquid immediate ex elementis; Si enim eſt iſte ordo neceſſarius, ut unum ex alio fiat; cum non ſit in infinitum proceſſus, deuenire oportet ad aliquod, quod immediate ex ipſis pendeat: nulli ergo ſit dubium ex elementis poſſe fieri tertium aliquod.

Auctoris ſentẽtia, Quid ſit mouens elementa ad mixtionem.

Examinemus ergo, quod erit huiuſmodi moueus. Reſpoudet beue Albe.tract.6. cap.4. & libro 20. de animalibus. tract.1. cap.8. unde deſumpſit S.Tho. in præſenti loco: quod orbes cęleſtes ſunt primi motores elementorum ad mixtiouem: quod etiam Ariſt. inſinuauit. 1.Metheor.cap.2. qui de his mixtis, quę in regionibus inferioribus fiunt, uolens tractare, ſtatuit hoc velut principium, oportere elementa eſſe contigua orbibus ſuperioribus, ut inde poſſent gubernari.

Duo ſunt quib. cœli moueret poſſũt elemẽta.

Duo autem ſuut, quibus præcipuè orbes mouere poſſunt elementa ad mixtionem. Alterum eſt calor, quo partes terræ ſubtiliores, quæ exhalationes dicuntur, ſurſum eleuantur, & ex aqua ſimiliter vapores, ut notũ eſt. Alterum eſt frigiditas qua aer & ignis denſantur, & deſcendunt aliquo modo: & ſic omnia conueniunt: aliquãdo etiã ex radiorum refractione in partibus quibuſdam exhalationis ignis ſit. Vnde igitur, quo pacto non deſit naturale mouens elementa ad mixtionem, ut iu unum couiungens locum. De efficienti autem dicamus. Attende autẽ, ꝙ mixta ſunt in duplici differentia, quædam animata, quędã inanimata: De animatis certum eſt, quod uis ſola elementorum non attingit productionem mixti huius: ſed neceſſaria eſt vis & calor cœleſtis: unde, quæ ex putrefactione generantur animalia, non abſque calore cœleſti generantur. Vnde calorem uiuentium cœleſtẽ vocat Ariſt. 2.genera.animalium.c.3.

Quid ſit efficiens mixtiõis in mixtis ac primo a[n]i[m]a[t]is.

At de inanimatis non ita certum eſt. Dico tamen, quod ſecundum Ariſt. in omnibus opus eſt virtute cœleſti; ob id Solẽ cum cauſis particularibus agere omnia, docet: & cœlorum motus eſſe omnium cauſas. Similiter metalla uirtuti ſtellarum tribuuntur. & hoc probabilius eſt, ut ſit iſta colligatio, & nexus horum inferiorum cum ſuperioribus.

In mixtis inanimatis, qd ſit efficiens mixtiõis.

Dico autem, quod non eſt omnino improbabile, dicere, quod aliquod mixtum ſola elementorum uirtute fieri poſſit: licet enim ſingula per ſe imperfectiora ſint, coniunctæ tamen attingere poſſunt productionem alicuius perfectioris.

Quis ſit modus mixtiõis. tres ſntæ de modo mixtiõis. 1. Auer.

De modo autem mixtionis differere oportet. Sunt autem iuxta ſententias propoſitas tres modi; & authores plures. qui quidem conueniunt, quod miſcibilia vſq; ad minima naturalia diuidantur, & ſingula minima ſint iuxta alterius miſcibilis ſingula, & ſe mutuo alterẽt, donec una tertia reſultet forma ipſius mixti. Tamen differuut: nam Auerroes dicit, quod in ſingulis minimis ſunt quatuor elementorũ formæ & qualitates refractæ, eo quod ſingula minima ab aliis per mutationem recipiunt tres elementorum formas, & alias qualitates. ut dum minimum ignis alteratur ab aliis recipit formas aliorum elemẽtorũ refractas: & ſic quælibet pars mixti eſt mixta abſque penetratione.

2 Auic.

Auicena autem admittit alterationem, ſed iu ſolis qualitatibus quatuor, donec confuudantur iſtæ quatuor qualitates, & fiat una complexio, & inſurgat mixti forma.

3. mod.

S.Tho. hoc loco idẽ dicit, hoc ſuperadens, ꝙ cũ qualitatibus ẽt recedũt proprię

elementorum formæ. Omnes igitur non ponunt penetrationem in materiis, quia iuxta poſitæ ſunt; & forma exiſtens in uno minimo alterat alterum, donec adueniens ipſa mixti forma, vna fiat materia cōtinua, & reſultet quælibet pars mixta.

Idem dicunt alii: ſed in hoc differunt, ꝙ dicunt, qualitates manere in eſſe refracto. Quod etiam aſſerit D. Thomas aliis locis ſupra citatis.

In mixtione nō requirit diuiſio uſq; ad minima.

Et hoc etiā nos dicimus, hoc uno ablato. Crediderim.n.ꝙ non eſt talis minimorum diuiſio, ſed quòd diuiſio quidem fit, ſed nō eſt opus, ut fit uſq; ad minima, ſed vſq; ad paruas partes nā licet minima nō ſint, poſſunt tamen ſe inuicem alterare: imò credo, ꝙ aliquæ ſunt maiores, aliquæ minores: quia ſubiecta miſcibilia non ſunt ſemper uniformia, ut in æquales poſſint diuidi partes, eſt igitur quælibet pars mixta cū in qualibet temperies quatuor qualitatum firma, & mixti forma ſint.

A quo fiat illa diuiſio miſcibiliū.

Petes, a quo iſta diuiſio fiat. Dico, quod miſcibilia ſuo motu, quo unum cum altero conuenit, & ſua actione ſe diuidunt.

Quare autem magis in has, quàm in illas partes diuiſio fiat.

1. Aliqui rribuunt inæqualitati, qua non
2. uniformiter recipit cęleſtem impreſſionē propter diſtantiam inæqualem.
3. Tribui etiam poteſt alicui difformitati ipſarum partium, uel in ſe, uel in ordine ad aliud miſcibile.

De loco mixtionis.

Circa locum mixtionis, ſcito aliquando in aere, aliquando in aqua fieri, frequētius fiunt in terra: maior enim terræ portio in his inuenitur. Tamen difficultas eſt; quia videtur uiolentia mixtio. Quod aliqui ſoluunt, dicentes, quod habe: aliquid violenti, puta motum elementorū extra locum proprium: tamen qua parte mixti productio eſt, naturalis eſt: nam etiam illi motus naturales dici poſſunt, quatenus ab agenti uniuerſali fiunt, & in mixti productionem tendunt, ad quod ipſa elementa ordinantur ex natura ſua.

Quæ ſint miſcibilia.

Supereſt, ut quintū examinemus. Attēde autem, ꝙ eſt duplex mixtio. Prima, & ſecunda. Prima eſt, quæ immediatè ex ipſis fit elemenris: ſecūda, quæ ex mixtis fit.

Duplex mixtio.

Quid requiratur ad primam mixtionem.

Si de prima fiat ſermo, dico, quòd non eſt opus, quòd ſemper formaliter conueniāt omnia elementa; ſed ſat eſt, ꝙ ipſorū uirtutes. Fiunt enim in terra mixta, & nullus fortaſſe ignis eſt formaliter; eſt tamen calor, qui ipſius eſt uirtus. Er hoc modo conceſſit bene Scotus 2. ſent. diſt. 15. q. unica, ꝙ ex uno elemento fit mixtum aliquando; & hoc eſt argumentum, quod in mixto non ſint elemeuta formaliter; ſic enim in forma oporrebat adeſſe: at intra aquas quomodo id fiet?

Quid requiratur ad ſecundam.

Si vero fiat mixtio ſecunda, tunc miſcibilia mutuo agunt & patiuntur, ſed per qualitates primas.

Nota.

Nota tamen multum, quòd iſtæ qualitates alias uirtutes & effectus faciunt, cum mixta miſcentur, quàm cum elementa; quia in ſecunda mixtione ſunt inſtrumenta formę mixti, quę nobilior eſt, quam forma elementi; ob id nobiliores facit effectus: ſicut calor ignis, ut ab anima mouetur, nutritionis principum eſt: quod notauit Hugo Sen. 1. doct. 3. cap. 1.

Ad arg.

Ex his omnibus parer ſolutio omnium argumentorum, & quæſtionis elucidatio.

Tria ſunt in mixtione.

Vnum tamen nora, ꝙ in mixtione tria ſunt, & diuiſio miſcibilium, partiūq; contignatio, & mutua alteratio, & randem acquiſitio formæ mixti, partiumq́ue, ac materiarū continuatio. Mixtio propriè hoc tertium eſt, quamuis aliquando alterationem etiam includat. Atque hæc ſatis de libri prioris huius enarratione.

Finis Primi Libri.

IN LIBRVM SECVNDVM

De Generatione, & Corruptione,

CAPVT PRIMVM.

De mixtione igitur & tactu.
Tex. I.

Intentio Ariſt.

INTENDIT modò Ariſtot. de elementis ſermonem facere: quamuis enim in libro tertio & quarto de Cœlo, etiam de elementis diſputauerit: id tamen non eadem cautione factum eſt, vt dicit Auerro. 3. Cœli, comm. 1.

Qua rõne agat hic de elemẽtis, & 2. ac 3. de cœlo.

Elementa enim poſſunt bifariam conſiderari: & ut uniuerſi partes, corporaq; ſimplicia ad locum mobilia ſunt; & ut generabilia, corruptibilia, corruptionis, generationiſque cauſæ aliis omnibus ſunt. Priori modo ad libros de Cœlo ſpectant: modò uerò poſteriore ipſorum eſt conſideratio præſens.

Epilogus eorũ q̃ tra dita ſunt in 1. lib.

De ipſorum igitur primò generatione tractaturus, ſuam intentionem Ariſt. proponit: vt autem ſermonem cum præceden tibus continuet, epilogum eorum, quę dicta ſunt, facit, incipiens ab his, quę vltimo loco tractauerat. Dictum igitur eſt de mixtione, tactu, actione, & paſſione: dictum etiam eſt de Generatione, & Corruptione ſimplici, i. ſubſtantiali: de hac autem tria dicta ſunt, quomodo eſt, puta per mutationem totius in totum, nullo ſenſibili manente: præterea cuius eſt; eſt enim entis in potentia: præterea propter quam cauſam, ſcilicet propter materiam. dictum etiã eſt ſimiliter de alteratione: & de hac duo: Alterum, quid eſt alterari: alterum, in quo differat unumquodque, i. quomodo differat à generatione.

Cõtinuatio ſecũdi libri cum primo.

Continuat ſtatim ſermonem, ut poſt iſta tractentur uocata elementa, i. fiat diſputatio de elementis, quæ communiter elementa uocari ſolent. Subdit rationem, quare de his oporteat conſiderari: quia, inquit, talia ſunt cauſæ generationis, & corruptionis omnium aliorum corporum naturalium: in qua ratione explicatur cauſa, & ratio formalis huius conſiderationis elementorum, vt diximus in principio.

Nota.

Et nota, quòd nõ ſolum iſta uerba ſunt ratio, propter quã tractari debeat de elementis; ſed etiam eſt principium quoddam tractationis, puta, quòd elemẽta ſint cauſa generationis, & corruptionis corporum naturalium.

Horum autem ſubiectum materiam hi quidem. *Tex.* 2.

Elemẽta eſſe principia corporum.

ELEMENTA principia eſſe corporum aliorum ſenſibilium generationis, & corruptionis oſtendit ex antiquorum ſententia; qui ipſa ponebant. Fuerunt enim quatuor ſententiæ. Quidam enim unum principium, elementum ponebant, ſ. ignem, aut aerem, aut corpus medium diſtinctum ab utroque: alij duo poſuerunt: alii tria: alii quatuor ipſa elementa, ut Emped. Hi autem omnes principia ponebant ipſa elementa, ſed diuerſo modo. Qui enim plura dicebant, hi ipſorum congregatione, uel ſeparatione res corrumpi, uel generari dicebant: qui uerò unum, hi non congregatione, uel diſgregatione ipſorum, cũm unum eſſet, ſed ipſius elementi alteratione, puta denſatione, vel rarefactione dicebat res fieri, aut corrumpi: omnes tamen elementa principia aliorum generationis, & corruptionis ponebant.

Sñia anti quorum.

Quod igitur prima principia, & elementa. *Tex.* 3.

Elemẽta ſunt aliorũ corporũ prima principia.

COLLIGIT concluſionem ex præcedentibus, q; manifeſtum eſt, elementa verè dici aliorum corporum prima principia, ſiue per congregationẽ, vt dicunt pooentes

tes plura; ſiue per alterationem, ut dicunt poſtes unum. Statim uolens cõſtituere iſta elementa, nõ abſolute ipſa eſſe prima principia, ſed adhuc habere principium. prius reprehendit duas ſententias. Altera eſt illorum, quos ſuperius dixit, ponere unum ſenſibile corpus ſeparatũ, & diſtinctum ab elementis quatuor, ex quo ipſa fierent; quod corpus uocat infinitum, id eſt indeterminatum; quia ponebant ſeparatum, &

Duæ falſæ veterum reprehenduntur.

1. diſtinctum ab aliis. Hos reprehendit; quia in hoc errabant, quòd principium elementorum faciebant corpus actu, & ſenſibile: tale enim debet eſſe aut calidum, aut frigidum, aut aliud tale; & ſic coincidit cum uno ex elementis: aliter nõ eſſet ſenſibile. Oportebat tale ponere, ut non eſſet actu ſenſibile corpus, ſed potentia, ut fecit Ariſtoteles, & Plato.

Vt autem in Timæo ſcriptum eſt. Tex. 4.

Altera ſententia.

Alter a ſententia, quam reprehendit eſt Platonis, qui materiam quidem poſuit elementorum, & actu incorpoream: at in quatuor taxatur ab Ariſtot. Primò, quòd non explicuerit, an tale principium ſit ſeparabile ab elementis: an ſit neceſſariò coniunctum cum illis.

Quatuor errata ſecũdæ ſententiæ.

2. Secundò, quia non utitur hoc principio in ſuis diſputationibus, ſed dixit, materiam eſſe priorem ipſis elementis, ex ipſaq; eſſe, ſicut opera artificialia ex auro, quod prius eſt operibus: tamen poſtea non amplius recurrit ad ipſam, ac ſi non eſſet.

3. Tertiò etiam in hoc reprehenditur, quod aurum prædicari uetiſſime dicitur de ipſis operibus, vt ſtatua eſt aurũ, ita etiam materia de elementis: at aurum non hoc modo dicitur de ſtatua, ſ. ſtatua eſt aurum, ſed aurea: ſubiectum enim alterationis prædicatur, vt corpus eſt album, uel album eſt corpus: at quod generatur, non ſumit à materia appellationem: rationem huius docet Ariſt. 7. Metaph. tex. 26. quia cùm ſubiecti ſit mutatio aliqua, tunc non abſolutè prędicatur, ſed denominatiuè: cum aurum ſit ſtatua, pręcedit quædam auri mutatio: excauantur enim partes aliquę, ob id ſtatua aurea dicitur: Similiter homo terreus, quia terra mutatur: materia etiam præcedit priuationem, & alteram contrariam formam. non igitur tales propoſitiones concedi illo modo habent.

Sed elementis exiſtentibus. Tex. 5.

4. Reprehenditur quartò Plato; quia uidetur, materiam facere ſuperficiem: quod eſt impoſſibile. Et ratio eſt: quia elementa ipſa, quæ ſunt ſolida corpora, reſoluit ultimò vſque in ſuperficies: at materia, id eſt, in quod ultimò corpus reſolui debet: videtur igitur poſuiſſe materiam eſſe ſuperficiem.

Reprehenſio autem huc tendit, quòd cum poſuiſſet materiam primum principium elementorum, debuiſſet elementa in ipſam reſoluere, & non in ſuperficies: & ſic non utitur principio, quod poſuit, vt ſuperius expoſitum eſt.

Nos autem dicimus aliquam materiam. Tex. 6.

Svam modò ſententiam explicat de elementorũ principio. Dicit, quòd principiũ eſt materia ipſa, & non corpus aliquod actu: at iſta materia nõ eſt actu ſeparata, vel ſeparabilis ab omni forma; ſed ſemper eſt cum contrarietate, i. cum formis, & qualitatibus oppoſitis: de quo dixit ſe alibi dixiſſe, c. 3. & 4. de Cœlo exactius. i. latius.

Sententia Ariſt. de principiis elementorũ nõ eſſe corpus actu, ſed materiã.

Sed tamen quoniam & hoc modo ſunt.

Cvm dixiſſet, elementa habere principium, ſ. materiam inſeparabilem à contrarietate: dicit, quòd de ipſis elementis ſic oportet loqui & tractare, vt non ipſa principia prima exiſtimemus, ab ipſiſque ſtatim incipiamus: ſed primùm conſtituamus eſſe unum primum principium ipſorum, actu inſeparabile à qualitatibus & formis contrariis.

Aliqđ eſſe principiũ elemẽtorum inſeparabile ab eorum formis & qualitatibus contrariis.

Oſtendit autẽ obiter: quòd ſit materia diſtincta à contrariis, quia unũ contrariũ nõ ſubiicitur alteri, vt calor frigiditati, vel è contra; ſed unum tertium opus eſt eſſe, quod utrique ſubiiciatur: vnde colligit, quod materia eſt primum principium, cum ipſis ſubiiciatur contrariis. Materiam uocat, quod eſt in potentia ſenſibile corpus:

Materia eſt diſtincta à contrariis, & eis ſubiicit, & eſt potentia ſenſibile corpus, & elementorum principium.

poſt

poſt materiam ſecundum locum obtinent ipſa contraria, puta calor, frigiditas, & reliquæ: poſt has ſunt ipſa elementa.

Nota qđ elementa ſunt principia corporum.

Vide igitur, quòd elementa ſunt quidẽ principia aliorum corporũ, ſed tertio loco: nam materia, & cõtrarietas ſunt principia priora. Et attende, quòd loquitur de principijs non ſolùm eſſentialibus, ſed etiã productiuis, quales ſunt qualitates. Vnde non mihi placet Philop. qui per qualitates hic vult intelligi ipſas elementorum formas: non.n.hoc eſt neceſſariũ; ſed prorſus ipſa accidentia intelliguntur: quod ſi in ſecundo loco ponuntur, i. quia ſunt diſpoſitiones antecedentes, & diſponẽtes materiam ad elementa ipſa, & ſunt etiam ipſorum elementorum productiuæ, & cauſa.

Incipit agere de qualitatibus ſecundo loco numeratis, relicta materia, đ qua antedictũ eſt.

Aduerte etiam, quòd cũ ſecundo loco qualitates numeraſſet, ab ipſis incipit diſputare, omiſſa materia, de qua dictum eſt iam: eſt enim ipſa omnibus communis.

Ideo autem docuit, elementa principia habere, ut à talibus inciperet principiis, & cauſis propriis ipſorum, quæ formæ & ipſorum qualitates ſunt, vt patebit ſequentibus textibus.

Hæc.n.tranſmutantur in ſe inuicem.

Qualitates ſecundo loco eſſe principia corporum.

Oſtendit, vt exponit Philop. quòd ſecũdo loco ſint principia qualitates, & non ipſa elementa. Ratio autem poteſt iſta eſſe: Quod minus tranſmutatur, magis eſt principiũ tranſmutationis: at minus tranſmutantur ipſæ contrariæ formæ, quàm elementa: non enim unum contrarium tranſmutatur, & fit alterũ: vnum autem elementum mutatur in alterum; ergo maiorem rationem principii obtinent qualitates, & formæ.

Reprẽhẽditur Emped.

Reprẽhendit Empedoclem; quia dixit, elementa non mutari inuicem, dicens, quòd niſi eſſent mutabilia inuicem elementa, non eſſet alteratio: alteratio enim in mutationes tendit.

Ordo & mod⁹ diſputationis ſeruãdus.

Colligit ex hoc ordinem, quòd ab his incipere oportet, & determinare, quot, & qualia ſint principia, ut corporis principia ſunt: & hoc ratione oſtendere, non ſicut alii qui dicunt, ſed non probant, quare hæ qualitates ſint principia, & nõ aliæ: quare tot, & non plures: nos verò ratione oſtendemus.

Dubium.

Dubitabitis, quare potius ignis dicitur tranſmutari in aquam, quàm calor in frigiditatem.

Solutio.

Dico, quòd nihil caloris ſit frigiditas; aliquid tamen ignis, ſ. materia ſit aqua, vt notum eſt.

CAPVT II.

Quoniam igitur quærimus ſenſibilis corporis. Tex. 7.

Diſcurſus à quo inueſtigat qualitates.

EGREGIA methodo inquirit, quæ, & quot ſint qualitates, quæ principia ſunt corporum ſenſibilium. Primò enim conſtituit, quod debet eſſe corpus hoc, cuius principia quærimus: ponitque ipſum eſſe tangibile: vnde cum dicitur, hic quæri principia corporis ſenſibilis, intelliget tangibile.

Dubium quale ſit corp⁹ cuius principiũ quærimus.

Sed dices, Quare huius, & non alterius ſenſibilis eſt ſermo?

Solutio.

Dico, quia eſt uniuerſalius reliquis omnibus, ipſaq́; comprẽhendit: nam omne odorabile eſt tangibile, non autem cõtrà: ſimiliter omne viſibile corruptibile, & omne guſtabile, ac odorabile; non ẽ contra.

Cur quærant principia corporũ tãgibilium.

Et ratio eſt; quia aliorum ſenſuum obiecta ſunt mixta tantùm; ac tangibilia ſunt mixta, & elementa: ob hoc quærimus principia tangibilia. quæ enim fuerint huius principia, vniuerſaliter erunt principia corporis ſenſibilis.

Q̃o cognoſcam⁹ principia corporis tãgibilis, quatenus talia.

Conſtituit ſecundò Ariſt. quomodo dignoſcemus principia tangibilis corporis, vt tangibile eſt: docetq́; regulam eſſe ſenſum tactus: qualitates enim quas tactus dignoſcit, inerunt corpori, vt tangibile eſt. Ex quo infert, quòd aliorum omnium ſenſuum qualitates non faciunt principia, & formas ſenſibili corpori: ſed ſolum cõtraria tangibilia. Excludenda ergo ſunt ab hac ratione contraria aliorum ſenſuum, vt albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, & aliæ huiuſmodi.

Occurrit obiectioni.

Statim reſpondet obiectioni. Poſſet dicere quis, Viſus eſt prior tactu: ergo eius obiectum prius eſt obiecto tactus; & ſic ſunt colores qualitates primæ. Reſpond. quòd licèt ita ſit, quòd uiſus ſit prior, & color, tamen non inſunt colores corpori, vt eſt tangibile: tunc enim eſſent primæ cauſæ, & principia; nil ergo prohibet

alia

alia ratione eſſe colores natura priores.

Nota quõ viſus eſt prior.

Nota, quòd hic dicitur viſus prior nobilitate, & obiectum prius vniuerſalitate: quia videmus aſtra, quæ non poſſunt tangi: & ex hac parte vniuerſalius, & prius eſt viſibile: tamen ſub ratione tangibilum minus eſt vniuerſale: quia multa ſunt tangibilia, quæ non ſunt viſibilia, ut elementa. Præterea, tactus ineſt omnibus animalibus, non autem uiſus; quia ille eſt neceſſarius; & hac ratione prior eſt etiam tactus: eſt enim uniuerſalior.

Ipſorum autem tangibilium diuidendum. Tex. 8.

Cvm qualitates tangibiles principia eſſe ſenſibilis corporis dixiſſet, conſtituit tertiò diuiſionem omnium: nam quæ abſolutè inter has fuerint primæ, erunt principia ſenſibilis corporis.

Septẽ cõtrarietates quas percipit ſenſus tactus.

Ponit ergo ſeptem contrarietates circa tactum, ex quibus duas primas omnium probat; quia ad ipſas reliquæ reducuntur, atque eas, ut principium ſenſibilium corporum collocat. Circa has igitur contrarietates tactus uerſatur, circa calidum, & frigidum, ſiccum, & humidum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridum, aſperum, & lene, craſſum, & tenue.

Quæ qualitates ſint reiiciendæ à numero primarũ tangibilium.

Ex his omnibus duas primas ſumit, alias reiicit. Primo autem reiicit grauitatem, & leuitatem: quia non ſunt mutuò actiua, & paſſiua, nec alterant aliquid nec alterantur: at qualitates corporum ſenſibilium oportet, ut ſint actiuæ uel paſſiuæ: & ſermo eſt de alteratione: ſi enim nõ eſſent tales, non eſſent corporum principia: corpora enim per qualitates ſe mutuò alterare, & miſcere debent.

Calidum autem & frigidum & ſiccũ.

4. Primæ qualitates sũt calidum frigidũ humidũ, & ſiccum. Deſcribũtur 4 primæ qualitates.

Ex ratione præcedenti colligit, hęc quatuor contraria calidum & frigidum, ſiccum & humidum, eſſe poſſe principia corporum: quia actiua, & paſſiua ſunt: duo enim priora ſunt actiua, duo uerò poſteriora, paſſiua: quod ex definitionibus ipſorum probatur.

Calidum enim eſt congregans homogenea, & ſimilaria; ut patet in auro puro igni impoſito: tunc enim partes auri coniunguntur ex parte vna, partes terræ ex altera parte.

Calor.

Notat autem, quòd ſi calor diſgregat res diuerſas eſt, quia dum congregat res ſimilares, ſeparat illas à diſſimularibus; ob id diſgregare dicitur hetherogenea.

Frigus.

Frigidum autem eſt congregans diſſimilaria; vt apparet in gelu, ubi lapides, paleæ, & alia ſimul coniungi accidit: ſunt ergo iſta actiua: nam congregare, agere eſt.

Humidum autem, quod interminabile eſt. Tex. 9.

Humidũ

Ex deſcriptionibus humido oſtendit, ſimiliter & ſicci, ipſa eſſe paſſiua. Humidum enim eſt, quod ſuo termino interminabile eſt, facile autem alieno terminatur; ut patet in aqua: hæc enim ſpargitur ſtatim, nec facilè terminum ex ſe retinet, quem facilè capit à continente, adaptatur enim figuræ vaſis.

Siccum.

Siccum autem è contra, ſuo termino facilè terminatur; alieno uerò difficilè, ut notum eſt: eſt igitur utrumque paſſiuum: eſſe enim terminabile, uel interminabile, paſſionem notat.

Tenue autem, & craſſum & lubricum. Tex. 10.

Oẽs qualitates [actiuæ] ad has omnes reducuntur.

Cvm oſtendiſſet, illa quatuor contraria, eſſe actiua, & paſſiua; nũc probat, [quod omnia alia ad ipſa reducantur: ex priori enim patet eſſe principia, ex poſteriori autem probatur, illa ſola eſſe principia, & nõ alias tangibiles qualitates. Conatur ergo reducere illas alias ad has quatuor: reducitq; primò tenue, & craſſum ad ſiccum, & humidum.

Tenue. & craſſũ.

Primò quidem tenue ad humidum tali ratione. Et nota, quòd ratio eſt Syllogiſmus cum proſyllogiſmo. i. ponit maiorem cum ſua probatione, minorem rurſus cum ſua probatione, propter quod ſyllogiſmus uidetur obſcurus, ſed dilucidè iſte eſt: Eſſe repletiuum eſt, proprium ipſius humidi: omne tenue repletiuum eſt; ergo eſt humidum. Vel clarius; Omne repletiuum eſt humidum, tenue eſt repletiuum; ergo tenue humidum eſt.

Nota.

Ratio.

Quid ſit repletiuum.

Maiorem probat. Facile terminabile ab alio, & ſequitur tangens. i. adaptat ſe & unit cum tangente, eſt humidum: at illud eſt repletiuum: ergo hoc eſt humidum. Nota, quod illud dicitur repletiuū, quod ſe imbibit cum altero, & uelut cum altero ſe penetrat; ſicut aqua terræ infuſa, & oleum cum veſtibus, & alia ſimilia. Probat minorem, quod tenue ſit repletiuum: quia eſt ſubtilium partium, & minimarum. i. facile in minutiſſimas diuidi poteſt particulas: & ſic totum poteſt tangere totum. i. deſcendere ſe per partes minimas alterius, & uelut illas penetrare. Reducitur ergo tenue ad humidum ut particulare ad uniuerſale: quod ſi hoc ad humidum, ſuum oppoſitum reducetur ad ſiccum; ut enim contrariorum unum cū uno ita alterum cum altero.

Rurſus autem lubricum quidem. Tex. 11. & 12.

Lubricū, & aridū.

Reducit alia duo contraria, puta lubricum, & aridum, ad humidum, & ſiccū: Primo lubricum ad humidum: quia lubricum eſt quoddam humidum: eſt enim humidum aliquid paſſum. i. humidum commixtum cum ſubtili terreo. ex quo prouenit, quod ſi tenax, & unctuoſum, ſicut oleum, & ſimilia.

Eius autem oppoſitum, puta aridum ad ſiccum ſpectat eadem ratione eſt enim quoddam ſiccum. i. ualde ſiccum, & quod tali humido vnctuoſo eſt priuatum; quod fit ex eo, quia calor extraneis reſoluit humidum, & reliquas partes conſtringit frigiditas, & congelatum fit.

Amplius molle quidem humidi. Tex. 13.

Molle, & durum.

Alia etiam duo reducit. ſ. molle ad humidum, durum autem ad ſiccum. Probat de molli; quia molle eſt quoddā humidū, quod in ſeipſum cedit, & non obſiſtit.

Nota duplex humidum.

Aduerte ex 7. Metheor. cap. eſſet duplex humidum quorum unum cedit alteri corpori, ſed illud tale circunſtat: ut
1. aqua, ſi lignum mittas in eam, cedit, ſed cedens ambit lignum, eiuſque terminis ſe commenſurat: & hoc non eſt molle.

Alterum eſt, quod cedit quidem ſed ſuo ſe termino continet, nec circundat corpus: & cera blanda, & alia, quæ humidum habent aliquanto conſiſtens, hoc humidum molle dicitur. 2.

Nota.

Hoc eſt, igitur, quod hic dicitur, cedere in ipſum, & non obſiſtere, & circundare: Eſt igitur, omne molle humidum. non autem omne humidum molle.

Reducitur ergo molle ad humidum: durum autem eſt ſiccum quoddam; eſt enim congelatum. i. tali humido priuatum: hoc enim uocabulum multiplex eſt, & variis opponitur ex nominum propriorum defectio.

Dicuntur autem ſiccum, & humidum. Tex. 14.

Multimodi humidi, & ſicci.

Sicum, & humidum multipliciter dicuntur, nec in quacunque ſignificatione ſumuntur, cum dicantur eſſe primas qualitates; ob id Ariſtoteles ipſa diſtinguit, aliaſque ſignificationes ad unam primam reducit.

Humidū; 1. modo.

Aduerte autem, ut intelligas textum, quod tripliciter dicitur aliquid humidū: Vno modo non propria humiditate. i. ipſi inhærente, ſed humiditate alterius corporis ipſi coniuncti: & hoc dupliciter contingit. Vno modo, cum ſit in ſola ſuperficie exteriori, ut cū aqua ſuperfunditur lapidi, & hoc dicitur udum, ſeu rotatum. Altero modo cum talis coniunctio etiam fit in profundo, ut cum aqua imbibitur terrę, tunc terra dicitur hoc ſecundo modo humida, quod humidum dicitur irrigatum. Tertio aliquid eſt uere humidum, quod propria, ac inhærente ſibi humiditate humidum eſt, ut aqua, & alia. 2. modo. 3. modo.

Siccū tribus modis dicitū. Oīa reducūtur ad vnum. humidū, & primū ſiccum.

Siccum etiam tot modis dicitur: nam cuique humido ſuum ſiccum opponitur per priuationem talis humiditatis. Vult ergo Ariſtoteles, quod humida duo ad tertium reducantur, quod uocat primum: & ſicca etiam duo ad primum: & ſic unum eſt primum ſiccum, unū primū humidum.

Textus expō.

In textu igitur probat, ſiccum, & humidum eſſe multiplicia, tali ratione: quia ſicco opponuntur humidum, & udum,

& humi-

& humido opponuntur udum & irrigatũ: vtraque ergo ſunt multiplicia: quia regula eſt Topica; Cui multa opponuntur, ipſum eſt multiplex. Statim tamen dicit, quòd hæc reducuntur ad primum humidum, & primum ſiccum: & facit rationem hanc: Vdum, & irrigatum, quibus ſiccum oponitur, reducuntur ad primum humidum; ergo etiam ſiccum illis oppoſitum ad primum ſiccum.

Nota. Et nota, quòd eſt defectus uocabuli: nã duplex eſt ſiccum correſpondens duplici humido.

Rurſus autem humidum, & congelatum. Tex. 15.

Quid ſit 1. humidũ, & 1. ſiccum. Oſtendit, hoc primum humidum, & primum ſiccum, dicitq; humidum primũ habere propriam humiditatem in profundo; ſiccum autem, quod hac priuatur, diciturque ſiccum coagulatum, & hoc erit primum.

4. genus humidi, & ſicci ſecundum aliam expoſitionem. Quamuis eſt alia expoſitio, quæ mihi magis placet, vt ponat aliud quartum humidum, & ſiccum, ita, ut humidum hoc ſit, quod mixtum eſt: habet autem humidũ proprium, ut multa mixta humida: & hoc reducitur ad primum, i. ad ſimplex, quod eſt humidum primum: Similiter ſiccum in mixto dicitur coagulatum: & hoc reducitur ad ſiccum ſimplex, & elementare: ſic igitur omnia tangibilia contraria reducũtur ad illa quatuor.

Dubium. Solutio. Dices, Quare nihil dicit de aſpero, & leni? Dico, quòd notum eſt eſſe dura, & ſuperaddere partium ſitum. Aſperum enim eſt durum, habens partes prominentes, & inæquales: lene autem durum, habens partes æqualiter prominentes.

Cõcluſio. Concludit quatuor eſſe primas qualitates, ad quas reliquæ reducuntur, ipſæ tamen non ad alias: non enim reducitur calor ad humidum, nec ad ſiccum: nec ſimiliter reducitur frigidum ad illa duo, nec econtra.

QVAESTIO PRIMA.

An quatuor qualitates ſint elementorum formæ ſubſtantiales.

QVamuis elementis ſingulis, vt dicetur inferius, duæ inſint qualitates primæ, tamen una eſt, quæ præcipue ineſt, & ei appropriatur, vt igni calor, aeri humiditas, aquæ frigiditas, terræ ſiccitas: & de his difficultas eſt. An quæque ſit ſuo elemento ſubſtantialis forma.

Et uidetur, quod ſic. Primo ex Ariſtot. 1. Argu. tex. 7. vbi has, principia & formas corporum dicit eſſe: nõ ergo ſunt accidentia: nã accidens non eſt principium ſubſtantiæ.

Secundo. Differentia eſt ſubſtantia rei, 2. cuius eſt differentia: at tales qualitates ſunt elementorum differentiæ; ergo ſunt ipſorum ſubſtantiæ, & formæ. Cõſequentia eſt certa cum maiori: minor probatur ex Ariſt. hoc libro, text. 24. vbi differentias uocat has elementorum. Præterea ratione; quia per qualitates has mutuò differunt elementa.

Tertio: Elementa ſecundum ſe ſunt cõtraria: at non habent contrarietatem aliã, 3. niſi in his qualitatibus; ergo iſtæ ſunt ipſorum formæ, & per eas conſtituuntur. Maior eſt Ariſt. hoc libro. tex. 49. minor, & conſequentia per ſe patent.

Quartò: Ea eſt forma, qua ablata, etiam 4. res illa auferatur: at ablatis hiſce qualitatibus, auferuntur elementa ipſa; ergo ſunt ipſorum formæ.

Tandem quintò: Id, quo aliquid producit, eſt forma: at elementa hiſce qualitati- 5. bus producunt ſibi ſimilia; ergo ſunt ipſorum formæ: ſi enim eſſent accidentia, etenim cum per illas producant ſubſtantiã; imperfectũ produceret perfectum, quod videtur fieri non poſſe.

In hac difficultate eſt ſententia, & opi- 1. Sñia Alex. nio, quam ſæpe Auerroes tribuit Alexandro: & uidetur Alexander hoc ſentire lib. de ſen. cap. 4. de odore: etiam eſt cuiuſdam Nicolai, vt citat Conciliator differentia 13. Hi aſſerunt qualitates has eſſe formas ſubſtantiales elementorum, ita, ut non ſit alia forma ſubſtantialis ignis, niſi calor, & reliquorum ſua qualitas. Huius opinionis argumenta ſunt facta in principio. Iandunus autem. 4. Phyſic. q. 4. non credit Alexandrum fuiſſe huius ſententiæ.

Sed cuiuſque ſit, illa eſt abſurda, & non 1. Concl. cõtra primam ſententiam. eſt tenenda: & ponitur oppoſita concluſio: Qualitates hæ non formæ ſubſtantiales

tiales elementorum, ſed uirtutes, & paſſiones ipſarum ſunt ſuperadditæ formis.

1. Ratio. Probatur primo argumento, quod facit Auer.8.Meta.com.8.contra iſtam ſententiam. Quod uni eſt ſubſtantia, nulli poteſt accidẽs eſſe: at iſtæ qualitates ſunt ſubſtantiæ elementorum ergo nulli poſſunt eſſe accidentia. At cõſtat eſſe accidẽtia in mixtis, & ſimiliter ipſiſmet: ſiccitas enim non eſt ſubſtantia ignis, cum ſit calor, ergo non poſſunt eſſe ſubſtantię. Maior eſt Ariſt.1.Phyſic.tex.27.

Nota. Et aduerte, quod loquimur de accidẽti, quod diuitur in prædicamenta nouem, quod aliqui uocant nominale, nam ſi ſit ſermo de accidenti uerbali.i. de prædicato, quod eſt extra rei naturam poteſt aliquid eſſe accidens, & ſubſtantia. Homo enim dicitur accidere animali quia non eſt de eſſentia animalis, quod ſit homo, at homo ſubſtantia eſt.

2. Ratio. Secundo. Subſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, ſed per accidens, ſenſus enim accidentium ſunt primo perceptiui, at tales qualitates per ſe primo a tactu percipiuntur, ergo non ſunt ſubſtantiæ.

3. Præterea tertio. Formæ ſubſtantiales non ſuſcipiunt magis, & minus, tales qualitates ſuſcipiunt, ut notum eſt, non ergo ſunt ſubſtantiæ.

4. Præterea quarto. Subſtantia non immediatè eſt operatiua: at tales qualitates immediatè operantur; non ergo ſunt ſubſtantiæ. Maioris eſt Ariſtotelis, in prædicamento enim qualitatis conſtituit principia proxima operationum, uocatq; potentias uel impotentias. Præterea de ſen. & ſenſib.cap.4. dicit, quod ignis, & iſta elemẽta non ſunt actiua, & paſſiua, niſi ut contrarietatẽ habẽt. Vbi oſtẽdit ipſum ignẽ, uel aquam nõ conſiſtere in contrarietate. Et nulli dubium eſt, eſſe talem ſentẽtiam contra Ariſtotelem, at quoſt ideo obiiciatur, argumenta tamen ſoluamus.

Ad 1. Ad primum dico, quod Ariſtoteles uocat iſtas qualitates principia non eſſentialia, ſed diſpoſitiua, & productiua elementorum, ut in textu expoſuimus.

Ad 2. At ſecundum reſpondet Auerroes.5. Phyſic.com.10.& Conciliator, differ. 13. quod ſępe differẽtiæ rerum occultæ ſunt, at accidentia illis maxime coniuncta pro ipſis ſumuntur, tanquam per ipſas formæ inducerẽtur, & hac ratione Ariſtoteles has uocat differentias elementorum, ſed non ſunt primæ differentiæ, ſed ſecundæ, & accidentales, primas tamen indicant.

Ad 3. Ad tertium dico, quod elementa in ſua ſubſtantia non ſunt contraria, ſicut nec aliæ ſubſtantiæ inter ſe, ſed ratione ſuarum qualitatum. Et confirmo ex eodem textu. Poſtquam Ariſtoteles dixit, elementa eſſe contraria; ſtatim declarauit, dicens, Prout contingit ſubſtantiam ſubſtantiæ contrariam eſſe, ac ſi dixiſſet: Illa contrarietas eſt in elementis, quæ ſubſtantiis permiſſa eſt, ſcilicet ſecundum ſuas qualitates. Et clare hoc dixit hoc libro text. 22. ubi dicit, hæc eſſe contraria, quia paſſiones habent contrarias.

Obiectio. Dices; Cauſæ contrariorum. contrariæ ſunt: ſi igitur paſſiones contrariæ ſunt, & formæ, quæ ſunt ipſarum cauſæ.

Solutio. Dico, quod illa maior, ſi in omni genere cauſæ intelligatur: amplificari debet, ut ſit ſenſus, Cauſæ contrariorum aut ſunt contrariæ, aut diuerſæ. Vel cauſæ contrariorum ſunt contrariæ: ut patet re uera formaliter.

Ad 4. Ad quartum reſpondet Auerroes. 8. Metaph.comm.5. quod illud, quo primo ablato, auſertur res, eſt quidem forma, non tamen id, quo ablato non primo, auſertur res. Explico, Abſciſſo, & ablato capite moritur homo, non tamen caput eſt forma, quia ipſius ablatio non auſert primo hominem, niſi animá, quam auſert capitis abſciſio. Ita ablato calore auſertur ignis non primo, ſed quia calor ablatus auſert ipſam formam. Hoc idem dicitur de aliis elementorum qualitatibus & primo in gradu remiſſo bene auſertur calor manente forma, & frigiditas &c. in aliis elementis.

Ad 5. Ad quintum dico, quod cum agit aliquid eſt agens principale, puta ſuppoſitũ & inſtrumenta duo, unum principale, & id eſt forma ſubſtantialis, & inſtrumentum ſecundarium, ſ. qualitas, & potentia ſeu uirtus, aſſimilatur nautæ, qui manu, & temone mouet. Nota qđ ſit agens princip. in actione.

Dico igitur, quod nõ id, quod immediate agẽs agit, eſt forma ſubſtãtialis, ſed hoc

eſt inſtrumentum principale, qualitas uero eſt inſtrumentum ſecundarium.

Nec inconueniens eſt, quod imperfectius producat actione inſtrumẽtaria perfectum ſi agit in uirtute perfecti agentis, ut alibi dictum eſt. Et de hoc præſenti quæſito ſufficiat.

QVAESTIO II.

An ſint tantum quatuor primæ qualitates.

Duplex difficultas I hac qõne.

SEcundus quæſtionis nodus eſt. Ariſt. enim quatuor tangibiles qualitates primas conſtituit, calorem, frigiditatem humiditatem, & ſiccitatem. Difficultas igitur eſt duplex. An ſit aliqua alia præter has: uel an aliqua ex his ſuperfluo conſtituatur. Vtroq; enim modo probabitur, non eſſe tantum quatuor qualitates. Eſt igitur argum. primum. Motus eſt cauſa alterationis: & tamen motus non eſt qualitas reducibilis ad illas quatuor, ergo aliquod eſt aliud accidens principium primum operationis. Conſequentia uidetur certa. Loquor autem de motu locali Maior probatur primo ex 2. Cęli. tex. 42. ubi dicitur, quod motus eſt aptus calefacere lapides, & ignire ferrum. 1. Argu.

2. Præterea, Sect. 5. proble. q. 34. dicitur, quod flatus refrigerat feruentes ollas, & aer motus infrigidat. ob idque minus calefieri, qui ad Solem deambulant, quam qui ſtant, illi enim excitant ſpiritum, & uentum qui infrigidat: ergo motus alteratiuus eſt: calefacit enim, & frigefacit.

3. Præterea ſecundo: Lux eſt qualitas prima, imo prior illis quatuor: hæc enim cęleſtis eſt; At lux alterat corpora illa: calefacit namque, & aliquando generat ignẽ, ſũt ergo alię pręter illas qualitates.

4. Tertio. Sunt etiam uirtutes in rebus hiſce alteratiuæ ut patet in herbis, lapidibus, & aliis, quæ non ex elementis poſſe prouenire uidentur, ſed ex cœlis, ſunt igitur aliæ primæ qualitates.

5. Quarto. Videtur diminutus Ariſto. in probandis his qualitatibus. Non enim meminit rari, & denſi, quæ quidem contraria ſunt circa tactum.

Præterea quinto. Ex alia parte uidetur eſſe pauciores: nam calor, & frigiditas faciunt, quod aliæ duæ faciunt: ergo ſuperfluunt, ſiccitas, & humiditas. Conſequentia uidetur bona: ſed ꝓbatur antecedens ex Ariſt. 4. Metheor. in principio, ubi dicit, quod calor, & frigus exſiccant, & humectant, & indurant, atq; mollificãt: qui effectus ſunt aliarum duarum qualitatum.

Præterea ſexto. In uno genere unũ eſt primum: ergo in genere qualitatis una tãtum erit prima: non igitur ſunt quatuor. 6.

Huius difficultatis elucidatio tota pendet ex intelligentia eorum, quæ Ariſt. dicit circa has qualitates: ob id hoc primum eſt explicandum. Ex quib. pendeat tota difficultas.

Aduerte igitur, quod Ariſtot. inquirit principia, & qualitates, quæ ſint primæ cauſæ cuiuſque tranſmutationis ſenſibilis. tales autem qualitates deberent habere quatuor conditiones. Prima eſt, quod eſſent uniuerſales. i. quod eſſent tales, ut eſſent cauſæ cuiuſque ſenſibilis mutationis, & non huius eſſent, alterius non. 1. fundm̃ qualia principia inquirat Ariſt. 4 conditiones. 1. qualitatum. 1.

Secunda eſt, quod eſſent ſimplices id eſt primæ, quæ nõ dependent ex aliis: iam enim non eſſent uniuerſales cauſæ, ſi ex aliorum antecedentium mutatione dependerent. 2.

Tertia, quod eſſent actiua uera actione, ſ. alteratiua, & corruptiua: aliter enim nõ eſſent cauſæ trãſmutationis ſubſtãtię. 3.

Quarta, quod ſint mutuo actiuæ, & paſſiuæ, id eſt agant cũ contrarietate: ſic enim poterunt mixti cauſa eſſe, niſi enim repaſſiuę eſſent, tunc corpora per illas qualitates in mixtionem uenire non poſſent, & ſic nõ eſſent cauſę mixtorum mutationis, debent ergo agere cum contrarietate. 4.

Ariſt. igitur ad indagandas tales qualitates optima uſus eſt methodo, obſeruauit. n. qualitates mutuo actiuas, & paſſiuas ſenſibiles, reducitque illas ad corpus tangibile, ut tangibile, ut eſt: nam quę fuerit cauſa talis corporis, erunt uniuerſales cauſæ tranſmutationis omnium ſenſibilium, nam reliqua omnia tangibilia ſunt, non autem econtra, ut explicuimus in textu. 2 fundm̃ qua methodo uſus ſit Ariſt. in inueſtigandis qualitatibus.

Vlterius, adhuc conſtitutis his tangibilibus indagauit, quæ inter has ſint primæ, nam hæ ſunt abſolutè primæ & ſic reducit illas omnes contrarietates ad

duas,

dnas, unde notum facit, haſce qualitates eſſe quatuor propoſitas.

Non negat Ariſt. eſſe alias qualitates actiuas.

Hinc fit, non eſſe mentem Ariſt. negare abſolutè eſſe alias qualitates actiuas, ſunt nāq;. Similiter nec negate eſſe qualitates alias alteratiuas: ſunt enim, vt patet de lumine, quod alterat: ſimiliter de qualitatibus virtualibus, vt patet de calore virtuali vini, & aliis virtutibus alteratiuis: hæ enim agunt, ſed abſq; contrarietate, vt notum eſt. At ſermo Ariſtote. de agentibus cum contrarietate, & primis qualitatibus, procedit.

1. Concl. Sit autem pro maiori huius dilucidatione prima concluſio. Aliquæ ſunt qualitates actiuæ, ſed non dicuntur primæ; quia non agunt actione propriè alteratiua, & tendente in mutationem rei. Hæc concluſio patet: colores enim, odores, ſapores, & ſoni, agunt, in ſuos ſenſus, quorum obiecta ſunt, imprimuntque ſpecies, & ſui ſimilitudines, non tamen corruptiua actio eſt, nec eſt cum abiectione contrarii.

2. Secunda concluſio. Aliquæ ſunt qualitates uerè alteratiuæ alteratione corruptiua, tamen primæ non ſunt, eo quod tales uirtutes ex mutatione illarum primarum proceſſerunt, ut patet de uirtute uini, aceti, & multorum aliorum mixtorū, quæ uſum medicamentorum præbent.

3. Tertia concluſio. Sunt etiam ſimplices qualitates ueræ alteratiuæ, & priores his quatuor: tamen nō mutant harum numerum, quia non cum contrarietate agunt. Patet de luce, & de lumine, & cœlorum motu, & aliorum etiam corporum, quæ verè alterant.

4. Quarta concluſio. Præter has qualitates alteratiuas, quæ in mixtis ſunt, a primis elementaribus prouenientes, exiſtimo eſſe alias ex uirtute cœlorū influxas: nec oppoſitum poſſum mihi perſuadere:

1. Ratio. Sunt enim virtutes in his rebus adeo mirabiles, ut elementorum uiribus tribui nō poſſint. Quis enim uirtutem ſeminis formatiuam tribuet elementis, cum animal longe excedat ipſa, ſimiliter aliæ ſunt uirtutes rerum circa effectū mirabiles, quæ profecto ex cœlo dependet.

2. Ratio. Præterea, quis ſibi perſuadet, corpus nobiliſſimum, quale eſt cœlum, nihil agere in his inferioribus, niſi lumen, & per lumen calorem, cum Ariſto. 1. Metheor. dicat, omnia iſta a cęlo cū uirtute gubernati: & ait, quòd Sol, & homo generāt hominem? Vnde fit, quòd multi effectus ex uariis cœlorū motibus, & aſtrorum aſpectibus in his inferioribus proueniant, & cœli non ſolum lumine, & motu, ſed etiā aliis uirtutibus occultis agant: quæ influentiæ dicuntur, quod docet S. Tho. 2. cęli, ſuper textum. 42. & Albertus Magnus ubique, & Conciliator differt. 90. Marſil. Alber. q. 1. & Paulus Venus. 1. Metheor. cap. 1. & alii plurimi, præter quoſdam Modernos, qui id negant abſq; ratione ulla.

Nota de actione cœli, & influentijs.

Authores pro influētijs.

Arg. pro influentijs.

Et quamuis hoc alibi ſit tractandum, hoc unico erat argumento. Cęli enim infrigidāt inferiora iſta, ut notū eſt; & alias qualitates inducunt; has autem pręſtare non poſſunt lumine, & motu: ergo alias uirtutes operantur. Maior eſt certa: minor probatur. Si enim lumine id facerēt, maxime lumini Lunæ id concederetur, ipſi dicunt. at hoc manifeſtè eſt falſum, & contra Ariſt. 4. de partibus animalium cap. 5. qui dicit, noctibus æſtiuis in plenilunio plus uigere calorem; quia maius lumen eſt: & dicit; quòd exanguia animalia tunc pingueſcunt ob maiorem calorem, quamuis par alimentum ſumant. Vide clarè, tale lumen caleſacere.

Excludit ſolutio. Auerr.

Nec ualet, quod dicit Auerroes 2. Cœli. cōm. 2. quòd per accidens infrigidant, & humectant cœli: quòd merito reprehēdit S. Tho. illic. Cœli enim cauſæ ſunt uniuerſales, & per ſe: & præterea, quia ſi illa per accidens fiunt à cœlo, oportet dare cauſam, à qua per ſe fiant, quam nō dabit quis, per ſe igitur operantur: & hoc etiam iuxta, ut expoſitum eſt.

Nota eſſe actū p accidens unius cauſæ, eſſe p ſe alterius.

Aduerte autem effectum per accidens reſpectu unius cauſæ, eſſe per ſe alterius: ut ſi nauta non per ſe eſt cauſa ſubmerſionis, danda eſt cauſa per ſe. fluenti. Et ſi quid infrigidat per accidens, dabitur infrigidans per ſe, quid igitur erit, niſi uel lumen, uel uirtus cœli, cum ipſi infrigidare dicantur.

Ad argumenta igitur oportet rñdere.

Ad 1. Ad primum quamuis admitteremus, motum per ſe agere calorem, & frigiditatem, non id eſſet contra Ariſt. non enim ageret cum contrarietate, & repaſſione.

Nota quõ motus cauſet calorem. Dices tamen, vt melius intelligatur, quomodo motus agat dico, quod motus non per ſe, & immediate calorem facit, ſed quia inducit diſpoſitionem, ad quam ſequitur calor: quod docet Alber. Mag. 12. Meta. cap. 8. motus enim confricat & conterit partes, inducitque quandam, raritatem, ad quam ſequitur calor.

Nec eſt inconueniens, ut dicit Paul. 1. Metheor. cap. 1. quod raritas, quæ ſolet ſequi calorem, ſit diſpoſitio aliquando antecedens ipſum calorem: at quia motus illam raritatem per ſe inducit, dicitur per ſe cauſa aliquo modo caloris.

Quamuis in viuentibus motus ſit cauſa caloris ex alia, & eo, quia excitat ſpiritus animalis calidos, ad aliasq; trahit partes ſpiritus tamen ipſos illa via calefacit.

Not quare motus aliquã flatus eũ ſit calidus frigefacit. Non ſi tamen motus eſt cauſa frigiditatis, ſed per accidens, quia applicat aliud frigido: quod docet Ariſt. Sect. 26. Problem. q. 56. ubi quærit, quare flatus, cum ſit calidus, infrigidat. & reſpondet primo, quod non quicunque flatus id facit, ſed qui emittitur compreſſo ore, qui enim emiſſus eſt expanſo ore, calefacit. Dicit autem, quod ille, qui eſt emiſſus ore compreſſo, per accidens infrigidat, quia mouet aerem frigidum uerſus rem infrigidandam. Et dat ſignum, quod ſi corpus ſit prope, & approximatum ori, tunc calefacit quicunque flatus. Vide ergo motum infrigidare, quia per motum applicatur infrigidans.

Cauſæ duæ. Nota ergo, quod ſunt duæ cauſæ, quare ſpiritus, uel flatus infrigidat res calidas. Altera eſt, quia mutat aerem contiguum rei calidæ, qui ob uicinitatẽ calidus erat, inducitque ſemper aerem frigidiorem.

2. Altera cauſa eſt; quia motus cundenſat aëris partes, ut magis infrigident rem. Cõdenſata enim fortius agunt, & ob hanc cauſam utraque manus immiſſa aquæ magis infrigidatur, ſi digitis motum aquæ faciat.

Ad 2. Ad ſecundum dico ſimiliter: quod lumen non agit cum repaſſione, & ſic nihil eſt contra Ariſt.

Quõ lumen calefacit. Dices tamen. Quomodo lumen calefacit? Reſpondet Alber. Mag. 2. Cœli trac. 3. c. 3. quod non eſſentialiter, ſed quia mouet

1. motus reijcitur. partes, & conterit, ſicut motus. Sed hoc non mihi placet: quia calefieri experimur res abſque tali contritione, nec motu partium: præſertim quia non eſt certum, an lumen recipiatur in ipſius corporibus opacis, an in ſolo aere: quod ſi non recipitur in illis, non poterit conterere.

Dico igitur, quod immediatè, & ſe ipſo inducit calorem, ſicut calor ipſe: nec eſt cauſa, quare id non ita ſit. 2. Motus uetus.

Ad 3. Ad tertium dico iam, quod non negamus tales qualitates, ſed nihil contra Ariſto. ut explicatum eſt.

Ad 4. Ad quartum Alex. dicere uidetur, quod rarum reducitur ad leue, denſum ad graue. Contra hoc replicat Auerroes: nam unum rarum eſt, non tamen leue, & nubes denſa eſt aliquando, non tamen grauis.

1. Solutio reijcitur. Ideo dicit ipſe, quod non numerantur iſta duo, quia non ſunt actiua: & hoc forſan fuit, quod intendit Alex. dicens reduci ad graue, & leue. i. non eſſe actiua & paſſiua ſicut nec graue, & leue, & eadem cauſa excludi à ratione primarum qualitatum. 2. Solutio

Ad 5. Ad quintum dico, quod calor, ac frigiditas & infrigidant, & calefaciunt per ſe, ſed non ſic exſiccant uel humectant, ſed per accidens. Exſiccat enim calor, quatenus reſoluit humidum, quod relinquit partes ſiccas. v. g. exſiccat terram humidam, quia partes humidas reſoluit, & ſeparat in uapores relinquit autem ſiccas. Similiter frigiditas humectat, quia partes humectantes excitat uel applicat, & unit. non tamen per ſe producunt ſiccitatem uel humiditatem, ſicut humiditas, & frigiditas: de hoc tamen dicimus 4. Metheo.

Ad 6. Ad ſextum dico, quod iſtæ non dicuntur qualitates primæ in eſſentia, & ſubſtantia generis, ſic enim una eſt in quoque genere perfectiſſima. Sed dicuntur primæ, comparatione facta ad alias qualitates in cauſalitate: & quia omnes hæ quatuor nõ pendent inuicem in cauſando, primæ dicũtur quamuis ſi in perfectione abſoluta fiat collatio, una ſit prima. Hæc ſatis.

QVAESTIO TERTIA.

An inter has qualitates duæ ſint actiuæ, duæ paſſiuæ.

Difficultas hęc propoſita eſt propter Ariſt. q tex. 8. duas harum tantum dicit

dicit eſſe actiuas, ſ. calorẽ, & frigiditatem: duas verò paſſiuas, ſiccitatem, & humiditatem: quod idem docuit 4. Metheor. in principio: communis tamen ſententia eſt, has omnes eſſe actiuas.

Senſus qõnis. Ob cuius maiorem explicationem ſit titulus explicandus. Dupliciter enim aliquid poteſt dici actiuum, vel paſſiuum. Vno modo, vt ſubiectum, & totum quod agit uel patitur:& ſic notum eſt, qualitates non dicere, agere, vel pati. Altero modo, vt principium, quo fit actio vel paſſio; quod alii dicunt pati terminatiuè; & ſic qualitas dicitur actiua, quæ eſt principium, quo res agit, & patitur, quia eſt principiũ, quo ſubiectum agit, & patitur.

1. concl. omnes hę quatuor qualitates ſunt primo actiuæ. Sit igitur prima concluſio. Omnes hæ quatuor qualitates ſunt primo actiuæ. Explico. Voco actiuas has, quia ſimiles ſibi in ſpecie producunt; quod aliis non eſt conceſſum. Non enim albedo albedinem facit, nec dulcedo dulcedinem. Dico etiam eſſe primò actiuas, quia à ſeipſis operantur: reliqua enim operantur; & alterant, ſed per has.

Qualitatum aliæ primæ, aliæ ſcdæ. Qualitates ſunt in triplici gradu. Vnde ſunt qualitates in triplici gradu, vt notat Conciliator, differ. 60. Iſtæ primæ, quæ ſeipſis ſibi ſimiles faciunt. Aliæ ſecundæ, quæ ex his conſequuntur, ſed non proueniunt ex primarum omnium mixtione; vt raritas, denſitas, leuitas, grauitas, quæ ſequuntur alias quatuor, ſed non omnes ſimul. Sunt aliæ tertiæ, quę ex primarum omnium mixtione proueniũt: vt colores, odores, & ſapores, & aliæ ſimiles. Hæ autem tam ſecundæ quàm tertiæ per primas operantur.

Probatur cõcluſio. Probat igitur concluſio illas quatuor eſſe actiuas, & probatio erit de ſiccitate, & humiditate, de aliis.n. extat non dubium.

1. Ratio. Eſt primum argumentum. Siccitas, & humiditas ſunt propria & prima contraria, ut notum eſt; ergo ſunt nata mutuo ſe expellere ab eodem ſubiecto: hæc enim eſt contrariorum natura, quod ſi per ſe expellunt mutuò, actiua neceſſe eſt eſſe.

2. Ratio. Præterea ſecundo. Singula elementa ſe mutuo poſſunt tranſmutare, vt dicit Ariſt. 2. gener. tex. 25. puta aqua, & terra: ergo neceſſe eſt, quod agant ſecundum humiditatem, & ſiccitatem: nam frigiditas cõmunis eſt eis: ſimiliter de aere, & igne; ſunt igitur actiuæ hæ qualitates.

Præterea tertiò, experientia patet: res enim poſitæ in loco humido putreſcunt quodque non fit, niſi quia humiditas agit, & rei calorem extinguit. 3. Ratio.

Patet etiam hoc ex medicamentis, applicantur enim humida ſiccis, & ſicca humidis, ſunt igitur actiua hæc. 4. Ratio

Secunda concluſio. Inter has qualitates, calor eſt maximè actiuus. Hoc duplici ratione conſtat. Altera eſt, quia reſoluit mixta fortia, vt lapides, metalla, & alia, quæ aliæ qualitates non ità reſoluere poſſunt. Altera eſt ex ſphęra maiori, nam ſumpto calido, & frigido ad maiorem diſtantiã ſe diffundit calidum, quàm frigidum: quod arguit actiuitatem eius maiorem. 2. cõcluſ. inter has quatuor calor eſt maximè actiuus. 1. Ratio. 2. Ratio.

Tertia concluſio. Qualitates iſtæ quatuor inter ſe differunt, nec inuicem ſunt reducibiles. Duplici uia hæc concluſio poteſt comprobari, qua Philoſophi utuntur ſæpe ad diſtinguendas res, & accidentia inter ſe. Altera uia eſt ſeparatio ſubiectorum; experimur.n. ſiccum aliquando eſſe cum frigido; & ſic non eſſe calidum, puta in lapide & terra; aliquando etiam experimur, ſiccum eſſe cum calido in igne, & ſic non eſſe frigidum: ſimiliter humidum eſſe cum frigido in aqua, & ſic non eſſe calidum; aliquando eſſe cũ calido, ut in aqua calefacta, & ſic non eſſe frigidum; duo enim contraria ſimul eſſe nequeunt. 3. cõcluſ. Inter ſe differunt hæ qualitates quatuor, nec ad ſe inuicem reducuntur. Prima via qua probatur cõcluſio.

Altera uia eſt ex actione: quia non poteſt calori tribui exſiccare, quia humectat ęgram, nec minus poſſumus tribuere humectare, quia exſiccat lutũ. Similiter nec frigiditati poſſunt iſta tribui, oportet ergo aliis hæc concedere qualitatibus. Idem oportet dicere de calore, & frigiditate, calefacere enim non poteſt tribui humiditati, nec ſiccitati, ſimiliter & frigefacere. Hinc conſtat eſſe quatuor qualitates primo actiuas. Secunda uia.

Ad loca Ariſtotelis dicit Marſilius, & Albert. quod ob hoc uocantur ſiccitas, & humiditas paſſiuę, quia minus agunt. Sed profectò hoc dici non poteſt, nam Ariſt. non probaſſet ex ipſarum definitionibus paſſiuas eſſe. Ad loca Ariſt oppoſita.

Dico igitur, quod non dicuntur paſſiuæ, eo quod mutuo non agant, certum enim eſt agere, ſed quod in mixti ſubſtantia paſſiuè ſe habeant. Quod eſt dicere, 1. ſolutio, quæ reiicitur. Solutio uerior.

cum

cum conueniunt ſicca,& humida ad mixtum: calor eſt, qui ſiccas partes cum humidis copulat coquendo, & dirigendo: frigiditas autem coagulat,& conſiſtentiam prębet illis partibus, & illa duo paſſiua ſunt: ſed de hoc alibi dicetur.

CAPVT III.

Quoniam autem quatuor elementa ſunt. Tex. 16.

Primæ qualitates applicantur, elementis.

NVmero qualitatum primarum conſtituto, ipſas elementis applicat, ac optimè correſpondere ipſis probat. Dicit igitur, quod ex quatuor illis qualitatibus, poſſunt combinationes fieri, quarum duæ conſiſtere non poſſunt:reliquę igitur erunt quatuor: Conſtat ergo quod cum tot elementa ſint, correſpondet qualitatū ratio numero elementorum,& elementorum etiam numerus conſtat ſecundum rationem harum qualitatum.

Combinationes ſunt iſtæ, calidum, frigidum, humidum cum ſicco: & hæ duo eſſe non poſſunt: non enim contraria ſimul ſunt: erunt ergo aliæ, ſcilicet calidū, ſiccum in igne,calidum,humidum in aere, frigidum, humidum in aqua; frigidum, ſiccum in terra: non enim iſta pugnant, ſed ſimul ſe patiuntur.

Nota. Et nota, quòd non præcipuè demonſtrat elementorum numerum, ſed ſupponit illum notum, ac ipſi applicat qualitates, quamuis etiam poſſet per ipſas probari, vt dicemus.

Omnes enim qui ſimplicia corpora. Tex. 17.

Quid ſenſerint veteres de numero element.

Quid Antiqui circa numerum elementorum ſenſerunt, explicat, ac ipſos primo in quatuor diuiſos ſententias dicit. Quidam enim unum, quidam duo, quidam tria,quidam quatuor poſuerunt: nec numerus iſte auctus eſt,niſi ab his,qui infinita principia fecerunt. Has autem ſententias ſingulas explicat: in omnibus enim hoc eſt commune, vt ſint cōtraria aliquot prima: qui vnum ponunt elementum, ipſum ut ſubiectum ponunt: at duo formalia conſtituunt,id eſt rarum,& denſum, ſeu calidum, & frigidum, quæ raritatem, vel denſitatem faciunt: & per talia duo principia ex uno fieri omnia dicunt.

Qui autem mox duo faciunt. Tex. 18.

Explicat ſententiam Parmenidis, qui duo ponebat principia,ſ.ignem,& terram: reliqua uerò duo,dicebat,ex his eſſe mixta, ſ.aerem,& aquam: vnde aliquo modo quatuor elementa poſuit,ſimiliter & contrarietatem. Nota, quòd diximus 1.Phy. ſic. quòd Parmenides habuit opiniones duas, alteram uulgarem, ut uulgo condeſcenderet,& talis fuit iſta ſententia: alteram propriam, quam ſapientibus manifeſtabat: talis fuit, quod erat unum principium immobile, vt dictum eſt. Sentētia Parm. Nota.

Similiter autem & qui tria dicunt. Tex. 19.

Explicat ſententiam Platonis,qui in libro inſcripto De diuiſionibus, poſuit, tria eſſe elementa, & principia: unum autem horum dicit eſſe ex mixtione extremorū. vnde cōuenit cum Parmenide, qui poſuit duo principia in hoc, quod uterq; poſuit medium cōſtare extremis: at Plato unum poſuit tale mediū, Parmenides uerò duo, ſcilicet aerem,& aquam, Circa declaratio nem Platonis lege Philoponum. Sentētia Platonis.

Statim ponit ſententiam Empedoclis, qui poſuit quatuor elementa. iſte enim ſic poſuit quatuor,vt unam ſolam contrarietatem in ipſis conſtitueret. Dixit enim, aerem,aquam,terram igni opponi, & ignē ſolum his omnibus ſimul propter magnā ignis ipſius actiuitatem. Sententia Emped.

Non eſt autem ignis & aer & vnum quodque. Tex. 20.

Quatuor theoremata de elemētis. Primum hæc nſa elementa nōn eſſe pura.

Quatuor theoremata circa iſta elementa conſtituit. Primum eſt, iſta elementa eſſe mixta, & non eſſe ſimplicia: non enim iſte ignis eſt ſimplex ignis, ſed ſimilis: potius eſt ſubſtantia ignea: ſimiliter

liter de aliis elementis.

Nota. Nota, ꝙ uocat elementa eſſe mixta, nō quod ſint mixta, ſicut lapis, uel lignum, ſed impura. i. coniuncta cum qualitatib. aliorum elementorum, hoc enim modo frequentur ſe habent elementa, ut dicitur 1. Metheor. c. 4.

Nota 2. Nec ob id intendit negare, quod ſit poſſibile eſſe purū elementū, uel quia nullibi reperiatur purum: ſed ſolum docet, quod impura contingit eſſe elementa.

Ignis autem eſt ſuperabundantia. Tex. 21.

Qualia ſint elemēta pura. Declarat qualia ſint elementa pura, & hoc in duob. manifeſtat, ignis. n. habet calorem in ſummo, aqua autē quā uocat glaciem, frigiditatem in ſūmo. Et hoc patet, nam ignis eſt quædā exarſio, & aqua quædam congelatio, quæ abſq; ſummo calore & frigiditate non ſunt. Vocabula. n. iſta duo ſummum exprimunt gradum. Intelli-

Nota 1. ge ēt de aliis idem. Vnde inferr, ꝙ ex uno

Nota 2. puro elemento non fit aliquid, quia mixtum non habet ſummum gradum in qua litatib. ſed eas refractas poſtulat. Hos duos textus alii non commodè exponunt.

Exiſtentibus autem quatuor ſimplicibus. Tex. 22.

2. theor. Secundum theorema conſtituit. Ex quatuor ſimplicibus corporibus, ſeu elementis duo obtinent unum locorum, altera duo locorum alterum. Quod eſt dicere. Duo ſunt loca naturalia in cōi. ſ. ſurſū, & deorſum, duo elementa, ſ. ignis, & aer locum habent ſurſum, alia duo deorſum, ſed differentes, nam media. ſ. aer, & aqua non ſunt ſincera, ſed mixta. i. non obtinent ſurſum, uel deorſum ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ignis vero & terra abſolutè loca iſta habent.

3. Tertium theorema eſt. Duo elementa duobus contraria ſunt, ut igni aquæ, aer vero terræ. Explicat aūt contraria hæc dici in paſſionibus, & qualitatibus.

Sed tamen ſimpliciter quatuor exiſtentia. Tex. 23.

Quartum theorema eſt, quod unumquodque horum elementorum unam ſibi maxime qualitatē uendicat, ac intenſiorē habet, ut ignis calidior eſt, quā ſit ſiccus, aer aūt eſt humidior, quā ſit calidus, aqua aūt magis frigida, quā humida terra uero magis eſt ſicca, quam frigida, atque ita qua litates duę in æqualiter inſunt elementis, unde fit, ut elementum magis denominetur, a qualitate ſibi magis inhærente. Nota. 4. theore.

QVAESTIO IIII.

An tantum quatuor ſint elementa.

POſt qualitatum numerum, elementorum multitudo examinanda eſt. Ariſtot. enim tex. 16. quatuor ſumit eſſe elementa corporum, uidetur autem, quod ta lis numerus ſit inſufficiens. Primo. Nume- 1. Argu.
rus corporum ſimplicium, eſt numerus elemētorum, ſed numerus corporum ſim plicium non eſt quaternarius, ergo nec elementorum. Conſequentia eſt nota cum maiori, minor probatur. Numerus ſimplicium corporum eſt ſecundum numerum ſimplicium motuum, at motus ſimplices ſunt tres, ut docet Ariſt. 2. cęli. tex. 6. ergo etiam numerus ēlemērorū. Motus autem ſimplices hi ſolum ſunt, a medio, ad medium, circa medium.

Secundo. Numerus corporum ſimplicium etiam ſumi debet per motiua principia, ſed hæc ſunt duo. ſ. grauitas, & leuitas, ergo duo erunt motus ſimplices, & duo corpora ſimplicia, & ſic duo elementa. 2.

Tertiò. Numerus corporū ſimplicium etiam penes loca ſimplicia. ſumi debet, at ſolum ſunt duo loca ſimplicia. ſ. ſurſum, & deorſum: ergo etiam duo corpora naturalia, duoque elementa. 3.

Quarto. Videtur ēt ꝙ præter iſta elementa quatuor, quæ binas habent qualitates, ſint ponenda alia quatuor, quæ ſingulas tm̄ habeant, nam ſimplicior eſt unitas qualitate, ergo erit corpus ſimplicius qđ tantum eſt calidum, quam quod eſt calidum & ſiccum, idemque de aliis elementis, erunt igitur octo elementa, uel ſi quatuor ſunt, non erunt iſta ab Ariſt. poſita. 4.

Quintò. Si quatuor elementa eſſent, maxime unū eſſet aqua, ſed uidetur iſta 5.

non

non eſſe elementum, nullum enim elemẽtum ſaporem habet, at aqua ſapida eſt, dulcis enim, amara, falſa eſt, non eſt igitur elementum.

6. Sexto, idem fit argumentũ de igne: non enim uidetur eſſe tale elementum, ſi enim eſſet, utiq; lucíditate ſua conſpicuũ eſſet, at nihil tale ſupra aerem apparet. Prætereaterea: quia animalia aliqua in ſe reciperet, ſicut & aer, aqua, & terra, at illud non eſt, maximè. n. deſtrueret ipſa: uorax enim eſt ualde, & corporum conſumptiuus.

1. fundm̃ 4 condõnes elementi. Circa huius determinationem aduerte primo, tres conditiones debere ineſſe elemento. Prima, vt ex eo aliquid fiat, cu-
1. ius ob cauſam efficiens, & finis non ſunt elementa effectuum, non enim ex efficiente & fine res fiunt, ſed ab efficiente pro-
2. pter finem. Secunda, ut inſit in re, quæ fit, vnde priuatio, & contrarium, ex quibus res dicitur fieri, non ſunt ipſius elementa, dicitur enim ignis ex non igne, & ex aqua fieri, ſed non ignis, & ipſa aqua non ſunt materia ipſius ignis, non enim manent in ipſo igne, elementum autem de-
3. bet manere. Tertia conditio eſt, quod ſit primum ex quo fit res, & ultimum in quod diuiditur, unde fit, ut manus, caput, pes, & reliquæ huiuſmodi partes diſſimilares non ſint elementa totius, adhuc enim ipſæ ex aliis componuntur, & in alias diuiduntur, ut autem eſſent elementa, deberent eſſe ſimplices, & in compoſitæ.

Nota 1. q̃ũo reſo. repugnet elemẽto ſimplici, & quate. Aduerte autem, ꝙ debet eſſe elementum ſimplex. i. non reſolubile in partes differentes ſpecie. Non enim repugnat elemento diuidi in partes quantitatis, ut litteræ elementa ſunt dictionum, ut partes habent literæ ipſæ. Hæc igitur debent in

Nota 2. 4 elem. non ſunt ſimpliciter elementa. ſed corporũ elementa. 1. prob. eſſe proprio elemento. Attende tamen, ꝙ non ita inſunt his corporibus, quæ elemẽta dicuntur, ob id non abſolutè elementa dicuntur. Primo enim ipſa adhuc reſolubilia ſunt, habent enim materiam & formã, non igitur ſimpliciter dicuntur elementa, ſed cum addito, ſ. elemẽta corporum, quatenus ſunt prima corpora, nec in alia corpora reſoluuntur, ſed in ipſa alia reſoluuntur, ſunt ergo elementa non ſimpliciter, ſed in genere corporum.

2. Secundo etiam deficiunt a ratione uera elementi. Elementum enim formaliter, & actu debet manere in elementato, at talia corpora non manent actu, ſed potentia in mixto, ob id Ariſt. 3. cœli tex. 31. definit tale elementum, dicens, Elementa ſunt, in quæ corpora reſoluuntur, & manent, uel potentia. i. actu. i. potentia corpora, in quæ alia corpora ultimo reſoluuntur, manentque potentia in ipſis, quæ in talia reſoluuntur.

Aduerte ſecundo, quod eſſe elementa duplici via comperiri poteſt. Altera eſt reſolutio corporum, experimur enim, corpora aliqua in plura alia diſſolui, qualia illa, quæ mixta uocamus, alia non reſolui in alia, ſed in unum conuerti, patet igitur, quod quę reſoluuntur componuntur ex illis in quæ reſoluuntur, cumque in reſolutionibus non ſit proceſſus infinitur, oportet fateri, eſſe corpora non reſolubilia in alia corpora, talia igitur erunt elementa. 1. fund. quib. vii poſſimus cognoſcere elemẽta. 1. ex reſolutione.

Altera tria eſt compoſitio, multa enim corpora fieri aliorum commixtione experimur, non autem alia, qualia hæc, quæ elementa dicuntur, ergo re vera, ſunt corpora ſimplicia, quæ non ex aliorum commixtione fiunt. Hoc autem magis patebit in probationibus concluſionum. 2. ex compõne.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Elementa ſunt plura, quam unum. Hæc concluſio triplici ratione probatur. Prima eſt Ariſtote. 3. Cœli. text. 51. Si unum eſſet elementum, unicum haberent omnia corpora motum naturalem, nam mixta mouentur motu elementi prædominantis, at plures eſſe corporum naturales motus conſtat: ergo plura etiam elementa. 1 Concl. elemẽta ſunt plura uno.

Secunda ratio eſt Auicennæ. 1. p. canõ. tract. 1. text. 9. & ibi etiam Auer. In mixto uno contraria experimur innata, cum ab intrinſeco deſtrui poſſint, ut apparet in uiuentibus, quæ caloris interioris defectu moriuntur, & alia huiuſmodi, ergo ſunt elementa plura, aliter enim non eſſent contraria in mixto, non enim ab uno elemento poſſet illa accipere. 2.

Tertia ratio eſt eiuſdem in eodem loco tex. 17. Si enim unum eſſet elemẽtum, una tunc eſſet eiuſdem rationis materia, & ſic unã forma, nec eſſet ulla pluralitas ſubſtantiarum, nec eſſet uera actio, & paſſio, 3.

ſo, quæ abſque pluraliter non ſunt, hæc autem omnia falſa ſunt; ergo elementum non eſt tantum unum.

2. Concl. Elemẽta sũt plura

Secunda concluſio. Elementa ſunt plura, quam duo. Hæc concluſio, quamuis magis probanda eſt in concluſione quarta, tam interim hæc unita ratione probatur, qua utitur Ariſt. lib. de Cœlo. Principia prima motuum ſimplicium ſunt plura, quam duo, ergo & ipſi motus, & corpora ſimplicia, & conſequenter elementa ſunt plura, quam duo. Conſequentiæ iſtæ ſunt notæ: ſed antecedens probatur.

Nota.

Et nota, quod probatio fit de grauitate aquæ ſecundum quam deſcendit. Et probatur, quod ſit ſimplex principiũ motus talis, non compoſitum ex extremis, nam de grauitate terræ, & leuitate ignis non dubium eſt, eſſe ſimplicia principia, & ſic ipſas formas, ac corpora ſimplicia eſſe, ſed de intermedius eſt difficultas, at oſtenditur, quod etiam ſunt ſimplicia.

Supponitur igitur, experientia nota, ꝙ aqua ſemper diſcedit ſub aere, tunc ſi grauitas, quæ eſt huius principium, non eſt ſimplex, ſed mixtum extremis ſi deſcendit ſub aere, eſt ex eo; uel quia talis grauitas habet plus terræ, pluſque ex ea participiat: uel quia habet minus de ignis leuitate, quam illa quæ eſt aeris, uel quia quod eſt terræ in aqua, excedit plus id, quod eſt ignis in ipſa aqua, habetque ſe in maiori proportione, quam in aere, ſed nulla ex his cauſa ſufficit.

1. pars reiicitur.

Probo de prima, quia tunc multum aeris eſſet grauius, quam parua aqua, inferiuſque deſcenderet, quod eſt falſum. Et patet, nam in multo aere plus erit de terra, quam in parua aqua. Probo etiam de ſecunda, quia nũc multa aqua eſſet ſupra parum aeris, quia in multa aqua plus erit de leuitate ignis, quod eſt impoſſibile, non enim aer inferius eſſe poteſt.

2. pars reiicitur.

3. pars reiicitur.

Probo de tertia, quia ſi propter talem proportionem deſcendit aqua, cum in multa aqua & parua ſeruetur eadem proportio, quia quantum creſcit id, quod eſt terræ in aqua multa ſupra paruam, etiam tantum creſcit de igne, ſeruaturque eadẽ proportio, tunc ita velociter per idem medium deſcenderet aqua parua, ſicut magna, quod impoſſibile eſt.

Cõcluditur ratio.

Cum igitur aqua moueatur ex participatione extremorum, ſequitur ipſam eſſe ſimplex corpus, & non mixtum: & principium erit ſimplex motiuum differens ſpecie ab aliis, eruntque plura, quàm duo elementa. & eſt ratio notanda.

3. Concl. elementa ſunt plura 3.

Tertia concluſio. Plura ſunt quam tria elementa. Breuiter probatur, quia uel eſt una cõtrarietas, & tũc ſufficiunt duo extrema, aliter duo extrema unius rationis eſſent contra unum, ipſumque deſtruent. Vel eſſet duplex contrarietas, & tũc oportebat eſſe quatuor extrema, non igitur poſſunt eſſe tria elementa.

Cõcluſio quatuor sũt, & nõ plura elementa. Explicat cõcluſio.

Quarta concluſio. Quatuor ſunt elementa, & non plura. Explico. Hic non aſſero, ꝙ ſunt quatuor elementa locis: nõ tu, ſphæris extra mixta ſeparata, & alterius loci eſt hoc oſtendere, ſed affirmo, ꝙ talia corpora ſunt uere in natura, & in mixto continentur, & per ſe poſſunt ſeparata eſſe, quantum eſt ex natura ſua.

Cõſenſus oĩũ poſt Ariſt.

Hæc concluſio omnium conſenſu recepta eſt poſt Ariſt. quamuis antè Ariſt. ut ipſe docet, Antiqui circa numerum variauerint.

1. Quia ex rõne motꝰ ſimplicis: quare quatuor ſunt principia ſimplicia motuum.

Probatur igitur concluſio iſta Ariſtot. quam ſuperius in cõcluſione ſecunda incæpimus proponere. Sed nunc uniuerſalius id dicemus, & probatur, quatuor eſſe principia motuum ſimplicia, inde enim colligemus, eſſe quatuor motus ſimplices, quatuor loca naturalia ſimplicia, quatuor corpora, & inde quatuor elementa.

De trib. probatũ ẽ: de quarto vel 2. aeris sũt, eſt iã probandum.

Et quidem de duobus extremis, ſcilicet grauitate ſimpliciter, & leuitate id notum eſt. de intermedia leuitate, & grauitate difficultas erat, & de grauitate aquæ fuit probatum in concluſione ſecunda. Supereſt modo de leuitate ſecũdum quid, cuius ſimpliciter colligitur ex motu aeris, ſuper aquam eodem modo, ſicut prius.

Probatur ſimilimõ tripartita ſuppoſitione, ut antea.

Nam, uel fit ex eo, quod magis participat de igne, & tunc multæ aquæ eſſent ſupra paruum aerem, quod experientia oſtẽdit falſum in bullis aſcendentibus in ſuperius aquæ, cum lapis infunditur, & ſuo impetu aerem ferens intra aquam, quo impetu ceſſante, aer uel minimus aſcendit per aquam. Vel fit, quia habet minus de terra, & tunc ſequitur, quod gutta quæ poſſit ſuſtentari ſupra aerem, quod ſen-

ſu conuincitur eſſe falſum. Vel eſſet, quia eſt maior proportio ignis ſupra terram in aere, quam in aqua: & tunc multus aer ita citò aſcenderet ſupra aquam, quam paruus, ob æqualem proportionem, quod falſum oſtenditur experientia: bullę enim maiores citius aſcendunt: ut in uaſe ex ui tro, apparet ergo, re uera, ſimplex eſt talis lenitas, & ipſum corpus, ſunt igitur elementa quatuor.

2. Via ex combinatiōe qualitatum. Secunda uia eſt ex parte combinationis qualitatum, cum enim ſint quatuor: oportet perfectò eſſe quatuor corpora in rerum natura, & non plura, quorum ſint partes, & ex quorum natura fluant.

3 ex reſolutione mixtorū. Tertia via eſt, qua utitur Auicen. p. 1. tract. 1. can. tex. 8. & Conciliat differ. 4. ex reſolutione mixtorum. experimur enim in mixti reſolutione quatuor corpora remanere correſpondentia ipſis elementis: igitur quatuor ſunt elemēta, quæ illic inerant potentia: aliter enim unum agens nō poſſet quatuor ex unò facere.

4. Via ex ſimilitudine. Vltimo probatur ex ſimilitudine: quia ſunt quatuor animalium humores, pituita, bilis atra, bilis flaua, & ſanguis; ſunt ſimiliter quatuor præcipuæ complexiones ſecundum humores: ergo quatuor elemēta: ſingulorum enim exceſſu ſinguli fiunt humores, & complexiones.

Ad 1. Ad argumenta igitur reſpondere oportet. Ad primum dico, quod numerus motuum ſimplicium facit numerum elementorum, ſi motus in ſpecie ſumantur. Vnde ſunt quinque motus in ſpecie, ſcilicet motus ad medium ſimpliciter, ut terræ: & motus ad medium ſecundum quid ut aquæ alii duo ſimiliter motus ſimplices a medio: omnes enim differunt, ſimpliciterque ſunt, ut diximus; & ſic quibus eſt circularis, & quinque ſunt elementa. Primum eſt cœlum, quod elementum uocat Ariſtot. primo Metheoro. ſed eſt elementum mundi, & compoſitionis ſolum: ſuperſunt reliqua quatuor. quæ ſolum ſunt elementa mundi, & generationis, ac mixtorum, & de his

2. & 3. eſt ſermo. Eadem eſt reſolutio ad ſecundum, & tertium: loca enim, & principia, ſi in ſpecie ſumantur, quatuor ſunt. & ſic corpora ſimplicia iſta quatuor ſunt. Et nota iſtam doctrinam.

Ad 4. Ad quartum dico primo, quod non quia elementa habent binas qualitates idcirco perdunt ſuam ſimplicitatem, unā enim præcipuam habent.

Dico etiam, quod oportuit, ut haberēt geminas qualitates, ut poſſet mixtio fieri, quia ut miſceantur quatuor, omnia inuicem debent eſſe mutuo actiua, & paſſiua, quod non eſſet, ſi unicam ſingula haberent qualitatum, tunc enim contrarium unum cum altero, pugnaret, at modo cū duas ſingula habent qualitates, cum omnibus pugnant ſingula, ut ignis ſiccus & calidus pugnat cum aere, quia ſiccus ignis eſt, cum aqua ratione utriuſque, cum terra ratione caloris. & hæc tria contra ipſum. idem de aliis, & ſic omnium ſimul fit perfecta mixtio.

Ad 5. Dubium, an detur elemētū purum. Ad quintum, dubium eſſe ſolet. An detur purum elementum. Aliqui enim uolunt non eſſe purum elementum poſſibile extra mixtum, quia ſi eſſet, haberet qualitatem in ſuo gradu ſummo, gradus autem ſummus eſt infinitas, quia qualitas eſt infinitè intenſibilis, eſſet igitur elementum infinite quale. quod eſt impoſſibile. Præterea, quia iſta omnia ele- 2. menta, quæ iudicantur elementa, mixta ſunt, cum habeant ſaporem, qui mixtis ſolum ineſt.

Rñſio. Reſpondeo igitur, quod elementum dici poteſt purum dupliciter, aut in qualitate, aut in ſubſtantia. In qualitate, cum habeat eas ſolum qualitates, quas, & quales petit talis elementi natura. In ſubſtantia autem, cum non eſt commixtum cum alia ſubſtantia, & hoc dupliciter uel quia eſt extra mixtum, ſuáque habet ſolam formam uel cum non eſt etiam cum alterius corporis partibus copulatum, quæ copulatio impropriè eſt mixtio, ut cum grana frumenti cum millio copulantur.

Quot modis dicatur elemētū purū.

Quot modis impurum. Totidem modis impurum eſſe contingit, aut in qualitate, aut in ſubſtātia, quia in mixto eſt aut, quia cum alieno corpore confunditur.

1 Concl. de elemētorum uaria puritate quo ad ſubſtātia. Dico igitur primo quod elementa inueniūtur pura, id eſt, extra mixtum, ſuam habentia formam ſubſtantialem. Hæc concluſio patet ex mixtis, quæ de nouo fiunt in regione aeris, quæ ex elementis fieri, docet Ariſt.

Patet

Patet etiam ex aere,& aqua,quæ ſi mixta eſſent, aliquod animal nutrirent: quod falſum eſt; indigêt enim cibo animalia in aquis: & aere degentia, &c.

2.Concl. De puritate elementorũ quo ad qualitates. Præterea: cum talia ſint in mixto uirtualiter,& ſint ſubſtantiæ;vanum eſt dicere, non poſſe per ſe ſubſiſtere.

An aer & aqua ſint pura. An in medio mari ſit pura aqua. Dico ſecundò: Mihi eſt ualde probabile, elementa, ſcilicet aerem, & aquam eſſe impura quo ad ſuas qualitates, & quo ad cum aliena ſubſtantia copulationem. Quo ad qualitates; quia & cœli influxu, & mutua actione aliorum qualitates integras non habent ſecundùm ullam ſui partem;quia ſunt elementa mobilia multum, nec pars ullo loco multum quieſcit.

Et ſic non probo, quòd aliqui dicunt in medio mari eſſe puram aquam: quia mare ſuo motu omnes confundit partes, ſurſum, deorſumque uertis. In ſubſtantia verò; quia continuis uaporibus, & exhalationibus terræ confunduntur: non quòd mixtio fiat, ſed confuſio; ſicut grana frumenti cum granis alterius confunduntur, tamen ſubſtantia grani integra manet. Sed dico de iſtis duobus elementis, particulæ tamen ipſorum cum integræ maneant, aliquando maiores, & aliquando minores, prout maior vel minor confuſio fit, quæ non omni tempore eadem eſt.

An ſit terra pura. Hoc idem dico de terra, quo ad partes ſuperiores: exiſtimo enim propter ipſius immobilitatem, manere poſſe aliquas partes internas puras. De igne autem certum eſt: cùm enim ſit actiuiſſimus non patitur alieni corporis commixtionem.

An ignis ſit purus.

Ad arg.in oppoſitũ. Nec argumentum quicquam concludit; nam qualitates habent certum intenſionis terminum, nec poſſunt in infinitum intendi, & ille vapor aquæ ex mixtione exhalationum, ac vaporum prouenit: partes enim terræ ſunt ſemper ibi commixtæ; quod apparet, quia omnis aqua ſedata fęces ad inferiores dimittit partes.

Ad 6.principalē pari elementũ ignis. Ad ſextum de igne dico, vanum eſſe negare,ignem eſſe; cùm ſit omnium Philoſophorum conſenſus, & rationes in oppoſitum nullius ſunt momenti. Aliqui exiſtimabant, aerem ſe diffundere vſque ad cœlum: quos reprehendit Ariſtot. 1. Metheor.

Et profectò, ſi reliquis qualitatibus reſpôdet unum ſimplex corpus,debet etiam calori reſpondere: erit ergo tale corpus ignis.habebit ergo ſuum locum,& motum proprium:ergo ille locus, qui non eſt alius niſi ſupremus, aut caret ſuo corpore naturali, aerque ibi uiolentus eſt, aut oportet fateri, illic eſſe ignem. 1.Ratio.

Præterea,quia datur leuitas ſupra aeris leuitatem, & in exhalatione, quæ ſuperius aſcendit: igitur eſt ſphęra propria talis leuitatis. Indicat etiam hoc motus flammæ ſurſum, & cometæ, quæ illic fiunt exarſiones, quæ uix ab alio,quàm ab igne fieri poſſunt. 2.Ratio.

Nec argumenta oppoſita ualent: primò, quia non eſt opus, ꝙ in quocumque elemento degant animalia: quia cum omnia paſcantur in terra, ignisque ſit longè diſtans, non oportuit illuc animalia tendere; ſicut nec ad mediam aeris regionem tendunt. Ad argumenta oppoſita. 1.

Præterea, non lucet ignis ob nimiam raritatem: vt enim docet Auerro. 4.Cęli, tex.32. non lucet ignis, niſi opacetur ſubtili terreo. 2.

Argumentum etiam illud dicentium, futura elementa infinite intenſa, ſi pura eſſent in ſubſtantia, nullum eſt; quia qualitas, vt diximus, ex natura ſua certum ſibi petit intēſionis gradum in materia, quem naturaliter non poteſt tranſcendere: & ſic manet huius quæſtionis dilucidatio, ex qua patent iſta, & an ſit elementum, & quid ſit: & quot,& an ſint elementa pura, & quomodo.

QVAESTIO V.

An terra ſit maximè ſicca, Aqua maximè frigida, Aer maximè humidus,&c.

QVæſtio iſta eſt ſupra textum 23. vbi Ariſt. ſiccitatē primo terrę tribuit, aquæ frigiditatem, aeri humiditatem, igni autem calorem. Dubitatur ergo,an iſta diſtributio ſit bona, & uidetur primò, quòd terra potius ſit frigidiſſima. Quod maximè diſtat à cœlo, eſt frigidiſſimum; at terra 1.Arg.

maximè diſtat à cœlo, ergo eſt frigidiſſima. Conſequentia, & minor nota ſunt; maior probatur; quia cœlum ſuo lumine & motu eſt parens caloris uniuerſi.

2 Secundò, Terra, & ignis ſunt elementa maximè oppoſita ex diſtantia ſecundum locum, ſed ignis eſt calidiſſimus, vt notum eſt; ergò terra habebit alterū contrarium, vt ſit frigidiſſima.

3 Tertio, frigiditas eſt effectiua grauitatis & denſitatis, ſed terra eſt denſiſſima & grauiſſima, ergo frigidiſſima, eſt enim argumentum ab effectibus.

4 Præterea quartò. Videtur, quòd terra non ſit ſiccißima, ſi enim ſic ſe haberet, tunc nullam haberet humiditatem, quod ſi hoc detur, eſſet diſcontinua, nam humidum continuat corpora, vt apparet; ipſo enim reſoluto, manent particulæ diſcontinuæ, vt uideri eſt in cinere & puluere & luto exſiccato, quod in pulueres reſoluitur, at hoc de terra dicere, uidetur falſum; ergo non eſt in extremo ſicca.

5 Præterea quintò de aqua, ſi eſſet ex ſe frigidiſſima, ſequeretur, quòd ex ſe eſſet congelata, nimia enim frigiditas congelat, ſi eſſet autem congelata, iam eſſet glacies, & non aqua.

6 Præterea ſextò. Si aqua eſſet magis frigida, quàm humida, ſequitur, quòd facilius exſiccaretur, quàm calefieret, quia minus habet reſiſtentiæ in humiditate, at oppoſitum uidemus; facillimè enim calefit aqua.

7 Septimò de aere, qui non videtur humidiſſimus, quia exſiccat corpora, exſiccat enim terram madidam; & pannos, at humidi non eſt exſiccare, ſed potius humectare.

8 Præterea octauò; quia magis humectat aqua, quàm aer, cùm illa madefaciat, & non aer; non ergo eſt humidiſſimus, ſic enim humidior eſſet, quàm ipſa aqua.

Præterea nonò. Aer uerſus partem,
9 qua igni eſt attiguus; eſt calidus, & ſiccus, uerſus partem qua cum terra & aqua coniungitur, multas patitur mutationes, & inconſtantias, videtur, quòd in media regione ibi magis ſeruet ſuam naturam, at illic eſt aer frigidiſſimus, qua ſiunt grandines illic, & petræ ob nimiam frigiditatem, non ergo uidetur humidus, & calidus.

Tandem decimò. Aer citò frigeſcit, non ergo calidus uidetur, aliter enim utique reſiſteret, & non de facili mutaretur. Hæc ſunt argumenta circa hanc rem facientia difficultatem.

Fuerunt autem tres ſententiæ. Prima 1 Sententia
eſt Auicen. libro de Cœlo, cap. 16. qui ter- Auic.
ram frigidiſſimam exiſtimat, quem ſequitur Alber. Mag. in præſenti tractatu 1. cap. 12. & notat, quòd Ariſtoteles dum dixit, terram eſſe magis ſiccam, aquam magis frigidam, non fecit comparationem unius elementi ad alia, ut eſſet ſenſus, aqua eſt frigida ſupra alia elementa, & aer humidus ſuper alia; ſed fecit comparationem duarum qualitatum ad ſuum elementum, ut ſit ſenſus, Aquæ naturę magis proxima eſt frigiditas, quàm humiditas, & terræ ſiccitas, cum hoc tamen ſtat, quod frigiditas terræ uincat frigiditatem aquæ.

Altera ſententia eſt Senecę lib. 2. quęſt. 2. Senten-
natural. cap. 10. qui aerem frigidum eſſe tia Sene-
exiſtimat, & obſcurum. cæ.

Tertia ſententia uidetur Galeni, qui 3 tribuit
aquam humidiſſimam fatetur, non ae- Galeno.
rem; dicit enim in lib. 1. Pharmacorum, aliud primum humidum præter aquam fateri, videtur ualde uanum. & lib. 1. de complexionibus, ſummum humidum dicit aquam. Vt autem, quid in hoc ſit ſentiendum, notum fiat.

Sit prima concluſio. Terra eſt om- 1. concl.
nium elementorum maxime ſicca. Ex- terra ē ma
plicatur. Terra, ſi ſecundum ſe conſi- xime ſic-
deretur, & ſecundum qualitates, quas ca.
natura ipſius poſtulat, illa eſt in fine ſiccitatis, non enim loquimur de elementis, niſi ut ſecundum naturam conſideretur: in rebus enim ualde impura inueniuntur.

Hæc concluſio communis eſt Philo- Hæc con
ſophorum, & Medicorum, & proba- cluſ. cōis.
tur primo à Conciliatore, differ. 12. ubi 1. Ratio.
ipſe à priori, ut exiſtimat, multas rationes adducit, ſed illæ ad hanc unam reduci poſſunt, quæ ex debita elementorum diſpoſitione ſumitur. Cum enim igni datus ſit calor, qui eſt prima actiuarum qualitatum, debuit in ſecundo ordine ſumi prima paſsiuarum, ſcilicet humi-

humiditas in aere, tertio loco altera actiuarum, ſ. frigiditas in aqua, & quarto ſiccitas: eſt igitur terra ſicca. Tenet autem iſta diſpoſitio ex profectione numeri ternarii: actiuæ enim, & paſſiuę ſibi mutuò reſpondent tertio loco.

Nota 2. Probatur ſecundò, Qualitas formalior & actiuior debetur elemento formaliori, & actiuiori, ſ. calor igni; ergo elemento materialiori debetur qualitas, materialior, & minus actiua; ſed terra, vt conſtat, eſt elementum materialius, & ſiccitas inter qualitates minimè actiua; eſt igitur terræ danda ſiccitas.

3. Tertium argumentum ſumitur ex fine, & eſt bonum. Terra fuit facta in vſum animalium, debuit ergo eſſe accōmodata ipſorum naturæ: ſed frigiditas eſt aduerſiſſima uitæ animalium: tum quia uita in calore conſiſtit, tum etiam quia nimia frigiditas eſt parens multorum venenorum, vt apparet in opio, & mandragora, quæ ſunt nociua ualde uenena terris frigidiſſimis producta: ergo terra profectò ex ſe non eſt frigidiſſima.

Obiectio. Dices hoc argumento, nec aquam eſſe frigidiſſimam propter piſces in ea degentes. Reſpondeo (eſtque notatu dignum) quòd qualitates actiuæ habent

Solutio. maiorem actiuitatem, cùm iunguntur cùm ſiccitate, quàm cum humiditate: vt calor magis agit cum ſiccitate coniunctus: ſimiliter frigiditas: vnde ſiccitas lima dicitur qualitatum actiuarum quaſi exacuans ipſarum actiuitates; ut bene dicit Conciliat. differ. 12. & Caietanus Thien. tract. de reactione: & Marſil. 1. gener.

Siccitas eſt lima caloris.

Experientia. Et hoc ipſa experientia oſtendit: humiditas enim actiuitates retundit, quamuis aliqui calculatores hoc negent, non potentes intelligere quo mòdo id fiat; tamen id certum eſt, quamuis alibi modus explicabitur.

Dico igitur, quòd frigiditas in aqua ratióne humiditatis coniunctæ retunditur, vt quamuis ſit ſumma, non ita operetur; ob id aptior eſt animalibus, quàm ſi eſſet in terra, quæ ſicca eſt, & tunc maximè acueretur: & hoc eſt argumentum etiam, quòd terra non ſit frigidiſſima.

Quartò probatur ex effectibus: Animalia enim terreſtria ſunt calidiora multo aquatilibus, illa enim ſanguinem habent, hæc ipſo carent; ergo terra non eſt frigidiſſima.

Præterea quintò. Experientia qualis poteſt haberi, fauet, terra enim minus infrigidat, quàm aqua, cum ob ſuam denſitatem multo magis deberet frigeſacere, ſicut & calefactam uidemus plus calefacere.

Accedat his, quòd in ſcriptura ſancta legitur in Gen. quòd uocauit Deus terrā aridam, vbi D. Baſilius 1. Exameron, explicat, terræ eſſe ſiccitatem.

Secunda concluſio. Aer eſt humidiſſimum omnium elementorum. Explicatur. Primò aduertendum, quòd ſicut calidius dupliciter dicitur aliquid, vt colligitur ab Ariſtot. 2. de partibus, cap. 1. Vno modo, quia intenſiorē habet calorem, ſicut flamma calidior eſt ferro nondum facto igne. Altero modo, calidius ab actione, quia magis calefacit, & comburit, poteſtque eſſe (vt ibi dicitur) quòd minus calidum modo priori ſit calidius modo poſteriori, ut notum eſt in flamma, & ferro candenti. Ita etiam humidius dupliciter dicitur. Vno modo, quia intenſiorem habet in e humiditatem inhærentem, alio modo, quòd magis humectat, quamuis minus ſit intenſum. 2. Concl. Maximè aer eſt humidus. Nota 1. Eſſe humidi⁹ aliquo intel ligitur dupliciter, ſicut & calidius. Nota 2.

Concluſio igitur ſic eſt intelligenda, quòd aer eſt humidiſſimus intenſiuè, non tamen in humectando; ſic enim aqua eſt humidior. Non enim, ut diximus in lib. 1. actiuitas maior ſequitur ſemper intenſionem. Hanc declarationem tetigit Auerro. 1. p. Can. tract. 1. com. 15. vbi dicit, aerem humidiorem aqua. & 2. Colliget. ca. 2. tamen ſubdidit, quòd aqua potentior eſt in humectando. Quomodo ſit intelligēda concluſ.

Et per hanc doctrinam ſolui poſſunt omnes apparentiæ probantes aquam eſſe humidiorem, immo gloſſat Galenus, attendit enim humidum in humectando, & iuxta actionem ſuam. Nam Medici, vt dicit Auerro. 2. animæ commento 105. menſurant iuxta ſenſum, & actiones accidentis; & ſic aqua eſt humidior; quia ipſius humidum eſt groſſum, & denſum; at aeris humidum tenue, & ſubtile eſt, ita igitur intelligi debet concluſio. Nota 3. Ex hac cōcluſione intelligētia ſol ui poſſent argumenta oppoſita & contra opin. cōciliatoris.

Probat

1. Probatur primò argumento Concilia. differ. 12. quòd elementum debet habere qualitatem in ſummo aliquam, igitur & aer. Iſta non erit calor, nec frigiditas, nec ſiccitas, erit ergo humiditas. Probatur, quod non calor, quia iſte eſt ignis. Non etiam frigiditas; quia iam duo contraria ſumma intenſiſſima & maximè actiua ſimul eſſent, quod non debuit, aut enim ſe mutuo deſtruerent, aut non poſſent eſſe, niſi mixta. Non etiam ſiccitas, quia cum hęc ſit lima caloris, exacueretur calor ita, vt temperies auferretur ab vniuerſo, debuit ergo eſſe humiditas, quæ humiditas uim caloris hebetaret.

2. Secundo probatur ex effectibus. Quæ enim ſunt humida dominio aeris, ſunt humidiora aqua, vt patet de oleo, & aliis unctuoſis, igitur aer ex ſe humidior eſt.

3. Tertio ex definitione Ariſtotelis. Humidum eſt, quod facilè terminatur alieno termino, at aer multo facilius, quàm aqua terminatur; ergo eſt humidior.

4. Præterea quarto, quia aer debet eſſe maximè receptiuus, eſt enim medium ſenſuum, eſt medium actionum, & paſſionum, debet ergo eſſe humidiſſimum, hanc enim facilem receptionem facit humor; tale autem humidum debet eſſe calidum. Non enim coniungitur cum frigido, quia iam eſſet aqua ferè.

3. Cōclu. ignis eſt calidus i ſummo, & aqua frigida i ſummo. Probatur.

Tertia concluſio. Ignis eſt ſummè calidus, aqua autem frigida; intellige ſemper intenſiue.

Hoc clare ſequitur ex dictis. Ignis enim debet eſſe uel ſumme calidus uel ſumme frigidus; quia alias duas iam uſurparunt alia elementa, ſed experientia docet non eſſe frigidum, erit ergo ſumme calidus. Supereſt ſola frigiditas; & hæc eſt aquæ, & ſi conſtat bonam eſſe Ariſto. diſtributionem qualitatum in elementa, quam ſequuntur Philoſophi & Medici, ut habet Conciliat. different. 13. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1. 1. ſolutio

Ad primum reſpondet Aegidius ſupra tex. 23. quòd duplex eſt frigiditas, ſicut & calor, Eſt enim calor elementaris, qui deſtructiuus eſt, ab ipſoque proueoit elemento. Eſt calor cœli uiuificus, qui in his inferioribus à cœlo prouenit. Ita eſt duplex frigiditas, & elementaris & cœleſtis. Dicitur, quod tertia frigiditate cœleſti eſt frigidiſſima: & hoc probat argumentum, frigiditate uerò elementari, ipſa aqua eſt frigidiſſima.

Hāc diſt. aliq reijciunt.

Hanc diſtinctionem non recipiunt aliqui, inter quos eſt Conciliator. differ. 12. & ſi intelligatur, ut ſonat, non eſt recipienda. Videtur enim dicere quod frigiditas cœleſtis eſt qualitas producta ab ipſo cœlo in terra, at uerò falſum iam eſſet, quod ſit maior in terra, quia maxime diſtat, immo ob id debet eſſe minor, quia agentia minus agunt in remotiora.

Defenditur aliquo mō.

Sed profectò, ſi rectius conſideretur Aegidius, aliud intēdit dicere, uocat enim frigiditatem cęleſtem, non quod producta ſit à cęlo; ſed quòd relicta ſit à cœlo, non tantum calefaciente propter maiorem diſtantiam, ut terram eſſe frigidiſſimam hoc modo, non ſit aliud, quam terram non ita calefieri à cęlo ob diſtantiam. Exemplum enim ipſius de calore fuit in cauſa, ut non intelligeretur ipſius mens, quam eſſe hanc ipſius uerba indicant, ſi legas attente.

2. Solutio

Aliter tamen ſoluit argumentum. Alber. Saxo. q. 4. Notat has qualitates quatuor eſſe in duplici differentia, quaſdam actuales, quaſdam uirtuales, itaque eſt duplex calor, actualis, & uirtualis, duplex frigiditas, ſimiliter & aliæ. Vocat actuales, quas tactu percipimus, & quas communiter qualitates uocamus, uocat uirtuales, quæ tactu non percipiuntur, tamen productiuæ ſunt aliarum, poteſtque eſſe calor uirtualis cum frigiditate actuali, ut patet in uino, & pipere & aliis.

Nota de qualitatibus virtualibus.

Dicitur igitur, quod utraque inſunt elementis, ſed magis uirtuales, quæ non ſeparantur ab ipſis, & de his dicit Ariſto. locutum eſſe, cum ſingulas tribueret ſingulis elementis. Et ſic ſoluit argumentum, quod terra eſt quidem frigidiſſima frigiditate actuali, aqua uerò frigiditate uirtuali.

Reijcitur iſta ſolu.

Iſtæ qualitates virtuales, quamuis in mixtis uere ſint, ut alibi diximus, tamen multiplicare ipſas in elementis uidetur ualde ſuperfluum, nam per has qualita-

litates uirtuales, uel intelligit formas ſubſtantiales, & hoc omnes confitentur eſſe in elementis ſubſtantiales formas præter qualitates. Vel intelligit alias qualitates diſtinctas, & iam hæ ſuperfluæ ſunt, cum per actuales fiat quodcunque per has fit. Et manifeſtè eſt hoc contra Ariſt. nam ſi de virtualibus loqueretur, non ſumeret numerum earum penes tactum, cum virtuales tactu nequeant dignoſci.

3 Solutio ad arg. Dico igitur ad argumentum, quòd ſolum probat, terram minus calefieri a Sole, non tamen quòd ſit frigidiſſima. Debes enim ſcire, quod iſtæ qualitates non ſunt in elementis a cęlo impreſſæ, ſed proprias formas, & naturas conſequuntur: ob id ter ra eſt ſicciſſima, quia ſiccitas naturam ꝓpriam ipſius ſequitur, ſicut frigiditas aquã, quod aduertens Auicen. 9. Metaphyſ. c. 5. mutauit ſuam ſententiam.

Ad 2. Ad ſecundum dico, ꝙ potius facit pro noſtra ſententia, nam cum ignis, & terra maxime diſtent, debuerunt ſortiri qualitates maximè diſtantes, hæ ſunt calor, & ſiccitas. Calor enim eſt prima actiuarum, ſiccitas vero ultima paſſiuarum. Et hoc factum eſt, quia terra, & ignis diſtant, & medium habent, ob id habent qualitates, inter quas aliæ mediæ ſumi poſſint. ſ. humiditas, & frigiditas, & hoc nota.

Ad 3. Nota qualitates primas non facere in mentis, ꝗ factũt in mixtis. Ad tertium aduerte, quod hæ qualitates primæ non faciunt in elementis, quæ faciunt in mixtis, vnde calor, & ſiccitas in mixtis diſcontinuant, quia humidum abſorbent, at in elemento non. Ignis enim cõtinuitatem habet. Similiter dici poteſt, quòd frigiditas grauitatis eſt cauſa in mixtis, ſed non in elemento.

2. Solutio Dico tamen, quod quamuis admiſſo frigiditatem eſſe cauſam denſitatis, & grauitatis terræ, non tamen eſt totalis cauſa, ſed ſimul cum forma ſubſtantiali terræ, cui natiua eſt illa denſitas, & grauitas. Non enim eſt ſicut in mixtis, quibus non eſt ſecundum naturam formæ, idcirco quamuis frigiditas non ſit maxima, denſitas & grauitas poſſunt eſſe maximæ.

Ad 4. Ad quartum ex nunc dictis patet ſolutio, non enim ſiccitas diſcontinuitatis eſt cauſa, in mixtis, quorum partes humore continuabantur, quo reſoluto, manet diſcontinuitas.

Ad quintum dico, quòd aqua, ſi eſſet pura, quamuis frigidiſſima exiſteret, non eſſet congelata, quia frigiditas congelat non aquam puram, niſi mixtam cum ſubtili exhalatione terrêa, quod dicit Auerr. 4. Cœli. comm. 32. Dicit, quòd ignis non lucet, niſi mixtus cum ſubtili terreo, ſicut nec aqua congelatur, niſi mixta cum terreo. Cuius ſignum eſt, quòd aqua calefacta citius congelatur, quam frigida, quia calor excitauit terreas exhalationes, ſimiliter aquæ dulces ob hoc congelantur, ob mixtionem quam habent cum ſubtili terreo. Ad 5. Nota aquam puram non poſſe eſſe cõgelatã.

Ad ſextum reſpondeo, quòd aqua licet cito calefiat, tamen non amittit omnem frigiditatem, niſi ſimul cum forma, quòd ſi maneret cum humiditate ſola abſq; frigiditate, tunc probaretur intentum, ſed non ita ſit. Ad 6.

Quod ſi dicas, Quare citius calefit? Reſpon. quòd id prouenit ex maiori actiuitate caloris ad calefaciendum, quam ſiccitatis ad exſiccandum.

Ad ſeptimum dico, quòd aer exſiccat frigiditate, quam accidentaliter habet, non enim per ſe exſiccat, ut notum eſt. Ad 7.

Ad octauum patet ſolutio ex ſecunda concluſione, non enim negamus, aquam potentiorem eſſe in humectando, id tamẽ non arguit ipſius huiditatem eſſe intenſiorem. Ad 8.

Ad nonum dico, ꝙ media regio aeris eſt ualde frigida per accidens, cauſa autẽ huius frigiditatis ſunt uapores frigidi & humidi, & exhalationes frigidæ & ſiccæ, quæ ui caloris aſcendunt. Ad 9.

Concurrit autem antiperiſtaſis ratione reflexionis radiorum Solis, qui calefaciunt infimam regionem, reflexio enim calefacit multum, ut apparet in his qui ad Solem ſedent prope murum, qui multum calefiunt, ſimiliter in uallibus montium ob hoc uiget calor magis, quam in ſummitate. Tali igitur reflexione fit antiperiſtaſis ad partes ſuperiores medias aeris, nam ex altera parte ignis etiam eſt, ſicque illa regio frigidiſſima. Nota 1. de media regione aeris.

Et cũ magis uiget reflexio. ſ. æſtate, tũc magis eſt frigida, quod indicant petræ, & grandines, quæ æſtate fiunt, ob nimium, Nota 2.

&

& magnum frigus, quam hyeme.

Frigiditas tamen hæc accidentalis eſt: & forſan id uoluit Seneca, dum dixit aerem eſſe frigidum.

Ad 10. Nota 3. Ad decimum patet ſolutio: aer enim ob tenuitatem, ac raritatem facile paſſibilis eſt ab aliis extrinſecis: id tamen non impedit ſecundum naturam ſuam tales habere qualitates proprias. Satis de quæſtione iſta.

QVAESTIO VI.

An elementa habeant vtramque qualitatem in ſummo.

SIngula elementa in ſua naturali diſpoſitione conſtituta binas habere qualitates certum eſt: an vero utramq; in ſummo gradu, æquè & intenſam habeant: dubium eſt, uidelicet, an ignis ſit tam ſiccus, quàm calidus, & aer tam calidus, quàm humidus; & ſic de reliquis elementis: non enim in hoc omnes Philoſophi côueniũt, ſed in tres diuiſi ſunt ſententias.

1. ſenten. Eſt enim quædam ſententia quorundam Neotericorũ, inter quos ſunt Achillinus lib. 3. de elementis, & Niphus in præſenti, qui affirmant elementa habere vtramque qualitatem in ſummo gradu, ſequentes Auerroem 3. Cœli. com. 67. vbi dicit, ignem eſſe calidum & ſiccum in ſummo. Ratio autem horum potiſſima eſt: quia ſi in elemento una qualitas maneret extra ſummum, eſſet remiſſa: at non poteſt eſſe remiſſa niſi admixtione ſuæ contrariæ, tres igitur qualitates ineſſent uni elemento, ut igni calor, ſiccitas remiſſa, & humiditas remittens: hoc autem uidetur contra elementi puri naturam. — Ratio primæ ſniæ.

2. ſenten. Altera ſententia eſt aliorum, & communis, ꝙ in elemento una ſit remiſſa qualitas. i. non in ſummo gradu. Tamen iſti diuiſi ſunt: quidam enim dicunt manere remiſſam abſq; mixtione contrarii, & hoc ſequitur Alber. Saxo. q. 2. & alii, fuitque Alex. 1. Metheor. com. 13.

Ratio 2. ſniæ. Perſuadent ſibi hoc ex una parte, quia Ariſt. tex. 24. unam qualitatẽ tribuit cuiq; elemento magis quam alteram: ex altera vero parte, quia unum elementum tantũ duas habet qualitates: non ergo illa mixtionem habet contraria.

Tertia ſententia eſt Marſilii. q. 6. & 4. & Iacobi Forliui tract. de intenſione, parte 2. & Buridani, ac Nominalium communis quòd elementa habent in ſua diſpoſitione naturali vnam qualitatem in ſummo, alteram extra ſummum, tamen eſt mixta cum contraria, a qua remittitur, itaque qualitas minus intenſa tantum habet de contraria, quantum deeſt illi uſque ad ſuum ſummum gradum: ut ſi ſiccitas in igne eſt ut quinque, habet humiditatem ut tria: ſuppoſito, quod ſumma latitudo ſiccitatis ſit ut octo. 3. ſenten.

Dicunt tamen, quòd talis qualitas remiſſa ſemper eſt plus intenſa, quàm medietas; ut ignis habet de ſiccitate plus medietate. Nota 1. Nota 2.

Ex quo colligitur ſecundum hanc opinionem, quòd cuiq; elemento tres inſunt qualitates: una ſummè intenſa, altera minus intenſa, altera remiſſa, remittenſque minus intenſa. Secundũ 3 ſenten. cuiq; elemẽto inſunt tres qualitates.

Rationes huius opinionis ab ipſis non aliæ adducuntur, quàm hæ. Contrarium non remittitur niſi ex mixtione contrarii, ſed in elementis ſunt contraria remiſſa; ergo ſunt etiam contraria remittentia. Maior poteſt probari ex Ariſtot. 5. Phyſic. text. 19. & 2. Cœli. text. 37. vbi id docet. 1. Ratio.

Sit ſecundum argumentum, quo probo, quòd ſi una eſt minus intenſa, quòd ibi ſit contraria, aliter enim ſequeretur, quòd alteratio eſſet in inſtanti, quod eſt impoſſibile in alterationibus ſecundum primas qualitates. Sequela probatur. Sit ignis ſiccus, ut ſex; applicetur ei ſiccum vt octo: tunc ignis poterit exſiccari ab illo, cum ſit minus ſiccus. Probo. Aut quòd alteretur in inſtanti, ibi nulla eſt reſiſtentia in igne, ut exſiccetur: ergo exſiccabitur in inſtanti. Conſequentia uidetur nota, ubi enim nulla reſiſtentia eſt, ibi motus in inſtanti eſt, ut patet in productione luminis. Antecedens probatur, quia nulla eſt ibi contraria humiditas reſiſtens; reſiſtentia autem eſt a contrario. 2. Ratio.

Tertium argumentum eſt. Sequeretur, quòd maneret elementum cum una ſola qualitate ex his quas ex ſe habet, uel quòd 3. Ratio.

quòd introducerét forma elementi abſq; ſummo gradu ſuæ propriæ qualitatis: quorum utrumque eſt impoſſibile. Sequela oſtenditur. Sit ignis calidus in ſummo, & ſiccus ut ſex, ut applicetur fortior aer, qui ſecundum ſuam naturam eſt humidius, ut octo, agatque in ignem, cõſtat, cum aer introduxerit ſex gradus ſuæ humiditatis, quod nulla erit ſiccitas in igne: peto tunc, In illo inſtanti uel eſt forma ignis uel nõ. Si primũ ergo iam manet ignis abſque ſua prorſus ſiccitate: ſi uero non, erit forma aeris, & nõ cum ſumma humiditate, quod fieri non poteſt.

4. Eſt quartum argumẽtum. Sequeretur, ꝙ qualitas ſumma unius elementi maneret in illo; quod eſt impoſſibile. Et ſequela probatur. Sit aer conuertens ignem in ſe: tunc per ſolam humiditatem aget; non enim per calorem: quia remiſſior eſt, nec per frigiditatem: quia ſupponitur non habere. Si ergo per ſolam humiditatẽ agit, ergo per ſolam deſtructionem ſiccitatis ignis conuerteretur in aerem, manebit ergo calor in ſummo, quia non eſt cauſa remittens illum: humiditas enim non agit in calorem. Hæc ſunt argumenta pro hac ſententia.

Nota. Pro huius dilucidatione pono aliquas concluſiones. Aduerte autem, quod eſt ſermo de elementis in ſua natura conſideratis, & de qualitatibus, quas ſingula ſecundum propriam naturam poſtulant; nam modo non dubium eſt, plures qualitates uel alias ineſſe elemẽtis, quam poſtulet ipſorum natura.

1. Concl. Vna eſt qualitas, quæ primo, & immediate fluit a quolibet elemento. Prima concluſio. Vna eſt qualitas, quæ primo, & immediate fluit a quolibet elemento. Explico. Singulis elementis multas ineſſe qualitates non dubium eſt; ut ignis calor, ſiccitas, raritas, leuitas inſunt, at una eſt, quæ immediate profluit ab ipſa elementi forma ſimiliter in aliis.

Ratio. Hæc concluſio eſt omnium communis, & probatur unica ratione. Ab unica natura ſimplici non fluunt multæ paſſiones immediatè, & primo, ſed una per aliã, at huiuſmodi qualitates ſunt paſſiones elementorum, ergo una fluit ab uno immediatè. Ratio autem maioris eſt: quia ab uno, ut uno, non procedunt immediatè, & primariè plura: hoc tamen multo magis conſtabit in Metaph.

2. Concl. Probabilius ẽ unã in elementis manere qualitatẽ eſſe in ſũmo. Secunda concluſio. Multo probabilius eſt, in elementis manere unam ex duabus qualitatem minus intenſam. Hæc ſententia eſt Auerro. 4. Metheoro. comm. 10. ubi hoc dicit, exiſtimatque eſſe mentem Ariſtot el. illic, ſed non eſt. Probat Auerroe, quia aliter non poſſet eſſe mixtio. Si enim omnes eſſent in ſummo, utique æque agerent contraria, nullaque eſſet ibi actio, ubi nec minimus datur exceſſus. Præterea eſt ſententia Ariſt. præſenti tex. 23. ubi nam qualitatem magis, quam alteram dicit in eſſe elemento. 1.

3. Ratio. Præterea quia aer eſſet calidiſſimus: & ſic non eſſet ex ſe temperatum medium animalibus: nec ad reſpirationem aptum, Quod ſi dicas, quod humidum refrangeret non uidetur ualere; quia aer eſt denſior igne: & ſic multum adhuc calefaceret ex parte denſitatis.

3. Concl. qualitas remiſſa ĩ elemẽto non eſt p admixtionem contrarii. Tertia concluſio. Qualitas remiſſa in elemento non habet mixtionem contrariæ qualitatis. Hanc reputo multo probabiliorem, quæ quidem eſt expreſſa Alex. 1. Metheor. com. 13. ubi id docet diſcurrens per omnia quatuor elementa; & eſt locus notandus. Eſt etiam ſententia Fernelii lib. 2. Phyſiolog. cap. 4.

1. Ratio. Et prima ratio eſt Alexandri. Si elementa haberent qualitates tres, non eſſent ſimplicia, & pura corpora ex natura ſua; hoc autem falſum eſt. Sequela probatur, quia habent ſingula mixtionem contrariarum qualitatum, ſcilicet ſiccitatem cũ humiditate habet ignis, reliquaque huiuſmodi hoc autem manifeſtam impuritatem, & mixtionem dicit. Habere enim duas non contrarias qualitates, nulla eſt impuritas, nulla eẽ mixtio, at contrarias ſimul habere, mixtio eſt, ac oporteret alia elementa ſimpliciora conſtituere, nempe quæ contrarias ſimul qualitates non haberent.

2. Ratio. Secunda ratio eſt noſtra. Sumo illã humiditatẽ in igne cõiũctam cũ ſiccitate, & peto, Vel eſt ſecũdũ naturã ignis uel nõ. Si nõ: eſt iã accidẽtalis: & ſic nõ ineſt igni ſecundũ naturã. Si uero ſecundũ naturã: ergo uni formæ ſimpliciſſimæ ignis duo contraria inſunt, ſ. ſiccitas, & humiditas per ſe, quod eſt abſonum, & impoſſibile; quomodo enim una ſimplex forma per ſe habet duo contraria, & ex natura ſua;

Fateor, hoc argumentum mihi facere multam, uim, ut exiſtimem minus probabilem ſententiam Marſilii, & illam aliam quoque, quæ vtraſque ponit in ſummo. At nos media inceſſimus uia cum Alexandro.

3. Ratio. Tertia ratio eſt. Quia omnia elementa eſſent ſymbola; quod aperte eſt contra Ariſtot. Sequela patet; ſi enim in igne eſt humiditas, quamuis non tanta, quanta ſiccitas, iam in humiditate ſymbolum habebit cum aqua, in calore cum aere, in ſiccitate, cum terra, idemque erit de aliis elementis.

4 Ratio. Quarta ratio. Quia iam non per combinationes qualitatum colligeretur numerus elementorum, cum inſint ſingulis hæ qualitates, immo non poſſet probari, quatuor eſſe elementa, nam ſi dicas ſummum calorem multum ſiccum: parũ humidum facere ignem: dicam, quod ſummum calorem, multum humidum, & parum ſicci, facere oportet alterum elementum, quod non eſt unum ex aliis, & ſic faciam multas poſſibiles combinationes, per quas numerus elementorum incertus præſtabitur. Sed hæc quarta ratio parum conuincit, nam etiam idem ſequetur ſi non habeat admixtam contrariam: nam oportet aſſignare unum elementum calidum in ſummo, & humidum multum: quod non eſt: & ita in aliis combinationibus. Immo hæc ratio uidetur non parua contra hanc opinionem. Sed reſpondendum eſſe, uni ſoli elemento in primo unã qualitatem tribuendam, & non unam in ſummo multis elementis: cum autem conſtet eam eſſe calorem in igne, nil enim eſt igne caldius, ideo non erit ſumma in altero: & ſic de cæteris dicendum. Oportebit igitur argumentis pro ipſis factis reſpondere.

Ad primum dico primo, quod non omnis qualitas ſuſcipit magis, & minus admixtione contrarii. Lumen enim, & habitus animæ ſuſcipiunt magis uel minus, & non mixtione contrarii. & hęc oſtẽdi ſuſcipere magis, & minus non conſiſtere in mixtione contrarii, cum abſque tali mixtione detur magis & minus.

Non ois remiſſio e admixtionẽ cõtrarii ſit etſi hẽas cõtrariũ. 2. Dico ex hoc ſecundo, quod non omnis qualitas habens contrarium, eſt minus intenſa ex mixtione cum contrario. Ideo aduertendũ, quod qualitates hæ aliter ad mixta, aliter ad elementa temparantur in elementis quidem ſunt, ut in ſubiectis & ut in principiis in ſubiecti, quia illis in ſunt in principiis. quia ab illis fluxunt, & ſecundum ipſorum naturas ſunt; at in mixtis ſunt, ut in ſubiectis. Nota valde.

Qualitas in elemẽto ſuſcipit dupliciter magis, & minus. Qualitas ergo in elemento ſuſcipit magis & minus dupliciter. Vno modo, ut in eo eſt ut in ſubiecto, & hoc fit per mixtionẽ cõtrarii: ut cum remittitur calor ignis extrinſecè. Altero modo, ut a principio; & ſic non intenditur per contrarium, nam ab uno elemento non fluunt contraria: & remiſſa ſecundum naturam formæ, vnde fluit.

Reiicit obiectio ex tex. 13. V. g. ſicut lumen remiſſum eſt ſecundum luminoſi vim & naturam, & lucernæ ignis, & aſtrorũ, & Solis, ita ſiccitas in igne talis eſt, & tanta, quia ab hac forma prouenit, ſic in aliis. At in mixtis id fit per cõtrarium: quia non fluunt a forma mixti. Nec contra hoc eſt textus Ariſt. ſolum. n. dicit ꝙ ſuſcipere magis uel minus, eſt per cõtrarium: loquitur autem de ipſo motu, & qualitate, quę per motum ſuſcipit magis uel minus, at qualitates hę circa motum ſunt remiſſæ, in elementis iuxta ipſorum naturas, & hæc ſolutio eſt valde notanda.

Ad 2. Ad ſecundum negatur, motum, ſeu alterationem futuram in inſtanti eſt. n. reſiſtentia intrinſeca: ex ſe enim tota latitudo qualitatis induci non poteſt etiam nullo exiſtente contrario, ut alibi diximus, & ipſe Marſilius in præſenti concedit.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ nõ manebit in aere ſummus calor, ſed remittetur ab ipſo humido non per ſe, ſed per accidens: & conſequenter ex eo, quod deſtruit totam ignis ſiccitatem, a qua ſummus calor dependet, corrumpetur igitur tantum caloris, quantum cum humido eſſe nõ poteſt ſub forma aeris, non tamen ulla ibi per ſe erit frigiditas.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non prius expelletur tota ſiccitas ignis, quin ſimul tota humiditas introducatur: Nec eſt verum, quod ſex gradus ſiccitatis expellentur a ſex humiditatis, oportet enim plus humiditatis introducere, quam expellatur ſiccitatis.

Nota. Scias. n. ꝙ nõ quicunque gradus formę eſt incompoſſibilis cũ quocunq; gradu: nã calor

calor vt ſeptem poteſt eſſe cum frigiditate,ut uno,vnde cum illa ſiccitate ignis,vel cum ſaltem quinque gradib. illius poſſunt eſſe duo,uel tres humiditatis,& ſic non ſtatim primus gradus humiditatis expellet unum ſiccitatis:ſed multo minus,donec ſit tanta ſiccitas,quanta humiditas, ſ.vtraque in medietate,& tunc unus gradus alterum expellet,vt bene dicit Albertus Saxo,q.5. & ſic in fine erit humiditas ut octo,& aeris forma. Omnia probabiliter tantum dicta ſint,non enim caret probabilitate illæ aliæ opiniones ſuperius poſitæ,quæ uel utraſq; qualitates in ſummo, vel admixto contrario in qualitate altera prope ſummo in elementis concedunt.

QVAESTIO VII.

An qualitates elementorum ſymbolæ ſint eiuſdem ſpeciei.

Senſus qſtionis. QValitates ſymbolas uocamus eas, in quibus duo elementa in ſe conueniunt,ut calor igni,& aeri;frigiditas aquę, & terræ ſymbola ſunt. ſimiliter ſiccitas terræ, & igni, humiditas aquæ, & aeri. Dubium igitur eſt, an tales differant ſpecie, nempe an calor ignis, & aeris ſit eiuſdem ſpeciei, nec ne, ſimiliter humiditas aeris, & aquæ, & reliquæ.

1. Arg. Videtur autem, quod hæ ſpecie differant. Primo, Calor ignis non compatitur ſecum ſummam humiditatem,at calor aeris compatitur, ergo hi duo calores ſpecie differunt. Conſequentia probatur, quia unus calor opponitur illi humiditati, & non alteri, quod ſi unius eſſent ſpeciei,eidem opponerentur.

2. Secundo.Humiditas aeris fouet ignem, ut apparet in oleo, in quo aer dominatur, at humiditas aquæ extinguit, ut notū eſt; ergo differunt ſpecie, aliás profectò non haberent effectum tam diuerſum.

Reiicitur ſolutio. Nec ualet dicere,quòd humiditas aquę extinguit propter frigiditatem, quæ cum aqua eſt coniuncta, nam aqua uehementer calefacta ignem extinguit, & non aer frigefactus.

3. Tertio.Siccitas terræ eſt cum frigiditate, grauitate ſumma, ac denſitate, at in igne eſt cum ſummo calore, raritate, & leuitate,ergo ſpecie differunt, aliter enim quomodo qualitates unius ſpeciei tantam patiuntur diuerſitatem?

Quarto.Grauitates aquæ,& terrę,leuitates ignis, & aeris ſpecie differunt, ut ſupra diximus: ergo & frigiditates terræ & aquæ,atque calores ignis & aeris; nam ex his procedunt reliquæ qualitates. 4.

Quinto. Si humiditas aquæ eſt eiuſdem ſpeciei cum humiditate aeris, ſuperfluit una ex his, ſimiliter calor ignis,uel aeris,& ſic erunt duo elementa contraria, in quibus qualitates quatuor inueniri poſſunt: non ergo neceſſaria ſunt quatuor elementa ad mixtum. 5.

Sexto. Quoties ſubiecta differunt ſpecie,paſſiones etiam ſpecie differunt, at calor aeris, & calor ignis ſunt ipſorum paſſiones; ergo differunt ſpecie, ſicut ipſa: idem dico de alijs duabus. 6.

Septimo. In mixtis calores ſpecie differunt; ergo in elemētis etiam. Antecedens patet de calore naturali, & febrili,qui ſpecie differunt, cum calor naturalis nutriat, augeat, conſeruet ſubiectum, oppoſita uerò faciat calor alter. Hæc ſunt præcipua argumenta in hac parte, circa quam tres exiſtunt Philoſophorum ſententiæ. 7.

Prima Alberti Saxo.q.5. qui diſtinguit in elementis, ut ſuperius diximus, duplices qualitates uirtuales,& actuales,uirtuales ſpecie differre exiſtimat, ut calor ignis uirtualis, & calor aeris ſimiliter uirtualis ſpecie differunt, at actuales eiuſdem ſpeciei eſſe exiſtimat. 1 ſententia.

Alia eſt quorundam opinio, quòd ſpecie differant ipſę actuales, nec oporteat ponere uirtuales. 2.

Tertia eſt Marſilii,q.4.quòd ſint actuales in elementis ſolū,& ſymbolę ſint eiuſdem ſpeciei, ſolo numero differentes. 3.

Pro determinatione huius difficultatis ſit prima concluſio.Præter actuales qualitates in elementis non oportet alias uirtuales ponere ad eoſdem effectus producendos. Dico in elementis,quia in mixtis non negamus huiuſmodi eſſe qualitates. 1 Concl.

Hanc concluſionem unica hac ratione probo, quia præter formas ſubſtantiales elementorum,& qualitates actuales ſuperfluæ ſunt illæ uirtuales, quod enim calor uirtualis ignis poteſt facere, poteſt etiam forma ignis per calorē actualem, & idem Rationa ca.

in aliis: non ergo oportet abſque neceſſitate multiplicare tot qualitates.

Concl. 2. Secunda concluſio. Qualitates elementorum ſymbolæ ſunt eiuſdē ſpeciei. Hanc concluſionem reputo ueriſſimam.

1. ratio ex triplici incōmodo. Probatur primò; quia ſi ſpecie differunt; ergo ſunt octo qualitates primæ, quod abſurdum uidetur, ſicut ulterius in mixto octo qualitates: quòd eſt ſuperfluum, non poterit etiam conſtare elementorum numerus, quod eſt in Philoſophia abſonum.

2. Præterea ſecundo, Sequitur, quòd nullum eſſet elementum ſymbolum: quod eſt expreſſè contra Ariſt. Sequela nota eſt: nã ignis & aer, cum calores ſpecie differentes habeant, non communicabunt magis in calore, quàm in ſiccitate, præſertim cum calor unus deſtruat alterum, ut elementa mutentur inuicem.

3. Præterea tertio. Sequitur, q̄ uni qualitatis ſpeciei duę ſpecies differẽtes contrariantur, quod falſum eſt. Nam unum tantum vni opponi, eſt commune Philoſophorum dictum. Sequela patet. Sumo aerem & aquam: hęc mutuo ſe deſtruunt; ergo calor aeris contrariatur frigiditati aquę. Vlterius, ſumo ignem & eãdem aquam, cum mutuo ſe corrumpant, calor ignis contrariabitur frigiditati aquæ; ergo duo calores ſpecie differentes uni ſpecie frigiditati contrarii ſunt: quod falſum eſt.

4. Præterea quarto. Sequitur, q̄ ex aqua non poſſet ignis facere aerẽ, quod eſt contra Ariſt. tex 27. & contra ſenſum. Probatur ſequela. Ignis agens in aquã uel reſeruat humidũ aquæ, uel corrumpit. Si idem in aere manet; ergo iã humiditas aeris eſt eiuſdem ſpeciei cum aqua. Si uerò nõ, ſed aliud humidum ſpecie diſtinctum inducitur; à quo producitur hoc? Non enim ab igne, cũ ſit calidus & ſiccus; non ab aqua, cum nõ ſit: & quamuis eſſet, non haberet, quo illud produceret. Cum igitur non ſit cauſa producens, manebit idem. Et hoc argumentum concludit contra iſtam opinionem. Idem poteſt fieri argumentum de terra & aere ad producendam aquam.

5. Præterea quinto: quia frigiditas terræ intendit aquæ frigiditatem, & è contra, vt apparet in manu parum frigefacta à terra, & poſtea immiſſa in aquam, manus enim frigiditas intenditur, ergo illæ ſunt eiuſdem ſpeciei cum producant effectum vnius ſpeciei.

Ad primum igitur argumentũ reſpondetur negando cõſequentiam. Non enim calor ignis differt ſpecie à calore aeris, quamuis non poſſit eſſe cum ſummo humido, id enim eſt propter intenſionem maiorem, vel minorem; non tamen ob differentiam ſpecificam; ſicut calor, vt ſex, non poteſt eſſe cum frigiditate ut quinque, at calor vt tria, poteſt: non tamen ob id colligitur, calorem vt quinque, & calorem vt tria, ſpecie differre. Ad 1.

Deinde reſpondeo, quòd ſummus calor eſſe poteſt cum humiditate in aere non naturaliter, ſed tamen uiolenter, imò ſecundum illam aliam opinionem, quæ ponit vtraſque in ſummo in elementis, etiã naturaliter eſſe poteſt cum aeris humiditate. Ad 2.

Ad ſecundũ dico, quòd ignis ille apud nos exiſtens non eſt elementum purum, ſed mixtas habet qualitates, fit enim ex terrea exhalatione cũ aere commixto. extinguitur autem per ſuffocationem. Sic enim fit flamma: extrahitur autem ad partes exteriores à corpore talis exhalatio vaporoſa, & accenditur: cum autem occluduntur viæ, per quas extrahitur, flamma extinguitur; & ſic flatus uehementes extinguit ignẽ, quia diuertit, & reprimit talem vaporem, quo ablato, flam̃a aufertur: at moderatus accendit, quia excitat illum. Dico igitur quòd aqua extinguit hoc modo per ſuffocationem, & per ablationem materiæ ignis: & hoc habet non propter humiditatem, ſed ob groſſitiem, nam terra etiam extinguit, & olei copia: at aer non ob tenuitatem ipſius non accedente motu: ſic enim extinguit, vt diximus.

Ad tertium dico, quòd non ſequitur, qualitates eſſe ſpecie diuerſas; quia inueniuntur coniunctæ cum differentibus ſpecie. Non .n. diuerſę albedines ſpecie differunt, quamuis una cum dulcedine altera cum amaritudine inueniatur. Ita dico de ſiccitate, quæ cum grauitate in terra cum leuitate in igne coniuncta eſt, non tamen ob id ſiccitates differunt ſpecie. Et ratio eſt; quia ſiccitas non eſt illarum principium: non enim grauitas terræ ex ſiccitate prouenit, ſed ex forma ſubſtãtiali terræ ſimul cum frigiditate & ſiccitate, idem dico de igne, & alijs: ſunt.n. qualitates hæ in ele- Ad 3.

in elementis ab ipſorum formis procedentes.

Ad 4. Ad quartum : aliqui grauitatem aquæ & terræ ſpecie non differre putant, ſed ſolo numero. At profectò,ut ſuperius diximus, manifeſta eſt contra Ariſto. per haſce enim grauitates, & leuitates colligit loco quatuor diuerſa, & corpora ſimplicia,& elementa quatuor. Dicendum eſt ergo ſpecie differre,nec eſſe parem rationem de aliis,ſunt enim iſtæ non alteratiuæ, nec ſequuntur vnam qualitatem, ſed utramque;puta grauitas aquæ non ex humiditate per ſe, non ex frigiditate per ſe, ſed ſimul ex utroque eſt : & hoc ſufficit, ut ſpecie differat a terræ grauitate, idem dicitur de leuitate.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd non ſuperfluit humiditas aeris, quamuis ſit eiuſdem ſpeciei cum humiditate aquæ: nam ratione ſibi coniunctæ qualitatis, & ut a tali forma eſt, habet aliquos effectus in mixto, quos non habet alia. Et idem dico de aliis quamuis (ut ſupra diximus)non negemus, ſat eſſe admixta aliquo duo elementa formaliter conuenire.

Ad 6. Ad ſextum dico, quòd abſolutè calor nō eſt paſſio ignis, ſed talis calor puta ſicco coniunctus, & hoc totum differt ſpecie a calore cum humido, non rōne caloris abſolute,ſed ratione modi,& coniūctæ qualitatis. Similiter de aliis, non enim ſunt reputandæ per ſe ſingulæ qualitates quæ binæ ſimul in ſingulis elementis ſunt accipiendæ.Secundo reſpond. quòd ſi diligentius conſideremus, calor ipſe non eſt propria paſſio,ſed eſſe calefactiuum, quare ignis propria paſſio erit, eſſe calefactiuum in ſummo gradu, & ita in cæteris elementis. In aere uero eſſe calefactiuum non in ſummo. Hæ autem paſſiones, & naturales aptitudines differunt ſpecie.

Ad 7. Ad ſeptimum dico,quòd calor naturalis,& febrilis,ut ſunt paſſiones ſi nō differunt ſpecie, ſunt autem paſſiones ſi comparentur ad tactum,ponunturque in tertia ſpecie qualitatis.

Dubium Quòd ſi petas, Quomodo calor naturalis facit hos effectus, & nō calor febris?

Solutio. Dico, quòd in effectu eſſentiali calefacere uterq; conuenit, at in non eſſentialibus differunt, ut argumentum oſtendit, quia calor naturalis eſt inſtrumentum animæ,non autem alter,accidens autem uarios effectus operatur ſecundarios,ut a uariis mouetur formis.

Epilogus Habes igitur de elemētis reſoluta iſta; An ſit elementum; quid ſit, & quot,& an pura, quæ illis propriè inſint qualitates; & an in ſummo, an differant ſpecie qualitates ſymbolæ,an ſint uirtuales qualitates in elementis,& an ipſorum grauitates, & leuitates ſpecie differant. Ad textum igitur exponendum redeamus.

CAPVT QVARTVM.

Quoniam autem determinatum eſt. Tex. 24.

De mutua gñatione elemētorū. QVot elemēta,& qualia ſunt, hucuſque explicauit Ariſt. nunc de ipſorum mutua generatione differit.Proponit autē primo intentionem,quæ talis eſt. Cum iam in lib. 3. Cœli dictum ſit, ipſa elementa mutari inuicem, duo ſupererāt examinā da, & an ſingula ex aliis omnibus poſſint generari, uel non ſic,ſed aliqua ex quibuſdam, ſed non ex aliis generentur, atque iſta duo in præſenti traduntur.

Dicit autem, quòd in lib.Cœli dictum eſt,elementa inuicem mutari,& hoc præterquàm quòd dictum eſt, etiā ſenſui eſt manifeſtum,quia alteratio,ſine qua generatio elementi non eſt (alteratio inquam ſecundum tangibiles qualitates) nota eſt ſenſui, & iſta indicat, generationem eſſe mutuam elementorum, eſt enim alteratio hæc mutua.

Quòd igitur omnia nata ſint ad inuicem.

Aliquot Ari. theoremata. 1.theorema,quod libet elementū in qd libet tranſmutatur. Aliquod theoremata circa hoc conſtituit,quorum primum eſt.Quodlibet elementum in quolibet tranſmutatur, ut ignis in alia tria per ſe, & aliorum unumquodque.

Hoc tali ratione probat primo Generatio eſt inter contraria, & a contrariis.i. omnia contraria ſe mutuo tranſmutant. at omnia elementa inuicem contraria ſunt, ergo omnia inuicē ſe tranſmutant. 1. Ratio.

Minorē declarat,& probat,quia elemēta,aut

ta, aut ſunt ſymbola, & in vna conueniũt qualitate, aut diſſymbola.i.in neutra conueniunt. Si ſunt ſymbola tunc contraria ſunt in vnica qualitate, vt ignis, & aer vterque calidus; ſed alter humidus, alter ſiccus: ſimiliter ignis, & terra. Si vero diſſymbola: tunc contraria in vtraq; ſunt, vt notum eſt; erunt igitur ſemper cõtraria, atque ſe mutuo poterunt tranſmutare.

Vnde concluditur theorema propoſitum, & ita dicit Ariſto. ꝙ ex ratione facile eſt cognoſcere, quodlibet ex qualibet elementum fieri, & mutari poſſe.

Differt autem ipſo citius & tardius.
Tex. 25.

2. Theorema, nõ oĩs mutatio eſt æquè facilis, ſed ſymbola facilius diſſymbola difficilius mutantur.

Secundum theorema eſt: nam quamuis omnia mutuo eſſent tranſmutabilia; tamen non omnis mutatio eſt æque facilis, & velox, ob id theorema eſt: Quæ cognationem habent, & ſymbola ſunt. ſ.in vna qualitate conuenientia, talia facilius inter ſe mutantur, quæ uero talem cognationem non habent, difficilius inuicé mutantur.

1. Ratio probatur.

Ratio huius hæc eſt. Facilior eſt mutatio ubi pauciora deſtruuntur, at in mutatione ſymboli pauciora deſtruũtur, quam in non ſymbolo, ergo illa eſt facilior mutatio, & uelocior. Minorem probat, quia in ſymbolis una mutatur qualitas, ut aer fit ignis ſola humiditatis ſeparatione, in non ſymbolis uero utraque, ut cum aqua fit ignis, mutatur enim aquæ humiditas & frigiditas in ſiccitatem & calorem, ut fiat ignis.

1. Exemp.

Multis exemplis hoc declarat Ariſ. quę ſunt ſatis in textu manifeſta.

Nota. 1. Circularis, & mutũa eſt in elemẽtis mutatio.

Vnde concludit, ꝙ eſt circularis.i. mutua omnium elementorum mutatio, & ꝙ quædam facilius, quædam difficilius in aliqua mutantur.

Nota 2.

Vocat elementa conſequentia, quorum eſt alteri contiguum, ut ignis, & aer, nam iſta ſymbola ſunt.

Ex igne quoque aquam & ex aere.
Tex. 26.

Exempla diſſymbolorũ quæ difficilius mutant.

Nihil in hoc textu continetur, niſi exẽpla eorum, quæ difficilius mutantur, qualia ſunt diſſymbola, ut ignis cum aqua, aer cum terra uel ignis & aer ſimul cũ aqua, & terra, nihil enim refert, illa ſingula, uel bina ſumere, hæc autem difficilius tranſmutantur mutuo, quia plura deſtruuntur, vt diximus, quàm in ſymbolis, & in textu patet.

Si autem vniuſcuiuſque alterum.
Tex. 27.

3 Theor. Ex duob. elemẽtis fit unũ 1. 1. probat. exẽplis.

Tertium theorema eſt. Cum duo elementa conueniunt, & ex ſingulis una, qualitas corrumpitur, tunc facilis etiam erit mutatio, ſed non fit vnum elementum ex illis duobus, ſed tertium ex illis ſymbolum.

V.g. ignis & aqua pugnant, vt ex igne perdatur ſiccitas, ſed maneat humiditas, tunc fiet tertius aer ex utroque facilius quàm ſi utraque deſtrueretur.

Idem dicitur de aere & terra, ut fiat aqua, & etiam ut fiat ignis. ſi enim ex terra aufertur frigiditas, & manet ſiccitas, & ex aere ablata humiditate, calor manet tunc fit ignis, ſi uero non ſic, ſed ex terra aufertur ſiccitas, manente frigiditate, & ex aere aufertur calor, manenteq; humiditate, fit aqua.

Confeſſa autem & ſenſui. *Tex. 28.*

2. Experientia.

Quod dixerat ſcilicet, ex terra & aere fieri ignem, nunc experientia comprobat, nam flãma eſt maxime ignis ex his, quæ apud nos ſunt, & tamen flamma ex terra & aere fit, eſt enim fumus, at fumus eſt terreſtris exhalatio aeri commixta, per exarſionem autem fit ignis, deſtruitur enim terrę frigidum, & aeris humidum manetq; materia ſicca, & calida.

In iis autem, quæ conſequenter ſunt.
Tex. 29.

4 Theorema ex elementis ſymbolis non fit alius. 1.

Quartum theorema. Ex duobus elemẽtis ſymbolis non fit tertium aliud, ut ex igne & aere nullum aliud fit.

Ratio huius eſt: quia in ſymbolis eſt una qualitas communis, & duæ cõtrariæ, quæro ergo uel deſtruitur ſymbola; & tũc manebunt duæ contrariæ, quæ non faciunt

ciunt

ciunt elementum: Vel deſtruuntur contrariæ: & tunc manet ſymbola; quæ cum vna ſit, non facit elementum. V.g. ſi ignis & aer, uterque calidus, alter tamen humidus, alter ſiccus, ſi calor deſtruitur, manet ſiccum & humidum, quæ non faciunt elementum, ſi hæc deſtruuntur, manet ſolus calor, qui non ſatis eſt ad elementum. Hoc autem eſt, quia in omnibus ſymbolis eſt una qualitas eadem in utroque, altera autem contraria. Ex his concludit differentiam eſſe, cum unum elementum ex vno altero fit, & cum ex duobus fit tertiũ, nam cum ex uno fit unum, poteſt eſſe cum qualitatis unius corruptione, ut in ſymbolis fit, at cum ex duobus tertium, debent duæ deſtrui, una unius, altera alterius; quia non fit ex duobus ſymbolis, ſed ex duobus contrariis.

Quod ergo omnia ex omni. Tex. 30.

Epilogus Epilogum facit duorum, quæ dicta ſunt Alterum, quod omnia elementa ex ſingulis omnibus contingit generari: alterum, quomodo iſte tranſitus fit, nempe in quibuſdam, unius qualitatis mutatione, in quibuſdam uero utriuſque qualitatis, ſiue ex uno fiat alterum, ſiue ex duobus tertium, atque in aliis facilior, in aliis difficilior mutatio fiat, ſecundum qualitatum mutationem.

QVAESTIO VIII.

An quodlibet elementum ex quolibet immediatè generari poſsit.

Sẽſus quęſtionis. Difficultas hæc eſt circa text. 24. ſenſus autem notus eſt, puta, an unum elementum poſſit ex quolibet aliorum trium ita generari, ut non prius in alterum mutetur illud. V.g. an aqua poſſit in ignem conuerti, quin prius conuertatur in aerem.

1. arg. pro parte negatiua. Sunt autem argumenta, quibus probatur id fieri non poſſe. Primum, extremum non poteſt trãſire in extremum, niſi prius tranſeat per medium, quod eſt inter extrema, ut docet Ariſtot. 5. Phyſic. text. 22 at ignis & aqua extrema ſunt, inter quæ eſt aer; ergo non fit tranſitus ab aqua in ignem, niſi per aerem.

2. Secundo. Aqua non poteſt fieri ignis, niſi prius diſponatur, ſ. exſiccetur, & caleſiat, ſed non poteſt diſponi quin prius fiat aer, ergo aqua non immediate tranſit in ignem. Conſequentia eſt nota cum maiori, minor probatur. Calor ignis eſt multo actiuior, quam ſua ſiccitas, ergo aqua citius caleſit, quam exſiccetur ergo prius aqua erit calida, & humida, ut notum eſt quam calida, & ſicca erit, ergo aer prius quam ignis.

3. Tertio. Sequitur, ſi ex aqua immediate fit ignis, quod manet aqua ſub maiori raritate, leuitate, calore, quam ſint in aere, quod impoſſibile videtur. Sequela probatur. Demus raritatem, leuitatem, calorem ignis, eſſe ut octo. ſingula aeris uero cum ſint neceſſario tales qualitates remiſſiores, ſicut ut ſex, tunc, ſi aqua debet peruenire ad illas ut octo, cum fiat ignis, neceſſario tranſibit per ſex. Peto ergo, In illo inſtanti, vel eſt forma aeris, uel non. Si aeris: haberur intentum. Si non, ergo, uel eſt ignis forma, uel aquæ. Non ignis, quia nondum eſt ſua integra diſpoſitio, ergo aquæ. Tunc vlterius, cum illud non ſit ultimum eſſe aquæ (non enim ſic deſinere poteſt ſubſtantia,) immediate poſt illud etiam erit aqua. erit ergo immediate poſt illud maior raritas, leuitas, & calor: ergo aqua tunc eſt ſub maioribus his qualitatibus, quam ſit aer.

4. Quarta. Si ex aqua fit ignis, debet aqua non ſolum calefieri, ſed exſiccari, ſed hoc eſt impoſſibile: ergo non poteſt eſſe talis tranſitus, probatur minor, quia quamuis ignis vincat aquam in calore, tamen aqua vincit in humiditate, quæ actiuior eſt ſiccitate: & ſic non poterit exſiccari, potius enim deſtruet ſiccitatem ipſius ignis.

5. Quinto. Si immediatus eſſe tranſitus omnium, poſſet ex igne terra fieri: ſed hoc eſſe non poteſt, ergo non eſt talis tranſitus. Sequela eſt nota, minor probatur ſuppoſito, quod terra ob ſuam denſitatem ſub eadem quantitate plus multo materiæ continet, quam ignis ob ſuam leuitatem, ſeu raritatem. Sumo ergo minimum ignis, & probo, quod non conuertatur in terram: nam uel conuertitur in minimũ terræ, uel minus minimo: nam

nam in maius, notum eſt, non poſſe: non in minimum terræ, quia hoc plus materiæ continet non in minus, quia eſſe non poteſt; ergo non poſſet conuerti, ergo, nec vlla alia pars, quia maioris, & minoris: cum utriuſque vna ſit natura, una uidetur ratio.

6\. Sexto probatur, quod nec ex aere fiat aqua, quia humiditas aeris deberet remitti, quia minor eſt in aqua: at non videtur a quo remitti poſſit: non enim a frigiditate, vel humiditate aquæ, ut notum eſt; altera enim eſt ſimilis, altera non eſt contraria.

1\. ſenten. In hac difficultate ſunt tres ſententiæ Philoſophorum. Quidam dicunt, elementa mediata non habere immediatum tranſitum, ſed prius mutari in alia; ut aqua non prius in ignem conuertitur, quàm conuertatur in aerem: & aer non prius in terram, quam in aquam. Rationes autem propoſitæ fauent huic opinioni.

2\. ſenten. Altera eſt aliorum, qui putant non eſſe immediatum tranſitum inter mediata ſemper, ſed non quia conuerſio fit in elementum medium; ſed quia conuerſio fit in mixtum quoddam, ut aqua non prius in ignem mutatur, quam in uaporem, qui mixtum quoddam eſt diſtinctum ab elementis: nec terra in ignem, niſi prius in exhalationem, quæ pariter mixtum eſt, Huic opinioni præter rationes etiam facta, ſenſus videtur fauere.

Nota. Vtraque tamen opinio conatur ſe ab Ariſt. expedire. Dicit enim, quod Ariſt. ſolum dixit, quodlibet fieri ex quolibet, ſed nõ declarauit, an immediatè id fiat, unde illud ſit mediate, uel immediatè.

3\. ſenten. Tertia ſententia eſt communis Græcorum, & Latinorum, & Auerr. quod ſit immediatus omnium tranſitus, & quod ex aqua immediatè poſſit ignis fieri.

1\. fundamẽtum. At pro huius dilucidatione aduerte primo, quod non eſt diſputatio de mutatione ſecundum accidentia, & qualitates: quæ alteratio eſt: ſic enim quodlibet poteſt alterari a quolibet, & alterare quodlibet elementum, ſed de mutua generatione, quæ ſecũdum ſubſtantiam eſt: ſic enim dubium eſt, an quodlibet ſecundum ſubſtantiam in quodlibet immediatè poſſit mutari.

Aduerte ſecundo, quod non eſt diſputatio de toto elemento, nec de notabili parte ipſius: hoc enim non poteſt unica mutatione in aliud mutari: non enim totus ignis in aquam una mutatione poteſt mutari, nec econtrario. 2 fundam.

Ratio autem eſt: quia ſi elementa ſuperiora, puta ignis & aqua, in inferiora mutarentur, tunc oporteret dari uacuum: nã ob denſitatem, multo minorem locum occuparent conuerſa in inferiora. Si uero in ſeriora mutarentur in ſuperiora: tunc non eſſet locus, nec ſpatium hoc elementare talia corpora pateretur, aut caperet: nam terra & aqua, ſi in aerem cõuerterentur, multo ampliori loco indigerent. Ratio fũdamen. 1.

Sermo autem eſt de partibus, quæ ſeruata hac rerum diſpoſitione inuicem vnica mutatione poſſunt mutari: dico autem vnica mutatione, nam pluribus elementum totum mutari poteſt, modo ſecundũ unam, poſtea ſecundum aliam particulã: non tamen ut perueniat ad hoc, ꝙ totum ſimul ſit corruptum, hoc enim fieri nõ poteſt, ut dictum eſt. de qua re ſit ſermo.

Aduerte tertio, quod unum elementũ poteſt aliud diſtinctum producere, v. g. ignis aerem, aer aquam. Scias enim, quod quatur qualitates ſunt, velut ſemina elementorum, ut enim uirtus ſeminis inducit animantis formam: ſic & illæ qualitates producũt elementorum formas. Vnde ſit, ut quodcunque qualitates inducat, elementi etiam inducat formam. Ob hoc motus & lumen ignem faciunt, quia qualitates ſcilicicet calorẽ, & ſiccitatem inducunt poteſt: igitur unum elementum inducere, qualitates alterius, & ſic ipſum producit, non ui ſua, ſed ui qualitates admotæ, v. g. ignis facit aerem: quia in aqua inducit calorem, qui cum humiditate inducit aeris formam. Similiter terra ex aere facit aquam, quia inducit frigiditatem in aerem, & frigiditatis cum humiditate facit aquam. Et hoc nota pro multis, quæ occurrent. 3. fundam.

Si igitur prima concluſio. Elementa ſubſtantialiter mutantur. Senſus huius eſt, quod elementa inuicem ſecundum formas ſuas ſubſtantiales mutantur. Hæc eſt contra Antiquos, quorum meminit Ariſt. quia elementa omnia unicam ſubſtantiam putabant. ſolumque differre per 1. Concl. circa ſententiã philoſophorũ antiq.

per accidentia, & qualitates; quia enim erat rara, erat ignis, quia talis, uel talis dicebatur aliud, uel aliud elementum.

Ratio cõtra antiquos. Hæc ſententia. eſt reiicienda; nam elementa tunc non differrent eſſentialiter: quod falſum eſt, & unica ratione probatur. Cum talis ſubſtantia eſt ſub raritate, & denſitate uel ſtat naturaliter uel uiolentè. Si naturaliter. ergo eſt diuerſa forma ſubſtãtiæ. quæ conſeruat talẽ raritatem, partium, quominus condenſentur: & condenſationem, quominus rarefiant, quod ab una forma prouenire non poteſt. Si uiolenter: hoc dici non poteſt: non enim permanerent, ſed denſitas rediret ad raritatem, raritas ad condenſationem uere ergo diuerſas formas habent. Multa alia poſſent eſſe argumenta: ſed quia id notum eſt, prætermittuntur.

2. Concl. Secunda concluſio. Probabilior uidetur ſententia, dicens, aquam prius tranſire in quoddam mixtum, ut fiat ignis, quam quæ dicit, quod debet tranſire in aerem. Et ratio eſt iſta: quia aqua non prius tranſibit in aerem, quam calefiat ſatis ab igne: ſed non poteſt eſſe, quin dum calefit, ſimul exſiccetur. ergo erit iã ſimul ſiccitas, & humiditas calor, & etiam frigiditas. Hæc autem non eſt diſpoſitio aeris: quia ſummam humiditatem petiti, ſed mixti potius, ergo probabilius eſt, ꝙ tranſeat per quoddam mixtum; idem ut ex terra fiat aer, tranſibit per exhalationem mixtam.

3. Concl. Tertia concluſio. Vt ex aqua fiat ignis uel ut ex terra aer, nõ eſt opus, ꝙ fit trãſitus per mixtum aliquod eſſentiale, bene tamen per accidentale.

Nota duplex mixtũ: eſſentiale, & accidentale. Pro explicatione nota duplex eſſe mixtum, & ſubſtantiale. & accidentale. Voco ſubſtantiale, quod præter qualitates elementorum habet formam ſubſtantialem diſtinctam a quatuor elementorum formis, ut lapis, metallum, & reliqua Accidẽtale verò, quod ſolam elementi formam habet tamen qualitates habet refractas: quod dicitur elementum impurum: at aer, qui humiditatem, & calorem habet ſimul cum aliis qualitatibus confuſa. Dico igitur, ut aqua fiat ignis, tranſit quidem per hoc, quod ſit aqua impura, habens qualitates refractas; at non ob id prius ſit mixtũ ſubſtãtiale, ut illi putabãt

Vapor & exhalatio non eſſe mixtum ſubſtãtiale probatur. Huius probatio pendet ex hoc, quod vapor non ſit mixtum ſubſtantiale, ſed habens ſolum formam aquæ, ut exhalatio terræ; & quamuis hoc non ſit modo ex profeſſo probandum, tamen ob concluſionem probatur primo. Niſi enim uapor aqua, & exhalatio terra eſſet, nõ poſſent aliter elementa naturaliter ad mixtionem conuenire. Patet ut enim ſupra diximus. aqua per uaporem, terra per exhalationem ad aeris locum conueniunt, ubi mixtum fit.

Præterea quia uapor eſt frigidus & humidus ſicut aqua, exhalatio frigida, & ſicca ſicut terra, quamuis per accidẽs utrumque ſit calidum; ſi igitur eaſdem habent paſſiones, erunt eſſentialiter idem cum elemento. 2.

Præterea, quia euaporatio argenti uiui uaſe occluſi, conuertitur in argentum uiuum quod non eſſet, niſi ſubſtantialiter eſſet argentum uiuum ergo ita etiam fiat in elementis: non enim ob id, quod uapor rarus eſt, ob id formam aquæ non habebit, & exhalatio terræ; re enim uera ſunt aqua, & terra impura ob mixtionem aliarum qualitatum. 3.

Præterea, quia ſi uapor non eſt aqua, & exhalatio terra, erunt aer, nam ignis non erunt, cum non ſint caloris intenſi: quem ſi haberent, utique comburerent magis quam ignis, quia denſiores ſunt: Probatur autem, quod non ſint aer. Tunc enim uapor & exhalatio eſſent eiuſdem ſpeciei; quod eſt impoſſibile, ut ex uariis ipſorum effectibus conſtare poteſt; manet ergo probata concluſio. 4.

Quarta concluſio, Probabilior, & tenenda magis eſt ſententia, quod ex aqua poſſit immediate fieri, ignis, & ex mediato mediatum abſque tranſitu per immediatum. 4. Concl.

Hæc probatur primo eſt quia eſt ſentẽtia Ariſtote. & communis: nec eſt in contrarium ulla ratio conuincens. & hoc eſt ualidum argumentum pro concluſione. 1. Ratio.

Secundo probatur. Si aqua non poteſt immediate fieri ignis, eſſet, quia humiditas non tam citò poteſt expelli, ſicut frigiditas, Sed hæc ratio nihil obſtat. Pono enim caſũ poſſibilẽ, ꝙ aqua ſit ab aliquo ſicco & frigido exſiccata, ita ut non multũ 2.

humiditatis maneat cum illa ſua in frigiditate, tunc ſi applice tur ignis, quid prohibet quominus dum expellit frigiditatem, etiam cito expellat humiditatem paucã, eritque ignis immediate præſertim, cum non ſit ſufficiens humiditas erit grando Hoc argumentum ualidum eſt, ut id ſit poſſibile, & fiat.

3 rõ bipartita. Præterea tertio. Si illa ratio oppoſita eſſet bona, ſequerentur duo abſurda. 1. Alterum eſt quod aer non poſſit ex terra facere aquam, quin prius faceret ignẽ, quod 2. abſonum uidetur. Probatur ſequela: nam aer citius calefaciet, quam humectabit terrã: & ſic terra prius erit ſicca, & calida, & fiet ignis: quam humida, & frigida; quia humidum tarde agit.

2. Alterum eſt, ꝙ aqua non facit ignem aquam quin prius efficiat illũ terrã, quod aperte eſt contra ſenſum: Patet ſequela: quia aqua prius frigefacit ignem, quam humectabit, ergo fiet citius ſiccus, & frigidus erit ſi terra. non ergo uires habet argumẽtum contra Ariſt. probatur 4. ex oſtenſis in 3. concluſione: nam cum ex aqua fiat uapor, ex vapore ignis. & vapor eſſentialiter ſit aqua: iam ſequitur ex aqua ſubſtantialiter fieri ignem.

Manet igitur firma ſententia, & ratio Ariſt. cum enim ignis & aqua immediate contraria ſint, utiq; immediate ſe mutabunt: idem dicitur de aere & terra.

Ad 1. Ad argumenta igitur reſpondemus. Ad primũ dico, quòd illa maior veritatẽ habet in motu locali, quod nõ eſt trãſitus de aqua ad ignẽ, niſi per aerem: aer. n. eſt medium ſecundum locum, non autem eſt medium ſecũdum mutationem. tũc enim per ipſum deberet eſſe tranſitus, ſed non ita eſt.

Ad ſecundum prima ſolutio. Ad ſecundum reſpondet Achilius lib. 3. de elementis, dub. 9. & Marſilius q. 9. ꝙ eſt duplex actio ignis, una tarda, & remiſſa ſeu lenta, & ſecundum hanc concedunt, ꝙ aqua prius fiat aer, quã ignis, altera fortis ſecundum quam ignis undiq; circunſtat aquam, quia ignis multus eſt, ut cum aquæ gutta iniicitur fornaci, & tunc propter uehemens ſiccum, aquæ humidum cito abſumitur.

Reiicit hanc ſolutio. Hęc diſtinctio mihi diſplicet: quia etiã in illa uehementi actione ignis adhuc citius calefit: nam ſi creſcit ſiccum contra humidum, etiam creſcit calidum cõtra frigidum, manetq; eadem proportio in debili actione & forti, non ergo tam cito exſiccabitur, ſicut calefiet.

Dico igitur aliter præter caſum, quem poſui in quarta concluſione, per quẽ probata fuit. Reſpondeo ad argumentum in forma, quod uerũ eſt, citius expelli frigiditatẽ, quàm humiditatẽ, cum utraq; æqualis eſt: at cum humiditas minor eſt, nihil prohibet totam frigiditatem, & humiditatẽ ſimul expelli. quia non prohibetur, tã cito expelli quatuor gradus humiditatis, ſicut octo frigiditatis: cum igitur aqua ſit multo minus humida, quam frigida, poterit utraque qualitas ſimul expelli, & ſic fieri ignis immediate ex aqua. 2. Solutio

Ad tertium reſpondet bene Marſ. q. 9. quod aqua põt peruenire ad leuitatẽ ignis etiam ſi non tranſeat per leuitatem aeris, quia leuitas aeris non differt a leuitate ignis ſecundũ magis & minus, ſed ſpecie, ut dictum eſt; & ſic non eſt opus per illam tranſire, ſicut ſit in calore a minimo ad ſummum per medium; at de ratione, & calore alia eſt ratio: hæc enim ſunt eiuſdẽ ſpeciei, & differunt in remiſſione. Sed præterea ſi quis eiuſdẽ ſpeciei etiam illas putaret, dicere cõſimiliter poſſet, ſicut de calore utriuſque cõmuni dicebamus. Reſpon. & bene, imo optime omnium, Albertus quæſtio ſeptima, quod non eſt in conueniens, quod aqua, dum eſt in uia corruptionis, ſit ſub maiori calore, & raritate, quam ſit aeris calor, & raritas: non enim repugnat, quod ſi diſpoſitio naturalis aeri minor diſpoſitione uiolenta ipſius aquæ, præſertim cum tendit ad id, quod calidius eſt, & rarius ipſo aere, ſcilicet ignis. Ad 3. 1 Solutio 2. Solut.

Ad 4. Ad quartum dico, cum dicimus elemẽtum mutare aliud, oportet intelligere, ꝙ ſit pars tantæ proportionis, ut poſſet alterum mutare in ſecundã, quãuis pars una uincat alteram in qualitatis alicuius intenſione, poteſt tamen eſſe tanta alia elementi pars, ut uincat multitudine, & extenſione, quod non faceret intenſione.

Ad quintũ dico, ꝙ minimũ ignis cũ uerteretur in minus minimo terrę, ſed nõ exiſtẽs p ſe, ſed continuũ cũ ipſa terra: nec hoc eſt inconueniẽs, ut alibi diximus ꝙ ſi dittat minimum ignis: tunc conuertetur

tur in elementum immediatum, nec hoc eſt contra nos, ſat.n.eſt, quòd aliquid ignis conuertatur in terram, ut ſit uerũ ex igne terram poſſe fieri: quòd ſi ex minimo non fit, eſt ob defectum quantitatis, non tamé ob naturam rei.

Ad 6. Ad ſextum dico, cũ ignis fit aer, remittitur calor ignis ab humiditate aeris per accidens, dum .n. iſta corrumpit ſiccitatem ignis, remittit calorem ſummum, qui non poteſt eſſe abſque tali ſiccitate. Nec mihi diſplicet ſolutio Marſi. qui dicit, aeris formam induci cum ſummo calore, & ꝙ ipſa poſtea deſtruit calorem, reducitque ſe ad calorem ſuum (hoc inquam nõ diſplicet) quia ſubſtantialis forma, quamuis non ſit immediatè operatiua, & actiua qualitatum in aliud extra ſe, tamen operatione immanente in ſeipſam nil uetat.

QVAESTIO IX.

An ſymbola facilius mutentur.

Senſus quæſtionis notus eſt. Sunt enim ſymbola, quæ in vna qualitate conueniunt, in aliã contraria ſunt, diſſymbola uero in utraque ſunt contraria, hæc autem dicit Ariſt. tex.25. ꝙ difficilius mutantur inuicem. Videtur autem quòd non. Primo ſi id eſſet ita maximè propter rõnem Ariſtot. quia facilius eſt uincere unum, ꝗ duo, in ſymbolo auté una qualitas expellitur, in diſſymbolo uero duæ, ſed ratio iſta non ualet; nam ſi in ſymbolo una qualitas expellitur, una etiam expellit: ſi autem in diſſymbolo duæ expelluntur, duæ etiã expellunt: cũ ergo ſit tanta proportio unius ad unum, & duorum ad duo; non uidetur quòd facilius illa, ꝗ hæc duo tranſmutentur. Præterea ſecundo, eſt experiẽtia. Gutta aquæ citius abſumitur à magno igne, quàm terræ particula: at terra eſt ſymbola cum igne, non autem aqua. Præterea tertio: Actio innititur contrarietati; ergo ubi maior cõtrarietas, & ibi facilior actio, diſſymbola auté ſunt maximè contraria, cum in utraque qualitate opponantur: ergo inter ipſa facilior erit tranſmutatio.

1. Argumentũ in partẽ negatiuam

2

3.

In hac difficultate eſt duplex opinio Philoſophorum. Prior eorum, qui dicunt citiùs, & uelocius, breuioriq; tẽpore mutati elementũ in ſymbolum ſuum, quàm in diſſymbolum: tamen hi in cauſa huius velocitatis aſſignanda ſunt diuiſi in tres ſententias. Prima eſt Niphi, qui ob id ſymbolum facilius mutari dicit, quia non reagit. Aer.n.dum exſiccatur ab igne, non reagit, quia per calorem non poteſt reagere, quia eſt ſimilis, nec per humiditatem, quia ſecundum hanc patitur, nec eſt reactio ſecundum eandem contrarietatem.

1. opin. 1. via, ſeu rõ qua explicat hęc opinio.

Hæc ſententia iam ſuperius lib. 1. reiecta eſt, ubi apertè oſtendimus, reactionem eſſe ſecundum eandem contrarietatem. Reiicitur prima via.

Altera eſt Aegidii tex.24. ꝙ ſymbolum ob id facilius mutaẽ, quia una eius qualitas tm̃ corrumpitur à contrario: altera uerò, ſ. ſymbola per accidens, ad corruptionem ſubiecti, facilius autem corrumpitur per accidẽs, quia tota ſimul corrumpitur, quàm à contrario, à quo paulatim corrumpitur. 2. via.

Hæc doctrina non mihi placet in hoc, ꝙ ſymbolam qualitatem dicit corrumpi, cùm ſecundum Ariſt. maneat eadem, & nos in lib. 1. id ſatis oſtendimus. Reiicit ſeda via.

Tertia eſt S.Tho. etiam, tex.25. qui dicit ſymbolum facilius corrumpi, quia minus reſiſtit: nam reſiſtere per unum contrarium minus eſt quàm per duo. 3. via.

Contra hanc eſt argum. primum: tamen à nobis poſtea declarabitur. Hęc eſt prior ſententia. Obiectio circa tertiã viam.

Poſterior opinio eſt Marſilii, q.10. & Albert. q.8. & Niphi palinodiam cantantis: qui dicunt, ꝙ facilius mutari, duplicẽ facit ſenſum. Alter eſt, ꝙ velocius, breuiorique tẽpe mutentur: & ſic fatentur facilius diſſymbola mutari, ꝗ ſymbola. Alter eſt facilius mutari, i. pauciora in mutatione deperdi; & ſic ſymbola facilius mutantur. Fatentur tamen, quòd eſt improprius loquendi modus, dicuntq; huuc eſſe ſenſum Ariſt. 2 Opin. Facilius mutari duplicẽ facit ſenſum.

Quæ ſententia profectò eſt intolerabilis, & apertè contra Ariſtot. cum ipſemet utatur uerbis his, Citiùs, Tardiùs. Reiicitur hæc ſeda opinio.

Et pterea ſi ille eſſet ſenſus Ariſt. tunc uana eſſet ipſius rõ. Probatur.n. facilius mutari, quia pauciora mutãtur: tunc ſi per facilius mutari intelligeret pauciora mutari, eſſet probatio eiuſdem per idem. Præterea non ſolũ eſt cõtra Ariſt. ſnĩa iſta, ſed eſt falſa, ut ex his, quæ ſequẽtur apparebit. 1. 2. 3.

Sit igitur prima concluſio Symbola citius velociusq; mutantur, quàm diſſymbola. Vtamur exemplo uno: quodq́ue de hoc dico, de aliis dici poteſt. Facilius & 1. Concl. Suppoſitio exempli.

citius

citius aer mutatur in ignem, quàm aqua in ignem; aer enim ſymbolus eſt igni, non autem aqua, intelligo cæteris paribus, & ſeruata eadem proportione aeris, & aquę ad ignem.

Ratio. Probatur. Aqua non poteſt in ignem conuerti, niſi abſumatur humidum ipſius ſimiliter aer: ſed multo facilius aeris humidum abſumitur ab igne; ergo citius aer mutatur. Minor probatur, quia humidum aeris minus reſiſtit ob raritatem, & actiuitatem, nam aqueum actiuius eſt, & magis potens reſiſtere ratione adiunctæ frigiditatis, quàm cùm eſt in aere cum calore reſpectu ignis.

2. Concl. Secunda concluſio. Inter ſymbola facilius mutantur ſymbola in paſſiuis, quàm ſymbola in actiuis qualitatibus.

Explicatur concluſio. Aduerte, quod duplicia ſunt ſymbola. Quædam, quæ habent qualitatem paſſiuam communem, actiuam uerò contrariã. Voco autem paſſiuas, ſiccitatem, & humiditatem: actiuas verò reliquas duas. Talia igitur ſymbola dicuntur in paſſiuis ſymbola: vt aer & aqua; terra & ignis. Quædam ſunt è contrario ſymbola in actiuis; contraria in paſſiuis; vt ignis & aer; terra & aqua: Dico igitur, quòd ſymbola in paſſiuis citius mutantur, ſeruata eadem proportione.

Ratio. Ratio in promptu eſt; quia iſta ſe mutant, & agunt ſecundũ actiuas qualitates, quarũ actio maior eſt, & velocior: reliqua ergo ſe mutant ſecundum qualitates tardas: vnde facilius aer mutatur in aquam, quàm ignis in aerem, & econtrario.

3. Concl. Tertia concluſio. Inter ſymbola in actiuis illa eſt mutatio velocior, quę eſt ex parte qualitatis actiuioris. Hoc idẽ inter paſſiua ſymbola, cęteris paribus. Explico, Aer citius mutatur in aquam, quàm aqua in aerẽ ab ipſo, quia frigiditas aquæ eſt actiuior, quàm caliditas aeris. Similiter aer citius mutat in ſe ignem: quia magis agit humiditas ipſius aeris, quàm ſiccitas ignis. Et ratio eſt nota, quia uelocitas conſurgit ex vehementi contrario.

4. Concl. Quarta concluſio. Inter diſſymbola illa citius mutantur, in quibus magis uigent actiuę qualitates, unde citius aqua in ignẽ, & è contrario, quàm terra, & aer, hęc enim non habent qualitates ita fortes. Similiter oportet conſiderate in utraque extremum fortius. hoc. n. citius mutabit. Per has concluſiones facile dignoſci poterit quæcumque combinatio elementorum circa facilitatem mutationis. Eſt tamen paritas proportionis obſeruanda; nam magna copia aeris citius mutabit terram, quàm parum. ignis aquam: in omnibus enim eſt paritas ſeruanda, ut ita unum excedat alterum, ſicut alterum excedit alterum.

Ad primum argumentum reſpondetur, quod unum contra unum & duo contra duo æqualiter pugnant, ſi omnia alia ſint paria, non autem aliter, at in pręſenti, non eſt paritas: quia qualitas cum ſymbolo minus reſiſtit, quàm coniuncta cum contrario. v. g. humidum cum calore minus reſiſtit igni, quàm humidum cum frigiditate in aqua, ut diximus in prima concluſione: ob id multo magis reſiſtunt duo, quã unum, quia augetur ex coniunctione reſiſtentiæ: & hoc uoluit S. Thom. ſuperius dicere, & bene dixit. Ad 1.

Ad ſecundum dico, quòd in gutta aquę & terræ particula illa non eſt eadem proportio: eſt enim multum materiæ ſub terra, ob quod maior eſt reſiſtentia, quæ non prouenit ex natura qualitatum terræ, quæ ſi ſumeretur ſub raritate exhalationis, uel ſaltem æquali aquæ, tunc citius mutaretur. Ad 2.

Nota autem, quòd non ita cito aquæ gutta mutata eſt in ignem, ſicut apparet: nam fit prius uapor, qui ob ſubtilitatem occultatur.

Ad tertium dico, ꝙ non ualet conſequentia. Nam licet actio ſit in contrarietate, non ſequitur, ꝙ ubi plura ſunt cõtraria, ſit actio uelocior, ſed ſint actiones plures: ex pluralitate. n. agentium & patientiũ non colligitur uelocior actio, niſi cũ ſunt plura agentia, & unum paſſiuum reſiſtens ſm unum, uel pauciora, ꝗ ſint agentia. Ex his abunde ſatis factum eſt difficultati. Ad 3.

QVAESTIO X.

An ex duobus elementis fiat tertium.

Difficultas hæc inſurgit circa tex. 29. ubi Ariſt. ducet ex duobus elementis corruptis inuicem, unum tertium fieri, v. g. ex aqua & inuicem corruptis fit aer: videtur

videtur autem, quòd non ita ſit.

1. arg. ad partē negatiuam. Primo. Vbi nullum eſt efficiens, nullus ſequitur effectus, ſed cum ex igne, & aqua fit aer, efficiens nullum eſt; non ergo fiet aer. Conſequentia eſt certa cũ maiori. Minor probatur, quia maximè eſſent ignis & aqua; ſed hæc non poſſunt eſſe, tum quia ſpecie differunt, & ſimile è ſimile produci tur; tum etiam, quia corrũpuntur; & cum aer producitur, non ſunt, ſed deſinunt eſſe; quod autem non eſt, non producit.

2. Præterea ſecundò, Vt tertium producatur, debent illa duo corrũpi: ſed non poſſunt corrumpi; ergo nec poteſt tertiũ produci. Minor probatur, quia ſi corrumperetur vtrumque, vnum corrumperet alterum. hoc autem fieri non poteſt, quia demus, ꝙ ignis corrumpat aquam, aqua corrupta non poterit corrumpere ignem.

3. Præterea tertio. Cum ignis, & aqua ſe corrumpunt mutuo, qualitates omnes manent refractæ: non ergo poterit induci forma aeris, quia deeſt ſufficiens diſpoſitio.

1. fundamentum dupliciter poteſt intelligi fieri ex duob. elementis. Aduerte circa declarationem, quòd ex duobus fieri tertium elementum, poteſt dupliciter intelligi.

Vno modo, vt vnum faciat ex altero aliud tertium, non quòd utrũque corrumpatur, ſed vnum agat, alterum deſtruatur.

3. Qđ primus modus ſit poſſibilis. Et hoc poteſt eſſe: vnum enim elemẽtum poteſt cõuertere aliud in tertium: vt ignis ex aqua facit aerem, & terra ex aere facit aquam, vt docet 1. Metheor. ſumma 4. capi. 1. Vbi dicitur, particulas aeris incluſas poris terræ, conuerti in guttas aquæ; guttasque ſimul iunctas riuum facere, & riuus cum riuo facit aquæ copiam: hoc autem modo fiunt fontes, & flumina. Conſtat autem, quòd iſta aeris conuerſio in aquam fit à terra frigida.

Scđus modus bipartitus, ꝑ 1. modo ſit poſſibilis Poteſt altero modo intelligi ex duobus fieri unum, ex duobus, ſ. corruptis tertium fieri, & hoc adhuc dupliciter. Vno modo per actionem tertii agentis, vt ex aere, & aqua poteſt fieri ignis ab aliquo igne deſtruente illa duo. Et hoc poteſt optimè fieri, immo fit; ex vapore enim, & exhalatione fit flamma, quæ ignis eſt; ſiue iſta ſint ſymbola, ſiue diſſymbola; vt ex aere & aqua ſimul, vel ex aere & terra per actionẽ ignis poteſt fieri ignis.

Scđus mo Altero modo ex duobus corruptis fieri vnum, poteſt intelligi ſine actione alterius: & de hoc eſt quæſtio, & reſpondetur ſecundum Ariſt. id fieri poſſe, quo autem modo id fiat, explicat S. Thom. dus ꝗ quo eſt præcipua qõ. Quod hic quoq; ſit poſſibilis modus.

Debent enim elementa ſic ſe habere; vt unum excedat alterum in una qualitate, & excedatur in altera ab altero. Verbi gratia, ſit ignis, cuius calor multum excedat frigiditatem aquæ, & humiditas aquæ excedat ſiccitatem ignis; tunc talia poterunt ſe mutuo deſtruere, humiditas enim aquæ deſtruet ſiccitatem ignis, huius verò calor frigiditatem aquę, vtraque forma recedat, manebitque una materia calida, & humida; quam ſequitur forma aeris.

Ex quo fit, vt hoc non poſſit fieri, niſi inter diſſymbola elementa, vt in textu expoſuimus, non autem inter ſymbola: non enim tunc manerent qualitates pro ullo elemento tertio. V. g. ſit aer & ignis: ſi deſtruitur vtriuſque calor, contraria manebunt, quæ non faciunt elementum: ſi uerò humiditas unius, & ſiccitas alterius deſtruantur, manebit tantum calor, quo ſolo non eſt elementum. Per hæc igitur patet quæſtionis elucidatio. Nota.

Ad primum, nego deeſſe cauſam efficientem: ſunt enim ibi qualitates primæ, quæ ſunt diſpoſitiones, & uirtutes velut ſeminales elementorum: producitur ergo aer immediatè ab illa diſpoſitione, ſcilicet caloris, & humiditatis derelicta ab igne & aqua, quæ quidem agit in uirtute aeris agentis, facit enim quod aer faceret, ſi adeſſet. Nec oportet neceſſario recurrere ad cauſam uniuerſalem cũ Marſil. Deus enim nullam formam ſubſtantialem producit, niſi cum cauſis particularib. præter animam rationalem: quamquam de cœlo & Sole aliquando poſſet habere probabilitatem, eſſe illius tunc cauſas uniuerſales, quæ cum deeſt proxima, eius actionem ſuppleant. Ad 1.

Ad ſecundum dico, quòd mutuo ſe corrumpunt illa duo elementa per qualitates ſuas derelictas in materia, unde ignis deſtruit aquam, & aqua ignem per qualitates quæ ſemper ſuperſtites ſunt; illę enim inducentes aliam formam, corrumpunt ſimul præcedentes. Ad 2.

Ad tertium reſpondeo (quòd diligenter aduerte) quòd ut inducatur forma elementi Ad 3. Nota 2.

menti,non eſt opus, quòd qualitates ſemper ſint in ſumma diſpoſitione: nam ſicut conſeruari nõ poſſunt extra naturalem diſpoſitionem,ita & produci, quamuis non nego maiorem diſpoſitionem eſſe neceſſariam ad introductionem,quàm ad conſeruationem.

Nota. Dico tamen, quòd non eſt neceſſaria tota latitudo,ſat erit maior pars,& profecto experientia hoc indicat,nam tempore hyèmis intra terram viget calor, & fiunt aquæ calidæ,quas conſtat eſſe factas abſq; ſummo gradu frigiditatis, & aliæ multæ paſſim occurrunt huius rei experientiæ.

Et ſic dico ad argumentum, quod non eſt neceſſaria tota,& ſumma diſpoſitio ad formarum harum introductionem, & mihi placet,quod Marſilius dicit, quòd forma introducta poſtea reducit ſe per ſeipſam ad ſuam diſpoſitionem:quia alteratio hæc immanens & perfectiua eſſe poteſt ab intrinſeco principio actiuo, vt alibi diximus.

CAPVT II.

Sed tamen adhuc & ſic conſiderabimus. Tex. 31.

Quatuor elemẽta eſſe principia aliorũ corporũ, & nullum aliud eorum eſſe materiã ſeu principium.

DE mutua generatione elementorũ hactenus diſſeruit; nunc volens ipſa prima corpora. aliorumque generationis principia eſſe oſtendere,inquirit,an ſit aliquod corpus ante ipſa ſimplicius,quod ſit eorum materia.

Probatque.tale eſſe non poſſe. Antiqui enim id affirmabant:facit igitur argumentum.

Si huiuſmodi elementa haberent corpus aliud, quod ipſorum eſſet materia: tunc,vel eſſet vnum ipſorum aliorum materia,ita vt aqua vel aer eſſet aliorum principium:vel ſi non unum,ſaltem duo,quod non eſſet unum horum principium aliorum,eſſet aliud corpus diſtinctum ab his quatuor,ex quo iſta fierent; ſed nihil horum fieri poteſt.

Inter hęc elementa nullum eſt primũ aliorum.

Probat primam partem, quòd unum horum nõ ſit aliorũ principium. Sit illud v.g.aer;tunc,uel permanet,uel nõ. Si permanet,& nõ corrumpitur,cũ ex eo fiunt reliqua,ſequitur, ꝙ generatio eſſet alteratio. Probat;quia cũ aer mutatur in alia elemẽta,ut ex igne in aquam,mutatur inter contraria, & eſt ſubiectum actu perfecto exiſtens:tale autem mutari,eſt alterari.

Alterũ membrũ,ſ. ſi mutatur tale corpus & non manet,relinquit in tex.35. Nota.

Simul autem neque ita videtur.

Impugnat ſecundam partem, puta, qđ illorum quatuor duo ſint principia aliorum duorum;vt aer ſit principium ignis, & aqua terræ. 2 Pars.

Inter elementa duo non ſunt principia aliorum duorum.

Argumentum eſt. Si ex aere,vt ex principio ſit ignis;ergo erit aliqua differentia, & contrarietas, cuius unam partem hẽbit ignis,ita, vt aer per calorem fiat ignis, ſitque ignis aer calidus: aliter enim non diſſerret ab aere ipſo.

Ad id fieri non poſſe probatur primo, quia talis alteratio erit,& non generatio, cum ſit ex aere ignis,ut dictum eſt. 1 Ratio.

Præterea ſecundo; quia id non videtur ſed eſt contra ſenſum, ignis enim non apparet,quod ſit aer; nec videtur permanere aer,cum ſit ignis: nec aer calidus ignis eſſe uidetur. 2.

Præterea tertio, Sequitur,duo contraria ſimul eſſe. Patet ſi ignis eſt aer calid⁹, ergo,cum ignis mutatur in aerem, neceſſario ſequitur,quòd aer ſit frigidus: mutatio enim ex contrario eſt in contrarium; ergo aer de ſe frigidus eſt;ergo ſi aer,manens aer,ſit ignis per calorem ; erit ſimul frigidus,& calidus, alias non maneret aer. 3.

Colligit ꝙ non põt eſſe; qđ unũ horũ ſenſibilium corporum aliorũ ſit ſubiectũ ſed aliqua materia omnib. cõis, cui de ſe nullum inſit contrarium, qđ aũt de uno probatur,poteſt etiam eodem argumento de ſingulis aliorum reſpectu probari.

Sed neque aliud aliquid præter hæc. Tex. 32.

3. Pars nullum corpus pręter hæc quatuor, qđ aliorum ſit principiũ.

Probat tertiã argumenti partem quòd non ſit alius corpus præter hæc quatuor quo ipſorum ſit principium, quale aliqui ponebant, alii enim dicentes eſſe corpus medium inter ignem & aerem, quod eſſet craſſius igne,aere ſubtilius,alii medium inter terram,& aquam aqua craſſius; ſubtilius terra: ſed neutrum poteſt eſſe elementorum principium.

Et

1. Ratio. Et argumentum eſt; quod ſi tale eſſet corpus medium inter ignem & aerem, fieret aer & ignis, addendo qualitates contrarias; ut v. g. per calorem ignis, per frigiditatem aer, ita, ut aer & ignis non eſſent aliud, quam tale corpus exiſtens cum diuerſa qualitate contraria.

Reiici⁊ obiectio. At quia poſſet quis dicere, quòd non aer per qualitatem contrariã, ſed per priuationem qualitatis ignis, dicit, ꝙ parum refert hoc dicere: nam priuatio dici poteſt etiam cõtraria, & ita ignis & aer ſunt corpus exiſtens ſub alia & alia contrarietatis parte.

Nota 1. Sed hoc eſſe non poteſt: nam ſequitur ꝙ tale corpus nõ eſſet ſeparabile ab utroque contrario, nec per ſe eſſe ſenſibile, cũ non ſentiatur, niſi per contrarias qualitates, quas non habet in ſe. Hoc autem eſt contra ponentes tale corpus, quod infinitum, ideſt indifferens vocat, & alia ſub ſe continens.

Nota 2. Vbi nota, quòd Ariſt. concludere vult, non eſſe aliud corpus primum ſenſibile præter hæc. Nam ſi aliquod eſſet commune his, ſecundum ſe non haberet qualitates, niſi contractum ad hæc corpora: & ſic præter iſta non eſt ſenſibile: ſi autem illud corpus eſſet, vtique ſenſibile eſſet. Cõcludit, quod, aut quodcunque corpus ponendum eſt principium, ſcilicet medium inter aquam & terram, & medium inter ignem & aerem: aut nullum, ſed cum probatum ſit iam unum eſſe non poſſe, neutrum erit.

Si igitur nullum eſt ſenſibile prius his. *Tex.* 33.

Conclu-dit Ariſt. Nullum corpus ſẽſibile eſſe prius, 4. elem. Concludit, quod cum nullum corpus ſenſibile ſit prius his, iſta erunt omnia prima ſenſibilia, & nullum aliud erit primum.

Statim aggreditur aliam rationem, quę talis eſt. Omnia mutantur inuicem: ergo nullum eſt reliquorum principium.

Ante tamen dubium proponit, an huiuſmodi corpora ſint immutabilia, an mutabilia: & ſi mutabilia; an omnia, an aliqua ſint, aliqua non, ut docuit Plato: dixit enim terram non mutari. Ad hoc reſpondet in ſequenti textu.

Quod igitur transmutari inuicem. *Tex.* 34.

Ad dubium reſpondet reſumendo ea, quæ ſuperius dixit, quorum. Reſp. ad dubium ꝓpoſitũ

Primum eſt omnia inuicem mutari neceſſarium eſſe, cum ſint inuicem contraria. Repetuntur ſupra dicta.

1\. Alterum, quod licet oĩa inuicem mutentur, tamen quædam celerius, quædam tardius mutantur: facilius. n. ſymbola, difficilius diſſymbola mutantur inuicem. 2. 3.

Tertium eſt, quatuor eſſe elementa: ꝙ ex duplici contrarietate colligitur. Si. n. eſſet unica contrarietas, tunc duo eſſent elementa, præter materiam: hæc. n. non ſe paratur ab ipſis formis, & omnibus communis eſt, nec computatur inter elementa; at cum ſint plures contrarietates, ſaltem erunt duæ, pauciores enim eſſe non poſſunt, ſi plures eſſe debent: ſi autẽ duæ contrarietates ſunt, erunt neceſſario elementa quatuor: nam ſex combinationes fiunt. Hæc igitur ſunt, quæ dicta ſunt, per quæ habetur, eleméta oĩa mutabilia eſſe.

Quod autem quoniam tranſmutantur. *Tex.* 35.

4 pars argum. inigno facti. Ex his fit ratio, ꝙ nullũ elemẽ. ſint aliorũ principium. Scopus Ariſt. Nunc rationem ex his, quæ ſumpſit cõponit: omnia ſunt inuicem mutabilia: ergo nullum eſt aliorum principium, cum non ſit maior ratio huius, quam illius. hoc eſt aliud membrum argumenti ſuperius propoſiti. Probauit enim, quod nullum ſit aliorum principium manens immutabile: nunc uero ſi mutabile eſt, poſſet aliquis dicere, quod non omnia ſunt inuicẽ mutabilia, quamuis mutabilia ſint, nam media in extrema mutantur, & extrema in media, ſed non extrema inter ſe, ob id media, ut extrema poterunt eſſe principia, ut aer mutatur in ignem & aquam, aqua in aerem & terram; ſed non terra & ignis inter ſe.

Extrema elementa non eſſe pricipiũ aliorum mediorũ. Hoc Ariſt. reiicit: probatq; extrema nõ poſſe eſſe principia: quia ſi extrema non mutantur, omnia erunt ignis & terra, manerent enim actu, aut ſaltem omnia eſſent ex igne & terra facta, ꝙ falſum eſt: conſtant: enim ex quatuor corporibus.

Quod ſi dicas, Mediũ corpus erit principium,

cipium, quod in extrema mutatus, & extrema iam non inter ſe; & ſic medium uidetur habere rationem principii. Hoc ēt excludit; probatq; neceſſario; ſi medium in extrema mutatur, ꝙ extrema neceſſario mutabuntur inter ſe, & ſic omnia erūt inuicem mutabilia, nullumque erit reliquorum principium.

1. Ratio.

Ad hoc autem ſupponit unum, quod non ſit proceſſus in infinitum ex parte utriuſque extremi elementi, ſed ſiſtatur in duobus finitis extremis. Si enim eſſet proceſſus in infinitum, tunc ſequitur, ꝙ in uno eſſent infinitæ contrarietates: ꝙ impoſſibile eſt hoc autem in tex. 36. probabitur.

Suppoſitio.

Sit enim Terra in quo T. Lympha in quo L.

Si mediū elemen. non mutetur in extrema nec extrema mutabūtur in ſe.

Demonſtrat nunc, ſi medium in extrema mutatur, quod neceſſario mutabuntur inter ſe extrema. Et ratio antequam ad textum ueniamus, hæc eſt: Sit aer medius qui mutatur in ignem & aquam; ſi aer mutatur in ignem: ergo per aliquam contrarietatem differre debent aliter non mutarentur. Si. v. g. albedo, & nigredo; aer enim ſit albus, ignis uero niger.

2. Ratio.

Vlterius, aer mutatur in aquam, ergo pari ratione per aliqam differunt contrarietatem. Non eandem cum igne, aliter. n. ignis, & aqua eſſent idem, erit ergo alia cōtrarietas. Sit. v. g. ſiccum, & humidum, aer enim ſiccus, aqua humida ex hoc ſequitur, quod erat ſit albus & ſiccus, & ita per albedinem igni, per ſiccitatem aquæ opponitur.

Vlterius proceditur. Aer eſt ſiccus & albus ergo cum mutatur in aquam, manebit albedo: quia per hanc nō opponitur aquę, ſed ignis, aquæ per ſiccitatem: & hæc conuertetur in contrariam, & ſic aqua manebit alba & humida.

Prętérea, aer ſiccus & albus mutatur in ignem: ergo in igne manebit ſiccitas: quia per hanc non opponitur, illi, ſed per albedinem: & ſic ignis erit ſiccus & niger.

Concluditur ergo quod neceſſario mutabitur cum aqua, quæ eſt illi contraria, humida. ſ. & alba. Vnde igitur, quo pacto ſi medium mutatur in extrema, quod mutabuntur neceſſario extrema euadunt enim in utraque qualitate contrarietatē habentis.

Vlterius aqua eſt alba & humida, aer albus, & ſiccus ignis niger, & ſiccus ergo in terra erit nigrum & humidum: nam hæc duo reſtabant: nam nigrum cum ſicco eſt in igne, oportet, ut nigrum cum humido coniungantur ſicut album reperitur coniunctum & cum humido, & cum ſicco. Si igitur terra eſt humida & nigra, mutabitur cum extremo ſuo aere ſicco & albo. Vide igitur eleganter probationem, & neceſſariam, quod extrema debeant inuicem mutari, ſi medium mutatur in ipſa, ſuppoſito hoc, quod contraria inuicem mutantur.

Explicat Ariſt. tex.

Ex his litera textus facile poteſt intelligi. Pro qua nota, ꝙ iſtæ qualitates, quæ tribuuntur elementis, ſunt tantum loco exempli; nā etiam elementa iſta pro exēplo ponuntur: ratio enim procedit in communi de quibuſcunque elementis.

Nota 3.

Non etiam, quod litera quæcunq; ſignificat elementum illud in cuius nominis principio ipſa ponitur, ut I, notat ignem A, aerem, L, aquā, quæ modo dicitur lympha, S, ſiccitatem, H, humiditatem, atque ideo Boetius non ſumpſit eaſdem literas Græcas, quia iſtæ non conſonabant nominibus Latinis.

Dicit igitur, ꝙ ſi A, mutatur in I, & in L, puta in ignem & aquam: debet eſſe aliqua contrarietas, ſecundum quam mutatur in I, aer, puta ignem ſit hæc albedo, & nigredo, ut aer albus ignis ſit niger.

Vlterius. Si A, mutatur in L, erit alia contrarietas: quia L, & I, non ſunt idem. Sit ſiccitas, & humiditas, aer ſiccus, aqua humida. Tunc, cum aer mutatur in aquam uel manet albedo, uel non. Si manet: erit alba, & humida aqua. Si non manet: erit nigra, quia mutatio eſt in contrarium non enim aliter eſſe poteſt, niſi ut ſit alba uel nigra at non eſt nigra, id enim eſt ignis: ſit igitur alba.

Vlterius. Si aer ſiccus mutatur in ignē ob eandem rationem manebit ſiccitas in eo, & ita euadent contraria, ignis & aqua, puta extrema, & inuicem mutabuntur.

Vlterius. Terra erit nigra & humida quia iſta combinatio reſtabat: & ſic conuertetur

uertetur in ærem, quia opponitur ei, & ſic extrema, videlicet aer, & terra, quę ſũt inter aquam, mutabuntur pariter. Nota expoſitionem hanc.

Quod autem in infinitum. Tex. 36.

Probatur ſupra poſita ſuppoſitio. Quod ſuppoſuerat, puta, non eſſe proceſſum in infinitum in extremis, neque uerſus ſurſum, neque verſus deorſum; nunc oſtendit, & deducit ad hoc abſurdum, quod in uno eſſent infinitæ cõtrarietates. Quo autem pacto hoc ſequatur. videndum prius quàm ad textum ueniamus.

Non eſſe proceſſũ in infinitũ in extremis.

Detur (ut ſupra dicebamus) ꝙ ex aere fiat ignis, tunc in igne manebit ſiccitas, ſecundum quam opponebatur aer aquæ.

Tunc ſi iterũ ex igne fit aliud ſurſum, ſit A. ergo per aliquam contrariatatẽ differt ignis ab A. ſecundum quam in ipſum mutatur, erit ergo ignis ſiccus & niger, ut ante, & modo habebit terram aliam, ſecundum quam opponitur A. Cum ergo ex igne fit aer, manebit iſta qualitas in aere, quia non ſecundum illam opponitur ignis ipſi.

Vlterius, ſi iterum ex A. fit aliud, puta, B; ergo erit alia contrarietas inter ipſa, & hæc manebit in A. cum ex B, fit A, quia non ei opponitur, ſimiliter manebit in igne, & ex igne in aere, eruntque iam quatuor in aere.

Vlterius ſi ex B, fit aliud, puta A, erit alia contrarietas, quæ manebit eadem ratione in antecedentibus vſque ad aerem, ſemper enim qualitates, per quas elementa differunt, & mutantur in ſuperiora, ſunt ſymbolæ inferioribus, manentque in ipſis.

Fũdamẽtũ iſtius rõnis. Cum autem infinita elementa ponantur, oportet multiplicare infinita contraria, per quę mutentur ſemper inferiora in ſuperiora, & hæc omnia erunt ſymbola inferioribus, aeri. ſ. & igni, & aliis; & ſic uni infinitæ qualitates contrariæ inerunt. Innititur enim hæc ratio huic, quod qualitas, ſecundum quam unum elementum non opponitur alteri, manet, cum in ipſum mutatur.

Dubium circa rationem Ariſt. Aduerſus hanc rationem inſurgo, quia non uidetur concludere intentum. Nam non oportet multiplicare noua contraria ſecundum noua elementa, ſed facere nouas coniugationes contrariorum eorumdem: & ita dicã, quod ignis differt ab A. per nouam contrarietatem: ſed quia ignis eſt ſiccus, & niger, & dulcis, A. uero ſiccus, niger, amarus. Poſtea verò A, & B. differunt, quia A. eſt ſiccus, niger, amarus, ſed B, ſiccus, albus, & amarus, & ſic nouas poſtea earum qualitatum faciam combinationes, ſicut & Ariſt. facit. nam ſiccum modo coniungit cum frigido, modo cum calido.

Solutio. Reſpondeo, quod hoc nihil valet: nam illæ qualitates uel ſunt finitæ, uel infinitę. Si finitæ, nõ fient combinationes infinitæ pro elementis infinitis, ut ſupponitur. Si autem infinitę, habetur intentum; ob id Ariſtote. ſemper nouam contrarietatem ſumit cum nouo elemento. quod non fit in elementis poſitis ab Ariſtotele, quæ combinationibus qualitatum conſtituuntur.

Quod dictum eſt de igne ſurſum, etiã dicitur de aere deorſum, uerſus aquam, & terram, pari namque ratione non eſt proceſſus in infinitum, ſed ex utraque parte ad aliqua opus eſt ſtare extrema.

expoſitio textus. Ad literæ explicationem modo veniamus. Dicit, ꝙ ſi ignis mutat in aliud ſurſum & non in extremum. ſ. aquam, Sit v. g. id, in quod mutatur ſurſum Ps oportebit ergo aliam contrarittatem præter dictas conſtituere inter ignem & Ps, quia hoc diſtinctũ eſſe ſupponitur ab omnibus aliis quatuor dictis, puta, igne, aqua, aere, terra. Si igitur talis contrarietas inter ignis, & Ps, B, & M. ut igni inſit B. & ipſi Ps, inſit M, Sequitur, quod B, inerit aliis inferioribus ſ. aeri, aquæ, & terræ. quia Ps, in ignem, & ignis in aerem. & aer in aquã, & hæc in terram mutari poſſent, & B. eſt illis ſymbolum, quia per tale ignis non opponitur illis.

Quod ſi rurſus Ps, in aliud mutatur, erit alia contrarietas, quæ inerit inferioribus. Cum igitur ſit in infinitum proceſſus, oportebit infinita multiplicare, quæ vni inerunt. At Ariſt. incipit impugnare hoc, quod inſint vni illæ contrarietates.

Facitque primum argumentũ. Quia talis qualitas non apparet in aere præter duas quas habet neque oſtenſum eſt, quæ ſit: illud tamẽ certũ eſſe inquit, quod ineſ-

ſent infinitæ, ſi procederet numerus elementorum in infinitum uerſus extrema.

Si autem hoc non erit neque terras natum eſſe.

Inconuenientiæ, quæ ſequũtur. ſi in uno elemẽto sũt infinitæ qualitates.

Proſequitur, inconuenientia deducere, quæ ſequuntur, ſi in uno multiplicantur infinitæ qualitates.

Et ſecundum inconueniens eſt, quod non poterunt elementa definiri. Definitio enim explicat naturam, & rei proprietates, at infinitæ exprimi non poſſunt.

2.

3. Tertium, quod nullum erit generabile: quia ad generationem oportebit expectare tranſitum infinitorum contrariorum; ex omnibus enim his debet compoſitum generari.

4. Quartum. Erit aliquod elementum ingenerabile, ſi enim ſunt infinita elementa: ergo infinita media: ergo quę vltra sũt ingenerabilia ſunt, quia oportet prius media infinita tranſire, quod fieri non poteſt.

5. Quintum eſt, quod ex aere non fieret ignis. Philop. explicat, quod ex medio non fieret extremum: quid diſtat in infinitũ. Tamẽ dici põt, quod ex aere nõ fiet ignis quid ut prius fiat aer, debent deorſum trãſiri infinita: & ſic non perueniretur ad ipſum aerem, ex quo fieret ignis.

6. Tandẽ infert, quod omnia unum eſſet elementum, quia omnes contrarietates uni ineſſent, nam ſuperiores ſurſum venirent ad aerem, ſimiliter inferiores deorſum.

Aduerte, quod non intendit Ariſt. dicere, quod omnes aliorũ qualitates vni ineſſent; hoc enim non ſequitur, nam non omnes qualitates ſuperiorum veniunt ad aerem, nec ad inferiora.

Nota. V. g. ex igne regreditur ad aerem ſiccũ & illa qualitas, ſecundum quam differt à ſuperiori tamen qualitas ſuperioris, per quam differt ab igne, non redit ad ignem, & ſic nec ad aerem, ſed illa per quam differt ab alio ſuperiori.

Idem fit in inferioribus.

Senſus Ariſtot. Senſus ergo eſt, quod ex omni contrarietate unum extremum redit ad aerem, & tunc unus aer opponitur omnibus, tam ſuperioribus, quam inferioribus. fruſtra ergo multiplicantur reliqua, puta, ignis, & ſuperiora, quia aer illi opponitur, cui quodcunque aliud, & ſic ad unum par contrariorum elementorum omnia reducenda eſſent, non ad infinita. Ita mihi videtur locus iſte exponendus, nam quæ dicunt Ale. & Philop. nullam apparentiam habent.

CAPVT VI.

Admirabitur autem aliquis dicentes. Tex. 37.

CVM de mutua elementorum mutatione locutus fuiſſet, nunc contra Empedoclem ſermonem texit, ipſumq; multipliciter redarguit, quia elementa tranſmutabilia poſuit. Reprehẽſio Emp. qui poſuit elementa intranſmutabilia.

Ac primo reprehendit, quia ipſius dicta repugnantia ſunt; dixit enim ex una parte elementa eſſe immutabilia, ex alia parte eſſe comparabilia æqualia, dicebat enim, eſſe æqualia, hęc autem duo repugnant. idcirco dicit Ariſtotel. quod mirabitur quis eos, qui dicunt elementa plura eſſe tranſmutabilia, & ſimul cum hoc æqualia: nam ſi immutabilia ſunt, comparari non poſſunt. & ſi comparari poſſunt, non ſunt immutabilia. 1 arg. cit. et Empe docl.

Quo autem modo id ſequatur, oſtẽdit, & diſtinguit tres modos, quibus comparari inuicem poſſunt. Primò ſecundum quantitatem, ut unum ſit alteri æquale in quantitate. Altero modo ſecundum potentiam, & qualitatem. ut quantum poteſt, unum, tantum poſſit alterum, & hoc dupliciter: aut in qualitatibus diuerſæ ſpeciei, quæ comparatio eſt ſecũdum proportionem, ſicut dicitur. Hoc eſt tantum album quantum illud eſt calidum: hoc tantum infrigidat, quantum illud calefacit. Aut in qualitate eiuſdem ſpeciei, & iſta erit tertia comparatio, ut ſi dicatur. Hoc eſt tantum, aut plus minusvè calidum, quàm illud uel calefacere poteſt quantũ illud. Trib. modis æqualitatis cõparati poſſunt elementa inuicem. Reiicit primus modus ęqualitatis quem ponebat Emped.

Argumentatur contra primum modum quem Empedocles ponebat. Si aqua. v. g. & terra ſunt æqualia, ut unius pugillus

terræ

terræ contineat decem aquæ: ergo eſt una communis menſura vtrique, & ſic inuicem mutabilia ſunt.

Dubium D. Tho. Dubitabis. Videtur enim non ualere conſequentia: quia cœli ſunt comparabiles: eſt enim vnum maius altero: at non ob id mutabiles inuicem ſunt. Hoc dubium mouet Auerroes, & S. Th. ſed omiſſis reſponſionibus ipſorum, uidetur mihi Philoponus optimè reſpondere.

Solutio optima Philop. Dicit enim quòd dupliciter poteſt intelligi, elementum eſſe alteri æquale. Vno modo ſecundum totalitatem, ita, vt quantum unum occupat loci, tantum occupet alterum. Altero modo ſecundum quantitates potentiæ, ut tantum terræ, ſit tanti aquæ, quia quantum continetur ſub quantitate illius terræ, continetur ſub quantitate aquæ. Modo priori pugillus terræ non eſt æqualis decem aquæ, ut notum eſt: modo uero poſteriori, æqualis: quia quanta ſubſtantia & materia eſt ſub quantitate pugilli terræ, tanta eſt ſub decem aquæ.

Ex comparabilitate priori non colligitur mutabilitas, ut probat argumentum: at bene colligitur ex mutabilitate poſteriori: non enim materię poſſent comparari niſi aptæ eſſent eſſe & ſub aquæ quantitate, & terrę. Ariſt. ergo procedit de hac æqualitate.

Rõ Philoponi. Quod oſtendit Philop. nã de priori ualde notum erat, elementa non eſſe æqualia. nec Empedocles id dicebat: nam terra maior eſt aqua, aqua in terræ foraminibus eſt; aer verò & ignis dignoſci non poſſunt ſecundum hanc quantitatem: reliquum eſt, ut de poſteriori intellexerit Empedocles.

Nota. Nota ſecundum Philoponum, aquam eſſe minorem terra ſecundum molem ſuam, & non ſupereminere terræ, ſed uelut foramina ipſius terræ replere. Quare ſententia hæc eſt antiqua, quam aliqui vt nouam profetunt.

Si autem non ſic ſecundum quantum comparabilia.

Reijcit. 2. modus cõparationis elementorum. Impugnat ſecundum modum comparationis, quo quanta comparantur, non ſecundum quantum, ſed ſecundum potentiam, ut tantum poteſt unus pugilius terræ infrigidare, quantum decem aquæ. Tunc inquit, non eſt menſurare quantitatem, ſed potentiam: ſicut cùm dicitur, tantum unum eſſe album, quantum alterum calidum: hoc uero non eſt eſſe æquale unum alteri, ſed ſimile, quod enim in quantitate eſt æquale, in qualitate eſt ſimile: & ſic unum elementum non ob id dicetur æquale alteri.

Inconueniens igitur uidebatur ſi corpora.

Impugnat modum tertium, dicens, quòd ſi ſic ſint comparabilia, ut unum ſit calidum, alterum plus, minuſuè calidum, tunc inconueniens eſt dicere, ipſa non eſſe mutabilia: quia calidum plus, aut minus eiuſdem ſunt generis. Reijcit 1 modus

Dices, Quare ſi unum eſt magis calidũ alterum minus, ſequitur, quòd mutabilia ſint? Obiectio

Reſpondeo, Si hoc eſt minus calidum, poteſt intendi, & fieri magis: nam calor eſt eiuſdem ſpeciei, ſi ergo peruenit ad alterius calorem, mutabitur in alterũ, ut ſi aer peruenit ad calorem ignis, utique mutabitur in ignem, ex comparatione ergo in alteratiuis qualitatibus colligitur etiam ipſorum mutabilitas mutua. Solutio.

Sed neque augmentatio utique erit. Tex. 38.

Secvndo argumentatur contra Empedoclem, quia aufert ueram augmentationẽ, quæ non poteſt conſiſtere ſine mutatione, elementorum, ſed erit ſolum per iuxtapoſitionem, & additionem conuerſio enim ſubſtantiæ non eſt, niſi exiſtente alteratione qualitatum, quæ non poteſt exiſtere, niſi mutabilia ſint elementa, at Empedocl. augmentum ponebat, ut ipſius carmen indicat. At re uera non eſt uerum augmẽtum, ſed additio, uerum enim augmentum non in ſola appoſitione ab extrinſeco conſiſtit, ſed in mutatione etiam, & conuerſione in auctum, quod ſit media alteratione, ut dictum eſt in libro primo. 2. Argu. pricipale contra Empedoclem.

Multo autem difficilius eſt.
Tex. 39.

3 Arg cõ tra Empedoclem.

ARGVMENTATVR tertiò contra Empedocl. qui in doctrina ſua nõ poterat reddere rationem generationis naturalis.i. quę naturę curſu fit,nõ arte,aut caſu: nam generatio talis, aut ſemper ita eſt, aut plerumq;, vt ex homine naſcitur homo ,ex vite vitis, ex frumento frumentum, raroq; deficit.

At apud Empedoclem nulla huius ratio redditur, non enim aliud de generatione dicit, nec aliã ponit cauſam, quam elementorum mixtionem, & coniunctionẽ,at per hãc nõ eſt ratio huius generationis, niſi ponatur forma,cuius natura eſt ſimile ꝓducere,uel ſemper,uel frequẽter.

An & ſi ita compoſitum fuerit os?
Tex. 40.

Cõfirmatur arg 3 ex mixione.

OSTENDIT, quod dixerat,non ſolam mixtionem eſſe rem talem,ſed conſiſtere in tali ac tali miſcibilium ratione, & proportione, vt ſi talis ſit proportio,ſi os, ſi uerò alia, caro,vel aliud quid,nõ ſit igitur ex coniunctione elemẽtorum utcumque,ſicut dicebat Empedocles,niſi tali,uel tali conueniant ratione, & proportione inter ſe. Huius autem proportionis cauſa nõ ſunt elementa ipſa alia,ergo ponenda erat cauſa in quo etiam deficit quartò, non ergo cognouit, non ſolam mixtionem eſſe rem,ſed & rationem ipſam,prætere a cauſam huius rationis ignorauit.

At uerò neque amicitia neque lis.
Tex. 41.

Excludit ſolutio q poſſit aſſeri.

EXCLVDIT reſponſionem.Poſſet quis pro Emped.dicere,quòd poſuit illius rationis, & proportionis cauſam nempe litem & amicitiam.

Hoc reiicit Ariſto. quia lis, & amicitia non ſunt cauſæ ſufficientes, ſolum.n. inducũt congregationem, & ſegregationem elementorũ,ſed nõ proportionẽ illã, quæ eſt ſubſtantia: & forma ipſius mixti, unde mixtio eſt a fortuna, poteſtq; eſſe a lite & amicitia. Dico a fortuna,quia quomodocunq; elementa veniant, mixto eſt,at res non eſt, niſi in ratione,& tali proportione veniant,quod non eſt a fortuna, ſed a cauſa determinata.

Nota.

Et hinc in doctrina Ariſt. facilè ſoluitur dubium de generatione ſecundum naturam,non enim ſic res eſt talis ob mixtionem ſolam,ſed ob formam ipſam, quæ natura eſt cuiuſque rei,ſimileque ſibi producit, de qua nihil dicit Empedocles, ſed ſolum laudat mixtionem, cum tamen ipſa forma bene ſe habeat, ſitque optimum in re.

Quamuis & elementa ſegregat non lis.

4 argum. quo ipugnatur dictũ Emp. de lite & amicitia.

Redarguit dicta Empedoclis, qui dicebat,litem ſegregaſſe elementa, & mundũ feciſſe;dicebatq; mundum eſſe Deum, ſimiliter elementa eſſe Deos priores mundano Deo: quod ſi ita eſt, quomodo lis ſeparauit? potius enim amicitiæ tribuere oportebat,ut mundum faceret,& Deos ſepararet,quàm liti, quæ mala eſt. Ita mihi videtur locus iſte exponendus.

Amplius autem de motu. *Tex.* 42.

5 arg cõtra Emp.

QVINTÒ arguit Emped. quòd leuiter de motu tractauerit, quo mundus eſt factus, nam litem, & amicitiam cauſas mouentes poſuit,ſed quis motus eſſet huius, quis illius in particulari non docuit & tamen debuit definire, aut demonſtrare,uel ſupponere, uel aliquo modo probare:quod non fecit contentus in communi & uniuerſali rem dixiſſe.

Amplius autem, quoniam videntur.
Tex. 43.

6.argum.

SEXTÒ arguit Empedoclem, ex cuius doctrina ſequitur, quòd amicitia ſit magis contra naturam,quàm lis:quod abſurdiſſimum eſt,Sequelam manifeſtat,ſuppoſita motus diuiſione: eſt enim motus naturalis,ut cum terra deorſum,& quodq; in proprium fertur locus,eſt etiam motus violentus, ut cum terra ſurſum & quodq; contra locum proprium fertur, iſti autem ſunt contrarii: unde fit, quòd ſi unus eſt

in rerum

in rerum natura, alter etiam ſit.

6 argum. Fit igitur argumentum. Quis motus horum eſt ſub amicitia, Probat quod uiolentus: nam motus, qui eſt contrarius terræ, cùm mouetur ſuperius, ſcilicet motus deorſum aſſimilatur ſegregationi, quia uidetur ſeiungi ab omnibus aliis: cùm uerò aſcendit, ſimilatur cõgregationi, quia cum aliis ſe copulat: ergo lis, quæ ſegregat, eſt magis cauſa motus naturalis, & ſic magis ſecundum naturam, ob id prior erit, quàm amicitia.

7. arg. Septimò aliam ſuperaddit reprehenſionem: quia ſequitur, quòd nullus eſt motus, nec quies, niſi ubi eſt lis, & amicitia, & hæc tantùm ſunt cauſæ motus, quòd inconueniens eſt, ut probat in textu ſequenti.

Amplius autem & apparent quòd mouentur. Tex. 44.

Litem & amicitiã non eſſe cauſam motus. Prob. 1. OSTENDIT aliam eſſe cauſam motus præter litem, & amicitiam ex dictis Empedoclis: lis enim ſolùm ſeparauit elementa, & fuit huius cauſa motus; at unumquodque poſtea in ſuum locum ſe contulit, cuius motus non fuit cauſa lis: immo ipſe dicit, quòd à fortuna elementa in hunc uel illum locum ſe contulerunt, & aliquando ubi eſt terra, fuit aer. oportuit ergo huius motus primam cauſam ponere.

Secundo proba. Præterea dicebat, quòd mundus ſimiliter ſe habet. i. in circulo ſimili: modo enim mundus ex chao, modo chaos ex mundo: huius autem motus ſimilis non reddit cauſam: lis enim, & amicitia non omnis motus cauſæ ſunt: danda ergo erat uniuerſalis cauſa, & talis eſſet primum principium, non autem lis.

Inconueniens autem eſt, & ſi anima. Tex. 45.

8 arg. contra Emp. OCTAVO reprehendit Empedoclem ex abuſu elementorum: omnia enim ex ipſis componebat, etiam ipſam animam: quod reicit Ariſtoteles: nam ſi anima eſt elementum, non habebit alias paſſiones, niſi illius elementi quod eſt: ſi autem eſt ex elementis, non habebit niſi paſſiones corporeas; at animæ paſſiones, vt eſſe muſicum, recordari, obliuiſci, non ſunt paſſiones tales; non ergo eſt ex elementis compoſita. At quia hoc de animæ paſſionibus diſcutere non erat loci pręſentis, ſed ad aliũ ſpectat librum; ob id ſe ad eum remittit, & nos (Deo fauente,) ibi latè de hoc diſſeremus.

CAPVT VII.

De elementis autem ex quibus. Tex. 46.

HVcuſque duò Ariſtot. de elementis tradidit: alterum eſt ipſorum principia, & numerus, alterum ipſorum mutua generatio, & tranſmutatio, nunc tertio de ipſis in ordine ad mixtionem, & mixtum dicit, nempe qualiter ad mixtionẽ ueniant, & quæ in mixto ſint. De elemẽtis in ordine ad mixtionem.

Procedit autem aſſignando differẽtiam inter ſuam ſententiam, & opinionem Empedoclis, qui eadem quatuor elementa poſuit, ſicut & ipſe, ſic autem procedit. Ponit etiam dubia contra ſententiam ſuam, & contra Empedoclem alternatis uicibus, & poſtea ſoluit contra ſe poſita dubia, relicta opinione Emped. vt falſa. Differentia inter Ariſtot. & Emped.

Ac primo conſtituit unum principium pro ſua met ſententia tale: quòd quicũque dicunt elementa iſta, ex quibus corpora componuntur, habere aliquid commune, ſ. materiam, coguntur fateri, eſſe inuicem mutabilia, & e contra, qui dicunt eſſe inuicem mutabilia, etiam fateri debent, materiam habere communem, ut notum eſt. Principiũ quoddam pro ſnia Ariſtot.

Incipit autem contra Empedoclem diſputare, hic enim elementa intranſmutabilia poſuit, ac integra manere in re ipſa compoſita. Ex quo ſequitur, quòd carnes, oſſa, & reliqua homogenea non poſſunt eſſe, quia ſi ex elementis conſtant diuerſis inter ſe ac manentibus, quomodo res erit ſimilaris? quælibet enim eius pars debet eſſe eiuſdem rationis, & denominationis cum toto, quod illo modo eſſe non poteſt. Diſputa. Ariſt. contra Empedoc. 1. Ratio.

Nota literam. Dicit enim: quicũque poſuit elementa, q̃ nec inuicẽ generantur, nec ex uno quoque uel nõ extrahunt ex mixto, niſi ſicut lapides ex pariete, lapides. n. actu Nota expoſitionẽ literæ.

actu erant in pariete, & in qua parte unus alius non erat (ſic enim ponebat in mixto elementa Empedocles.) Hi tales non poſſunt dicere, quomodo fiat os ex illis. i. non poſſunt dicere, quomodo aliquod mixtum ſit ſimilare, & homogeneum, vt diximus.

Habet autem, quod dicitur, dubitationem.

Arg. Ariſtot cōtra propriam ſentētiā. Contra propriam ſententiam ſe conuertit, dicitq́; quod poſitis elementis mutabilibus, adhuc eſt difficultas de eodem, puta, quomodo fiat os & caro ex illis; nā quòd ex aqua fiat aer, facilè poteſt intelligi, quia eis eſt communis materia, at ꝙ ex ipſis fiat vnum ab omnibus diſtinctum, hoc uidetur difficile, quia non uidetur, quid eis ſit commune, puta elementis, & mixtis.

Altera expoſitio literæ. Poteſt etiam eſſe ſenſus alius, vt dicat eſſe difficile etiam, quod dictum eſt de oſſe & carne apud ſententiā propriam, nam quis modus erit generationis ex ipſis? non enim eſt, ſicut cum unum elementum ſit ex altero.

Sn̄ia Emped. circa hoc dub. Circa quod dubium ponit ſententiam Empedoclis: hic. n. hunc modum mixtionis ponebat, quòd elementa diuidebantur in paruas partes, & ſimul coniunctæ faciebant mixtū manentes in ſuis integris ſubſtantiis, ſicut ex lapidib. & lateribus fiunt parietes: vnde mixtio apud Empedoclem non erat, niſi quædā compoſitio, vt patet.

Contingit autem non ex qualibet parte. Tex. 47.

Reiicitur mod' Emped. MODVM iſtum redarguit, quia ſequitur vnum incōueniens, quòd ex qualibet parte mixti nō poſſent quatuor elementa extrahi, & ſic non quælibet pars mixti eſſet mixti. Sequela oſtēditur: quia ſicut ex qualibet parte parietis nō poſſunt extrahi lapides & lateres; quia in quo loco erāt iſti, nō erant illi, ſic profectò fiet in mixto, qđ eodem modo ex elementis componitur.

Nota expoſitionē literæ. Nota literam. Dicit, quòd ex qualibet parte non extraherentur ignis, & aqua, & reliqua: ſed eſſet, ſicut ſi eſſet cera, ex cuius vna parte fieret una figura, ex altera parte alia.

Statim impugnat per idem exemplum, quia ſicut ex qualibet parte ceræ vtraque poteſt fieri figura, ſic ex mixti parte qualibet educi poſſunt quatuor elementa: quod ſuperius explicatum eſt.

Similiter autem & facientibus. Tex. 48.

POSTQVAM difficultatem, quæ ex modo mixtionis poſito ab Empedocle, ſequitur, expoſuit; nunc difficultatem, quæ ex proprio modo ſequitur, ponit. Difficultas eſt: ſi ex igne & aqua ſit aliud, vel illa manent, vel non. Si manent: erit mixtio cōpoſitorū, vt dicebat Empedocles: ſi verò nō manent; ſola illorum materia reſtabit in mixto, cum corrūpatur: ſi autem hoc; ita erit generatio, ſi aliquid ex illis ſit; & non mixtio: quòd ſi aliud non ſit, manebit ſola materia: ex unius enim corruptione uidetur aliud non poſſe fieri, quàm uel alterius generatio, vel ſola manere materia, quod eſſe non poteſt: ergo non erit mixtio. Difficultas, q̄ reperitur in ſn̄ia Ariſt.

Nunquid igitur quoniam eſt, vt magis.

Soluit dubium explicatq́; modum, quo fiat mixtio, ſeu quomodo elemēta ad mixtionem veniant. Explicat primò dupliciter aliquid dici calidum, ſeu frigidum, ſeu aliud ex his. Vno modo ſimpliciter actu, vt quod totaliter eſt calidum, habetq́; totam latitudinem qualitatis: & quod ſic eſt calidum, habet frigiditatem tantum in potentia: & è contra, quod ſic eſt frigidum, habet tantū calorem in potentia: idemq́ue eſt de alijs contrariis. Altero modo aliud dicitur calidum, quia calorem habet, ſed non ſummum, ſed in aliquo gradu: & hoc tale ſecum compatitur aliquam frigiditatem, ita, ut ſit calidum & frigidum: ſimiliter de frigido, quod erit ſic calidum, idēq́; de aliis contrariis. Explicat ea difficultas. Dupliciter aliq̄d eſt calidū aut frigidum.

Hoc ſuppoſito, dicit, ſic manere contraria in mixto, non quidem prorſus actu, non prorſus potentia, ſed refracta in ſuis excellentiis, & ad medium redacta: & ſic ſoluitur dubium: nam non ſola materia manet, nec ſimiliter integra manent, ſed Modus mixtiōis ſecūdum Ariſt.

quo ad

quo ad qualitates ſuas refractas ſimul cũ ipſorum materiis,& in hoc mixtio eſt.

Addit autem,quod poteſt magis,uel mi nus una qualitas manere intẽſa,uel remiſ ſa,& ſecundum hoc unum mixtum poteſt alio eſſe calidius, aut frigidius duplo, vel triplo,vel alia proportione,qua poteſt vna qualitas, quæcunque ſit, aliam excedere, & ſuperare,quod non eſſet,ſi omnes æqua les eſſent.

Erunt autem mixta alia ex contrariis.

Soluitur dubium ſupra poſitum. Nunc dubium ſoluit iterum,ſimul etiã quod cõtra Empedoclem dixerat, dicit,ꝙ mixta fiunt,& ecõtra elementis;ẽt elemẽ ta fiunt,& educuntur ex mixto. Ex elemẽ tis quidem conſtant mixta,non ut ſola ipſorum materia maneat.ſic enim ſola eſſet generatio,ſed prædicto modo,ut refractę maneant qualitates, ſicq; mixtio,ſit & nõ ſola generatio.Similiter ex mixto elemen ta fiunt, non tanquam ex ſola mixta mate ria:ſed tanquam ex eo,in quo ipſæ continentur potentia,& uirtute.

Quoniam autem patiuntur contraria.

Soluit dubiũ quod poſſet oc currere. Poſſet quis dicere. Quomodo calidum poteſt fieri ſimul frigidum, & remitti, & frigidum ſimul fieri calidum,idem de ſicco,& humido.Ad hoc reſpondet,quod ut dictum eſt capite de actione,unum contra rium eſt potentia alterum, id eſt habens unum contrarium eſt in potentia ad alterum,inde prouenit,ut inuicem poſſint agere, & pati, & ſic ſe mutant; cum æqualia non ſunt.Maius enim minus in ſe conuertit,at cum æqualia ſunt,agunt quidem,& patiuntur mutuo,ſed non ſe inuicem mutant,ſed ad mixtum ueniunt & ſic elemẽtã in mixto ſe mutuo mutant, ut contrarietas ad medium ueniat,& ſic fiunt os,caro,& homogenea.

Tale autem medium non eſt ullum extremum, ſed extra temperata,nec conſiſtit in indiuiſibili. i. non ſolum eſt mediũ, quod diſtat æqualiter ab extremis, hoc enim medium eſt mathematicum,unumque eſt,ſed dicitur hinc medium,quod dentro que eſt intra extrema, quod multis modis poteſt contingere,ut notum eſt; & ſic mul ta fiunt media,& mixta,quæ in mediis hiſce conſiſtunt. Quo autem modo unum contrarium patiatur, ſatis declarauimus in quæſtione de reactione.

CAPVT VIII.

Omnia autem mixta corpora. Tex. 49.

Quæ in mixto ſint. MOdum, quo elementa ad mixtum conueniant,explicuit, nunc quæ in mixto ſunt,explicat,dicitque in mixtis per fectis,quę prope medium idest terrã fiunt, omnia quatuor ineſſe elementa. Hoc dupliciter probat,primò,diſcurrẽdo per oĩa, ſecundo ex ſigno quodam.

Oĩa quatuor elemẽta eẽ. Primo igitur terra ineſt, quia cum talia ſiunt in loco terræ,ibique maximẽ ter ra abundet,quia proprius locus ipſius eſt, profecto ipſa inerit in mixto, eſt enim ele mentum aptum ineſſe,& copia eius eſt.

Eſſe aquam pri mo. Aqua etiam ineſt, propter duo, primo quia miſtum debet eſſe aliquo termino. terminabile,& aliquam figuram recipere, at aqua inter omnia eſt maxime terminabilis,i.aliorum terminatiua,ut dicit Philop.nam aer in ſe magis terminabilis eſt, tamen alia corpora dura non ita termina bilia facit,ſicut aqua.

Eſſe aquam 2. Alterum eſt, quia aqua non poterit in mixto conſiſtere, niſi per humidũ aqueũ, quod melius cum terra eſt commiſcibile, quod patet ex his,quæ exſiccantur extracto uapore. ſtatim in partes diſſoluuntur.

Nota. Non tamen putes ex hoc,quod terra nõ habet continuitatem,habet namq;,ſed in mixto non terminatur niſi ratione aquæ, ut patet, cum enim terram ad aliquam figuram trahere uolumus, non aerem, ſed aquam infundimus.

Eſſe aerẽ & ignem in mixto. Probat de aere,& igne,iſta enim ingrediuntur mixtum tanquam contraria illis duobus, quia generatio ex contrariis eſt. Senſus eſt,immixto ſunt contraria refracta,& retuſa, cum ergo ſint aqua & terra, oportet, ut ſint etiam alia duo contraria ignis & aer,ut retundent alia.

Nota. At quia elemẽta dixerat,contraria,non videtur

videtur ponere contrarietatem in ſubſtantiis: ſubiungit eſſe contraria, prout ſubſtantia poteſt ſubſtantiæ contrariari: hoc autē eſt non ſecundum ſubſtantiæ rationē, ſed ſecundum qualitates ipſorū, ac paſſiones.

Teſtificari autem videtur ex nutrimento. Tex. 50.

Idē probat a ſigno.

Secundo idem ſigno oſtendit: unumquodq; enim ſimili nutrimento nutritur, nam qualis eſt niuenti ſubſtantia, tale nutrimentum eſt: at nutrimentum eſt multa .i. mixtum elementis: ergo ex multis elementis cōſtamus. Minorem oſtendit, quia ſi aliquod nutrimentum eſſet ſimplex: maximè eſſet plantarum: at id non eſt: quod colligitur ex eo, quod irrigantur, tāquam terra non ſufficiat ſola.

Quoniam autem eſt nutrimentum quidem materie.

Ignis inter elemēta maxime nutritiuus.

Inter elementa ignem maxime nutrire docet: & rationem ſubdit: quia quod nutritur, eſt forma in materia comprehenſa: fit enim augmentum, & nutritio ſecundum formam, nutrimentum autem ſuccedit, ut materia: ignis maximè ſimilatur formæ, ob id maxime nutrire dicitur: aſſimilatur autem formæ, quia habet rationē termini, & ad terminum tendit. i. ad locū continentem reliqua elementa, at forma, vt terminus quidam eſt.

Nota.

Nota autem, quòd nō eſt uera nutritio ignis, ſed impropria: propria. n. uiuentibus conuenit, ut ſuperius eſt oſtenſum.

Concludit igitur. quod mixta ex omnibus elementis conſtituta ſunt, ſi non formaliter, ſaltem virtualiter ad mixtionem conuenientibus, ut diximus lib. 1.

QVAESTIO XI.

An detur mixtum ad pondus æquale.

Senſus qōnis. Duplex æquali-tas ī qualitatibus gradus & proportionis.

EXplicandus eſt ſenſus qōnis, vt moris eſt. Scias duplicem poſſe conſiderari æqualitatem in qualitatibus hiſce, quæ mixtum componunt. Altera eſt æqualitas gradoum inter ſe, ut ſit tantus calor, quanta frigiditas, ſimiliter ſiccitas, & humiditas: & talis dicitur æqualitas ponderis. Altera eſt æqualitas proportionis, ut ſit talis concentus, & temperies ipſarū, ut ſit conueniens formæ tali mixti; & ipſius operationibus, licet qualitates inter ſe non ſint in gradu æquales: talis dicitur æqualitas iuſtitiæ, quia per eam forma habet & conſequitur operationes ſibi conuenientes, & debitas.

Duplicitæ poteſt conſiderari ēqualitas in mixto.

Iuxta hāc duplicem qualitatum, & elementorum æqualitatem poteſt mixtum duplex conſiderari: alterum, quòd priorem ſortiatur æqualitatem, quod dicitur quo ad pondus; alterum, quod conſequatur poſteriorem, quod dicitur æquale ad iuſtitiam.

Nunc ergo in præſenti dubitamus: an tale mixtum ad pondus ſit poſſibile. De quo eſt qō.

Sunt autem argumenta, quibus ipſum eſſe probari poteſt.

Primū eſt: Vbi datur maius & minus, datur æquale: at datur mixtum, cuius calor excedit frigiditatem, & maior eſt: ſimiliter datur, cuius calor minor eſt, ut patet, ergo dabitur mixtum, cuius calor æqualis frigiditati eſt, ſimiliter de aliis, ergo dabitur mixtum ad pondus. 1 arg.

Secundo. Vbi eſt unum contrariorum, eſt aliud, ut dicitur 1. Cœli. tex. 44. & 2. Cœli. tex. 18. at eſt mixtum inæquale in pondere, ergo dabitur etiam oppoſitum, quod eſt mixtum æquale ad pondus. 2 arg.

Præterea tertio. Si nō poſſet eſſet mixtum ad pondus, eſſet ex eo, quia qualitates contrariæ non poſſunt eſſe æquales in vno ſubiecto, at poſſunt eſſe ſecundum duas medietates, quibus completur tota latitudo unius, ut quatuor ſimul cum frigiditate ut quatuor, non ergo repugnat eſſe mixtum ad pondus. 3. arg.

Quarto. Non eſt tranſitus de extremo ad extremum eiuſdem rationis, niſi per medium; at mixtum ex minus calido poteſt peruenire ad magis calidum, quam frigidum, ergo neceſſario tranſibit per æquale calidum, & ſic dabitur mixtum ad pondus. 4 arg.

Præterea quinto. Si menſuratum eſt, mēſura debet eſſe: at mēſura oīum mixtorum inæqualium pōdere eſt ipſum æquale 5. arg.

le nam per ipſum reliqua menſurantur, ſi ergo iſta inęqualia ſunt, profectò erit ipſum æquale.

6. Argu. Præterea ſexto, Si non eſt mixtum hoc, unum contrarium alteri denominaretur; ipſumque excederet, & ſic facile, & citò diſſolueretur mixtum: quod falſum apparet.

7. Argu. Tandem ſeptimo. Dantur æqualia quo ad qualitates ipſas motiuas, puta grauitatem, & leuitatem, ut ſit aliquid tantum graue quantum leue; ergo dabitur mixtum etiam æquale quo ad alteratiuas: eadem enim uidetur ratio. Probatur antecedens, de oleo, ligno, & aliis, quæ ſuper aquas poſita partem intra aquam, partem extra habent: quod uidetur indicare, eſſe æqualis leuitatis, & grauitatis. Hæc ſunt argumenta in hac difficultate.

1. ſenten. Galeni. Quatuor exiſtūt & Philoſophorum, & Medicorū circa hoc ſnīæ. Prima eſt Galeni lib. j. complex. cap. 9. & lib. 2. cap. j. qui non ſolum exiſtimat dari mixtum æquale ad pondus, ſed tunc putat eſſe in ſua optima diſpoſitione: vnde animal perfectiſſimam habere putat temperiem, cum æqualitatem hanc ſortium eſt.

Ratio. Galeni. Argumenta ipſius unum eſt, ſed bonum. Temperies optima eſt in actu hominis, ut etiam fatetur Ariſtote. 2. de anima, cap. de odore, qui hominem in hoc ſenſu animalia cuncta excedere dicit, ſed talis temperies eſt in ponderis æqualitate, ergo illa eſt optima complexio. Minor probatur, quia ſi in actu aliqua excederet qualitas, non poſſet ſentire omnes qualitates omnium obiectorum, non enim ſentit niſi excedentes qualitates in obiectis ut ſi tango aliquid, ſentio ſolum quod magis excedit quod ſi tactus non haberet æqualitatem, utique non ſentiret exceſſus, imò plantæ, & oſſa ob id non ſentiunt, ſicut dicit Ariſtotel. cap. de tactu, quia hanc æqualitatem non habent.

2. ſenten. Auicēnę. & Auer. Secunda ſententia eſt Auicennæ ſen. 2. doctr. 3. cap. 1. & Auerrois. 2. par. Can. tract. 1 com. 19 & l. 2. Colliget cap. 22. & 1. Cœli. com. 7. & 13. Metap. com. 13. & 4. Metheo. comm. 10. & in 2. genera. comm. 48. & aliorum Arabum, qui mixtum ad pondus non eſſe poſſibile contendunt; & dicit Auicenna, quod in hoc credendum eſt magis Phyſico, quam Medico. Rationes Auerro. hinc inde collectæ ſunt tres.

Prima eſt. In mixtione non poteſt eſſe æqualitas ad pondus ergo in mixto. Conſequentia eſt certa; antecedens probatur, quia ſi qualitates eſſent plures, nulla ageret in aliam, quia a proportione æquali non eſt actio nec paſſio. Hanc rationem habet. 1. Metheo. com. 10. 1. Ratio.

Altera eſt quæ habetur 2. Colliget, capite ultimo, quia in ſingulis mixtis ſicut unica eſt forma, ita debet eſſe unica qualitas dominans, quæ eſt velut forma, reliquæ vt materia ſubiectæ: ſi enim multæ eſſent ęquales, non poſſet mixtum vnitatem per ſe habere. 2. Ratio.

Tertia ratio eſt. 1. Cœli. com. 7. quia ſi elementis æqualitas ineſſet, mixtum eſſet æqualiter leue & graue hoc autem eſt impoſſibile, quia ubicunque poneretur, quieſceret, cum non ſit maior ratio, quare potius uel illo motu moueretur. Hæc eſt ſententia horum Arabum. 3. Ratio.

Tertia ſententia eſt quorundam Medicorum, inter quos videtur eſſe Hugo Senen. ſuper Fen. 1. doct. 3. cap. 1. Hi diſtinguunt quatuor in animali complexiones. Prima eſt, quam uocant inoatam, naturalem, & primam, & hæc eſt illa diſpoſitio proxima, ſecundum quam fuit introducta forma mixti ſubſtantialis, & hanc dicunt eſſe non poſſe æqualem ad pondus, imò ſecundum hanc animal eſt magis frigidum, quam calidum. 3. ſenten. Hugonis. Quatuor cōplexiones in animali.

Altera eſt, quam influxam vocant. Scito enim, præter qualitates illas naturales quibus forma conſiſtit in materia tanquam proximis diſpoſitionibus, ſunt partes animalis aliquæ calefacientes alias, ut cor, ſunt etiam infrigidantes, ut cerebrum, aliaſque paſſiones inducentes, & temperies ſecundum has qualitates. dicitur influxa ſecundum iſtam dicunt, animal magis eſſe calidum, & humidum, quam frigidum. 2.

Tertia eſt compoſita ex innata & influxa, nam qualitates influxę coniunguntur cum naturalibus, & temperiem totalem faciunt, & ſecundum iſtam dicunt eſſe ęquale ad pondus; imo tunc eſt optimum temperamētū, cum innata cōplexio 3.

reducitur ad æqualitatem ponderis ab influxa,talemque in tactu eſſe dicunt:& per hoc defendunt Galenum.

4. Quarta complexio eſt totalis,puta,aggregatio qualitatum , quæ eſt in omnibus partibus animalis ſimul ; hanc dicunt eſſe æqualem ad pondus.i.in tota animali tãtum eſt caloris,quãtũ frigiditatis , & aliorum ſimiliter contrariorum,quãuis non ſingulis partibus ſimiliter : quibuſdã enim ineſt calor magis, quibuſdam frigus.

4.ſenten. Marſilii. Quarta ſententia eſt nominalium,Marſilii.q.t5. Alberti Saxo. q.t t.& aliorum. Hi enim diſtingnunt qualitates primas in motiuas,quales ſunt grauitas,& leuitas:& alteratiuas,quales ſunt , quatuor aſſignate. Iuxta hoc diſtinguunt, tripliciter intelligi poſſe æquale ad pondus : uno modo in omnibus qualitatibus , tam alteratiuis quã motiuis,ut omnes exiſtant æquales,ſecundo in ſolis alteratiuis:tertio in ſolis motiuis.

Tripliciter intelligitur æquale ad pondus.

1 dictum illorum. His propoſitis dicũt primo , quod eſſe ęquale ad põdus in omnibus qualitatibus ex alteratiuis & motiuis, eſt impoſſibile. Ratio eſt:quia iſtæ æqualitates duę ſunt incompaſſibiles:ſi enim eſt æqualitas motiuarum,neceſſario erit inæqualitas alteratiuarum, & e conuerſo ; quia minor frigiditas facit maiorem grauitatem , quam facit maior calor leuitatem,vnde vt tanta ſit leuitas,quanta grauitas,debet eſſe multo plus caloris : quod patet in ferro candentiſſimo,ubi plurimus calor minimum leuitatis inducit.

2.dictum Dicunt ſecundò , poſſe eſſe æquale in ſolis alteratiuis , Ratio horum eſt ; quia exiſtenti inęquali mixto poteſt adhibere agens aliquod intendens uel remittẽs qualitates,quæ intenſibiles ſunt;poteſt igitur ſic ad ponderis æqualitatem trahi.

3 dictum Dicunt tertiò , quod poteſt etiam eſſe æquale in ſolis motiuis , ob eandem rationem; quia poteſt applicari intendens uel remittens,Addunt tamen , quod non propterea iſtud tale quieſcet in quocunque ponatur loco,quod eſt contra Auerroem.dicunt enim, quod ſi poneretur in loco ignis,deſcenderet,quia aqua,aer,terra vincerent,& facerent illud deſcendere: pręſertim quia ignis in tota ſua ſphæra non reſiſteret ſimiliter ſi eſſet in ſuperiori parte aeris,deſcenderet quia ſolus ignis tunc reſiſteret , non aer per totam ſuam ſphæram , eodem modo ſi in terra eſſet, aſcenderet ſimiliter per aquam , at ſi eſſet in confinio duorum,ſcilicet aeris & aquę, quieſceret,quia tunc æquales eſſent utriuſque reſiſtentiæ.

4.dictum Dicunt quartò , quod quamuis eſſet æqualis in alteratiuis , eſſet adhuc corruptibile , & ab extrinſeco , ut notum eſt, & etiam ab intrinſeco. Ratio eſt, quia quamuis qualitates alteratiuæ ſint æquales in gradu , non ob id eſſent æquales in potentia , nam calor eiuſdem gradus cum frigiditate actiuior eſt ipſa : ob id exiſtente æqualitate in gradu, inexiſteret inęqualitas in potentiis , & vna alteram uinceret . Hæ ſunt ſententiæ Philoſophorum circa hanc difficultatem.

1 fundm̃ Pro explicatione huius difficultatis ſit primum fundamentum : Qualitates elementorum in mixtione conuenientes nõ ſunt ſufficiens cauſa cuiuſque formæ mixti, ſed vltra eas opus eſt aliqua alia virtute productiua, qualis eſt virtus ſeminis in animalibus , & plantis ex ſemine productis uel uirtus . Solis vel aſtris in his quæ citra ſemen generãtur uel influẽtia al qua in aliis mixtis,& cœlorũ uirtus.Non enim qualitates hæ elementares talis ſunt naturæ,ut formas multa perfectione poſſint attingere : quamuis non nego , poſſe aliquam ſaltem formam mixti & ipſorum elementorum attingere , ut diximus ſuperius probabiliter.

qualitates elemẽtorũ non ſunt ſufficiens cauſa formæ mixti.

Qualitates elemẽtorum potius ſunt diſpoſitiones. Hinc ſequitur, quod quamuis reſpectu elementorum ſint uirtutes productiuæ, ſimiliter diſpoſitę ; tamen reſpectu formarum mixtorum potius habent rationem diſpoſitionis, & materiæ,quam virtutis productiuæ.

Nota 1. cũ diuerſa diſpoſitione ſitũ ſit eadem virtus ꝓductiua aliquo mõ eadẽ ſpecie forma producitur. Ex his ſequuntur aliqua notanda, duo ex parte uirtutis , duo ex parte qualitatũ harum. Primum ſequitur,quod cum uirtus productiua ſit cauſa inducens formã, poteſt eſſe , ut exiſtente aliquantum diuerſa qualitatum temperie in diuerſis materiis,producatur eadem ſpecie mixti forma , quia eſt eadem ſpecie uirtus productiua , unde fit quod forma leonis inducatur in materia non eodem modo diſpoſita quantum ad has qualitates,ſicut altera in quam inducitur etiam

forma leonis; & hoc, quia eſt eadem uirtus productiua in utraque.

2. Nota cur multa indiuidua eiuſdē ſpeciei nō habeāt oīno idē temperamentum.

Sequitur, cur nō omnia indiuidua mixta eiuſdē ſpeciei, idem omnino tēperamentum hñt, ſed aliqua poteſt eſſe diuerſitas, dummodo ſint omnia alia temperamenta, vt non excedant id, quod ſpeciei debetur.

3. Nota. aliqua forma inducitur cum diſpōne, ſub qua nō poteſt multū cōſeruari.

Tertium ſequitur, ꝙ aliquando forma inducitur cum diſpoſitione, ſub qua non poteſt multū conſeruari, niſi accedat alia diſpoſitio. V.g. anima inducitur in embrione, tamen non conſeruatur ab illa ſolum diſpoſitione; ſed uirtus productiua ſuperaddit diſpoſitiones ad conſeruandū, quòd ſi illæ diſpoſitiones fuiſſent cauſæ, ſufficerent conſeruare: quod tamen non eſt.

4. Nota. maior diſpoſitio requirit ad producendū quàm ad cōſeruandum.

Quartū ſequitur, quòd illæ diſpoſitiones, & qualitates obſeruant conditionem diſpoſitionum in hoc, ꝙ maior diſpoſitio eſt neceſſaria ad producendum, quā poſtquam eſt productum, ſit neceſſaria ut conſeruetur: quod etiam in elementis euenit: nam aqua petit tales qualitates, & tantas, vt fiat: tamen poſtquā eſt, poteſt eſſe cum minoribus: vt patet in aqua calidiſſima: non enim ſub tanto calore poſſet generari: Ita in mixto; aliquando enim uia corruptionis multum diſtemperantur, ita ut ſub tali non poſſent produci.

5 Nota. omnis forma ſpecifica in p̄ductione & cōſeruatione requirit certam latitudinem diſpoſitionum.

Quintum, quòd quæque forma ſpecifica in productione & conſeruatione requirit certam latitudinem diſpoſitionum, ita, ut non poſſit ipſam tranſgredi, quāuis ſub iſta multipliciter poſſit ſe habere. v.g. ſpecies leonis habet tantum calorem, quo maior eſſe nō poſſit ſub forma ipſius ſpeciei: & ſimiliter eſt tantus, ut non minor, quam uis intra hoſce gradus multipliciter poſſit ſe habere. Idem in aliis qualitatibus, & aliarum formarum temperamentis.

2. Fundamētū quatuor in genere ſunt temperamēta, vel cōplexiones.

Secundū fundamentū ſit. Omiſſa æqualitate ponderis, harū qualitatum tēperies alię, reducūtur ad quatuor in genere. Prima eſt, in qua abundat calor, & ſiccitas ſupra alias: quæ ignea dicitur, & in animalibus cholerica uocatur. Secunda eſt, in qua abundat calor, & humidum, & aerea dicitur, in animalibus autem ſanguineas. Tertia, in qua excedit frigiditas, & humiditas: quæ eſt aquea, & dicitur in animalibus flegmatica. Quarta terrea, in qua excedit frigiditas cum ſiccitate, quæ dicitur in animalibus melancholia.

Nota 1. I vnoquoque horū tēperamētorū ſunt innumerabiles, p̄portiōes.

Aduerte autē quòd quęque diuiditur in modos innumerabiles; ſecundum maiorem, uel minorem exceſſum duarum ad alias, ut eſt ſi magis calidum, uel minus; & ſimiliter duarum inter ſe; ut prima cholerica eſt multiplex: poteſt enim eſſe æquè calida & ſicca, aut magis calida, quàm ſicca, aut magis ſicca, quàm calida; & ulterius reſpectu aliarum magis ſicca, aut minus, magis calida, aut minus, excedendo alias duas: idem in quouis alio temperamento: vnde conſurgunt innumera temperamenta pro uariis ſpecierum & indiuiduorum mixtorum formis.

3 Fundamentū poteſt tēperamētum vnius temperies alio modo in alia reperiri.

Sit tertium fundamentum. Proportio qualitatū, quæ in ſpecie eſt, poteſt in indiuiduo alterius inueniri, ſed non eadem ratione, ſed uni intemperata, alteri temperata erit, uel ſi utrique intemperata, uni erit magis, alteri minus. v.g. poteſt calor, qui eſt in leone, in homine eſſe, tamē in leone facit temperiem pro tali forma; at in homine faceret febrim, & magnā intemperiem. Præterea, calor qui in homine facit aliquam intemperiem, in leone tantum face ret minorem: unde fit, ut caloris gradus idem unum faceret temperatum, alterum intemperatum: unum parum calidum, alterum calidiſſimum in propria ſpecie.

Nota 1.

Immo in una ſpecie ſm̄ loca diuerſa: tanta.n. qualitas hominis unius climatis faceret temperatum, alterū intemperatum, ut bene dicit Auicen. ſen. 1. doct. 3.

Nota 2.

Non igitur inconueniens eſt, eandem proportionē in diuerſis eſſe etiam ſpeciebus, & facere diuerſos effectus. loquor autem de proportione qualitatum ex mixtione conſequenti.

Nota 3.

Immo puto, quòd in eiuſdem ſpecie indiuiduis poteſt eadem proportio qualitatum inueniri, & utrique eſſe temperata, & bona; immo de facto inuenitur, quāuis ab aliis cauſis aliquantulum uarietur. Argumentum huius eſt, quod experimur duo indiuidua ferè in omnibus ſimilia, & in animalibus ipſis.

4 Fundamentū duplex in animalib. tēperamentum.

Sit quartū fundamentum. Duplex ſaltē eſt in animalib. temperies. Vna, quæ dicitur innata, & hæc eſt illa proxima qualitatum diſpoſitio ad formam, quę prima complexio dicitur; Altera eſt, quæ formam conſeruat, ac operationibus ipſius materiam reddit aptiorem; & hæc influxa dicitur.

Cuius

2. Cauſa illius diuerſitatis.

Cuius diuerſitatis duplex eſt ratio. Prima eſt, quia partes animalis ſunt hethęrogeneæ, & diſſimiles inter ſe ad varia munera in ipſo corpore obeunda; idcirco nõ potuerunt omnes idem prorſus natiuum ſortiri temperamentum, ſed quædam frigidæ & humidæ ualde ſunt, ut cerebrum: quædam frigidæ & ſiccæ, ut oſſa, cartilagines, & nerui, licet non æqualiter illæ, quædam humidæ, ut pulmo, ſecundum Galenum: quædam calidæ.

Nota primo, qđ aliquę partes aĩaliũ agunt in alias.

Ex hac diuerſitate, conſequitur neceſſario, ut quę excedit nimis, agat in aliam ſecundum ſuum exceſſum: & ſic conſequitur ex hoc influxu ſimul cum qualitate natiua alia temperies in parte: unde cerebrum natura frigidiſſimũ, at à calore cordis tẽperatur, nerui, & cutis ſicca, & frigida: at à ſpiritu, & ab ipſo ſanguine humectantur, & calefiunt: & in hoc apparet ordo naturæ mirabilis: poſuit enim partes in animali, quę intemperatę per ſe inuicem ſe ad temperiem reducerent.

2. Cauſa illius diuerſitatis.

Altera cauſa eſt: quia animal haberet proprietates, quę non poſſent ſimul ex unica prouenire temperie, eſt enim forte & durum, ob id eſt multum terreum: ſi autem terreum, conſequitur ſiccitas & frigiditas ex compoſitione elementari: at quia motum habet, ſenſum, augmentationem & uitæ opera; indigebat calore multo & humido: ob id natura adiunxit principia ultra mixtionem primam, quæ influerent, atque ita temperarent primam temperiẽ ſecundum qualitates primas.

Nota 2.

Ex quo fit, quòd ſi prima temperies inſpiciatur in animali, fere tota eſt ſicca, & frigida, ut in inanimatis: quia terræ multũ: at ſi influxa, eſt calida, & humida magis, & in hoc uita conſiſtit: ſignum eſt autem, quod uiget frigiditas, uita recedente, ſimiliter & ſiccitas.

Nota 3. De ætatibus, quinque ſunt ætates. Aetas adoleſcentiæ diuiditur in par. quatuor.

Ex quo nota unum, quòd cum ſit mutatio temperamenti in ætatibus, iſta mutatio fit præcipue ratione influxæ, non autẽ ratione innatę.

Sunt enim quinq; ætates, ut rectè dicit Fernelius lib. 3. Adoleſcẽtia, Iuuentus, Virilis ætas, Senectus, Decrepitudo, in prima abundat calor, & humidũ, in ultima frigiditas, & ſiccitas. Prima ætas eſt adoleſcẽtia, quia in ea totum fit animalis augmentum: uiget. n. humidum prolificans partes, & extenſioni faciens aptas, quæ durat uſq; ad uigeſimum quintum annum: diuiditurque in quatuor partes.

Prima infantia.

Prima eſt infantia uſq; ad quartũ circiter annum: in qua ętate multũ uiget calor & humiditas: ob id membra ſunt laxa, pedes infirmi, ut nequeat homo ambulare præ nimia humiditate laxatis partibus.

2. Pueritia.

Altera eſt pueritia, uſque ad decimum annum, in qua adhuc uiget calor, & humiditas, ſed non tanta humiditas, quæ paulatim conſumitur, ob id iam magis conſiſtere homo, ac progredi, quamuis debiles adhuc ſint uires.

3. Pubertas.

Tertia eſt pubertas uſq; ad decimum octauum, ſi qua minus humidum.

4. Adoleſcẽtia ꝓprie.

Quarta dicta nomine generis. ſ. adoleſcẽtia uſq; ad uigeſimum quintum, in omnibus calor, & humiditas uigent, ſemper tamen minor, & minor humiditas, quamuis plus ſit in hoc toto tempore humiditatis, quàm ſiccitatis.

2. Aetas principalis iuuentus.

Secunda ætas à uigeſimo quinto uſque ad trigeſimum quintum, aut quadrageſimum dicta florida, ſeu iuuentus, fortis & agilis, in qua iam incipit uigere ſiccitas, ut ſit calida, & ſicca.

3. Virilis.

Tertia eſt uſq; ad quinquageſimum, quę eſt cõſtãs ætas, & uirilis, & uerſus mediocritatẽ qualitatũ tẽdens, in qua maxime innata cõplexio qualis eſſet, apparet.

4. Senectus.

Quarta uſque ad ſexageſimum quintum dicta ſenectus, in qua fit iam aliqualis conuerſio, eſt enim frigida, & ſicca.

Vltima ætas decrepita.

Vltima decrepitudo quę ſicciſſima eſt, & frigidiſſima: ob id ſenſus frigidi dicuntur multasq́; habent proprietates, ob frigiditatẽ nimiam, & ſiccitatẽ prouenientes. Hę ętates aliquando accelerantur uel tardantur aliquibus de cauſis. Pręter ea non in omnibus animalibus eoſdem habent annorum periodos; quod non eſt pręſentis loci amplius diſcutere.

Nota. 1. Concl. Tẽperies innata mixtorũ eſt æqualis ad põdus.

His conſtitutis, pro quęſtionis dilucidatione, ſit prima concluſio. Mixtionem innatam eſſe æqualem in pondere, ſeu mixtum, quo ad temperiem primam ex mixtione elementorum inſurgentem eſſe ęqnale in pondere uix poſſe in natura accidere credo.

Ratio.

Hanc mihi perſuadeo: nã mixta, aut ſunt perfecta, aut imperfecta. Si perfecta, quę ex quatuor elementis conſtant, ferè

omnia

omnia fortia ſunt & conſiſtentia ob idque abundant terra; aliter non poſſent conſiſtere: at cū maiori copia terræ non poteſt conſiſtere æqualitas qualitatum: vincit enim terra: ob hoc etiam animalia quantum ad primam complexionem ſicca ſunt & frigida. Si autem imperfecta ſunt, quæ ex pluribus, ſed non omnibus conſtant elementis, aut conſiſtentiam habent, aut fluida ſunt: & tunc ſemper unum elementum in maiori copia eſt: vnde difficile poteſt tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione inſurgere.

2. Concl. aliqd dat mixtū ad æqualitatem. Secunda concluſio. Secundum complexionem influxam eſſe aliquid æqualiter mixtum, non eſt dubium. Hæc oſtenditur ex eo, quod non eſt aliqua qualitas remiſſa, quæ intendi nō poſſit: nec intenſa, quin remitti poſſit, exiſtente ergo innata qualitatum inæqualitate, poterit per ſuperuenientem influxā ad temperiem trahi & æqualitatem quod inæquale eſt. Et hoc mihi multum perſuadet argumentū Galeni: cutis enim humana niſi haberet æqualitatem, vtique non poſſet percipere qualitates tangibiles, at talis temperies non eſt cuti innata, cum ſit terrea.

Tertia concluſio. Eſſe animal quo ad omnes ſuas partes in æqualitate ponderis, ita, ut ſingulæ ſint æquales in ſe, fieri non poteſt.

3. Concl. nō poteſt aīal oēs ptes habere mixtas ad æqualitatem. Aduerte, quod partes eſſe diuerſi, uel inæqualis temperamenti innati, non dubium eſt; tamē modo ſuperaddimus, quòd nec accedente influxa, id fieri poteſt.

Nota 1. 1. Ratio. Patet primo; quia impedirentur functiones partium, quæ non conſiſtunt cum tali æqualitate, ut cor debet eſſe calidiſſimum: aliter non cōſiſteret uita, cerebrum frigidiſſimum; oſſa ſicca, & nerui pupilla humida, quod ſi ni natura ad pondera reduceret iſta, vtique perirent ipſorum operationes.

2. Experientia. Indicat etiam hoc experiētia, oſſa enim, cartilagines, & caro, quamuis animam habeant, non ſentiunt, nec poſſunt ſentire, quòd ſi talem poſſent in ſua naturali diſpoſitione admittere temperiem, utique ſentire poſſunt, non ergo omnes partes aptæ ſunt ad talem æqualitatem, ſed quibus aptus eſt ineſſe ſenſus tactus, vt pelliculæ, & cutes, & alia huiuſmodi.

4. Concl. Quarta concluſio. Eſſe temperiem ad pondus in toto animali aggregatiuè eſſe poteſt, vt v.g. in uno toto animali ſit tantum caloris, quantum frigiditatis, ſimiliter aliorum contrariorūm duorum, non obſtante, quod partes inter ſe non habeant talem æqualitatem, nec in hoc diſcordia eſt ulla apud Philoſophos. certo quidē modo poteſt animal mixtū ad æqualitatem.

5. Concl. ſanitas cō ſiſtit in æqualitate mixtiōis, & parte ſic temperata viget tactus. Quinta cōcluſio. In hac temperie æquali qualitatum, maximè conſiſtit ſanitas totius, & in parte æquali, ſecundum pondus, maximè ineſt tactus, & etiam ſanitas, vt bene dicit Galenus.

1. Ratio. Hoc probatur de ſanitate: nam de ſenſu proceditur argumentum Galeni factum. Illa eſt optima temperies, quæ magis diſtat à qualitatum extremo, magis.n. reſiſtit, vt ad extremum non poſſit trahi, in quo corruptio conſiſtit, at complexio in medio prorſus ac æquali in pondere, diſtat maximè ab extremis, ergo iſta eſt temperatiſſima, & optima. Minor patet, ſi enim eſt aliqua excedens qualitas, iam hoc facilius ad extremum trahi poteſt, quàm ſi non excederet, citius enim ſit ſummus calor, qui eſt ut ſex, quàm qui eſt ut à quatuor.

Obiectio Dices. Hoc argumento probatur, quòd melius erit eſſe calorē, vt unum, hic enim magis diſtat à ſummo calore. Dico, quòd non ualet, nam ſi eſſet calor, ut unū, tunc alterum contrarium, ſcilicet frigiditas eſſet prope ſummum, & ſic ex alia parte eſſet facilius corruptio. Vt ergo omnia ſimul diſtent, maximè debet eſſe in medio. Accedit ad hoc, quòd hac ratione nulla qualitas alteram ſuperabit, cum ſint æquales, at ſi vna eſſet maior, facilius alteram ſuperabit, & ita facilius corrūperetur animal: corpus ergo, quod ſic æquale fuerit iuxta quartam concluſionem, erit in optima diſpoſitione totali. Solutio.

Idem de parte aīalis oſtenditur. Similiter pars, quæ ita fuerit iuxta ſecundam concluſionem erit optimè ſecundum ſanitatem diſpoſita. vnde Ariſtoteles Problem. ſect. 5. q. 11. quæ conſiſtunt in æqualitate, facile infirmari dicit, ſed facile iterum ſanari, quod eſt optimi temperamenti.

Ad rationes Auer. Rationes autem Auerr. nullius ſunt ualoris, nec probat quicquam etiam, nec æquale ſecundum primam concluſionem, quòd quamuis non detur, tamen id non probat Auerroes.

Ad 1. Ad primum dico, quod ſupponit unum

falſum

falſum principium, quòd æquale non poteſt agere inæquale, vt calidum ut octo in frigidum ut octo.

Aequale in gradu pōt agere ſibi æquale cōtrarium. Hoc dupliciter eſt falſum; Primò, quia æqualitas in gradu non facit æqualitatem in potentia, & actiuitate; actiuior enim calor, ut octo, quàm frigiditas ut octo.

Ad 1. Præterea ſecundò: quãuis eſſet utrũque æquè potens, adhuc eſſet mutua pugna, ſed non uictoria: non enim unum uinceret alterum, ſed utrumque ſe ad medium redigeret: vnde calidum agit in æquè potens frigidum, quia hoc eſt potentia calidum: ſimiliter frigidum in calidum, quia eſt potentia frigidum: & hoc non conſiderauit Auerroes, quod in materia de reactione latè declarauimus.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd iſtæ qualitates non ſunt paſſiones mixti formæ, ſed diſpoſitiones. ob id una forma poteſt æquales qualitates diſpoſitiuè habere.

Adde etiam, quòd licet ſit æqualitas in gradu, & inæqualitas in potentia, propterea non debent ſingulæ per ſe ſumi, ſed ſimul omnes, quæ unicam complexionem faciunt.

Ad 3. Ad tertium bene dicit Marſilius, vt diximus ſupra, quamuis ego credo non poſſe mixtum peruenire ad talem æqualitatem motiuarum, quia oporteret, quòd eſſet magna improportio quantitatis elementorum, quæ non poſſet pati ullam mixti formam.

Ad arg. 1. loco poſita. Superest, vt ad argumenta primo propoſita reſpondeamus.

Ad 1. Ad primum dico, ꝙ in ſimplicib. ualet conſequentia, ſi datur maior calor & minor, dabitur æqualis; at in compoſitis non ualet: non. n. ſi datur in complexione calor intenſior & remiſſior, dabitur æqualis cum contrario, quia hoc impeditur non ob ipſum calorem ſolum, ſed ob naturam & modum mixtionis, cui illud repugnat. Poteſt etiam dici, ꝙ datur æquale, ſed non in innata complexione, ſed ſecũdum influxum: & hoc ſatis eſt pro argumento.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd non ſemper ſi unum eſt contrarium, erit alterum, niſi ſit uerum contrarium; & non habens potius uicem contradictorij; Vnde non ualet, ſi plenum, & finitum ſunt, quòd ſic uacuum, & infinitum ſunt, quòd potius contradictoria ſunt, idem dico de inæqualii in mixtione, ſeu complexione innata, & æquali: æquale enim opponitur, vt uacuum & infinitum.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd non eſt repugnantia in illo; poſſunt enim contraria in æquo gradu medio eſſe ſimul: ſed repugnantia eſt, quia non ita poſſunt elementa conuenire ad mixtionem, ut reſultent qualitates in æquali pondere, ut diximus in prima concluſione.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd multa æqualia prius exiſtentia poſſunt fieri inæqualia abſque eo, quod iterum fiant æqualia, vnde ante mixtionem fuerunt elementa in ſuis æqualibus qualitatibus, ſed non erat mixtũ: poſtea accedente pugna, quia unus fortius agit altero, reducta ſunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, abſque tranſitu per æquale, in mixto.

Ad 5. Ad quintum dico, ꝙ eſt menſura realis, qua realiter menſuramus; & hæc debet eſſe, ſi menſuratum eſt: eſt etiam menſura rationis, qua conſideratione menſuramus, & hæc non oportet, quòd ſit: nam imaginando oratorem perfectiſſimum qui non eſt, menſuramus alios; ſic eſt mixtum ad pondus, menſura non rei, ſed conſiderationis, & doctrinæ.

Ad 6. Ad ſextum ſolutio patet ex his, quæ ſæpe alibi diximus: calor exiſtens adæquatè in eodē ſubiecto cum frigiditate non corrumpit ipſam. aliter. n. idem ſe calefaceret, ſed ab extrinſeco debet talis eſſe corruptio, præſertim cum illa duo ſunt diſpoſitio naturalis formæ mixti.

Ad 7. Ad ſeptimum aliqui uolunt, oleum, & lignum eſſe mixta ad pondus ſm leuitatem, & grauitatem. ſed mihi nō placet, ſed hæc eſſe grauiora multo puto, quàm leuiora: & ſi ſub aquis non conſiſtunt, eſt quia leuitatem participant aliquam, ut ab aqua uinci prorſus non poſſint: quod puto prouenire in ligno, ob incluſum aerem in poris: cuius argumento eſt uter, qui mergitur aquis compreſſus; at tumens nullo modo. De hoc uide 4. Cœli, capite vlt.

CAPVT IX.

Quia verò ſunt quædam generabilia. Tex. 51.

De vniuer- Libro primo Gen. tex. 14. cauſas duas

ſolis agē dū qui ē cauſa efficiēs gene rōnis uniuerſalis.

vniuerſales generationis, & corruptionis ac ipſorum perpetuitatis diſtinxit; de materia tunc diſſeruit, quæ una erat illarum: nunc de motu ſolis, qui cauſa eſt efficiens ultimo tractat, & merito in hunc reſeruauit locum; quia tradiderat de elementis, quæ cauſæ communes etiam ſunt, licet non omnino uniuerſales.

Intentio Ariſt agē dū iā de pricipiis, & cauſis uniuerſalibus.

Proponi igitur ſuam intentionem dicens, quòd cum ſint quædam generabilia, & corruptibilia, particularia, ut mixta, & plantæ, animalia, & ſic etiam generatio eorum, quæ ſunt in terra, æquum eſt, & antequam de hiſce & ipſorum generationibus in particulari tractetur, quod in aliis fiet libris, ut prius in generali conſiderentur principia cuiuſq; generationis. Ratio autem eſt, quia particularia optimè cognoſcuntur, ſi uniuerſalium doctrina præmittatur.

De principiis autem duo breuiter quæruntur quot ſint, & quæ ipſa ſint.

Sunt igitur & numero æqualia.

Duæ qōneſ de pricipiis & cauſis vniuerſalib. quot & q̄ ſint. Tot eſſe principia incorruptibiliū corporum quot corruptibilium.

Vtramque quæſtionem ſoluere aggreditur, dicens, quod tot ſunt principia, & genere eadem in corruptibilibus corporib. quot in primis, ac ſempiternis orbibus cęleſtibus: in his enim eſt materia, eſt forma, & eſt tertium principium efficiens, vel intelligentia, & his tribus abſoluitur motus corporum ſuperiorum, non enim duo ſufficiunt. Ita etiam generatio inferiorum perficitur materia, forma, & tertio. Nota hic egregium locum contra Auer. qui aſſerit cœlum eſſe corpus ſimplex. Ariſtot. enim eodem modo ponit in corporibus inferioribus & cęleſtibus materiam & formā quod optime intellexit Philoponus. qui hoc loco habet hæc verba. Dicit quod tot ſunt generabilium principia, quot cęleſtium & æternorum, & genere eadē materia. n. vtriuſq; ſubiecta, & forma ſimiliter in his & in illis conſideratur, licet materia, quæ in generalibus in potentia conſideretur, illā uero ſit ſemper actuata, &c. hęc Philoponus. Et certe locus Ariſt. adeo eſt manifeſtus, ut nullam aliam expoſitionem patiatur. Nec valet quod quidam dicunt Ariſt. dicere in cęlis eſſe tria principia. ſ. materiam, & formam, & efficiens, non tamen debere intelligi de eſſe ipſius cęli, ſed de motu. Hoc inquam aperte eſt falſum, quia motus cœli non poteſt aſſignari aliqua materia & forma, quę ſit principium, quæ non etiam ſit principium eſſe ipſius cęli, nulla enim ratione poſſunt effugere, quin Ariſt. hoc loco ponat intrinſecam compoſitionem materiæ & formæ ipſius cęli. Adde, quod ſi illa materia & forma non eſſet ſubſtantialis, ſed accidentalis, falſum eſſet, quod dicitur in textu, hæc principia inferioribus & ſuperioribus eſſe eadem genere.

Vt materia igitur generabilibus cauſa eſt.

Quænam ſint tria principia generationis.

Explicat iſta tria in generatione principia, quæ ſunt dictáq; eam materiam generabilium, quæ facit ipſa poſſe eſſe, & nō eſſe; radix ergo, unde rei prouenit poſſe eſſe, & non eſſe, eſt materia generabilium. Cuius ratio eſt, nam ſolum ſunt generabilia, quæ poſſunt eſſe & non eſſe.

In cuius gratiam diuidit ens in ſempiternum & neceſſarium, & impoſſibile Neceſſarium eſt, quod aliter ſe habere non contingit, ſed uel ſemper eſt, quod ſimpliciter dicitur neceſſarium uel ſemper non eſt, quod dicitur impoſſibile. Poſſibile nero eſt medium, quo modo ad eſſe, modo ad non eſſe conuertitur, & huius ſolum eſt generatio.

Eſt ergo materia, quæ rem facit generabilem, & corruptibilem. ſ. poſſe eſſe, & non eſſe forma uero eſt rei ſubſtantia, & natura, qua res in ſpecie & certa quiditate conſtituitur, & a quo rei ſumitur definitio.

Oportet autem adeſſe tertium, quod omnes. Tex. 52.

3 Princi. generationis.

Præter duo aſſignata, materiam putā & formam, opus eſſe dicit aliquo principio tertio in his generabilibus, quod omnes Philoſophi ſomnianerunt. i. aliquo modo attigerunt, ſed non exactè, enumerat autem duas ſententias Philoſophorum.

1. ſenten. Plat.

Prior fuit Platonis, qui in dialogo dicto Phædone inducit Socratem in hanc ſenten-

ſententiam quod non ſit alia cauſa præter ideam; & materiam quæ dicitur ſuſceptiuam, idea ergo, quæ eſt forma uniuerſalis ſpecifica, facit generationem, dum cum materia coniungitur, corruptionem dum ab ea ſeparatur.

Vnde Plato cauſam formalem putauit ſimul eſſe efficientem illiuſmet, cuius eſt forma: & ita dicebat in aliis, nam pro ſingulis ſpeciebus ponebat ideas ſingulas.

Hi autem ipſam materiam, ab hac enim eſſe.

4.ſenten. Poſterior ſententia erat illorum qui dicebant materiam eſſe efficientem cauſam rei ſuo motu vnde materia ſecundũ quod mouet, cauſa eſt efficiens rei, cuius eſt materia, & ad quam ſe mouet utramque ſententiam reiicit Ariſt.

Arg contra Plat. Et primo dupliciter arguit Platonem

1. primo, quod ſemper eſſet generatio, & nonquam corruptio. Patet: quia cum ſemper ſit materia, & forma, quæ etiam eſt efficiens, ſemper erit effectus.

2. Secundo, quia per ea quæ ſunt in arte philoſophari oportet & indagare, quę ſunt in natura at in arte præter formam & materiam eſt efficiens, ut præter ſanitatem & ſubiectum, eſt medicus præter ſcientiã, & ſcientem eſt docens, ergo in natura præter formam, & materiam eſt etiã cauſa aliqua alia, quæ ſit efficiens.

Si autem materiam quis inquiat. Tex. 53.

Cõparatio 2.ſententiæ cũ cã Platonis. Impugnat ſecundam ſententiam primo tamen eam laudat in hoc, quod Plato poſuit cauſam efficientem, ſed ipſam non dicebat operari per motũ, ſed per receptionem, uel abiectionem. At iſti dicentes materiam eſſe efficientem, ponebant ipſam mouere: & in hoc bene dicebant: apud omnes enim cauſa efficiens eſt, quæ alterat, & transformat & mouet, & talis cauſa bene dicitur generans.

Arg.contra ſentẽtiam. At talem eſſe materiam putare, error erat,

1. primo, quia materiæ non eſt mouere, aut agere, ſed moueri, & pati.

2. Præterea ſecundo, experientia; nec.n. in arte materia ſe mouet ad effectum ut lignum ad cathedram, nec in natura aqua ad animal, ſed ab alio tertio.

Errant præterea, quia auferunt nobiliſſimam cauſam, quæ eſt natura, & quod quid eſt hæc autem eſt forma, qui autem efficientem tollit, aufert formam, nam forma unius efficiens eſt alterius.

Amplius autem & potentius. Tex. 54.

Auerroes hic nouam rationem poni cõtra ſententiam præcedẽtem putat, melius tamen eſt ſecundum Philoponum, & Alexandrum, quod tertiam ſententiam aliorum, ſcilicet Parmenidis impugnet. Iſta.n. duo accidentia actiua ſimul cum materia poſuit, & iſta efficere putabat, ſcilicet calidum, & frigidum. Monebatur ad hoc experientia, nam ſenſu patet, calorem diſgregare, frigiditatem autem congregare, hoc autem agere eſt. 3.ſenten. de efficiẽti generationis.

Ex hoc colligitur, ꝙ iſti non ponentes formam, niſi ſolam uirtutem non conſtituunt niſi tantum inſtrumentum: componuntur ergo res ex calido & frigido, ut ex materia, & fiunt per calidum & frigidum, ut per efficientes uirtutes. Impugnaẽ hæc ſentẽtia.

Hanc ſentẽtiam impugnat primo: quia ignis, cuius eſt calor, ſolum ageret, quia virtutem actiuam habet, & non pateretur, at ipſum pati experimur, & ab alio aliud ergo principium efficiens eſt extra rem ipſam ita exponit Philop.

Amplius uero ſimile faciunt. Tex. 55.

Impugnat ſecundo, eandem ſententiam. Inſtrumentum non eſt ſine cauſa principali, nec abſque ipſa operatur: non ergo ipſi tantum attribuendi ſunt effectus eſt igitur præter quã uirtus, ẽt cauſa alia principalis effectiua. Per ea, quæ in arte ſunt, hoc explicat. Serræ ſoli non datur ſerrare ſine ſerrante aſciæ leuigare ſine leuigante: ita ſimiliter in naturalibus. Iſte autem loquitur in naturalibus, ac ſi quis diceret, In arte ſola ſerra ſerrat quod eſt impoſſibile. Ex quo fit quod concedentes ignem agere, ignorent modum 2. Impugnatur eandem ſententia.

modum quo agat, quia ſolum inſtrumentum agendi ponunt.

CAPVT X.

Nobis autem & uniuerſaliter prius dictum eſt. Tex. 55.

Sñia Ariſ. de efficiẽte gñationis. Supponũtur olĩ demõſtrata.

Sententiam ſuam conſtituit, repetitis his quæ alibi dicta ſunt. Primò enim de cauſis in communi dictum eſt 2. Phyſi. vbi quatuor genera poſita ſunt cauſarum, & multi modi. Pręterea ſecundo, in hoc libro de materia & forma in particulari di-
2. ctum eſt. Præterea tertiò, motum localẽ
3. ſecundum Ariſt. eſſe perpetuum, probatum ex 8. Phyſic. & 1. Cęli. Ex his ſequitur, generationem naturalẽ eſſe perpetuã: ſtante enim materia perpetua, & multiplici forma ſuccedente in ipſa, & motu perpetuo, in quo fertur cauſa uniuerſalis, ſcilicet Sol, efficiens: per motum enim accedit vt generet; recedit, ut corruptio fiat. His itaq; ſtantibus, perpetua erit mutatio.

Approbat autem aliud, quod dictũ eſt 8. Phyſico. localem motum eſſe primum mutationum. Rationem dat: quia quod eſt, dẽt eſſe cauſa non entis, potius quam non ens cauſa entis: at quod localiter mouetur, eſt: quod generatur, non eſt: ergo potius illud eſt cauſa huius, quàm hoc illius, & localis motus cauſa erit & prior generatione, ac aliis mutationib. De hoc dictum eſt lib. 8.

Quoniam autem ſuppoſitum eſt. Tex. 56.

Suppoſitis his antea dictis qõ tractãda proponitur.

Quæ ſuppoſita ſunt paulo ante, cõmunia erant, nec ad hunc librum pertinentia: at quod proprium eſt, modo explicat, ſuppoſito autem ſecundum Ariſt. generationem eſſe perpetuam, quod demonſtratũ eſt: & ꝙ motus localis eſt efficiens huius perpetuitatis: quia cauſa vniuerſalis mota localiter, perpetuam facit mutationem. Vnum aliud oportet particulariter ſcire, quõ ſi latio & motus iſte unus eſt, poteſt generationis, & corruptionis eſſe cauſa.

Hæc.n. ſunt cõtraria: & cõtrariorũ cauſæ ſunt contrariæ: non.n. ab uno exiſtente vno procedunt multa: oportet ergo aut plures motus contrarios facere, aut ſaltem unũ inæqualiter ſe habentem. Cum autẽ plures motus non poſſint eſſe (non.n. circularis circulari contrarius eſt) ſequitur ut ponendus ſit unus motus habens inæqualitatẽ, & diuerſitatem aliquã, ut ſit cã diuerſarum & oppoſitarum mutationum.

Ideoque non prima latio cauſa generationis.

Cũ efficiens ppetuitatis ĩ gñõnib. nõ ẽ motus primi mobilis, ſed mot⁹ Solis ſecundum Zodiacũ

Cum dixiſſet motum habentem inæqualitatẽ eſſe cauſam mutationis, colligit motum Primi orbis nõ eſſe cauſam iſtam eo quòd ille uniformis ſemper eſt: erit autem cauſa ille motus, qui eſt Solis per Zodiacum, qui dicitur Circulus obliquus, eo quod diuidit ſphæram obliquè, & ſuper polos diſtantes a polis mundi, ut in ſphæræ doctrina oſtenditur.

Iſtẽ ergo motus eſt continuus, & perpetuus, habenſq; inæqualitatem: nã Sol motus ſecundũ talem lationem modò accedit, modo recedit a locis terræ eiſdẽ: & ratione huius acceſſus, facit generationes: ratione diſceſſus, corruptiones: qui acceſſus, & receſsus ex inclinatione, & obliquitate procedunt: ratione vero perpetui acceſsus & receſsus prouenit cõtinua ac perpetua generationum, & corruptionum ſeries.

Nota.

Per hunc ergo motũ omnia ſaluantur: nam per ipſius perpetuitatem continua fit mutatio in his: per ipſius diuerſitatem, & inæqualitatem, fit diuerſitas mutationis eiuſdem: modo enim hoc generatur, poſtea idem corrumpitur.

Et inæquali tempore corruptio. Tex. 57.

Tẽpora gñonum & corruptionum eſſe ęqualia.

Non ſolum generationes, & corruptiones ab hac motus inæqualitate proueniunt; ſed quædam in mutationibus hiſce ęqualitas ſumpta ex ipſo motu. Nam tempus generationum naturalium eſt æquale tempori corruptionum: quia acceſsus, in quo generationes fiunt, eſt æqualis receſsui, in quo ſunt corruptiones: utrumq; enim eſt ſpatium ſex menſium: eſt.n. acceſsus a Capricorno uſque ad Cancrum re-

receſſus a Cancro vſq; in Capricornum; in acceſſu ſunt Ver, & Aeſtas, in receſſu Autumnus, & Hyems.

Nota.

Hinc infertur, ꝙ tempus, & duratio omnium generabilium limitem habet & numerum: ex numero mẽſuratur ſumpto eo numero circunuolutionum iſtarum Solis: & etiam habet ordinem: non enim duratio horum vniformis eſt, ſicut nec motus ille, a quo pendet, & quo menſuratur, quãuis non ſit æqualis omnium duratio, ſed his maior, illis minor.

Apparent autem & ſecundum ſenſum. *Tex.* 58.

Confirmant experiẽtia æqualia eſſe generationũ. & corruptionum tempora. Occurrit obiectioni.

Quod dixerat de æqualitate temporis generationis, & corruptionis. nunc experientia oſtendit. Experimur enim, Sole adueniente, fieri in terra generationes animalium, & plantarum, & herbarum; recedente autem corruptionem: & tempus utrumque æquale eſſe, experimur.

At quia poſſet quis putare, oĩa æquale tempus habere generationis, & corruptionis: addit, Non ita eſt: quia hoc impeditur per confuſionem, ſeu commixtionem. i. ob varias in materiis diſpoſitiones & uariam agentium particularium coniunctionem: quæ faciũt, ut unum celerius, alterum tardius generetur, & corrumpatur: immo ẽt extra tempus generationis generetur, & extra tempus corruptionis corrumpatur, ut notum eſt: & ſic deficit ordinatio mutationum ab illa ſuperioris motus ordinatione aliquando: tamen ſemper hoc eſt, ut generationes, & corruptiones ſemper ac continuæ ſint, ex illius motus perpetuitate, & in hoc non deueniant unquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. *Tex.* 59.

Cã finalis ꝑpetuitatis ĩ generationib⁹

Perpetuæ mutationis cauſam materialem in lib. 1. poſuit, ſ. materiam; nunc in textibus pręcedentibus efficientem, uel ſolis motum: in præſenti finalem oſtendit, puta, conſeruationem rerum ineſſe ſuo.

Natura enim intendit, quod melius eſt: eſſe autem melius eſt, quàm non eſſe; ob id in omnibus intendit eſſe. Cum autem eſſe multis modis contingat, ut dictum eſt, ſcilicet in Metaph. eſſe idẽ numero, eſſe idem ſpecie, & genere, nec poſſint omnia conſeruare eſſe in numero: ſaltem qđ poſſunt conſeruant in ſpecie, & genere, ꝙ ſit per continuam generationem: generatio enim eſt proxima ſubſtantiæ, & ipſi eſſe, quia eſt via in eſſe.

Cã cur non oĩa uno modo proueniant.

Reddit cauſam, quare omnia non uno modo permaneant: dicitq́ue, quia non omnia ſunt Deo proxima: cęli enim & intelligentiæ ob proximitatem cum ipſo eadẽ numero perſeuerant: reliqua diſtant: ob id non potuerunt id obtinere: obtinent autem aliquo modo eſſe ſemper per generationem perpetuam, & ſic quoad poſſunt, fiunt proxima ſubſtantiæ, i. Deo, ut Philop. exponit.

Repetit cãm ꝑpetuæ generationis.

Repetit cauſam huius perpetuæ generationis eſſe motum circularem: hic enim inter locales perpetuò continuè eſſe poteſt. Probat autem circulo ineſſe perpetuitatem: quia etiam aliæ mutationes, ſi debent perpetuò durare, opus eſt, ut induãt rationem circuli. Vnde elementorum mutatio perpetua eſt, quia circularis eſt, ac mutua: ex uno. n. alterum, & ex hoc illud iterũ ſpecie fit. Nota, ꝙ uocat continuum hic id, quod perpetuum & inceſſabile eſt.

Simul autem manifeſtum eſt ex his. *Tex.* 60.

Dubium Ariſtot.

Ex hac doctrina dubium ſoluit quoddam, quod oriri poterat. Dubium eſt: ſi continua ſit corruptio, & in corruptione elementa ſeparentur, in ſuumq́ue tendant unumquodque locum, quare cum infinito tempore fuerit iſta corruptio, elementa non ſunt iam prorſus ſeparata in loca propria, nec amplius generatio ulla mixti fit?

Solutio.

Reſpondet, huius eſſe duplicem cauſam. Altera eſt, ipſa ex ſe mutabilia eſſe: altera, motus iſte duplex & inæqualis.

Ac ſi dicat, Sol extrahit iterum ſemper elementa a locis propriis: quia uapores ab aqua, exhalationes a terra trahit, ac ad mixtum copulat, & ſuo etiam motu reſoluit iterum: & ita non ſinit, elementa ordinata manere in totum, ſed partes confundit perpetuò, ut diximus.

Ex

Epilogus dictorum de generatione.

Ex his epilogat, quæ dicta ſunt de generatione; quæ ſunt iſta: Generationē, & corruptionem eſſe; quæ harū cauſæ: quid generabile; quid etiam corruptibile ſit. Hæc partim lib. 1. partim in pręſenti dicta ſunt.

Quoniam autem neceſſe eſt eſſe aliquod mouens. Tex. 61.

De primo motore, ꝙ nō ſint plures primi: ſed unus oīum primus.

QVIA non motus, cauſa prima eſt, ſed ipſum mouens, meritò ſe ad motorem parùm conuertit, ipſumque non unum, ſed plures dicit: non tamen ita plures, quin vnus ſit primus omnium, ſicut inter orbes vnus etiam eſt primus.

Illatiōes aliquot Ariſto. ex motu colligēdi motorem.

Facit igitur has conſequentias à poſteriori. Prima eſt: Motus eſt, ergo motor eſt. Secunda: Motus ſemper eſt, ergo motor ſemper ac perpetuò eſt. Tertia: Motus eſt ꝑpetuò cōtinuus, ergo & motor eſt unus, immobilis, ingenerabilis, & alterabilis. Loquitur enim de primo motu. Et iſte conſequentiæ ſunt notæ ex 8. Phyſic. Quarta eſt: Huiuſmodi motus plures ſunt, ſ. perpetui, & continui; ergo & motores plures ſunt perpetui, & immobiles, quamuis omnes ſub uno primo omnium ſint, ut probatur 12. Metaph.

Cōtinuū eſſe motū ex tēporis continuitate colligit.

Continuitatem motus ex temporis continuitate à poſteriori oſtendit. Cùm enim tempus ſit continuū, & motus pariter erit: quia tempus eſt numerus motus, & non alterius niſi circularis & cęleſtis, vt dictum eſt 4. Phyſic.

Continuus autem motus. Tex. 62.

Qūo motus ſit cōtinuus.

CVM motum continuū dixiſſet, nunc quomodo continuus ſit, inquirit: dubitat autem, an ſit continuus ex parte ſubiecti, quod mouetur; an ex parte termini ad quem, in quo mouetur, puta ex parte loci, ſi eſt motus ad locum; ex parte qualitatis, ſi eſt alteratio.

Nota.

Non meminit augmentationis, quia ſecundum Philop. non eſt perpetua. Ego credo, id eſſe potius, quia non eſt continua.

Ex parte qualitatis ſeu termini ad quem.

Reſpondet, ꝙ ex parte qualitatis non eſt continuus: quia qualitas ſuam ſortitur continuitatem ab ipſo ſubiecto.

Nota.

Loquitur autem de motu qualitatis ſecundum extenſionem: hic enim motus eſt, & proprię ex contrario in contrarium: intenſio autem non eſt niſi ex eodem extremo in idem ferè.

Ex parte loci, & ſubiecti.

Similiter ex parte loci: poteſt quidem motus eſſe continuus, quia locus quantitas eſt, & non eſt continuus à mobili.

Sed cùm non omnis localis motus ſit perpetuus, niſi circularis, & hic non ſit per locum, nec ad locum; non poterit ſuam continuitatem à loco habere: erit ergo continuus à ſubiecto: vnde quia partes circuli inuicem ſuccedentes continuæ ſunt, motum circularem faciunt continuum: motus autem ſic continuus à ſubiecto, à priori facit temporis continuitatem: motus ergo à ſubiecto, tempus à motu continuitatem habet.

QVAESTIO XII.

An motus Solis ſit inferiorum mutationum cauſa.

VT melius, quę in textu dicta ſunt, percipiantur, libet circa ea parum diſputare. Eſt autem primum argumentum: Si Sol moueretur motu tātùm Primi orbis, poſſet inferiorum mutationum eſſe cauſa: ergo non eſt neceſſarium, illam inæqualitatem motus aſſignare, quæ ponitur in textu 56. Antecedens probatur: quia ſi non ſufficeret, eſſet propter rationem Ariſtot. quia idem non facit multa. Sed ille non eſſet idem: quia talis motus faceret dies, ac noctes, vt notum eſt, ac Sol per eum accederet, & recederet; die enim accederet, nocte recederet: ergo non eſt neceſſarius alius motus præter ipſum. 1 Arg.

Secundò, contra id, quod dicitur, cùm Sol eſt propè, fieri generationes, in receſſu uerò corruptiones; videtur prorſus oppoſitum: nam in hyeme fiunt corruptiones, & tamen Sol tunc maxime eſt propè terram, quia eſt in oppoſito auge: in Vere autem magis diſtat, quia tendit ad augem, ut manifeſtum eſt ex theorica planetarum. 2. Arg.

Tertiò, Ariſtot. Solis motum per zodiacum cauſam ponit mutationum, & perpetuitatis mutationum: ergo ſuperfluus eſt motus Primi orbis, quia nihil confert 3 Arg.

mutationi, in quam orbes ordinantur: at id uidetur impoſſibile, nihil enim in his ſuperfluum.

4 Arg. Præterea quartò contra id, quod dicitur eſſe unum tempus generationis, alterum corruptionis, videtur hoc falſum. Nam generatio non fit abſque corruptione, nec è contrà: quia generatio unius, eſt corruptio alterius, & è contrà: ergo quodcumque tempus generationis eſt etiam corruptionis.

5. Arg. Præterea quintò. In hyeme multa generantur, & in Vere multa corrumpuntur: ergo non ſunt ordinatæ illo modo generationes, & corruptiones.

6. Arg. Præterea ſextò. Si periodus vitæ eſſet limitata ſecundùm hunc Solis motum, videtur, quòd non uiuerent, nec durarent res ultra tempus ipſius acceſſus, & quòd omnes omnium periodi eſſent æquales: quorum vtrumque eſt falſum.

7. Arg. Præterea ſeptimo. Non uidetur, quomodo ſit motus cauſa mutationum harum; nam etiam ſtante Sole, ignis poſſet comburere ſtuppam, & lapis deſcendere, aliæque multæ fieri mutationes: non ergo motus ille vniuerſalis eſt cauſa. Hæc ſunt argumenta ad explicanda magis ea, quæ dicit Ariſtoteles, pro quibus oportebit aliqua præmittere fundamenta.

1. Fundamentum. Motus cœlorum eſt cã vniuerſalis mutationum inferiorũ.

Sit primum fundamentum, motum cœlorum eſſe cauſam uniuerſalem mutationum inferiorum, & elementorum, & mixtorum inanimatorum, plantarum, & animalium. Dico autem cauſam uniuerſalem: quia non ſolum Cęlum, ſcilicet ſolus motus cauſa eſt horum inferiorum: ſunt enim cauſæ particulares proximæ ipſius effectibus, cum quibus ſimul cœli operantur effectus.

Nota qua ratione dicatur motus cã.

Aduerte autem, quòd motus dicitur cauſa, non quia per ſe producat quicquam, ſed quia eſt vniuerſalis quædam conditio cauſæ, nam Sol, & aſtra applicata, & lata per motum in ſitus diuerſos operantur, & ſic motus eſt cauſa, vt docet expreſsè Ariſtot. tex. 55. eſt igitur cœlum, ſeu motus cauſa illorum, ſed non modo eodem.

Dupliciter motus cęli eſt cã elemẽti.

Elementorum quidem dupliciter eſt cauſa. Primò; quia habet virtutem tranſmutandi & faciendi quodlibet elementum per ſe: & hoc experientia oſtendit. Sol enim ſuis radiis abſque igne, facit ignem, & eſt velut cauſa particularis huius effectus; & calefaciendo aquam reſoluit in aerem: & aliæ etiam cœlorum uirtutes alia poſſunt mutare elementa.

2. Altero modo dicitur horũ cauſa; quia coniungit & copulat elementa, & applicat ad pugnam, vt ipſa poſtea per ſe producant effectus. V. g. eleuat è terra exhalationes, ab aqua vapores, in aerẽ, & ignem, vt poſtea coniuncta ſe mutent: hoc duplici modo dicitur cauſa elementorum mutationis.

Quõ ſit cã mixtorũ inanimatorũ.

Mixtorum autem inanimatorum cauſa eſt: quia elementa ad mixtionem congregat, & ulterius virtutem productiuam formæ mixti infundit: nam elementorum uirtutes (vt diximus ſuperius) non poſſint attingere cuiuſque formæ mixti productionem, niſi ſit ſuperior alia uirtus; & hæc eſt à cœlo.

Nota. Vnde aliter ſe habet in productione elementi, aliter in productione mixti ipſum cœlum: nam elementum facit aliquando applicando alterum elementum, quod ſua poſtea virtute operatur: at in mixti productione opus eſt, vt virtutem inducat præter uirtutes elementorum.

Tripliciter etiam eſt cauſa viuentiũ.

Viuentium autem tripliciter eſt cauſa.
1. Primò: quia elementa de nouo congregat, inducitque uirtutem ſicut in mixto: ut cum animalia generantur in aere: tunc enim Sol elementa congregauit, uirtutemque indidit productiuam animalis.
2. Secundò, non congregat elementa, ſed ex mixto facit animal, uirtutem imprimendo: & ſic eſt cauſa eorum, quæ ex mixtorum putrefactione generantur.
3. Tertiò, non totam imprimit uirtutem, ſed coadiuuat aliam uirtutem, & ſic eſt cauſa eorum, quæ ex ſemine fiunt: coadiuuat enim uirtutem, & calorem naturalem ſeminis, qui eſt ferè eiuſdem rationis cum cœleſti.

Nota. Sic igitur eſt omnium cauſa cœlum, & non ſolum productiua, ſed conſeruatiua: non enim conſiſterent multum inferiora præſertim uiuentia hoc motu, & influxu cœlorum ceſſante.

2. Fundũ. durõ mixtorũ finita eſt.

Sit ſecundum fundamentum, q. duratio cuiuſque mixti animati, & inanimati finita

finita eſt, ac certo annorum uel dierum vel horarum numero concluſa: qui numerus periodus dicitur, quaſi numerus circũuolutionum: fiunt enim tempora cœlorũ circunuolutione.

2. cã periodi durationis, & eius diuerſitatis 1. ex parte rerum.

Huius autem periodi duplex eſt in vniuerſum canſa; altera ex parte ipſarum rerum, altera ex parte cœli: Ex parte rerum eſt complexio qualitatum, & temperies, ex qua conſiſtit: ſecundum enim diuerſitatem complexionum prouenit diuerſa duratio, & quia omnes contrarium habẽt cui magis, uel minus pro ipſarum varietate reſiſtunt: omnes tandem uincuntur paulatim, donec in corruptionem redigantur.

Nota.

Sunt autem aliæ & aliæ pro diuerſitate ſpecierum: & ſic ſunt uariæ periodi ſpecificæ, imò intra vnam ſpeciem ſunt variæ complexiones incluſæ ſub latitudine illius ſpeciei: & ſic ſunt uariæ indiuiduorum etiam unius ſpeciei periodi: nec omnia periodum ſuæ ſpeciei attingunt.

2. cã ex parte cœli.

Altera canſa eſt ex parte cœli, & hęc eſt uirtus in natiuitate rei communis, quę uaria eſt pro uarietate ſpecierum in ipſa materia recepta.

Nota 1.

Imò in materiis vnius ſpeciei uariè recipitur pro ipſarum diſpoſitione uaria, & ſic uarias efficit durationes, omnes tamen finitas: quia & uirtus illa finita eſt, & debilitatur, cum ſit in materia.

Nota 2. Illæ cãæ non afferũt oĩno dã neceſſitatem.

Diuerſificatur etiam iſta virtus ex parte ſua, prout cum alia uel alia uirtute alterius actu coniungitur: & ſic non eoſdem habet effectus; hæc igitur eſt duplex cauſa periodi naturalis.

Nec exiſtimes eſſe cauſas neceſſarias: nam duratio cuiuſque à diuina voluntate liberrima pendet. Præterea, multa impedimenta extrinſeca accidunt ipſam impedientia præſertim in indiuiduis, quæ ob uictum, ob exercitia, ob multa alia mutant complexionem, nec curſum naturalem permittũt procedere, de quo nos in præſenti tantum agimus: multum etiam pendet periodus animalium, præſertim hominum, ut dicit Philop. ex coniunctione bona ſeminum maris, & fœminæ: nam ob diuerſitatem ipſorum aliquando non fit recta complexio, & ex animæ affectibus corpus transmutatur, vt triſtitia nimia, dolore, gaudio: & ex libero præſertim noſtro arbitrio multa facimus, & facere poſſumus, quibus temperies mutatur; & ab angelis & à dœmonibus.

Sit tertium ſundamentum: nam inanimatorum periodus excedit frequenter animalium, & uiuentium durationem triplici de cauſa. Prima, quia animata corrumpitur ab intrinſeco multum, & ab extrinſeco: ab intrinſeco quidem propter influxam complexionem: cum enim ſit partium diſſimilitudo multa, eſt magna intrinſeca pugna, & alteratio. Similiter propter alimenta intus ſuſcepta ad nutritionem, quæ alterant ipſa: non enim ſunt ſimilia in principio: & hæc continuò lædunt. Ab extrinſeco etiam ſcilicet à continente ſcilicet terra, aere, cœlo, & aliis, à quibus, ut notum eſt, continuè patitur. At inanimata ob homogeneitatem tantum fere ab extrinſeco patiuntur. — 3. funda. de periodo durationis inanimatarum, eſſe cõiter lõgiorẽ, ꝙ animatorum. 1 cauſa.

Altera cauſa eſt: quia animata ab extrinſeco continente multum ſunt apta pati, non autem inanimata, qualia lapides, metalla, & alia ob reſiſtentiam maiorem: ſunt enim dura: & præterea, quia qualitates magis habent in exceſſu, quibus reſiſtatur. — 2. cauſa.

Tertia eſt, recta temperies uiuentium neceſſaria. Cum enim uiuentia poſcant rectiorem temperiem, non poſſunt conſeruari ſub magna inordinatione: at inanimata habent & poſſunt eſſe ſub inordinatiſſima qualitatum temperie; poteſt enim lapis pati maximum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minuſque uincitur. — 3. cauſa.

Experimur etiam in ipſis animalibus, quæ quò imperfectiora ſunt, maiori ſub intemperie durant, quàm perfectiora; ut animalia, quæ uiuunt magis abſciſſis partibus, quamuis iſta aliis de cauſis breuius durent.

Sit quartum fundamentum. Periodus cuiuſque uiuentis præſertim animalis, in duas partes diuiditur, ut notant Philoponus, & Auerroes, & alii, in tempus generationis, quod prius eſt; & in tempus corruptionis, quod poſterius eſt. — 4 funda: in duas partes diuidit periodus viuentis.

Id dicitur tempus generationis, in quo uiuens

viuens naſcitur, & perficitur: non enim naſcuntur perfecta, ſed temporis ſucceſſu per augmentum ad ſuam perfectionem ueniunt,& in ea quieſcunt per aliquod tempus:& hoc totum tempus, ſ. perfectionis & ſtatus, dicitur generationis: tempus uerò corruptionis eſt poſt ſtatum uſque ad mortem: incipit enim tunc homo, vel animal declinare à perfectione.

Tp̄s gn̄ationis eſt tm̄ quantū corruptionis.

Dicunt igitur hi Philoſophi, quòd tempus generationis eſt tantum, quantum corruptionis ſecundū temperiem ſpecificam, remoto quouis accidente extrinſeco, & violento, ſed ſeruato naturæ curſu. Hoc autem proportionaliter in qualibet ſpecie intelligendum eſt: dimidium enim illius eſt generationis, dimidium corruptionis: vt in homine vſque ad trigeſimumquintum eſt generatio, vſque ad ſeptuageſimum corruptio, quamuis aliquando patum excedatur.

Cur illud tp̄s vocet generationis.

Attende autem, quòd dicitur tempus generationis: quamuis enim fiat corruptio aliqua, & alteratio continua in animali, tamen quia magis acquirit, quàm deperdat ut in augmento, vel non minus acquirit, quàm deperdat, vt in ſtatu.

No. circa Ariſt. intelligentium.

Ex hoc fundamēto gloſſant illud Ariſt. tex. 57. ſ. eſſe æquale tempus generationis, & corruptionis, quamuis crediderim, non eſſe hunc ſenſum, ſed quòd in motu Solis eſt æqualis pars pro generationibus viuentium in plurimum, ſ. acceſſus: eſt etiam pars æqualis, ſ. receſſus, pro corruptionibus eorundem, vel quia corrumpantur, vel quia ceſſet ab ipſis generationibus: ceſſationis etiam tempus etiam dici poteſt corruptionis.

1. Concl. Sol ē vniuerſalis& p̄cipua cā mutationum inferiorum.

His præiactis fundamentis, quibus melius iſta elucidantur, ſit prima concluſio. Sol eſt vniuerſalis,& præcipua cauſa mutationum inferiorum.

Dico præcipuam; quia non eſt negandum, alia influere aſtra,& cęlum: at præcipuè, & maximè inter omnia Sol influit. Dico etiam uniuerſalem eſſe cauſam: quia nō Sol operatur ſemper ſolus, quin cauſæ etiam particulares conueniant, pręſertim in generatione uiuentium ex ſemine productorum.

2. Concl. Secunda concluſio. Sol eſt pręcipua etiā vniuerſalis cauſa periodi, & durationis uiuentium: vt enim eſt cauſa eſſe, ita eſt cauſa durationis: à quo enim unum, & alterum procedit aliquo modo.

Sol eſt vniuerſalis& p̄cipua cā periodi uiuentium.

Dico autem eſſe uniuerſalem cauſam, quia etiam conuenit particularis, ſcilicet complexio, & victus, & alia, quæ aliquando abbreuiant durationem, quæ erat ex parte cœli; aliquando etiam prolongant, ſed non ut excedat ultimam ſpeciei periodum.

Nota.

In quo apparet error illorum, qui uitam immortalem, aut extra modum longam quibuſdam confectionibus promittunt: hæc enim ſunt contra ueram philoſophiam: non enim modò poteſt iam ita bene reparari humidum, vt fiat tanta uitæ prolongatio ultra propriam periodum.

3. Concl. q̄uo gn̄ationes & corrupt. ſint perpetuæ in Ariſt.

Tertia concluſio. Generatio, & corruptio ſecundùm Ariſt. ſunt perpetuæ, non ad hunc ſenſum, ut aliqua particularis generatio, ſeu corruptio duret in perpetuū: hoc enim fieri non poteſt: ſed ad ſenſum, quòd generatio, & corruptio non deficiat in communi, ſicut dicimus, ſemper eſſe homines, non hos determinatè, uel illos, ſed confuſè hos, uel illos.

Ad 1.

Ad argumenta igitur oportet reſpondere. Ad primum non negamus, Solem motum ſolùm motu Primi orbis inducere aliquas generationes, & corruptiones, & aliquam inæqualitatem habere; tamen non hoc eſſet, niſi in illis mundi partibus, quæ illi ſupponentur:& pręterea non faceret quamcumque mutationem, ſed v. g. in æquinoctiali omnia adurerentur, in polis ſeu partibus à Sole maximè ſemper diſtantibus omnia eſſent congelata, & frigidiſſima, cum ad eas partes nunquam accederet, nec ab æquinoctiali diſcederet. At Ariſtoteles loquitur de uniuerſis terræ partibus, in quibus nulla eſſet mutatio, quia Sol nunquam illas attingeret, niſi moueretur circulo obliquo, vt patet ex ſphæra.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, illud eſſe uerum: ſi enim acceſſus ſit minor diſtantia à terra, tunc minus diſtat tempore hyemis: ſed Ariſtoteles uocat acceſſum propinquitatem ad Zenit capitis noſtri: & ſic magis prope eſt in Vere, licet in recta diſtantia longius diſtat: at magis tunc agit ob directionem: fortius enim agens calefacit directum diſtans, quàm ad latus prope præ-

pè prçſertim cum ad latus careat reflexio ne radiorũ per idẽ ſpaciũ, & impediantur præterea radii Solis directi per uapores,& exhalationes multas circa ſuperficiem ter ræ lateraliter oppoſitas;non ita autem cũ eſt in Zenit capitis.

Ad 3. Ad tertium Alexander uoluit, motum Primi orbis dare perpetuitatẽ mutationi bus:et Solis motum dare varietatẽ,puta, generationes,ac corruptiones.

Sed hoc eſt contra Ariſto.expreſsẽ,vbi in textu vtrũq; tribuit illi motui Solis, vt bene explicat Philop.

Reiicit. 2.Solutio

2.Solutio verior. Nota cur requirat̃ motus an nuus & diurnus.

Dico,igitur,quod non eſt ſuperfluus : nam motus Solis eſt ſimul coniungendus cum motu diurno:aliter enim nõ poſſent conſeruari res : nam deſtruerent cuncta ſi Sol tantum abeſſet a Zenith noſtro : & hoc patet ex Ariſto. qui dixit eſſe tempus generationis acceſſum, cui ſit in uere : at iſte exceſſus non fit, niſi coniuncto motu Primi orbis,ꝑ quẽ fiũt dies,& noctes. Et obſerua hoc pro intelligentia textus.

Ad 4. Ad quartum ſolutio eſt facilis.Conceſ ſo antecedenti,negatur cõſequentia; quia generationes vocat productiones nobilio rum ſubſtantiarum,ut uiuentium,& alio-rum:horum autem corruptiones.

Ad 5. Ad quintum non negat id Ariſt.vt ex-plicuimus in textu: ſed in plurimum ge-nerationes in acceſſu fiunt præſertim eo-rum,quæ non dicuntur ratione & ſic ex-perimur tunc pullulare plantas,& alia eſ-ſe ad generationem aptiora,ſed maiori ex parte ceſſant in receſſu.

Ad 6. Ad ſextum dico, quod non ſola cauſa periodi eſt Sol,ſed etiam ſunt aliæ ex par te materiæ : vnde non fit æqualis perio-dus omnium;nec correſpondet periodus unico ſolis acceſſui, ſed multi etiam ex parte Solis,& cœli;non eſt eadem perio-dus,ut diximus.

Sed dicitur ſuo acceſſu,& receſſu facere periodum,quia uirtus communicata in-ferioribus,quæ finita erat, ſuccedentibus & latentibus Solis circunuolutionibus,tã dem ſolis uirtute certo tempore cõſerua tur,& poſtea conſumatur.

Ad 7. Ad ſeptimum non nego etiam ſi Sol, & cœli ſtarent,aliquos poſſent motus exer cere,& aliquas mutationes: nec mihi po-tuerũt ſatisfacere qui oppoſitum negãt. Apparet etiã hoc tempore Ioſue, ubi ſtã-te Sole per tres horas, illi præliati ſunt: nec hoc eſt contra Ariſt.

Verum eſt quod non poſſent res mul-tum conſiſtere, præſertim uiuentia,ſed deſtituta Solis calore maiori ex parte de-ſtituerẽtur: ac elementa utiq; manerent, & poſſet ipſorum mutatio eſſe.

Imo quædam aliç etiam generationes: nam adhuc non auferretur influxus cœle ſtis,cum aſtra adeſſent: de hoc tamen ali-bi dicemus.

Vnum tamen eſt aduertendum, quod Sol non eodem modo dicitur cauſa gene-rationis,& corruptionis : generationis e-nim eſt cauſa poſitiua, qua uirtutem in fluit: ut corruptionis, eſt priuatiua,ſicut abſentia nautæ in naui, ipſo enim rece-dente,inſurgunt contraria corrumpentia, quæ ipſius præſentia uel non erant, uel ſi erãt,debilitate uincere nõ poterãt:ut pa-tet de frigore & humiditate extra modũ, quæ Sole recedẽte ſurgentes, multum no cetur uiuentium vitæ:

Not. Sol nõ eodẽ mõ eſt cã gener. & corrup.

C A P V T XI.

Quoniam autem in his conti-nuè. Tex. 63.

DIxerat Ariſt.generationem eſſe per petuã,ac continuã,ita, ut una poſt al teram non deficiat,nec deficere poſſit.

Meritò poſſet quis dubitare,cũ ſit ne-ceſſaria illa generationis ſeries, an alicu-ius in particulari generatio ſit neceſſaria, an omnes ſint contingentes,ita, ut ſingu-læ poſſint non fieri.

Soluit du bium an oẽs gñatiões ſint cõtingen tes an ſit aliqua ne ceſſaria.

Hoc igitur eſt qđ dubitat in præſenti tèxtu,proponitq; dicens. Cũ continuitas in mutatione,quçcunq; ſit ſiue generatio, ſiue alteratio, aut denique mutatio, de beat eſſe ſecũdum conſequentiam,ut unũ poſt alterum generetur :dubitatur,an ali-cuius generatio ſit neceſſaria, an omnes cõtingentes,ut ſingulæ per ſe ſumptç poſ ſint non eſſe.Hæc eſt igitur quæſtio.

Quod enim quædam manifeſtum eſt. Tex. 64.

Eſſe aliquas generationes neceſſarias, Eſſe ali-

ut

quas gña tiones oſ no neceſ ſarias.

ut non poſſint non fieri, docet idque dupliciter probat. Primum argumentum ſumitur ex vi vocabuli apud Græcos. Quod

1. Ratio. enim futurum eſt, duplici vocabulo explicatur Græcè, ſicut etiam apud Latinos: Latini enim habent hęc duo: Futurum, & Erit: dicimus enim, Dies craſtina erit, & lectio craſtina futura eſt. Ita etiam duplex verbum Gręcum τὸ μέλλιν, quod ſonat, Futurum, & τὸ ἔςαι, quod ſonat, Erit.

Diſcrimen dicit Ariſt. ineſſe, quod verbum Erit, ponimus ac explicanda, quæ neceſſario euenirent; at Futurum, ad ea, quæ contingenter; vnde dicimus, Ambulatio futura eſt, quia poteſt non eſſe: at non dicimus, Erit. quamuis Latinè non obſer. ... diſcrimen. Cum igitur vocabula hanc ſignificent diſtinctionem ex vſu communi, uidetur, aliquid neceſſarium fieri.

Dicit igitur in textu, quędam neceſſarió fieri, indicant ſtatim, ipſa verba, Erit & Futurum: quæ propter hoc diſtincta ſunt, ut diximus.

Omnino autem quoniam contingit. *Tex. 65.66.*

2. Ratio Secundo idem probat, & facit tale argumentum, in his duobus textibus, qui quidem non ſunt ſeparandi. Generatio eſt via in eſſe; ergo ſicut ſe habent eſſe, ita ét ipſorum generationes; at ſunt duo eſſe, quoddā quod neceſſario euenit, ut quod Sol ſit in Ariete quod ſit talis, uel talis orbis circulatio: quoddam quod venit contingenter; ergo & generationes ſimiliter, & mutationes aliquæ venient neceſſario, aliquæ contingenter, ut mutatio Solis in Arietem poſt Piſces neceſſaria eſt: & huiuſmodi alia.

Nota circa literæ explicationem

Aduerte ergo literæ explicationem. Dicit quædam ſunt contingentia, ut poſſint eſſe, & non eſſe: & ſic horum generatio erit contingens. Sed dubium eſt, an omnia ſint contingentia. Reſpondet, aliqua ex neceſſitate eſſe, quod ſint Solis circulationes. Concludit, quod etiam generatio horum erit neceſſaria: quia eadem eſt ratio ipſius eſſe & generationis.

Si igitur quod prius neceſſe eſt. Tex. 67.

Oſtenſurus in particulari, quomodo in ueniatur neceſſarium in generationibus ipſarum ſubſtantiarum corruptibilium, dubium prius proponit, & ſoluit, quod ad id attinet, ut dicemus.

Quō ſue niat neceſſariū i gñationi bus ſubſtantiarū corruptibilium.

Dubium igitur eſt, an ſicut prius in generatione conſequitur neceſſario ex poſteriori in generatione, ita ét ex priori ipſe colligatur poſterius. V.g. ſequitur neceſſario, ſi domus eſt, fundamenta fuerunt ſacta: & ſi fundamenta ſunt, lutum fuerunt, & lapides: hæc enim priora ſunt, illa poſteriora; valebit ne, lapides ſunt, ergo fundamenta erunt: fundamenta ſunt, ergo domus erit.

Dubium

Hoc eſt dubium, cui ipſe reſpondet, dicitq; , Quando poſterius eſt neceſsarium in ſe, ut fiat, tunc ex priori colligetur poſterius; ut ſi eſset neceſsariū, domos eſse, nunc ualet, Domus erit, ſi fundamenta ſunt: ſed tunc non colligitur neceſsario ex uirtute prioris, ſed quia in ſe neceſsariū eſt, ut fiat. In talibus igitur, in quibus eſt poſterius neceſsarium, eſt conſequentia mutua, ut ab uno ad alterum ualeat, licet differenter: quia prius ex poſteriori ſimpliciter colligitur, ex priori vero poſterius, cum hoc neceſsarium eſt, ut fiat. Dicetur poſtea, cui uſui ſit hoc dubium propoſitum.

Solutio.

Si igitur in infinitum tendat. *Tex. 68.*

Oſtendit, quomodo in generationibus ſit neceſsarium. Vt autem hoc intelligatur melius, oportebit intentum Ariſt. & quæ dicit, prius explicare. Intendit igitur docere, quo modo generationes aliquorum neceſsariò eueniāt, ſeu potius omnium: & quo modo contingenter.

Qūo aliquæ gña tiones eueniātne ceſſario, aliquęcō tingēter.

Aduerte autem, quod generationes circulariter proueniunt ita, ut quod modò euenit, & generatur, autē fuerit, & ſimiliter poſt erit: & hoc perpetuo, quia perpetua eſt generatio: non tamen quod ſit modò, ſuit idem numero, uel erit poſt; ſed ſpecie. unde ſi modo generatur Petrus, dicitur

Quæ ſit circularis generatio.

dicitur fuiſſe, quia homo fuit ante ipſum, & poſt etiam erit: & talis generatio dicitur circularis, quia per eam regreditur quodammodo, quod corrumpitur, & præfuit qnod fit. Si tu igitur conſideras, inuenies, quod quæ in circulo ſic generantur, neceſſaria ſunt ſimpliciter in ſpecie, quia fuerunt, erunt, & ſunt.

Nota 1. Loquor autem ſecundum Ariſto. qui mundum falsò putauit æternum; ob id autem licebit a priori ad poſterius argumentari, ut homo eſt, ergo homo erit, & generabitur: & hoc quia neceſſarium eſt, hominem eſſe in natura, & ad hoc vtile fuit dubium propoſitum.

Generō ē neceſſaria in ſpecie, ſed cōtingē: in indiuiduo. Quamuis igitur in ſingulari generatio horum uel illorum nō ſit neceſſaria in communi tamen ſumpta, neceſſaria eſt, & in hoc conſiſtit doctriua iſta; ſingulæ enim per ſe generationes contingentes ſunt; at confuſè, & uniuerſaliter ſumptæ, ſunt neceſſariæ, & hoc quia eſt circularis generatio, in qua regredi neceſſarium eſt quod fuit in ſpecie quidē, quod ſi nō eſſet generatio circularis, i. nihil regreditur nec in ſpecie, ſed omnino noua generarentur: quam generationem vocat rectam: tunc poſteriora non eſſent neceſſaria, & ſic omnia contingentia eſſent.

Nota 2. Nota autē. quod nō eſt opus quod ſtatim poſt unum immediate oriatur alterum illius ſpeciei: ſed ſat eſt aliquando. Hæc ſunt, quæ in hoc difficili textu continentur paulatim literam explicemus.

Explicatio literę. Generationē nō eſſe infinitam. Proponit igitur, quod ſi generatio eſſet infinita inferius. i. in rectum, nec eſſet circularis, ut dictum eſt tunc, nullius generatio eſſet abſolute neceſſaria, imo nec ex ſuppoſitione. Probat, ꝙ non eſſet neceſſaria ex ſuppoſitione: nam alterū poſtea probabit.

1. Ratio. Demus illud de quo dicetur. Hoc erit, ſi prius fuerit, ſic argumentor. Ante illud ſunt infinita, quæ debent p̄cedere ut ſuppoſitū eſt; ergo nō erit illud neceſſariò ex ſuppoſitione: nam neceſſariū ex ſuppoſitione pendet ex priori, & primo: at in infinito non eſt primum: non ergo eueniet neceſſario, ex ſuppoſitione, cum non detur primum, quod debet eſſe prius.

At vero neq; in terminū habentibus.

Probat ſecundo, quod nec infinitis ſecundum rectum, in quibus poteſt quidem eſſe neceſſariū ex ſuppoſitione, at neceſſarium ſimpliciter nō erit, & eadem eſt probatio infinita recta generatione.

2. Ratio. Detur igitur, quod neceſſarium dicitur eſſe, ſit v.g. domus, quæ poſito fundamento, dicitur, neceſſario futura eſſe: ſi domus eſt neceſſaria ſimpliciter, ſemper erit, poſito fundamento aliter enim erit contingens non eſſe: & ſic aliquid, quod poteſt non eſſe, erit neceſſarium, quod falſum eſt. Conuertuntur enim neceſſarium, & non poſſe non eſſe, & ſempiternum: ſi igitur neceſſario generabitur domus ſemper ex fundamento poſito generabitur; at nō ita ſit quia in indiuiduo notum eſt, non eſſe neceſſarium: ſi igitur nunquam generabitur amplius. nec fuit generata in ſpecie quia ſupponimus, non eſſe circularem generationem non poterit eſſe neceſſaria vllo modo, quamuis ponantur iterum fundamenta: aliter enim contingeret circulus, quem ſupponimus non eſſe.

Si igitur alicuius ex neceſſitate ſimpliciter.

Concludit, quod ſi generatio futura eſt neceſſaria alicuius, opus eſt, per circulum generationis procedere, ut expoſitum eſt. Iterum autem facit argumentum uel potius, quæ dicta ſunt, ad formam argumenti reducit, ſic. Generationes. aut habent terminum ita, ut finiantur, aut non; & ſi non, & aut procedunt in rectum, aut in circulum. Non eſt dicendum, terminum habere, cum ſint perpetuæ erunt ergo infinitæ. uel in recto uel in circulo, ſed infinitū recte non procedēt, quia ſic nō dabitur aliquid neceſſarium, nec verſus futurum nec verſus præteritum ob rationē factum at oportet, neceſſarium aliquo modo dari, & principium, cū ſit perpetua: erit ergo in circulo. Concludit ergo in circulo erit cō uerſa conſequentia a priori ad poſterius, & econtra quia ſingula in ſpecie fuerunt, ſunt, & erunt neceſſariò: ſic in circulo dabitur neceſſarium ſimpliciter, & econtra ſi neceſſarium eſt ſimpliciter, in generationibus, dabitur id in circulo, ut expoſitum eſt, & hæc eſt expoſitio huius textus. Si aliqua gñatio futura ē neceſſaria, opus eſt eſſe circularem generationem. Argum. Ariſt.

Hac itaque rationabiliter. Tex. 69.

Alia rõ ad oſten dẽdũ circulũ gñationum.

Generationes circulo procedere, alia ratione probat præter eam, quam ex neceſſitate, & perpetuitate ſumpſit. Ratio autem a principio & cauſa ſumitur, nam cauſa generationum etiam circularis, puta cœlorum motus.

Dicit igitur, merito generationes circulariter procedere, quia circularis motus, qualis eſt cœli alibi probatus eſt ſolus eſſe continuo perpetuus; quod ſi ſite circularis eſt, rationabiliter, quotquot mutationes, & motus perpetui ab illo prouenniunt, ut etiam circulares ſint.

Nam ſi corpus, quod circulariter mouetur, aliquid mouet, id etiam circulariter mouebitur. V g. orbis circulariter motus mouet Solem. Sol utique circulariter mouebitur.

Vlterius, Sol circulariter motus facit tempus, tempus utique circulariter procedet ſecundum annos, dies, & menſes, & reliqua, ſimilia enim ſuccedunt ſemper tempora.

Præterea, tempora circulariter procedunt, ergo etiam generationes, quæ ab ipſis menſurantur, & pendent.

Quare ergo hæc quidem. Tex. 70.

Idem docetur experiẽtia.

Explicat etiam experientia, circularem eſſe generationem in aliquibus, ut nubes ex aqua, & aqua ex nube, & hoc iterum.

Dubium an in animalib. ſit circularis regreſſus.

At in animalibus eſt quidem regreſſus ſed non rurſus & immediate ſicut in illis ut ex ſocietate eſt Plato, & ex hoc alius ob id uidetur generatio horum eſſe in rectum: & ſic non neceſſaria, non enim a priori valet ad poſterius, at non eſt in rectum, quamuis appareat.

Suppoſitio.

Ad cuius ſolutionem ſumit hoc, an regreſſus fiat ſecundum idem numero, ita ut corruptum & mutatum idem numero redeat.

Solutio.

Soluit dicens, quod in ſubſtantiis perpetuis idem numero redit ut Sol idem numero redit ad Arietem & hoc, quia non mutatur in ſubſtantiam, ſed localiter mouetur, & qualis eſt mutatio, ſic eſt reditus, mobilis, quia enim non mutatur ſubſtantia redit eadem. At incorruptibiles ſubſtantiis, quæ ſic ſunt, ut poſſint non eſſe impoſſibile eſt poſt corruptionem eadem numero redire, ſed ſpecie ſolum.

Ex quo habes ſolutionem, quod animalia, & elementa etiam regrediuntur in ſpecies, quamuis elementa ſecundum nomen uideantur, redire numero at perpetuorum circulus qui potiſſimus eſt, & huius inferioris circuli ſecundum generationes cauſa, & principium, non ſpecie ſolum, ſed in numero idem eſt. Et hic eſt finis textus Ariſtotelis.

QVAESTIO XIII.

An corruptum naturaliter idem numero reparari poſsit.

1 Argu. Senſus quæſtionis notus eſt, petimus enim an aqua ignis, leo, calor uel aliquid horum ſemel corrupta, poſſint ab aliquo naturali agente iterum produci eadem numero prorſus. Videtur autem id poſſe fieri. Primo poſitis eiſdem numero cauſis idem numero produci debet effectus, ſed poſtquam aliquid eſt corruptum, iterum poſſunt eodem numero poni cauſæ, ergo & idem reducitur effectus. Minor patet ſi igni apponatur manus & calefiat, poſtea calor deſtruatur ſeparata manu, quod ſi reponatur eſſe eadem manus, eſt idem prorſus ignis, ergo idem numero reſtitueretur calor.

2 Argu. Secundo, materia, & agens ſunt in tanta potentia corrupto effectu, in quanta erant ante ipſum, ergo poteſt idem effectus reparari. Conſequentia eſt certa: ſi enim materia eſt in potentia ad formam corruptam & ignis etiam ſeu agens in potentia actiua, ergo effectus reduci poteſt ad actum. Antecedens vero patet, nam aliter minoraretur potentia agentis, & materiæ quo plures effectus producuntur quod uidetur falſum.

3. Argu. Tertio ſi calor per diem unum nõ interruptius conſtat, quod ueſpere, & mane idem erit ergo ſi deſtruatur meridie, & iterũ veſpere producatur, erit idẽ, nihil enim interruptio facere uidetur ad diuerſificandos calores, qui & mane, & veſperi ſunt.

Præterea

4. Arg. Præterea quartò. Accidens indiuiduatur à ſubiecto, at corrupto accidenti manet idem ſubiectum, in quod poteſt tale accidens induci: ergo erit idem numero cum corrupto.

1 ſententia q̃ attribuitur Plat. In hac difficultate ſunt quatuor ſententiæ. Prima eſt Platonis: hic enim exiſtimauit, poſſe idem numero redire poſt corruptionem, immo de facto rediturum. Dicebat enim, quod abſoluto motu octauæ ſphęrę, redibunt cuncta iterum, ſicut erant ante, & ſic redibunt eadem tempora, & iidem homines, & res, & operationes; durat autem iſte motus 36. millibus annorum, vel ſecundùm ueriorem 40000. annorum, quod tempus vocabat annum maximum, quo finito, dicebat reditura omnia, quia eædem rediturę erant cauſę. An uero hæc ſit ſententia Platonis, non omnino eſt conſtitutum, immo Iamblicus non admittit hoc in Platone, & alii multi, de quo vide Marſil. Fic. lib. 17. de theologia Platonis.

2 ſententia Marſilii. Alia fuit ſententia in oppoſito extremo Marſil. q. 20. & aliorum, qui redire eadem, quæ corrupta ſunt, ſimpliciter dixerunt eſſe impoſſibile, ita ut de potentia abſoluta Dei fieri non poſſit. Dicunt enim quòd homo redire poterit, quia anima non eſt corrupta: quæ autem corrumpuntur, nequeunt ulla potentia redire.

1. Ratio. Ratio prima eſt, quia non poteſt redire eadem res, niſi idem motus & tempus reparentur, at hæc non ſunt reparabilia; ergo nec res. Probatur minor, quia ſi tempus idem poſſet repeti, ſequitur, quòd vno anno ſolo poſſet mundus perpetuo durare, immo una hora ſola, quia poſſet Deus illam ſemper reducere: illud autem uidetur impoſſibile.

2. Ratio. Ratio altera eſt: quia ſequitur, quod poſſet idem exiſtens iterum reproducere, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela: quia ſi poteſt, quod ſemel fuit, reproducere; poſſet reproducere illud, ſiue exiſtat, ſiue non.

3 ſententia Richar. Tertia ſententia eſt Richardi, 4. Sent. d. 43. q. 1. art. 3. quam ſequitur Scot. 4. ſen. d. 43. q. 3. dicunt, ꝙ viribus naturalibus poteſt idem agens reparare eundem numero effectum, vt in accidentibus, & elementis & mixtis, non tamen in omnibus, & dicit Scotus, quod non uidet, quomodo illud ſit impoſſibile.

Quarta ſententia eſt S. Thomæ, quodlibet. 4. q. 5. & alibi ſæpe, & Aegidii theorem. 1. quod Deus poteſt omnia permanentia corrupta reducere, id tamen impoſſibile eſt cuicumque agenti naturali virtute propria: & eſt hæc communis ſententia. Vt autem breuiter, quid mihi in hoc probabilius uideatur, aperiam, ſit prima concluſio. 4. ſentētia D. Tho.

Sententia quæ tribuitur Platoni eſt impia, & contra rationem naturalem. Dico primo, eſſe impiam, quia eſt expreſsè contra fidem noſtram, quam reiicit Auguſt. 12. de Ciui. c. 13. ſunt autem loca Scripturæ contra hanc 1. ad Theſſalon. 4. Semper cum Domino erimus, & ad Rom. 6. Chriſtus reſurgens, iam non moritur. Pſal. 11. Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum, & Apocalyp. Non erit ultra tempus. 1. Concl. Platonis ſnīa eſt contra fidem.

His tamen omiſſis, eſt etiam contra rationem naturalem; primo, quia aufert libertatem hominis, dum dicit, quod redibunt iidem homines, patres, & filii, & alia, quæ abſque neceſſitate eſſe non poſſunt. Quis enim prohibebit, quo minus in altero anno maximo iſte non mutet ſtatum, niſi ponatur neceſſitas. Eſt cōtra rationem naturalē, 1. Ratio.

Præterea, quia aufert hominum beatitudinem, quæcumque ſit illa, dum dicit, animas redituras ad corpora. Sunt etiam multa alia, & manifeſta impoſſibilia. 2. Ratio.

Sed hoc eſt maximè notandum, quòd poſt illum annum maximum, quamuis redibit ad principium ipſa ſphęra, nō tamen orbes alii redibunt ad idem punctum, in quo erant, cū incępit octauę motus prior; & ſic non redibunt eædem cauſæ. In hoc autem multum deceptus fuit Plato, cuius errorem Aſtrologi certiſſimis computationib. computauerunt, nec tamen etiam ſi redirent omnes, ob id effectus eſſent idē numero, deeſſent enim cauſæ particulares inferiores à quibus etiam pendet unitas numeralis effectuum. de hoc habes multa apud Græcos interpretes 1. de anima 41. & 1. de cœlo, tex. 12. & 1. Met. c. 3. primæ ſum. vbi ait Ariſtot. eaſdem opiniones ad nos infinities reuerti: ſed hæc fuſius examinare non eſt huius loci. 3 Ratio.

Secunda

2. Concl. Secunda concluſio. Sentẽtia Scoti probabilis uidetur, ſ. quod aliquod corruptũ poſſit idem numero reparari, quia profectò non apparet ita facile quare id repugnet: nam non uidetur alia repugnantia, niſi quia fuit: hoc autẽ nihil eſt, quia dum res non ſit, ſiue fuerit, ſiue non, videtur poſſe produci. nam tantum diſtat ab eſſe cum fuerit producta, & corrupta, & etiam cum non fuerit producta.

3. Concl. Sit tamen concluſio tertia. Multò probabilior, ac tenenda magis ſententia oppoſita, quòd uiribus naturę nullo modo poſſit corruptum reparari. Ratio potiſſima. Ratio autem una eſt præcipua. Motus eſt idẽ re cum termino, ſed motus non poteſt idem numero naturaliter reparari; ergo nec res: conſequentia eſt euidens, & maior certa, minor probatur. Motus hic dependet ab hoc tempore, vt dicit Ariſt. 1. Phyſ. tex. 34. at tempus non poteſt naturaliter idem reparari, aliter enim præteritum eſſet præſens, ergo nec motus, nec actio: & conſequenter nec terminus.

Nota. Attende autem in quo decipitur Marſilius in ſuo argumento, quod Deus cum non agat per motum, & mutationem, poteſt reparare eãdem rem ſine tempore, & motu: immo uerè poteſt etiã reparare ipſum motum & tempus, ſi uelit: omnis creatura cum per motum agat, non poteſt idem reproducere, niſi eundem repetat motum: ſi enim alio operatur, iam alia erit res, & terminus: & per hoc ſoluitur argumentum Marſilij, quo contendit, id eſſe ſimpliciter impoſſibile. Ad 1. rationẽ Marſilij.

Argumentum etiam alterum nullum eſt, quia eſt de ratione productionis, quòd terminus non ſit, ob id, quod eſt, reproduci non poteſt, niſi amittat eſſe, quod per productionem accipiat. Supereſt ad argumenta priora reſpondere.

Ad arg. initio facta. Ad 1. Ad primum dicitur, quod non ſat eſt ponere idem agens, & ſubiectum, ſiue cauſas eaſdem, ſed ponenda eſt eadem actio, quæ poni non poteſt abſque eodem tempore, vt producatur idẽ numero effectus, vnde ex eiſdem cauſis, abſolutè loquendo ſequitur ſemper idem effectus ſpecie quidem, non numero.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quod uerum eſt, quòd qualis erat potentia, ſic manet, tamen potentia materiæ, & agentis eſt ſpecifica, & indeterminata, & infinita ſincathegorematicè, id eſt ad nõ tot, quin plura, ob id non dicitur minorata, aliter eſſe minorata effectibus manentibus, cum iterum produci nequeant.

Ad 3. Ad tertium ſolutio eſt nota, cum enim fit interruptio illa, calor perdit ſuum eſſe: quod tamen non perdit, ſi non interrumpatur: aliud autem eſt conſeruari idem eſſe, aliud eſt reproduci: hoc enim eſt impoſſibile naturaliter.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd illa vnitas à ſubiecto eſt extrinſeca ſecundum quam accidentia diuerſi generis exiſtentia in vno ſubiecto vnum numero dicuntur, at loquimur nos de vnitate intrinſeca, quæ ſequitur entitatem rei, & ſic plura ſunt, quæ inſunt, & ſecundum hanc corruptum nequit reproduci.

Et ſatis ſint iſta de hac difficultate modo, ac proinde de tota enarratione in Libros de Generatione. Sit laus Deo Opt. Max. qui perduxit nos ad finem.

Finis Librorum de Generatione, & Corruptione.

VENETIIS, Apud Iuntas, M D XCVI.

ized by Goog

BIBLIOTECA